bokselskap.no, Oslo 2019
Jacob Aall: *Erindringer*, bind 2
Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1844 (Christiania/J. W. Cappelen).
Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)
ISBN: 978-82-8319-459-3 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-460-9 (epub), 978-82-8319-461-6 (mobi)
Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Jacob Aall

Erindringer

som Bidrag til Norges Historie fra 1800–1815

Anden Deel

bokselskap.no

Oslo 2019

ANDET TIDSRUM. ANDEN AFDELING. FRA 1809 TIL 1814.

- Første Capitel
- Andet Capitel
- Tredie Capitel
- Fjerde Capitel
- Femte Capitel
- Sjette Capitel
- Syvende Capitel
- Ottende Capitel
- Niende Capitel

Tiende Capitel
Ellevte Capitel
Tolvte Capitel
Trettende Capitel
Fjortende Capitel
Femtende Capitel
Sextende Capitel
Syttende Capitel
Attende Capitel
Nittende Capitel
Tyvende Capitel
Eenogtyvende Capitel
Toogtyvende Capitel
Treogtyvende Capitel
Fireogtyvende Capitel
Femogtyvende Capitel
Sexogtyvende Capitel
Syvogtyvende Capitel
Otteogtyvende Capitel
Niogtyvende Capitel
Tredivte Capitel
Eetogtredivte Capitel
Toogtredivte Capitel
Treogtredivte Capitel
Fireogtredivte Capitel
Femogtredivte Capitel
Sexogtredivte Capitel
Syvogtredivte Capitel
Bilag No. I
Bilag No. II
Bilag No. III. a
Bilag No. III. b
Bilag No. IV

Bilag No. V

Bilag No. VI

Bilag No. VII

Bilag No. VIII. a

Bilag No. VIII. b

Bilag No. IX

Bilag No. X

Bilag No. XI

Bilag No. XII

[Bilag No. XIII]

Bilag No. XIV

Bilag No. XV

Bilag No. XVI

Bilag No. XVII

Bilag No. XVIII

Bilag No. XIX

Bilag No. XX. a

Bilag No. XX. b

Bilag No. XXI

Bilag No. XXII

Bilag No. XXIII

Bilag No. XXIV

Bilag No. XXV

Bilag No. XXVI

Bilag No. XXVII

Bilag No. XXVIII

Bilag No. XXVIII. a

Bilag No. XXIX

Tillæg og Rettelser

ANDET TIDSRUM.
ANDEN AFDELING.
FRA 1809 TIL 1814

[3] Vi træde nu, i denne Histories Fremskridt, ind i det skjæbnesvangre Aar, der indeholdt den første alvorlige forberedelse til en forandring i Norges politiske Stilling, og da de første Elementer til Opløsning mellem de i meer end 400 Aar forenede nordiske Riger begyndte at gjøre. Den urokkelige Vedhængenhed ved den gamle Tingenes Orden, og den trofaste Hengivenhed til den gamle Kongestamme, som herskede i Norge, især i de første Aar af dette Seculum, begyndte om ikke at vakle saa dog haardt at prøves, formedelst en fortsat Trængsel og Nød under den ulykkelige nordiske Krig, og formedelst Standsning af Landets vigtigste Næringsveie. Folket begyndte at anstille Betragtninger over Fædrelandets isolerede og forladte Tilstand under en Krig, i hvilken det forlodes af Venner og omgaves af Fiender. Det begyndte at føle Mangelen af alle de indvortes Indretninger, der kunde give Riget en vis Selvstændighed, og hvis Savn under en fri Forbindelse med Danmark ikke i den Grad var mærkelig. De roligste og det gamle Forbund meest hengivne norske Borgere begyndte at gruble over denne Fædrelandets betænkelige Stilling, og at indsee Nødvendigheden af en Forandring heri, og især af en fredelig Nærmelse til Danmarks bittreste Fiende, England, fordi den afbrudte Forbindelse med denne Stat indeholdt den vigtigste Aarsag til Landets Trængsler og Nød, og fordi den indvortes Vindskibelighed derved lammedes. Den danske Politiks [4] Uheld, der stundom sammenblandes med Uklogskab, viiste sig nu aabenbarligen, og Nødvendigheden indsaaes af at indlede andre politiske Forhold, om endog den regjerende Konge ingen Forandring vilde gjøre i det hidtil fulgte politiske System.

Danmarks og Norges Stilling var i denne Henseende aabenbart forskjellig. Danmark har flere indvortes Midler til at igjennemgaae en Krigsperiode og til at raade Bod paa de Trængsler og den Forvirring, som ledsager denne Landeplage. Dets indvortes meest livlige og meest blomstrende Virksomhed kan ikke aldeles

lammes uden at det umiddelbart overvældes af fiendtlige Skarer. Imidlertid begyndte Danmark i denne syvaarige Krig selv at føle Ulempen af en Forbindelse med Norge, der syntes ligesom at stride mod Naturen selv. Saalænge Danmark var forbundet med Norge, var det nødt til at dele sin Opmærksomhed imellem et tilstrækkeligt Forsvarsvæsen til Lands og Vands; thi en Flaade var det eneste Middel, som under Krig med Sømagter kunde beskytte Forbindelsen imellem begge Riger. Danmark var saaledes nødt til at anstrenge sin finantsielle Kraft paa et Forsvarsmiddel, som formedelst Europas Forandrede Stilling havde faaet en ganske anden Betydning, for ligesom at bevare den Plads blandt Sømagterne, som det i Middelalderen havde indtaget. I denne Kraftanstrengelse laa tildeels Roden til det danske Finantsvæsens slette Tilstand. Nødvendigheden af dette konstige Forbindelsesmiddel imellem tvende af Naturen ved et bredt Havbælte adskilte Nationer viste sig dobbelt formedelst Arten af de nordiske Rigers Forbindelse. Denne sidstes Ulempe føltes ikke i Fredens Dage, og især ikke under den for Norge fordeelagtige Handels Stilling, hvormed det forrige Aarhundrede endte og det nærværende begyndte.

[5] Men om saaledes end Norge leed meest under denne Krig, følte dog ogsaa Danmark sig derved nedtrykt, og Forbindelsen med Broderlandet tjente til at forøge Krigens Byrder. Danmarks Finantsnød tiltog end mere formedelst den store Anstrengelse for at lindre Norges Korntrang, og tildeels formedelst den danske Regjerings uhensigtsmæssige, skjønt velmeente Foranstaltninger i den Anledning; den danske Landmand leed, fordi han maatte bringe sit Overskud til de offentlige Magasiner, deels uden Vederlag, deels til nedsatte Priser; Danmarks Kjøbstæder, Embedsclasse og Fabrikker leed, fordi Kornets Priser steeg paa Torvet formedelst de store Masser, som sendtes til Norge, og tildeels bortødsledes under den offentlige Bestyrelse, deels forsvandt eller røvedes under Oversendelsen. Begge Riger følte saaledes Krigens Ulemper og Forbindelsens Unaturlighed under Krigstilstand, men aldrig meer end i Aaret 1809. Denne Følelse af en isoleret og forladt Tilstand yttrede sig vel ingenlunde i Norge i en alvorlig, endnu mindre i en almindelig Attraa efter Opløsning af det gamle Forbund. Haabet om, at den lykkelige indvortes Tilstand, som ved Krigen var forsvunden, under en gjenvunden Fred og en fornyet Handelsvirksomhed kunde

vende tilbage, bortfjærnede Tanken om en endelig Opløsning. Men dette indsaaes tydeligen, at den nærværende Tilstand ei kunde fortsættes, og at de forenede Rigers Politik maatte adskilles, dersom den danske Regjering fandt sig tvunget eller beføiet til at fortsætte Krigen med England i den begyndte fiendtlige Stiil. Men just som denne Overbeviisning om Nødvendigheden af en temporair Skilsmisse havde naaet en vis Modenhed, skede et Vendepunkt i Danmarks politiske Færd. Dets Trofasthed i at følge Fastlandets Politik rokkedes ikke; men den danske Regjering tillod Norge midt under Krigens Vaabenbrag [6] at indlede en fredelig Forbindelse med England, og Norges Handel og Virksomhed oplivedes i den Grad, at alle Trængsler glemtes, og enhver Tanke om Skilsmisse fra Danmark for Øieblikket forsvandt, og der behøvedes ganske nye og forandrede Omstændigheder, for i Tidens Løb at bevirke den Skandinaviske Forening. Hvad der skede 1809 var imidlertid som et Forspil til denne Katastrophes store Drama.

Vore Undersøgelser i dette Afsnit ere omgivne med særegne Vanskeligheder. Vi have Begivenheder at fremstille, som paa forskjellig Maade ere indsatte i den Tids Historie, og de Mænd, hvis Færd i Fædrelandet har havt den største Indflydelse paa Norges Skjebne, ere høist forskjelligen blevne bedømte af den Tids levende Mænd og historiske Granskere. Paa det ene Sted har Kjærlighed og Høiagtelse Smykket disse Hædersmænds Eftermæle med Historiens høieste Priis, paa det andet er det fordunklet af Mistillid til dered Hensigter og Miskjendelse af deres Handlinger. Det er ikke let for Historieskriveren at finde Sandhed i disse afvigende Domme, og han er ofte nødt til at saare den Ømfindtlighed, som ikke taaler at hengangne Venners Færd sættes i Skygge. Men Historien har i denne Henseende sin Ret, og Historieskriveren kan ikke tilfredsstille dens Krav, uden at fremstille Begivenhederne og Landsmænds Indflydelse paa disses Gang i sin nøgne Sandhed. Sædvanligen sørges der bedre for betydningsfulde Mænds Eftermæle ved en aaben Fremstilling af deres Færd, hvordan den endog i sin Tid af Landsmænd monne være bedømt, end ved et tvetydigt Halvmørke, som gjemmer de vigtigste Led i Hædersmandens Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne. Dette føler Forfatteren Klart, at de fædrelandske Mænd, hvis Færd han har søgt at male i sin historiske Sandhed, og

som kunde [7] blive misforstaaet af Nutiden. som den stundom blev det af Fortiden, høre blandt dem, hvis Minde gjennem Jordlivets dyrebareste Baand er ham saa helligt, at han vilde ansee hver Linie som en Skamplet paa sin Forfattervirksomhed, der mishandlede hine Landsmænds Charakteer, eller gav dem en vanærende Plads blandt Fædrelandets virksomme Deeltagere i Afgjørelsen af dets Skjebne. Men som en Forfatter bør skrive uden Vrede og uden Fordom, bør han skrive uden partisk Hensyn til Venskabsforbindelse, og han maa, saavidt det staar i hans Magt, overgive til Eftertiden rene Billeder om Tidens Begivenheder og Characterer. Forfatteren har saaledes beflittet sig paa at overlade Bedømmelsen af Landsmænds Færd til Læseren selv ved en simpel Fremstilling deraf, saavelsom af deres Skrift og Tale, og han har henskudt sig under deres Dom, som stode hine Mænd nærmest, og vare meest berettigede til at give Forklaring og Oplysning om de omtvistede Punkter. Efter saa mange henrundne Aar kan dette Æmne behandles med Rolighed og Upartiskhed, ligesom Frugten af hine Landsmænds Virksomhed er sammensmeltet med senere Statsomvæltninger og Skjebnens Sammenføininger. Men i Fædrelandet, som har seet disse Mænds Handlinger i deres nærmeste Lys og høstet Frugten af deres ædle Anstrengelser, bør Billedet om deres Færd opfattes, medens det staar levende i Erindringen, og indgraves paa dets Sagatavle, medens det kan laane Sandhed af Samtidens Vidnesbyrd. Forfatteren har derhos dvælet længe ved disse Undersøgelser, og har søgt alle ham bekjendte Kilder for at udbrede Lys og Sandhed over denne Deel af sit Arbeide, for ei at lade nogen anden Uvished blive tilbage deri end den, som er en Følge af den menneskelige Evnes Uformuenhed til at indtrænge i Hjertets Dyd, bedømme Handlingens [8] moralske Værd og de indvortes Motiver, som ligge til Grund for dem. Der er ingen Deel af sin Historie, hvori han heller ønsker at tilfredsstille sine Landsmænd, end i denne. Senere Begivenheder ligge vore Landsmænd nærmere, og kunne bedømmes med større Klarhed, medens mangehaande Tvivl have fordunklet hiint fjærnere Tidspunkt af Statsomvæltningens Historie. Medens Fædrelandet plukker ædle Frugter af Statsforfatningens unge Frihedstræ, bør det ikke glemme de Hænder, som plantede det og gave det den første Vext.

Forfatteren har især i denne Afdeling ikke været sparsom med at tilføie Bilag

til sin Text, hvorved Værket kunde synes at svulme til en besværlig og bekostelig Omfang, og han selv at gjøre sig Arbeidet let ved at berige det med Andres Bidrag og tildeels med Uddrag af trykte Skrifter. Men han har selv ofte følt det Ubeqvemme ved, under Løsningen af det Slags Skrifter at henvises til Værker, som ikke ere i almindelig Omløb, eller at maatte sværge paa Forfatterens Ord, uden at kunne undersøge hans Hjemmel. Han gjør ingen Undskyldning for Meddelelsen af de originale, fra ansete og troværdige Mænd ham tilsendte Breve til Oplysning om kritiske Punkter i vor Tids Historie; thi han indseer, at disse udgjøre den vigtigste Deel af hans historiske Fremstilling. Men han regner fornemmeligen hertil de flittige Uddrag, som han har gjort af svenske Skrifter, især af *Handlingar rørande Sveriges Historia*, fordi disse staae Læserne til Raadighed gjennem Skriftet selv, der befindes paa det store Bibliothek i Christiania; men han har ogsaa i denne Henseende raadført sig med sine Venner, som have fundet disse Bidrag paa sit rette Sted, og han har saaledes ikke betænkt sig paa at omplante dem paa norsk Grund.

Første Capitel

[9] Da Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade havde mistet et af sine faste Medlemmer og 2de Mænd, som vare udnævnte til hans Efterfølgere, beføiedes Rigernes Konge til at udnævne Mænd, som fandtes i Norge selv, til dens Medlemmer, og Norge havde Aarsag til at glæde sig ved Valget. Saaledes indtraadte i Aarets Begyndelse i Regjerings-Commissionen M. L. Sommerhjelm, der efter at have været i flere Embedsstillinger i Danmark og Norge nu var Amtmand i Smaalehnenes Amt. Sommerhjelm stod i ynger Dage i Orde som en dygtig Embedsmand, udrustet med gode Anlæg, men Forfatterens ringe Bekjendtskab med Mandens Færd giver ham ikke Anledning til at udbrede sig over hans Embedsvirksomhed. I Januari maaned udnævnedes ogsaa Amtmand, Greve Herman Wedel-Jarlsberg, til Medlem af Regjerings-Commissionen, og den 19de Januar findes Greven første Gang at have deeltaget i

Commissionens Forretninger. Denne Udnævnelse kan betragtes som et Vendepunkt i Grevens fædrelandske Virksomhed, og, formedelst hans store Indflydelse paa [10] Forretningernes Gang og Norges politiske Stilling, tillige som et Vendepunkt i Fædrelandets Skjebne. Hidtil havde Grevens Virksomhed mestendeels indskrænket sig til hans Embedskreds som Amtmand og til Norges Providering; thi han betragtede Selv aldrig sin Stilling som Anfører for et frivilligt Corps mod Fienden paa Grændsen for at være af nogen Vigtighed. Hans virksomme mod det Høie og Store stræbende Sjæl længtedes efter en alvorlig Virksomhed, og denne blev ham i fuldt Maal til Deels i hans nye Stilling. I flere Henseender kunde Wedel siges fuldkommen at erstatte den afgangne Etatsraad Falsen. Dersom han stod tilbage for Falsen i Henseende til videnskabelig Dannelse, Evne til skriftligen at udvikle sine Tanker og med Pennen forsvare Beslutninger, som i Regjerings-Commissionen vare fattede, saa var han ham overlegen i med Lethed at opfatte Gjenstandens Art, og i Oversigt over de forskjellige Staters politiske Stilling og over Statsstyrelsens Organisation i dens høiere Led, hvilket Wedel havde gjort til et eget Studium og forfulgte gjennem sit hele Liv mestendeels i engelske Statsmænds Spor. I glædende Fædrelandskjærlighed, i Attraa efter at opofre det elskede Norge den sidste Sjælskraft og Formuens yderste Skjærv, kappedes[n1] begge disse Hædersmænd med hinanden, og Efterslægten veed ei, hvem den skal tildømme Prisen. Men de varme Følelser yttrede sig paa den meest forskjellige Maade. Falsen nærede idel Frygt for, at det elskede Fædreland skulde bukke under for de Farer, som omspændte det i en forladt og afsondret Stilling, omgivet af mægtige Fiender og manglende Alt, hvad der hører til en Stats Selvstændighed. Wedels hele Tankegang svulmede af Haabet om en lysere Fremtid. Frygt og Modløshed var fremmed for Ynglingens fyrige Sjel, og det var saa langt fra at Faren [11] forfærdede ham, at han fandt Glæde i at trodse den i sin Storhed og ligesom vove et høit Spil med Legemets og Sjælens Kræfter. Barnets og Ynglingens Modgang i Faderens Huus Havde gjort Manden haardfør og ligesom trodsende al Modstand og Viderværdigheder. I et fremmed Land havde han været Vidne til store Udviklinger af Statskraft og menneskeligt Snille, og aldrig gaves der vel nogen Landsmand, der i Fædrelandets kritiske Øieblik var mere redebon til

Opofrelser og Anstrengelser af enhver Art, eller som ilede et stort Maal imøde med saa stor Foragt for alle smaalige Midler, og under Anvendelsen af de store. Spor af denne Regjerningsmedlemmernes forskjellige Karakter viste sig snart i Gangen af Regjerings-Commissionens Forhandlinger. Vi læse, – som ovenfor bemærket – ikke meer de herlige Breve, som udstyredes af Falkens Pen, ikke det grundige Forsvar af Commissionens Forhandlinger; men vi finde snart mere Mod og Kraft i dens Beslutninger. I Deliberationer over Fædrelandets vigtigste Anliggender deelte Commissionen sig stundom nu, ligesom i modstridende Elementer, – et Parti, som underdanigen underkastede sig den danske Konge Villie og Befalinger, – et andet, som vovede at modsætte sig eller forsinke Befalinger, hvis Uhensigtsmæssighed det nærmere Bekjendtskab med Landets Stilling og med de indvortes Forhold alene kunde gjøre indlysende. Prinds Christian August og Grev Wedel stode sædvanligen paa Oppositionens Side under Overveielser af ovenanførte Art; de øvrige Medlemmer af Commissionen paa den anden. Imellem Prindsen og Wedel dannedes et paa Harmoni i Anskuelser om Fædrelandets Stilling, og varme Følelser for Norge, grundet Venskabs- og Agtelses-Forhold, som havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets politiske Stilling. Strax efter Wedels [12] Indtrædelse i Regjerings-Commissionen udbrød Revolutionen i Sverige, som fremledede Tronforandringen, og under de dermed forbundne Omstændigheder forandredes de tvende nordiske Rigers Forhold paa den skandinaviske Halvø i en Grad, som maatte opvække indsigtsfulde og fjærntseende Statsmænds Opmærksomhed, tilligemed Haabet om en Forbedring i Norges Stilling. Ikke alene formildedes Sveriges fiendtlige Sindelag til Norge, og det krigerske Forhold hævedes, men Underhandlinger aabnedes om at vælge en ophøiet Mand til Sveriges Konge, som i den høieste Grad besad Nationens Høiagtelse. Det er saaledes ei at undres over, at Wedels Virksomhed efter denne Dag fik et høiere Sving og en større Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne, ligesom denne lyse Aands Anskuelser, ledede af Begivenhedernes Gang i Norden, fik en ganske anden Retning. I Begyndelsen af denne Krig i Norden vovede Wedel Liv og Blod for at forsvare den gamle Tingenes Orden; han trodsede enhver Fare for at lette Midlerne til at forsvare Fædrelandet i den ulige Kamp, og antog sig med ufortræden Iver Provideringsvæsenet i den store Stiil, som han sædvanligen fulgte i sin private og

offentlige Færd. Hans Indtrædelse i Regjerings-Commissionen var Begyndelsen til nye Anskuelser, nye Anstrengelser og ny Hæder, hvortil Historiens Gang efterhaanden vil lede os.

Andet Capitel

Da imidlertid de vigtigste Næringsveies Standsning i Norge frembragte stor Forvirring og Mangel iblandt næringsdrivende Borgere, Arbeidsklassen og ringe Mand, og Nøden i denne Henseende nu var stegen til en frygtelig Grad, var den [13] danske Regjering i Begyndelsen af Aaret 1809 betænkt paa midlertidigen at afhjælpe den ved de Midler, som den havde i Hænde. Det var især Trælasthandlere og Jernværkseiere, som den gjorde til Gjenstand for denne midlertidige Hjælp, fordi Afsætning af deres Producter til Udlandet var aldeles standset, og den mindre betydelige indenlandske Afsætning ikke kunde holde disse Virksomhedsarter i tilbørlig Bevægelse. Norges vestlige fiskerige Kyster befandt sig i en mindre beklagelsesværdig Tilstand, fordi der just paa den Tid var et Vendepunkt i Sildestimernes Gang, som nu igjen strømmede til Norges Vestkyst, og fordi Kaperfarten, under en beqvem Anledning til at gjøre Priser, frembragte mangesteds der en, i det mindste øieblikkelig skjønt kortvarig, fordeelagtig Virksomhed. Den danske Regjering besluttede at anvende en Sum Bankosedler, som den udskjød fra den store Seddelfabrik i Altona, for at holde Liv i den hendøende Virksomhed. Den begyndte desuden at ane Muligheden af, at Norges forladte og lidende Tilstand kunde lede til en Slappelse af Foreningen imellem begge Frændestater, ja omsider til en Opløsning, og den maatte overlade Conjuncturernes Forbedring i Fremtiden at helbrede de nye Saar, som Coursforværringen under Papirpengenes stærke Forøgelse maate foranledige.

Til at udføre dette Handelsforetagende, som ei passende umiddelbart kunde

gaa igjennem Regjeringen selv, benyttede den sig af Firmaet Peschier & Co., et Handelshuus, som under en vaklende Stilling var blevet understøttet og reddet ved den danske Regjerings umiddelbare Hjælp. Huset laante imidlertid kun sit Navn til Udførelsen af dette Foretagende, og de dermed forbundne Fordele eller Tab overtog Regjeringen selv. Til at udføre Commissionen valgtes Justitsraad Wexelsen, og han udstyredes [14] til den Ende med en Instrux, der indeholdt de Regler, som han ved Udførelsen af dette Ærende havde at følge. Wexelsen var Privatsecretair hos Statsminister Reventlou og Medlem af Directionen for den grønlandske Handel;[n2] han var fød Nordmand, elskede sit Fædreland høit, og var formedelst sin Forretningsdygtighed, sine mange Kundskaber, og sin Bøielighed til at snoe sig igjennem vanskelige Omstændigheder, særdeles skikket til at udføre dette Ærende. Instruxen blev Wexelsen umiddelbart overgiven af den danske Konge selv, som i sin Afskedsaudience i rørende Udtryk lagde ham paa Hjertet at udføre dette Ærinde paa den for hans kjære norske Undersaattere nyttigste Maade.[n3] I denne Instrux hedte det: «at redde den formedelst Mangel paa rede Fonds betrængte, men redelige og vederhæftige Trælasthandler, at sætte ham istand til at vedligeholde nogen Virksomhed[n4] i sin sædvanlige Drift, og derved ogsaa at understøtte de Arbeidere og Almuesmænd, som ere vante til hos ham at finde Underholdning og Fortjeneste, dette er Foranstaltningens nærmeste Formaal». Derhos blev det ham paalagt at udføre dette Ærende saaledes: «at den trængende Sælger kunde blive hjulpen, uden at udsætte den velmenende Kjøber for Tab». Udstyret med saa liberale Forholdsregler, og med en tilstrækkelig Capital, afsluttede Wexelsen betydelige Handeler med norske Kjøbmænd og Virksomhedsforstandere. Det var imidlertid mestendeels Jernværkseiere og Trælasthandlere i en mindre Virksomhed og i en forviklet Stilling, som indlode sig i dette Salg. De Førstes Virkekreds udgjør en sammenhængende Kjæde, som ei kan afbrydes, uden at Værkssamfundets [15] Medlemmer blive lidende, og Værkets Fremtid forstyrres, og da de opdyngede Producter ingensteds fandt sikkert Afløb, maatte disse Eiendomsmænd befinde sig i den største Forlegenhed. I Trælasthandelen gaves til alle Tider paa de mindre Hænder Udskibere, som tiltrængte Understøttelse af fremmede Penge. Norges største Trælasthandlere afholdt sig imidlertid fra at indlade sig med

Regjeringens Agent, og havde i Tidens Løb Aarsag til at være tilfredse med denne Forsigtighed. Omendskjønt Planen vist var lagt med liberal Haand, for at understøtte Norges Virksomhedsforstandere, og den norske Handelsagent handlede overeensstemmende dermed, indtraf der dog Omstændigheder, hvorved Sælgerne forvoldtes et betydeligt Tab. Deels bleve de modtagne Summer af Laanerne anvendte til Indkjøb af Korn, hvis Salg formedelst Pengenes Reduction blev høist ufordeelagtig, deels foregik den endelige Opgjørelse paa en for hine Sælgere høist ufordeelagtig Tid, da det ikke stod i vedkommende Autoritets Magt, at lempe Udfaldet efter Conjuncturerne og Handelens oprindelige Hensigt. Da der imidlertid endnu i dette Aars Løb indtraf et Tidspunct, i hvilket de norske Træproducter kunde slaaes løs i Handel med Udlandet, reiste den danske Regjering formedelst dette Indkjøb især af Skibe og Trælast ikke ubetydelige Summer af udenlandske Penge, og hvad der i Begyndelsen var beregnet paa en Hjælp for trængende Handelsborgere blev en Understøttelse for Statscassen, hvorved den hele Speculation tillige fik et andet Sving. Wexelsen havde valgt en af Norges dygtigste og virksomste Handelsmænd til sin Commissionair,[n5] og i hans Hænder dreves denne Handel en lang Tid med ikke ubetydelig Fordeel [16] for Staten, endskjønt den i det Hele neppe blev vindende.[n6]

Denne Foranstaltning havde imidlertid en anden Vrikning af stor Betydenhed. Ved denne umiddelbare Deeltagelse i Norges Handsanliggender og det Bekjendtskab, som den danske Regjering gjennem sin kloge og agtpaagivne Handelsagent erholdt om Landets Stilling i det Hele, overbeviste den sig om Nødvendigheden af at modificere de strenge Forbud imod enhver Forbindelse med England, som Danmarks Konge i sin Harme over Englands voldsomme Behandling havde[n7] udstedt, og at aabne den samme Adgang til Udskibning af Landets Producter, som hemmeligen var aftalt imellem andre krigførende Magter. Midt under den blodigste Krig, under hvilken der ligesom kjæmpedes om de respective Magters politiske Tilværelse, var nemlig allerede før den Tid aabnet en Handelsbindelse mellem de krigførende Lande ved Hjælp af Leidebreve eller saakaldte Licencer. Trangen til at kjøbe og sælge, uden hvis Tilfredsstillelse Kraften til at angribe og forsvare i lige Grad lammedes, lærte

vedkommende Hovedmænd for Staternes Styrelse at afsondre Freds- og Krigs-Haandteringen, og at tilstede den førstes Fremme under Krigens Blodfane selv. Rusland havde længe hyldet dette System, og hele Skarrer af engelske Skibe under fremmed Flag, eller af neutrale Skibe, der i denne Henseende vare som et Nærmelsesmiddel mellem begge Nationer til Befordring af den indvortes Vindskibelighed og Vareafsætning, before Nordsøen og de østersøiske Vande. Selv den franske [17] Keiser, der i Begyndelsen betragtede alle Havnes Spærring for England som det kraftigste Middel til dettes Ydmygelse, og havde gjort dette til en *conditio sine qua non* i alle Fredstraktater, saae igjennem Fingre med dette Slags Samqvem med Fienden, ligesom hans Generaler mangesteds hermed dreve en fordeelagtig Handel. Mange engelske Producter og Colonial-varer reddedes paa den Maade fra det Baal, som Napoleon lod antænde af Dynger af engelske Varer overalt, hvorhen hans mægtige Arm strakte sig. Danmarks Handelsagent i Norge satte sig snart ind i disse Forhold og aabnede derom Underhandlinger med Danmarks Finantsminister Schimmelmann, der heller end gjerne benyttede denne Udvei til Finantsernes Forbedring. Ved de store Indkjøb af norske Producter og Skibe, som gik igjennem Wexelsens Hænder, opdyngedes disse Beholdninger paa det besværligste, og Muligheden af at slaae dem løs paa en fordeelagtig Maade maatte alt meer og meer attraaes. Den uafbrudte Seddelfabrikation, som en Følge af de store Tratter paa Altonaer Bank i alle Retninger, nedtrykte Pengenes Værd i en frygtelig Grad, og truede allerede da med at frambringe en Statsbankerot. Et vigtigt Middel til at raade Bod paa dette Onde, eller i det mindste til at forsinke Papirbankens Sprengning, maatte Forsølvning af norske Vexler, og Salget af Statens egne norske Producter paa fremmede Markeder være, ligesom disse Omsætninger allerede før Krigen, under den danske Regjerings Sløsen med Statsindtægterne, havde viist sine velgjørende Virkninger. En Fornyelse af Norges Handel med England maatte saaledes upaatvivleligen frembringe Liv paa den kjøbenhavnske Børs, og paa mange Maader udstrække sine heldbringende Virkninger til begge Lande, og især lette Statsstyrelsens Gang.

[18] Men denne aabenbare Fordeel af en fornyet Handelsvirksomhed paa Norges Kyster var ikke den vigtigste Side af Sagen. Fra Politikens Side var den

langt vigtigere. Den danske Regjering havde Anledning til igjennem sin kloge Agent i Norge at overbevise sig om Nødvendigheden af, at der skede en Forandring i Norges Stilling. Formueforfatningen i Norge var saa meget aftagen, Kræfterne til at bære de sørgelige Følger af en næringsløs Tilstand og af Mangelen paa Livets første Fornødenheder, som gik igjennem alle Classer af Borgere, vare saa meget svækkede, at en Fortsættelse af denne ulykkelige Tilstand maatte rokke Normandens Hengivenhed for sin nærværende Regjering, og fremlede Tanken om en mulig Fordeel af Skilsmissen. Norges Forbindelse med England har stedse været inderligere og naturligere end Danmarks med dette Rige, og Trangen til Fornyelsen deraf, og Længslen efter et forsvundet Handelssamqvem knyttede sig til Forhaabninger, hvis Opfyldelse ikke tjente til at styrke den imellem begge Riger sluttede Forbunds-Act. Der begyndte enkelte Stemmer at røre sig i Landet, der omhandlede en separat Freds-Tilstand imellem Norge og England, endog mod den danske Konges Samtykke, som en nødvendig Lindring i alle disse Lidelser. Wexelsen, som var en stille men skarp Iagttager af disse Phænomener, lærte denne Stemning i sine forskjellige Retninger at kjende, og underrettede derom sine Foresatte, og den danske Konge lod sig derved bevæge til en Eftergivenhed i de strenge Forholdsregler, sigtende til at afbryde enhver Handelsforbindelse med England, som han ved Krigens Begyndelse havde paabudet, og som hidtil med uforstandig Omhu var bleven iværksat.

Tredie Capitel

[19] I Sverige selv udbrød ved denne Tid en Revolution, der foranledigede en mærkelig Forandring i dets Forhold til Norge og lagde Grundstenen til en Reform i Fædrelandets Statsforfatning, som faa Nordmænd havde tænkt sig

mulig, og færre ønsket. I denne Sammenhæng fortjener den i høi Grad Historieskriverens Opmærksomhed, og bør have en Plads i vor Fremstilling, der svarer til dens Vigtighed for Norge, endskjønt vi maa overlade Læserne at søge dens historiske Undersøgelser.[n8] Fra det Tidspunkt i vor Historie, hvorpaa vi nu staae, var det en langt større fælles Sammenhæng i den skandinaviske Halvøes Skjebne end nogensinde tilforn, og ingen politisk Begivenhed i denne Deel af Norden kan fra den Dag af siges at have været fremmed for nogen af Staterne.

Gustav IVde Adolph havde besteget Sveriges Trone under Nationens gode Forhaabninger om hans Regjering, og i en politisk Stilling, som lovede Riget en lykkelig Fremtid i Nydelse af Fred, og uden Deeltagelse i den store Gjæring, som dengang herskede blandt de europæiske Stater. Allerede som Barn udviklede han sig fordeelagtigen,[n9] og var som Yngling i Besiddelse af mange herlige Egenskaber. Hvad der, ogsaa i yngre Dage, fattedes ham for at bane ham Vei til sit Folks Kjærlighed, haabede Nationen vilde blive den modnere Alders [20] Pryd. Han var retfærdig, sparsom, afholden, streng i sine Sæder og aaben for det huuslige Livs stille Lykke. Naar han var kold, stundom mørk og frastødende, tilskreves dette en mindre blid Skjebne i Barndommens Dage, og det melankolske Præg, som hans Faders ulykkelige Skjebne, hvis blodvædede Trone, omstyrtet af forræderske Hænder, han besteg, havde givet hans Sindsstemning. De første Aar af hans Regjeringstid vare saaledes lykkelige baade for ham og for Nationen, og om han end ikke heller da havde nogen høi Grad af sit Folks Kjærlighed, var han i flere Henseender agtet. Men det varede ikke længe inden det viiste sig, at han ikke var skikket til at styre Riget under Europas nærværende Gjærings-Tilstand, og at han ikke var de store Planer voxen, som han lagde, til at forsvare en gammel Tingenes Orden og kuldkaste den nye, som den franske Revolution og Napoleons Seiersbane havde fremkaldt. Han ansaa sig udkaaren til at spille en Gustav Adolphs Rolle, og fremtræde som det monarkiske Systems og den fortrængte Kongefamilies Forsvarer, og en Voldgiftsmand i den politiske Omvæltning, ligesom Gustav Adolph havde fordum været i den religieuse. Men han besad ikke den store Gustavs Egenskaber. Vel manglede han ikke en vis Grad af personlig Tapperhed, hvorpaa han ved enkelte Leiligheder aflagde Prøve, men han manglede moralsk Mod til at understøtte den, og hans Egensindighed og

Utilbøielighed til at høre Andres Raad lod ham ofte vælge urigtige Midler og forfeile sit Maal. Intet Uheld, ikke den meest afgjorte Overmagt fra hans udvortes Fienders Side, formaaede at bøie hans Beslutninger, eller bevæge ham til at indlade sig i Underhandlinger, som han ansaa for at være ydmygende, eller for at kuldkaste hans Idee om sin store Bestemmelse. Han stolede paa sin Sags Retfærdighed; Ordsproget: [21] «Ærlighed varer længst» var stedse paa hans Tunge, og han haabede, at den forvirrede Tilstand, hvori Sverige bragtes formedelst hans Haardnakkenhed og hans tildeels afsindige Politik, skulde opløses i en glimrende Stats Fuldkommenhed og Seier over hans Fiender. Denne sidste fromme Tro gik efterhaanden over til et religiøst Sværmeri. I Johannes Aabenbaring fandt han Næring for denne, der frembragte en Sindsstemning hos ham, som stundom fik Anstrøg af Aandsforvirring.

Saaledes havde Gustav IVde Adolph ikke længe styret Regjeringens Tømme, førend han beredte sit Rige Næringsløshed, Elendighed og omsider Sønderlemmelse, og sig selv og sin Familie Udelukkelse fra Tronen. Hans første uheldige Skridt var hans Reise til Tydskland, hvor han i Nærheden af Frankrige var saa godt som Vidne til Omvæltninger og Scener, som oprørte hans kongelige Gemyt. Men hans stundom latterlige Opførsel synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end erklæret Modstand, og den lille nordiske Fyrstes store Planer oversaaes under Kongers Afsættelse, nye Dynastiers Oprettelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon saae igjennem Fingre med Gustav Adolphs Trudsler og Krænkelser; thi deels beskjæftigede andre Planer den seierrige Monark, deels brød han nødig med Sverige, der, formedelst sin Beliggenhed i det fjærne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Fastlandet. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omsider endte med Tabet af Sveriges tydske Provindser, den sidste Rest af den store Gustav Adolphs Seierstog i Tydskland. Det svenske Folk begyndte da at ane sin Ulykke; [22] thi dets Konges Politik var en idelig Tilsidesættelse af Klogskab og af alt fornuftigt Hensyn til Landets Stilling. Snart stødte han i sine politiske Skridt mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og piinlige Stillinger, og

foranledigede Næringsforstyrrelse og Misnøie. Omsider indgik han en nøie Forbindelse med England, der satte ham i et fiendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Tilsitter-Freden erklærede England Krig og sluttede et nøie Forbund med Frankrige. Det havde vist nok staaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse Krigerske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig tydeligen nok ved flere Leiligheder forlyde med, at det ikke fiendtligen kunde modsætte sig Sveriges Freds-Tilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette skede uden aabenbar Fiendtlighed mod England selv. Dette nærede desuden i Krigstilfælde Haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det kjendte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under denne Magts aabenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Ødelæggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stolede paa sin retfærdige Sag og paa en høiere Bestyrelses Bistand, der vilde understøtte den uskyldige Svaghed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro inddyssede ham i den Grab, at han forsømte endog de forberedende Rustninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Skridt, som mere hentydede paa en uforstandig Vrede, end en klog og vel overveiet Modstand. Især lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alopæus arrestere i Stockholm, hvilket ansaaes [23] som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af erkjendte Statsrettens Grundsætninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil beføiet, fordi der opfangedes en Coureer i Finland, der bragte hiin russiske Sendemand Depescher, som hentydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Undersaatteres Troskab, og paa Ruslands Planer med Nabomagten til Sveriges Fordærv. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at den kunde trodse sine Fiender ved afmægtige Vredesyttringer, uden at kunne lægge tilbørlig Modstand til det vrede Ord. For Rusland var denne Gustavs uforstandige Færd høist velkommen; thi det brændte af Begjærlighed efter at lægge Finland til sin store Coloss – dette Finland, hvis Nærhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Farer, især naar det havde andre Fiender at bekjempe, og som desuden indeholdt en indvortes Kraft og Krigerske Hjælpemidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overraskedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, ved tilbørlige Forsvarsmidler og passende Rustninger at gaae den imøde. Dets Flaade var siden Gustav den IIIdies Tid efterhaanden kommen i Forfald, dets Arsenaler vare slet forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Nærværelse krævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels misfornøiede med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv sturede de vigtigste Næringsgrene; uhyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opdyngedes paa Magasinerne til Byrde for Producenten, den offentlige Credit vaklede, og Landet var ikke rigt nok til at bære Byrden af et stort og overordentligt Krigsstyr. Overalt herskede Misnøie, Forvirring og Mistillid til Kongens [24] ufornuftige Færd. Gustav selv alene oversaa disse Vanskeligheder; hans Sags Retfærdighed maatte understøttes af den høie Himmel.

Saaledes brød Krigens Torden først løs paa Finlands Grændse, og Sveaborgs uventede og ubegribelige Fald afgjorde Feldttogets og Finlands Skjebne. Forgjæves var det finske Folks tappre og hæderlige Modstand. Det lukkede sit Øre for alle Buxhøfdens lokkende Proclamationer, det flokkede sig overalt ved den svenske Krigsmagts Side for at forjage den forhadte Fiende, og det viiste under hele Krigen en Hengivenhed for den gamle Statsfrænde og sin gamle Forfatning, som maatte gjøre Skilsmissen dobbelt smertelig. Forgjæves vare de tappre svenske Hærføreres heldige og store Anstrengelser for at modstaae den fremtrængende Fiende, forgjæves deres mange Seiervindinger, saa ofte de mødte Fienden uden at trykkes af en uforholdsmæssig Overmagt. Den sidste finske Krig er et høiligen interessant Stykke i Sveriges Krigshistorie. Valpladsen var blodig, men de svenske Krigeres Modstand kjæk, og som oftest seierrig. Vi finde der, især i Bergkrigen og i mindre Slag, en Krigshelt, General Sandels, hvis Navn er indskrevet i den finske Krigs Annaler som en af de modigste, heldigste og Russerne farligste Hærførere, og som siden fremtraadte i Norge under Forhold, som for Fædrelandet vare vigtige og forviklede. Men de tappre Krigere understøttedes ikke af deres Konges kloge Foranstaltninger. Store Kræfter sattes i Bevægelse – aldrig var maaskee en større Krigsmagt reist i Sverige – men de kom sjelden til Krigsskuepladsen til Tid og Time, eller udrustede med det Fornødne. Af de 3de Armeer, den finske, Vesthæren og den skaanske, udrettede

de tvende sidste lidet. Vi have ovenfor beskrevet Vesthærens Skjebne, dens usammenhængende [25] Operationer, dens brudte Kraft, og dens med Tab forbundne Skjermydsler. Den skaanske Hær stod under den finske Krigs meest afgjørende Periode uvirksom paa en Vaabenplads, hvor ingen Fiende var, og under en Generals Commando, der efter svenske Historieskriveres Paastand besad sin Konges Tillid i en høiere Grad end han fortjente. Under saadanne Omstændigheder gik Finland tabt allerede mod Slutningen af Aaret 1808, og Ruslands Keiser kunde indlemme det i sit store Rige ved en høitidelig Proclamation af November Maaned dette Aar. Det svenske Folk følte smerteligen Tabet af Finland, og sukkede under Krigens Tryk og under Forvirring i alle dets vigtigste Næringsveie. Kun Sveriges Konge beholdt et Mod, der under saadanne Omstændigheder grændsede til Raseri. Under den finske Krig havde han stødt fra sig de fornemste og indflydelsesrigeste Adelsfamilier, ved at reducere sine Livregimenters Hædersgrad, i hvis Rækker fandtes Officerer, som vare beslægtede med hine Familier. Misnøien med hine Regimenter var maaskee, efter Fleres Paastand, ei uden al Grund, men dens Yttring paa den Maade og til den Tid var uforstandig.

Efter det uheldige Udfald af Feldttoget i Finland 1808, beredte Gustav Adolph sig til at fornye det i 1809 med Anstrengelsen af Landets sidste Kraft. Til den Ende sammenkaldte han et Raad af indsigtsfulde og Kongen meest hengivne Mænd. Disse forelagde Kongen en sørgelig Udsigt over Landets Stilling og Uformuenhed til at bære de med Krigens Fortsættelse forbundne Udgifter, som de ansloge til 20 Millioner Bankdaler, og tilraadede ham paa det indstændigste at slutte Fred, for at lindre Landets store Nød og bringe Liv i den lemlæstede Virksomhed. Men Kongens Øren vare endnu ikke aabne for Forestillinger [26] af den Art. En Fred paa den Basis, at Sverige beholdt sit Finland, var ikke længer mulig at opnaae; thi det var ikke tænkeligt, at Rusland skulde give tilbage denne skjønne Provinds, som det allerede havde i sine Hænder, og hvis Erobring uden Tvivl var Krigens egentlige Gjenstand, endskjønt maskeret under andre paaskud. Paa den anden Side bortfjærnede han ved sit personlige Forhold alt meer og meer den Deel af sit Folk, som nærmest omgav ham, og uden hvis Kraftige Medhjælp han forgjæves kunde vente et heldigt Forsvar mod den overlegne

Fiende. Sans Ugunst mod Stockholm var aabenbar. Han opholdt sig stadigen udenfor Hovedstaden paa sin Faders Yndlingsted Slotted Haga, og gjorde stundom kun nogle Iilbesøg til Stockholm for at overvære Paraden. Kun i sin huslige Kreds syntes han at finde sig tilfreds, uden at lægge sig Landets Nød og Statsstyrelsens Forlegenhed paa Hjerte. Under saadanne Omstændigheder modnedes den Misnøie, som længe havde ulmet hos en stor Deel af Nationens betydningsfulde Mænd, til en Opstand, som fremledede den svenske Konges Afsættelse.

Sammensværgelsen, som kun interesserer os forsaavidt den staaer i nøie Forbindelse med Norges politiske Skjebne, havde en dyb Rod i en almindelig Misfornøielse, som begyndte at vise sig mod Høsten 1808; men især fandt denne Sted i den Wermelandske, eller saakaldte Vest-Armee, som havde været under General Armfelts Commando, og i hvis Spidse Overadjutanten Adlersparre nu stod. Den egentlige Commando var i Krigsministerens, General Cederstrøms Hænder; men under hans Ophold i Stockholm, og efter hans senere Udtrædelse af offentlig Virksomhed, overdroges Commandoen vexelviis til hans Overadjutantere og førtes nu af Adlersparre, der saaledes betragtedes [27] som en af Revolutionens Hovedmænd. Gjennem en paalidelig Haand var Adlersparre bleven underrettet om,[n10] at der i Hovedstaden herskede stor Gjæring, at flere fædrelandsksindede Mænd havde forenet sig for at overlægge om Midlerne til Fædrelandets Frelse, og at det, i Følge en anseet Diplomats Udsagn, var besluttet ved de 2de Keiseres Møde i Erfurt, at Sverige skulde deles imellem Rusland og Danmark, samt at Motala Elv skulde blive Grændsen mellem dem, saa at den nordre og østre Deel af Riget skulde tilfalde Rusland, den søndre Danmark. Adlersparre sluttede gjennem Major, Baron Carl Ankarsvärd en Vaabentilstand med den norske General, Prinds Christian August, rykkede op med Armeen og nærmede sig Hovedstaden.[n11]

Men førend Vestarmeen havde naaet Stockholm, fuldbyrdedes Revolutionen gjennem Sammensværgelsens derværende Medlemmer. Enkelte Embedsmænd, som under Vesthærens Marsch til Hovedstaden underrettedes om Oprørsplanen, paa hvilken dens Hovedmænd intet Skjul lagde, sendte vel Iilbud derom deels til Kongen selv, deels til den ham endnu hengivne General Toll, men intet

afgjørende Skridt foretoges eller kunde foretages til at hindre Oprørs-Hærens Fremskridt. Vest-Armeen befandt sig kun 12 Mile fra Hovedstaden, da den første paalidelige Efterretning om dens Marsch og Hensigter kom Kongen, der dengang med sin Familie opholdt sig paa *Haga*, tilhænde. Kort før vare hans politiske skjæve Anskuelser gaaet over til et Slags politisk Raseri. Han havde paa det ømfindtligste [28] krænket sin troeste Allierede England ved et opfarende Forhold mod dets Gesandt, og ved de meest fiendtlige Skridt mod engelsk Eiendom, som befandtes i Sverige – en Overilelse, som han dog siden søgte at forbedre – og han var i den Grad døv mod alle sine ham endnu hengivne Raadgiveres Forestillinger, at der neppe mere gaves nogen svensk Mand af Betydenhed og i vigtig Stilling, som jo indsaa Nødvendigheden af en Revolution.[n12]

Da Kongen omsider var bleven overbeviist om Oprørets Tilværelse, ilede han til Hovedstaden for at træffe Foranstaltninger til at undgaae det truende Uveir. Det var hans Hensigt med de faa Tropper, paa hvilke han kunde stole, og især med sine tydske Regimenter, at trække sig mod Sønden, hvor han troede sig stærk ved en Armee, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykke tilbage til Stockholm og adsplitte Oprørerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav han Ordre til Bankbestyrelsen at udlevere ham to Millioner svensk Banko af dens Beholdninger. Men Bankens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, i det de anførte, at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Nationens udkaarede Mænd, der havde sat dem til Forvaltere over Nationens Midler. De Tropper, hvorover han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, der stod paa hans Modstanderes Side, og de Faa, paa hvilke han især burde synes at kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyst til at vove Liv og Blod for en lidet elsket Fyrste og en [29] dem fremmed Interesse, eller Mod og Talent til at lede militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Evne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egensind og blinde Tillid havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Barm rørte sig vist nok endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtedes med saa ugunstige Øine, som af Nationens Adelsmænd og Krigere; men denne Hjælp var under Revolutionens stærke

Fremskridt alt for fjærn til at denne kunde standses. Desuden trykkedes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Misnøiens Sæd udstrøedes flittigen overalt af Statsomvæltningens Ledere. Oprørs-Uveiret rasede frem med Stormskridt, og han stod ene og forladt ligesom med nøgent Bryst mod sine fiendtlige Undersaatteres dragne Sværd. Han var saaledes endnu ikke færdig med sine forvirrede og hovedkulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudte Oprør, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. *Klingspor*, *Adlerkreutz* og *Silfversparre* satte hverandre og Flere af Armeens betydningsfulde Mænd Stævne paa Slottet, hvor de indfandt sig om Formidddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Nødstilfælde med Magt at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Rigets Opløsning og Sønderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ukloge og halstarrige Færd allerede havde skilt Sverige ved en af de skjønneste og frugtbareste Provindser.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Tronafsigelse, idet de forestillede ham den almindelige Misnøie, som herskede i Nationen over hans ukloge Færd, saavelsom de farlige Følger for hans Liv og for hans Families Velfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte [30] indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand som aabnede sit Øre for Forestillinger af den Art. Han trak Sværdet mod Oprørets Hovedmand, og kaldte med høie Skrig de Huusdrabantere, som befandt sig i Nærheden, til sin Hjælp. Nogle af de Nærmeste blandt disse stimlede ogsaa virkelig til, spændte den tillaasede Dør ind og gjorde Mine til at befrie Kongen af Oprørernes Hænder. Adlerkreutz's Forestillinger og Forsikkringen om, at hvad der skede var til Landets Bedste, og til Kongens og hans Families egen Frelse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hob af slet bevæbnede kongelige Huusdrabantere formaaede lidet mod den tilstimlende Mængde af Krigsmænd, som vare deelagtiggjorte Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udførelsen. Kongen blev saaledes afvæbnet og omgiven af Sammensværgelsens Ophavsmænd og troe Tilhængere. Imidlertid fandt han Leilighed til at bemægtige sig en af de Tilstedeværendes Værge – det være nu, at han enten ved et raskt Greb fik dette i sin Haand, eller at Officeren kun svagt Modsatte sig Kongens Hensigt –

og det lykkedes ham at undløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Nogen af hans Forfølgere bekjendte, styrtede han ned af Slotstrapperne, i det Haab at kunne naae Hovedvagten, og ved at kaste sig i dens Arme bevirke en Modstand mod sine Forfølgere. Dersom det havde lykkes ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være bleven fremledte; thi Folkets Hengivenhed for en gammel Kongestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Bolværk, naar den stedes i Fare og Forfølglse, og bortfjærner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Hofjægermester Greiff, en modig [31] og kjæmpestærk Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formedede Kongen vilde undslippe, og da han der virkeligen mødte ham, lykkedes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Værelser, hvortil de øvrige tililende Sammensvorne vare ham behjælpelige. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Slottets Gemakker, og kun ved stærke Brækninger befriedes han fra en Besvimelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgiven af en stærkere Vagt, og under en Sammenstimlen af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udsat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling hvorpaa han endnu stod værdig. Hofkantsler Zibets Ankomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutions Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærke Mand, der paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Sædermanland, opmærksom paa dette usømmelige Væsen med Kongens Person, og nu bortjoges alle uvedkommende Tilskuere fra Kongens Nærværelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter.[n13]

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af [32] Sædermanland, Carl, om at overtage Regjeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Olding havde før, som den afsatte konges Formynder, forestaaet Regjeringen, havde udmærket sig som Søhelt, og han besad saaledes en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Rædsler, og dæmpe enhver Bevægelse til den afsatte

Konges Fordeel, maatte et nyt Overhoved midlertidigen indtil en Rigsdags Sammenkaldelse vælges, og der var for Tiden intet andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigets Styrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den stedfundne Catastrophe, havde taget sin Bestemmelse paa Nationens Vegne. Regjeringsforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Formiddags-Scene vendte Rolighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde fredeligen fuldende Revolutionsværket.[n14]

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Skjebne, og ligesom ingen svensk Mand løftede Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubetydelig [33] militair Escorte, og omringet af Revolutionens vigtigste Ophavsmænd, ført til Drotningholm. Efter et kort Ophold førtes han derfra til Gripsholm, en henfaren Konges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Skjebne ønskede end at dele sin detroniserede Mands Fængsel. Her trøstede han sig med religiøse Betragtninger, og yttrede for Adlerkreutz, der var Chef for den Vagt, som bevogtede Kongen og havde forstaaet at vinde hans Yndest, at han havde isinde at tilbyde Rigsdagen sin frivillige Tronafsigelse til Fordeel for sin ældste Søn. Men dermed vare de Mænd, som havde fremledet Revolutionen, ikke tilfredse. De forlangte den hele Kongefamilies Udelukkelse fra Tronen, og kun et saadant Forslag fra Kongens Side vilde Adlerkreutz modtage for at forelægge Rigsdagen samme. Virkeligen lod Kongen sig overtale til at udstede et saadant Abdicationsdocument, og efter flere forandrede Udkast og flere Udbrud af hans heftige Lune, forfattede han selv et, som antoges gyldigt af Adlerkreutz og af ham befordredes til rette Sted.[n15]

[34] Dronningen synes ikke at have taget nogen Deel i disse Underhandlinger, eller at have gjort noget Skridt for at bevare Sønnen sin Arveret, eller sig selv et længere Ophold i Sverige og Deeltagelse i Regjeringen. Hendes Ønske var kun at dele sin ulykkelige Mands Skjebne, og i hans Selskab at formilde hans sørgelige Fangenskab. Gustav Adolph havde hidtil levet et lykkeligt Familieliv, og omendskjønt Dronningen havde maattet bære Følgerne af hans heftige Sind og

hans Luner, saa havde han dog viist sig som en tro og hengiven Ægtemand, og hans Kjærlighed til Familielivet bortfjærnede ham stundom meer end tilbørligt fra Regjeringssyslernes Røgt. Mindre glade Dage vare Dronningen senere hen forbeholdne under det kongelige [35] Pars landflygtigheds Tilstand; men den nærmere Udvikling heraf tilhører ei disse Blade. Dronningen forlod Sverige elsket og agtet af Mængden, og deelte ingenlunde den til Had grændsende Ringeagt, som lagdes paa den bortvandrende afsatte Konges Skuldre. I Aarets mørkeste Dage 1809 førtes Gustav Adolph med sin Familie ud af Riget i al Stilhed over til Pommern, og for Sverige var han efter den Dag som udslettet iblandt de Levendes Tal.

Iblandt de falske Rygter, som vare satte i Omløb om denne ulykkelige Konge, mod hvem der reistes noksom retfærdige Klager, var ogsaa det, at han havde understukket en Deel af det engelske Guld, der tilflød Sverige som Subsidier, for at berede sig en uafhængig Stilling paa en tilsigtet Flugt til England. Der gives ikke mindste Spor til at saadan Plan var lagt, og efter den nøieste Opgave af hans Formue kunde den ikke bringes høiere end til 600,000 Rdlr. Banko, hvilket var en mindre Sum end den, som hans Fader efterlod ham. Vi have ovenfor seet, at Ødselhed ikke kunde lægges ham til Last. Hans Formue fortæredes snart i Udlandet, eller den formindskedes formedelst mangehaande Omstændigheder, og han kom siden i trange Kaar, da hans Appanage blev tilbageholdt. Da han senere hen, under sit antagne Navn Gustavson, lod i Aaret 1821 lægge paa det norske Storthings Bord en Ansøgning om at blive naturaliseret som norsk Borger, angav han sin Formue til omtrent 30,000 Rdlr. Banco.

Om Stedet, hvorhen den afsatte Konge skulde Forvises, var der adskillige Tvivlsmaal. Til hans trofaste Allierede, England, kunde det ikke tilandes ham at flytte sin Stav, da derved gaves denne erklærede endnu ikke ydmygede Fiende af det nu Herskende politiske System i Europa alt for Store Midler [36] ihænde til en ubeleilig Indblanding i Fastlandets Anliggender.[n16] Danmark og Nord-Tydskland vare ogsaa for nær den Trone, hvorfra han var nedstødt, og hans fiendtlige Sindelag mod det første Land tillod ham desuden ei der at vælge sit Ophold. Endnu mindre kunde Frankrige anvises ham som Opholdsted, da den politiske Grille, der grændsede til Afsindighed, som havde gjort ham i sine egne

Øine til det faldne Dynastis afmægtige Forsvarer mod den nye franske Regjering, maatte gjøre ham enhver Forbindelse med Keiser Napoleon forhadt. Saaledes valgte han Schweitz, saa mange Flygtningers og omvandrende Stormænds Tilflugt, til sin Residents. I sit Exil trøstede han sig fremdeles med religiøse Sværmerier, og i denne Stemning lagde han endog Planen til en Reise til det forjættede Land, som han dog opgav i et af de underlige Luner, der ofte ledede denne besynderlige Mands Handlinger. Nordens Opmærksomhed bortvendtes snart fra hans Personlighed; thi han efterlod sig i Sverige kun faa deeltagende Venner, ikke engang nogen høi Grad af Medlidenhed med hans ulykkelige Skjebne, og det nye Dynasti i Sverige havde saaledes lidet at frygte af den bortviiste og snart glemte Konges Bestræbelser for at hæve sig eller sin Søn paa Tronen, ligesom han og syntes i Udlandet ikke dertil at have sat sin Hu, endskjønt han nærmede sig Fosterlandet ved en paafølgende Forandring i det svenske Dynasti.

Fjerde Capitel

[37] Med stor Ængstelse ventedes i Sverige paa det Indtryk, som denne Regjeringsforandring vilde gjøre paa de udenrigske Magter, som deri kunde have nogen Interesse, og det kan ikke nægtes, at hvad der var skeet tjente til at redde Sverige fra Undergang, og give det, skjønt svækket og lemlæstet, igjen en fast politisk Stilling iblandt de nordiske Stater. Revolutionen i Sverige kunde ikke i Hovedsagen forstyrre Ruslands Erobringsplaner – Finland var og blev tabt; men Ruslands og Danmarks hemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provindser, standsedes brat formedelst Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes strax i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydenhed, deels for i Fredens

Ly at bevare Rigets Grændser, deels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formedelst Krigen. Dens Bestræbelser vare visseligen ikke uheldige, endskjønt – som det saa ofte gaaer – Haabet maaskee havde smigret sig med et endnu mere glimrende Udfald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanskelig formedelst denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den Fastlands-Politik, som var stilet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland med Penge og tildeels med Krigsmagt, havde England visseligen ikke gjort sig fortjent til et fiendtligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenlunde var Kongen af Englands [38] Hensigt at blande sig i Sveriges indvorts Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overeensstemmende med hva Sveriges egen Interesse bød. Kongen at England interesserede sig vel for sin troeste Allierede, Gustav Adoplhs Skjebne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaattere. Han indskrænkede sig til at anbefale Skaansomhed mod den ulykkelige afsatte Konge, og anmodede om at udsætte en afgjort Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe stilede til Englands Skade.[n17] Det aftaltes endog en hemmelig Overeenskomst til et fredeligt Forhold og en fortsat Handelsforbindelse underhaanden mellom begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til Fastlandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig skede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, og Farten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politik knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde ansees for den almindelige Folkestemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offentligen erklærede Fredsbrud.

Frankriges Keiser var paa den Tid alt for beskjæftiget med sine egne anliggender til at skjænke denne Revolution i Norden nogen særdeles

Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Frankrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. [39] Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinds. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede dettes Forstørrelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilbøielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halvø, mod at tildele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indflydelse at opvække det ene Parties Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter.[n18] Imidlertid skuffedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indflydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venskab, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen stilede flere af hans politiske Skridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Bekostning, at han endog i et egenhændigt Brev meget beskedent udbad sig Tilladelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddeler han sin keiserlige Ven, at han hadde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrer sig med at det Maadehold, som han ved denne Leilighed havde viist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Hjælp at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Ligesaalidt kunde det stole paa Napoleons Hjælp [40] til den skandinaviske Halvøes Forening, hvortil der i det svenske Kabinet allerede i dette Aars Løb lagdes Plan. Napoleons Retfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tilstrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Gjæring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte franske Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den skandinaviske Halvøes Forbindelse, naar den kunde skee uden at skade en Forbundsven. Forgjæves kastede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frankriges Arme. Den naaede ikke sit Maal, men hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage.

Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Skin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Fastlandets Politik mod England; men i Grunden for at føie Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkeligen erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Maade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gustav Adolphs Afsættelse ingenlunde velkommen; thi det førte lettere Krigen med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egensindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et kjækt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Tiltrædelse til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige vægrede sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Mægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigen, vel med forskjellig Held og uden Skam for [41] Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Betingelse, sluttedes Freden omsider i Fredrikshamn, og Sverige satte sit Haab til Rigets Forstørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart føieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politik paa den Tid Intet at skifte Farve, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-Underhandlingerne i Fredrikshamn viiste de russiske Udsendinger sig koldere mod de danske, og Alopæus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige.[n19] Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa en anden Kant. Fra den Tid af begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som hensigtsmæssigen kunde fremme den skandinaviske Halvøes Forening.[n20]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sønderlemmede Sverige bortfjærnedes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stiil, uden at det kunde [42] lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag,

da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Tractat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at skaffe sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den skete Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kjøbe ved Finlands Afstaaelse, og viiste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendskjønt det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekjendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud; men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekjendt med Diplomatikens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisninig for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigernes indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere [43] hen give os Anledning til at gjøre os nærmere bekjendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en iilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolphs Afsættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Opløsning eller i det mindste en Sønderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Rationens Kræfter styrkedes, i det den afsatte Konges fordærvelige Beslutninger tilbagekaldtes og forandredes, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrophes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævdede Sverige fremdeles sin vægtige Indflydelse i Norden og beredte den skandinaviske Halvøes Forening, endskjønt det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opfyldelse, ligesaalidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Tronforandring indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling. Vi ere saa meget mere beføiede til omhyggeligen at bestræbe os for at trænge ind i denne Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Opløsningen af en ældgammel politisk Forbindelse og til den skandinaviske Halvøes nøiere Forening. Vi ville erfare, ar Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes [44] Forening, meer ved frivillig Overeenskomst end ved Vaabenmagt. Men dengang bedrog det sig i sine Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regjerende Kongeslægt, endskjønt svækket ved en ulykkelig Stilling under Krigen, og ved mangehaande grundede og ugrundede Ankeposter, afviiste alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at erobre Norge ved Vaabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den skandinaviske Halvøes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Helts kraftfulde Medvirkning til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og rykkede med Vestarmeen til Stockholm for at bevirke Gustav Adolphs Afsættelse, sikkrede han sig først Ryggen fri ved en fredelig Underhandling med den kommanderende norske General, Prindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venskabelig Brevvexling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre,[n21] medens endnu General Armfeldt havde Overkommandoen, og som tilveiebragte en stiltiende Vaabenhvile mellem de paa Grændsen staaende Hære. Prindsen af Augustenborg mødte dette Adlersparres alvorlige Forslag med en forekommende Velvillie. Han betragtede Vest-Armeens Bevægelser som Forløber til en Fred i

Norden, og bidrog gjerne til at befordre et Gode, som han ansaa for det største, der under Tingenes nærværende Stilling kunde vederfares Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Vaabenstilstand [45] forpligtede han sig paa sit Æresord, ikke ved noget Indfald i Sverige at forstyrre Grændsefreden under Vesthærens Afmarsch til Stockholm, dog under den Forbeholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke befalede Prindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omstændigheder skulde indtræffe, vilde Opsigelsen af Vaabenhvile fra norsk Side dog skee i betimelig Tid.[n22] Dette Skridt fra Prindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den svenske Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rygter til Krænkelse for Prindsens gode Navn og Eftermæle. Mistanken forøgedes ved den store Vægt, som i Sverige blev lagt paa dette Prindsens neutrale Forhold under Vest-Armeens Afmarsch. Thi da Talen blev paa Ørebro Rigsdag om hans Ophøielse til Sveriges Kronprinds, udhævedes dette Prindsens rolige Forhold paa Grændsen «som en af de største Velgjerninger, der nogensinde er viist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vises det.» En Yttring, der var ligesaa ubesindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Vestarmeen ikke kunde have rykket op sin store Bestemmelse imøde, naar den norske Hær havde fortsat Fiendtlighederne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronafsættelse, var bevirket før Vest-Armeen [46] havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udkastet de første Linier.[n23] Revolutionen, som havde sin Rod og Understøttelse i en almindelig Misnøie med Gustav Adolphs Forhold, fuldbyrdedes hurtigere og lettere, end dens første Ophavsmænd havde tænkt sig, og der behøvedes ingen stor Krigerskare for at omstæde en Trone, der længe havde vaklet. I et Revolutions-Øieblik, naar en stor Idee gaaer igjennem Folket og dets Krigere, er der desuden lidet Haab om et heldigt Udfald af Angrebsplaner, naar ikke Overmagten er fuldkommen afgjørende paa Angribernes Side.

Af den danske Konge optoges dette Prindsens Neutralitets Forhold under denne Revolution meget ilde. Han gav Prindsen udtrykkelig Ordre til paa den Tid

at gjøre Indfald i Sverige med den norske Armee, og, da dette ikke skede, sattes Prindsens Ulydighed i Forbindelse med hans paafølgende Valg til Sveriges Kronprinds. Men den norske General maatte nødvendigviis have store Betænkeligheder ved at udføre denne Befaling under Norges daværende Stilling. Just netop i disse Vintermaaneder, da den norske Armee skulde sættes i Bevægelse, herskede der en Mangel i Norge paa Livets første Fornødenheder, som grændsede til den bittreste Hungersnød. Der fattedes Korn og Penge til at kjøbe Korn for; Bark og [47] Mosebrød med andre elendige Surrogater tjente en stor Deel af Fjeldbygdens mindre formuende Indbyggere som almindelig Føde. Armeen selv var slet forsynet baade med Proviant og Beklædningsstoffe, tildeels endog med Ammunition, og ingen Magasiner kunde anlægges til Hærens Forsyning; thi der var Intet at fylde dem med. Alle Næringsveie – Fiskerie og Kapervæsen paa Norges Vestkyst undtagne – sturede, alle Vestfarere, der nyligen forgyldte Udskibernes og Skibsredernes Casse, laae oplagte i Havnene, og de Skibe, som afsendtes til Danmark for at hente Korn, faldt skareviis i Fiendens Hænder. Et saadant Tidspunkt var ikke skikket til at fremkalde nye Krigens Rædsler og skabe nye Farer. Et Indfald i Sverige, om endog ledsaget med Held, vilde ikke umiddelbart have forbedret Armeens Stilling; thi den brød ind i forarmede Provindser, der nedtryktes af Hunger som mange Egne i Norge. Dette følte den svenske Armeeafdeling, som ilede til Revolutionsscenen, da den paa sin Marsch til Stockholm kjæmpede med stor Vanskelighed for at skaffe sig de fornødne Mund-Provisioner.[n24] Prindsen erklærede saaledes aabenbart i Regjerings-Commissionen, at han af Mangel paa de nødvendige Midler ikke kunde gjøre noget Indfald i Sverige, men maatte mod sin Villie være sin Konges Befaling overhørig. Det samme Svar gav han de Sendebud, som Kongen af Danmark opsendte [48] for at bringe sin kongelige Ville i Udførelse. Iblandt Regjerings-Commissionens Medlemmer gaves vist nok Nogle, som havde en Sky for at sidde den kongelige Ville overhørige, og som meente, at det farlige Forsøg burde voves; men saa stor var Alles Tillid, Høiagtelse og Hengivenhed for Prindsen, at Afgjørelsen lagdes i hans Haand. Grev Wedel var heri som i flere Anskuelser af Fædrelandets Stilling af Prindsens Mening.[n25] Et Indfald i Sverige paa den Tid var visseligen heller ikke overeenstemmende med det norske Folks

Ønske, og National-Aanden kunde paa den Maade ikke sættes i Bevægelse. Kongen af Danmarks store Plan om Sveriges Deling imellem Rusland og Danmark fandt ingen Gjenklang i Norge, hvor den paa den Tid kun kjendtes af Faa. De svenske Historieskrivere, som bekræfte Sveriges Tryghed for en Angrebskrig fra Norges Side med Historiens[n26] Erfaring, monne have Ret; thi i den lange Tid, som er henrunden siden Calmar-Unionens Ophævelse,[n27] finde vi ingen farlige Bevægelser fra Norges Side mod Sverige. Over den korte Indfaldskrig 1788[n28] lægger Norges Historie helst et Slør, og Tordenskjolds Skræmmeskud vare meer en tapper[n29] Søhelts Bedrift end nogen alvorlig offensiv Krig fra Norges Side. Norge begjærte aldrig alvorligen Fodfæste i Sveriges Land, endskjønt det heldigen afviiste indtrængende Krigerskarer. Og aldrig var denne Attraa mindre end i denne Nødens Tid, som nu beskjæftiger os, i hvilken enhver ny Krigsscene, som ei stod Forbindelse med en [49] forhadt Fiende, erfores med Rædsel, og betragtedes som et unødvendigt Tillæg til store Lidelser.

Der findes i den Tids Begivenheder ikke det mindste Spor til at Prindsen, da han sluttede den føromtalte Vaabenhvile med Adlersparre, som rykkede til Stockholm for at støde Gustav Adolph fra Tronen, havde nogen Anelse om det hæderlige Kald, hvortil Revolutionens Formænd havde bestemt ham, og som senere hen efter Rigsdagens Beslutning blev ham tilbudet. Adlersparre har i sine Memoirer fuldkommen retfærdiggjort ham.[n30] Han tilstaaer, at en saadan Plan vel allerede da var bleven lagt, og at denne grundede sig paa det Haab, at dette Valg skulde lede til den skandinaviske Halvøes Forening. Han havde endog overdraget sin Sendemand, Baron Carl H. Ankarsvärd, at bringe denne Sag paa Bane; men Baronen fandt ikke Omstændighederne saa, at han troede at burde udføre det ham overdragne Ærende, og Adlersparre roser Baronens Forhold ved denne Leilighed som klogere end sit eget. Ankarsvärd indfandt sig i det norske Hovedqvarteer hos General *Staffeldt* for at underhandle om Vaabenstilstand, og begjærte i den Anledning en Samtale med Prindsen selv, som dengang opholdt sig i Christiania. Staffeldt afslog dette, men sendte en Coureer til Prindsen for at indhente hans Beslutning, og dennes Tilbagekomst maatte Ankarsvärd oppebie. Under dette Ophold i Hovedqvarteret kom Ankarsvärd i nærmere Berørelse med Staffeldt, og troede forsigtigen at kunne aabne sig for ham med Hensyn til den

paatænkte Plan at vælge Prinds Christian August til Sveriges Tronfølger. Men Staffeldts Yttringer i den Anledning vare saa heftige, at Ankarsvärd var [50] glad ved at forklare sine Udtryk som et Tankespøg, hvorpaa ei burde lægges videre Vægt. Prindsen afslog umiddelbar Underhandling med Ankarsvärd, men sendte Major Darre med Fuldmagt til at afgjøre det Fornødne. Darre var Prindsens fortrolige Ven og i Besiddelse af Prindsens Høiagtelse formedelst sine Talenter, sine udmærkede Egenskaber og sin militaire Dygtighed, og Ankarsvärd kom snart i de behageligste Forhold til ham. Begge disse udmærkede Mænd fattede gjensidig Høiagtelse for hinanden. Men mellem Ankarsvärd og Darre vexledes ikke et eneste Ord om Prindsens Udnævnelse til Tronfølger. Mellem disse Mænd afsluttedes den føromtalte Vaabenstilstand. Prindsens hele Adfærd har fuldkommen gjendrevet den for hans Charakteer høist fornærmelige Beskyldning, at han har benyttet sin Stilling i Norge og den Kjærlighed, som det norske Folk viste ham, til paa den ene Side at lette Sverige Midlerne til at ende Striden mod Danmark paa en for Sverige fordeelagtig Maade, paa den anden til hemmeligen at forberede Norges Forening med Sverige, der betragtedes som Hovedgrunden til den Ære, der vederfores ham ved Valget til Sveriges Kronprinds.[n31] Enhver, som med Upartiskhed omhyggeligen gjennemgaaer den Tids historiske Documenter og nedskrevne Yttringer, Enhver, som havde Leilighed til at høre hans fortrolige Yttringer i Vennesamtale, vil frikjende ham for enhver Plan fra hans Side til at gjøre Norges Forening med Sverige til et Takoffer for Tronfølger-Valget.

[51] Imidlertid er det vist, at der ved det danske Hof herskede en Mistanke mod Prindsen i ovenmeldte Henseende, og at denne deeltes af mangfoldige endog iblandt Danmarks fornuftige og fordomsfrie Mænd, ligesom og at der fra den anden Side gaves Anledning til at nære denne Mistanke, endskjønt oprunden af en anden Rod uden Prindsens Deeltagelse. Prindsens Tilhængere i Norge, hvor han var saa almindeligen elsket og agtet, havde paa den Tid ofte Anledning til at forsvare ham mod danske Mænds stundom haarde og ubeføiede Angreb.[n32] Navnet Forræder hørtes ofte fra sindige danske Mænds Læber, det lød igjennem de kongelige Sale, og en Gjenklang deraf bares over til Norges Fjelde. Da nemlig Kongens Ordre til Prindsen at falde ind i Sverige med den norske Armee ikke

blev adlydt, og Rygter, fornærmelige for Prindsen, i den Anledning vare komne i Omløb, ansaa Danmarks Konge det for nødvendigt at undersøge de sande Forhold, og at træffe Foranstaltninger til at standse forræderske Planers Fremgang. Det lader virkelig til, som Danmarks Konge, hvis hele Regjeringsfærd i øvrigt viste et kjærligt Sindelag for det norske Folk, ikke retteligen satte sig ind i Norges vanskelige Stilling paa den Tid. Deels skjulte vel hans Omgivelse for ham Tingenes sande Sammenhæng, eller han kunde selv ikke sætte sig ind i den farlige Stilling, hvori Norge i denne Vinter var stædt, og de haarde Lidelser, det i samme maatte gjennemgaae, deels vare hans Tanker saa aldeles henvendte paa de i Overlæg med Rusland og Frankrige lagte Forstørrelses-Planer, [52] og paa Erstatning for den lidte Mishandling, at han i Indbildningen formindskede de Hindringer, som lagde sig i Veien for disse Planers Udførelse og væltede Skylden for et misligt Udfald paa en uskyldig Mand, istedet for at den maatte søges i Midlernes Utilstrækkelighed og i Norges Stilling. Denne vanskelige Undersøgelse overdroges Kongens høit betroede Mand og ansete Minister, Cancellipræsident Kaas, og i mange Henseender maatte han i Sandhed ansees for den rette Mand. Kaas var bekjendt som en klog, retsindig og udmærket dygtig Mand. Ved Siden af en utrættelig Arbeidssomhed, forbunden med en hurtig Opfatningsevne og et let Oversyn over de ham betroede Forretningers Omraade, havde han et behageligt Udvortes, et tækkeligt Omgangsvæsen og en venlig Godmodighed. Han var en i Norge bekjendt og under sine forrige Embedsforhold høit agtet og yndet Embedsmand. Han var gift med en Enke Clasen, en af Christianias mægtigste Kjøbmandsfamilier, og var nøie forbunden med den Ankerske Familie, med John Collett, og med Alt hvad der var stort og mægtigt i Christiania paa den Tid, ligesom et hædrende Rygte om hans foregaaende Embedsforhold beredte ham en venlig Modtagelse. Saaledes udstyret maatte han vist nok ansees for den rette Mand til at jævne mislige Forhold og løse vanskelige Gaader. Den ostensible Grund til Kaas's Sendelse var at aflæse Stiftamtmand, Grev Gebhard Moltke, der kaldtes tilbage til Danmark, og ansattes som Stiftamtmand i Fyen. Til denne retsindige, men ikke med store Talenter begavede Mand, hvis Interesse ikke heller hvilede over det Slags Anliggender, kunde et Ærinde af en saa vanskelig Natur ei betroes. Men det var øiensynligt for Enhver, at Kaas's nye Kald var af en

høiere Art, endskjønt Omfanget af hans Virksomhed var en Hemmelighed. [53] Han blev ogsaa i Førstningen modtaget med Jubel, der blev anstillet Feste til hans Ære, og Alt bebudede i Begyndelsen hans usvækkede Indflydelse.

Kaas's Mission mislykkedes imidlertid af tvende Aarsager aldeles, og da han vendte tilbage til Danmark ledsagedes han af langt andre Følelser fra den norske Nations Side end dem, der under hans Embedsførelse vare blevne ham til Deel. Han betraadte Norge denne Gang med Fordom mod Prinds Christian, om hvis forandrede Sindelag mod Danmark han nærede de samme Tanker som Kongen selv. Prindsens Ulydighed mod sin Konges Befaling at trænge ind i Sverige med den norske Armee betragtede han som en Følge af Prindsens forandrede Forhold til Sverige, og han bestyrkedes senere hen i denne vildfarende Mening ved nogle høist ubesindige, ugrundede og for Prindsen selv fornærmelige Udtryk, som paa den svenske Rigsdag bleve brugte om Prindsens mod Sverige under Tronrevolutionen viste Adfærd. Det kan ikke nægtes, at disse Udtryk kastede en, endskjønt aldeles uforskyldt, Skygge over Prindsens Færd, og Kaas's Iver for at tjene sin Konge, og hans mindre Bekjendtskab med Prinds Christians Tænkemaade, gjorde ham uskikket til at adsprede denne Mistanke. Kaas ansaa saaledes Prindsen for at være en Sag hengiven, der stilede mod Danmarks Interesse, og Prindsen vidste, at Kaas var udsendt for at undersøge Tingenes Stilling, og nærede Mistanke mod en Mand, som han betragtede som en Art af en kongelig Spion. Deraf opstod en Kulde mellem disse ophøiede Mænd, som bortfjærnede dem fra hinanden, og gav Anledning til Misforstaaelse og Miskjendelse, der tildeels forøgedes ved Mellemmænds falske Beretninger.

[54] Dernæst stolede Kaas for meget paa sin egen Indflydelse, hvis Vægt han havde lært at kjende under sin forrige Embedsførelse i Norge, og paa den trofaste Hengivenhed, som det norske Folk stedse har viist mod sin Konge. Han meente, at Seiren vilde blive let, naar en Conflict opstod imellem den danske Konges og den svenske Kronprindses Interesse. Men i denne Henseende kjendte han ikke tilfulde Forholdene i Norge. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Kjærligheds- og Høiagtelses-Baand, som knyttede det norske Folk til Prinds Christian, hvis Styrke ikke engang kunde svækkes ved nogensomhelst anden noksaa mægtig Indflydelse. Kun een Følelse gjennemglædede i denne Henseende

det ganske Folk, og Enhver, som har gjennemlevet hiint Tidspunkt, vil derom have en levende Erindring, og i en vemodig Følelse finde Spor af disse hellige Minder. Denne Folkets Tænkemaade kunde Kaas, endog udstyret med sin Konges hele Tillid, og handlende i hans Navn og overeensstemmende med hans Villie, ikke rokke, men under Striden med den elskede Prinds maatte Kaas bukke under. Nød, Elendighed og Næringsløshed havde derhos for en Deel slappet det gamle Baand mellem Konge og Folk; Tanken om Nødvendigheden af en Forandring i Landets politiske Stilling begyndte at yttre sig i Nationen paa en alvorligere Maade end forhen nogensinde havde været Tilfældet, og Nationens Tro paa Regjeringens politiske Viisdom begyndte at vakle under en Krig med Sverige, som af Mængden hverken ansaaes nødvendig eller hensigtsmæssig.

Spor af denne Folkets Hengivenhed for Prindsen, som den gamle loyale Tænkemaade endog var underordnet, opdagede Kaas strax ved hans Indtrædelse i Norge. Da han ankom til Frederikshald blev der igjennem Stadens Byfoged, Cancelliraad [55] Dahl, paa Vestgaard foranstaltet et Gilde for Præsidenten, hvorved 12 af Byens bedste Borgere vare tilstede.[n33] I dette blev Prindsens Skaal proponeret og drukket med den Varme, hvormed i alle høitidelige Samqvem paa den Tid Bægeret bekrandsedes til den elskede Fyrstes Ære. Strax efter reiste Kaas sig og erklærede, at han havde en Skaal at foreslaae «for den hæderligste og bedste Mand, som han var overbeviist om Selskabet vilde tømme med samme Enthusiasme som den forrige, dersom det havde den Lykke, som han, at kjende ham for hvem den udbragtes, nemlig Danmarks og Norges Konge». Skaalen blev drukken, men med en langt mindre Grad af Enthusiasme end den forrige. Kaas maatte vel heraf som af andre Erfaringer drage den Slutning, at Sagerne i Norge stode anderledes end han formodede, og reiste ikke længe derefter tilbage til Danmark, for med sin Konge at aftale de Forholdsregler, som i denne Henseende vare at vælge. Han vendte derefter omtrent Midsommers tilbage til Norge, udstyret med en udvidet Fuldmagt, og efter en dengang almindeligen yttret Gisning, med den Bestemmelse, at optræde som Statholder.[n34] Paa denne Tilbagereise berørte han atter Fredrikshald, hvor han blev indbuden til et Gilde ikke langt fra Elvebredden hos en af Byfoged Dahls Svogre. Det var i dette Selskab at Kaas, da Prindsens Skaal blev drukken, med Harme skal have sat sit

Glas fra sig og erklæret: «at han ikke drak en Forræders Skaal». Paa denne Maade, udbredtes Sagnet [56] herom over det ganske Land, og opvakte den høieste Forbittrelse mod Kaas, ligesom det er upaatvivleligt at Prindsen selv stod i den Formening, at Kaas paa den Maade havde udtrykt sig.[n35] Imidlertid synes en Misforstaaelse heri at have fundet Sted, og at Sagen foregik anderledes end den lød om i Folkemunde, og af enkelte Deeltagere i Selskabet blev berettet. Netop paa den Tid var det ubesindige Udtryk, som var bleven brugt paa Rigsdagen i Sverige om Prinds Christian Augusts Forhold til den svenske Armee under Vaabenhvilen i Marts, bleven bekjendtgjort i Aviserne, og derved gaves Anledning nok til at styrke deres Mistanke, som tillagde Prindsen Planer, der vare ligesaa fordærvelige for Danmark, som vanærende for ham selv. Det paastaaes saaledes af Enkelte blandt hiint Selskabs Medlemmer, at Kaas skal have modificeret sin Udtryk om Prindsen saaledes: «dersom det er[n36] sandt, hvad Aviserne berette om Prindsen af Augustenborgs Forhold under Forhandlingerne om Vaabenstilstanden med den svenske General, da maa han være en Forræder, og en Forræders Skaal drikker jeg ikke». Prindsen skjulte imidlertid ikke sin Harme over den ham af Kaas formeentligen tilføiede Fornærmelse og lagde den for Dagen ved flere Leiligheder. Han erklærede, at efter det Indtrufne [57] burde han og Kaas ikke længere sidde i samme Raad, eller skrive sit Navn paa samme Papir, og at dersom Kaas vilde komme i Regjerings-Commissionen vilde Prindsen ei der sætte sin Fod. Dette gav Kaas Anledning til at tilbyde Prindsen den Slags *Æresopreisning*, der blandt Mænd i Livets høiere Stillinger ene antages for gyldig, og overlod Prindsen selv Valget af Vaaben. Men da Prindsen erfoer Rimeligheden af, at Kaas ei i den af ham formeente Grad havde fornærmet ham, lod han sig ved Prinds Frederik af Hessens Mægling bevæge til en Forsonings-Scene, der forebyggede i det mindste Sagens videre Forfølgelse. Om saaledes den haarde Dom, der i hine Dage fældedes over Kaases føromtalte Udtryk, i Følge hans egne Yttringer og andre Tilstedeværendes dermed overeensstemmende Vidnesbyrd maa formildes, saa kan han ei undgaae Daddel for en uforsigtig og den almindelige Mening trodsende Adfærd mod Prindsen, ligesom det er vist, at denne hele uheldige Mellemact, i det mindste for et Øieblik, bidrog til at slappe de Baand, hvormed det norske Folk bandtes til den gamle Kongestamme.[n37]

Sjette Capitel

[58] Imidlertid opvakte Landets nedtrykte Stilling formedelst Hungersnød, Næringsløshed og tilbagegaaende Velstand, som især i Sommeren 1809 havde naaet den høieste Grad, stor Bekymring i Landet, og der opstod i de sindigste, deres Konge meest hengivne Undersaatteres Barm Tanken om Nødvendigheden af at lægge en Fremstilling om denne Landets Nød for Tronens Fod. I de første 8 Maaneder af Aaret 1809 var Landets næringsløse Tilstand høist trykkende. Hungersnød herskede i mange af Landets Egne, og en Skare af giftige Sygdomme som en Følge af Nøden rasede mangesteds. En almindelig Mismod udbredtes over Norge formedelst disse sørgelige Omstændigheder. Denne Gjæring var imidlertid ikke af den Art, som oftere under en mindre trykkende Tilstand havde dannet sig inden vore Fjelde. Det var ikke Almuens larmende og oprørske Sammenstimlen for at undersøge de mere Formuendes Forraadskamre, og voldsomt aabne dem for at tiltvinge sig Fødemidler. De største Lidelsesperioder, der kue baade sjel og Legeme, frembringe ikke altid oprørske Gjæringer; disse bryde snarere frem under de mindre. Der fandt paa den Tid en rolig Hengivenhed i sin Skjebne Sted iblandt den meest lidende Deel af Folket, som contrasterede med foregaaende og efterfølgende Uroscener. Stemmen opløftedes derimod af Virksomhedsforstandere, som dagligen vare Vidne til Landets Nød, forgjæves kjæmpede mod Conjuncturerne, og som kastede et mørkt Øie i den nærmest liggende Fremtid. Med disse forenede sig enkelte Embedsmænd og Krigere, der havde Mod til at føre Sandhedens Sprog saavelsom til at drage Sværdet mod den [59] mægtige Fiende.[n38] Denne Forening dannedes paa Vestlandet, hvor Næringsveiene befandt sig i den meest lidende Tilstand, og Udsigten til Hjælpen var fjærnest. Af dette Samfunds Medlemmer overdroges det Forfatteren at opsætte en Forestilling til den norske Regjerings-Commission, hvori denne opfordredes til afgjørende Skridt, som kunde lede til et fredeligere

Forhold med England, Norges ubehindrede Kornfart og Næringsveiens Gjenoplivelse.

Efterat Forfatteren i sin foreløbige Fremstilling havde skildret Landets Nød, vedbliver denne saalunde:

«Tillad mig saaledes at ansee et direkte Forslag til den engelske Regjering, at give vore Kornskibe fri Passage, som det eneste Redningsmiddel for Landet. Vi vide bestemt, at den engelske Regjering ikke er utilbøilig til denne Eftergivenhed. Vi have seet Licencer udstedte, som tillade Skibe umolesterede at bringe Fødemidler fra Danmark til Norge, men disse vigtige Papirer ere kun i faa Hænder, og kunne vel og i Haab om Vinding vorde tilbageholdte.»

«Det er ikke Nationens Hensigt at vælte Byrden som Ansvaret for de Foranstaltninger, som den høie Regjerings-Commission finder passende at gjøre til Landets Frelse, paa den alene. Den vil finde Nationen beredt til at vove Alt for at dele den Fare, som den ved en saadan Fremfærd udsætter sig for. Alle fornuftige og retskafne Borgere ere inderligen overbeviste om Kongens faderlige Sindelag mod Norge, men de ere [60] ikke i den Grad forvissede om, at Landets Forfatning sandfærdigen og frimodigen forestilles ham af de ham omringende Mænd. De indsee Muligheden af, at Foranstaltninger, sigtende til at afværge en overhængende Fare, kunde for et Øieblik mishage vor gode, men med Tingenes Forfatning ikke fuldeligen bekjendte, Konge; men vi ansee det for umuligt, at deslige Forholdsregler, naar deres Grund og Nytte lagdes for Dagen, skulde opvække Misgunst og Misnøie. Hvad der i denne Henseende fandtes fornødent at gjøre skede for at sammenholde Forbindelse mellem vor nærværende Regjering og Borgere, og ei for at opløse den, og dersom Nationen tænkte anderledes, vilde den ikke raade til en Fremfærd, hvorved denne Forbindelse nødvendigen maa styrkes.»

«Det er ikke alene min Stemme, som den høie Regjerings-Commission hører i nærværende ydmyge Forestilling. Det er en vigtig Deel af Nationens ædle og fornuftige Mænds. Overbeviste om Nødvendigheden af en forberedende Nærmelse til vore Fiender for at erholde fri Kornfart, har jeg vovet foreløbigen at insinuere denne Forestilling, som vil ledsages af flere visere og mere betydende Mænds Opfordringer. Vi frygte ikke for at dette Skridt af den høie Regjerings-

Commission skal vorde mistydet. Det er ikke egen Interesse, som leder os. De Fleste af os ere uafhængige Mænd, ikke manglende Midler til at fortsætte vore respective Virksomhedsarter. Men det er Medynk med de ringere Stænders elendige Forfatning, som Følgen af en ulyksalig, med ulige Kræfter ført Krig sørgeligen nedtrykker, der giver os Mod til frimodigen at nærme os vor Regjering. Ikke heller frygte vi for at blive af vor souveraine Konge ansete for oprørske Mænd, uvilligen adlydende Landets Love, eller ved et Magtsprog tvingende Regjeringen til saadanne [61] Foranstaltninger, som efter vor Overbeviisning ere nødvendige til Landets Frelse. Men vi vilde ansee det for en lastværdig Feighed i Farens Øieblik at fordølge Landets Nød, for at beskytte vore Personer og hegne om vor egen Sikkerhed. Vor Stilling til Almuen lærer os at kjende dens Nød i sit første Udspring. Den rørende Detail, som beskriver Hytternes Elendighed, kommer ikke letteligen for Landets Trone. De som omringe den kunne ikke fyndigen tale den Ulykkeliges Sag, hvis Elendighed de ikke have kjendt eller kunne gjøre sig Begreb om. Saaledes byder Fædrelandskjærlighed og Medlidenhed med vore nedtrykte Medborgere os at fremføre den frimodige Sandhed for Regjeringens ædle Repræsentanter, og at opfordre den til saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det formedelst Hunger og Dyrtid høist ulykkelige Norge. Det staaer maaskee i Regjerings-Commissionens Magt, bekjendt med den udvortes Politik, at trøste Nationen i denne Henseende; maaskee Udsigten til Fremtiden er blidere, men den nærværende Tid bebuder Intet derom. Opbringelse af vore Kornfartøier hører til Dagens Orden, og under saadanne Omstændigheder er det alt for voveligt at lade Skibe udløbe af vore Havne, som ikke ere forsynede med betryggende Papirer.»

Forestillingen blev forsynet med talrige Underskrifter, men det blev ved denne foreløbige Anmeldelse. Omstændighederne forandrede sig imidlertid; den meest overhængende Nød blev afhjulpen; mangfoldige Licencer udstedtes af den engelske Regjering for norske Kornskibe; Landet blev forsynet med Fødemidler, en ny og glimrende Handelsperiode aabnedes Norge ved den fordeelagtigste Trælastudskibning og Fragtfart, som i Mands Minde er kjendt, endskjønt den var af kort Varighed. Kysternes og Skovegnenes Beboere sattes i Virksomhed, og Liv

og [62] Munterhed udbredtes over fast alle vore Næringsveie. Nu glemtes den overstandne Nød, alle Klager forstummede, og alle Virksomhedsforstandere vendte roligen tilbage til deres gamle Sysler, og beskjæftigede sig kun med at helbrede gamle Saar, og berede sig en blidere Fremtid. Saaledes begroves hiin Forestilling.[n39] under Conjuncturernes Forbedring, og Ingen tænkte mere paa at fremlede virksomme Skridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udvortes Politik. Hine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VIte paa flere Maader bekjendt, fornemmeligen igjennem Kaas og Wexelsen, og bidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udvorts Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberededs paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endskjønt Fuldbyrdelsen modnedes først i et fjærnere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Følge denne skulde den Deel, som ligger østen for Motata, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark. Udførelsen af denne Plan forledede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høi Grad forøgede den Ulykke, som krigen bragte over Norge. De franske Skarer, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udkastede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede [63] man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de sikkre sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt franskt Troppecorps, der aabnedes Gjennemmarsch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Vande. Denne Plan opvakte den største Bekymring hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbeide den. Det var aabenbart, at Sveriges Sønderlemmelse omsider vilde gjøre den skandinaviske Halvøe til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Tronrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter

Opofrelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Følge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Vei; men hine patriotiske Mænds Anstrengelse fortsattes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Værn mod en fremmed Anmasselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Vægt i Staternes Samfund. Den skandinaviske Halvøes Forening ansaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især tvende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og fædrelandsksindede Mænd – Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredeligere Vending mod Slutningen af 1808, [64] og gik over til en Vaabenhvile i Foraaret 1809, lettedes Samqvemmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Vexelskifte af Ideer, der længere hen i Aarenes Løb gik over til en trofast Venskabsforbindelse.[n40]

I denne Forbindelse kastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Tarv, og til at fremme den skandinaviske Halvøes politiske Held; og hvad Historien herom har at fortælle vil ikke fordunkle hans Hædersminde. Grevens Begreber om Fædrelandets Stilling og om Elementerne til dets Fremtids Held vare allerede dengang forskjellige fra dem, der herskede i Norge, og han betragtede allerede da Forbindelsen med Sverige, under Beskyttelsen af en hensigtssvarende Konstitution, som det vigtigste Middel til at læge de Saar, hvorunder Norge blødte. Wedels Blik var ogsaa i denne Henseende friere end hans Landsmænds. Han var opdragen i fremmede Lande, og havde ikke fra Barnsbeen af indsuget nogen Forkjærlighed for den danske Kongeslægt; han havde kjendt Norge meer i Ulykkens end i Lykkens Dage; thi hans Embedsbane var neppe begyndt, da Krigen med sine ulykkessvangre Ledsagere brød ind over Fædrelandet; han havde gjort sig bekjendt med den danske Statsstyrelses Mangler, og han var dagligen Vidne til de uheldige og mindre kloge Skridt, hvorved de forenede Rigers Stilling alt meer og meer forvikledes og vanskeliggjordes. Han betragtede prinds Christian August, for hvem han nærede høieste Grad [65] af Høiagtelse og Venskab, som et Middel til

at bevirke den skandinaviske Halvøes Forening, hvilken han ansaa for at kræves af Fædrelandets daværende politiske Stilling, og at aabne Udsigten til Fremtids Held. Disse Grevens Anskuelser og hans Færd paa den Tid have kastet en Skygge over hans Charakteer og Loyalitet som dansk Undersaat, men Historiens Gang har retfærdiggjort hans Anskuelsers Rigtighed, og paatrykt hans Mening, med hvilken han stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd, Viisdommens Stempel. Man har anklaget Grev Wedel for, at han lod sig lede af Ærgjærrighed i sit daværende Forhold til Fædrelandet; thi aldrig har man vovet at underlægge hans Handlinger Egennyttens skidne Grund, over hvilken han stedse hævede sig. Man har endog ladet ham nære Haabet om den høieste Stilling i Sverige, hvortil en Vennerøst efter Rygtet hævede ham.[n41] Historien kan berøre slige ubestemte Rygter, men de staae uden mindste Betydning i Grevens Levnetsløb; thi om end Sagnet kom ham for Øre, tillagde han Sagen selv ikke mindste Værd. Den Ærgjærrighed besad vist nok Grev Wedel, at ville deeltage i og lede Fædrelandets vigtigste Anliggender. Privatmands Stilling tilfredsstillede ham saa lidet, at han syntes at være uden Beskjæftigelse, naar han ei stod ved Statsroret, eller i det mindste styrede en vigtig Deel af Fædrelandets offentlige Anliggender. Men med Sandhed kan det vel paastaaes, at Wedel arbeidede med den reneste Fædrelandskjærlighed, som nogensinde glædede i en Nordmands Barm, og at enhver Fædrelandets Ven maa glæde sig ved den Hjælp, som han ydede det i Farens Stund og under kritiske Omvæltninger.

[66] Man har ogsaa paastaaet, at Prinds Christian August og Grev Wedel have smedet hemmelige Rænker for at fremme Norges Forening med Sverige, og at Prindsens Ophøielse til Sveriges Kronprinds dertil skulde benyttes som et Middel. En saadan hemmelig Forstaaelse fandt ingenlunde Sted. Begge disse Hædersmænd handlede hver for sig i denne Sag. Wedel ansaa Norges Forening med Sverige som en Betingelse for Norges politiske Lyksalighed i Fremtiden; Prinds Christian betragtede sig, saalænge han var i Norge, som Kongen af Danmarks General og Undersaat, pligtig til Intet at foretage, der kunde skade hans Herre og Konge. Denne Trofasthed i at opfylde sin Embedspligt bevarede han, indtil alle Hindringer for hans Ophøielse til Kronprinds vare ryddede af Veien, og alle Vilkaar for hans Samtykke, som deels Hensyn til Danmark, deels

Hensyn til Sverige bød ham at foreskrive, vare opfyldte. Hvor langt hans Tanker som Sveriges Konge i Fremtiden kunde have hævet sig over Sveriges Grændser, kan Ingen bestemme; men for Tiden gik visseligen hans Haab og hans Ønsker ikke videre end at skaffe Fred og Ro i det blødende Norden. Han elskede Nordmænd høit, han havde levet glade Dage i Norge. Hvo vil undre sig over at det smertede ham at rive sig løs fra denne Forbindelse, og om han ønskede at fortsætte den; men disse Folelser ledede ikke hans Skridt saalænge han var dansk Undersaat, – løsrevet fra Norge var det hans Pligt ganske at opofre sig sit nye Fædreland.

Grev Wedel handlede i denne Sag med sin sædvanlige Aabenhed, der stundom grændsede til en Uforsigtighed, som maatte give Anledning til Miskjendelse og Daddel. Han gav sin politiske Mening til Priis i Eenrumssamtaler og i Fleres Nærværelse, han dulgte den hverken for Venner eller for meer [67] eller mindre ham bekjendte Landsmænd, og paa denne Maade bleve hans politiske Grundsætninger bekjendte baade i Danmark og Norge. Havde Wedel anseet Foreningsplanen moden til Udførelse paa den Tid, da havde han aabent fremtraadt som dens Forfremmer. Wedel var skikket til at lægge en Plan med Dristighed og udføre den med Kjækhed og Mod, men han skyede hemmelige Ränker og Mørkets Gjerninger. Der var saaledes ingen Mand i Norge, hvis politiske Tro var mere bekjendt end Wedels, og hans hele Liv igjennem laa hans Mening om Fædrelandets Stilling, om dets Bestjæmmelse og Hæder, saavelsom om betydningsfulde Mænds Færd og Væsen, som i et Speil for hans Landsmænds Øine. Der er neppe nogen Landsmand, som har staaet i nærmere, tilfældige eller bestemte, flygtige eller varige, Forhold til Wedel, som jo har havt Beviser paa hans aabne Meddelelser, der sædvanligen kun er Fortrolighedens Gave. Ingen Under altsaa, at hans politiske Meninger trængte ind i den danske Konges Cabinet og der vakte Ugunst og Mistillid, men Wedel var i høi Grad i Besiddelse af sine Landsmænds Høiagtelse og Tittid; Nationen gjorde ligesom hans Skjebne til sin, og den danske Konges milde Sind tillod ingen Voldsomhed. Ikke heller er det at undres over, at Wedels Navn i hine Dage nævnedes paa forskjellige Maader, eftersom de Ord, der laae paa hans Tunge, tækkedes eller mishagede de Øren, som optoge dem. I alle Tilfælde maa det

bringes til Efterverdenen, at Wedel her i Landet først og alvorligst opfattede Hensigtsmæssigheden af den skandinaviske Forening, aabent udtalte sin Mening i store og i smaa Kredse, og at han kun valgte saadanne Midler til Planens Udførelse, som kunde bestaae med Klogskabens, Ærens og den sande Fædrelandskjærligheds Forskrifter.

Syvende Capitel

[68] Gustav Adolph var afsat, en alderstegne Fyrste havde indtaget hans Sæde, og en Rigsdag sammenkaldtes til Ørebro den 1ste Mai 1809 for at overveie Rigets Anliggender i dets nye Tilstand og at bestemme Tronfølgervalget. Paa denne nedlagdes Stændernes Taksigelse for den nye Konge for den Deel, som han havde i Rigets Frelse ved at overtage Regjeringen i dets roerløse Tilstand. Ikke heller glemtes de Mænd, som havde spilt en Hovedrolle i Revolutionen og bidraget til et lykkeligt Udfald. Men Hovedgjenstanden for dens Overveielser var Tronfølgervalget. Nogle Stemmer hævede sig for Gustav Adolphs ældste Søn, som var uskyldig i faderens Forvildelser, og som under Farbroderens Øine kunde opdrages til at vorde Rigernes Haab. Den udvalgte Konge anbefalede i Begyndelsen selv dette Valg, og som det synes med fuld Alvor, i det han forestillede Stænderne, hvor megen Daddel han udsatte sig for ved at fortrænge et ægte Skud af den gamle Kongestamme. Men derimod satte sig alle Revolutionens Ledere og Ophavsmænd, der meente, at af en saadan Rod intet ædelt Skud kunde udspringe. De toge endog deres Tilflugt til tvetydige Rygter, fornærmelige for den afsatte Konges Moder[n42] og lagde Vægte paa den Indflydelse, som Faderens forstyrrede Sindelag og Grundsætninger, saavelsom det Had til det svenske Folk, som tillagdes Moderen, maatte have paa Sønnen. Men bag disse uægte Skingrunde lurede vel fornemmeligen Frygten for, at

Sønnen skulde hevne den mod Faderen brugte Voldsomhed paa Revolutionens Hovedredskaber. Og [69] Frygten monne i Sandhed heller ikke have været ugrundet. Den nyeste Historie gav Revolutionens Ophavsmænd Beviser i hænde paa, at Fyrsterne stundom nyde Revolutionens Frugter, og støde fra sig de Mænd, som have været meest virksomme til at fremlede den. Regentens Ønske som Formynder for Gustav *IV*de Adolphs Søn at overtage Regjeringen til hans Myndigheds Alder, blev saaledes ikke hørt, og han lod sig omsider overtale til at modtage den ham tilbudne Krone. Under 6te Mai erklæredes den afsatte Konge høitideligen at have med sin Familie i nedstigende Linie tabt al sin Ret til Sveriges Trone, og under 6te Juni ophøiedes Regenten i en fuldstændig Stænderforsamling til Sveriges Konge, under Navn af Carl den *XIII*de.[n43]

Derefter skred Stænderforsamlingen til en alvorlig Overveielse om Tronfølgervalget, i hvilken Hensigt en hemmelig Committee blev nedsat. Til denne indgaves en Beretning om Sveriges Statsforhold til udenlandske Magter under 7de Juli, der forberedende henvendte Stændernes Tanker paa det Valg, som skulde gjøres. Efter nogle bittre Udtryk om Danmarks Forhold mod Sverige under den sidste Revolutionsscene, udtrykker Beretningen sig om Sveriges Forhold til Norge saalunde:

«Den almindelige Tænkemaade i en betydelig Deel af det danske Rige, eller i Norge, har paa en besynderlig mørkværdig Maade skilt sig fra de af den danske Regjering yttrede Grundsætninger. Fra Krigens Begyndelse har man dersteds [70] anseet Fiendtligheder imellem Sverige og dette Land som en unaturlig Tilstand. Begge Deles Befalingsmænd have gjort Alt for at formilde Krigens Ulykker. Gjensidig personlig Høiagtelse har endnu mere befæstet Almeentænkemaaden, og et ei alene usædvanligt, men i sit Slags eneste Beviis derpaa er fra den norske Side bleven givet. Det er Deres Majestæt fuldkommen bekjendt, at den vestre Armees Afmarsch til det store Foretagende, som gav Deres Majestæt Midler til at frelse Fædrelandet, beroede paa en Forsikkring, at Rigets vestre Grændse imidlertid ei skulde angribes. Den ædle Fyrste, som nu styrer Norge, ei blot i Kraft af et Embede men endog understøttet af alle Indbyggernes Kjærlighed, gav denne Forsikkring, og opfyldte og opfylder end dette Løfte, uagtet flere Gange gjentagne og deriblandt ganske nyligen erholdte

bestemte Befalinger fra sit Hof at gaae angrebsviis tilværks.»

«Prinds Christian August af Holstein-Augustenborg har saaledes gjort Sverige den største Tjeneste, som det endnu af udenlandsk Mand nogensinde har modtaget.»

«Dette gjensidige Forhold imellem Sverige og Norge, allerede i sig selv mørkværdigt, faaer en forøget Vægt igjennem den høist usikkre Stilling, som endnu vedvarer i Henseende til Rusland. I Anledning deraf behager D. M. noksom at indsee, hvor høist vigtigt det er, at, i Tilfælde alvorlige Skridt mod Rusland bleve uundgaaelige, og tillige ansaaes ledende til Fred, man da maatte have forskaffet sig den høieste Grad af Vished for, at den norske Styrelses Forhold vedbliver saa venligt og saa fortroligt, som det hidtil har været.»[n44]

[71] Disse Vink og Hentydninger udtryktes ogsaa i den Tale, som Kong Carl den *XIII*de samme Dag holdt i den hemmelige Committee, strax efterat hiin Beretning om Sveriges Forhold til udenrigske Magter var opløst. Efterat han deri har oplyst, at hans Haab om Frankriges kraftige Medvirkning til at ordne Sveriges politiske Forhold var bleven skuffet formedelst indtrufne Omstændigheder, og at Keiseren af Frankrige havde seet sig beføiet til at indskrænke sig til Ønsker for Sveriges Vel, viser han det Farlige i at lade Naboer faae Indflydelse paa Sveriges Valg, men at dette burde skee saalunde, at al Usikkerhed for Fremtiden hævedes. Derefter udkaster han et Billede af de Egenskaber, som en Tronfølger burde have, der aabenbart kun passede sig paa Prinds Christian August.

«Dersom en Fyrste fandtes, siger han, som nedstammede fra et ædelt Huus, af hvilket Sverige allerede har modtaget flere Konger, og som kunde paa sig og sin Æt forplante den Kjærlighed, Sveafolket for dem har baaret; dersom han selv, prøvet i Stridens Farer, paa den ene Side har kjendt sin høie Bestemmelse at vove sit Liv for Fædrelandets Redning, men paa den anden Side lært med Afsky at betragte en letsindigen begyndt Krig, som ødelægger Stater og styrter Folkeslag i Elendighed; dersom han havde opnaaet den modne Alder, da Erfarenhed skiller Virkelighed fra Tant, og Eftertanken forskyder Smigreriets Yttringer; dersom han gradviis er ophøiet fra Lydighed til Befaling, og i første Tilfælde har lært at

kjende sig selv og vurdere Mennesker, samt i sidste, eller som Styrende, af dem modtaget Kjærlighedens og Høiagtelsens [72] utvungne Tribut; om han, udrustet med disse Egenskaber, maatte blive en Støtte for min Alderdom og min fornemste Medhjælper til at berede mine Undersaatteres Vel; om han i Forveien har givet os en Borgen for en saadan Tænkemaade gjennem store og vigtige Tjenester, som han i det meest farlige Øieblik har viist os og vort Fædreland; om han med Hensyn til sin personlige Stilling deels var saa uafhængig af fremmede Magter, at deres Indflydelse ved hans Valg aldrig kunde fremmes, deels havde en saa indskrænket Fordring paa en Krone, at hans Ophøielse, alene beredt af mig og det svenske Folk, skulde berettige os til hans levende og uforanderlige Taknemmelighed; – Siger mig, gode Herrer og Mænd, om I ønske en saadan Efterfølger paa den svenske Trone, som jeg nu har fremstillet ham?»

Den hemmelige Committee forstod dette Vink, og bestyrkede Gavnligheden af det paapegede Valg i det Svar, som den allerede under 12te Juli derefter gav Kongen. Deri yttres tillige Haabet om en nærmere Forening med Norge formedelst dette Valg. Committeen udtrykte sig herom saalunde:

«Ved at overlægge det vigtige og delicate Spørgsmaal om Tronfølgen, hvorover Deres Kongelige Majestæt i Naade har begjært Committeens underdanige Raad og Tanker, har den med stadig Opmærksomhed paa den ypperlige og træffende Skildring, hvormed D. K. M. har tegnet en tilkommende Konge, der værdigen kunde fremme vort Fædrelands Lykke, fundet disse opgivne og forønskte Egenskaber alene hos Prinds Christian August af Schleswig-Holstein-Augustenburg, hvilken Prinds nedstammer fra en Æt, som er nær beslægtet med de Konger, Sverige har elsket og høiagtet, og allerede i en Alder af 41 Aar forener Alderens Stadighed, uden at kjende dens Tyngde. Øvet og hærdet i Krig, besidder denne Fyrste en prøvet og duelig [73] Anførers Kundskaber og Erfaring, og under at bruges i Norges Styrelse har han tilvundet sig den hele norske Nations overordentlige Hengivenhed, og er endog kjendt af de Provindser i Sverige, som grændse til Norge, hvilke tillige omtale hans Dyder, hans Sparsomhed, hans Velgjørenhed, hans Foragt for Yppighed og Tant, hans usædvanlige Virksomhed, Tilgjængelighed, Ordenslyst og utrættelige Omtanke.»

«Committeen kan ikke dølge, hvad Erfaringen selv har bekræftet, at Prinds

Christian August allerede har gjort Sverige en betydelig Tjeneste gjennem den Stilstand, som denne Fyrste gav Riget paa dets vestre Grændse, en Stilstand, som var Vilkaaret for vor Redning, og hvilken han saa driftigen paa egen Haand har bevilget, og saa ædelmodigen paa blotte Riddersmands-Tro hidtil har vedligeholdt. Naar Committeen hertil i Underdanighed tillader sig at tilføie, at denne Prinds er fød i Norden, vant til vort strenge Climat, hærdet til Norges Vintre, og allerede har den Færdighed i vort Sprog, at han læser vore Skrifter, kjender og høiagter vor Nations Charakteer, hvilke store og gyldige Anledninger fremstille sig da ikke til at vælge denne Prinds til Tronfølger, især da det Haab høist sandsynligen kan lægges ved Siden af dette Valg, at see Sveriges og Norges Skjebne i en nøiere Forening med hinanden? Men om denne Udsigt end ikke med fuld Vished kunde gives, synes det i det mindste høist sandsynligt, at, i Tilfælde Prindsen af Augustenborg bliver Sveriges Kronprinds, skal Riget fra norsk Side ikke behøve at frygte for et alvorligt Anfald.»

Committeen yttrer derhos fremdeles, at Ruslands Stemme i denne Sag ei bør ansees for afgjørende, og at alt for megen Eftergivenhed mod den tidlig eller sildig vilde berøve Riget sin [74] Selvstændighed. Frankrige, meente den, vilde med Tilfredshed see Sveriges Selvstændighed, «især da Sverige kunde haabe en Tilvæxt[n45] som forøgede Nytten og Betydenheden af det Forbund, der gav Frankrige fornyet haab om Ligevægten i Norden. England, Danmarks Fiende, skal ei nægte et Skridt sit Bifald, som alt meer og meer skal skille Sverige fra Continentalsystemet, og gjøre dette Rige deraf uafhængigt.»

Committeen troede saaledes, at alle politiske Grunde forenede sig til fordeel for Prindsen af Augustenborgs Valg, og meente derhos, at Valget skyndsomst burde foretages. Blandt flere Grunde for et hurtigt Valg anføres ogsaa under No. 4: «Med Norge har Sverige havt og har endnu en For os høist nyttig og nødvendig Stilstand, som en Følge af Prindsen af Augustenborgs sande og kloge Ønske for nordens Selvstændighed, og maaskee tillige i Haab om at kunne en Dag til dette vigtige Endemaal forene Nordens Kræfter. Men hvor længe kan denne Prinds vedblide i en Uvirksomhed, som stiller ham blot for det danske Hofs Misnøie? Hvor længe skal han vente paa svenske Mænds Beslutning, uden at begynde at mistænke den for Utaknemmelighed, eller for en Svaghed og Raadløshed, der

skal tvinge ham og den norske Nation til at søge et Værn mod Ruslands truende Ingreb i noget Andet end i Forening med Sverige? Om derfor Valget til Tronfølger opsættes, har Sverige Fare at befrygte endog paa dets vestre Grændse».[n46]

Af disse Forhandlinger paa Ørebro Rigsdag 1809 sees aabenbart, at Prinds Christian Augusts Valg til Tronfølger ikke alene var en Følge af det Bekjendtskab, som Nogle af [75] Sveriges meest formaaende Mænd havde gjort med Prindsen, og af disse Mænds Høiagtelse for den ædle Fyrstes ophøiede Egenskaber, men at det grundede sig paa Visheden af, at der fra Norges Side, naar dette Valg kom i Stand, Intet vilde blive foretaget til Forstyrrelse for Sveriges Fredsværk, og fremfor Alt paa Haabet om, at Norges Forening med Sverige vilde blive en umiddelbar Følge af dette Skridt. Denne sidste Forhaabning var det Revolutionens Ledere meget om at gjøre at kunne befæste. De havde givet Nationen Haab om, at Sverige gjennem Frankriges Indflydelse skulde faae sit Finland igjen, men dette skuffedes aldeles. Formedelst Russernes seirrige Fremskridt kunde Finland ikke tilbageerobres med Vaabenmagt, og Haabet forsvandt aldeles, da Frankriges Keiser frasagde sig al Indblandelse i Nordens Anliggender. Revolutionens Stiftere kunde saaledes ikke opfylde Løftet om at bevare Finland for Sverige, men Tabet af Finland vilde, om ikke glemmes saa formildes, naar den skandinaviske Halvøe kunde vorde forenet. For at neutralisere den norske Armees Virksomhed paa den svenske Grændse, søgte man at vinde den norske Overgenerals Deeltagelse for Vestarmeens revolutionaire Bevægelser, og for at fremme Norges og Sveriges Forening, valgtes Norges høit elskede Prinds Christian August til Tronfølger i Sverige.[n47]

Da Valget blev Prindsen foreslaaet, afslog han det foreløbigen. Han erklærede, at hans Sind ikke stod til denne Ophøielse, men at han fandt sig tilfreds i den Stilling, hvori han var. Et saa frivilligt Valg, grundet fornemmeligen paa Høiagtelse for hans Charakteer og hans Færd under en vanskelig [76] Stilling, maatte vist nok smigre Prindsen. Men det er ligesaa vist, at Tanken om en saadan Ophøielse ofte ængstede hans Sind, og at han med Hensyn til sin egen Person ligefra Begyndelsen af havde store Betænkeligheder ved at modtage det. Det var som om hans Skytsaand advarede ham, og fornemmeligen af politiske Grunde

bevægedes han til at modtage det.

Til at indlede Underhandlingerne med Prindsen valgte Carl den *XIII*de Adlersparre, som deels selv umiddelbar, deels igjennem Carl Ankarsvärd havde staaet i Forbindelse med Prindsen, hvorved der mellem dem var stiftet et paa Høiagtelse grundet Forhold. For Adlersparre erklærede Prindsen, at han kun var tilbøielig til at imodtage Valget, naar han overbevistes om, at det var det svenske Folks eenstemmige Villie, naar Danmarks Konge ikke modsatte sig Valget, og ingen Hindringer lagdes i Veien fra den udvortes Politiks Side. Thi han erklærede, at han kun modtog Valget for at befordre Fred i Norden, uden i nogen Henseende at ville forstyrre Sveriges politiske Stilling.[n48] Stændernes eenstemmige Beslutning paa Rigsdagen i Ørebro satte Carl den *XIII*de i Stand til at hæve den første Betænkelighed, og befordre et Valg, som Prindsens værdige og paa Ære og Delicatesse grundede Svar gjorde Sveriges Konge saa meget dyrebarere.

Der opstod imidlertid Vanskeligheder ved Underhandlingens Begyndelse med Prindsen, som nær havde forstyrret Valget. Armeens Stilling vedblev endnu at være fiendtlig, saalænge Danmarks Haab om et heldigt Udfald af Krigen og om Realisationen [77] af den med Rusland lagte Plan paa Sveriges Bekostning ei var aldeles tabt. Saalænge Rusland endnu ei havde stukket Sværdet i Skeden, giordes fra Danmarks Side intet Skridt til en fredelig Tilnærmelse. Af denne Krigs-Tilstand fra Danmarks Side, endskjønt under et fredeligt Sindelag fra Norges, opstod en Forvirring i begge Krigshærenes Forhold til hinanden, som forviklede Underhandlingen. Det befandtes, at den svenske Hærfører stolede for meget paa Prindsens fredelige Sindelag, medens han maatte adlyde sin Konges Befalinger i sine militaire Operationer. Den svenske Underhandler var uforsigtig nok til at lade Prindsen ane Haabet om en skandinavist Forening formedelst hans Valg, og at udtrykke sig med mindre Ærbødighed om Kongen af Danmark; men Prindsen viste med Bestemthed og Kraft sin Afsky for enhver saadan Hentydning, forsvarede ivrigen sin Konges Sag og gjendrev med en Slags Forbittrelse de Beskyldninger, som gjordes mod den danske Konges Charakteer. Dengang raadede i Sverige Had mod Danmarks Politik og Foragt for den danske Konges Færd, medens en smigrende Tilnærmelse til Norge var almindelig Tone; thi

Fordelen af Norges Forening med Sverige betragtedes dengang langt anderledes end senere hen i Tidens Løb, i hvilken den forberedtes paa en Maade, som de fleste svenske Mænd hverken havde ønsket eller ventet. Først da den svenske Underhandler valgte en forsigtigere Færd, og satte Foreningen udenfor al Overveielse, indledes igjen Underhandlingerne, og Danmarks fredelige Sindelag og dets deraf fulgte Fredsforslag, under alle tabte Forhaabninger, banede Veien til et forønsket Resultat, og gjorde Prindsen tilbøielig til at høre paa de gjorte Forslag. – Paa den anden Side opvakte denne Udsættelse og disse Tvivl fra Prindsens Side Misnøie [78] hos nogle Enkelte af Sveriges formaaende Mænd, der meente, at dette burde lede til at tænke paa en anden Valgcandidat; men disse enkelte Stemmer tabte sig i den store Mængdes, som ansaa Prinds Christian meest dygtig og meest værdig til at styre Riget til Fremtidens Held. Desuden havde Sveriges meest formaaende og indsigtsfulde Mænd Intet imod at Valgets Antagelse endnu i nogen Tid blev i det Uvisse. Carl den *XIII*de selv og Sveriges sindige Patrioter gjorde Prindsens Fremgangsmaade sin Ret, og, saa langt fra at betragte den som en Anstødssteen for Valget, hentede de fra denne hans ædle og sindige Færd et stort Argument for Valgets Hensigtsmæssighed. Prindsens Betænkning og Tvivl lagde saaledes ingen uovervindelig Hindring i Veien for hans Ophøielse til Sveriges Kronprinds.

Ottende Capitel

Imidlertid vare de Mænd, som havde været de vigtigste Redskaber ved Tronforandringens Katastrofe, i bestandig Virksomhed for at undersøge Stemningen i Norge med Hensyn til Rigernes Forening, og til at fremme denne. Disse hemmelige Undersøgelser og denne mangesidige Paavirkning skede samtidigen med hine nyligen omtalte Underhandlinger med Prindsen selv. De

meest formaaende Mænd i Landet, ligefra Kongen selv[n49] og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydende Redskaber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der [79] skulde sætte Kronen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Tabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Redskaber til Foreningen, var Grev Axel Mørner,[n50] som var i norsk Fangenskab siden meer end et Aar, var tildeels bekjendt med vore Forhold, og var sendt til Prindsen for at bekjendtgjøre ham Valget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakteer tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbeviist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stænder og Stillinger tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Prinds Christians August ere ikke bekjendte, men vi ere berettigede til den Overbeviisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Prindsens Stilling til sin Konge, og at Prindsen lukkede sit Øre for alle Forestillinger om en hemmelig Forbindelse til den skandinaviske Halvøes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venskabelig Forbindelse med Enkelte af Norges formaaende Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den skandinaviske Halvøes Stilling, saa [80] maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den mening, at Foreningens Øieblik ei endnu var kommet.

Af mindre Betydenhed var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sverige rodfæstede Yndlinghaad, Sveriges og Norge Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder; ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Classe, især til Grændsebeboerne, som havde mange Fordele af den frie og lidet betyngede Handelssamqvem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som droge ind og ud af Riget, og løst og fast berettede ham, hvad de paa deres

Omvandringer havde udfrittet. Der sees og af hans Brevvexling, at en enkelt mindre betydende Kjøbmand i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke slaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevvexling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kalder betydelige, men efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bankodalere af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Forestillinger og sine Bestikkelser. Vist nok pralede han meget af hvad han havde udrettet, paastod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committentere det bedste Udfald af sine Machinationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilstod han, at medens en Række af Grændsebeboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre [81] Kaar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven ubekjendt for de fleste af vore nu levende Landsmænd, naar den ikke var bragt for Lyset i den Brevvexling, som han derom førte med Adlersparre, og findes indført i det af os ofte citerede Værk.[n51] Til den Egn, hvor Forfatteren boer, naaede ikke engang Rygtet om Gahns Hemmelige Virksomhed.

Af langt større Betydenhed var Grev Platens hemmelige Understøttelse af denne Plan, og naar denne ikke allerede den Gang kom til større Modenhed, da skyldtes dette en pludselig Forandring i Danmarks Politik og uventede uforudsete Omstændigheder, som fremledte en blomstrende Handelsvirksomhed midt under en bitter Krigstilstand og Fiendens voldsomme Adfærd paa Orlogsvei. Grev Platens Aand tillod ikke Anvendelsen af smaa Midler, naar han sigtede til et stort Maal, og ogsaa ved denne Leilighed gik Maalestokken for hans bevægende Kraft til at bevirke Nordens Forening i det Store. I sit Brev til Adlersparre tilbyder han mange hundrede Tusinder til at fremme det store Maal, og lover at sætte sin rige Families og sin egen Formue i Bevægelse for at understøtte disse Planer, og forebygge hans Agenteres mulige Undergang under disse vanskelige og indviklede forberedende Underhandlinger. Men Penge var ikke hans eneste, ikke hans vigtigste Vehikel til Understøttelse af sit dristige Værk. Langt mere stolede han paa en norsk Hædersmands Understøttelse, som i visse Henseender deelte politiske Anskuelser med Platen, og betragtede med ham den

skandinaviske Halvøes Forening som Nordens Frelse til Beskyttelse mod Ruslands og Danmarks fordærvelige Planer, [82] der sigtede til Intet mindre end det gamle Svariges Opløsning og Sønderlemmelse. Platen vidste, at alt det Guld Sverige kunde reise her Intet vilde virke; han vidste, at forgyldte Rænker vilde bortskræmme den norske Hædersmand fra enhver venlig Underhandling, og han søgte her at bane Veien gjennem solidere, ædlere, paa Nordens heldige politiske Stilling grundede Midler. Der er saaledes ikke mindste Spor til, at det Guld, som tilbødes Adlersparre i hiint Brev, er bleven anvendt, og det lader til som disse svenske Herrer selv have overbeviist sig om Umuligheden af at bringe Værket ved Penge eller Bestikkelser til det tilsigtede Endemaal. Der findes vist nok i de Documenter, som ere givne Offentligheden til Priis, at nogle enkelte smaa Summer, nu og da nogle enkelte Tønder Korn, ophængtes som Lokkemad for Hungersnøden og Mangelen; men disse Midler svævede stedse i den lavere Sphære, og denne Fristelse hverken bødes eller modtoges af Mænd, der havde nogensomhelst betydningsfuld Stilling i Staten. Hiin norske Hædersmand blev derhos ved indtrufne Omstændigheder ledet til forandrede politiske Anskuelser, og til for Tiden at bortfjærne Tanken om den skandinaviske Halvøes Forening. Da Danmark forandrede sin Politik, aabnede et fredeligt Handelssamqvem med Fienden, og nærmede sig Sverige ved billige Fredstilbud, skede en saadan Forandring i Norges Stilling i det Hele, at der ingen Nødvendighed var forhaanden til de forenede Rigers Skilsmisse.[n52]

Imidlertid vare ikke alle svenske Statsmænd lige overbeviste om Hensigtsmæssigheden af, for Øieblikket at paadrive Norges [83] Forening med Sverige, som det vigtigste af alle Formaal. I denne Henseende findes et mørkværdigt Brev fra Wetterstedt til Adlersparre i den tit omtalte Bog,[n53] som viser hvilket dybt Blik hiin skarpsindige Statsmand kastede i Fremtiden, og med hvormegen Varsomhed og Maadehold han troede Ideen om den nordiske Halvøes Forening for Tiden burde behandles. Han ansaa Freden som et for Sverige nødvendigt og uundværligt Gode, og for Tilveiebringelsen deraf maatte alle andre Formaal, endog Foreningen med Norge, tilsidesættes. Thi han troede, at Sverige, i Tilfælde af at et saadant Skridt skulde medføre Krig med Frankrige og dets Allierede, ikke vilde være i Stand til at udholde denne Krig. Under

saadanne Omstændigheder troede han, at Bestræbelserne for denne Sag burde udsættes til et fjærnere Tidspunkt, da Foreningen paa en roligere Vei kunde iværksættes. Han anede allerede da, at den Tid ikke mere var fjærn, da Rusland og England vilde slutte Fred, og forene sig i et Forbund for at fælde den store Keiser. Da aabnedes Udsigten for Sverige til at faae Finland tilbage. «Fra Seinens Bredder, siger han, kan den Tordenkile slynges tilbage til Nevas Strande, som nu har truffet den ædleste Formuur for Sveriges Selvstændighed, og da først kunne vi som frie Mænd med Tilfredshed stige i vore Grave, naar de nordre østersøiske Strande fra Ladoga til Nordsøen favne blot et eneste Folkeslag».[n54] Om Finlands Vigtighed for [84] Sverige og Ønsket om at see det igjen løsrevet fra Ruslands Vold, var i Sverige kun een Mening. – Enhver svensk Mand sukkede dybt over denne Skilsmisse. Men ligesaa vist er det, at Forbindelsen mellem den nordiske Halvøes tvende Riger var paa den Tid i Alles Munde i Sverige, medens Tanken og endnu meer Ønsket om en saadan Forbindelse var fremmed for Nordmanden, ja den største Deel af det norske Folk var ubekjendt med vore Naboers Forhaabninger, hemmelige Planer og stiltiende Foranstaltninger. Forbindelsen med Sverige betragtedes med Nationalfordomme, der vare forstærkede ved den nyligen endte Krigs Lidelser og nærede ved det heldige Forsvar. Denne Tone var den herskende, og mod dens Styrke vovedes ingen aabenbar Kamp.

Flere Omstændigheder stødte imidlertid i Aarets Løb sammen, der bevægede Grev Wedel til at anstille alvorlige Undersøgelser om, hvad der under Fædrelandets nærværende Farer burde foretages til at forbedre dets Stilling. Den Fare, som truede Nordens Selvstændighed formedelst Sveriges Opløsning, var vist nok bortfjærnet formedelst Sveriges Fred med Rusland og det fredeligere Forhold mellem Danmark og Sverige; men andre mørke Puncter viste sig endnu med Hensyn til Norges politiske Stilling. Kongen af Danmark havde forlangt, at Prinds Christian August skulde rykke ind i Sverige, og da Prindsen havde anført de gyldigste Grunde mod en saadan Beslutning, og omsider erklæret dertil at mangle de fornødne Midler, kastede Kongen Mistanke paa Prindsens rene Hensigter og erklærede i skarpe Ord sin Fortrydelse, eller, som Greven udtrykte sig, sin Vrede over Regjerings-Commissionens Modstand. Kaas's Ankomst til Norge, den Uforsigtighed hvormed han gik tilværks i sit Forhold til Prindsen,

forstørret i [85] sin Forplantning omkring i Landet, opvakte et almindeligt Misnøie, og maatte især krænke de Mænd, som nærede for Prindsen en uindskrænket Høiagtelse og Hengivenhed, og som dagligen havde Anledning til at lære at kjende hans ædle Charakteer og Færd, fri fra alle Hensyn til privat Interesse, og hans stadige Hensyn til den Konges og dets Lands Interesse, hvis Tjeneste han havde opofret sig. Norges Stilling var især i Sommeren 1809 formedelst Hungersnød, Næringsløshed, og tildeels Sygdomme høist beklagelsesværdig. Norges Indbyggere følte ikke alene Landets ulykkelige Stilling, men hist og her begyndte Tanken at ulme om Nødvendigheden af at opfordre den norske Regjering til at tage afgjørende Skridt til en Forbedring deri ved at nærme sig Fienden, om endog en saadan Tilnærmelse stred mod den danske Regjerings politiske Anskuelser. Kort, der herskede en almindelig Gjæring, der dog ingenlunde bar Oprørets Farve, og det maatte være passende at foretage Noget til Gemytternes Beroligelse. Samtidigen dermed henvendte Sveriges Konge sig directe til Greven, og søgte skriftligen at fremme Foreningsplanen, som laa dybt i de meest ansete svenske Mænds Gemytter. Greven havde nyligen under andre Omstændigheder betragtet denne Forening som en Frelse for Norden, og den Overbeviisning, som han dengang nærede om Foreningens Nødvendighed for at frelse Norden, saavelsom hans Hengivenhed og Høiagtelse for Prindsen maatte vel ogsaa nu henvende Tanken paa Foreningens Hensigtsmæssighed under en Fyrste, hvis Personlighed maatte begrunde dens Held. Greven vilde imidlertid ikke handle eensidigen efter sit eget Hoved, ikke ene stille sig i Spidsen for de Foranstaltninger, som han troede til Landets Bedste burde gjøres. Han henvendte sig til Nogle af sine Venner, hvis Indflydelse blandt [86] Landsmænd han stolede paa, for med dem at aftale de Skridt, som skulde gjøres. Han valgte i denne Henseende Forfatteren og hans Broder, siden Statsraad Aall, til Sine Fortrolige, og tilskrev dem i denne Anledning ved en Expresse. Grevens Brev til forfatteren lød saalunde:

«Bedste Hr. Aall! Jeg kjender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem at ville, uden Opsigt, snarest muligt i følge med Deres Hr. Broder, N. Aall, indfinde Dem – om muligt endnu i denne Uge – paa Bærums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at

overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning. Det seer aldeles desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Ulykker hindres. Regjerings-Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have Intet frugtet uden Vrede. Maaskee flere bekjendte Mænds Erklæring kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Høiagtelse er jeg

Deres oprigtige Ven

H. W. Jarlsberg.

Christiania i August 1809.

En saadan Opfordring maatte Forfatteren adlyde. Han forlod sit Huus paa en Dag, da en Familiebegivenhed var indtruffen, som meest fængslede Manden og Huusfaderen, og ilede til Porsgrund for at følge sin Broder til Christiania. I dette Møde yttrede Greven, at nogle alvorlige Skridt burde gjøres til Landets Frelse, men tilføiede derhos, at Omstændigheder netop i de seneste Dage vare indtrufne, som kunde berolige Nationes Ængstelser med Hensyn til Landets nærværende Stilling. Kongen af Danmark havde nemlig nu paa engang forandret sit politiske System, og viste en Tilbøielighed til et fredeligt [87] Handelssamqvem midt under Krigen imellem Norge og England, som han hidtil med eensidig Haardnakkenhed havde afviist. Denne lille Raadsamling blev saaledes let enig om, at der for Tiden intet afgjørende skridt burde foretages. Ved denne Leilighed foreviste Greven os et Brev fra Carl den *XIII*de til ham, der i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge.[n55] Forfatteren og hans Broder yttrede dertil, at Norges Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel var det sidste, som burde forsøges til Fædrelandets Redning. Deres Anskuelser maatte i denne Henseende være Forskjellige fra Grevens. De deelte en fra Forfædrene nedarvet Hengivenhed for den herskende Kongestamme, og følte sig utilbøielige til at deeltage i nogetsomhelst Skridt til at opløse den gamle Forbindelse, medens de nærede deres Landsmænds indgroede Fordom mod en nøiere Forbindelse med Sverige. Greven havde en renere Anskuelse, et klarere Overblik over de sande Forhold, et nøiere Bekjendtskab med den danske Stats Mangler og med

Politikens forviklede Forhold, og kunde saaledes hæve sig et høiere og friere Standpunkt, endskjønt han nu ogsaa hyldede den Mening, at der for Tiden ikke længere var Anledning til at bevirke nogen Forandring i Landets politiske Stilling. Den svenske Konges skriftlige Addresse til Grev Wedel var saaledes uden mindste Virkning, og Greven besluttede i Overlæg med sine Venner i denne Anledning Intet at Foretage.

I Følge den Aabenhed, hvormed Greven behandlede Gjenstande af den Natur, blev Sagen imidlertid paa den Tid [88] ingen Hemmelighed. Forfatteren var med Forfærdelse flere Gange Vidne til, at han paa en fri ja uforsigtig Maade udtrykte sig om den danske Konges politiske Færd, om Kongens Sendemand Kaas og denne Mands Forhold til Prindsen, og han skjulte ikke sin politiske Tro, saa ofte den i en mindre Kreds kom paa Bane, endskjønt han undlod at behandle Sagen i store Forsamlinger. Det var overhovedet ikke Grevens Sag i disse at føre Ordet; han behagede sig meer i en almindelig fri Underholdning, end i udelukkende at tilegne sig Foredraget. Kun naar en Skaal skulde ledsages med en Bordtale var Greven paa sin rette Plads. Han besad en særdeles Færdighed i at udtrykke sig med Lethed og Veltalenhed, endog naar Anledningen var uventet og han selv ikke forberedt. Som en Følge af disse Grevens frie Yttringer bares Rygter, sande og falske, om denne Forening imellem Prindsen og Grev Wedel til et formeentligen forbrydersk Maal for Danmarks Trone, og troedes tildeels af Frederik den *VI*te. Aaben i sin Færd, som denne meer retsindige end statskloge Konge var, dulgte han ikke sine Tanker om hvad der foregik i Norge for dem, som nærmede sig hans Person, og dersom han med Forsigtighed udtrykte sig om Prinds Christian August, maatte Wedels Frænder og Venner ofte høre Udladelser af den danske Konge, som vidnede om hvor meget han havde fravendt ham sin kongelige Gunst, uden at han dog offentligen derpaa gav ham noget Beviis.[n56]

[89] Da Kongen af Danmark imidlertid vist nok sporede, at Hensigten af Kaas's Sendelse ikke var opnaaet, bestemte han sig til at sende sin egen Svoger, Prinds Frederik af Hessen, til Norge, troende derved at give Nordmændene et Beviis paa sin Agtelse og kongelige Omsorg. Denne Sendelse synes at have været en Streg i de svenske Planmageres Regning, og saasnart Afsendelsen var bleven den svenske Regjering bekjendt, lod den give Ordre til at opfange ham paa Veien;

men han slap lykkeligen over fra den jydske Strand til Norge, ikke uden Fare [90] for at blive opfanget af engelske Krydsere, fra hvilke han kun slap ved i stille Veir at roe ind imellem Skjærene. Prinds Frederiks Ankomst til Norge communiceredes den svenske Regjering af den danske, som det heder i Wettersteds Bemørkning, «med megen Affectation».[n57] Men Prinds Frederik var hverken skikket til at lede Cabaler, eller til at arbeide mod dem, og der var desuden strax efter hans Ankomst til Norge ikke Tale meer om Urolighed. Al Gjæring ophørte under en ny og for Norges Handel og Virksomhed høist fordeelagtig Udskibning og Fragtfart. Prinds Frederik af Hessen fik saaledes en let Rolle under sit Ophold i Norge, og endskjønt han ikke erholdt den Grad af Agtelse og Kjærlighed, som var bleven Prinds Christian August til Deel, saa var han dog særdeles yndet formedelst sit venlige Væsen, sin Tilgjængelighed for Alle, sin aabenbare Attraa efter at udrette det Gode, som stod i hans Magt, og efter at vinde Nationens Kjærlighed. Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Følger, og man fandt der ikke Spor af det Misnøie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Følgen af hans Sendelse.

Niende Capitel

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania, at Grosserer John Collet gav sit bekjendte Prindsegilde paa Ullevold, som begge Prindserne, Christian August og Frederik af Hessen, overværede. Præsident Kaas, som ogsaa var indbuden til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelst Upasselighed, men efter den almindelige Mening vilde han ei [91] støde paa Prinds Christian August. Denne Festlighed var en af de største, som er given i Christiania, og Byens meest anseete Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Eqvipager vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegaarden

bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gjæsterne vare blevne herligen beværtede ved Spisebordet, indførtes de i et Sideværelse, hvori paa engelsk Viis Viin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Skaal af Værten. Næsten Alle reiste sig; men Skaalen tømtes i Taushed og uden Enthusiasme.[n58] Prinds Christian Augusts Skaal blev derefter tømt med den største Jubel og Enthusiasme, og der var ingen Ende paa Hurraraab og Glædesyttringer. Prinds Frederik, som nyligen var ankommen og mistænkt som Vogter paa Kongen af Danmarks Vegne over Christian Augusts Handlinger, maatte tækkes med en almindelig Hylding. Værten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Kaas's Skaal, i det han beklagede, at Selskabet formedelst Præsidentens Sygdom var berøvet hans Nærværelse. Neppe var Kaas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Næseblødning var kommen over ham og ilede ud af Værelset. Værten, som ikke forstod denne [92] Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Tallerken og fulgte Prindsen; men Næseblødningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gjæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede Værten igjen Forslaget om at drikke Præsident Kaas's Skaal med de Ord: «det var Præsidentens Skaal vi drak, Deres Durchlautighed». «Jeg haaber han befinder sig vel», svarede Prindsen ganske kort, uden at røre sit Glas, men vendte sig i det samme til sin Nabo, Prinds Frederik, og trykkede hans Haand med det venligste Ansigt, som om han vilde forsikkre ham, at hans eget spændte Forhold til Kaas ikke havde mindste Indflydelse paa hans Venskabsforhold til ham.

Efter Bordet kaldte Prinds Christian Forfatterens Broder, N. Aall, og ham selv til en Samtale i en afsides Deel af Forsamlingsværelset. For N. Aall yttrede han, hvorlunde han af den danske Regjering var mistænkt for hemmelige Planer mod dens Interesse, og i det han med Harme udlod sig om, hvor ubillig og ugrundet denne Mistanke var, paastod han i høitidelige Forsikkringer, at hans høieste Attraa var at tilveiebringe Fred i Norden, og at han aldeles ikke kunde nedlade sig til at foretage Noget, som var stridende mod det kjære Fosterlands Interesse. Til Forfatteren henvendte han sig med Anmodning om, at han vilde skriftligen tilkjendegive ham sine Tanker om Landets Tilstand, og om hvad dertil

Fædrelandets Tarv kunde udrettes. Han ventede – saa var hans venlige Udtryk – veiledende Oplysning af en Mand, som han vidste var vel bekjendt med Landets Stilling. Forfatteren følte sig vist nok bedre skikket til paa denne Maade at underholde sig med den ophøiede Fyrste; thi endskjønt Prindsens simple og venlige Væsen stedse gav ham den [93] fornødne Frimodighed og Selvbeherskelse i Samtale med ham, saa maatte han dog i det stille Kammer bedre kunne ordne sine Tanker om denne vigtige Gjenstand. Det lykkedes imidlertid Kaas, som ovenfor fortalt, at tilveiebringe en i det mindste tilsyneladende Udsoning med Prindsen, en Udsoning, der fra Kaas's Side maatte være en diplomatisk[n59] Klogskab paa sit Hofs Vegne, efterat Prindsen var udnævnt til Sveriges Tronfølger. Overbeviisning om, at Rygtet havde overdrevet den formeentlige Fornærmelse, som Kaas havde tilføiet Prindsen, tilligemed Prindsens Godmodighed, banede Vei til Udsoning igjennem Prinds Frederiks Mægling.

Den Gjæring i Gemytterne, som foranledigedes ved den danske Sendemands ukloge Adfærd, varede imidlertid ikke længe, og udbrusede uden Fare for Norges daværende Statsforbindelse. Næringsveienes Lænker bleve just i disse Dage brudte, mangfoldige Sikkerhedsdocumenter vare komne i Trælastudskibernes Hænder, og ved Siden af disse lagdes andre Papirer, der sikkrede Norges Kornfart. I alle Norges Havne fandtes trælastladede Skibe, befragtede under fordelagtigere Vilkaar end som nogensinde i Fædrelandet havde været kjendte, og den løsgivne Virksomhed bragte Liv langs hele Norges Østkyst, og Munterhed iblandt alle dens Beboere. I de første Dage af September reiste sig en strygende Nordost, og Forfatterens Sjæl hævede sig i Taknemlighedsfølelser mod Forsynet ved at see den Skare af svulmende Seil, som strøge ud over Christianiafjorden, ladede med Rigdomme, der skulde bringe Træst under Landets Lidelser og Understøttelse for de forarmede Casser. Nordsøen saae efter 2de lange Aars Forløb vore stolte Skibe, der seilede omgivne af fiendtlige Krydsere, midt under fortsatte Krigsforhold med England, trygge under Beskyttelsen [94] af en Stump Papir. I denne nyopvakte Virksomhed begroves alle Sorger, forstummede alle politiske Planer. Nationen havde opnaaet hvad den ønskede og tænkte ikke paa en ny Statsforbindelse, som endnu paa den Tid mødte en almindelig Modbydelighed i Norge. De svenske Planer til den skandinaviske Halvøes

Forening maatte udsættes til Fremtiden, og den dansk-norske Statsmaskine indskjødes i sin gamle Bane, endskjønt den fremdeles stod paa en vaklende Fod og gjemte i sine indre Forhold mange Ødelæggelsens Elementer. Forfatteren vendte saaledes ogsaa tilbage til sit Hjem med den Hensigt at deeltage i det nye Handelsliv, uden at nære den mindste Tanke eller det fjærneste Ønske om nogen nærmere Forening imellem den skandinaviske Halvøe. Kun en friere Kornhandel og en lettere Gang i den indvortes Virksomhed ansaa han fornødent. Hans første Arbeide efter Hjemkomsten var at opfylde Prindsens Opfordring, og give ham sine Tanker tilkjende om Landets Stilling, hvilket han gjorde i et Brev af følgende Indhold – hvorhos Læseren venligst bedes at bemærket, at Brevet var skrevet den 21de September 1809 i et Tidspunkt, da stor Mangel og Elendighed herskede endnu i Landet, og det var altsaa naturligt, at deraf endnu i Brevet fandtes Gjenklang:[n60]

«Sildigere end jeg burde følger jeg Deres Durchlautigheds Opfordring, men et Familieuheld, hvorved et af dens ædleste [95] Medlemmer berøvedes den, afbrød for et Øieblik min spændte Opmærksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig, værdigste Prinds, at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlautighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om hvad der tjener til Fædrelandets Tarv, gav De mig et Beviis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig.»

«Det er overflødigt at beskrive for D. D. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Yttring, at den ei findes sørgeligst der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almues Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de høiere Stænder. Vant til Lidelser og til dyriske Fødemidler bærer den norske Almue sin Elendighed med en mageløs Taalmodighed. Denne er saa meget meer at beundre, som den ingenlunde flyder af Dumhed, Uvidenhed, eller af en indolent Charakteer, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at bøie sig under Skjebnens nok saa sønderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandsidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en streng Fæsteseddels haarde Forskrift, maa blande sit Brød med

Ukrud og vilde Urter, og kjender ikke det ringeste til nogen af de Væderqvægelser, der flyde strømmeviis i de Formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelser? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle kunne fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brødet rækkes dem for [96] billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet, og dens Rædsomhed stiger formedelst en mislig Høst og de mørke Udsigter til at skaffe Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse har, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den forønskte Virkning. Før Øieblikket opnaaes ikke derved det forhaabede Øiemed. De samme formuende Mænd, som afvigte Aar anvendte deres disponible Formue til Landets Providering, have i Aar langt andre Hensigter. Beqvemme Kornskibe seile vester ud, fjærnt fra de Markeder, hvorfra Korn hentes. De udtømme Landets Provisioner og borttage den Rest af Mandskab, der endnu efter saa mange Renselser maatte være tilbage. Saaledes findes visseligen ikke saa mange Kornskibe paa vore Kyster i Aar som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligen.

Under disse Omstændigheder og sørgelige Udsigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Medvirkning til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke klogt at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Menneske; og Hungersnød bereder Opløsning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Kunstgreb og Vanskeligheder. Aaret bøier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaae directe til Danmark for at hente Korn. Det varer længe inden saadanne Handelsmænd, som ikke have været vante at bane sig Veien til Handel gjennem Krogveie, kunne finde Vei i den Labyrint, som nu omstunder leder til Handelssamqvem. Den Hjælp, som loves os gjennem neutrale Magters Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Elendigheds Bud.

[97] «Den danske Regjerings forandrede og formildede Fremfærd mod vore Fiender, som umolesterede svømme paa Havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i disses aarvaagne Paapassenhed paa den mindste Baad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forfærdes vi endnu ved Efterretningen om

voldsomme Angreb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjerings ydmygelse Intet frugtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne systematiske Grusomhed? Efter min individuelle Overbeviisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det ulykkelige, udhungrede og udplyndrede Norge end en directe Tilladelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af fiendtlige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forbinder jeg dermed det inderlige Ønske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa troer jeg dog at skylde Sandheden den Tilstaaelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkeligt under det danske Scepter. Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at disse have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lyksalighed, som er sjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre beskattet end den norske Bonde, og udspringer ikke hver den Viderværdighed, hvormed han kjæmper, enten fra ham selv eller fra Skjebnens ubøielige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Vedhængenhed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde skulle ikke let findes Misfornøiede. Det forekommer mig voveligt at ombytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gjøre mig Begreb om en Forening [98] med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev liig det mægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes at Broderlandet længe vilde være Vidne til den større Lyksalighed, frembragt ved Fritagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at kræve Byrdernes lige Fordeling og forholdsmæssig Medvirkning til fælles Bedste. Snart vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertvingelse er Svaghedens Lod. De meest glimrende Løvter ere mestendeels skuffende Overtalelsesmidler, og glemmes saa saare Hensigten er opnaaet. Jeg kan derfor ikke troe, at Foreningen med Sverige er Grundstenen til Norges Lyksalighed. Sverige har i det sidste Seculum ikke kunnet rose sig af en lykkeligere indvortes Forfatning end Norge.

«Men endskjønt jeg efter min individuelle Følelse ikke anseer en Statsforandring ønskelig, saa maa jeg dog af Hjertet ønske, at den danske Regjering villigere end hidtil vilde høre paa de Klager, som vi Nordmænd have at fremføre. Indskrænkningerne i Handelen ere mangfoldige, Industriens Grændser paa mange Maader beskaarne. Oplysningens Veie tilspærrede. Ingen Bank, ingen fri Handel, intet Akademie, faa af Landets Mænd satte til de vigtigste Embeder. De fleste Ansøgninger komme seent frem, og Resultatet deraf overlades ofte Mænds Afgjørelse, der lidet kjende til Landets Stilling. Det hænder stundom at Ansøgninger, fremkomme fra Landets værdige og formuende Borgere, henlægges i saa lange Tider, at de meest velgjørende Planer derved ei komme til Udførelse.

«Men hvorfor skulde det være Landets fornuftige og retsindige Borgere formeent, i Sandhedens, Frimodighedens og [99] Beskedenhedens Indklædning at forestille den danske Regjering de Ufuldkommenheder ved Statsforfatningen, som her i Landet forsinke den borgerlige Velstand, Oplysningen og den borgerlige Lyksalighed? Dersom Rigernes Konge vilde, i Følge Statsforfatningen, ansee deslige ydmyge Forestillinger som Oprørets tændte Fakkel, saa maatte retsindige Nordmænd i Sandhed beklage, at det var en enkelt Mand voldgivet at behandle denne agtværdige Nation som en Flok af Dyr,[n61] og som et mekanisk Instrument, ene skabt til at lyde Regentens vilkaarlige Bud. Til denne slaviske Tænkemaade er Nationen allermindst disponeret i et Øieblik, da den staaer ene og forladt paa Krigens Skueplads, og dens vigtigste Omsorg gaaer ud paa Tilveiebringelse af deslige Fornødenheder, hvis Udeblivelse vilde opløse alle borgerlige Forbindelser. Den Frihed, hvormed Nationen har været vant til at yttre sin Mening, er en velgjørende Følge af den Mildhed, hvormed den er bleven regjeret, og skulde den nærværende Regjering ville, eller *kunne* bruge en strengere Fremgangsmaade?

«Saaledes troer jeg, værdigste Prinds, at en Fred eller en Forening med vor Fiende, som tilveiebragte en Adgang til uden Forfølgelse at hente Kornvarer fra Danmark, er et absolut nødvendigt Skridt til Landets Frelse, og jeg er overbeviist om, at Benægtelsen af de forberedende øiebliklige Foranstaltninger dertil vil lede til Optrin, hvortil den største Deel af Nationen ikke er disponeret. Danmark, som

maaskee med Rette i tvende Aar afviiste haanligen alle Forsøg til Samqvem med [100] Fienden til Industriens Opretholdelse, har i den senere Tid beqvemmet sig til en Ydmygelse, som ikke er conseqvent, naar ikke Øiemedet er at redde Landet fra Hungersnød. Kan det ydmyges mere ved at foreslaae en Overeenskomst, uden hvilken Norge vil opofres? Give Gud at de ædle Mænd, som lede Statsstyrelsen i denne Tid her i Landet, vare saa overbeviste om Nødvendigheden af en saadan Overeenskomst, at den sluttedes endog uden udtrykkelig Hjemmel fra den danske Regjering. Tiden forsvinder, Landets Trang er overhængende og maa afhjælpes, førend Vinteren lukker Havet for Skibsfarten. Dersom Korn saaledes tilveiebragtes i Landet til de Ulykkeliges Mættelse, som i den senere Tid have deelt Føden med de Umælende, saa vilde Rolighed tilvisse tilveiebringes, og den nuværende Gjæring forvandles til en mumlende men uvirksom Misfornøielse, liig den, der saa ofte høres i de mere Formuendes Forsamlinger.

«Naar saaledes den første Nød var afhjulpen, saa burde efter min Formening den bedre Deel af Landets Borgere træde sammen, undersøge Landets nærværende Forfatning og Midlerne til at fremme dets borgerlige Lyksalighed, og opsætte en Forestilling, hvori Landets Tarv uden Sky men med sømmelig Beskedenhed blev forelagt Regjeringen. At nægte os denne Tilladelse var at berøve os vor Frihed som Mennesker, hvilken vi ikke fraskreve os i det Øieblik vi gjorde os til Borgere i Landet.

«Jeg har saaledes vovet frimodigen at forelægge D. D. min individuelle Mening om Tingenes nærværende Stilling, og tilføier blot, at ogsaa denne Egn af Landet deler Nationens Høiagtelse for Dem. Denne Følelse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Velgjører, og vi vente fremdeles Landets Frelse af Dem. Vi frygte ikke for, at De overlader et Folk, der elsker Dem saa inderligen, der [101] agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikkring, værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjælder meget i Staten, men som i Hengivenhed og Høiagtelse for Deres Durchlautighed ikke viger for Nogen».

Prindsen besvarede egenhændigen dette Brev under 4de October saaledes:

«Med sand Taknemmelighed erkjender jeg Modtagelsen af Deres sidste

Skrivelse og det mig i samme givne hædrende Beviis paa Venskab og Tiltro. Freden med Sverige synes at være meget nær. En Vaabenstilstand er her bleven foreslaaet og afsluttet paa 4 Ugers Opsigelse, og svenske Skibe blevne forsynede med Licencer, at bringe svenske og norske Producter til Danmark mod at indføre Fornødenhedsvarer til Norge. Freden mellem Rusland og Sverige skal være proclameret. En Betingelse er, at de svenske Havne sluttes for de engelske armerede Skibe. Saaledes have vi det sikkre Haab, at disse maa forlade vore Egne længere hen paa Aaret. Engelske Licencer for danske Skibe med Korn til Norge, mod at disse anløbe Leith, ere at erholde i Gothenborg. Muligens kan, naar den attraaede Betaling erholdes, den sidste Condition undgaaes. I al Fald ville de kunne benyttes til at anvende større Skibe til Kornfarten. Providerings-Commissionen er beordret til at sætte alle mindre forhen til Kornfarten benyttede Skibe og deres Besætning i Reqvisition til bemeldte Øiemed, i Fald de ei dertil skulle benyttes. Kongen er bleven ansøgt indtil Freden at meddele Regjerings-Commissionen Tilladelse til at udstede Leidebreve og paa de sædvanlige Vilkaar for svenske Skibe paa danske Havne. Samtlige Matroser, som komme tilbage fra Fangenskab, eller Koffardi- eller Kaperfarten, eller permitterede fra den kongelige Tjeneste, deres Ophold og Tjenstdygtighed bliver [102] nøiagtigen antegnet hos Enroulleringschefen – til hvilken de Handlende anvises. Saaledes haaber jeg paa, at vi have sikkert Haab til at see den første Nød afhjulpen i de næste 2de Maaneder.

«Er denne afhjulpen da kan det vist ikke formenes nogen Undersaat, endog i Forening, at gjøre Forestilling om flere af Dem ommeldte for Landet saa vigtige Gjenstande. Derimod kan ved Indbydelse foranstaltede Forsamlinger muligens have end skadeligere Følger, da det muligen ei vilde feile paa Sværmere og lidenskabelige Mennesker i samme, som vanskeligen vilde blive at dirigere, og det sande Maal eller Øiemed – som meer end sandsynlig forfeiles. De tilgiver, at jeg alt for ufuldkomment, stolende paa Deres Overbærelse, frembringer min Overbeviisning om den eneste af de i Deres Skrivelse berørte Gjenstande, hvorom vi divergere.

«Hvorledes min Stilling bliver efter Freden er i dette[n62] Øieblik meer uvist end for flere Uger. Forlader jeg Norge til den Tid, da haver jeg kun een Træst,

nemlig min Overbeviisning i min nye Stilling muligens end meer at kunne bidrage til at sikkre mit Fædreland for Underkuelse. Jeg forlader det med det sikkre Haab, at ingen retskaffen Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig – med et Hjerte som altid med varm Følelse vil erkjende hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venskabelige Erindring og vær forsikkret om, at Ingen sætter høiere Priis derpaa end

Deres oprigtig hengivne
Christian Prinds til S.-Holsteen.»
4de October 1809.

Dette Brev indeholdt saa mange beroligende Punkter med Hensyn til Fædrelandets nærværende Stilling, og Udsigter til [103] Fremtiden, at den før omtalte Forening paa Vestlandet for at bevæge Regjeringen til en fredeligere Nærmelse til England havde tabt sit Øiemed. De i Brevet berørte Forhaabningspunkter gik efterhaanden i Opfyldelse; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere paa at skille sig fra den gamle Frænde.

Imidlertid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabenbarligen gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencefartens Begyndelse, formedelst danske Statsmænds snævre og eensidige Anskuelser om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at kjøbe end Norge at sælge, og at den hele Licencefart var kun et underfundigt Spil for at afhjælpe Englands Trang til Trævarer, og igjennem den Kornfart, som dermed sattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benyttes. Dette yttrede Præsident Kaas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmand Christopher Faye i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var vel bekjendt med Forholdene, og formedelst sit fædrelandske Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Kaas tiltroede sig, idet han kaldte sig Landets Styrer, og hvilke Begreber endog danske Statsmænd gjorde sig om Norges Forhold til England, som, formedelst en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangesidigt Bekjendtskab med

Landts indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

[104] «Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sand Lettelse for den engelske Handel og Skibsfart paa Østersøen indstillet alt Kaperi, men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venskabelige og neutrale Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte.[n63] Følgen deraf bliver, at England uden Vanskelighed erholder alle de Fornødenheder, som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligefuldt vedblive sit grusomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungersnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbeidede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbeide paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commercelæster – og da forsikkrer jeg, at ikke nogen Planke skal komme til England, *saa længe jeg har Bestyrelsen af dette Land.*» Han yttrer derhos, at denne Handel med England efter hans Mening maatte være af Vigtighed for Sverige. – Det er vist nok vanskeligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudskibning til England, og [105] denne nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart paa Danmark, indlededes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblandelse, og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsvarer, som uden Vanskelighed vare at erholde. De kjøbtes i London af norske Agenter og solgtes igjen med Fordeel her i Landet, og oversvømmede Norge i stor Mængde. Den engelske Regjering gav hellere end gjerne sit Samtykke til et Handelssamqvem, som udvidede det engelske Afsætningsmarked, forsynede England med Fornødenhedsartikler, skabte en Fredstilstand midt i Krigen, og neutraliserede Virkningen af Napoleons fiendtlige Forholdsregler mod Storbritanien. Paa den anden Side var Danmarks forandrede Krigssystem uden Indflydelse paa Englands krigerske Færd. De engelske Krigsoperationer rettede sig efter de danske, og de engelske

Orlogsfartøier forlode ei de nordiske Vande, saalænge *der* fandtes danske Krydsere. Disse vedbleve bestandigen at molestere den engelske Coffardifart paa Østersøen, og England sendte Skibe fra Nordsøen og Kattegat for at forsvare den, og gjengjælde fiendtlige Foranstaltninger. Kosfardiskibenes Vimpler blandede sig, beskyttede af Sikkerhedsdocumenter, fredeligen mellem hverandre, medens den blodige Feide fortsattes paa Orlogsvei. Iøvrigt strakte ikke Kaas's Indflydelse, hvor stor den endog var ved det danske Hof, til at forandre disse Forhold. Den nye Virksomhed var en nødvendig Lindring i langvarige Lidelser, en stiltiende Bønhørelse af en trængende Ansøgning, som nyligen var lagt for Rigernes Konge; den kunde ikke meer afbrydes uden at fremkalde voldsomme Scener, der allerede da havde ledet til Rigernes Skilsmisse, og samlet Foreningens gjørende Elementer. Kaas's Navn nævnedes nu ikke i Norge med den Agtelse og Kjærlighed som [106] tilforn. Han havde krænket Nationen i dens elskede Christian August, og Rygterne forstørrede formodentligen det Urigtige i denne hans Adfærd. Dersom han ikke havde valgt en forsigtigere Fremgangsmaade og i rette Tid var bleven kaldt tilbage, eller hvis det danske Hof havde afviist det engelske Hofs fredeligere Nærmelse paa Handelsvei, kunde det let være skeet, som han var sendt til Norge for at forhindre.

Tiende Capitel

Efterhaanden begyndte de Vanskeligheder, som havde hindret Prinds Christian August i offentligen at modtage Thronfølgervalget i Sverige, at hæves. Vi have ovenfor seet, at han kun under den Betingelse vilde modtage Valget, at han dertil erholdt sin nærværende Konges Samtykke, og at Fred imellem Danmark og Sverige virkeligen kom i Stand. Senere hen tilføiede han ogsaa den Betingelse, at Sverige formedelst hans Valg ikke skulde indvikles i vanskelige

Forhold til Frankrige, og han erklærede bestemt, at han i begge disse Tilfælde vilde træde tilbage. Vi have forhen bemærket, at disse Erklæringer fra Prindsens Side ikke tilfredsstillede Kongen af Danmark, da de ledsagedes af Prindsens Ulydighed mod den danske Konges Befaling at rykke ind i Sverige med den norske Hær. For at retfærdiggjøre sit Forhold, udrydde hvert Mistankens Spor hos den danske Konge, og overbevise ham om Umuligheden for den norske General i Landets og Armeens nærværende Stilling at gaae offensiv tilværks, sendte Prindsen sin Fortrolige, Overqvarteermester Darre,[n64] til Kjøbenhavn, [107] der fuldstændigere og sikkrere med Ord kunde forklare Kongen Tingenes sande Stilling, end skriftligen kunde skee. Af alle i Kjøbenhavn værende Nordmænd modtoges Darre med den største Glæde; thi han høiagtedes formedelst sit fædrelandske Sind og sin Dygtighed, og hans udvortes elskværdige Personlighed banede ham Adgang til alle Landsmænds Deeltagelse. Paa Norge var desuden den meest deeltagende Opmærksomhed ogsaa i Danmark paa den Tid henvendt. Det danske Hof overvældede derhos Darre med Høfligheds-Beviser, og ophøiede Prindsens Rang og Stilling. Han udnævnedes paa den Tid til Feldtmarskalk og Statholder i Norge. Men med Hensyn til Øiemedet for sin Reise vendte Darre med uforrettet Sag tilbage, og den paa Prindsen hvilende Mistanke udryddedes hverken i de større eller mindre Kredse i Danmarks Hovedstad. [108] Hvad Prindsen ved denne Leilighed erfoer, maa have foranlediget ham til hine ovenfor omtalte Beklagelser. Senere hen, da Prindsens Stilling til Sverige som Tronfølger var afgjørende bestemt, besluttede han personligen at reise til Kjøbenhavn, for at nedlægge sine Embeder i den Konges Haand, hvis Tjeneste han forlod, og tillige uden Tvivl for at berolige Frederik den VIte med Hensyn til hans Forhold i Fremtiden mod sit gamle Fosterland. Men Prindsen lod sig af Sveriges Konge og af svenske Mænd, som han høiagtede, overtale til at opgive Reisen.[n65]

Imidlertid indtraf flere Omstændigheder, som bevægede det danske Hof paa den Tid til at vise et fredeligt Sindelag imod Sverige, og gjøre forsonlige Skridt til at hæve det fiendtlige Forhold imellem begge Riger. Thi nu indsaa Kongen af Danmark tydeligen, at de store Planer, som han med sine Allierede havde lagt til Sveriges Undertrykkelse, ikke mere kunde udføres, da de hver for sig sluttede

Fred med Sverige saaledes som egen Interesse bød, uden at tage mindste Hensyn paa Danmark. Og dette Rige, isoleret fra sine Forbundsfrænder, var i Sandhed for svagt til at understøtte sin Fordring paa Grændseudvidelse, og kunde heller ikke gjøre den gjældende ved nogen virkeligen gjort Erobring. De første Skridt til Fred skede saaledes fra Danmarks Side, og det saa pludseligen, og med saa meget Maadehold med Hensyn til Fredsbetingelserne, [109] at de opvakte det svenske Kabinets Forundring, for ei at sige Haan. Sverige var meer ligegyldigt for de Skridt, som Danmark vilde gjøre, efterat det selv havde tilfredsstillet sine mægtigste Fiender. Det kunde derfor nu antage en høi Tone i sine Fredsunderhandlinger med Danmark, ligesom det svenske Hof havde følt sig krænket ved det danske Hofs Adfærd under de senere i Sverige indtrufne Begivenheder.

Da Tronforandringen i Sverige lykkeligen var tilveiebragt, forsømte ikke det svenske Hof at meddele det danske samme, og havde derhos yttret Ønske om Freds Oprettelse mellem begge Parter. Kongen af Danmarks første Følelse ved denne uventede Efterretning var Harme over den voldsomme Haand, som var lagt paa hans kongelige Fætter.[n66] ligesom den hele Begivenhed gjorde et Skaar i Danmarks Udvidelsesplaner paa Sveriges Bekostning. Det danske Hof yttrede saaledes ingen Deeltagelse for denne Katastrophe, og svarede ikke paa den gjorte Meddelelse. Det var aabenbart dets Hensigt at udsætte sine Beslutninger i den Henseende, indtil det havde erfaret sine Allieredes Tanker, og hvorledes disse vilde tee sig under denne Tingenes Forandring. Den danske Konges Udsættelse og Taushed var derfor naturlig. Sverige gjengjældte denne Kulde fra Danmarks Side, og da det valgte sin Fiendes Overgeneral i Norge til Tronfølger i Sverige, gjorde det Danmark derom ingen Meddelelse. Imidlertid lykkedes det Sverige at bevirke en fredelig Tilstand med sin Hovedfiende. Underhandlingerne i Frederikshamn med Rusland lovede en snart forestaaende Fred-Afslutning med dette Rige, og i Følge Keiser Alexanders [110] daværende Forhold til Napoleon, maatte ogsaa denne lede til Fred med Frankrige. Den franske Keisers Opmærksomhed var desuden paa den Tid henvendt paa ganske andre politiske Gjenstande end paa sit Forhold til Sverige, som han lempede efter den russiske Keisers Ønske. Danmark begyndte saaledes at frygte for at blive den tabende i

Stedet for den vindende ved denne Krig; thi Rusland lod, som sagt, ikke til at tage mindste Hensyn til Danmarks Interesse, men kun at sørge for sin egen i sine Fredsunderhandlinger med Sverige. Derhos frygtede den danske Konge for de hemmelige Bevægelser i Sverige, og tildeels i Norge, som gik ud paa den skandinaviske Halvøs Forening. Danmark var saaledes tilfreds med at ende Krigen uden Offer af egne Landstrækninger, opgav alle sine Udvidelsesplaner, og den danske udenlandske Minister Bernstorf aabnede en Brevvexling med den svenske Minister for de udenlandske Anliggender, Engstrøm, hvori Danmark foreslog Sverige en Fred, hvis Betingelser skulde grundes paa *status ante bellum*.[n67]

Fredsunderhandlingen aabnedes imidlertid ikke i en venskabelig Tone. Bernstorf yttrede i sit første Brev til Engstrøm, at det havde opvakt stor Forbauselse ved det danske Hof, at Sveriges Tronfølgervalg var falden paa en Fiendes Overgeneral – «et Valg af den Beskaffenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise.» Den Danmark derved forvoldte Krænkelse forøgedes ved, at Valget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Vegne, at Danmark vilde samtykke i Valget, naar en [111] passende Fred kunde opnaaes; men at det, indtil en saadan istandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Ophøielse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorf saadanne Betingelser, som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforslag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engstrøm gav paa sit Hofs Vegne først et undvigende Svar, og forsvarede det mod Bernstorfs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold mod Danmarks Konge var foranlediget ved Sammes Taushed og uvenlige Adfærd, og at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Vanskelighed ved at undgaae Valget af en Tronfølger iblandt disse, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Istandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Depesche var imidlertid affattet i en fredeligere Stiil, og begge Rigers Befuldmægtigede nærmede sig hinanden til en fredelig Overeenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være Jønkøping, som laa omtrent lige

langt fra begge Rigers Hovedstad. Fra Danmarks Side mødte Ministeren Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Følge hvilken Rigernes Grændser bleve de samme som før Krigen. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Vegne, efter den imellem dets Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig nøie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, *autant que les moyens de Suède pourront le permettre sans se* [112] *compromettre avec Angleterre*,[n68] og Rosenkrantz tilføiede: *ce que nous sommes bien eloignés de desirer*.[n69] Sveriges krigerske Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte ikke at afbryde det fredelige Handelssamqvem. Nogle andre mindre vigtige Punkter, saasom Delinqventers Udlevering og fri Flaadning paa Clara-Elven til Norge, bleve let afgjorte.[n70] Større Vanskelighed forvoldte derimod Sveriges Paastand om Ophævelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelse i disses Expedition i Helsingøer. Rosenkrantz erklærede paa det bestemteste, at dersom Sverige ønskede Fred med Danmark, maatte denne Paastand opgives. Freden blev saaledes afsluttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Valg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side hævet.

Ellevte Capitel

Saaledes skede endnu om Høsten 1809 en stor Forandring i Norge formedelst den saa kaldte Licencefart, og en ny og glimrende Handelsepoke begyndte for de norske Trælasthandlere. Aldrig have nogensinde Fragterne for Trælastdragere steget til den Høide, og aldrig er Trælasten i England forholdsmæssigen

[113] bleven bedre betalt end i denne Høst. Den norske Trælast begjertes meer i England end nogensinde, og de Omstændigheder, som siden nedtrykte dens Priser, viste sig kun i det Fjærne. Trælasttolden var ikke saa trykkende høi, og Canadas Tømmer oversvømmede endnu ikke i den Grad som senere hen det engelske Trælastmarked, endskjønt England under det lange Savn af nordisk Tømmer havde begyndt dermed at gjøre sig fortroligt. Hverken fra Sverige over Gothenborg eller fra de finske Havne vare endnu de store Masser løsnede, som siden saa meget nedsatte det norske Tømmer. Norge havde dengang for sig alle irske og engelske Havne, der krævede norsk Tømmer, medens senere hen den ene Havn efter den anden lukkedes for norske Trælastdragere formedelst det amerikanske i Prisen langt billigere Tømmers Concurrents. Da Farten aabnedes i September Maaned 1809 betaltes en uhyre Fragt, som udgjorde over det 5 dobbelte af den nu gangbare; thi for de første oversendte Ladninger betaltes indtil 6 a 8 Pund Sterlig pr. 100 beregnede Bord. Det var saaledes ikke usædvanligt, at nogle faa Reise paa England lagde Skibets Værdi i Redernes Casse, og ikke desto mindre havde Trælasthandlerne sit gode Udbytte af den solgte Ladning. Men denne gyldne Periode varede vist nok ikke længe.

Imidlertid steeg ikke Skibenes Værdi til den Høide, som under saadanne Omstændigheder skulde være at vente. Pengenes Værd begyndte paa den Tid stærkt at synke, og den forværrede Cours forhøiede ikke lidet Udskibernes og Skibsredernes nominelle Fordeel. Men i Almindelighed havde man endnu ikke tabt Creditten for denne løst, uden sikker Basis, omflagrende Pengemasse. Man var saa vant til at betragte sin Rigsdaler som en reel Værdi, at man ikke kunde tro den nedsat til [114] nogle Skilling. Det var først naar Overdaadighedsvarer eller Huusholdningens Tillægsartikler, der i de første Krigens Aar fortæredes i en langt ringere Mængde end før og siden, indbragtes i Landet, at man følte den uhyre Forskjel mellem rede Sølv og det værdløse Papir. Vore indenlandske Producters Navneværdi var endnu ikke stegen i Forhold til de forværrede Penge. Kornets Priis gik vist nok efterhaanden stærkt i Veiret, men Aarsagen var ei alene at tilskrive Coursforværringen, men hidrørte deels fra de med Afhentelsen forbundne Farer og Omkostninger, deels fra den danske Regjerings ovenfor omtalte Foranstaltninger ved Indkjøbet, og mindre Omhu ved Magasinering og

Fordeling. Vore øvrige indenlandske Producter vare langt fra stegne i det Forhold, hvori Papirpengene vare faldne. Jernets Priis f. Ex. var, endog i nominel Værdi, omtrent den samme som før Krigen, Lønningerne i Almindelighed saa godt som uforandrede; de smaa indenlandske Huusholdningsartikler gik ind i Kjøkkenet til lidet forandrede Priser, og de fleste Eiendomme gik i de første Krigens Aar endnu fra Haand til Haand i Landets nærværende Pengeværdier til Priser, der ikke vare mærkeligen høiere end de, der gjaldt da vore Penge endnu vare bedre. Den Indflydelse, som Coursforandringen har paa indenlandske Varepriser, Lønninger, Haandværkeres og Dagarbeideres Sold, viser sig ikke pludseligen hverken i en opgaaende eller nedgaaende Tilstand. De slette Penge gjælde sædvanligen i det indenlandske Forbrug under Coursforværringen længe som gode, ligesom gode betales som slette under Coursforbedring. Det var først efter 1809 at Øinene aabnedes med Hensyn til Papirpengenes sunkne Værd, og at dette værdløse Gods stødtes fra Haand til Haand, uden at være Gjenstand for Nogens Attraa, eller indsluttes i noget Gjemsel. Der [115] indtraf under Licencefarten Omstændigheder, som vi senere have at beskrive, der gjorde at Luxusvarer begyndte at spille en langt større Rolle i vore Huusholdninger, de store som de mindre, og da lagdes Grunden til en stedse stigende Nydelse af transatlantiske Producter. Allerede mod Slutningen af dette Aar begyndte disse Phænomener at virke. Sælgeren af udenlandske Vexler undrede sig over den store Masse Papir, som han i et stigende Forhold fik for disse;[n71] han begyndte at sætte Mistillid til dette Papir, for hvilket han efterhaanden fik færre og færre udenlandske Nydelser; hans Agtelse for dette Flitterguld faldt, han sløsede dermed, og idelige Omsætninger bidroge endnu mere til at nedtrykke det.

De daværende næringsdrivende Borgere følte lidet til Pengeforværringens mislige Følger. De fik i Almindelighed en solidere Mynt end den i Landet gangbare i deres Hænder, hvormed de lettere end før afrystede gamle Gjældsbyrder i Landets gjældende Penge-Repræsentativer, og Overskuddet henlagdes i en Myntsort, som liden Værdforandring var underkastet. Ikke heller følte Forværringen i Almindelighed af den arbeidende Classe langs Norges vidtløftige Kyster, som vare inddragne i den blomstrende Handelsvirksomhed, der sysselsatte hver Arbeidskraft, eller af Skoveiere, hvis Produkter vare stegne

under den [116] fordeelagtige Afsætning. Det var Capitalister, Embedsclassen, nogle af Landets Huusmænd og Beboere af Norges indre Egne, saavelsom Mænd med faste Lønninger, der leed midt i denne Handelstravelhed formedelst Pengeforværringen, dog forholdsmæssigen meer i Danmark end i Norge. Embedsmændenes Stilling var virkelig paa den Tid høist beklagelsesværdig, naar de ikke kunde lægge en anden Indtægt ved Siden af Embedsgagen. I Norge skede dette stundom, deels ved stigende Sportler under en stærk Rørelse og hyppige Omsætninger, deels ved umiddelbart, fornemmelig som Skibsredere, at deeltage i Virksomheden selv. I Danmark lod dette sig sjeldnere gjøre. Der fløde Intægterne til Embedsclassen ofte i saa ringe Grad, at luslidte Kjoler og den største Undværelse i Huuholdningerne hørte til Dagens Orden. Fra den Tid af skriver sig vel og Begyndelsen til de mangfoldige Indgreb i Statens, eller som det i de Dage hedte, Kongens Casse, som skede af offentlige Oppebørselsbetjente meer i Danmark end i Norge; thi de Exempler paa Uredelighed af den Art, som Fortiden gav, vare i Norge færre end den senere Tids. Der var i Sandhed ogsaa en stor Fristelse, under egen Families store Trang og daglige Næringssorger, til at angribe en ved Haanden liggende fuld Casse. Thi Brøden begikkes dengang mestendeels ikke for at svælge i Overdaad, men for at tilfredsstille Familiens simple Fornødenheder. Ved Siden af Embedsmændene vare Capitalister, især Eiere af mindre Capitaler, hvilke stode inde i Landets egne Repræsentativer, og som ingen Anledning havde til at blande sig i den nye opvaagnede Virksomhed, at beklage. De Renter, som de hidtil havde oppebaaret, kunde være tilstrækkelige til at tilfredsstille disse mindre Capitalisters Fornødenheder, saalænge de havde den gamle Værdie, men de bleve aldeles [117] utilstrækkelige under Pengenes alt meer og meer synkende Værd. Deres Stilling var endnu værre end Embedsmændenes; thi de lede ikke alene under Krigen formedelst Vareprisernes Stigen og Papirpengenes Synken; men da dette Onde ved en ny Pengenforordning skulde afhjælpes, maatte de taale en stor Reduction i deres Capital, medens Embedsmændenes Gage da rettedes efter Tingenes nye Stilling. De mangfoldige Enkers og smaa Capitalisters Suk over Tidernes Tryk formedelst Pengeforvanskningen var den bittreste Anklage mod en Statshuusholdning, hvis Forvildelser havde fremkaldt den, endskjønt der visseligen ikke fattedes Statsstyrelsen paa god Villie til at udbrede Held over Alle. Saaledes indeholdt vist

nok den ved Licencefarten opnaaede Virksomhed et afgjørende Redningsmiddel mod overhængende Nød og Fare, men Spiren lagdes under Statens mangehaande Forviklinger, og formedelst Conjuncturernes Gang og Virksomhedens særegne Beskaffenhed, til en Uorden og Forvirring i Eiendoms- og Pengeforhold, der seent og først efter mange Landsmænds borgerlige Fald og store Lidelser forbedredes og omsider i senere Tid er bleven ordnet. Traaden af disse Betragtninger vil paa et følgende Blad blive forfulgt.

Imidlertid var der endnu en Bekymring tilbage i Landet, som ikke blev afhjulpen ved den igjen opvakte Virksomhed, nemlig Kornforsyningen, som i dette Aar krævedes i en større Grad end tilforn, deels fordi Aaret gav en mindre rig Afgrøde end i de foregaaende Aar, og Beholdningerne vare aldeles udtømte, deels fordi Virksomhedens nye Liv krævede flere Hænder, en stor Mængde Proviant behøvedes til de Skibe, som sattes i Fart, og fordi den bedre Tid tillod en fuldstændigere Madforsyning. Men ogsaa i denne Henseende opklaredes Fremtidens Haab. [118] Ved Siden af Trælastlicencer, som tillode norske Skibe umolesterede at bringe norske Producter til England, lagdes Kornlicencer, i Følge hvilke det tillodes norske Skibe at gaae i Ballast til Danmark og derfra hente Korn til Norge. Denne Fart tog sin Begyndelse kort efter den paa ny begyndte Trælastfart, og flere norske Produkter gik tillige som Ballast over til Danmark. Flere vilde have gaaet, dersom ikke Frygten for at Jern og Trævarer ei skulde være blevet beregnet som Ballast, men som Varer, der af England vare forbudne at overføres til Danmark, havde hindret denne Slags Udskibning.[n72] Vist nok paabød Licencen, at det med Korn ladede Fartøi skulde bringe sin Ladning til Leith, men de engelske Krydsere vidste i den Henseende god Beskeed, og det er ikke Forfatteren bekjendt, at et eneste fra Danmark til Norge bestemt Kornfartøi slæbtes den Vei. Derimod hendte det oftere, at de norske Fartøier, som havde ladet i Østersøen med Korn og andre Producter, bestemte til Norge, toges under engelsk Convoi og bragtes til England, hvor de maatte sælge deres Ladninger.[n73] Men den danske Regjerings Skridt i denne Henseende vare, som oftere paa den Tid, kun halve og ufuldstændige, og derhos foreskrevne af en Ærlighed i dens politiske Færd, som ikke gjengjældtes af dets Allieredes diplomatiske Forhold. Dersom Danmark, som Rusland og Sverige, havde

indstillet al Kaperfart og al Jagt af Krigsskibe paa engelske Handelsflaader, som skareviis seilede til russiske og svenske Havne, saa vilde de engelske Krydsere være svundne fra de nordiske Havne, og Kornfarten imellem [119] Danmark og Norge kunde være bleven dreven som i Fredens Ro. I de østersøiske Vande saaes ingen anden Kaper end nu og da en ubeleilig fransk, eller som udrustedes for fransk Regning, og betragtedes i disse Lande selv mere som Fiende end som Ven. Nu var vel Vesthavet temmelig frit for fiendtlige Krydsere, og engelske og norske Skibe vestenfor Lindesnæs behandlede hverandre som venskabelige Magters, men Kornfarten paa Danmark besværedes dagligen af engelske Orlogsmænd, som opbragte alle Fartøier, der ei med Licencer vare beskyttede. Dette fiendtlige Forhold maatte ansees fremkaldt ved den Jagt, som danske Orlogsfartøier i Nordsøen, og danske Kapere, der endnu i Mængde sværmede om i de danske Vande, gjorde paa de engelske Handelsskibe, der beseilede Østersøen.

Men endogsaa denne Kornfart, som beskyttedes af Kornlicencer, var nær bleven forstyrret formedelst danske Embedsmænds Ubekjendtskab med disse Papirer, og en utidig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samqvem. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Tønder Korns Rum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kallundborg. Modvind optog Skibet paa Høiden af Samsøe, og Skipperen ankrede ved Kyholmen, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgde ham, hvorledes han var sluppen igjennem den Skare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, stoppede Skibet og sendte Licencen med Coureer til Kjøbenhavn for at faae Forholdsordre. Lykkeligviis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart [120] han fik[n74] Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv.[n75] Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjering, at Skibe, som vare forsynede med Licencer, ei stoppedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres lagdes Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Roerflotillen.

[121] Saa mørke Udsigterne derfor end havde været til Landets Providering i September Maaned, da Landmandens Haab var skuffet formedelst en mislig Høst, Norges Kyster vare omgivne af fiendtlige Krydsere, som opfangede de mindste Fartøier, og der ingen Udsigt var til at kunne liste Kornet over Nordsøen fra Danmark, eller i Almindelighed til at kunne reise Midler til at betale det, saa meget lysere bleve disse Udsigter inden Aarets Ende. Hele Norges Coffardiflaade fra de største til de mindste Seil vare i Bevægelse deels for at føre Landets Producter over til et fordeelagtigt Marked, deels for at [122] hente Fødemidler fra Danmark. Saavel fra England som fra Danmark bragtes Provisioner af alle Slags Nødvendigheds- og Overdaadighedsvarer, al Mangel forsvandt; thi Midlerne til at betale tilveiebragtes i Overflod ved den nyopvakte Virksomhed. Der var en Travelhed over det hele Land, hvis Lige faa Tidspunkter i Norges Handelshistorie kan fremvise. Alle vilde deeltage i den nye blomstrende Virksomhed, og især var der en idelig Omsætning af Skibe. Fartøier byggedes, kjøbtes i Kjøbenhavn og andensteds, og gik fra Haand til Haand i Landet selv. De, der ikke turde stole paa Licencefartens Sikkerhed, skilte sig ved sine Skibe for en Priis, som da syntes høi, men blev lav formedelst Pengeforandringen. Paa den Tid opstode ogsaa flere Handelsmænd, der befandt sig paa Borgerlivets laveste Trin, og berigedes ved de simpleste Omsætninger. Det var nok at kjøbe, lade den kjøbte Vare henligge en Tid, og da sælge for at begynde en ny Omsætningskreds; thi formedelst Pengenes Fald betaltes det Kjøbte stedse med slettere Penge, og Overskuddet kunde bruges til en ny Gevinst. Dette Forhold vedvarede ligetil Januar 1813,[n76] da Pengeforordningen satte en Grændse for Pengeforværringen, og Speculanten forlod Varemarkedet for at træde ind paa Pengemarkedet. Nogle af disse Nylinge forsvandt ligesaa hurtigen som de opstode, men andre lagde Grunden til Handelshuse, som nu ere i større eller mindre Anseelse. Vi ville senere hen have at tale om, at ikke alle Handelsmænd benyttede denne fordeelagtige Tidspunct til at begrunde en solid Velstand, endskjønt der var Tilfældet med adskillige, men flere ere de, som i en mindre forsigtig Færd lagde Roden til deres borgerlige Undergang.

Tolvte Capitel

[123] Mod Slutningen af Aaret 1809 hævedes omsider alle de Betænkeligheder, som hidtil havde hindret Prinds Christian August i at modtage Hædersvalget, som Sveriges Kronprinds. Freden med Danmark var, som vi ovenfor have seet, definitiv afsluttet, og Frankriges Keiser havde erklæret sig tilfreds med Valget. Napoleon var alt for beskjæftiget med andre store Planer til at skjænke de nordiske Anliggender nogen alvorlig Opmærksomhed. Han havde endt Krigen med Østerrige ved en fordeelagtig Fred; hans Hære i Spanien havde været seierrige, og Joseph var vendt tilbage til Madrid; Selv beredte han sig til en ægteskabelig Forbindelse med en østerrigsk Prindsesse, efterat have skilt sig ved sin forrige Gemalinde. Da Prinds Christian August saaledes havde overbeviist sig om, at hans Udnævnelse til Sveriges Kronprinds ikke vilde indvikle hans nye Fædreland i krigerske Forhold med Europa, og han derhos havde sikkret sig sin forrige Konges Samtykke til Valget, gjorde han ingen Indvendinger mere, men erklærede sig villig til at begive sig til sit høie Kald. Prindsen havde i denne hele Sag handlet med den største Varsomhed og med en Delicatesse, som banede ham Vei til de meest anseete svenske Mænds Høiagtelse. Af alle de Forhandlinger, som ere givne Historien til Priis, synes det virkeligen som Valget tilfredsstillede den bedre Deel af Nationen blandt Høie og Lave, og om der var nogen Misfornøielse, maatte den skjule sig og øve sine Ænker i Stilhed.

Kong Carl den *XIII*de yttrede det Ønske for Prinds Christian August, at han vilde ombytte Navnet Christian, der i Erindring om Christian den Andens grusomme Færd i Sverige [124] var saa forhadt, med Navnet Carl. Han overdrog Adlersparre, der ogsaa havde Prindsens Fortrolighed, dette Forslag og tilstod, at, endskjønt denne Omstændighed kunde synes mere ligegyldig og smaalig, vilde Prindsens Føielighed i denne Henseende bane ham en lettere Adgang til hans Faderkjærlighed.[n77] Prindsen gik Ønsket beredvilligen i Møde, og hans første

Brev derefter underskrev han Carl August. Dog forbeholdt han sig at bruge sit gamle Navn saalænge han var i Norge, i en Anelse om at dette Navneskifte ikke vilde tækkes hans kjære Nordmænd.

Kort før Prindsens Afreise fra Norge faldt den svenske Konge i en Sygdom, der endog truede at blive farlig for hans Liv. Prindsens Udtryk i sine Breve om denne Gjenstand bare Spoer af den høieste Deeltagelse,[n78] og forsaavidt hans Hu stod til hans Ophøielse, maatte vist nok Carl den *XIII*des Hengang paa den Tid have forstyrret hans adopterede Søns Fremtids Skjebne. Førend Prindsen betraadte svensk Grund, var imidlertid Faren forbi. Dog tog Prindsen heraf Anledning til gjennem Adlersparre at foreslaaae Bortfjærnelsen af al Pragt og af festlige Foranstaltninger ved hans Indtrædelse i Sverige. Han meente nemlig, at en Nation, der endnu blødte af de Saar, som Krig, Næringsløshed og en forvirret indvortes Tilstand havde forvoldt, behøvede at vise Sparsomhed i sine Foranstaltninger, og burde bruge Maadehold i sine Glædesyttringer. Hans simple Væsen passede bedst til en Modtagelse uden Bram, og i det han sigtede til et ædelt Maal, tilfredsstillede han sit eget Ønske. Derhos bad han Adlersparre ikke gjøre andet Brug af hans gjorte Forslag i denne Henseende, [125] end som Adlersparre selv fandt passende til Sagens Natur og svarende til Kongens Ønske. Forslaget blev forelagt høie Vedkommende, det blev modtaget med Erkjendtlighed og forøgede Agtelsen for Prindsens Charakteer; men Ceremonien ved hans Modtagelse var ordnet, og Foranstaltningerne i denne Henseende gik deres aftalte Gang. Ved en udvortes Glands skulde Valget gives en Høitidelighed, som hævede dets Betydning i Folkets Øine. Men just paa denne udvortes Pragt satte Prindsen liden Værd. Dersom et længere Liv var bleven Prinds Christian August beskaaret, vilde hans Simpelhed uden Tvivl havde bygget Tronens Værdighed paa en solidere Grundvold.

Da Prindsen forlod Norge, var hans Formue ikke betydelig,[n79] hans tarvelige Gage formindskedes aarligen formedelst Pengeforværringen, og hans Goddædighed tillod ham ikke Opsparelser. Hans Levemaade var høist simpel og tarvelig, hverken svarende til hans Stilling som Prinds eller Rigets første [126] Embedsmand, og han førte intet Huus, der paa nogen Maade kunde sammenlignes med nogle af Christiania Byes formuende og gjæstfrie Familiers.

Om noget Gilde hos Prindsen hørte man aldrig tale, endskjønt der ofte i Byens gjæstfrie Familier gaves Feter til hans Ære. Hans Pensioner til flere Enker og afskedigede Officerer samt hans runde Gaver til Nødlidende udtømte hans Casse til den Grad, at han ofte med Længsel saae Terminen til den forefaldne Gage i Møde, og maatte mod Slutningen af Terminen bruge stor Oekonomi med sine Udtællinger og indskrænke sine Gaver.[n80] Imidlertid funderede han en Stiftelse i Norge før sin Afreise, som bærer Mindet om hans Godgjørenhed til Efterslægten. Saaledes skjænkede han en Gaard, som tilhørte ham i Frederikshald, til Realskolen, og bestemte, at dersom denne blev hævet, skulde den tilfalde det søndenfjeldske Regiments og Frederikshalds Byes Fattige til lige Deling.[n81] Da han forlod Norge for at indtræde i sin høie Stilling i Sverige, kunde han ikke af egne Midler bestride de Udgifter, som hans Rang medførte. Han havde ikke engang en passende Eqvipage, hvori han kunde møde den Skare af Stormænd, som vare sendte ham imøde paa Grændsen, men en Vogn maatte i en Hast skaffes tilveie i Sverige, hvori han kunde fortsætte Reisen. Fra Sverige tilstilledes ham 1000 Bankodalere i Sølv, for at han ei skulde mangle den fornødne Æresskilling, og for at kunne bestride den ved saadanne Leiligheder brugelige Uddeling til de Fattige.[n82]

[127] Prindsen af Augustenborg forlod Christiania den 4de Januar 1810, og der var en stor Høitidelighed i Anledning af hans Afreise. Byen var illumineret, og i Cathedralskolen, den nuværende Departementsgaard, gaves et stort Middagsselskab, hvori en overordentlig stor Mængde deeltoge. Der yttrede sig en stor Enthusiasme for den Bortreisende, og i de Hurraraab, som hørtes under Skaalerne, istemte den udenfor forsamlede Mængde.[n83] Prindsen var rørt over disse talende Beviser paa Erkjendtlighed for hvad han for Norge havde udrettet. Afskeden ledsagedes med de varmeste Ønsker for hans Fremtids Vel, og en almindelig Sorg var udbredt over det hele Land ved denne Skilsmisse. Den 4de Januar 1810 ledsagedes Prindsen af en stor Mængde af Byens og Omegnens Indbyggere og Embedsmænd til Sveriges Grændse, hvor den endelige Skilsmisse fra Norge skede under Følelsens vemodigste Yttringer. Aldrig gaves Feste, hvori oprigtig Høiagtelse og Kjærlighed mere forenede sig med den Hylding, der

skjænkes Konger og Fyrster, end ved disse. Enhver, som har gjennemlevet dette Tidspunkt og deeltaget i disse Begivenheder, gribe i sin egen Barm! Til Sverige fulgte ingen Nordmand Prindsen uden hans Adjutant Holst, for hvem han havde beredt en Ansættelse i den svenske Armee. Den svenske Konges Ønske, og Nordmandens almindelige Tænkemaade paa den Tid mødte hinanden. Før Afreisen udstedte Prindsen følgende Afskeed til det norske Folk:

«*Nordmænd*!

Det for mit Hjerte smertelige Øieblik er kommet, da Skjebnen og Pligt nøde mig til at forlade Eder. Da vi erholdt [128] Efterretning om, at vor fredelskende Konge var tvungen til at gribe til Vaaben, at Freden var brudt, som i en lang Række af Aar havde gjort vort Fædreland lykkeligt og til en Gjenstand for alle Nationers Misundelse, da var ikkun eet Raab: «*det gjælder Kongens den retfærdige Sag*; det gjælder Fædrelandets, Norges, Ære og Frelse», som gjenlød fra vore Klipper, og ikkun een Tanke, een Følelse besjælede gamle Norges Sønner. Med Standhaftighed og norskt Mod blev da hvert fiendtligt Angreb afslaaet ved vore brave Sø- og Landkrigere, ved vore Kysters kjække Beboere. Med udholdende og mandigt Mod taalte Flere af Statens Borgere deres Velfærds uforskyldte Tab, Mangelen af Livets første Fornødenheder, Tabet af deres Venner ved smitsomme Sygdomme; villigen offrede de af det, de selv savnede, paa Fædrelandets Alter, til at forsyne efter Evne deres kjæmpende Medbrødre med manglende Fornødenheder, til de Syges Forpleining og Vederqvægelse; thi vi kjæmpede i en retfærdig Sag til gamle Norges Ære, og Privatinteressen maatte vige for Almeenvellet. Nordmændenes gamle Charakteer oplivedes i dens fulde Kraft; den erhvervede Europas øvrige Nationers Hylding, og Norge indtog paa ny den Rang, som tilkommer det i den Retsindiges Øine, som skjønner Kraft, Energi og Høimodigheds Virkning i Forhold til Evner. I dette Øieblik stillede en for mig heldig Skjebne mig i Spidsen for en ædel og kraftfuld Nation, og jeg blev hædret ved dens Anstrengelser. Stolt af at have erhvervet mig det hæderfulde Navn af Nordmand, erholdt jeg saa mange Beviser paa Høiagtelse og Kjærlighed af Eder, at jeg ei seer mig i Stand til at udtrykke den Taknemmelighed, den inderlige Hengivenhed for Norges ædle og kjække Sønner, som opfylder mit Hjerte, og som vil være min Stolthed og min [129] Træst indtil mit sidste Aandedræt. Krigen

oplivede Nordmandens energifulde Charakteer; Privatinteressen maatte vige for Almeenaanden, og saaledes bliver den en Velgjerning for Norge, thi denne Stemning vil og maa – ved at følge vore Fædres Exempel – ved at gjøre Tarvelighed til Ære, Vindskibelighed til Pligt og et af Eders Hovedøiemed – ved de følte Manglers mulige Afhjælpning ved Industri – ved Oplysningens Fremme og Fordommes Bortrydning, gjøre Norge til et lykkeligt, kraftfuldt, selvstændigt, uovervindeligt Land. Naar Privatinteressen maa vige for Almeenaanden, da vil hver Mand føle og indsee, at almeennyttige Indretninger ei alene kan, og med Rette bør forlanges af en mild og retfærdig Regjering, som ei uden yderste Nød forøger byrdefulde Skatter, vanskelige at bestemme og fordele; men at disse Foranstaltninger bør, og muligens ikkun hensigtsmæssigen kan bevirkes, ved ægte Nordmænds Forening; da vil Norge see dets Opdragelses-Anstalter udvidede. Oplysningen fremmet, Agerdyrkningen, fornemmeligen i vore sydlige Provindser, som ved deres Danmark lignende Climat maatte kunne blive et Kornkammer for Norge, oplivet. Ved nye Veies og Kanalers Anlæg vilde nye Velstandskilder aabnes. Ved Fabrikker vilde vore Metaller end mere forædles, og vi i vort eget Land forfærdige mange af de til Jordbruget fornødne Redskaber, som vi nu maae søge i andre Lande. Vore Skove vilde hensigtsmæssig og sparsommelig benyttes, for ei at berøve vort Land en Skat, hvis hastige Tab vil have Landets Udmattelse og Undergang til Følge.

Saaledes vilde det nu overstandne Uheld blive en sand Lykke for Norge, da det oplivede Nordmandens Charakteer, det oplivede den Kraft og den Stemning for Almeenvel, som hædrede Norge, og som kun med Ringeagt kan ansee Egennytte [130] og nedrig Interesse, der alene tilkommer indskrænkede Hoveder og indskrænkede Hjerter.

Dette er mit Haab, mit Ønske i det Øieblik jeg forlader Eder, mine Landsmænd! Lad det blive opfyldt, og det skal blive mig det sikkreste Beviis paa Eders kjærlige Erindring, en sand Beroligelse for mit Hjerte, som til dets sidste Slag vil føle lige varmt for Eders Vel.

Christiania, d. 30te Decbr. 1809.

Christian August.

Prinds til Slesvig-Holsteen.»

Paa den norske Side af Svinesund, strax ved Overfarten gaves Prindsen et Afskedsmaaltid, i hvilket Prinds Frederik af Hessen, der var Prindsen oprigtigen hengiven, og tillige adskillige svenske Herrer deeltoge. De Svenske følte sig bevægede som de Norske ved de uhyklede Beviser paa Hengivenhed, Prindsen modtog; thi Sorg og Savn brød igjennem Gildets Høitid. De svenske Herrer forlode Selskabet før det opløstes, for at modtage Prindsen paa svensk Grund, og nu gaves Afskedens Smerte frit Løb.[n84]

Paa Svinesunds Grændse modtoges Prindsen af Revolutionens Helt, Baron, nu Statsraad, Adlersparre med en Tale, hvori han yttrede Tillid til Prindsens Evne til at læge Sveriges Saar, og Høiagtelse for hans Personlighed. Prindsen svarede paa svensk, efter hvilket Sprog han havde lagt sig siden Udnævnelsen. «Med usædvanlige høitidelige Følelser, sagde han, betræder jeg mit nye Fædrelands Grændser. En ny Virkekreds, store og nye Pligter vise sig for mit Blik; [131] men jeg tager ikke i Betænkning at betræde denne farlige Bane. Et ædelt og lidende Folks Tillid kalder mig. Sverige! jeg er kun svensk; jeg skal altid blive det! Jeg føler hvad Æren byder; jeg føler inderligen Folkets Trang. Mine Kræfter, mit Blod helliges fra dette Øieblik min Konge og mine Medborgere. Af den Ene skal jeg lære at regjere, for de Andres Vel skal jeg anvende alle mine Evner. Redeligsindede og erfarne Mænd skulle understøtte mine Hensigter. Dersom det bliver min Lod at regjere et ældgammelt og berømt Folk, saa skal man vel efter min Bortgang ei nægte mit Minde den Priis, at jeg har villet gjøre mit Folk lykkeligt.»

Paa den svenske Grændse modtoges desuden Prindsen af Flere blandt Sveriges vigtige Mænd, og af de første Embedsmænd i ethvert District. Fra Kongen vare Greverne Brahe og Fabian Fersen sendte for at modtage Prindsen. Egnens Almue strømmede skareviis til for at faae den Fyrste at see, om hvem Rygtet havde baaret saa meget Godt ind i Landet. Overalt modtog han Beviser paa Deeltagelse og Glæde over hans Ankomst, men dog hjerteligere og almindeligere i de lavere Stænder end i de høiere. Der gaves blandt de Sidste Enkelte, som ikke vare fuldkommen tilfredse med hans Adfærd.[n85]

Da Landshøvdingen, Grev Rosen, paa Grændsen af sit Lehn, det første han betraadte i Sverige, hilsede den svenske [132] Kronprinds med en Tale, svarede han, at han aldrig skulde glemme, at dette Lehn var det første, han i Sverige betraadte, og at han der var bleven modtagen med umiskjendelige Beviser paa Hengivenhed. Han forsikkrede derhos Greven om sin Erkjendtlighed, og overdrog ham at bevidne Lehnets Indbyggere sine velvillige Følelser. Overalt var der ingen Ende paa Taler og Velkomsthilsener, hvormed Embedsmændene langs Prindsens Reiselinie modtoge ham, deels i høie deels i simple Talemaader og Ord. Ved denne Leilighed kom hans Evne til at udtrykke sig med Lethed og uden Forberedelse ham vel tilpas. Hans Ord vare simple, og fandt Indgang hos Folket, hvis Ven han blev i Sverige, som han var det i Norge. I Gothenborg blev han modtagen med Festlighed og Illumination.

Imidlertid udspredtes Rygter om en anden Stemning hos Nogle af Landets høie Adel, som endog kom de Mænd for Øre, der havde havt den vigtigste Rolle og Stemme i Revolutionen og Tronfølgervalget. Der vare Breve i Omløb, som talede om, at Prindsen aldrig vilde komme til Stockholm og den samme Ulykkesspaadom løb igjennem flere Munde om i Sverige. Wetterstedt yttrede endog i et Brev til Adlersparre[n86] megen Frygt for, at deslige Rygter skulde komme for Prindsens Øre, og saaledes forbittre ham en Beslutning, som han kun efter lang Betænkning[n87] havde taget, i Følge hvilken han havde forladt en rolig Stilling, som det norske Folks Kjærlighed og Høiagtelse havde gjort ham kjær, og indtraadt i en ny, der udsatte ham for mange Farer. Med disse Rygter sattes Prindsens Upasselighed, ikke længe efter at han var kommen paa svensk Grund, i Forbindelse. Han klagede over Maveulemper [133] og Mangel paa Appetit. Upasseligheden tiltog endog i den Grad, at han nødsagedes til at tage en Rastdag paa Strømsholm, ikke mange Stationer fra sit Bestemmelsessted, i det han erklærede sig ude af Stand til at fortsætte Reisen. Dunkle Rygter, hvis[n88] Sandhed Historien aldeles ingen Anledning har til at oplyse, langt mindre dertil sætte nogen Lid, bragte ogsaa denne Upasselighed i Forbindelse med en senere sørgelig Begivenhed. I alle Tilfælde er det vist, at de vigtigste Mænd, som i Sverige stode ved Roret paa den Tid, gjorde sig al Umage for at overbevise Prindsen om, at hans Valg var en Udflydelse af Nationens almindelige Ønske, og

søgte paa alle Maader at berede ham en Modtagelse efter hans Sind, og at tilfredsstille hans Ønsker.

Prindsen kom lykkeligen til Drottningholm, hvor en Deputation af Rigets Stænder overgav ham Valgacten, og modtog hans Underskrift under samme. Efter at Landmarskalken havde hilset Prindsen med en Tale, svarede han med følgende Ord: «jeg overgiver til Hr. Greven og Landmarskalken denne Act, som nu for evig binder mig til det svenske Folk. Allerede slaaer mit Hjerte varmt for dets Vel. Jeg kan forsikkre om min redelige Villie, om mine rene Hensigter – Gode Herrer og svenske Mænd! Giver mig Ret til at fordre det Samme af Eder! Fædrelandets Behov ere vigtige og paatrængende. Giver hverandre Eders Haand paa, med forenede Kræfter at ville arbeide for vort store Maal, Fosterlandets Vel!»

Først efterat denne Bekræftelsesact var foregaaet imellem Prindsen og Rigsdagens Deputerede, kunde han fremstille sig for sin kongelige Fader, for mundtligen at imodtage Bekræftelsen paa en Adoption, som skriftligen var ham meddeelt. Indtoget i Stockholm skede den 22de Januar, og Rigsmarskalken [134] Grev Axel Fersen[n89] ledsagede ham med stor Pomp til Hovedstaden, hvor han paa Kungsholmtorvet blev modtaget af Magistraten og Borgerskabets 50 ældste.[n90] Gjennem en Haye af Livgarden begav Prindsen sig, ledsaget af Greverne Brahe og Adlersparre til Kongens Sengkammer, hvor Kongen befandt sig omgiven af de høieste Embedsmand, og derfra førte Prindsen ind i sit store Kabinet, hvor Præsentationen skede. Kongen ledsagede derefter Prindsen til Dronningens Værelser, hvor den samme Ceremoni fandt Sted. I Rigssalen holdt Kongen en Tale, hvori han bekjendtgjorde, at han adopterede Kronprindsen til sin Søn, og derefter opløste Hofkantsleren den af Kongen underskrevne Adoptionsact, hvori Kronprindsen som Tronfølger bar Navnet Carl August. Efterat Prindsen var bleven opfordret til at aflægge Eden, traadte han frem, og med Haanden paa den hellige Skrift fremsagde han den sædvanlige Edsformular, som Udenrigsministeren forelæste ham. Kongen og Kronprindsen vexlede derefter kjærlige Ord med hinanden, og da Prindsen nærmede sig Kongen for at kysse hans Haand, sluttede Kongen ham i sine Arme med en synlig

Bevægelse, som meddeelte sig alle Tilstedeværende.[n91] Derefter aflagde [135] Stænderne og alle i Rigssalen forsamlede Embedsmænd Hyldingseden, som blev dem foresagt af den udenrigske Minister, og Dagen endtes med de ved saadanne Leiligheder sædvanlige Festligheder.

Vi forlade nu vor elskte Prinds ved et Hof, hvor han vist nok iblandt Sveriges meest formaaende, betydningsfulde og retsindige Mænd erhvervede sig mange oprigtigen hengivne Venner, der agtede ham høit, og ønskede at jævne alle Vanskeligheder paa hans nye Bane; men ved hvilket ogsaa tildeels herskede Kabaler, politisk Meningsforskjellighed og en urolig Partiaand, som ofte forbittrede ham hans korte Ophold i Sverige. Og vi vende tilbage til Norge, hvis Stilling, beroliget ved Freden med Sverige, og opmuntret ved det nye Handelsliv, som opvaktes imellem England og Norge, nu tildeels tabte den sørgelige Interesse, som en forvirret Krigstilstand og mangehaande Lidelser frembringe. Vi have saaledes et Par Aar at indføre paa vor Histories Blade, i hvilke Fredens Sysler dreves i Norge under en udvortes Krig, og hvori vi have meer at fortælle om Fredens Gjerninger end om Krigens Rædsler.

Trettende Capitel

[136] Endnu var Aaret ikke udrundet før Nationens Ønske om et Universitet igjen bragtes paa Bane. Under Krigen med Sverige, og under Norges blokerede Tilstand, medens Nordsøen vrimlede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en høiere Grad end nogensinde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velstandskræfter og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Gjenstand for Forbedring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe Øieblikkets Nød. Men Ønsket boede stiltiende i hver fædrelandsksindet Nordmands Barm, og endnu var den

patriotiske Varme i frisk Minde, hvormed saa mange henfarne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Sagen paa Bane. De skrevne Ord og den kraftige Tale ledede dengang ikke til Maalet; men hine Hædersmænds fædrelandske Sind havde forplantet sig til deres Efterkommere, og der behøvedes kun en Gnist, udsprungen af deres Aand, som havde været Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiste Lue. Neppe var derfor den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendeels overvunden, og vore Trælastdragere igjen indledte paa en gylden Bane, før dette Nationens Ønske hævede sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang sattes saa store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa store Subscriptionssummer lagdes ved Ønskets Side, at den danske Konge, hvis Sind var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betænkeligt længer at udsætte Opfyldelsen af et saa billigt og fromt Ønske. De Begivenheder, som vare indtrufne, gjorde desuden Danmarks Konge [137] tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtssvarende Anvendelse af de Midler, der tilbødes og frembares af Norge selv; thi af de subscriberede Summer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Bygningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Nationalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædrelandsk Sind, virksomt i ædel Daad og uegennyttige Opofrelser af alle Slags, havde gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandske Aand, siden Carl den *XII*tes Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere Skikkelse, eller Folket viist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da. Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Lethed benyttes i hvilkensomhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Tænkemaade og offentlige Yttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under Krigen blevet overladt til sin egen Skjebne, og den forstandigere Deel af Nationen havde vant sig til med større Frimodighed end før at yttre sig om Statsanliggender, fordi Udtrykkene

henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare simple i deres Væsen og tilgjængelige for frie Yttringer. Der havde desuden dannet sig et Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender, som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilsidesat et uindskrænket Monarkies Former. De nærværende Suplicantere tilføiede saaledes frimodige Yttringer til store Materialier [138] til Værkets Udførelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for Landets vigtigste Handelsmænd et fordeelagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Indtægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse sammenstødende Omstændigheder fremmede det store Værk, og ligesom Tidspunktet var beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa skede Værkets Fuldbyrdelse just da det for Fædrelandet havde den høieste Værd. Den Vægt, som lægges paa disse Omstændigheder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindske den Værd, som maa gives Frederik den *VI*tes kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Ønsker i Møde, der satte Kronen paa Yttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et Baand fastere, som snart skulde opløses – ikke i Følge et almindeligt Nationalønske, men en fiendtlig Politiks Magtsprog.[n92]

Sagen sattes mod Aarets Slutning paa en alvorligere Maade i Bevægelse gjennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Thyge Rothe bekjendtgjordes i Bladet Tiden,[n93] [139] at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Æmne. Dette hendøende Selskab, som hvilede paa en gavnlig Virksomheds herlige Laurbær i en forsvunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af næste Aar, lagdes dette Nationalanliggende i dets Hænder, hvor det dreves med saa megen Iver og Held, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationens evige Erkjendtlighed.

Ved Siden af hiin Opfordring lagdes i samme Blad: «Norges retfærdige og billige Ønsker» af en H., hvori yttredes Haab om at see flere Mangler i Norge afhjulpne, og deriblandt en Nationalbank og et Universitet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kjende, og senere Begivenheder

havde ikke svækket den Frimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Tanker. – Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Frimodighedens Æra i Norge, hvis Yttringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Fjortende Capitel

Spor af den patriotiske Stemning, som aabenbarligen gik igjennem Nationen under Landets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Nød og [140] Fare mestendeels vare overvundne. Disse Følelser vare snarere oplivede end slappede ved den elskte Prinds Christian Augusts Bortgang. I denne Henseende begyndte det nys oprundne Aar i samme Stiil, hvori det hengangne var endt. Vi have seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, førend Tanken om et Universitets Oprettelse vaagnede i Nationen, og flere Ideer om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Organisation lagdes ved Siden deraf. I den nøieste Forbindelse dermed stod Oprettelsen af *Selskabet for Norges Vel*, hvortil allerede Forslag var gjort mod Slutningen af 1809, men som først kom til Udførelse i en af de første Maaneder 1810. Dette Selskab skulde egentligen være en Fortsættelse af det saakaldte topographiske Selskab for Norge, som i Aaret 1791 stiftedes af daværende Stiftamtmand F. Moltke, og hvis Hensigt var at ordne og udgive topographiske Beskrivelser over norske Egne, Byer og Bygder. Af dette Selskabs Medlemmer var efterhaanden udgivet topographisk Journal i 33 Hæfter, samt det skjønne, af Major Darre forfattede Kort over Totens Præstegjæld. Mange herlige Topographier skyldes dette Selskabs Medlemmer, og det havde visseligen tjent til at udbrede Kundskab om

Fædrelandet, dersom Selskabets Virksomhed i ovennævnte Retning var bleven fortsat indtil vor Tid. «Men flere tilfældige Omstændigheder – hedder det i Budstikken – uforudsete Tab, flere virksomme Medlemmers Forflyttelse eller Dødsfald, svækkede Selskabets Kraft.» Den samme Skjebne havde det patriotiske Selskab for Agershuus Stift. Intet af disse Selskaber havde et saa almindeligt Formaal, som det nye Selskabs Stiftere havde for Øie, og dette havde allerede viist sig, da Ideen om Oprettelsen af et norsk Universitet, mod Slutningen [141] af 1809, igjen begyndte at røre sig i Folkets Gemytter. Man var da forlegen med Hensyn til Valget af det Organ, som skulde bruges. Begge hine Selskabers Medlemmer forenede sig derfor mod Slutningen af 1809, for at oprette et Selskab i en større Stiil, hvis Virksomhed skulde strække sig til alle Norges fjærneste Egne, og omfatte saavel oekonomiske og litteraire som andre almeennyttige Gjenstande. I litterair Henseende har imidlertid Selskabet for Norges Vel ikke udrettet saa meget som det topographiske Selskab. Et sluttet Selskab af Videnskabsyndere og Videnskabsdyrkere er meer i Stand til at fremme et partielt litterairt Øiemed, og ligesom det topographiske Selskab talte nogle af Landets lærdeste og flittigste Videnskabsmænd iblandt sine Medlemmer, saa var ogsaa hiin Tid Skribent-Virksomheden langt gunstigere end den nærværende, da Embedsmændenes Sind i Almindelighed dybt bøiedes af oekonomiske Sorger.

Man bedømme ikke dette Selskabs Art og Virksomhed i dets Oprindelsesperiode efter dets døsige Tilstand i den senere Tid, da det med Møie holdes sammen, da det slæber paa nogle faa villige, og for dets Hensigts Fremme ivrige, Medlemmer ved Siden af de mange Flere, der ligesom indtrygles i dets Kreds. Dette Selskabs Oprettelse i hiin Tid var ligesom en Gjenklang af den patriotiske Stemning, som var opvakt i Nationen under Krig og Farer, og som lød endnu over Landet efterat disse var overvundne. Det var dette Selskabs virksomme Bestræbelser, dets Medlemmers runde Velgjørenhed, som lagde det første, i Sandhed grundstærke Fundament til det norske Universitets Oprettelse, ikke alene ved Skrift og Tale, og ved denne Nationalsags alsidige Drøftelse, men ved Bidrag, som i Størrelse overgik Alt hvad der til et patriotisk Øiemeds [142] Opnaaelse nogensinde er blevet subscriberet i Norge. Denne Stemning i Nationen, de varme Toner, hvormed Begjæret om dette Oplysningens store

Element lagdes for Danmarks Trone, henrev den danske Regjering selv, og døvede en Modstandsstemme, som stedse havde reist sig i Danmark mod et norsk Universitets Oprettelse. Da denne Indretning var grundlagt, var Selskabets Virksomhed saa godt som tilendebragt. Ingen nye Planer for dets Virken, snart til at befordre litterair Arbeidssomhed, snart til Landvæsenets og Industriens Fremme, vilde trives efter den Dag; det har stedse siden ravet mod Død og Undergang. Men dette tør vi paastaae, at Selskabet for Norges Vel i sin første Morgenrøde var ligesom et Bindemiddel imellem den ældre og yngre Deel af den 7aarige Krigsperiode, og tjente til at vedligeholde de varme patriotiske Følelser, som sædvanligen gaae meer igjennem onde end gode Tider. Den Periode, hvortil vi nu nærme os, har visseligen i flere Henseender et Physionomi heel forskjelligt fra det Tidrums, som vi forlade. Dersom dette gav vor hele indvortes Virksomhed en lettere Gang og bortfjærnede vore Næringssorger, saa byggede i Sandhed den nye Virksomheds forviklede Former i Handelsinteressens blomstrende Værksted store Farer for Landets moralske Tilstand. I en saadan Stilling gives liden Plads for høiere Statsformaal, og velkommen maatte hver Institution være, som mindede Landets virksomme Borgere om, at der gaves et Fædreland, som havde Fordring paa Deeltagelse og Medvirkning til at befordre dets sande Vel, og holdt den ligesom indslumrede Fædrelandskjærlighed vaagen. En saadan Indretning var Selskabet for Norges Vel i sin første Oprindelse, og vi ere derfor beføiede til at indskrive dets [143] Virksomhed paa vor Histories Blade, og forfølge dets Skjebne igjennem Liv og Død.

Man har bragt Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel i en politisk Forbindelse med den fædrelandske Interesse, og anseet det som en Fortsættelse af politiske Planer, som vare udkastede af Enkelte blandt Nationens meest udmærkede Patrioter, der, længe før end deres Landsmænd, dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Fædrelandets Gavn i den fjærne Fremtid. Det kan være at en saadan Plan spillede i det Fjærne – Forfatteren veed derom Intet at fortælle, fordi han derom ingen anden Kundskab har end ubestemte og tvetydige Rygters Hvisken. Men det er vist, at Nationen ei var tilbøielig til at indlade sig i Planer af den Art, og at Selskabets Medlemmer i Almindelighed indskreve sig i dette Samfund med den rene Hensigt at fremme Fædrelandets

Tarv i det Hele, og at de især med varm Kjærlighed hæftede sig ved Tanken om Oprettelsen af et Universitet. Var altsaa Selskabet et Foster af en politisk Idee, da døde den i Undfangelsen, fordi den ingen Næring fandt i Nationens Stemning, og Stifternes store Planer begroves i mere almindelige Bestræbelser for at forbedre Rigets indvortes Organisation og tilveiebringe en længe savnet Selvstændighed.

Paa den store Høitidsfest, som blev given i Anledning af Prinds Christian Augusts Afreise til sin høie Bestemmelse, udstedtes en Indbydelse til at indtræde i dette Selskab, som blev udsendt trindt om i Landet.[n94] Til Præses for Selskabet udnævnedes [144] Prinds Frederik af Hessen, og blandt Constituenternes Navne fandtes Norges meest agtede Mænds, der opholdt sig i Christiania eller i Nærheden deraf. Med Hensyn til Selskabets Organisation maae vi henvise til Budstikkens 2den Deel, der indeholder en omstændelig Beskrivelse. Antallet af dets Medlemmer voxede i en kort Tid betydeligen. Allerede i det første Møde indskrev sig 200 Medlemmer; i May Maaned var Subscribenternes Antal 900, og inden et Aars Forløb var dette voxet til 2000. Filialafdelinger af den store Moderstamme sloge sine Forgreninger trindt om i Landet; overalt modtoges med Deeltagelse Ideen om et patriotisk Samfunds Oprettelse til at fremme store Øiemed, overalt fandt Selskabets Stiftere villige Hænder til at understøtte den store Plan. Især udsattes mangfoldige Præmier for at ophjælpe den indvortes Vindskibelighed. Det er imidlertid ikke denne Deel af Selskabets Virksomhed, som har været meest frugtbringende, da det stundom paa denne Vei fordybede sig i en Detail, som afvendte Opmærksomheden fra store nationale Øiemed. Nogle Forsøg paa at fremme Planer, som mere grebe ind i Landets indvortes Organisation, og skaffede det en Selvstændighed paa Handelsvei, som det længe havde savnet, vilde ikke lykkes. Det var senere Dage forbeholdent at bane sig Vei til en friere og renere Anskuelse i denne Henseende.[n95]

[145] Blandt Selskabets virksomste Medlemmer, der med varm Iver arbeidede for at fremme dets velgjørende Hensigt med stor Opofrelse af Tid, Kræfter, og endog af Penge i Forhold til hans ikke store Formue, var Selskabets Vicepræses, Biskop Bech, og hans Navn bør bevares i vor historiske Beretning som en Mand, der med liberal Aand og med Held fremmede Maalet for Selskabets Stiftelse. De fleste af de Taler, som bleve holdte i Selskabets Møder, vare af ham, og de hørte

blandt hans heldigste; Lovene vare udkastede af ham, og han var en flittig Arbeider i Selskabets udgivne Blad, Budstikken, fornemmeligen til at fremme Skolelærernes Underviisning. Bech var upaatvivleligen Hovedhjulet i Selskabets Virksomhed. Ved hans Side stod Selskabets Secretair, Overlærer – siden Professor og tilsidst Statssecretair – Platou, som redigerede Selskabets Blad, samlede den lille Krands af litteraire Afhandlinger, der udgaves i dets Skrifter, og gav en interessant Udsigt over Alt, hvad der i den senere Tid var foretaget i Universitetssagen. Som Budstikkens Udgiver blev ham meget Arbeide paalagt, som ikke blev betalt, men som Selskabets Secretair nød han et passende aarligt Honorar. Grev Herman Wedel-Jarlsberg betragtedes som Selskabets oprindelige Stifter, og det er temmelig almindelig bleven paastaaet, at han underlagde det en politisk Retning. Forfatteren har ingen Anledning til at bekræfte denne Mening, da Greven aldrig med et Ord har yttret noget Saadant for ham. Imidlertid kan Grevens [146] Navn ikke nævnes ved Siden af de 2de føromtalte Mænds, som virksomt Medlem af Selskabet. Dettes Virksomhed deelte sig i alt for mange Gjenstande til at Wedels Sind og Opmærksomhed, der stedse bevægede sig i en stor Sphære, derved kunde fængsles. Han foragtede vist ikke Detaillen – i den kunde han endog med stor Interesse, og en for sine Medarbeidere stundom besværlig Omstændelighed fordybe sig, men Arbeidet maatte pege til et vigtigt Resultat. Dette fandt han ikke i Selskabets tildeels smaalige Virksomhed. Da derimod Universitetssagen kom paa Bane, reiste Patrioten sig i sin hele fyldige Kraft, og i Raad og Daad var han denne store Sags vigtigste Støtte.

Kongen af Danmark tog Selskabet under sin høie Beskyttelse, og gav det, i Følge et Rescript af 24de Marts 1810, Navn af «det kongelige Selskab for Norges Vel». Derhos skjænkede han det strax en Capital af 2,000 Rdlr., og gav aarligen 1,000 Rdlr. til at fremme Selskabets Hensigter. Dets Midler til at virke voxede saaledes i en betydelig Grad. Det arvede efter det topographiske Selskab en sikker Beholdning af 1384 Rdlr., og fra det patriotiske Selskab for Agerhuus fik det 146 Rdlr. Det havde indtil Midten af dette Aar indsamlet i Gaver 8050 Rdlr., og i October Maaned skjænkede Grosserer L. Mariboe den betydelige Sum 12,000 Rdlr. til Landhuusholdningens Fremme. Dets Medlemmers Antal udgjorde et Aar efter dets Stiftelse 2000, og disses reglementerede aarlige Bidrag

var 20,000 Rdlr. Men disse i Navnet store Summer formindskedes betydeligen i Værdi formedelst Pengeforværringen. Ved Siden heraf var af Budstikkens Udgiver og Selskabets Secretair indsamlet en Capital af over 10,000 Rdlr. til Bedste for fangne Landsmænd i England. Capitalen blev nedsendt til Kjøbenhavn til den danske Regjerings Raadighed, [147] og Kongen paa lagde Chefen for Søetatens Commissariats Contoir, Justitsraad Smith, at drage Omsorg for sammes hensigtsmæssige Anvendelse. Dette var ikke den eneste Hjælp, som tilstød disse vore ulykkelige Landsmænd. Gjennem engelske Commissionairer besørgedes flere Summer tilsendte navngivne fangne Landsmænd, og Nogle, som det lykkedes at undslippe Fængslet, understøttedes med Midler til at bevirke Flugt og fortsætte Hjemreisen. Mange af vore Landsmænd vansmægtede i Fængsler under Elendighed og Nød i det samme England, i hvis Havne Skarer af Nordmænd frit dreve Fredens rolige Sysler, og havde den meest uhindrede Samqvem med Landets Indbyggere. – Behandlingen af Universitetetssagen vil igjen føre os tilbage til Selskabet for Norges Vels Virksomhed.

Femtende Capitel

Aaret 1810 var ikke noget Fredens Aar i Europa; men med Undtagelse af den blodige spanske Krig førtes Krigen vel med Haardnakkenhed, men uden stor Blodsudgydelse. I Spanien vare vel Franskmændene overalt Seierherrer. Englænderne maatte vige paa alle Punkter. Soult og Massena tvang Wellington til at indskrænke sig til en Forsvarskrig. Den nye Konge, Joseph, kunde rykke ind i sin Hovedstad og lægge alvorlig Haand paa Rigets indvortes Organisation. Men han førte Regjeringens Tømme hverken med Rolighed eller Sikkerhed. De spanske Hære vare slagne, Englænderne drevne tilbage uden stor Blodsudgydelse fra nogen af Siderne, men Frihedsideen og den alvorlige Modbydelighed for at

bøie sig under en Konges Scepter, som var Spanien paatvungen, herskede i [148] sin fulde Kraft, og det ventede paa bedre Tider, og paa Napoleons Ydmygelse andensteds, for at afryste det franske Aag.

Mellem England og Frankrige førtes Krigen i dette Aar uden nogen stor umiddelbar Styrke og uden synderligen blodige Scener. Med Haardnakkenhed afviiste England de Fredstilbud, som over Holland bleve det forelagte. Seierrig overalt paa Havet, med en stedse tiltagende Handel, under Lethed for at reise de til overordentlige Krigsudgifter nødvendige Laan, forelagde det engelske Ministerium Frankriges Keiser Fredsvilkaar, som han i sin Storhed ei kunde være tilbøielig til at modtage. Krigen blev altsaa fortsat, og England ødede unyttigen sit Guld og sine Hære paa sin seierstolte Fiendes Ydmygelse. Imidlertid begyndte ogsaa England i dette Aar i en usædvanlig Grad at føle Krigens Byrder, og erindres om sin vanskelige Rolle, fast som eneste Magt at modsætte sig Napoleons store Overvælde. Nationalgjælden voxede under Omkostninger for Expeditioner, der ofte mislykkedes; i Irland gjørede Uroligheder, og Forholdet til Amerika begyndte at faae et krigersk Udseende; de engelske Penges Værd sank, der taltes om den engelske Banks Uformuenhed til at opfylde sine Forpligtelser, ja endog om en Bankerottilstand; i Parlamentet var stor Splid og Vaklen i dets Foranstaltninger, Napoleons Magt var efter en lykkeligen endt Krig stegen til sin største Høide, og han syntes at staae i den fredeligste Forbindelse med Fastlandsmagterne. Men alle disse uheldige Omstændigheder opvakte ingen alvorlig Misnøie eller Bekymring hos det engelske Folk, ingen Uovervindelig Forlegenhed for at reise de til Krigens Fortsættelse nødvendige Midler. Den store Verdenshandel var mestendeels i Englands Hænder, og dette Handelsfolk forsonede sig med Krigens Byrder under en stigende Handelsvirksomhed, der ligesom [149] suede Næring af Krigstilstanden selv. Den levende Slægt henskjød roligen den større Deel af Statens Byrder paa den kommende, og det engelske Ministerium sattes i Stand til at byde Kamp mod Napoleon i hans høieste Vældes Periode, og at fortsætte den indtil uventede Omstændigheder ogsaa bøiede hans Magt.

Mod Slutningen af forrige Aar havde Keiser Napoleon skilt sig ved sin Gemalinde, Keiserinde Josephine, og ægtede i dette Aar en østerrigsk Prinsesse,

Maria Lovise, og der fattedes ikke paa Venskabsyttringer og Høitideligheder i Anledning af denne Forbindelse mellem Magter, der nyligen havde endt en blodig Kamp med hinanden. Østerrige nød saaledes i dette Aar en dyb Fred, og tænkte kun paa at læge de Saar, som en ulykkelig Krig havde givet, og at ordne et Finantsvæsen, som var i den største Forvirring.

Rusland holdt endnu i dette Aar fast ved Continentalsystemet, og vedligeholdt en fredelig Forbindelse med Frankrige. Det havde realiseret sine Udvidelsesplaner mod Norden, det befandt sig i en stor Finantsforlegenhed, og det var indviklet i en Kamp med sine sydlige Naboer, Tyrkerne, som blev ført med forskjelligt Held, men som mod Aarets Slutning tog en Vending, der truede Halvmaanen med Undergang.

Sverige kunde ogsaa siges i dette Aar at glæde sig ved en udvortes fredelig Stilling; thi endskjønt det nødtvunget havde tiltraadt Continentalsystemet, og sat sig i et tilsyneladende fiendtligt Forhold til England, saa vedligeholdt det ikke destomindre stiltiende en fredelig Handelsforbindelse med samme, og paa ingen af Siderne var Krigen alvorligen meent. Engelske og svenske Skibe svømmede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Vande, intet fiendtligt Skud løsnedes imellem disse [150] Magter, og snart gik den maskerede Krig over til en Alliance, som ledede Sverige til en Forbindelse, hvortil dets Hu længe havde staaet, og gav dets politiske Stilling en naturlig Retning. Sverige var omhyggeligen beskjæftiget med at ordne sine indvortes Anliggender. Dets nye Konge var ikke i alle Henseender tilfreds med den i Aarets Løb afholdte Rigsdags Beslutninger, af hvilke han ansaa nogle for krænkende sine kongelige Rettigheder. Saavel Kongen selv som det Parti, der nærmest stillede sig om Tronen, udtrykte sig i Breve med Harme og Haan over de Forsøg, som gjordes paa at rokke Kongens og befæste Folkets Myndighed, hvilket flere ivrige Oppositionsmænd ikke uheldigen forsøgte.[n96] Den ædle Aand, som Revolutionen havde fremkaldt, viiste sig iblandt flere Rigsdagens Medlemmer i alle Stænder i en liberal Nærmelse til et Æqvationssystem mellem Mægtige og Ringe, og mangt et Adelspatent bragtes som Offer for denne Stemning. Imidlertid fandt Kongen og hans Raadgivere det klogest at see Tiden an, og ikke strax i den nye Regjerings Barndom vække nogen alvorlig og betænkelig Modstand. En ny Trykkefrihedslov blev given i dette Aar;

men endskjønt den udvidede Skrivefriheden, indeholdt den tillige Bestemmelser, som have givet Stof til Misbrug og Forvikling. Derimod lykkedes det ikke den svenske Konge at indføre Conscriptionen i Landet. Den svenske Rigsdag modsatte sig denne nye Foranstaltning, som forstyrrede det forrige, omhygeligen sammensatte Bevæbningssystem, paa det bestemteste. Kongen yttrede sin Harme derover i fortrolige Breve; men han fandt det dog ikke passende at paadrive Værket alvorligere, og [151] lod sig nøie med den offentlige Yttring, at han var vel overbeviist om Hensigtsmæssigheden af sit Forslag, men indsaa, at Nationen ei var moden til en saadan Forandring.

Sextende Capitel

Men neppe vare Sveriges indvortes og udvortes Statsforhold blevne ordnede, og dets politiske Held i Fremtiden grundfæstet paa store Forhaabninger, før en ny Ulykkesbegivenhed indtraf, som truede at omstyrte den til almindelig Held og Tilfredshed sammensatte Statsbygning. Sveriges Kronprinds synes, siden hans Indtrædelse i sin ophøiede Stilling, ikke at have levet glade Dage i Sverige, og hans tilsyneladende blomstrende Sundhed og stærke Constitution at være bleven i høi Grad formindsket og svækket.[n97] Formedelst sit aabne og naturlige Væsen, sin Fromhed og Hjertensgodhed, og sin venlige Tone mod Alle, der nærmede sig hans Person, hvor stor en Afstand der end var i Henseende til Livets udvortes uvæsentlige Forhold, blev han snart elsket og agtet af den større og bedre Deel af Nationen. Han blev Folkets Ven, og viiste sig aldrig uden at have modtaget Beviser paa, hvor meget han havde vundet dets Kjærlighed og Deeltagelse. Især havde han ved hiint simple og elskværdige Væsen draget Menigmand og den store Bondeklasse til sig, der i ham saae et Værn mod [152] det Tryk, som forældede Feudalindretninger endnu lagde paa den ringere Landmand; de

uadelige Stænder betragtede ham som en simpel og ædel Folkets Mand, der vilde træde i Skranke mod Sveriges Adelsaristokrati. Prindsens Simpelhed og Tarvelighed viiste sig i alle hans Forhold, og i den Henseende havde hans ophøiede Stilling ingen Indflydelse paa ham. Disse Egenskaber fulgte ham til Sverige.[n98] Han havde saaledes ogsaa i den store næringsdrivende og handlende Borgerclasse oprigtige Tilhængere, og modtog derpaa ved festlige Anledninger under jublende Glædesyttringer veltalende Beviser. Paa dette Borgerlivets Trin pleie Kjærlighedens og Agtelsens Udbrud at bære Sandhedens og Oprigtighedens Præg, og den ofte ufrivillige Yttring deraf giver Beviser paa den almindelige Stemning.[n99] Det er saaledes upaatvivleligt, at Prinds Carl August vilde være bleven Folkets Afgud i Sverige, som Christian August havde været det i Norge, naar hans Livsbane ei var bleven afbrudt ved en ulykkelig Begivenhed just i Begyndelsen af hans nye Stilling; thi Egenskaber som de Prindsen var i Besiddelse af maatte, jo længere han levede, jo mere bane ham Vei til Folkets voxende og varige Kjærlighed.

Ikke saa almindeligen var han elsket og agtet i den høiere [153] Adelskreds; thi til at stille sig høit i dennes Gunst kræves Egenskaber, hvoraf den valgte Kronprinds ikke var i Besiddelse. Historien finder sig ikke beføiet til at berøre Intriguer, som gjøre ved Hofferne, og som i hine Dage visseligen ikke have været fremmede for det svenske. Men der er aldeles ingen Grund til at antage, at nogen dyb og udbredt Cabale havde dannet sig iblandt Hoffets Store, for at omstyrte Nationens erklærede Valg af det nærværende Dynasti, allermindst for igjen at hæve den forskudte Kongefamilie paa Tronen. For den afsatte Konge reiste sig ingen Stemme, og der var neppe nogen svensk Mand, som alvorligen tænkte paa at bringe Gustav Adolph eller hans Slægt igjen paa Tronen. Hans Navn var udslettet paa Historiens Fremtidstavle, og det stod anklaget i Fortidens som første Aarsag til Sveriges Ydmygelse og Sønderlemmelse. Var der saaledes – en Formodning, til hvis Bekræftelse denne Historie ingen Kjendsgjerninger har at frem lægge – endog enkelte Familier, som vare endnu den afsatte Kongefamilie hengivne, eller som i en Tronforandring søgte at vinde tilbage en tabt Indflydelse, eller samle ny Understøttelse for en tilbagegaaende Formuesforfatning, saa tabte disse enkelte Stemmer sig i et fast almindeligt, til Had grændsende Misnøie med

den afsatte Konge, og i det store Haab, som Nationen satte til den valgte Tronfølger, der uden at udmærke sig ved glimrende Talenter visseligen var i Besiddelse af de Egenskaber, som bane Vei til Folkets Kjærlighed, og berettigede Nationen til store Forhaabninger om dets Fremtid. Der smededes saaledes neppe ved det svenske Hof stiltiende Rænker for at tilintetgjøre Folkets Valg, men Prindsens simple og humane Væsen, der strakte sig til hver Slags Omgang, tækkedes ikke altid den stolte svenske Adel. Maaskee anede Nogle af disse i den liberale Prinds [154] en Modstander, som vilde arbeide paa en Nivellering imellem de forskjellige Stænder, der ikke var Adelen kjærkommen, og endnu ikke var tilbørligen forberedt. Derfor forefaldt Scener imellem Prindsen og nogle høie Adelsmænd, der havde et uvenligt og Prindsen krænkende Udseende. Han skjulte ikke sit Misnøie mod Yttringer, der vare fornærmelige, for dem han agtede, og bortfjærnede fra sin Person de Mænd, der saaledes havde paadraget sig hans Misgunst. Det hedte derfor at han undertiden, naar han blev gjort opmærksom paa den Forsigtighed og Værdighed, hvormed han burde omgive sit Væsen, fordi han stundom syntes at glemme sin ophøiede Stilling, og viste Andre en Opmærksomhed, som var usædvanlig i denne, tilbageviste Erindringen med en Fyrstes naturlige ømfindtlighed, der ei modtager Irettesættelse af sine Undergivne.[n100]

Disse Scener forbittrede Prindsen stundom Hoflivet, og han trak sig ofte tilbage fra Hoffets Larm til det stille Kammer, for at lette Sindet ved sædvanlige Adspredelsessysler. I saadanne Timer, helligede Rolighed og kjære Erindringer, fandt han især Glæde i at spille Skak med sin forrige norske Adjutant og troe Ledsager, Oberstlieutenant Holst, som var bleven Prindsen uundværlig ved de smaa Opmærksomheder i det daglige Liv, som bane ofte mere Vei til Venskab og yndest end store og vigtige Tjenester. Holst var ingen Mand af udmærkede Talenter, og han besad ikke Prindsens Fortrolighed i den Grad som Major Darre, men han havde Egenskaber, som gjorde ham skikket til at være Prindsens daglige Selskab. Han var [155] taus som Graven og bar aldrig udenfor Prindsens Kammer, hvad kun der hørte hjemme. Han var utrættelig i Omsorg for Prindsens smaa Fornødenheder, der vist nok ikke vare af stor Omfang eller vanskelige at tilfredsstille, men i en bestemt Orden vendte tilbage i hans daglige

Forretningskreds. Men hvad der i Prindsens sidste Levedage især gjorde ham Holst kjær og uundværlig var det, at han var saa godt som den eneste Mand i hans Omgangskreds, med hvem han frit kunde omtale sine kjære Erindringer om det Land, han havde forladt, og som beholdt hans Kjærlighed til hans sidste Stund. Dertil kom, at hans Helbred, strax han indtraadte paa svensk Grund, leed ved Coliksmerter og Maveuordener, der i høi Grad foruroligede ham, og hvorved hans Sind, der tillige bøiedes af andre Sorger, endnu mere nedtryktes. Allerede tidligen sattes disse Ulemper af Rygtet, der saa gjerne bærer Gift paa sin Tunge, i Forbindelse med forbryderske Planer mod Prindsens Liv, og Flere af Sveriges ædelttænkende Mænd, der vare Prindsen oprigtigen hengivne, vare bekjendte med dette Rygte, og søgte, som ovenfor fortalt, at skjule det for ham. Men Historien behøver neppe at give denne Prindsens Sygelighed en saa giftig Rod. Den forklares naturligen af en forandret Levemaade, et festligt Liv, af den lidenskabelige Sindsbevægelse, som maatte ledsage hans nye Stilling, og den nedtrykte Sindsstemning, som bittre Erfaringer foranledigede hos en saa simpel og naturlig Charakteer, og som længe havde været ham fremmed, samt, og maaskee fornemmeligen, af en forhen omtalt Uorden i hans Livsorganer, der yttrede sig meest, naar han førte et stille Liv.

I May Maaned dette Aar foretog Prindsen en Reise til de sydlige Provindser i Sverige for at undersøge Forsvarsanstalterne, og gjøre sig bekjendt med Troppernes Tilstand. Paa [156] denne Reise skulde han tillige møde sin ældste, og høit elskede Broder, Hertugen af Augustenborg, som han i lang Tid ikke havde seet. Men han var ikke kommen længer end til det tredie Skifte fra Stockholm, førend han allerede befandt sig ilde. I Åaby spiste han en kold Postei, og følte sig strax derefter saa underlig upasselig, saa han faldt paa den Mistanke, at den havde været forgiftet. Doctor Lodin i Linköping, hvis Lægehjælp han søgte, vilde vel berolige ham med den Forsikkring, at hans Onde ei skrev sig fra en saadan Aarsag, i det ellers hans Reiseselskab maatte have havt samme Uheld som han. Men han paastod, at Ingen uden han havde nydt af Posteien, og Frygten forlod ham ikke. Denne Prindsens Paastand tjente til at forplante Rygtet om hans Forgiftelse, som derefter udbredte sig alt meer og meer. Han fortsatte imidlertid Reisen til Carlskrona, men Svimmelhed og Brækning forfulgte ham bestandigen.

Da Kongen fik Efterretning om Prindsens Sygdom, sendte han sin Livmedicus Rossi til ham; men Prindsens Tilstand forværredes, og gik endog undertiden over til en vis Grad af Sjelsvildelse, der mærkeligen viiste sig ved hans første Møde med Broderen, som fandt Sted i Ramløsa. Han kjendte ikke sin Broder igjen, men spurgte med hvem han havde den Ære at tale. Imidlertid hævede Glæden over Mødet med en elsket Broder endnu hans Sjæl til muntre Følelser, og han tilbragte nogle lykkelige Timer i sin Broders Selskab, hvorhos han dog meddeelte ham sine sørgelige Anelser, hvis Ugrund Broderen forgjæves søgte at bekjæmpe. Den 28de Mai reiste Brødrene til Helsingborg, hvor de toge en sørgelig Afsked med hinanden, begge anende, at dette Møde var deres sidste, og Hertugen af Augustenborg vendte tilbage til Kjøbenhavn.

[157] Efterat Prindsen havde nydt en tarvelig Frokost,[n101] ilede han til Qvidingehede, for at lade de der opstillede Mørnerske Husarer passere Revu. Han tog imidlertid ingen Deel i Commandoen, som overlodes Regimentets Oberst. Prindsen befandt sig midt for den venstre Fløi af Regimentet, og Oberstlieutenant Holst kun nogle Skridt bag ham. Prindsen blev af Ordonnantsofficeren underrettet om, at Regimentet skulde gjøre en Attaque, og han blev anmodet om at stille sig ved en af Fløiene, for at kunne oversee Regimentets Evolutioner. For at efterkomme dette Vink ilede han til den venstre Fløi i Galop; men neppe havde han redet et Par hundrede Alen, før Hatten faldt fra ham, som hans anden Ordonantsofficeer, Ritmester Barnekov, optog og leverede ham. Men efter et kort Ridt begyndte Prindsen at vakle, og han faldt baglænds af Hesten, hvorefter den galopperede afsted uden Rytter, uden at nogen anden Aarsag kunde opdages til Prindsens Fald end Svimmelhed og Mathed, som lod ham tabe Ligevægten. Oberstlieutenant Holst, der var Prindsen nærmest, ilede ham til Hjælp, og strax efter Flere af Prindsens Suite og af de i Nærheden værende Officerer. Men Prindsen fandtes uden Livstegn liggende paa Ryggen. Fra det nærmeste Huus, Qvidinge Præstegaard, bragtes en Seng, hvori Prindsen lagdes og bares ind i Huset, men alle de Midler, som anvendtes af de tilstedeværende mange Læger, der vare Livlægen Rossi behjælpelige, vare frugtesløse. Dødens sikkre Tegn indfandt sig – Prindsen vaagnede ikke meer til Livet.

Der skredes derpaa til Ligets Undersøgelse, hvilken dog efter den almindelige Mening foretoges med en Skjødesløshed, [158] der siden tjente til en Støtte for en skrækkelig, skjønt vist nok ugrundet, Mistanke og de meest nedslaaende Rygter om Prindsens Forgiftelse. «Der fandtes – hedte det – tre til fire Gryn saa store som Sandkorn» i den Dødes Mave, uden at man havde analyseret disse Bestanddele, eller givet nogen beroligende Oplysning om Udfaldet af Synsforretningen. Kun i almindelige Udtryk tilskreves Prindsens Død et pludseligt Appoplexitilfælde. Men til denne Dødsmaade troede man paa den Tid ikke at finde tilstrækkelig Grund i Prindsens forrige Helbredstilstand eller hans Legemsbygning, og den føromtalte Svaghed, som i visse Tilfælde havde ledsaget ham fra hans tidlige Ungdom, kjendtes kun af Faa. Over de nærmere Omstændigheder ved Prindsens Dødsmaade blev der ført en Protokol, og Obductionsforretningen blev med Coureren Ehrenheim afsendt til Stockholm. Kongen lod den afgive til Collegium Medicum, hvis Betænkning bestyrkede de ved Ligets Obduction tilstedeværende Lægers Formening, at Døden var foranlediget ved en pludseligen indtruffen Apoplexi. Kongen havde strax ved Efterretningens Modtagelse afsendt Livmedicus Pontin og Professor Berzelius for at undersøge Obductionens Beskaffenhed, og disse berømte Mænds Skjøn, fornemmeligen det som gaves af Berzelius, var ikke skikket til at hæve den gruelige Mistanke.[n102] Justitskantsleren fik derfor kongelig Befaling til at anstille den omhyggeligste Undersøgelse af alle Omstændigheder, som kunde give nogen Oplysning, og Befalingen selv indeholdt et Vink om, at Rygtet om en Forgiftning havde givet Anledning til [159] denne kongelige Foranstaltning. Der opdagedes imidlertid Intet, som kunde begrunde den rædsomme Tvivl, hvorimod de faktiske Omstændigheder syntes at hentyde paa, at Prindsen var død af Slag, hvis Følger vare blevne gjorte dødelige ved den Rystelse af de indre Dele, som hans Fald af Hesten havde foranlediget. En af Norges paa den Tid agtede Læger, den siden saa ulykkelige Doctor Heiberg i Drammen, bekendtgjorde under 29de Juni et Udkast til en Bedømmelse over denne Obductionsforretning, hvori han skarpt dadlede den Skjødesløshed og uvidenskabelige Maade, hvorpaa den var behandlet; men fandt dog ingen Symptomer ved Dødsmaaden, som hentydede paa Forgiftelse.[n103]

Efterretningen om Prindsens Død, og de dermed forbundne Omstændigheder, opvakte Bestyrtelse og Sorrig hos den svenske Nation, men især blandt Bonde- og Borgerclasen. Jo meer elsket Prindsen havde været, jo dybere Sorgen, jo meer rørende Beviserne paa Deeltagelse i den indtrufne Ulykke, og desto større den Hæder, der skjænkedes hans Minde. Da Prindsens Liig førtes fra Skaane til Stockholm, stimlede Landsfolket til fjærn og nær sammen, for at see de dyrebare Levninger af den elskede Prinds, og overalt blev Liigvognen trukken af den bedrøvede Mængde – en Ære, der ei var vederfaret noget kongeligt Liig siden den store Gustav Adolphs Tid.

[160] Imidlertid forenede sig snart med disse Yttringer af en dyb Sorg Betragtninger over Prindsens Dødsmaade, og over de dunkle Vink om den rædsomme Anledning dertil, som fandtes i den skjødesløse Behandling af den anstillede Synsforretning. Store Ulykker af den Art, især naar de ramme udmærkede Personer, er den offentlige Stemme tilbøielig til at tilskrive usædvanlige og overordentlige Omstændigheder. Ofte betragtes Hoffet som en Fokus for slige Misgjerninger, og en Kabale, endskjønt anlagt i en mindre blodig og forbrydersk Hensigt, faaer under saa uventede og sørgelige Begivenheder let Snigmordets Farve. Nogle af Stockholms Blade bidroge til at udbrede Tanken om Prindsens Forgiftelse, som Anledning til hans Død. I et af de meest læste Blade «*nya Posten*», fandtes en Fabel, der allegorisk fremstillede Prindsens Hengang ved Gift, og Fersens Søster, Grevinde Piper, som Giftblandersken; derhos henpegedes paa Grev Axel Fersen som Deeltager i Ugjerningen. «En hemmelig Kabale, sammenspundet paa Samfundets Høider af Ophavsmænd, som Historien ikke nævner, og som lededes af Avind og Had til den Fersenske Familie, oprørte uden bestemt Plan, men ved udspredte Rygter Folkets Gemytter, og lagde Spiren til et Resultat, som visseligen var blodigere end den lagte Plan».[n104] Som Rigsmarskalk ordnede Grev Axel Fersen Liigtogets Modtagelse i Stockholm, og Liigbegjængelsens Ceremonier, og han viiste sig ved denne Anledning med den Pomp, som svarede til hans høie Embedsstilling og hans store Formue. Den samme Mand, som for [161] faa Maaneder siden havde under Folkets Jubel ført Carl August ind i Stockholm for at hyldes som Kronprinds, bragte nu hans Liig til de svenske Fyrsters Hvilested. Den 20de Juni

kom Liigtoget til Stockholm, og strax ved Indtrædelsen i denne Stad begyndte allerede Grev Fersens Mishandling af den rasende Pøbel. Det havde staaet i Fersens Magt at undflye, men han var for stolt til at skye en Fare, som han var sig bevidst ikke at have foranlediget. Da imidlertid Mishandlingen fortsattes, Stene kastedes ind i hans Vogn, sammes Vinduer itusloges, og man stødte med Kjæppe og Regnskjærme efter Greven selv, sprang han af sin Vogn paa Ridderholmstorvet og reddede sig i et Huus ved den franske Kirke, hvor han søgte Skjul i et lidet Overværelse. Men den ophidsede Pøbel, hvoriblandt flere velklædte Personer, forfulgte ham ind i Huset og bestormede hans Smuthul. Forgjæves stillede Generaladjutant Silfversparre sig ved Grevens Side, forgjæves bad Greven selv med sammenfoldede Hænder om Skaansel, i det han paa det høitideligste forsikkede om sin Uskyldighed, og lovede derfor at fremføre de gyldigste Beviser. Mishandlingen fortsattes, og da Silfversparre med en anden Officeer førte den afmægtige og stærkt saarede Greve ud af Huset, for over Torvet at bringe ham i Arrest, i Haab om at tilfredsstille Pøbelen paa denne Maade, myrdedes han paa det ynkeligste med Stød af Stokke og Regnskjærme, og det lemlæstede Liig blev, efterat alle Decorationer og Klæder vare blevne bortslængte, grusomt mishandlet. Men endnu tilfredsstillede dette Mord ikke den vilde Pøbelskare; den ilede til Grevinde Pipers, Fersens Søsters, Huus i samme mordiske Hensigt, men hun havde allerede fundet et sikkert Tilflugtssted. Excellencen Ugglas og flere Stormænd svævede iligemaade i øiensynlig Fare. Men omsider [162] standsede disse Rædselsscener ved Anvendelse af Vaabenmagt. Feldtmarskalk Klingspor havde just den Dag nedlagt sit Embede som Overstatholder, og Generalmajor Sköldebrand var traadt i hans Sted. Denne modige og agtede Krigsmand bevirkede kongelig Tilladelse til at ende disse Mordscener ved Vaabenmagt, efterat Nogle af Folket og nogle Soldater vare blevne dræbte og saarede. Han holdt en Tale i denne Anledning til Borgermilitairet paa Børsen, og hans Anseelse bidrog meget til at bringe Rolighed igjen tilveie. Kun Enkelte af Forbryderne overgik imidlertid en exemplarisk Straf; Nogle blandt dem, som mistænktes for at have været meest virksomme Deeltagere i Mordet, bleve arresterede; selv Silfversparre truedes med Sagsanlæg, fordi han paa den Dag ikke havde truffet noksom kraftige Foranstaltninger til at fremme Almeensikkerheden; der udsattes store Præmier

for Opdagelsen af Ophavsmændene til dette blodige Oprør; men, enten nu alle disse Foranstaltninger lededes med Lunkenhed og Skaansomhed for den offentlige Mening, eller og de mangfoldige Deeltageres borgerlige Stilling ei gjorde den høieste Strenghed tilraadelig, – Resultatet af disse Undersøgelser svarede ikke til den udøvede Udaad. Kun tvende af de strafværdigste Oprørsstiftere, som bleve overbeviste om at have deeltaget i denne Udaad, Skuespilleren Lambert og Guldsmeden Hellborn, straffedes med Fængsel paa Livstid. Roligheden tilveiebragtes igjen, og Mordscenen glemtes.

Saaledes faldt en af Sveriges meest agtede og meest formuende Stormænd for Morderhaand, uden at han i mindste Maade kan ansees skyldig i den Ugjerning, hvorfor han opofredes.[n105] Fersen befandt sig, i den sidste Deel af sin [163] Levetid, i en fuldkommen politisk Rolighed, og havde ingen Deel taget i den sidste Tronforandring i Sverige. I den franske Revolution havde han, som en ægte Riddersmand, stillet sig ved den kongelige Families Side, i hvilken Rygtet sagde han havde knyttet kjærlige Forbindelser, og havde med Livsfare for sin Person søgt at befordre den kongelige Families Flugt og Frelse. Han agtedes høit af den afsatte Konge, og var af ham befordret til et af Rigets høieste Embedsposter, men uden politisk Betydning og Indvirkning paa det store Statsværk. Han stod i stor Anseelse baade for sine udvortes og indvortes Egenskaber. Han var personligen elskværdig, og viiste sig velgjørende og tjenstagtig mod sine Medmennesker, endskjønt han med Stolthed holdt paa sine udvortes Fortrin som Adelsmand. Han var i Sandhed for stolt til at besudle sit Navn med Giftblandinger, og denne Beskyldning er aldrig bleven troet af nogen svensk Mand, der kjendte Fersen og Forholdene paa den Tid. Der var Rygter i Omløb om at Fersen ikke hørte til Prindsens Venner, at han som ceremoniel Hofmand stundom havde at udsætte paa Prindsens simple Væsen,[n106] og at Prindsen holdt ham inden sine Grændser ved en alvorlig Tilbageviisning; men Prindsens Simpelhed var paa rette Sted forbunden med høi Værdighed, og mellem Mænd, der begge kjendte dennes sande Væsen, kunde neppe forargerlige Scener have [164] fundet Sted. Dunkle Rygter om disse Scener, hvis Art sædvanligen ikke formildes i Folkemunde, og som udbredtes ved hiin ovenfor berørte Kabale, saavelsom den Pragt, hvilken Fersen lagde for Dagen under Liigprocessionen som en Følge af sin Stilling som

øverste Ceremonimester, og ligesom haanede Folkets Sorg, var rimeligviis den første Aarsag til Forbittrelse mod ham, der under Gemytternes indbyrdes Ophidsen steeg til det høieste Raseri. Afsendelsen af Stockholms berømteste Chemiker for at anstille et Skjøn over Dødens Art maa og ansees som en af Aarsagerne til Fersens Mord. Thi Rygtet om Forgiftelsen underlagdes deri udtrykkeligen som Aarsag til Afsendelsen, og derved bragtes Pøbelen, den høiere og den lavere, paa ulykkeligen vildledende Spor. Da Mordet var begaaet, vare vel alle offentlige Tidender, endog de som ved skammelige Allegorier havde ophidset Folkets Gemytter, enige i at frikjende Fersen for den grusomme Anklage, men Mordet selv betragtedes som et Sonoffer paa Prindsens Grav for den blotte Mulighed af den mistænkte Udaad. Det ansaaes som et aabenbart Beviis, der lagdes for hele Verden, paa den Afsky, hvormed Forbrydelsen behandledes af den svenske Nation, og som næredes ved den skjødesløsse Maade, hvorpaa Undersøgelsen om Aarsagen til Prindsens Død var anstillet. Lægernes Udsagn, Rossis dunkle Forklaring, Kongens Foranstaltninger – Alt forenede sig for at opvække en gruelig Mistanke, som i Pøbelens Haand blev en straffende Nemesis for en Brøde, der ei var begaaet. Fersens Søster, Grevinde Piper, en livlig og anseet Dame, var ogsaa indflettet i denne Anklage, men efter sagkyndige Mænds Dom ligesaa uskyldig som Broderen. Hun fremstillede sin Uskyldighed i et, i et værdigt Sprog forfattet, Brev til Kongen, og i de Forhør, som efter hendes Forlangende bleve optagne, [165] opdagedes Intet, som henpegede paa hendes eller hendes Broders Deeltagelse i den Misgjerning, hvorfor de anklagedes.[n107]

Historien har overhovedet ingen Grund til at fremstille Prindsens Død som en Følge af Forgiftelse, ligesom der, som ovenfor fortalt, heller ikke findes Spor til, at nogen Kabale er bleven lagt for at bevirke en Forandring i det skete Tronfølgervalg til Bedste for den afsatte Kongefamilie, om der endog gaves nogle saa kaldte Legitimister, der sukkede over dens Bortgang. Ikke heller kan man finde Grund til en saadan Udaad i Had eller Ringeagt mod Prindsen selv. Dersom enkelte svenske Familier fandt sig skuffede i Prindsens Person, enten fordi Haabet om den skandinaviske Halvøes Forening igjennem ham ikke gik i Opfyldelse, eller fordi man maaskee fandt hans Talenter mindre eminente end man havde ventet, fordi de faldt mindre i Øinene, saa gave disse Betragtninger

ikke Stof til et saa afskyeligt Snigmord. I Almindelighed var Prindsen elsket og agtet, ikke alene af den store Hob, som han især besad den Kunst at drage til sig, men ogsaa af Sveriges meest betydningsfulde Mænd. Efterretningen om hans Død gjorde et saa stærkt Indtryk paa Kong Carl den *XIII*de, at det svage Legeme var nær ved at bukke under, og Sveriges bedste Mænd ansaa et stort Haab at gaae tilgrunde i Prindsens Person. Hans Egenskaber maatte styrke denne almindelige Høiagtelse. Hans Tarvelighed, og en paa det høie Trin af Statsforhold usædvanlig Forsynlighed med Statens Midler, Ringeagt for den tomme Pragt, og høi Agtelse for Menneskets [166] væsentlige Fortrin, i hvilken Stand de fandtes, lovede i ham en Fyrste, som passede til vort Norden, hvis Former ere simple men kraftfulde. Derhos besad han en Værdighed og Anstand i sit Væsen, en Lethed til at udtrykke sig i en passende Form, som beundredes endog i en Kreds af Mænd, som have Ord for at have i en høi Grad tilegnet sig disse Egenskaber.[n108] «Han var – for at benytte en forhen nævnt svensk Hædersmands Udtryk – en Urtyp af hvad Skandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sit Velvære, sin Velstand og Lyksalighed.» Er det at undres over, at Prinds Carl Augusts Grav vædedes med de bedste svenske Mænds bittre Taarer?

Der var heller Ingen iblandt de Mænd, som vare Prindsen meest oprigtigen hengivne, og nærmest omgave hans Person, der nærede Mistanke om at Gift havde endt hans Dage. Vi kunne ikke nære mindste Tvivl om Oberstlieutenant Holsts Hengivenhed for Prindsen, grundet paa en ubegrændset Høiagtelse, en daglig Omgangsfortrolighed, og tusindfold Beviser paa Prindsens Godhed for denne sin mangeaarige og daglige Omgangsven, ligesaalidet som der kan tvivles om at hans Sorg over Prindsens pludselige Død var dyb og oprigtig. Men aldrig er en Yttring kommen over hans Løber, som havde den fjærneste Hentydning til Mistanken om et lumskt Mord gjennem Forgiftelse. Tværtimod erklærede han sig høit mod denne opdigtede Aarsag til Prindsens Død, hvilken han tilskrev hans ved en forandret Levemaade svækkede Constitution, og en pludselig Sygdoms Symptomer, udledet af denne Svækkelse, hvis Rod han allerede medbragte fra Norge som en Følge af Strabadser under Krigen og Ungdomsuforsigtighed under Jagtlivet. Holst gav derpaa det meest aabenbare Beviis, da han [167] forblev i Sverige og der modtog Embedsstilling, hvilket han visseligen ikke havde gjort,

dersom han havde betragtet Prindsens Død som en Følge af en snigmordisk Forbrydelse. I Norge blev imidlertid dengang hans Beslutning at forblive i Sverige miskjendt, eller i det mindste dadlet; thi det dunkle Rygte om Prindsens Forgiftelse, som var i Omløb i Sverige, udbredte sig endnu meer i Norge, og man vidste, at Holsts Stilling i Armeen var ham i hans Fædreland forbeholdt.[n109] Men Enhver, som kjendte Holst, vil visseligen frifinde ham for den Ligegyldighed, at han af egennyttige og ærgjærrige Grunde havde opofret sine Følelser for Prindsen, naar han havde havt Anelse om hans Død ved en forbrydersk Udaad.[n110]

Prindsens Kammertjener Juul vilde ikke forblive i Sverige; men ilede strax efter Prindsens Død tilbage til Augustenborg. Der fattedes ikke paa liberale Tilbud fra det svenske Hofs Side for at holde ham tilbage; thi det vilde hædre Prindsens Minde ved at berede en ham saa dyrebar Tjener en sorgfri Fremtid og lykkelige Alderdomsdage. Juuls Bedrøvelse havde en dyb Rod; han havde været om Prindsen fra hans tidligste Ungdom, og ledsaget ham paa hans udenlandske Reiser, og under den østerrigske og norske Krig. Naar Juul talede om
[168] Prindsen, skede det stedse i høi Begeistring; han var uudtømmelig i hans Roes, og det var aabenbart, at det vare mere Kjærlighed til Prindsen end Haabet om de Fordele, som han i hans Tjeneste kunde vente sig, der bandt ham til Sammes Person. Da nu Prindsen var død, vilde Juul ikke forblive et Øieblik længer i Sverige end der behøvedes for at vise de dyrebare Levninger den sidste Ærbødighed, og at ordne sine Tjenesteanliggender. Denne Juuls hurtige Afreise fra Sverige og Afslag af de gjorte Tilbud har givet Anledning til den Formodning, at Juul nærede Mistanke om Prindsens Forgiftelse, og skyede et Land, hvor han troede Prindsens Dage ved Udaad forkortede. Men til en saadan Formodning gives ikke mindste Grund. Juul, der overhovedet var taus og forsigtig i sine Udeladelser, har aldrig saalænge han levede paa Augustenborg yttret noget Saadant, og talede overhovedet meget lidet om Prindsens Ophold i Sverige og Norge. Hans Enke, som endnu lever, har forsikkret, at der ikke blandt hans Papirer findes det Mindste herom, og at hun ikke har hørt et Ord af hans Mund, som hentyder til en saadan Mistanke. Han levede paa Augustenborg efter hans Tilbagekomst fra Sverige, pensioneret af Prindsens Efterladenskab, saavelsom af

det svenske Hof, og døde 1834. Forfatteren har ogsaa Aarsag til at troe, at Prindsens Familie paa Augustenborg ikke heller fæstede nogen Tro til dette Rygte, men betragtede hans Død som en Følge af en Sygelighed, som han i sin Ungdom ved Uforsigtighed, i en modnere Alder ved Strabadser havde paadraget sig, og hvortil kom en tilfældig Sygdoms Symptomer.[n111]

I Norge udbredte Efterretningen om Prindsens pludselige Død den oprigtigste Deeltagelse og den dybeste Sorg. [169] Mindet om hvad Nationen skyldte den Hedenfarne oplivedes, og det syntes som han i Dødens Blund var gjengiven det norske Folk, og hans korte Ophøielsesdage vare udslettede i hans Livs Historie. Rygtet om den rædsomme Maade, hvorpaa Prindsen skulde være kommen af Dage, kom tilligemed Dødsbudskabet, og den større Deel af vore Landsmænd lagde saa meget villigere Øre til dette Rygte, som man endnu i de Dage intet Godt ventede fra Sverige, og som man havde hørt meget tale om dette Hofs Intriguer, Prindsens sygelige Tilstand og nedtrykte Sindsstemning under hans Ophold i Sverige. I Norge var kun een Stemme med Hensyn til Prindsen; Folkels Kjærlighed og Høiagtelse for ham var udeelt, hans Færd i Landet var uden Daddel, og han havde tilfredsstillet Alle. Efterretningen om hans Død tilligemed Rygtet om de Omstændigheder, som ledsagede samme, nedsænkte derfor det ganske Land ligesom i en dyb og almindelig Familiesorg. Det var under disse Omstændigheder naturligt, at der fæstedes i Norge mere Lid til Rygtet om Prindsens unaturlige og voldsomme Bortrykkelse end det fortjente. Almindeligen beklagedes, at han havde forladt et Land, som bar ham i udeelt Kjærlighed og Troskab i sit Hjerte, for at modtage en ophøiet Stilling, i hvilken han sjeldent fandt sig tilfreds, og hvori Dødens Bæger formeentes ham rakt af forbryderske Hænder. Danske og norske Digtere forenede sig for at forherlige hans Minde, men især tiltalte følgende Linier af Professor Rahbek det norske Folk:

«For ham tre Nationers Taarer rinde,
Hans Fødsel brammer Danmark af,
Erkjendtligt Norge har hans Seiersminde,
Ham Sverig bød en Krone, gav en Grav.
[170] For hine leved han, for dette er han død,
Hvis Graad mon stoltest, hvis retfærdigst flød?»

Denne Begivenhed bortfjærnede end mere Tanken om en politisk Forbindelse mellem den skandinaviske Halvøe, som nyligen mangesidig i Sverige var bleven bragt paa Bane. Den betragtedes nu i Norge med en fast forøget Modbydelighed. Enhver Grund til Foreningen med Sverige, hentet fra Landets udvortes Farer, eller indvortes Næringsforvirring var bortfjærnet formedelst denne nyopvakte Virksomhed, og vore Træproducters fordeelagtige Afgang til England. Prinds Christians Person, elsket og agtet af Alle, var det eneste Led i denne Forbindelseskjæde, og ved hans Død opløstes det sidste svage Element. Efter Prindsens Død var intet Spor i Norge af Ønsket om Norges Forening med Sverige at finde.

Syttende Capitel

I Sverige var Regjeringen imidlertid betænkt paa et nyt Valg til Tronfølger. Den udlovede Præmie for Opdagelsen af Fersens Morder, saavelsom den anstillede Undersøgelse om Aarsagen til Prindsens Død, havde ikke ledet til noget Resultat, og af ovennævnte Grunde syntes det som Regjeringen ikke vilde trænge dybere ind i disse Undersøgelser. Under 28de Juni blev det bekjendtgjort, at en overordentlig Rigsdag skulde aabnes i Ørebro, hvis fornemste Hensigt var at tage et nyt Tronfølgervalg under Overveielse. Det sædvanlige Rigsdagssæde, Stockholm, fandtes nu ikke passende, fordi Urolighederne i Sverige endnu maatte aves med en stor Krigsmagt, og det var at befrygte, at Gjæringen under en Rigsdags Sammenkaldelse i Hovedstaden ei vilde ophøre. De fleste nævnede Hertugen [171] af Augustenborg, den afdøde Kronprinds's Broder, Andre Kongen af Danmark, Andre Prindsen af Oldenburg, den russiske Keisers Svoger, og Prindsen af Danmark, Christian Frederiks, Navn blev ved denne Leilighed ogsaa nævnet. Imidlertid synes Stemningen i Begyndelsen at have fæstet sig paa

Hertugen af Augustenborg, og Holst til den Ende at være bleven afsendt til Augustenborg. Reisen skede saa hurtig, at Holst ikke engang berørte Kjøbenhavn. Det samme Parti, som havde arbeidet for Christian Augusts Valg, arbeidede nu ogsaa for hans Broders, og i Spidsen for dette stod Adlersparre og Platen, hos hvem vel endnu den gamle Idee om den skandinaviske Halvøes Forbindelse randede. I en Skrivelse til Kongen fra en unævnt Raadgiver[n112] anbefaledes meget dette Valg, og deri lægges stor Vægt paa «den norske Nations levende Hengivenhed» for den afdøde Prinds, der rimeligviis vilde gaae over paa Broderen. Ved Hertugens Nærværelse i Ramløse havde han vundet de Tilstedeværendes almindelige yndest ved sine Kundskaber, sit simple og forekommende Væsen, ligesom han i det Udvortes ikke var Prindsen ulig. I Danmark troede man, at Hertugen, der var bekjendt som Videnskabsmand, nødigen forlod sin philosophiske Rolighed for at indtræde i en Stilling, som havde givet hans Broder liden Glæde, og hvori han havde fundet en tidlig Grav. Det hedte derhos, at Hertugens Gemalinde tilraadede at afslaae en Krone, som hun troede burde sættes paa hendes Broders, Frederik den *VI*tes Hoved. I Sverige paastod man, at Hertugen ikke viiste sig utilbøielig til at modtage Valget, men gjorde den samme Betingelse, som hans afdøde Broder under lignende Omstændigheder havde gjort, nemlig at Valget skulde have Kongen af Danmarks Bifald. Underhandlingernes [172] Beskaffenhed er lidet bekjendt, og de lededes af en Mand, som brugte den største Forsigtighed i sine Udladelser, og Hemmelighedsfuldhed i Udførelsen af det ham betroede Ærende. Da Holst imidlertid kom tilbage til Stockholm, var Tonen der aldeles forandret, og det hedte nu, at Hensigten af Holsts Reise kun havde været at ordne den afdøde Prinds's private Familieanliggender. Valget synes heller ikke at have været efter Kongen af Danmarks Sind, som selv havde den Plan at lægge denne Krone til sin egen.[n113] Vi ville ikke her indlade os i at bedømme, hvorvidt hiin lærde, retsindige og med mange elskværdige Egenskaber begavede Fyrste besad den Charakteerfasthed, det Overblik over Statsanliggender, og overhovedet den Evne til at styre et Rige, som kunde erstatte Sverige Tabet af hans uforglemmelige Broder; men Hertugens egen Betænkelighed ved at modtage Valget, Kongen af Danmarks Modstand og nye Valgplaner, udkastede af Sveriges formaaende ende

Mænd, gjorde det let at forstyrre dette Valg.[n114]

Det er ligesaa vist, baade at Kongen af Danmark selv bestræbte sig for at forene de skandinaviske Riger, og at han havde et ikke ubetydeligt Parti for sig paa Rigsdagen. Til [173] den Ende havde Frederik den VIte udsendt en Agent til Sverige, og udstyret ham med Midler til at vinde Stemmer, men Ærendet var neppe i de rette Hænder, og Sagen havde ingen Fremgang, uagtet den understøttedes af betydningsfulde Mænd i Sverige.[n115] Fornemmeligen strandede dette Valg paa Nationalfordomme, der ligesom fra Barndommen af vare indpodede i Gemytterne. Først i den senere Tid have de tre nordiske Nationer lært at overvinde disse Fordomme, og at betragte hverandre som Grene af een Stamme, der ere forenede ved fælleds Sprog, Sæder og Charakteer. En politisk Forening mellem de tre Riger, med hvor mange Vanskeligheder den end vilde være forbunden, og hvor lidet ønskelig den i flere Henseende vilde være, vilde under saa gunstig en Anledning som den vi her have at fremstille, ikke møde den Modstand nu som dengang; thi vist er det, at Tanken om Sveriges Forbindelse med Danmark under eet Scepter fandt paa den Tid ligesaa liden Sympathi i svensk Mands Barm i Almindelighed, som Norges Forening med Sverige i Nordmandens. Et saadant Valg vilde og uden Tvivl have været forbundet med store, fast uovervindelige Vanskeligheder. Den souveraine danske Konge havde neppe beqvemmet sig til at paalægge sig de Baand, hvormed Sveriges Grundlov indskrænkede den executive Magt. At regjere tvende Riger under forskjellige Forfatningsformer og med forskjellig Magtautoritet vilde neppe tækkes den uindskrænkede [174] Monark, ligesaalidt som den danske Statsstyrelse paa denne Tid monne havt viisdom til at løse en saa vanskelig Opgave. Ikke heller kunde Frederik den *VI*te tiltræde sin Stilling i Sverige som Kronprinds, medens han var Konge i Danmark. Carl den *XIII*de havde da enten maattet nedlægge en Krone, som nyligen var ham givet af Folkets eenstemmige Villie, og som han vel ei var villig til at overgive i andre Hænder, eller og begge Fyrster havde kommet i en underlig Stilling til hinanden. Foreningens Elementer vare saaledes endnu alt for stridende og tilbagestødende, og ogsaa denne Plan, som ingen dyb Rod havde, var let at kuldkaste. Valget af Prindsen af Oldenburg, eller af Christian Frederik, hvor meget det sidste Valg end i mange Henseender

maatte have for sig, synes ei alvorligen at være kommen paa Bane paa Rigsdagen, ligesom hiint føromtalte paa en norsk Hædersmand, som ubestemt og udtalt af enkelte Stemmer, neppe kan faae Plads i Historien.

Imidlertid fik Valgplanen i Sverige pludseligen en uventet Retning, og det gik her som saa ofte i Verdens Historie, at store Begivenheder fremledes af ubetydelige Aarsager. For vor Historie ere disse Forhold saa meget vigtigere, som derved lagdes Grundvolden til en stor Forandring i Norges politiske Stilling, uden at der fra dettes Side gjordes mindste Skridt til at forberede, langt mindre fuldbyrde den. Den første Tanke hos dem, der ledede Tronfølgervalget i Sverige, var at vinde den store og seierrige Helts Bifald, som dengang med sikker Haand styrede Europas Fastlands Politik. Kong Carl den *XIII*de og de Mænd, der stode ved hans Side, troede dengang, at Hertugen af Augustenborgs Valg burde foretrækkes ethvert andet, og det blev magtpaaliggende dertil at erholde Napoleons Bifald. Til at overbringe disse Meddelelser, og give den svenske Minister [175] ved det franske Hof de fornødne Instruxer, valgtes en ung Mand, Baron Mørner. Valget af denne Mand, der blev saa afgjørende i Henseende til Tronfølgervalget, skede meer efter et Tilfælde, for at vise en svensk Statsmand, der da var i Fremstigende, en Opmærksomhed, end fordi Manden dertil havde fornøden Dygtighed og diplomatiske Egenskaber. Wettersteds Svoger, Baron Mørner, skildres af Sveriges oplyste og indflydelsesrige Mænd som «en Etourdi», og det viiste sig, at han langt overskreed sit Ærendes Grændser, som kun var at overlevere sine Depescher, men ei indlade sig i Sagen. I Stedet derfor aabnede han Underhandlinger med Prinds Pontecorvo selv. Hvorledes disse indledes af en betydningsfuld svensk Mand, og hvorlunde Mørners egenmægtige Skridt optoges af Sveriges formaaende Mænd, sees af Minister Engstrøms Forklaring derover, som findes i vedlagte Bilag.[n116] Denne Vending i Valgsagen satte imidlertid de svenske Ministre i Begyndelsen i stor Forlegenhed formedelst de afgjørende Skridt, hvormed man havde nærmet sig Hertugen af Augustenborg, og de Grunde, som fremdeles talte for dette Valg. Den gamle Konge synes at være bleven let overtalt til at forandre sine Anskuelser, og give den franske Prinds sin Stemme; men Kongens Raadgivere fandt det betænkeligt, og ikke overeensstemmende med Kongens Værdighed at træde tilbage, efterat saa

alvorlige Skridt vare gjorte. Forslaget var dog ledsaget med saadanne tilsyneladende officielle Tilbud, hvis Fordeelagtighed maatte opvække Ministrenes Opmærksomhed. Talen var desuden her om en Prinds, som ved sin Charakteer, [176] sine Talenter og krigerske Daad havde erhvervet sig et stort Navn i Europa, og vundet de Nationers Agtelse og Kjærlighed, med hvilke han havde staaet endog i fiendtlig Berørelse. Overgangen til dette nye Valg lettedes derhos deels ved Hertugen af Augustenborgs egne Betænkeligheder ved at modtage Valget, og den danske Konges Modstand mod samme, deels ved de Skridt, som foretoges paa Rigsdagen. Alt bidrog til at stemme den svenske Nation for det nye Valg.

Rigsdagen i Ørebro var sammenkaldt, og indgav under 13de August en Adresse, hvori den bevidnede Kongen sin Deeltagelse i Kongens og Landets Sorg over Kronprindsens Død, og takkede for Rigsdagens Sammenkaldelse. Kongen bevidnede i et Svar paa denne Adresse sin Erkjendtlighed for det Beviis, som Stænderne gave ham paa deres Deeltagelse, og glædede sig over at finde deres Tænkemaade i Henseende til Nødvendigheden af at sammenkalde en Rigsdag overeensstemmende med sin egen. Derefter skreed Rigsdagen til Dagens Orden. Men neppe vare Forhandlingerne om denne vigtige Gjenstand begyndte, før Coureren Fourmiers Ankomst fra Paris gav Spørgsmaalet en ny og uventet Retning. Med det i Upsala-Tidenden omtalte Brev fulgte et Portrait af Prinds Bernadotte selv, hans Søn og Gemalinde. Denne Artikel indeholdt tillige et usikkert Rygte om at denne Prinds, i Tilfælde Valget skulde falde paa ham, vilde nedlægge i den svenske Bank 8 Millioner Franker af egne Midler, og tilbagekjøbe de svenske Domainer i Pommern, som Napoleon havde skjænket sine Generaler, og som ved Fredsslutningen imellem Frankrige og Sverige vare disse forbeholdne. Beløbet af disse Godser formeentes at udgjøre 3 Millioner svenske Bankodalere. Desuden smigrede Forfatteren af denne Artikel Nationen med, at Bernadotte [177] skulde bevirke Napoleons Samtykke til en fri Handels-forbindelse med England, der kunde betragtes som et Offer paa det Venskabsalter, der bandt Keiseren til sin store General. Denne Artikel, som var forfattet under Rigsdagens Øine, var aabenbart udsendt for at forberede Nationen paa den uventede Vending, som Valgforretningen havde taget.

Denne nye Retning med Hensyn til Tronfølgervalget bestyrkedes ved Grev Æredes Tilbagekomst fra Paris. Han havde lært at kjende den nye Valgcandidat og de Omstændigheder, der kunde fremme dette Valg. Under den 15de August fandtes i den i Ørebro udgivne Rigsdagstidende nogle Anmærkninger, som nærmere antydede Rigsdagens Mening. Korteligen berørtes de Fordele, som Kongen af Danmarks Valg vilde medføre og som ansaaes langt mindre end de dermed forbundne Ulemper. Gamle, bittre Erindringer raadede i denne Deel af Fremstillingen. Med større Forhaabninger om Held berørtes Hertugen af Augustenborgs Valg; men han var ikke General, og kunde i den Henseende ikke yde Sverige den Hjælp, som det i sin nærværende Stilling behøvede. Ikke heller kunde man være sikker paa, at Kongen af Danmark vilde tillade en af sine Undersaattere at bestige en Trone, som han ønskede sig selv. Derimod var der meer end Sandsynlighed for, at Napoleon ønskede Valget af sin Broders Svoger, Prindsen af Pontecorvo. Baade Politik og Venskab maatte fremme dette Napoleons Ønske, og for Sverige maatte Valget være af saa meget større Værd, som der i Prindsens Person fandtes forenede Egenskaberne af «en stor Feldtherre, en stor Statsmand, en velgjørende Menneskeven, og den kraftfulde modne Mand, der forstaaer at styre et Rige». Hertil føiedes det allerede i ovennævnte Artikel af Upsalstidenden berørte Haab, at Pontecorvo [178] vilde anvende en Deel af sine bekjendte store Rigdomme til Sveriges Bedste, og der yttredes Formodning om, at dette Haab snart vilde ophøies til Vished. Artiklen ledsagedes med en kort Udsigt over Bernadottes Liv. Hans Fortjenester som Helt og Statsmand udhævedes, og at han som Menneskeven velsignedes af de svenske Krigsfanger. Som Privatmand skildredes han som maadeholden, uden Hang til Overdaadighed eller forfængelig Pragt.[n117] Var han end ikke af høi Byrd, saa havde han, ved selv at bane sig Vei til den Høide, hvorpaa han nu stod, gjort sig nøiere bekjendt med alle Classers Stillinger i Staten. Hans Fortjenester gave ham i denne Henseende større Fordringer end Lykkens Gaver. Han forstod vel ikke Landets Sprog, men med sine store Talenter vilde han let deri kunde tilegne sig den fornødne Færdighed.[n118]

Efter denne Gemytternes Forberedelse gik den nye Valgforretning rask fra Haanden. Den hemmelige Committee indgav sin Betænkning

overeensstemmende med disse Anskuelser; Forslaget drøftedes og antoges i Statsraadet, og Kongen ilede at indgive sin Proposition til Stænderne. I denne udvikledes Grundene for Valget, hvori der især hentydedes til Napoleons Ønsker. Deri fremsattes alene Nødvendigheden af, at det maatte gjøres til Pligt for den valgte Tronfølger at antage den lutherske Religion, førend han betraadte svensk Jord, og tillige [179] ligesom den afdøde Kronprinds underskrive en Forsikkringsact. Saaledes hævedes alle Betænkeligheder. Bondestanden erklærede sig først; dog voterede 7 af de tilstedeværende 140 Medlemmer for den afsatte Konges Søn. Præstestanden erklærede sig dernæst, og yttrede, at Religionsforskjellen ingen uovervindelig Hindring kunde være, da han efter Overgangen til den lutherske Religion vilde med desto større Iver fremme den herskende Kirkes Sag. Borgerstanden erklærede sig eenstemmigen for Prindsen af Pontecorvo. Paa Ridderhuset afgjorde General Tibells Tale Valget. Han talede med Begeistring om Prindsen, og hans Tale maatte have saa meget større Vægt, som han havde lært at kjende Frankriges udmærkede Mænd, medens han besørgede Fangevexlingen imellem begge Nationer.

Prinds Pontecorvo blev saaledes valgt til Sveriges Kronprinds, og ved en høitidelig Deputation, bestaaende af Grev Rosen, Grev Mørner og Kammerjunker Lindersköld, blev Valget Prindsen meddeelt. Imidlertid ilede den officielle Tidende, Inrikstidningen, at gjendrive de fra Ørebro gjennem Upsala Blad udspredte Rygter. Den modsagde aldeles, at der var kommet Depescher fra Paris, som havde medbragt Bernadottes Portrait, og endnu meer at han havde gjort de omhandlede glimrende Løfter om Pengeforstrækninger.[n119] Sverige havde valgt ham formedelst hans store Egenskaber, og ikke formedelst hans Guld, til Tronfølger. Den sidste Tanke afviistes med [180] Haan. Der vare paa den Tid Rygter i Omløb, at Bernadotte, som nyligen havde staaet i vanskelige Forhold til Napoleon, ikke var i Gunst hos Keiseren som General, og at denne ikke var fuldkommen tilfreds med Valget; men ingen offentlig Yttring fra Keiserens Side henpegede paa noget Saadant, da Keiseren tilkjendegav den svenske Deputation sin Deeltagelse for Prindsen, og forsikkrede Sverige om sit Venskab. Der gik endog det Rygte, at Napoleon havde udstyret Prindsen med en Million Franker, for at han kunde vise sig med tilbørlig Anstand i sin nye Stilling.[n120]

Den afsatte svenske Konge satte sig i Bevægelse under denne Tronforandring i Sverige. Han nærmede sig Nordtydsklands Grændser i Haab om, at han eller hans Søn skulde komme i Betragtning ved det nye Valg. Men med Undtagelse af de før omtalte 7 Deputerede i Bondestanden rørte sig ingen Stemme paa Rigsdagen for den afsatte Kongefamilie.

For Danmark var Frankriges Villie en Lov, og efterat Napoleon havde yttret sig venskabelig i Henseende til Sveriges [181] Tronfølgervalg, havde Danmark ingen Indvending at gjøre. Den danske officielle Avis gjenlød af Roes over Sveriges valgte Kronprinds, og talede meget om det Venskab, som var imellem Danmarks Konge og General Bernadotte under dennes Ophold i Danmark som Chef for de franske Tropper. Vist nok havde disse ikke været velkomne Gjæster i det af Krigen og mangehaande Tab og Lidelser haardt medtagne Land. Det paastodes endog, at det havde kostet mindre at tilfredsstille Englænderne som Fiender end Franskmændene som Venner; men Bernadottes egen humane Færd og blide Væsen havde ogsaa der skaffet ham almindelig Agtelse og Yndest. Med Tilsidesættelse af politiske Planer lod Danmark sig saaledes nøie med Haabet om i den nyvalgte Kronprinds at finde en fredelig Nabo.

Sidst i September gav Sveriges Kronprinds sig paa Veien, og hvor han drog frem modtoges han med den Udmørkelse og Hæder, som svarede til hans nye Stilling. Hans Reiselinie gik mestendeels igjennem Lande, hvor han havde kantonneret som fransk General, og ved sin humane Færd vundet Folkets Hjerter. I Danmark glædede man sig over det Venskab, hvormed Frederik den *VI*te og den nye Kronprinds behandlede hinanden, og derpaa byggedes et Fremtids Haab, som snart skulde skuffes under nye politiske Omvæltninger. I Helsingborg mødte den svenske Erkebisp med flere Geistlige den valgte Tronfølger, for i Eenrum at modtage hans forandrede Troesbekjendelse. I denne Forhandling med den svenske Geistlighed erklærede Prindsen: «at han i sin tidlige Barndom havde været underviist i den reformeerte Religion, og at han i Tydskland havde lært lutherske Præster at kjende, og ved Samtaler med dem overbeviist sig om, at Guds sande Ord og Christi [182] Lære indeholdes i den Ausburgske Confession».[n121] Fra Helsingborg ledsagedes Prindsen af Kongens Udsendte gjennem Landet til Drotningholm. De samme Ceremonier, den samme

Eds- og Hyldingsact, som havde fundet Sted ved Prinds Christian Augusts Modtagelse, gjentoges nu ved Prinds Pontecorvos Indtog.

Imidlertid havde den franske Prinds paataget sig et vanskeligt Hverv i det høie Nord. Han betraadte et Land, som var nedtrykt af Følgerne af en ulykkelig Krig, som endnu leed af standsede Næringsveie, et forvirret Pengevæsen, og en paa mange Maader lammet Statskraft. Han medbragte et politisk System, som for Tiden ikke lovede Sverige Opreisning for sit Tab, eller Lindring i sine Lidelser. Ombytningen af Alliancen med Frankrige i Stedet for det gamle Forbund med England kunde ikke være velgjørende for Sveriges indre Rørelse, der i Handelsforbindelsen med England havde sin vigtigste Støtte. Med Undtagelse af Freden, som var kjøbt med smertelige Opofrelser ved Tabet af en vigtig Deel af Sverige, havde dette ingen af de Fordele opnaaet, som det havde lovet sig af Forbindelsen med Frankrige. Ikke heller havde den franske Prinds bragt Rigets Finantser de Fordele, hvorom dunkle Rygter havde været i Omløb. Det svenske Hof var ofte Sæde for Kabaler og Partiaand, og Aarsagerne til hans Formands Dødsmaade vare indhyllede i et Mørke, som maatte indgyde Mistillid til den Lykke, der var den valgte Prinds vederfaret. Han forstod ikke Landets Sprog, var ubekjendt med Landets Sæder og indre Forhold, og han maatte danne sig en Kreds [183] af Mænd, der kunde veilede og raade ham i hans nye Stilling. Saaledes maatte han i Begyndelsen indskrænke sig til at være en blot Tilskuer af hvad der foregik om ham, uden at kunne virksomt indgribe i den indvortes Bestyrelse, og med Forsigtighed og udeelt Hensyn til Sveriges Interesse bestemme sit Forhold til udenlandske Magter. Sveriges Historie har at fortælle, hvorlunde den nyvalgte Kronprinds løste disse Gaader. Den Lykke, som havde fulgt ham igjennem hans hele Liv, og hævet ham fra Borgerlivets laveste til dets høieste Trin, forlod ham ikke heller i hans nye Stilling. Ved ganske at løsrive sig fra sit gamle Fosterland og alle dets Interesser, og udelukkende at opofre sig sit nye Fædrelands, beredte hans Klogskab ham selv og hans Familie en betryggende Fremtid. Et heldigt Resultat paatrykte Sveriges Politik i de Aar, som kom, viisdommens Stempel, medens Danmarks sattes i Skygge formedelst et aldeles uventet uheldigt Udfald. Ikke længe efter hans Ophøielse til Carl den *XIII*des Tronfølger fik Sveriges udvortes Politik en uventet Skikkelse, som gjorde hans Personlighed som Helt og

Statsmand høist vigtig for det svenske Folk, og som ledede Sverige til et længe eftertragtet Maal, der blev en vigtig Støtte for hans kongelige Værdighed.

Men neppe var Carl Johan – saaledes lod han sig kalde i Følge Kongens Ønske – traadt ind i sin ophøiede Stilling som Sveriges Kronprinds, førend Sverige maatte føle Virkningen af sin forandrede Politik og sin Nærmelse til Frankriges Keiser. Paa Fastlandet havde Napoleon nu som det syntes, deels ved Seiervindinger deels ved stærke Alliancer, sikkret sin Overmagt og ligesom begrundet et Slags Universalmonarki, men til Søes havde han følt Englands Overmagt, saa ofte Englands og Frankriges Flaader maalte deres Kræfter. Hans [184] Forbittrelse mod England voxede i Følelsen af hans Afmagt, og han brugte sin mægtige Indflydelse paa alle sine Allierede for at isolere England fra Fastlandet, og ved at forstyrre dets oekonomiske Stilling og dets Handelsforhold fremlede en Svækkelse og Forlegenhed, som han ei ved Vaabenmagt kunde fremtvinge. Saaledes nødte han ogsaa Sverige til at erklære England Krig, og vilde, at denne skulde føres alvorligere end mellem Rusland og England, mellem hvilke Lande en fredelig Handelsforbindelse ikke ophørte midt under en offentligen erklæret Krig. Rusland var den eneste Magt paa det europæiske Fastland, mod hvilken Napoleon viiste en ærbødig Skaansel. Han var saaledes ikke tilfreds med de – vist nok ikke alvorligen meente – Foranstaltninger, som i Sverige vare trufne for at hindre engelske Varers Indførsel, men forlangte, at det skulde skride til de meest fiendtlige Foranstaltninger mod England. Napoleon lod ved sin Minister i Stockholm, Alquier – denne for det svenske Ministerium besværlige udenlandske Minister, der i en overmodig Stiil udførte den stolte Keisers strenge Bud –[n122] forelægge Sveriges Konge en officiel Note, hvori der kun levnedes det svenske Hof 5 Dage til at vælge mellem at erklære England aabenbar Krig, eller sætte sig i en fiendtlig Stilling til Frankrige. I et egenhændigt Brev af 19de November 1810[n123] til Napoleon skildrer Kronprindsen den vanskelige Stilling, hvori han ved denne Erklæring blev sat, og den Sundhedssvækkelse, som derved var forvoldt Sveriges Konge selv. [185] Han tilføier: «at, da han bestemte sig til at modtage Valget som Sveriges Kronprinds, havde han haabet at kunne forene det Lands Interesse, som han havde tjent med Troskab, og i 30 Aar forsvaret, med det Lands, som havde udkaaret ham; men

neppe havde han sat Foden paa Sveriges Grund, førend han maatte frygte for at see dette Haab skuffet; og Sveriges Konge selv har kunnet bemærket, hvor smertelig denne Kamp mellem hans Hengivenhed for Keiseren og Følelsen af hans nye Pligter havde været.» Han gjorde Napoleon opmærksom paa de sørgelige Følger, som en Krig med England maatte have for Sverige, idet den vilde ødelægge dets Handel og standse dets Udførsel af dets vigtigste Producter; at de svenske Magasiner ifølge en ulykkelig Krig vare tomme, Orlogsværfterne uden Virksomhed, og Staten uden Fonds til at beskjæftige dem, og at der behøvedes mange Millioner for at udruste Flaaden og samle Armeen, medens Kongen ingen Magt havde til at paalægge nogen Skat uden Stændernes Samtykke. «Men – saaledes ender dette Brev – alle disse Betragtninger have maattet vige for den Pligt at tilfredsstille Deres Majestæt. Kongen og hans Raad have lukket deres Øre for Elendighedens Raab, og besluttet en Krigstilstand med England alene af Ærbødighed for Deres Majestæt, og for at overbevise vore Bagvaskere om, at Sverige, efterat være kommet under en viis og maadeholden Regjering, kun attraaer Fred paa Havet. Lykkelig vilde Sverige – dette Sverige, som hidtil har været saa lidet kjendt – være, dersom det for al sin Hengivenhed kunde erholde nogle Beviser paa Deres Majestæts Velvillie.»[n124]

[186] Til dette Brev føiede Kronprindsen tvende andre af 8de og 19de December, som han adresserede directe til Keiseren, «og benyttede saaledes en gammel Fordeel, som han ønskede fremdeles at bevare, og som maatte fornye i hans Sjæl ligesaa behagelige som hæderlige Erindringer.» Deri lægger han fremdeles Napoleon Sveriges hjælpeløse Tilstand paa Hjertet, og erklærer, at det vilde være umuligt for Sverige at bære de med Krigen forbundne Udgifter, naar ikke Frankrige kom det til Hjælp. Sverige havde vel erklæret England Krig, og fordoblede sine Anstrengelser for at give den Vægt, men det kunde ikke udføre Confiskationssystemet i den strenge Stiil, som Frankrige havde foreskrevet. Constitutionen garanterede i Sverige Enhvers Rettighed, og om Kongen handlede derimod, vilde Statsraadet dertil ikke kunne give sit Samtykke. Han selv, som troede at have Nationens Mening for sig, vilde aldeles forskjærtse den, dersom man kunde tiltroe ham den Hensigt at gjøre mindste Brud paa Constitutionen. «Sveriges Konge – saaledes ender han Brevet af 19de December – tilbyder

Frankrige sit opofrende Venskab, men jeg beder D. M. indstændigen, at tilstaae os den Tillid, som vi formedelst vor oprigtige og uforanderlige Hengivenhed fortjene.»

Saaledes havde Carl Johan strax i Begyndelsen af sin nye ophøiede Stilling store Vanskeligheder at gaae imøde. Napoleon, som nu var paa sin høieste Magts Spidse, og for hvis Fod det europæiske Fastland ligesom laa overvundet eller ydmyget, behandlede Sveriges Kronprinds som sin forrige General, og forlangte af ham en ubetinget Opfyldelse af sine Ønsker. Keiserens besværlige Minister i Stockholm krævede, hvad Sverige ikke kunde tilstaae uden Opofrelse af sine dyrebareste Interesser. At erklære England en virkelig Krig, bortvist [187] engelske Skibe fra sine Havne og confiskere engelsk Eiendom, var at lægge Baand paa Sveriges vigtigste Næringsveie. Den største Deel af Sveriges Jern gik ud af Landet, og deraf allerede paa den Tid en stor Deel til Amerika. Standsning af denne Fart vilde smerteligen føles i Sveriges store Høiland, hvor det vrimler af Jernfabrikker. Nationen havde ventet, at dets nye Kronprinds formedelst sin nøie Forbindelse med Napoleon skulde berede Sverige Fred med Frankrige uden noget saadant Brud med England, der maatte forstyrre dets Handel; – og nu forlangtes en ligesaa streng Iagttagelse af Fastlandets Spærringssystem med Hensyn til England, som Napoleon selv og hans Allierede fulgte. Carl Johan indsaa denne sin vanskelige Stilling, og begyndte at gjøre sig fortrolig med Tanken om at skille Sveriges Interesse fra Frankriges, og at bringe sin Kjærlighed til sit gamle Fædreland som et Offer for sine nye Forhold. For Tiden maatte han vel føie Napoleons Villie, og aabenbart erklære England Krig, og fra begge Sider gjordes tilsyneladende de sædvanlige fiendtlige Foranstaltninger; men hemmeligen fortsattes Forbindelsen imellem Sverige og England, og deres Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Vande. Ikke meget over et Aar var henrundet fra Kronprindsens Ankomst til Sverige, førend den skjulte Forandring i Prindsens Tænkemaade aabenbarede sig i hans, i stærke Udtryk, med Keiser Napoleon førte Brevvexling, og Sverige kom da i samme Stilling til Frankrige og England, som før Gustav 4de Adolphs Afsættelse, men med større Kraft til at understøtte sin nye Politik.

I Aaret 1810 stod saaledes Sverige i en politisk Stilling, heel forskjellig fra den,

som i 1809 havde fundet Sted. Da var det fast Englands eneste Forbundsfrænde paa Fastlandet, [188] og i blodig Kamp med sine Naboer. Nu havde det forenet sig med Fastlandet, og erklærede England Krig. Men i det nye Fiendskab viiste sig endnu Spor af det gamle Venskab, ligesom Træk af det forrige Fiendskab under det nye Venskabs Maske. Denne tvetydige Tilstand varede endnu i 1811, men udviklede sig i sin sande Skikkelse 1812.

Attende Capitel

Ogsaa i dette Aar var Norges fornyede Trælastudskibning til England og Fragtfarten fordeelagtig, og med Hensyn til de umiddelbare Resultater gaves der neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, som i denne Henseende kan stilles ved Siden af Aaret 1810. Flere gamle Huse styrkedes og lagde Grunden til stor Rigdom, der forplantedes til Efterslægten, nye Huse reiste sig, og der fandtes Navne paa Handelsmændenes Liste, som vare ligesaa ubekjendte, som deres Stilling i Borgerlivet havde været ubetydelig og ringe. Naar imidlertid Sporene af denne tiltagende Velstand ikke i forventet Grad udbredtes over et følgende Tidspunkt, men afløstes af Forlegenhed og endog borgerlig Undergang paa mange Hænder, saa maa det tilskrives Aarsager, som i vor Skildring korteligen maae berøres. – De Handelshuse, som henlagde Udbyttet af deres Handels Virksomhed i den gode Myntsort, hvori det var erhvervet, eller nedlagde det i Udlandet til Raadighed derover i sin Tid, samlede vist nok en Rigdom, der ikke forvanskedes under den Handelsstandsning, som strax efter indtraf. Flere af de Handelshuse, som til den seneste Tid regnes iblandt de solideste og rigeste, lagde i den saakaldte Licencetid Grunden til [189] deres Rigdom. De derimod, som omsatte sin udenlandske Mynt i Landets slette Penge og som, under Foragt for det omløbende Repræsentativ, forøgede Speculationer, der i Tidens Løb bleve

mindre indbringende, eller kjøbte Eiendomme, som ikke afkastede de simpleste Renter, og siden i en ufordeelagtig Handelsperiode sank meer og meer i Værdi, indviklede sig i vanskelige Forhold, der efterhaanden ledede til Undergang. Eiendomme, især Jordegods, stode allerede i den Tid høit i nominel Priis, og de kjøbtes ikke sjeldent for engelsk Sterling formedelst den Ringeagt, hvori Papiirpengene allerede da stode. Men ingen Eiendomme ere mindre indbringende i Norge end Jordegods i deres Hænder, som ei umiddelbart kunne gjøre sig dem nyttige, og naar ikke særegne Øiemed derved kunne opnaaes. Kun store og let adgjængelige Skovstrækninger have bragt enkelte Kjøbere Fordeel; men denne er dyrekjøbt, naar Kjøbesummen skal hentes i udenlandske Kasser, høit forrentes, og tilbagebæres i gyldige Værdier. Det var almindeligt paa den Tid, at Trælasthandlerne søgte at skaffe sig en vis Selvstændighed ved Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme, og dette Slags Omsætninger vare da hyppigere end nogensinde.[n125] Men netop disse gave Anledning til store Tab og Forviklinger. Det hendte vel endog, naar en Deel af Kjøbesummen ved Afslutning af Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme betaltes strax, eller i nogle paafølgende Terminer, at den solgte Eiendom faldt tilbage i Sælgerens Haand for den ubetalte Rest, fordi Kjøberen ei kunde fuldbyrde den indgangne [190] Contract.[n126] Under deslige idelige Omsætninger reiste mange Huse store Summer hos engelske og danske Commissionairer – tydske benyttedes den Tid sjeldnere – og satte sig i Gjæld i en Pengeværdi, som deels havde Sølvets Gyldighed, deels siden ikke faldt saa dybt som norske Papiirpenge. Pengeforordningen 1813 forøgede disse Forviklinger, forværrede Skyldneres Forhold, og gav et Spillerum for deres Konstgreb, som havde Penge at fordre og Penge at bortlaane, og vilde benytte Næstens Forlegenhed.

Desuden var Aaret 1810 endnu ikke til Ende, før Handelsvirksomheden i det Hele blev mindre fordeelagtig, og især Trælastudskibernes Kaar forværredes i Forhold til Skibsredernes. Disses Handelsbetingelser have ofte, baade før og siden, staaet i ulige Forhold til hinanden, og Trælastudskiberne have ofte hørt iblandt dem, der ei have gjort rigtig Beregning imellem Udgift og Indtægt. Det store Forskud, hvori de nødvendigen maae staae, fordi den kjøbte Vare ofte først efter Aars Forløb kommer i deres Hænder, nødsager dem ofte til at tage deres

Tilflugt til fremmede Kasser; Trælastens Priis fluctuerer ofte paa Udsalgsmarkedet, trykket af en stor Concurrence, og Begjærligheden efter at udskibe har ofte drevet Fragtpriserne i Veiret. Det har saaledes stedse været et sædvanligt Handels-Phænomen i Norge, at Skibsredernes Fordeel har været større end Udskibernes, og saa var det ogsaa i hine Dage. Deraf fulgte ogsaa, at disses Velstand under Licence-Farten sjelden slog saa dyb en Velstandsrod i en gylden Tid som Hines, og at alle konstige Midler til at oprette en synkende Velstand [191] have været meer almindelige iblandt Trælasthandlerne end blandt Skibsrederne, flere Formuesomsætninger og Fallissementer iblandt hine end blandt disse. Dertil kommer, at der sædvanligen i Fædrelandet, og dengang i en høiere Grad end nuomstunder, har været en besynderlig Mangel paa indenlandske Understøttelsesmidler for Penge-Circulationen, til Hjælp for Vindskibelighedens periodiske Trang, og at saaledes vore virksomste, stundom fuldkommen vederhæftige, Handelsmænd have maattet i en betænkelig Grad forøge deres Afhængighed af udenlandske Commissionairer. I hiin Periode fandt saaledes Phænomener Sted, som ofte siden ere gjentagne, og den tilsyneladende Glands, som Licence-Farten udbredte over den Tids Handelsvirksomhed, skjulte hemmelige Mangler, der i den senere Tid paa en uheldig Maade lagdes for Dagen.

I Aaret 1810 gik Coursforværringen den raskeste Gang, og de danske Bankosedler begyndte at nærme sig i Værdi den Lap Papiir, hvorpaa de vare skrevne. Aaret begyndte med en Cours lidet over 400, men knap var det udrundet, før den faldt ned til 800. Dette maatte synes at være et underligt Phænomen, da der i dette Aar ikke fattedes Midler til at inddrage udenlandsk Mynt i de Handlendes Hænder, under hvilke Omstændigheder Coursen pleier at forbedre sig. Men selv denne bedre Handelsstilling monne havt sin Deel i Pengeforværringen. Saalænge Handelen sturede, var man nødt til at respectere det circulerende Papiir, fordi intet andet Omsætningsmiddel var forhaanden, og dette derfor uagtet det løse Fundament holdtes i en vis Agtelse; men da Handelen igjen aabnede Kilden til gyldige Værdier, forskjødes de slette Penge, og man benyttede den fremmede bedre Mynt i sine Omsætninger. Det i Danmark kjøbte Korn betaltes ikke længere med Bankosedler, [192] mestendeels hentede fra

Altonas ideligen beskjæftigede Seddelpresse, men med udenlandske Tratter, og Huusholdningens Tillægsartikler og Luxusvarer hentedes umiddelbart fra England, og betaltes med Handelens Overskud. I dette Aar indstrømmede desuden en saa stor Mængde Colonial- og engelske Manufacturvarer til Norge, som vel neppe nogensinde før der har været seet. Det gjordes nemlig af det engelske Ministerium til Betingelse for den aabnede Trælastafsætning til England, at der for en stor Deel af de norske Producter skulde tages Colonial- og engelske Manufacturvarer, og Landet opfyldtes saaledes med en stor Mængde af disse Artikler. Fra den Tid udbredtes ogsaa disse Varer i en bredere og bredere Zone ind over Landet. De vare saa meget velkomnere, jo længere man havde maattet indskrænke Nydelsen deraf. Kaffekjedlen kom igjen i Gang, og det i en større Grad end nogensinde tilforn, og Menigmand, som af Mangel paa Tobak ofte havde tygget den Lomme, hvori Tobakken i bedre Dage var gjemt, kunde tilfredsstille sin gamle Tyggelyst, og den slette jydske Tobak kunde ombyttes med den gode liverpoolske. Disse hjemkomne Varer brugtes som rede Penge, og i Omsætningernes Kredsløb anvendtes lidet Papiir. Paa den Tid var Omsætningen af Penge overordentlig hurtig; thi alle Hænder vare paa den productive Vei i idelig Bevægelse. Det er bekjendt, at jo hurtigere Pengenes Omløb er, jo mindre Mængde af Penge-Repræsentativer behøves der, og det var ingen Under at den uhyre Masse Papiir, som Regjeringen til mangehaande Brug satte i Omløb, og som alle Hænder med Foragt stødte fra sig, naar de ikke i Statens regulaire Betalinger bleve Vedkommende paatvungne, efterhaanden sank saa godt som til ingen Værdi. Denne golde Virksomhed fortsattes derimod bestandig; – den Masse Papiir, [193] som Regjeringen satte i Omløb, svarede til Statens voxende Fornødenheder under Krigen, og Seddelpressen i Altona var en af de meest beskjæftigede Fabrikker i Landet. Vi have seet hvor meget Norges Providering, tildeels formedelst mindre kloge Foranstaltninger, bidrog til Pengenes Forværring. Krigsmagtens Forsyning paa Krigsfod baade i Danmark og Norge krævede overordentlige Summer, og Danmark var midt under Krigens Trængsler betænkt paa atter at skabe en Flaade. En stor Phoenix – saaledes kaldtes det første Orlogsskib, som byggedes efter Flaadens Tab – opstod allerede i dette Aar af den bortranede Flaades Aske, og flere mindre udsloge sine Vinger ved dens Side. Under alle disse forøgede Statsudgifter formindskedes Statsindtægterne, og

i Budgettet var ingen Ballance at tænke paa. De fleste Intrader tilfløde Staten i slette Penge, og udgjorde saaledes en langt mindre Værdi end tilforn; og det extraordinaire Krigsudstyrs Udbytte svarede ikke til Forventningen. De norske Toldintrader monne vistnok paa den Tid have været betydelige, og Opbringelse af Priser ved Kapere og Orlogsfartøier maa vel have bragt Statscassen betydelige Summer, fordi Beløbet tvangsviis mod Statspapirer maatte indsættes i den, ligesom den og berigedes gjennem Fortoldning af de erobrede Varer, og af de udenlandske Producter, der i saa stor Overflod flød ind i Landet gjennem den simulerede Handel over Tønningen. Men de directe Skatter indgik i slette Penge, og Statens Forbrug forøgedes dagligen. – Historien har neppe nogen Klage at indføre i sine Annaler over den danske Finantsbestyrelse under Krigen; den maa henfløtte sin Anke til en ældre Periode, og den maa beklage de Omstændigheder, som nødsagede den danske Regjering til Skridt, der maatte styrte dets Pengevæsen i Gruus. Klagen maa stiles [194] mod de Magter, som uretfærdigen droge Sværdet mod en uskyldig Stat, der samvittighedsfuld undgik alle Fornærmelser. Ikke heller maa den anklage den danske Konges Politik, som grundede sig i Europas daværende Stilling. Den har maaskee kun at beklage, at den danske Regjering med sin ringe Kraft førte Krigen i sin fulde Strenghed, medens mægtige Nationer vidste at blande Fred og Krig med hinanden. Norge leed imidlertid under Licence-Fartens bedre Periode mindre end Danmark under Coursforværringen. Det savnede hverken gyldig Valuta eller udenlandske Varer, og det var kun, som forhen bemærket, en vis Classe af Landets Indbyggere, som leed under Tilintetgjørelsen af Papiirpengenes Værdi, fordi Staten ikke orkede at forbedre sine Gageringer i Forhold til Pengenes Forværring, og Privatmænd i sine Lønninger ofte fulgte samme Stiil.

Endskjønt Havet i dette Aar bar faa Spor af Orlogskrig mellem England og den dansknorske Stat,[n127] saa var Kaperfartøierne og de faa armerede Krigsfartøier, som svømmede omkring i de nordiske Vande, i idelig Bevægelse, og de sidste havde at rose sig af en besynderlig Held. Ingen Fangst af den Art under Krigen var dog større end den, som Capitaine Johannes Krieger i August 1810 gjorde med de 5 Orlogsbrigger, som vare under hans Commando. Af en Flaade af omtrent 200 Coffardiskibe, som kom fra østersøiske og svenske Havne,

og convoieredes af flere engelske Orlogsskibe og mindre Fartøier, udskar han en slet bevogtet Deel af de bagerste Skibe i Convoien, og indbragte dem lykkeligen til Christiansand. De fleste af [195] disse Skibe vare ladede med østersøiske Producter; kun nogle faa af dem bleve frikjendte, som tilhørende neutrale Nationer, og Beløbet af de erobrede Ladninger, som ved Auction bleve solgte 1811, var ikke mindre end 7,613,842 Rd.[n128] I Statscassen indflød en ikke ubetydelig Sum, som Told af disse Varer, endskjønt en stor Deel af dem, som raa Producter, erlagde kun en ringe Told. Landet blev ved dette Salg vel forsynet med Skibsmaterialier, og især berigedes Christiansand ved disse Omsætninger, og den dermed forbundne Virksomhed. Overhovedet høstede Christiansand under Krigen store Fordele af sin Beliggenhed, baade med Hensyn til sin naturlige Handelsvirksomhed, og til de ved Kaperfarten og Orlogsfartøier dertil indbragte Priser. Der var saaledes intet Sted i Norge, derved Toldafgifter saa meget berigede Statscassen som Christiansands Toldsted, der i Aaret 1811 kunde indlevere i Toldcassen 508,135 Rd. og 1812 680,857 Rd. Denne Byes fordeelagtige Beliggenhed for Kornfarten, de driftige Mænd, som især i Stiftamtmand Thygesens Spor beflittede sig paa denne Fart, og den stærke Trælastudskibning derfra, gav tilligemed Kaperfarten, der dreves meest i Christiansand og paa de nærmeste Kyster vesten for samme, og hvis Priser der forauctioneredes, en Livlighed og Byen selv en Tilvæxt af Folkemængde, som under paafølgende mindre fordeelagtige Handels-Conjuncturer gav Anledning til Forviklinger og Stadens tilbagegaaende Formuestilstand. Paa Handelsveien ligger sædvanligen den onde og gode Tid vexelviis ved Siden af hinanden, og det er klogt [196] under begge Slags Conjuncturer at forberede sig paa en Forandring, endskjønt denne Klogskab efter Sagens Natur ei kan ventes iagttaget. De Fordele, som Kaperfarten fra Christiansand og nogle faa Havne vesten for indbragte, forsvandt snart under Vedkommendes letsindige Brug af de let erhvervede Midler, under forandrede Handels-Conjuncturer og Pengenes idelige Forfald. Der er saaledes kun meget enkelte Familier Forfatteren bekjendte – og disse findes ikke i Christiansands By – som ved Kaperfarten lagde Grund til en Velstand, der udbredtes over en senere Fremtid. Armoden blev endog saa meget større i enkelte af de virksomste Kapersteder, som Indbyggerne bleve vante til en

Overdaadighed, hvilken de siden ei kunde vedligeholde. Der vare latterlige Anecdoter i Omløb om silkeklædte og udmajede Lodskoner i disse vestlige Havne, og om den Luxus, som denne pludselige Rigdom foranledigede blandt disse til Livets høiere Nydelser uvante Familier. Elendigheden afløste den korte Velstand, Silkepjalterne blandedes med den gamle Vadmelsdragt, da den overdaadige Levemaade ei kunde vedligeholdes, medens Smagen derfor engang var opvakt. Da Virksomheden under Freden vendte tilbage til sin naturlige Bane, og Christiansand kun solgte det Korn og andre Varer, som fortæredes og forbrugtes i Byen selv og dens Omegn og Opland, sank igjen dens Velstand. Senere hen har den vel ofte gjort gode Fordele ved Havarivæsenet, der stundom behandles i Kapervæsenets Form; men Velstanden og Virksomheden i denne By er kun en Skygge af hvad den var under Krigen, og den har med Møie baaret Byrden af en Folkemængde, som i denne Stad kun ved overordentlige Omstændigheder kan finde tilstrækkelige Næringsmidler.

[197] Den øvrige Deel af Norge tog liden Deel i Kaperfarten, især efter Aaret 1809, da Forbindelsen med England i hiin var aabnet, og kun meget enkelte Huse,[n129] som ikke befattede sig med Trælastudskibning, deeltoge i Fælledskab med vestlandske Kaperudrustere i denne Fart. Saavel denne, som Orlogsmændenes Jagen efter Koffardiflaader, som fore imellem England og Østersøen, var endog almindeligen forhadt i den øvrige Deel af Norge, og betragtedes som et farligt Indgreb i den Slags Neutralitetstilstand og fredelige Handelsforbindelse med England, som ved Licencefarten var tilveiebragt. Krigens Bitterhed voxede under denne gjensidige Molest, som næredes af Privatinteressen uden at fremme Statens Tarv. Norges Forhold til England grændsede saa nær til et livligt Handelssamqvem i den dybeste Fred, at Overgangen til en Fredstilstand, eller i det mindste en Vaabenhvile, liig den der fandt Sted imellem Sverige og England, var ligesaa naturlig som let, og Følgerne deraf vilde have virket velgjørende endog paa Danmarks Sletter. Men Privatinteressen hæver sig sjeldent til store Hensyn til Fædrelandets Tarv, og Danmarks Konge var endnu ikke fredelig stemt mod England.

I Danmark var Kaperfarten baade meer indbringende, og indeholdt fra den Side en større Opmuntring til privat Deeltagelse, og tillige fandt den Sted under

en fuldkommen Afbrydelse af den danske Skibsfart paa fjærne Vande. Den var saa at sige der den eneste private Sømandsvirksomhed, da endog danske Kornskuder under Krigen sjeldent saaes i Kattegattet. Derhos var den danske Kaperfart en saa alvorlig Hindring i den engelske Fart paa de baltiske Vande, at den danske Regjering [198] let kunde blendes ved Haabet om at kue sin overmodige Fiende, og tækkes sin mægtige Allierede, til Opnaaelsen af store politiske Fordele naar Fredsslutningen fandt Sted. Den danske Konge syntes at have gjort nok, da han aabnede Norge Anledning til en fredelig Handelsforbindelse med England, og i denne Henseende betragtede han Norge som udenfor det strenge Afsondringssystem, der var ham foreskrevet af Frankriges Keiser, og som han fulgte lige til Napoleons Fald. Dette Brud paa sit politiske System gjorde han vel og i Norge for at forhindre Rigernes Skilsmisse. Oprigtigheden af sin Vedhængenhed ved sit fiendtlige System mod England lagde han iøvrigt for Dagen ikke alene i diplomatiske Noter, men i effective Foranstaltninger. Saaledes var det naturligt, at Kapervæsenet dreves i Danmark med langt større Alvor og Held end i Norge. I de snevre Passager mellem de danske Sunde og Vande, ligefra Skagen af indtil Østersøen aabner sin brede Flade, var det vanskeligt endog for de bedst convoierede fiendtlie Flaader at smutte igjennem, og der gik sjeldent nogen Handelsflaade forbi, uden at den maatte yde sin Tribut af et eller flere Handelsskibe, som afskares af dristige Kapere eller danske Krigsfartøier.[n130] Priisretten var saaledes i idelig Bevægelse, og condemnerede Skibe med kostbare Ladninger faldt dagligen i private Armateurers eller den danske Marines Hænder. Efter Fredens Slutning havde vist nok den danske Stat sine Ulemper af denne midlertidigen fordeelagtige Kaperfart, og af de hyppige Condemnationer, hvor omhyggeligen endog Priisretten søgte at værne om den neutrale Skibsfarts Rettigheder. Der [199] skede da hyppige Reclamationer fra de Staters, især Amerikas, Side, som troede Neutralitetsretten krænket ved de danske Tribunalers Priisdomme og den danske Kasse fik i den Anledning store Byrder at bære. Foruden ovennævnte Fordele havde den danske Stat andre og store af denne Fart. Betydelige Summer indfløde i Statskassen igjennem Tolden af opkaprede Varer; Danmark selv forsynedes paa denne Vei med mangfoldige Varer, som det paa fredelig Vei ikke kunde erhverve,

og da en Deel af Priispengene maatte indbetales i den danske Statskasse, hvor de sattes fast i Kaperobligationer, hvis Udbetaling henflættedes til en fjærn Fremtid, saa fik den derved et velkomment Tilskud.[n131] Den danske Staskasse optog, stedse forlegen, alle Tilflydelser, og henskjød Tilbagebetalingen til en fjærnere Tid. Den danske Kaperfart havde ikke alene Fordelen af Landets Beliggenhed og Indbyggernes ivrige Kapersind under Landets særegne Stilling for sig fremfor den norske, men ogsaa det overflødigere Mandskab. Den fordeelagtige Skibsfart i Norge paa denne Tid beskjæftigede alle dygtige Matroser, som ikke vare udskrevne til Orlogs, og de lode sig heller hyre i denne fredelige Fart, der afkastede en sikker og god Fordeel, fremfor at gaae ombord i Kapere og udsættes for at slæbes i de forhadte engelske Prisons. Formedelst Handelens Hvile var der i Danmark flere ledige Matroser overalt end i Norge, og naar [200] Udskrivningen til Orlogs der var endt, bleve mange Sømænd tilbage, som gladeligen gik ombord i Kapere, der ofte gjorde store og gode Fordele. I Danmark rasede saaledes Krigen med England i sin fulde Kraft, i Norge blomstrede Handelens Sysler, og hvad der lagde Hindringer i Veien for disse blev forskudt og forhadt.

Nittende Capitel

Selskabet for Norges Vel tabte ikke den Hovedsag af Sigte, som det havde faaet i Arv fra det topographiske Selskab, Norges Universitet, og det er dets Virksomhed i denne Henseende, som indskriver dets Navn med uudslettelige Træk i Norges Historie. Det havde modtaget en Sum af 1000 Rd., som af tvende Patrioter var udsat for en tilfredsstillende Besvarelse af didhørende Spørgsmaal, og til at bedømme de i den Anledning indkomne Afhandlinger var nedsat en Committee, bestaaende af 5 Medlemmer, nemlig Biskop Bech, Professor Rosted, Overlærer Platou, Slotspræst Pavels og Grev Wedel-Jarlsberg. Iblandt de

indleverede Besvarelser kronedes den, som var indsendt af Adjunct N. Wergeland, med en Præmie af 800 Rd., og Bedømmelsen derover, som indleveredes 6te Februar, lød saaledes:

«Blandt de indsendte Besvarelser udmærker sig fortrinligen Skriftet med Titel Mnemosyne. Fuldstændighed, Grundighed, Varme for sand Videnskabelighed, Tydelighed i Fremstillingen, samt et ædelt og correct Sprog ere dets umiskjendelige Egenskaber. Da imidlertid Forfatteren paa nogle Steder, især ved tredie Spørgsmaals Besvarelse, ei aldeles har opfyldt de Fordringer, man troede at burde gjøre til den, der skulde [201] vinde den hele Præmie, har man fundet det passende at fradrage en femte Deel. Skriftet Mnemosyne tilkjendes saaledes en Præmie af 800 Rd.»

Men ikke alene kronedes dette Skrift med den største Deel af den udsatte Præmie, men med Sandhed kan det siges, at det modtoges over hele Norge med Bifald, endog med Enthusiasme. Forfatteren erindrer ikke let, at have læst noget Skrift, som har meer opvarmet hans Følelser for en stor Fædrelandsinteresse end dette, og han hørte paa den Tid ofte samme Dom af andre Læsere blandt sine Landsmænd. Wergeland fik derpaa talende Beviser ikke alene i den hæderlige Bedømmelse af hiint Selskabs Committee og ved den ham tilkjendte Præmie, men fra flere Kanter bevidnedes ham Landsmænds Erkjendtlighed for dette Nationalværk, der saavidt Forfatteren veed endog ledsagedes med et Honorar fra enkelte Hænder. Men den største Tilfredshed maatte han finde i det Stød, som han derved havde givet til et stort Nationalanliggendes Fremme – og aabenbarligen bidrog Værket til at vedligeholde og forøge den almindelige Interesse, som Universitetssagen fandt i Norge paa den Tid.

I Danmark blev ikke Wergelands Bog modtaget saaledes som i Norge. En af Danmarks lærdeste og grundigste Jurister, A. S. Ørsted, underkastede Bogen den skarpeste Kritik,[n132] søgte at blotte dens Mangler og tilbagedrive dens skarpe, og vist nok tildeels ubeføiede Ankeposter over Norges Savn og stedmoderlige Behandling fra Frænderigets Side. Recensenten gav iøvrigt det fædrelandske Sind, som den norske Nation ved denne Leilighed viiste, sin Ret og glædede sig i Haabet om det [202] Fremstød, som denne Indretning vilde give Videnskabeligheden i Norden. Han var endog i visse Punkter enig med

Forfatteren og udhævede fordeelagtigen disse; men han gik med skarpe Vaaben især løs paa Wergelands Udfald mod Frændestaten, og blottede Manglerne i hans Udkast til Universitetets indre Organisation. Recensenten beholdt vist nok Valpladsen, forsaavidt han ikke gjendreves af noget alvorligt Gjenmæle. De Mænd, som havde tilkjendt Wergeland Prisen, lode det blive ved enkelte Yttringer af Misnøie over den strenge Behandling, og paa Wergelands Landsmænd havde Recensionen ingen synderlig Virkning til Skade for dens første fordeelagtige Indtryk. De fleste Nordmænd, som interesserede sig for denne Nationalsag, fulgte alene med spændt Opmærksomhed Sagens Materie. Denne var vakt ved Wergelands Bog, og de vare mere ligegyldige for de Planer, der lagdes for Universitetets Form, som de troede vilde blive bestemt af de rette Hænder. Wergeland vaandede sig under Recensionen og tog ikke alvorligen til Gjenmæle. Han gjemte de bittre Følelser, som Recensionen forvoldte ham, til en beleiligere Tid, og gav dem senere hen, da Norge var bleven forenet med Sverige, Udbrud paa en Maade, som[n133] opvakte Misnøie baade i Norge og Danmark.

Denne Recension virkede imidlertid i en anden Retning. Den lagde Tømme paa ubesindige Udtryk af en eensidig Fædrelandskjærlighed, som saa let blander ubeføiede Ankeposter og indbildte Fornærmelser med Bevæggrunde, der hvile paa Sandhed og Ret. De faa Skribentere, som beskjæftigede den norske Presse, bleve mere forsigtige, og Nordmændene indskrænkede sig til i Gjerningen at fremme denne Nationalsag. Det blev Nordmændene alt meer og meer klart, at der behøvedes en Høiskole i Landets eget Skjød, deres Attraa voxede efter en [202] videnskabelig Selvstændighed, som aldrig kunde opnaaes saalænge den akademiske Dannelse maatte fuldendes i Kjøbenhavn, og af den Aarsag indskrænkes til et mindre Antal Studerende. Vi have allerede ovenfor bemærket, at det nærværende Øieblik af flere Aarsager var særdeles beqvemt til at fremme dette Nationalanliggende. Nationen havde under Krigen, især den som førtes med Naboriget, lært at kjende sin isolerede Stilling med Hensyn til Universitetsopdragelsen, da Antallet af de i det kjøbenhavnske Universitet indskrevne Studentere var i den Grad aftaget, at Norge med Føie kunde kaldes udelukket fra Adgang til denne videnskabelige Indretning.[n134] Dette Savn føltes saa meget dybere, som Norge saa godt som ingen Institutioner havde til

Understøttelse for den høiere Grad af akademisk Dannelse. Danmark, af Omfang langt mindre, i Folkemængde da ikke meer end en halv Gang større, kunde rose sig af 3 Indretninger af den Art, endskjønt den ene af dem dengang var mere til Pryd end til virkelig Gavn for dem, som attraaede akademisk Dannelse. Nationens Følelser vare ikke alene i Almindelighed opvakte under Landets forladte Stilling og hæderligen overvundne Farer, men især vare de i Bevægelse ved de Skridt, som i denne Anledning vare foretagne, og ved den kraftige [204] Stemme, som havde udtalt sig om Sagen. Nationen begyndte derhos igjen at samle nye Kræfter. En saadan Stemning maatte benyttes, et saa beqvemt Øieblik til at afhjælpe det store Savn ei forsømmes. Det var betænkeligt at lade den patriotiske Lue, der var opflammet og næret under fælles Farer og Trængsler, afkjøles under en fornyet og fordeelagtig Virksomheds koldere Beregninger; – thi i Sandhed, Erfaring har lært, at Tilbøielighed til Opofrelse ikke altid ligger ved en let erhvervet Rigdoms Side.

Directionen for Selskabet for Norges Vel besluttede at benytte denne Stemning og disse gunstige Omstændigheder, til at træffe alvorlige Foranstaltninger for at fremme det Hædersværk, som var deres Hænder betroet. Den lod de indkomne Afhandlinger trykke, for at Udbredelsen deraf kunde forberede Gemytterne til Værkets Understøttelse, og de bleve indrykkede i Selskabets philosophiske og historiske Samlinger, hvis bedste Prydelse de udgjorde.[n135] Efter Opfordring af flere Medlemmer og adskillige Districtscommissioner udstedte Directionen i Selskabets overordentlige Møde den 1ste Juni 1811 en Indbydelse til Subskription til alle Selskabets Districtscommissioner for dertil at modtage Enhvers Bidrag.

Indbydelsen lød saaledes:

«Landsmænd og Brødre!

«Længe følte tænkende Nordmænd Savnet af et norskt Universitet. Flere Gange lød Norges Ønske høit: at opreise Videnskaberne et Høisæde i eget Skjød! Ædle Mænd, hvis Minde er og bliver Nordmænd helligt, talte med Varme og [205] Kraft denne vigtige Nationalsag. Men mange Vanskeligheder hindrede til dette Øieblik sammes Iværksættelse. Forsynet forbeholdt Kong Frederik den *VI*tes Regjering

den udødelige Hæder, at grundlægge Videnskabernes Tempel i Norge.

«Store Ulykker, som rammede Staten og truede at sønderknuse den, lod Norge mere levende end nogensinde føle ethvert Savn, og fremkaldte tillige en før ukjendt Kraft til at afhjælpe disse. Ønsket om et Universitet opflammedes meer end nogensinde forhen; thi Fiender baade til Lands og Vands lagde nye Farer, ny Vanskelighed i Veien for den studerende Ungdom, og den ved Krigens Ulykker vakte større Stræben til Fuldkommenhed i enhver Vindskibelighedens Green gjorde dagligen Fordring paa mangehaande manglende Kundskaber.

«Norges Ønsker naaede Tronen, og Frederik den Sjette, der ei kan ville Andet end sine Undersaatteres Vel, der ei kan taale, at nogen Deel af den forenede Stat tilsidesættes, vil sikkerligen give Norge et Universitet, naar Midlerne, som udfordres til dets Oprettelse og Vedligeholdelse, tilveiebringes. Af Regjeringen bør vi med Tillid vente, at den kraftigen vil bidrage til disse Midlers Tilveiebringelse; men *kan* vi, eller *bør* vi vente, at den vil gjøre Alt! – Nei, Landsmænd! Utallige vigtige Gjenstande gjøre Fordring paa Regjeringens Opmærksomhed og dens ved Krigen svækkede Midler; derfor skylde vi vor egen som vore Landsmænds Ære at forene og anstrenge vore Kræfter, for at opreise og vedligeholde Videnskabernes Tempel i Norge, paa det ikke Samtidige og Efterkommere skulle sige: «Nordmænd talte i en lang Række af Aar om Nødvendigheden og Nytten af et norsk Universitet, men de bidroge kun lidet ved kraftfuld Daad til at skaffe deres Fædreland dette saa uskatteerlige Gode.» – Dog Nei! [206] Sligt skulle Aarbøgerne ikke vidne om Norges nulevende Sønner! Med sand Glæde som med trygt Haab forudsee Undertegnede, der for Nutiden nyde det Held at staae i Spidsen for vort fædrelandske Samfund, at den samme høie Aand og nordiske Kraft, som under Anførsel af Norges hedenfarne men udødelige Helt og Ven værnede om Norges Selvstændighed mod Fiendens Skarer, under Kamp tillige med Hunger og Nød, ogsaa vil vise sig i Nordmænds Anstrengelser for et norsk Universitet. Med Glæde vil den Rige ile at offre sin Overflod, og den mindre Formuende at indskrænke sine Fornødenheder, for at reise Norges Universitet paa en fast Grundvold. Alle *brave Nordmænd* ville kappes om at bidrage til den store Nationalsag; thi hvo blandt os er saa kortsynet, at han ei seer Vigtigheden af at Norges studerende Ungdom, dets

vigtigste Haab, dannes i dets eget Moderskjød paa en til Landets Natur passende Maade, og hvo blandt os er saa kold, at han ei henrykkes ved Tanken om at see med et norsk Universitet en ny Morgenrøde fremstraale over Norges Fjelde.

«I denne Overbeviisning og efter flere brave Nordmænds Opfordring opfylder Directionen i det kongelige Selskab for Norges Vel herved en behagelig Pligt, at give Nationen Leilighed til offentligen at yttre sin Iver for et norsk Universitets Grundlæggelse og Vedligeholdelse, ved at fremlægge for vore ærede Medborgere, og igjennem samtlige Districtscommissioner en Subscriptionsplan, hvorpaa enhver kan tegne sig, *hvad* og *hvorledes* han vil bidrage til hiin vigtige Nationalsag, – være sig enten paa engang med Gaver af Guld, Sølv eller Pengesummer, af Jordegods eller andre faste Eiendomme, af Bibliotheker eller Naturalsamlinger, Instrumenter og Andet [207] deslige – eller aarligen ved at anvise Indtægter af staaende kapitaler, private Tiender, bortbygslede Landgodser m. m.

«Ligesom vi forud ere overtydede om, at alle vore brave Medborgere, saavel i som udenfor dette vort Fædrelands-Samfund, kraftigen ville bidrage til dette ædleste Øiemeds Opnaaelse, saaledes tør vi forsikkre, at i denne vigtige Sag Intet fra vor Side skal vorde forsømt til vort Norriges».

Christiania, i Directionen af det kongelige Selskab for Norges Vel, den 1ste Juni 1811.
Friederich Prinz zu Hessen.
S. Rasmussen. I. Rosted. Stoud Platou.
I.L. Bull. Peder Anker. M.G. Rosenkrantz. H. Wedel Zarlsberg.

Planen blev derefter trykt og forelagt i Directionsmødet den 8de Juni, og samme Dag subscriberedes allerede 85,500 Rd., nemlig Prinds Friedrich af Hessen 5000 Rd., Peder Anker og Grev Wedel Jarlsberg 50000 Rd., Rosenkrantz 30,000 Rd., Overlærer Platou 500 Rd. De øvrige Medlemmer af Directionen subscriberede aarlige Bidrag til et Beløb af 150 Rd. Ved dette Møde var kun Directionens Medlemmer forsamlede, og til dem alene indskrænkede sig Subskriptionen. Planen blev derefter tilsendt det ankerske Fideicommis, hvis Formue, som endnu paa den Tid, endskjønt meget formindsket mod hvad den

forhen havde været, var meget betydelig, den afdøde Bernt Anker havde bestemt til Norges Gavn, og især til Oplysningens Fremme, og Administrationen for samme gav derpaa følgende Paategning:

«I intet Tilfælde kan med større Grund gjøres Fordring paa Bidrag af det ankerske Fideicommis end i nærværende, [208] hvor det gjælder om et saa længe ønsket, saa høit tiltrængt Universitet i Norge, hvorved Testators Formaal tillige paa den kraftigste Maade vil blive fremmet. Alligevel vil det falde Fideicommisset vanskeligt, under dets med Gjæld behæftede Forfatning, nu at udtælle en saadan Capital, som Planens Vigtighed, og det af de for Sagen varme Landsmænd hæderværdigen givne Exempel maatte fordre. Man haaber derimod, at et aarligt Bidrag kunde for Universitetet blive af lige Nytte, og dette vilde for Fideicommisset være meest beqvemt. Men Administrationen formener, at i ethvert Tilfælde bør en underdanigst Forestilling, enten om Capital paa eengang eller om aarligt Bidrag, ikke nedlægges for Hans Majestæt til allernaadigst Approbation, forinden man har erfaret, hvad der af begge Dele fra Norges med Evne og Villie begavede Mænd vil indkomme, da vi troe, at dette Resultat bør lægges til Grund for vor allerunderdanigste Forestilling.» Denne Udsættelse foranledigede imidlertid, at intet Bidrag fra det ankerske Fideicommis tilflød det norske Universitets Fond; thi da Subscriptionen var sluttet, og Fideicommisset derefter skulde gjøre den tilsigtede Foranstaltning, var dets Forfatning bleven saa forviklet, dets virkelige Formue faa meget formindsket, at Administrationens Opmærksomhed maatte udelukkende henvendes paa at redde denne uformelige Bygning fra en Undergang, som faa Aar derefter virkelig paafulgte.

Ikke forgjæves gjorde Directionen for Selskabet for Norges Vel denne Opfordring til det norske Folk. Overalt, hvor Subscriptionsplanen viiste sig, berigedes den med store Bidrag; men de vigtigste skyldtes Handelsstanden. Denne samstemmige Iver for en vigtig Nationalsags Fremme, udtrykt i større Bidrag end nogensinde er bleven offret af private Hænder i Norge [209] til Statens Gavn, opvakte den danske Konges Opmærksomhed og fremskyndte hans Bifald – et Bifald, hvortil vi ikke alene ville hente Grunden i en klog Agtelse for et Folks Stemme, hvis Hengivenhed for det gamle Forbund i Majestætens Tanker nyligen vaklede, men fornemmeligen i den Kjærlighed til det norske Folk og oprigtige

Attraa efter at fremme dets Gavn, som viiste sig i alle hans Handlinger. Saaledes udkom et kongeligt Rescript af 2den Septbr. 1811 til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler af følgende Indhold:

«Ved allerhøieste Resolution af 2den Septbr. d. A. har det behaget H. M. at bestemme og befale: at i Kongeriget Norge skal oprettes et fuldstændigt Universitet, som paa den Maade skal organiseres, at ved Samme ikke blot skal foredrages akademiske Videnskaber for de egentlige Studerende, som have til Hensigt at danne sig til lærde og videnskabelige Embedsmænd, men og gives hensigtsvarende Underviisning i almeennyttige Kundskaber for dem, hvis nærmeste Formaal er at vinde praktisk Duelighed for det borgerlige Liv.[n136]

«Lærepladserne ved dette Universitet ere for det første bestemte til i Alt 19 Professorater og 2 Lectorater, og under disse Betingelser er Staden Kongsberg af H. M. udseet som det beqvemmeste Sted for Norges Universitet.

«Til dette Universitet vil Allerhøistsamme have skjænket og bestemt:

a) Den H. M. nu tilhørende Colbjørnsenske Samling tilligemed Doubletterne af det store kongelige Bibliothek.

[210] b) Doubletterne af det kjøbenhavnske Universitets Naturaltheater i Forening med de offentlige Stiftelsers Doubletter af Naturalier, samt den Samling af Mineralier, som Bergseminariet i Kongsberg nu er i Besiddelse af.

c) Beløbet af den under Navn af Studiiskat Præstekaldene i Norge paalagte aarlige Afgift, som hidtil har tilfaldt Kjøbenhavns Universitet.

d) Beløbet af de Legater, som fra Norge i sin Tid ere skjænkede til Understøttelse for Studerende ved Kjøbenhavns Universitet, hvorhos H. M. allernaadigst er sindet, at ville give sin allerhøieste Tilladelse til,

e) at der, saaledes som Omstændighederne efter nøiere Overveielse maatte tillade og medføre, ydes Bidrag til det nye Universitet fra det forøiske Akademi, fra det ankerske Fideicommis, fra det angelske Legat, og fra det offentlige og beneficerede Jordegods i Norge.

«Ved det norske Universitets Oprettelse skal Candidaternes Prøvelse ved Examen i Fremtiden aldeles afsondres fra Universiteterne i begge Riger, og derimod foretages paa saadan Maade, som H. M. maatte finde for godt nærmere

at fastsætte, hvorom Directionen er befalet i sin Tid at indkomme med allerunderdanigst Forslag.

«Iøvrigt har H. M. bemyndiget Directionen til, i Henseende til forbemeldte Hovedbestemmelser at træde i Brevvexling med det kongelige Vicestatholderskab i Norge, det kongelige danske Cancelli, det kongelige Rentekammer og øvrige vedkommende kongelige Departementer, for derefter til allerhøieste Beslutning at forelægge de fornødne udførlige Forslag til det norske Universitets Indretning.»

[211] De kongelige Gaver, som herved tilsagdes det norske Universitet, bleve tildeels Norge oversendte, endog efter at Omstændighederne ved Rigernes Skilsmisse havde forandret sig. Nogle Bestemmelser kunde efter deres Natur ikke gaae i Opfyldelse; men især blev det benificerede Gods i sin Tid en vigtig Kilde til Indtægt for det nye Universitet.

Subscriptionerne i Norge selv havde imidlertid den heldigste Fremgang, og befordredes utroligen ved Districts-Commissionernes umiddelbare Omsorg for deres Udbredelse. Sædvanligen ombares Subscriptionslisterne af de bestyrende Medlemmer fra Huus til Huus, og ikke forgjæves skede Opfordringen til det fædrelandske Sind. Netop paa den Tid havde de næringsdrivende Borgeres Stilling i Norge meget forbedret sig. Handelen med England havde faaet en vis Fasthed, og det gamle Forhold var igjen indtraadt. Kornforsyningen var lettet ikke alene fordi denne tildeels beskyttedes af føromtalte Sikkerhedsdocumenter, men og fordi engelske Krydseres Aarvaagenhed paa vore Kornfartøier slappedes under det fredelige Forhold, som fandt Sted imellem England og Norge. Vare saaledes Bidragene betydelige, saa findes vel neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, i hvilket de lettere kunde udredes af den Klasse af Borgere, som ydede de fleste og største. Især var Fragtfarten fordeelagtig, og den Indtægt, som denne stundom gav, falder for vor nærværende Erfaring fast i det Utrolige. I Aarets Løb voxede saaledes Subscriptionerne til omtrent en Million Rigsdaler, foruden et aarligt Bidrag af 750 Tønder Byg og 235 Tønder Havre.[n137]

[212] Mange Omstændigheder bidroge imidlertid til at formindske disse Goders nominelle Værd, uden at formindske Værdien af Givernes ædle Hensigt. En

ubetydelig Deel af den subscriberede Sum betaltes strax, medens de Fleste henskjøde Gavens Udbetaling indtil det Tidspunkt, da der blev virkelig lagt Haand paa Værket, eller de betingede sig en successiv Udredelse. Pengenes idelige Synken i Værd, og Pengeforordningen af Januar Maaned 1813 reducerede Gaven høist betydelig, og en mindre Deel af de subscriberede Summer gik tabt i Opbudsmasser og nogle af Subscribenternes Pengeforlegenhed, frembragt ved en ny kort efter indtruffen Crisis. Formedelst disse Omstændigheder reduceredes vistnok Gaven betydelig, men dog ikke i den Grad, at den jo fremdeles maatte betragtes som den største, der nogensinde til et fædrelandsk øiemed er frembaaret i Norge. Det var saaledes uden Grund, at der i den Oversigt, som gaves om Universitetssagen af Selskabets Secretair, klagedes over, at der ikke var gjort nok. Han hentydede paa 100,000der, ja Millioner, der skulde være i deres Lomme, der Intet bidrog, og meente, at der burde ventes langt meer af det [213] fædrelandske Sind i Norge.[n138] Men hvor findes en fuldkommen samstemmig Interesse for Fædrelandets endog vigtigste Anliggender? Hvad der gjordes var al Ære værd, og fortjente med Berømmelse at omtales. Handelsstanden viiste en priisværdig Agtelse og Iver for Videnskabelighedens Tarv og Fremme ved sine betydelige Bidrag, og Embedsmandens Gaver maatte ansees saa meget betydeligere og for Giverne Hæderligere, som de gaves i et Tidspunkt, i hvilken den største Deel formedelst Pengeforværringen kummerligen ernærede sine Familier. Hine gave mestendeels af Overflodens, disse af Armodens Kasser, og begge Parters Bidrag maatte i Værd kappes om Prisen.

Da saaledes al Tvivl var hævet om at Universitetet vilde blive oprettet i Norges eget Skjød, besluttede Directionen for Selskabet for Norges Vel at foranstalte en stor og almindelig Takkefest, som berammedes til 11te Decbr. 1811, i hvilken Anledning der udstedtes et Circulair til alle Districtscommissioner, for at Høitideligheden kunde blive udført samstemmigen, og paa en til Sagens Vigtighed og Værd passende Maade. Festen holdtes mestendeels overalt i Kirkerne, fordi Mængden af dem, som deri deeltoge, ikke kunde rummes i private Localer. Fast overalt holdtes Taler, Musik og Sang opførtes, og Dagen endte som sædvanlig ved saadanne Leiligheder med Festmaaltid og Dands.

Ogsaa af den norske Afdeling i Kjøbenhavn høitideligholdtes Festen, forherliget ved Musernes Gaver, og Kongen gav ikke alene i naadige Udtryk sit Bifald tilkjende over denne [214] Høitidelighed, men var med det kongelige Hof tilstede ved Festen, ved hvilken flere Taler bleve holdte af Præsidenterne for de forskjellige videnskabelige Stiftelser i Danmark og Norge og endog i det fjerne Udland, i hvilke der aflagdes deres Taksigelser til den kongelige Stifter for denne vigtige Forøgelse af Landets videnskabelige Institutioner. Der fremstod ogsaa Prinds Christian Frederik og hilsede som Præses for Videnskabernes Selskab i Trondhjem det vordende Universitet med en kort Tale.[n139] Der blev i Norge talt meget om den Effect, som denne Tale havde gjort paa Tilhørerne, ikke alene formedelst det til Sagen passende Indhold og de vakkre Ord, men og den Anstand og Værdighed, hvormed den blev foredragen. Vi forbigaae at tale om de forskjellige Maader, hvorpaa denne Fest udførtes i de forskjellige Egne, der mere udmærkede sig ved Munterhed og hjertelig Deeltagelse end ved Pragt og Festligheders sædvanlige glimrende Tegn. Men dette vove vi at paastaae, at Dagen var en Glædesdag for de fleste Nordmænd, og at Manges Hjerter hævede sig i Tak til Forsynet og den ædle Giver for det Gode, som var Norge skjænket. Denne Gave af Frederik den *VI*te gjordes i Sandhed i beleilig Tid, og maa betragtes som et af de herligste Forberedelsesmidler til at gjøre den politiske Forandring, som kort efter indtraf, heldbringende for Fædrelandet, og som den bedste Støtte for det nye Selvstændighedsværk. Med Rette bærer derfor Norges Universitet Stifterens Navn, og Mindet om denne Velgjerning vil bevares i Norge med Taknemlighed af en fjærn Efterslægt.

Tyvende Capitel

[215] Med Hensyn til Norges Handel kunde Aaret 1811, som ovenfor udviklet,

kaldes et Fredens Aar, og i Henseende til indvortes livlig og fordeelagtig Virksomhed kunde det stilles ved Siden af det nys henrundne. Norges Handelsvirksomhed overgik i dette Aar ogsaa Danmarks, og bidrog til at forbedre Frænderigets Tilstand. Danmarks active Handel laa ogsaa i dette Aar i en dyb Dvale. Dets Ostindie- og Chinafarere, som nyligen før Krigens Udbrud havde sat saa mange Hænder i Bevægelse, ikke alene for dansk, men i en mere betydelig Grad for hollandsk Regning, laa nu stille. Skibene forvanskedes eller solgtes, forsaavidt de vare beqvemme Trælastdragere, til Norge. Fast ingensteds var den danske Kjøbmand aabnet nogen Vei til directe Handel, og den indirecte kunde blot drives paa besværlige og kostbare Snigveie. Kort før Krigen havde Danmark, især Kjøbenhavn, under en blomstrende Handel paa China og Ostindien, ikke alene i Overflod forsynet Danmark og Norge med Kolonialvarer; men det var et Oplagssted for de østersøiske Provindser, der deels ikke toge Deel i denne Handel med fremmede Zoner udenfor Europa, deels formedelst Krig med Frankrige derfra vare udelukkede. Denne livlige Handel ophørte nu brat. Handelsforbindelsen imellem Kjøbenhavn og Norge, saa levende før Krigen, var under denne saagodt som afbrudt, og Forholdet var endog tildeels blevet omvendt. De udelukkende Privilegier, som vare Hovedstaden tildeelt med Hensyn til Handelen med Colonialvarer, havde gjort Kjøbenhavn til begge Rigers Oplagssted for disse Producter, der i en stadig Canal beskjæftigede mangfoldige Skibe og berigede Mange blandt Hovedstadens Stor- og Smaahandlere. Norge blev nu, [216] som før fortalt, paatvunget en større Overflod af disse Producter paa det engelske Marked, end det selv kunde forbruge, og ikke faa Partier deraf listede sig, gjennem Fartøier, der vare forsynede med Korn-Licencer, til de danske Provindser. En stor Forandring foregik saaledes under Krigen med Hensyn til Omsætning af udenlandske Varer imellem Norge og Kjøbenhavn. Denne er aldrig mere vendt tilbage i sin forrige Livlighed; thi med den frie Forbindelse mellem Danmark og Norge efter den gjenvundne Fred kom tillige friere Handelsforhold for Norge. Kjøbenhavns priviligerede Handel til Norges Skade ophørte; for Norge aabnedes alle Havne med lige Frihed, og det forsynede sig med hine Luxusvarer paa de Markeder, hvor de billigst forsælges. Endog den danske Kornhandel førtes under Krigen meer activ fra Norges Side end før samme. Tilforn var det meest danske Skuder, der tilførte Norge det Korn, som

det i saa stor Mængde behøvede, og Norge fandt bedre sin Fordeel ved at beskjæftige sine Matroser paa store Trælast- og Fragtfarere, som beseilede fordeelagtige Markeder, og nøde Godt af de nordiske Rigers Neutralitet, under fast det hele øvrige Europas Krigstilstand. Under Licencefarten var det mestendeels kun norske, og især store Skibe som sattes i Bevægelse i Kornfarten, fordi disse Sikkerheds-Documenter fløde lettere gjennem norske Canaler under Norges livlige Handel med England, og fordi Norge havde flere Skibe af den Drægtighed. Kun Nordstrandsfarten fortsattes fremdeles med mindre norske Farkoster, og i denne blandede sig ofte danske Smaaskuder. Nordstrandsfarten havde – som ovenfor udviklet – under Krigen overhovedet en sær Betydning, fordi Kornhandelen formedelst den korte Afstand mellem Danmark og Norge førtes lettere derfra, og den aarvaagne Fiende lettere skuffedes. Under [217] Licencefarten fik den en endnu større, fordi Norges Overflod af Colonialvarer under denne lettere overførtes til denne Kyst, og derfra igjen udbredtes over de danske Provindser.

Men Danmarks mindre heldige Stilling end Norges under et Par Krigens Aar, medens Licencefarten blomstrede her, forbedredes formedelst flere gunstige Omstændigheder, ligesom dets Kræfter til at udholde Krigens Rædsler og Næringsveienes dermed forbundne Forulempelser ere langt større end Norges. Savnet af Colonialvarer erstattedes i Frændestaten paa flere Maader. Lykkeligviis befandtes, som ovenfor bemærket, ved Krigens Begyndelse et stort Forraad af Colonialvarer i Kjøbenhavn, som ikke alene for en Tid tjente til Danmarks egen Forsyning, men endog forsendtes til Hamburg. Vi have seet at denne Forsendelse tilligemed andre Aarsager bidrog til at forebygge Coursens Fald i flere Maaneder efter Krigens Udbrud, som ellers maatte være bleven en Følge af saa mange for den danske Statscasse og Privates Formuestilstand trykkende Omstændigheder.[n140] Da dette Forraad udtømtes, erstattedes Savnet paa flere Maader. Under Krigen opsnappedes flere fiendtlige Skibe i de snævre Sunde, hvorigjennem der strømmede Skarer af fiendtlige Coffardiskibe, ladede med alle Slags europæiske og transatlantiske Varer, af danske Kapere og Orlogsfartøier, og den stærkeste Convoi kunde ikke hindre, at kostbare Ladninger stundom afskares fra den beskyttende Flaade. De Auctioner, som ideligen holdtes over

dette Slags Kostbarheder, udbredte dem derfor stundom i ikke ringe Mængde [218] i Hovedstaden. – Efterat Krigen med Sverige var endt, dreves megen Handel over Gothenborg med Colonial- og engelske Manufacturvarer. Især var denne Omsætning livlig i Aaret 1811, og der var i den Tid megen Tale om Begunstigelser, som tilstøde Kongens Adjutanter og yndlinger gjennem Indførsels-Tilladelser,[n141] der solgtes til Kjøbmænd. Amerikanske Skibe bragte ogsaa mange exotiske Producter til Kjøbenhavn. Der var saaledes overhovedet ingen Mangel paa disse Artikler i Kjøbenhavn under Krigen, og det var først i en fjærn Afstand fra Hovedstaden, at disse Nydelser formindskedes eller erstattedes ved Surrogater.[n142]

Der fattedes saaledes ikke Hovedstaden paa Overdaadigheds- ligesaalidt som paa Fornødenhedsvarer, men det kunde synes som Midlerne til at betale dem maatte svækkes under den store Handelsforvirring og Standsning af Skibsfarten paa udenlandske Farvande. Men Krigen er et Uhyre, som nærer sig af sit eget Blod. Danmarks Udrustninger og Militairets Forøgelse i Hovedstaden foranledigede der store og fordeelagtige Omsætninger. I en stor By er desuden den indenbyes Omsætning af største Vigtighed, i det det ene Forbrug rækker det andet Haanden i Omsætningernes Kredsløb. Kjøb og Salg løbe ved Siden af hinanden i en idelig fortsat Kjæde, og Livets mangfoldige Krav udvide Virksomhedens Kreds i alle [219] Retninger. Kjøbenhavns Folkemængde aftog saaledes ikke under Krigen, og om end Formuen betydeligen formindskedes paa enkelte Hænder, der udelukkedes fra den før Krigen saa fordeelagtige Handel paa Ostindien og China, og om end Kjøbenhavns største Huse rystedes i deres Velstands Grundvold, saa accumuleredes Formuen igjen paa de mindre Hænder. Desuden begyndte paa den Tid en særegen Virksomhed, som vi ere langt fra at betragte som et Held for det dansk-norske Statssamfund, men som udbredte et stort Feldt for Speculationer og Omsætning – nemlig Agiotage med Varer og Penge. Der kjøbtes og solgtes paa Børsen uden noget bestemt og reelt Handelsøiemed Vexler den ene Postdag, for den næste at drive den samme Omsætning. Andre, som anede Coursens Skjebne og det circulerende Papirs Tilintetgjørelse, kjøbte for dette, medens det endnu havde nogen Værd, rede Sølv eller en Myntsort, som er hævet over Cours, og indsluttede det enten i sine

Gjemmer eller betroede det til fremmede Casser. Paa samme Maade kjøbtes og solgtes Varer ideligen gjennem samme Hænder, og der fandt dengang Phænomener Sted paa Københavns Børs, liig dem der vare almindelige i Amsterdam, hvor ofte Korn solgtes, som ei havdes i Forraad. Ingen Forfølgelse, ingen offentlig Foranstaltning var istand til at bortskræmme disse Speculantere. De vare Conjuncturernes Børn, der næredes af naturlige Omstændigheder. Der var i de Dage i Aviser og i daglig Tale megen Skrig over dette Spil med Vexler, Varer og Penge, der stempledes med Navn af Landsforræderie, grusom Ubarmhjertighed og Egennyttens afskyelige Fostre. Men Ulykken laa ikke i disse Omsætninger selv, men i de Omstændigheder, som havde fremledt dem. Krigsudgifter, uheldig Finantsbestyrelse allerede fra ældre Tider, mislig, skjønt i Sandhed [220] velmeent, Anvendelse af Statens Midler under Krigen selv, bidrog til Papirpengenes daglige Forværring, og hvorledes vilde man opretholde et Repræsentativs Værd, som Staten med egne Hænder, tvungen af en haard Nødvendighed, dagligen bidrog til at forvirre, og derfor selv viiste Ringeagt? – Naar Varen frembydes i større Overflod end Afsætningens Omraade kræver, falder dens Værd; bliver den sjeldnere, stiger den. Disse Phænomener ere saa naturlige paa Handelens Bane, at kun Uvidenheden undrer sig eller harmes derover. Desuden vare mange af disse Kjøbere af Vexler og fremmede Penge naturlige Speculanter; de havde Penge at betale i Udlandet og søgte dem der hvor de vare at finde. Det hendtes saaledes ofte, at Coursen var slettere i Kjøbenhavn end i Hamburg, fordi der vare Flere i Kjøbenhavn, der maatte remittere end kunde trassere. – Vi føle intet Kald til at forfølge Sporet af Regjeringens Vexel-Omsætninger.[n143] Den maatte drive et ufordeelagtigt Spil med Kjøb og Salg af udenlandske Vexler og Papirer, for at snoe sig igjennem en uafbrudt Forlegenhed for gyldig Valuta, og reise de fornødne Midler til en ulige Kamps Fortsættelse. Det største Handelshuus, som den dertil benyttede, vandt ingen Fordeel ved at lade sig bruge som Regjeringens Agent. – Alle Regjeringens Foranstaltninger til at forhindre dette Coursjobberie paa Kjøbenhavns Børs – Landets eneste paa den Tid – vare tildeels unyttige, tildeels endog skadelige. Det forbødes at sende Bankosedler med Posten uden een Gang om Maaneden, at trække danske Vexler paa længere Sigt end 8 Dage; [221] det halve Beløb af Priispengene maatte

indleveres i Kongens Casse, og man tillod, at Toldafgifterne af Colonialvarer i Hertugdømmerne – som ei optoge de danske Bankosedler i den almindelige Circulation – maatte betaltes med Sedler. Intet formaaede at standse Pengeforværringens Flugt, og i hine Dage vare Lægemidlerne ofte ligesaa dræbende som Sygdommen selv. Den korte Sigt af Vexler lagde stor Tvang paa Handelen i Norge, hvor en naturlig Vexelhandel og en reel Omsætning formedelst et fordeelagtigt Salg af Landets Producter fandt Sted. Denne Indskrænkning i Vexelens Løbetid, som i begge Riger fortsattes længe efter Krigen, har svekket Virksomhedens Creditmidler indtil begge Landes Lovgivning i denne Henseende har taget sig andre Landes Exempler til Mønster, og mestendeels hævet den.

I de danske Provindser fandt ogsaa Omstændigheder Sted, som lindrede næringsdrivende Borgeres Lidelser under Krigen. I Hertugdømmene aabnedes midt under den en Virksomhed, der i visse Dele deraf endog overgik den, som i Fredens Dage sædvanligen der drives. Allerede i Aaret 1809 begyndte Tøndern en stor Omsætning af udenlandske Producter, som ikke alene solgtes i Landet selv, men store Partier kunde forsendes til det sydlige Fastland. Tøndern blev et Oplagssted for engelske Colonial- og Manufacturvarer igjennem en simuleret Fart af engelske Skibe under neutralt Flag, eller neutrale Magters Fartøier. Hvor betydelig denne Fart var, sees deraf, at Toldintraderne i denne lille By i Aaret 1809 beløbe sig til 344,399 Rth. S. h. Ct., og i 1810 endog til 504,476 Rth. Ct.[n144] Da Napoleon opdagede denne stærke Fart paa Tønningen, der forstyrrede hans Plan at udelukke engelske Varer fra Fastlandet, [222] fremtvang han vel deri en Indskrænkning; thi for Danmark var Napoleons Villie dengang en Lov; men de indførte Varer bleve imidlertid udbredte trindt omkring i Landet, og gjennem franske Sikkerhedspapirer ogsaa paa Fastlandet sønden for, hvor denne Omsætning blev en Rigdomskilde for franske Generaler. De danske Provindser, især Jylland, lede mindre under Krigen, da Kornet, som der udgjør en saa vigtig Exportartikel, steg høit i Priis, hvorved Landmandens Vilkaar meget forbedredes. En stor Deel af Smaastædernes Indbyggere følte vel Krigens Tryk, men Kornhandelen udgjør ogsaa der en vigtig Næringsgreen, som under Krigen var meget livlig. Under Licencefarten forbedredes den danske Kornhandel meget

formedelst de norske Kjøbmænds større Soliditet og Evne til at betale de kjøbte Fødevarer med gyldig Valuta. Privatmænd toge ogsaa i Aarene 1810 og 1811 mere umiddelbar Deel i Norges Kornforsyning, og denne var ikke saa meget i Statens Hænder som før og siden.

Den danske Coffardifart var visseligen ikke i den livlige Gang som den norske, men om de store danske Handelsskibe hvilede i danske Havne, saa vare ikke de danske Matroser og Kystboere ledige. En stor Deel brugtes i den danske Marine, som mestendeels bestod af Kanonbaade og mindre Fartøier, medens Orlogsfarten maatte savne sin sædvanlige Understøttelse af norske Matroser; en anden Deel beskjæftigedes, som ovenfor berørt, i Kaperfarten. Nu og da fandt og danske Matroser Beskjæftigelse paa de danske Skibe, som blandede sig i den norske ved Licencer beskyttede Trælastfart. De sendtes under Sikkerheds-Documenter til Norge med Korn, domicilieredes der som norske Fartøier for at kunne beseile engelske Havne med norske Varer, og toge sin Deel af den vundne Fordeel. Dertil [223] kom, at en Skare af mestendeels danske Sømænd sendtes til franske Havne for at bemande enkelte franske Orlogsskibe.[n145] Der hørtes saaledes oftere i Danmark Klage over, at brugbare Hænder unddroges andre naturlige Sysler i Landet selv formedelst Udskrivningen, end over Mangel paa Sømandshyre. Derhos gjorde Danmarks Fabrikvæsen i flere Henseender gode Fremskridt under Krigen, og flere Hænder beskjæftigedes dermed end tilforn. Enkelte Manufactur- og Fabrikvarer fordyredes under Krigen formedelst den Blokade-Tilstand, hvori Danmark befandt sig, og det var ikke at undres over, at især de Fabrikker trivedes, som forefinde i Danmark selv tilstrækkelige Materialier til Forødling. Uldne Varer forædledes saaledes i Danmark paa store i Provindserne anlagte Klædefabrikker, og endog Bomuldsfabrikker vare i god Bevægelse, da Amerikanerne og Priser, som erobredes af Orlogsmænd og Kapere, dertil leverede Stoffe.

Den productive Klasse af Borgere manglede saaledes, ligesaalidet i Danmark som i Norge, i Krigens midterste Aar Anledning til at skaffe sig igjennem sine Hænders Arbeide de fornødne Næringsmidler, der i Danmark ligge ved Virksomhedens Fod. Anderledes havde det sig vistnok med den uretteligen kaldte inproductive Klasse, der søger sine Indtægtskilder mere i Sjælens end Legemets

Virksomhed, og gavner Staten mere med deres Hoved end deres Hænder, eller som lever af oplagte og forhen samlede Capitaler. Vi have forhen bemærket, hvor meget disse Statsborgere lede under Krigen, og vi kunne [224] henvise til de lydelige Klager, som derover i hiin Tid førtes i offentlige Blade, hvoraf længe efter Gjenlyd hørtes i Norges Storthingsal.[n146] Men Lidelsen strakte sig ogsaa til Besidderne af faste Eiendomme. Især forstyrredes Forpagtningsvæsenet. En stor Deel af Jordegodset var paa ubestemte Aarsrækker bortforpagtet paa en Tid, da Sølv og dets Papiirrepræsentant næsten vare lige gyldige Værdier. Nu sank Pengenes Værd under Krigen efterhaanden til den størst mulige Dybde, og Eierne befandt sig stundom i en langt slettere Tilstand end deres Forpagtere. Dette Slags Lidelser vare langt større i Danmark end i Norge. Forfatteren kjendte flere Herremænds Familier, som formedelst denne Omstændighed vare nedsunkne til Livets trangeste Kaar. Men disse Enkeltes Klager, som desuden sjelden ere høirøstede, trængte ikke igjennem den Virksomhed, som fandt Sted iblandt productive Borgere under Krigen, og tildeels næredes af den.

Aaret 1811 var saaledes at betragte som et af Norges lykkelige Handelsaar, i hvilket det høstede store Fordele af den stiltiende Eftergivenhed, hvormed de krigførende Magter tillode en fredelig Forbindelse og et levende Samqvem mellem England og Norge, medens gjensidigt Had og Forbittrelse herskede i Cabinetterne, og alvorlig Kamp i de samme Have, hvor de krigførende Magters Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side. Norges Stilling var, som ovenfor bemærket, i denne Henseende lykkeligere end Danmarks; men det trængte meer end dette til en fredelig Handelsvirksomheds Velgjerninger. I Norge begyndte allerede de Elementer, som i de paafølgende Aar fremledte [225] en tilbagegaaende Velstandsperiode, deels hentede fra den mindre Forsigtighed, hvormed heldige Handelsperioder ofte benyttes i Norge, deels fra de offentlige Foranstaltninger, som forviklede de indvortes Næringsforhold. Norge stod saaledes ved Foden af en Forandring i dets fremskridende Velstandsforhold, som det i tilbørlig Grad manglede indvortes Kræfter til at modstaae, medens Danmark, velsignet med større Naturens Gaver og større Styrke af indvortes Hjælpemidler, ikke kunde bøies af den øiebliklige Nød og Fare, hvorunder det leed i Krigen.

Pengenes Forværring, der fremledede den store Statsbankerot, som paafulgte 1813, føltes ikke i nogen af Rigerne inden den borgerlige Virksomheds Omraade i den Grad under Krigen som efter den. I denne Henseende befandt Landet sig i en Slags Febertilstand, og Sygdommens Følger viiste sig i en høiere Grad efterat Freden var sluttet, og Lidelserne maatte synes endte. Saalænge Krigen varede, gav den stigende Ringeagt for det omløbende Repræsentativ Anledning til idelige Omsætninger. Saasnart Sedlen var kommen i den virksomme Borgers Haand, udstrømmede den derfra i nye Omsætninger, af Frygt for at den Dag snart skulde komme, da den fik de franske Assignaters Skjebne. Ingen Capital henlagdes paa Kistebunden i den Tid. Alle Byrder af en Finantsforstyrrelse, som havde sin Rod i et heelt Aarhundredes Vildfarelse, og nu nærmede sig den sidste Ødelæggelse, henskjødes paa Efterslægten. Den Slægt, som levede under Krigen, bar mange Byrder; men den mindre Deel af Nationen bar denne. Skrækkelige bleve derimod Følgerne af denne Statsbankerot paa de Slægter, som overlevede Krigen, hvis Beskrivelse hører til en anden Deel af Norges[n147] Historie. Vi gjentage kun her den Slutningsbemørkning, [226] at Norges Tilstand i de Krigens Aar, som her beskrives, i det Hele var bedre end Danmarks, men at Danmark, med Hensyn til dets Borgeres Velvære, snart igjen vandt den Velstandspriis, som dette mørkværdige Lands indvortes Kraft, som en Følge af Naturens Velsignelse, giver dets Indbyggere i Hænde.

Eenogtyvende Capitel

I Begyndelsen af Aaret 1811 skede den uheldige Expedition mod Øen Anholt, under Commando af Lieutenant Falsen, for at tilbageerobre denne af Englænderne besatte Øe. Allerede i Mai 1809 var denne bleven besat af de Engelske som et vigtigt Punkt til at beskytte den engelske Seilads i Kattegattet, og

til den Ende var den bleven stærk befæstet. De Beretninger, som haves om Aarsagen, der bevirkede et saa uheldigt Udfald for de Danske, saavelsom om Tabets Størrelse, ere, som sædvanligt ved Begivenheder af den Bestaffenhed, meget forskjellige; kun deri ere Alle enige, at denne Expedition var en af de uheldigste under denne Krig, hvis Historie har mange mørke Blade.[n148] Angrebet dadledes meget paa den Tid i strategisk Henseende, da det ansaaes uhensigtssvarende at vove en [227] blodig Kamp for at erobre en Øe, som den engelske Sømagt, der beherskede de nordiske Vande, og i andre Henseender havde sit stadige Ophold i Kattegattet, kunde uden Vanskelighed tilbageerobre.

Lieutenant Falsen var kort forhen bleven hædret med det dannebrogske Commandeurkors, og det laa ham meget paa Hjertet at vise sine Landsmænd, hvor værdig han var til Udmørkelsen. Han samlede saaledes sin lille Roerflotille, som bestod af 12 Kanonbaade og 12 Transportfartøier, den 26de Marts 1811 i Gjerild Bugt paa Østkysten af Jylland, for at overrumple den engelske Besætning paa Anholt og indtage denne vigtige Position. Men Overrumplingen mislykkedes aldeles, da Besætningen allerede flere Uger forud var bleven underrettet derom, og havde gjort kraftige Foranstaltninger til at forsvare sig mod et Angreb. Expeditionen bestod af omtrent 1000 Mand, nemlig 200 Matroser og omtrent 800 Mand Landtropper. Men allerede ved Indskibningen klagede Chefen for Landtropperne over, at ikke det fornødne Skyds og Ammunitionsvogne kunde tages ombord. Da Expeditionen Natten mellem den 26de og 27de Marts var ankommen til Anholt, udskibedes først Matroserne tværtimod Chefen for Landmagten, Major Melsteds alvorlige Paastand at Landtropperne burde udskibes først, fordi disse fornemmeligen skulde bruges ved Fortets Indtagelse. De 200 Matroser stormede i Land, efter vor norske Beretning i een Klump, støiende og tildeels i en beruset Tilstand. Det paastaaes, at den engelske Besætning netop Dagen i Forveien var bleven færdig med de fornødne Forsvarsanstalter, og at den af den Aarsag havde gjort sig en glad Aften, uden at opstille den fornødne Vagt paa Øen. Saaledes formenes, at dersom den fornødne Forsigtighed og Stilhed var [228] bleven brugt ved Landgangen, vilde Commandoen være bleven overrasket i sin Seng, og Overrumplingens Held være bleven fuldstændig. Men den engelske Besætning kom paa Benene formedelst

Matrosernes Støi, og Overraskelsen var forbi. Kort forud var en Fregat og en Brig ankommen fra England, hvis Mandskab understøttede Besætningen, og de Danske lede et stort Nederlag. Falsen selv slap derfra med Livet, og den større Deel af Kanonbaadene og Transportskibene, der adsplittedes efter Slaget og Flugten, bleve reddede; men Chefen for Landtropperne, den kjække og almeenagtede Major Melstedt, saavelsom hans Eftermand i Commandoen, Capitain Prydtz, samt Chefen for de landsatte Matroser, Lieutenant Holsteen, bleve dræbte. Desuden bleve mellem 2 til 300 Mand dræbte og fangne; en Deel Ammunition og nogle Fartøier bleve erobrede. Nogle Breve, som vexledes mellem den commanderende General i Jylland og Commandanten paa Anholt, bære imidlertid Vidnesbyrd om de danske Troppers Tapperhed, og om der endog var Feil ved Planens Anlæg, og den tildeels blev udført med Fremfusenhed, reddedes dog ogsaa her den danske Krigsmands Ære. Dette Togs slette Udfald opvakte Mismod og Misnøie i begge Riger, men fornemmeligen i Danmark, endskjønt det i sine Følger ikke var af nogen Betydenhed. Især udlod man sig i Kjøbenhavn med høi og bitter Misnøie over dette Tog[n149] og meente, at Falsen ei vilde blive sin Konge velkommen. Men offentligen skede Intet, som bevidnede den danske Konges Misnøie med Toget. Den offentlige Beretning [229] derom indeholdt ingen Daddel over Mangel paa Conduite eller Sømandskjækhed.

Historien har forøvrigt ikke at fortælle om nogen Krigsbegivenhed i dette Aar, der fortjener at udhæves. Fiendtlighederne indskrænkede sig mestendeels til Kaperfarten i Danmark, og engelske Krydseres Opbringelse af smaa norske Baade mellem Jylland og Norge. De engelske Chefers Adfærd var i denne Henseende meget forskjellig, idet de Fleste forsmaaede disse usle Priser, eller i det høieste lode sig nøie med nogle Forfriskninger, medens Nogle af dem tilintetgjorde de mindste Baade, der ofte førte mindre end 20 Tønder, og slæbte Folkene til England i Fængsel.

Toogtyvende Capitel

Sverige fulgte, som ovenfor viist, en klogere, eller i det mindste med Hensyn til den snart paafulgte Forandring i Europas Stilling heldigere Politik, og vidste under en offentligen erklæret Krigstilstand med England at maskere en fredelig Handelsforbindelse med dette Land. Det havde valgt en Tronfølger iblandt Napoleons Generaler, og som en Følge deraf tilsyneladende sat sig i Krigstilstand med England, men dets Statsmænd ansaa denne nøiere Forbindelse med Frankrig altfor dyrekjøbt, naar den skulde lede til et virkeligt Brud med England, der maatte foranledige en Standsning af alle dets vigtigste Indtægtskilder. Efter mange forgjæves Underhandlinger og ydmyge Notevexlinger med det franske Hof havde Sverige omsider, som ovenfor fortalt, beqvemmet sig til at erklære England Krig, men den virkelige Stilling forandredes derved lidet. I de franske-officielle Aviser klagedes over, at Sverige uagtet Krigserklæringen [230] vedblev at forsyne den engelske Flaade med Fornødenheder, at det modtog talrige Handelsflaader under engelsk Convoi i sine Havne, og at engelske Manufacturvarer og med engelske Skibe indførte Colonialvarer ingensteds havde en villigere Afgang end i Sverige. Selv i engelske Blade praledes der af, at et stort Antal af Englændere under Navn af Amerikanere opholdt sig i Gothenborg, og at den engelske Flaade derfra rigeligen provianteredes. Sveriges Lunkenhed for Continentalsystemet og Uvillie til aabenbar Feide med England viiste sig i en endnu høiere Grad, da det blev af Frankriges Keiser opfordret til at sende sine Matroser til Frankriges Havne for at bemande den franske Flaade, men afslog det. Sveriges Kronprinds, der stedse maatte fremtræde som dets Talsmand hos Napoleon i vigtige Anliggender, søgte vel at formilde Afslaget i de venskabeligste Udtryk; men det antoges som et aabenbart Beviis paa Sveriges forandrede Politik, og forberedede den strax derpaa fulgte fiendtlige Stilling imellem begge Nationer. Der var saaledes Intet tilbage uden at slutte sig nøiere til Rusland, som netop da ogsaa satte sig i en mindre fredelig Stilling til Frankrige, og de fiendtlige Skridt, som Napoleon gjorde mod Sverige i Begyndelsen af 1812, forvandlede den indtraadte Kulde mellem disse tvende Nationer til en aabenbar Krig.

Rusland havde nu ikke mere den Aarsag som før til at smigre den store Keiser, efterat det i Norden havde naaet den forønskte Grændseudvidelse og

Fasthed i sin Grændseudstrækning. Imod Sønden førtes vel endnu i Løbet af dette Aar Krigen mod Tyrkerne med vexlende Held, mestendeels fordi Rusland der, under dets mindre fredelige Stilling til Frankrige, ei kunde anvende sin hele Magt. Seiren var endog stundom paa Tyrkernes [231] Side. Men mod Aarets Ende vendte atter Lykken sig til Ruslands Fordeel, og ved Englands Mægling stod det paa Veien til en Fredsslutning, som sikkrede det nye Erobringer. Derimod havde Ruslands Keiser Aarsag til at frygte Napoleons fremskridende Vælde og egenmægtige Politik. Han havde ikke alene forenet Holland og de tydske Hansestæder med det franske Rige, uden at tage Hensyn til sin Forbindelse med Rusland, men han havde ogsaa indlemmet i sine Udvidelsesplaner en Fyrstes Land, nemlig Hertugen af Oldenburgs, som var Keiser Alexanders nære Blodfrænde, og som tog sin Tilflugt til Petersburg for at fremføre sin Anke. Uagtet derfor Napoleon yttrede det sikkre Haab, at Freden paa Fastlandet ei vilde blive forstyrret, var det dog tydeligt, at Venskabet mellem begge Keiserne var afkjølet, og at Keiser Alexander var betænkt paa, saasnart han ansaa sig stærk nok, at standse Frankriges Anmasselser. England aabnede endog mod Aarets Slutning Underhandlinger med det russiske Hof igjennem en Minister, og Alt bebudede, at den korte og med Lunkenhed førte Krig imellem England og Rusland skulde gaae over til Fred og Alliance mod Frankrige.

Sverige benyttede sig af denne Forandring i Ruslands Politik, for at gjøre sig mere selvstændig med Hensyn til sin Stilling til Frankrige, og nærme sig et fredeligere Forhold til England. Til den Ende ordnedes de Foranstaltninger, som vare fornødne i Anledning af Finlands Indlemmelse i Rusland, paa det fredeligste; Salget af deres Eiendomme, der ikke vilde forlade det gamle Dynasti, iværksattes efter en venskabelig Overeenskomst, og det var aabenbart, at Forbindelsen imellem Sverige og Rusland knyttedes i samme Grad fastere, som den slappedes mellem Sverige og Frankrige. For derhos [232] at give sin politiske Stilling tilbørlig Vægt besluttedes en stor Forøgelse af Sveriges Landtropper. Til den Ende bestemtes Armeens Udvidelse ved en almindelig Udskrivning af 50,000 Mand, hvoraf dog kun 15,000 Mand strax skulle stilles under Vaaben. I denne Foranstaltning anede den svenske Nation en Tilnærmelse til det franske Conscriptionssystem, hvorimod Rigsdagen kort forhen havde erklæret sin Uvillie,

og paa enkelte Steder udbrød Misnøien i aabenbare Uroligheder, der dog dæmpedes uden videre Følger. Det var saaledes mod dette Aars Slutning tydeligt, at Sveriges Regjering havde forandret sin Politik, og ventede kun paa en beqvem Leilighed til at vende tilbage til en politisk Forbindelse, som befæstede Grundvolden for dets indvortes Velstand.

Det var derhos i Sandhed ei at undres over, at Danmark holdt sig fjærn fra denne Forandring i de øvrige nordiske Rigers Politik, og støttede sig alt meer og mere til den mægtige Frankriges Keiser. Ved Hansestædernes Indlemmelse i det franske Rige var Frankriges Endestav ligesom flyttet til det danske Riges Grændser, og ethvert fiendtligt Forhold fra Danmarks Side mod Frankrige vilde havt Erobringen af dets vigtigste Provindser til Følge. Haabet om Erstatning for alle dets uforskyldte Lidelser, som en Følge af fremmed Voldsomhed, og for alle dets Opofrelser under den største Forstyrrelse i alle indvortes Forhold, maatte aldeles forsvinde under denne Forandring i dets Politik, om det endog lykkedes Danmark med den franske Keisers Samtykke at sætte sig i Neutralitetstilstand. Det havde derimod de største Fordele at vente ved at stille sig under en Seiersfane, for hvilken det hele Europa endnu maatte bøie sig. Der var paa den Tid aldeles ingen Grund til at tvivle om Napoleons Kraft til at kue sine nye Fiender; – han havde [233] tilforn søndersplittet frygteligere Forbund, og ydmyget farligere Fiender end dem, der nu reiste sig mod ham. Var Rusland mægtig saa var det ogsaa fjærnt; det havde nyligen følt Frankriges Overmagt, og Ingen tænkte paa at sammenligne Ruslands Hære og dets Generaler med Napoleons seierbekrandsede Krigere. – Det maa saaledes betragtes mere som en uheldig end som en uklog Beslutning, at Danmarks Konge i dette afgjørende Øieblik lagde sin politiske Skjebne i Napoleons Haand. Loddet om en Forbindelse mellem Østens og Vestens mægtige Riger skulde kastes, og det var ikke den høieste politiske viisdom givet at bestemme den Bane, hvorpaa den fuldkomneste politiske Selvstændighed og de største Fordele vare at vinde. Desuden maatte Danmark langt mere stole paa Napoleons Venskab end paa Ruslands. Danmark laa aldeles udenfor den franske Keisers Forstørrelsesplaner, og i Napoleons Venskab maatte det vente en ædelmodigere og kraftigere Bistand end i Ruslands, der midt under Danmarks Opoffrelser for dets Sag, og under de helligste

Forsikringer om kraftig Medvirkning til en for Danmark hæderlig Fred, havde viist sig som Danmarks tvetydige, for ei at sige falske, Forbundsfrænde, saasnart det havde fuldført sine Erobringsplaner. Hvad havde Danmark vundet ved at indvikle sig i en ny Krigs Farer, og smerteligen forøge Norges indvortes Nød og Elendighed, for at lette Rusland Byrden af Finlands Erobring? Rusland glemte under Fredsslutningen med Sverige, at Danmark var til, og dets Diplomater gave et hemmeligt Vink om Ruslands Ligegyldighed ved at Sverige søgte Erstatning for sit Tab i Hjertet af Danmarks Stater. Skal Historien rose eller dadle Valget af den danske Konges Politik paa den Tid? Den vil vistnok være forsigtig med sin Daddel, naar den vil dømme efter Europas Stilling [234] i Almindelighed og Danmarks i Særdeleshed. Derimod var den Haardnakkenhed at beklage, hvormed den danske Konge, tværtimod sine Naboers Exempel, forfulgte i sin Afmagt det meest fiendtlige Forhold mod en Nation, der midt under Krigen viiste den meest aabenbare Tilbøielighed til at føre den paa den for begge Parter mindst fordærvelige Maade. Men hans Forbittrelse over en gammel Vennestats voldsomme og uforskyldte Anfald paa hans Lande tillod ham ikke, før i yderste Nød og ved Foden af en indvortes Gjæring, at tilegne sig det hemmelige Fredsanstrøg, som satte Rusland i Stand til at fortsætte Fredens Virksomhed midt under Krigens Vaabenlarm.

Allerede i Begyndelsen af 1811 anedes fra dansk Side Muligheden af en Krig med Sverige. I et Brev af 10de Februar 1811 meddeler Prindsen af Hessen, Norges Vice-Statholder, Contra-Admiral Lütken under strengeste Taushed denne Mulighed, og paalægger ham at eqvipere Flotillen og Briggerne. Den samme Meddelelse gjør Prindsen Generalmajor Haxthausen, og paalægger ham, som Armeens Intendant, at træffe de fornødne Anstalter til Providering. Men strax efter erklærer han under 29de Marts sin Forvisning om, at ingen Krig vil udbryde. Senere hen paa Aaret gave nye Rygter Vice-Statholderen Anledning til nye Forsigtighedsregler; men Rygterne synes dengang at have været ugrundede, og fra Sveriges Side gjordes endnu i Løbet af dette Aar intet fiendtligt Skridt, endskjønt store Planer med Hensyn til Nordens politiske Stilling vel allerede mod Aarets Slutning begyndte at gjøre i det svenske Cabinet.

Aaret 1811 var ikke saa rigt paa blodige Begivenheder i det vestlige Europa

som de foregaaende, men i Englands og Frankriges Politik var der i Hovedsagen liden Forandring. I England [235] havde Prindsen af Wales, som Prindsregent, i Følge en Parlamentsa et stillet sig i Spidsen for Rigets Bestyrelse i sin Faders ulykkelige Sygdomstilstand; men ingen Forandring skede derfor i Englands Politik. Det modsatte sig med Haardnakkenhed enhver fredelig Tilnærmelse til Frankrige, hvortil Napoleon aabnede det Anledning, og forelagde Samme saa ydmygende Fredsvikaar, som ingen Adgang kunde finde hos Frankriges Keiser. Evig Krig med Frankrige, saalænge dets Keiser fulgte et System, som aldeles forstyrrede Ligevægten i det europæiske Fastlands Politik, var Løsenet i Parlamentet og i de offentlige Blade, og hverken Napoleons Seiervindinger eller Englands egne Farer formedelst en voxende Statsgjæld og indvortes Forstyrrelse i Pengevæsen og Handelsforhold kunde formaae det til at forandre sin Politik. England fortsatte saagodtsom ene fremdeles sin djærve og modige Modstand mod Napoleons frygtelige Universalherredømme paa Fastlandet. I Storbrittanien fandtes i flere Henseender Spor af en vældig Kraft til at udholde Krigens Trængsler. Overalt herskede den største Virksomhed, en Mængde Husebygninger reiste sig i Hovedstaden som et Beviis paa dens Fylde af Velstandsmidler, og der fattedes aldrig Subscribentere til de store Statslaan, som Krigstilstanden paakrævede. Det erobrede den ene af Frankriges transatlantiske Besiddelser efter den anden, og var især i dette Aar iden Henseende heldig. Omendskjønt Englands Hære paa den pyrenæiske Halvøe som oftest maatte vige for Napoleons seierrige Generaler, vedligeholdtes dog Krigen der, og det lykkedes ham ikke at indsætte sin Broder i rolig Besiddelse af Spanien, eller aldeles forjage Englænderne fra Portugal. Krigen paa den pyrenæiske Halvøe blev et Element til Napoleons Undergang. – Østerriges Keiser, fremdeles beskjæftiget med at raade [236] Bod paa Følgerne af den ulykkelige Krig, synes fastere at slutte sig til sin Svigersøns Politik, og Preussen kunde i sin fortrykte og lemlæstede Tilstand hartad betragtes som en fransk Provinds.

Treogtyvende Capitel

Aaret 1812 havde en politisk Betydning for de tvenden forenede nordiske Riger, som gjør det til det mørkværdigste i de Seclers Række, i hvilke Foreningen havde varet; thi i dette Aar forberedtes Skilsmissen mellem dem. Det fremstiller saaledes et lærerigt Blad i vor nordiske Historie, og giver Stof til blandede Betragtninger over Magternes forskjellige diplomatiske Færd. Men hvilke Bevæggrunde der end fremledte denne Forandring i Nordens og især i Norges politiske Stilling, ved hvilke tvetydige Midler den end bevirkedes, saa ledtes Begivenhedernes Sammenføining af den store Bestyrelse til et endeligt Udfald, som for Skandinaviens fjærne Fremtid maatte ansees gavnlig.

Allerede i Aarets Begyndelse viiste der sig en Forandring i Sveriges og Frankriges gjensidige Forhold, der bebudede, at Carl Johans Ærbødighed for Frankriges Keiser, og hans Stilling til sit gamle Fædreland, ikke gjorde ham blind for det Lands Interesse, til hvis Styrer i Fremtiden Sveriges Folk frivilligen havde udkaaret ham. Han bestemte sig til at opløse den ældre Forbindelse, og handle som svensk Mand. Vi have ovenfor seet, hvor mange forgjæves Forsøg Napoleon havde gjort paa at formaae Sverige til alvorlige fiendtlige Foranstaltninger, for at udelukke England fra Fastlandet, og afbryde den [237] Handelsforbindelse, som styrkede denne haardnakne Fiendes Kraft til Krigens Fortsættelse. Det er tillige ovenfor viist, hvorlunde Sverige paa flere Maader fortsatte Fredens Haandværk under en offentligen erklæret Krig med England. Napoleon bestemte sig nu til at fremtvinge en alvorligere Krigstilstand i Sverige, hvis Styrelse han ansaa for at være i Vennehaand, og i en Fyrstes, paa hvis Eftergivenhed mod hans Ønsker, for ei at sige Lydighed mod hans Villie, han troede at kunne stole, og hans Forbittrelse blev desstørre jo meer uventet Modstanden var. – Den franske Minister Alquiers Forsøg paa at tilveiebringe et nordisk Forbund i Lighed med Rhinforbundet, for at sætte en Dæmning mod Rusland, var mislykket, og den franske Ministers heftige Noter i Stockholm besvaredes fra Kongen af Sveriges Side med en Anmodning til Napoleon at bortfjærne den besværlige Minister. Napoleon betragtede imidlertid dette Forlangende som en Krigserklæring.

Allerede i Januar Maaned rykkede Divisionen Friant ind i Pommern, lagde Beslag paa de svenske Kasser, besatte Embederne med Franskmænd og fordrede store Contributioner. Saavidt gik endog den franske General i sit fiendtlige Forhold, at tvende svenske Regimenter afvæbnedes og sendtes som Krigsfanger til Frankrige. Men Intet formanede at rokke Sveriges Beslutning, at knytte Forbindelsen med Rusland og England i samme Grad fastere, som den slappedes med Frankrige. Pommern og Rygen var et ringe Offer mod den Erstatning, som Sverige ved andre Udvidelsesplaner søgte at berede sig. Carl Johan forandrede i Følge heraf den ydmyge Tone, som hidtil havde hersket i hans skriftlige Adresse til Napoleon. Hans Brev til denne Keiser af 11te Februari 1812 aander en større Selvstændighed og Alvor end hans forhen omtalte Breve, og udgjør i den Henseende [238] et af den Tids meest mørkværdige historiske Documenter[n150] Deri beklager han sig over, at en Division af Prindsen af Eckmühls Armee Natten mellem den 26de og 27de Januari havde gjort et Indfald i Pommern, derpaa trængt ind i Hertugdømmets Hovedstad, og bemægtiget sig Rygen, og tilføier, at Kongen af Sverige venter en Forklaring over Grunden til en Fremgangsmaade, der strider saa aldeles mod bestaaende Traktater. Han beraaber sig fremdeles paa den Ret, som hans gamle Forbindelse med Napoleon giver ham til en aaben Fremstilling, og til at ansøge om en ufortøvet Forklaring af Bevæggrunden til dette fiendtlige Forhold fra Frankriges Side, paa det han kunde blive i Stand til at give Sveriges Konge sin Mening tilkjende om den Politik, som Sverige for Fremtiden har at følge. «Den Fornærmelse, – siger han – som uforskyldt er tilføiet Sverige, føles af Folket og dobbelt af mig, Sir, som er bleven overdraget den Ære at forsvare det. Om jeg end har bidraget til at gjøre Frankrige seierrig, og bestandigen har ønsket at see det agtet og lykkeligt, er den Tanke aldrig falden mig ind, at opoffre det Lands Ære og Uafhængighed, som har adopteret mig. Deres Majestæt bedømmer saa rigtigen de stedfundne Omstændigheder, at Samme kan sætte sig ind i min Beslutning. Uden at eftertragte den Ære og den Magt, som omgiver Deres Majestæt, forlanger jeg kun ei at betragtes som Deres Vasal. Deres Majestæt hersker over den større Deel af Europa, men Deres Herredømme strækker sig ikke til det Land, til hvilket jeg er kaldet. Min Ærgjærrighed indskrænker [239] sig til at forsvare det, og jeg betragter dette som

den Lod, Forsynet har tildeelt mig. Den Virkning, som det Indfald, hvorover jeg beklager mig, har gjort paa Folket, kan have uberegnelige Følger, og endskjønt jeg er ingen Coriolan og hersker ikke over Volsker, har jeg dog den gode Mening om det svenske Folk, at jeg kan forsikkre Deres Majestæt, at det er i Stand til at vove og foretage Alt for at hevne Fornærmelser, det ei har fremkaldt, og forsvare Rettigheder, som det maaskee hænger ligesaa fast ved, som ved dets Tilværelse.» – Paa dette alvorlige Brev svarede Napoleon kun ved at fortsætte og forøge de mod Sverige begyndte Fiendtligheder.

Der var nu for Carl Johan intet Andet at gjøre, efter en saa bestemt og aaben Forklaring af sin politiske Tro som Sveriges Kronprinds, end at slutte sig nøiere til Rusland, og indgaae Fred med England. Der trak saaledes et mørkt Uveir op paa de tvende forenede Rigers, Danmarks og Norges politiske Horizont, formedelst en Coalition imellem Rusland, Sverige og England. Denne Plan blev lagt under en fuldkommen, nyligen sluttet, Fred mellem de nordiske Magter, uden at Danmark efter Fredsslutningen havde gjort et eneste Skridt til at forstyrre det fredelige Forhold. Sveriges Had til Danmark, der saa ofte havde gjort, skjønt uheldige, Forsøg paa at benytte Sveriges Svaghed til dets ydmygelse og egen Forstørrelse, og Ruslands tvetydige Venskab, som forlod sin Allierede efter at have skudt ham frem paa Krigsskuepladsen for at befordre sine Forstørrelsesplaner, bragte en Forening i Stand, som ikke gik ud paa mindre, end at rive Norge løs fra Danmark. I Danmark kjendte man i Begyndelsen lidet til denne politiske Plan, og i Norge varede det længe, inden man derom kom til nogen Kundskab.

[240] Enkelte Stemmer af Oppositionen i Sverige have offentligen med Bitterhed berørt denne Beslutning, hvis Kilde med Rette ansaaes at udspringe fra Sveriges Kronprinds, men deres Udfald mod denne Fyrste synes ligesaalidet at være grundet i Sagens Natur, som Resultatet henpeger paa nogen Misledning. Hine have yttret den Mening, at Finlands Gjenforening med Sverige kunde skee paa en fredelig Underhandlingsvei, da Rusland maatte ansees mere tilbøielig til at opoffre en nyligen erobret Provinds, hvis Kjærlighed til den gamle Statsfrænde ei var udslukt, end at borthandle en fredelig Naboes Land, hvis Indbyggere aldrig havde viist nogen alvorlig Lyst til at indgaae en ny Forbindelse, og mindst med

Sverige. Paa den Tid, som her omhandles, yttrede denne afvigende Mening sig dog ingenlunde i en aabenbar Misnøie mod den svenske Regjerings Politik. Denne er frembragt ved senere indtrufne Omstændigheder og tildeels skuffede Forventninger. – Tage vi Hensyn til Resultatet, da ligger det Held, som ledsagede Sveriges, og det Uheld, som ledsagede Danmarks politiske Forhold under denne skjebnesvangre Katastrophe, klart for hver Mands Øie. Men uden at tage Hensyn hertil, maatte Sveriges Regjering, naar den hensaa til Fremtiden, betragte Norges Forening med Sverige som en sikkrere Tilvæxt til dets politiske Styrke end Finland. Rusland vilde neppe for bestandig have opoffret en Besiddelse, som det saalænge havde eftertragtet, og som det maatte ansee som en sikker Formuur mod Indfald fra Sverige i Krigstid. Dersom det nu, indviklet i en blodig Feide med Napoleon, ikke kunde opstille store Stridskræfter paa sin vestlige Grændse, saa maatte det engang, naar Freden styrkede denne colossale Magt, der har en fast tyvedobbelt Folkemængde mod Sveriges, og hvis Regjering mere vilkaarlig [241] kan raade over Undersaatternes Liv og Kræfter, snart kunne overvælde Finland, og vise Sverige tilbage til sine naturlige Grændser. Finland ligger paa den anden Side af den bothniske Bugt, i en sammenhængende Række med Ruslands østersøiske Provindser, og tidlig eller sildig vilde denne Sammenstøbning, der giver Rusland saa mange Fordele, og begge Naboriger en naturlig Afrundning, have fundet Sted. Ikke at tale om den Fasthed, som denne Afsondring, forenet med Skilsmissen fra Resten af Sveriges tydske Provindser, under den forudsatte Forening med Norge, maatte give den skandinaviske Halvøes Politik i Fremtiden, der ligesom gjorde den fremmed for det øvrige Europas Omvæltninger, og tillod det at henvende en langt større Grad af Opmærksomhed paa Fredens Gjerninger end før. – Det svenske Cabinet maatte finde sig fra den moralske Side mindre afskrækket fra at angribe sin Nabo, medens Fred herskede i Landene, end Rusland, fordi dette skulde overfalde en Ven, der oftere i en forsvunden Tid havde understøttet Ruslands Udvidelsesplaner i sin betrængte Stilling, uden Nytte for sig selv, medens Sverige ofte i betænkelige Krigsforhold var bleven angrebet af Danmark. Af Frankrige, endog i dets nærværende store Vælde, havde Sverige Intet at befrygte, da engelske Flaader holdt det franske Flag aldeles borte fra de nordiske Vande.

Meer almindelig var maaskee den Mening i Sverige, at dette burde have benyttet Ruslands kritiske Stilling i den vovelige Kamp, hvori det indlod sig, for at vinde Ålands Øerne tilbage, som i Ruslands Hænder var et farligt Angrebspunkt, naar Sverige kom i Krig med Rusland; men ogsaa disse staae i saa naturlig Forbindelse med Finland, og kunne i Krigstilfælde saa let tilbageerobres af Rusland, at det vilde være betænkeligt [242] ogsaa i denne Henseende at have kastet en Stridshandske ud i Fremtiden.[n151]

Den første Frugt af denne Sveriges forandrede Politik var den i Petersburg under 21de Marts 1812 imellem Rusland og Sverige undertegnede Alliance-Tractat. I denne forpligtede de contraherende Magter sig til med forenet Styrke af 25,000 til 30,000 Svensker, og 15,000 til 20,000 Russere at gjøre en Diversion mod Frankrige og dets Medforbundne paa det Punkt af den østersøiske Kyst, som maatte findes passende. Som Grund anførtes den franske Regjerings Besættelse af svensk Pommern, og de franske Armeers truende Bevægelser imod Rusland. Derhos fastsattes: «at da Kongen af Sverige ei i Overeensstemmelse med sit Lands Sikkerhed kunde gjøre denne Diversion, saalænge det maatte ansee Norge for sin Fiende, saa forbandt Rusland sig til, enten ved Underhandling eller ved Medvirkning, at forene Norge med Sverige, og garantere Sverige dets fredelige Besiddelse.» Begge Magter forbandt sig desuden til at betragte Norges Erhvervelse for Sverige som en foreløbig Begivenhed, der skulde skee før Diversionen paa den østersøiske Kyst fandt Sted. Det hele Corps stilledes af den Aarsag under Carl Johans Commando. Da man imidlertid ei uden Nød vilde gjøre sig Kongen af Danmark til Fiende, saa besluttedes en Underhandling med ham om [243] at tiltræde Forbundet, men uden at forrykke dets Basis, Norges Afstaaelse, for hvilket der skulde gives Danmark fuld Skadesløsholdelse i de tydske Stater. Det kunde imidlertid let forudsees, at Danmarks Konge ikke vilde tiltræde et Forbund, der skilte ham ved et Folk, som med Troskab havde holdt fast ved Foreningen med Danmark, og derfor modtage Erstatning af Lande, der først skulde erobres, og hvorom ikke engang noget bestemt Forslag kunde gjøres. Desuden var Kongen af Danmarks Tillid til Napoleons Storhed og Held til at overvinde sine mægtige Fiender endnu ikke svækket, og han maatte ikke finde sig tilbøielig til at løsrive sig fra en Forbindelse, hvoraf han ventede sig Erstatning

for alle Tab og Opoffrelser. Derhos vare den franske Keisers Rustninger og Tilberedelser til at fælde den nye Fiende saa store, at Danmarks Haab om et lykkeligt Udfald visseligen ei kunde kaldes ugrundet, aldenstund Intet var skeet, som kunde bebude det Modsatte. Da Forslaget i det paafølgende Aar gjordes det danske Cabinet, blev det ogsaa med Uvillie forkastet. Danmark forblev endnu sit med Frankrige indgangne Forbund tro, og indskrænkede sig til at sætte sin Krigsmagt paa en respectabel Fod, uden endnu at forene sig med de franske Skarer.

Paa dette Forbund, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige, fulgte strax efter Freden imellem England og Sverige, som undertegnedes i Ørebro den 12te Juli 1812. Ved denne Fred oprettedes igjen aabenbart den forrige Handelsforbindelse mellem begge Stater, der skjult havde fundet Sted under Krigen, og England forpligtede sig til at forsvare Sverige mod enhver fiendtlig Magt, som vilde overfalde det med Krig i Anledning af dette Forbund. I denne Tractat var endnu ikke Talen om Englands Garanti for Norges Forening med Sverige; [244] – var en saadan Artikel til, maatte den være hemmelig. Men det engelske Cabinet synes ikke at have indlemmet Norge i det Had, som det havde svoret den danske Regjering. Mellem Norge og England var en Fredstilstand midt under Krigen, der ligesom adsplittede begge de forenede Rigers Politik, og det engelske Ministerium maatte frygte den store Opposition i Parlamentet, der i djærve Toner talede de forenede Rigers og fornemmeligen Norges Sag. Strax efter tilsidesattes dog disse Betænkeligheder, da Napoleons Fiender, efter hans Uheld i Rusland, samlede alle Kræfter for at fremskynde hans Undergang. – Den Plan at forene Norge med Sverige maatte imidlertid for det Første udsættes, indtil Udfaldet af den store Kamp bestemte de krigførende Magters Skjebne. Franske Armeer, samlede i Frankrige selv og i de af Frankrige afhængige Stater, større og fuldstændigere udrustede, end den senere Historie paa et Sted fremstiller, overvældede det russiske Rige. I flere Slag havde Napoleon Overmagten. – De russiske Hære trak sig tilbage, og de franske Skarer trængte ind i Ruslands Hjerte. Under saadanne Omstændigheder gjaldt det kun at forsvare sig; den hele russiske Magt maatte concentreres paa det af Napoleon angrebne Punkt, og der var ikke mere Tale om nogen Diversion paa den

østersøiske Kyst, langt mindre om nogen foreløbig Erobring af Norge.

Imidlertid lod Sverige sig ikke ved dette Napoleons Held afskrække fra at knytte Forbindelsen med Rusland end fastere. Mod Slutningen af Juli Maaned dette Aar mødtes Ruslands Keiser og Sveriges Kronprinds i Åbo i Finland. Carl Johan blev der modtagen med de høieste Æresbeviisninger, og Alt viiste, hvormegen Priis Keiser Alexander satte paa en Forbindelse, der aldrig nogensinde havde været vigtigere [245] for Rusland end nu, og paa en Fyrstes Personlighed, der med et stort Rygte som duelig Hærfører forenede Bekjendtskab med Napoleons Krigsførsel. Keiseren af Rusland naaede fuldstændigen Hensigten af dette Møde. I Åbo befæstedes den forhen sluttede Alliance-Tractat imellem Rusland og Sverige; Antallet af de Tropper, saavel russiske som svenske, der skulde stilles under Carl Johans Commando, forøgedes, men Erobringsplanen af Norge udsattes til videre. Det var iøvrigt mere Sveriges Rolighedstilstand, end dets umiddelbare Deeltagelse i Krigen, som Rusland attraaede. I den sidste Henseende kunde den svenske Magt af 30, eller 35,000 Mand ikke gjøre noget mærkeligt Udslag i den store Kamp imellem fast en Million Krigere, medens et Indfald i Rusland igjennem Finland, hvor Sverige endnu havde mange Tilhængere, maatte mærkeligen have styrket Napoleons Angreb fra Polen igjennem Hjertet af det russiske Rige.

Der fattedes heller ikke paa Forsøg fra Napoleons Side, for at rive Sverige løs fra sin nye Forbindelse med Rusland. Men Sverige var døv for alle Napoleons glimrende Tilbud om Grændseudvidelse paa Ruslands Bekostning. Carl Johan havde valgt sin politiske Bane, og han blev sin Beslutning tro. Da Kronprindsen var kommen tilbage fra Åbo, blev der gjort de alvorligste Foranstaltninger for at opfylde de med Rusland indgangne Forpligtelser. Engelske Orlogsskibe forenede sig med svenske, og førte et betydeligt Antal Tropper til Carlscrona, og det lod til at den aftalte Expedition til et eller andet Punkt paa den baltiske Kyst skulde gaae for sig. Men ud paa Aaret kom pludseligen Befaling til igjen at udskibe Tropperne, og Expeditionen udsattes indtil videre. Ved Høstens Nærmelse vare andre Omstændigheder indtraadte, som gjorde det [246] raadeligt at oppebie Udfaldet af den store Kamp, førend Sveriges Krigsmagt sattes over til Østersøens Strand. Napoleon stod som Seierherre i Moskau; men denne Stads Brand var det

første Vendepunkt i hans Seiersflugt, og han blev nødt til at vende tilbage paa den under Sommerens Løb tilbagelagte Seierslinie, uden at have truffen de fornødne Foranstaltninger til at dække en Retirade, eller forsørge en flygtende Hær. Alle de Tropper, som Rusland havde at raade over, behøvedes for at forfølge den flygtende Fiende, og under denne Jagt tilføie ham det største mulige Tab. Desuden aabnedes der en haabefuld Udsigt til at kunne betræde Østersøens Kyster under langt andre Omstændigheder, end for Øieblikket var muligt. Preusserne havde med et tungt Hjerte fulgt de franske Ørne paa det russiske Tog, og det var at vente, at deres Krigerskarer vilde benytte det første Øieblik af Napoleons Uheld til at skille sig fra de franske Armeer. Naar dette skede, forvandledes hele Østersøens Strand til en Vennekyst, mod hvilken intet fiendtligt Skridt var fornødent, og de preussiske Hære maatte med Lethed kunne forjage Franskmændene fra de Punkter, hvor de havde sat sig fast. Den forenede russiske og svenske Hærmagt, styrket ved den preussiske, kunde saaledes anvendes paa andre Punkter, nærmere den nye Krigens Skueplads, som i Følge disse forandrede Omstændigheder aabnedes i andre Lande. Den Plan, som var lagt til den skandinaviske Halvøs Forening, udsattes saaledes indtil videre, og Sverige havde ved Hjælp af engelske Subsidier sine Hære slagfærdige, for at møde der hvor den store Sag med størst Virkning kunde fremmes.

Fredstilstanden imellem de nordiste Magter vedblev saaledes gjennem hele Aaret 1812, og den frieste Communication til Lands og Vands imellem Norge og Sverige fandt Sted.

[247] Det danske Hof synes endnu ikke i Løbet af dette Aar at have været bekjendt med disse Planer til Norges Løsrivelse. Nogle fiendtlige Demonstrationer fra Sveriges Side gave imidlertid Frederik den VIte Anledning til at træffe Anstalter til Armeens Sammentrækning og Fribataillonernes Forøgelse. Under 22de Juli meldte Vice-Statholderen General Krogh i Trondhjem om et udbredt Rygte, at der i Gothenborg var lagt Beslag paa danske og norske Skibe, og at General Essen havde samlet 20 Batailloner, og Prindsen ansaa det derfor fornødent at sammentrække Armeen snarest muligt; og da han tillige underrettedes om, at der blev udrustet en Søexpedition i Sverige, anmodede han Contre-Admiral Lütken at træffe de fornødne Foranstaltninger.

Under 11te August paafølgende meddeelte Kong Frederik Vice-Statholderen, «at alle Efterretninger fra Sverige ere overeensstemmende i, at den store Expedition er for Øieblikket udsat formedelst forefaldne Krigsbegivenheder i Polen og Rusland.» Kongen tilføier, «at de Svenske havde antaget et meget høfligt Sprog mod Danmark, og forsikkre ei at ville Danmark noget, men at de danske Rustninger have frembragt deres.» Endskjønt man nu ei bør troe sig sikker, anseer Kongen det dog for rigtigst, saafremt ei modstridende Efterretninger indløbe, at lade udgaae de Frifolk, som Høsttiden og Agerbruget fordrer. «Jeg ønsker at De ordlydende og pr. Estafette meddeler den værdige General Krogh dette, paa det han kan tage sine Forholdsregler derefter; men jeg anbefaler, at De har Speidere overalt i Sverige; thi Alt kan let forandre sig.» Krigsuveiret trak imidlertid for i Aar over, og Sverige dyssede Danmark i Søvn med Hensyn til sine store Planer paa Norge.

[248] I Norge fortsattes endnu en levende Udskibning til England, og disse tvende Nationer blandedes med hinanden i engelske Havne, som i den dybe Fred, uagtet netop i dette Aar en af de blodigste Scener under den iøvrigt lidet alvorlige Krig fandt Sted paa Norges Kyster. I Danmark var heller ikke Rygtet om det hemmelige Forbund imellem Rusland og Sverige, for at bevirke de forenede Rigers Skilsmisse, paa nogen foruroligende Maade sat i Bevægelse. Uagtet Danmarks nøie Forbindelse med Frankrige var der stedse i Danmark et stort Parti, især i de høiere Classer, som var Napoleon ugunstigt. I begge Riger anedes, udenfor den i Diplomatiken indviede Kreds, lidet hvor nøie Danmarks og Frankriges Skjebne var forbunden med hinanden, og at Napoleons Fald ogsaa truede at ryste den danske Stats Integritet.[n152]

Fireogtyvende Capitel

Det var i dette Aars Juli Maaned at Fregatten Najadens Ødelæggelse fandt Sted, og denne Begivenhed bør Historien ei forbigaae som en af dem, der opvækker den sørgeligste Erindring om den sidste Krig. Vi maae i Fremstillinger af den Art med Varsomhed benytte de Beretninger, som derom findes i de offentlige Blade, som, idet de søge at berolige Gemytterne, male Begivenhederne med de lyseste Farver, og vi have derfor søgt at grunde vor Fortælling og vore Slutninger paa Øienvidners Udsagn. – For at give de norske Kyster en [249] bedre Beskyttelse mod engelske Krydsere, der ofte bestode af større Skibe, blev i Foraaret 1812 opsendt til Norge den nybyggede Fregat Najaden, der rostes som et vel bygget og vel udrustet Orlogsfartøi. I Norge selv opvakte denne Forstærkning af Defensionsmagten Frygt og stor Misnøie. Norge befandt sig midt under Krigen i en Slags Fredstilstand med England, og Handelsforbindelsen imellem begge Riger var livligere end under mange Aar af den dybe Fred. Ofte nok havde den engelske Regjering gjort Mine til at formindske sine Krydseres Antal i de nordiske Vande, naar den engelske Fart paa de baltiske Havne blev uforstyrret af norske og danske Kapere, saaledes som den var det i Østersøens Bælte, hvor den ikke molesteredes af nogen Fiende. Desuden var det allerede dengang en almindelig Mening, at Krigen paa vore Kyster blot med Held kunde føres som en Defensionskrig, og at det mere kom an paa at underholde en sammenhængende Linie af Kanonbaade til Kysternes Forsvar, end at udsende store Skibe, der maatte blive et let Bytte for de talrige engelske Krydsere. Kanonbaadene havde indgydet vore Fiender Respect. Ustraffede kunde de lægge sig bag Klipper og Skjær, og pludseligen overraske Fienden med dræbende Skud, naar han vovede at nærme sig vore med Baaer[n153] og Skjær af Naturen beskyttede Klippestrand. Men saa fiendtlige Tanker havde visseligen paa den Tid ikke de engelske Krydsere, og det laa ikke i den engelske Regjerings Plan at forstyrre de norske Kysters Fred. Selv Norges Providering kunde, naar der brugtes Forsigtighed, skee under Fredens Fane; thi der udstedtes af det engelske Ministerium Korn-Licencer i Mængde, som tilstrækkeligen beskyttede [250] vore Kornfartøier. – Kort, Intet havde været lettere end paa den Tid at tilveiebringe en fredelig Tilstand i Nordsøen, og denne forstyrredes kun, naar en forøget Styrke af danske Orlogsmænd tiltrak sig engelske Krydseres Opmærksomhed. Og England

maatte i Sandhed være ligesaa beføiet som mægtigt til at kue de danske Orlogsmænd paa disse Høider; thi de havde ofte tilføiet deres Coffardiflaade stor Molest. Endnu maatte det være i frisk Minde, at en heel Række af Coffardiskibe vare tagne ud af en stor Convoiflaade, der kom fra Østersøen, og at det erobrede Bytte udgjorde flere Millioner Dalere. – Nordmændene, som igjen vare vante til at betragte England som en Vennestat, og Norges Handel med dette Land som en Kilde til Velstand og et Middel til at afværge de Farer, som vare forbundne med Norges Providering i Krigstid, erfore derfor med bange Hjerter Forstærkningen af den danske Orlogsflotille i Nordsøens Vande, og anede et sørgeligt Udfald. Ikke let flød Landsmænds Blod unyttigere for Fædrelandets Sag, end det som udgjødes i Lyngørs Havn, og ikke let kunde fra Danmarks Side vælges et ubeqvemmere Øieblik til at forøge Krigens Bitterhed, end da det mægtige Forbund knyttedes, som besluttede de forenede Rigers Skilsmisse.

Najaden kom, og betroedes til en modig Officeer, Capitain Holm, der forhen havde udmærket sig i den danske Søtjeneste, og han samlede om sig en Flotille af Kutterbrigge, som sværmede langs vore Kyster, i Haab om at forulempe den engelske Fart paa Østersøen. Til at gjøre Jagt paa denne Eskadre, hvis Ødelæggelse maatte gjøre den engelske Coffardifart paa disse Høider saagodt som sikker, fordi den danske Orlogsmagt ingen brugbar Krydser mere kunde levere, bestemtes Orlogsskibet Dictator paa 64 – efter Andre paa 70 – Kanoner, og [251] i dettes Følge vare trende Kutterbrigger. Formedelst Chefens Død faldt Commandoen i Capitaine Stewards Hænder, som da var neppe 20 Aar gammel, og brændte af Begjærlighed efter at udmærke sin Begyndelsesbane med en modig Bedrift. Til en saadan ødelæggende Jagt var Aarstiden saare beqvem, da Dag og Nat falde sammen i et uafbrudt Lys, og store Dele af Havets Flade ere i klart Veir stedse at oversee, medens de i Dagens Løb sædvanligen omspillende Land- og Søvinde paa vore Kyster understøtte Fartøiernes forskjellige Seilmaneuvrer mod bestemte Punkter. – Den 6te Juli havde Najaden med sine 3de Følgesvende, Laaland, Samsø og Kiel, kastet Anker i Oxefjorden ved *Haven*, en tryg Ankerplads, som ligger indenfor Kystens Skjærgaard. Paa Fregattens Krydstogt Dagen i Forveien var ingen fiendtlig Krydser bleven seet, og Chefen troede sig fuldkommen tryg i sin Havn. Imidlertid stege Nogle af Najadens Officerer ved

Middagstid op paa Klippeknatten ovenfor Husene i *Haven*, for at gjøre Udkig, og forundredes ikke lidet over at see en stor Orlogsmand, med 3de mindre Fartøier i sit Kjølvand, nærme sig Kysten og stile lige mod den Aabning, som førte ind til Najadens Ankerplads.[n154] Opdagelsen heraf frembragte en stor Forvirring i vor lille Eskadre. Alt [252] Mandskab ilede ombord, og Chefen beredte sig ved en hastig Flugt, understøttet af en strygende Sydvest, at undgaae den forfølgende Fiende. Den dristige Englænder styrede i Fregattens Kjølvand lige ind imellem det snevre Sund imellem Borøen og Sandøen, og fulgte det bugtede Løb imellem Sandøen og Fastlandet til Lyngøer Gab. Det paastodes, at Fregatten var en bedre Seiler end Orlogsskibet, og at den kunde have undgaaet sin Fiende ved at gaae lige til Søes. Men Holm vilde ikke opoffre Kutterbriggerne, som saaledes vare blevne et sikkert Bytte for Fienden. Tillige er det blevet fortalt, at den Lods, som Holm havde ombord, lovede at styre Fregatten igjennem et Løb, som vel var dybt nok for Fregatten, men hvor Orlogsskibet nødvendigen maatte løbe paa Grund. Holm styrede saaledes ind i Lyngøersgabet, og i sine Tanker tryg for videre Forfølgelse kastede han Anker og opgav sine Seil.[n155]

[253] Orlogsskibet slap imidlertid ikke sit Bytte, men trængte ind i Lyngøersgabet i Fregattens Kjølvand, og fik der med den ene Ende paa Grund en saa fordeelagtig Stilling mod Fregatten, at det kunde bruge den hele Bredside af sit Batteri mod sin Fiende, medens derimod Fregatten havde under Ankringen svinget saa uheldig op, at den kun med enkelte Kanoner kunde spille mod den allerede i sig selv langt overlegne Fiende. Kampen var derfor kort og ødelagde Najaden efter en halv, efter Andre, efter halvanden Times Forløb. Der fortælles, at det første Skud rammede den Lods, hvis uheldige Raad gaves Skylden for Najadens Ødelæggelse. Frygteligt var Blodbadet paa Najaden, især da det øverste Dæk faldt ned paa det underste og knuste de Ulykkelige, som befandt sig i Skibets Rum og Lazarettet, hvorved ogsaa alle 3 Chirurger bleve dræbte. Af det hele Mandskab, som bestod af omtrent 300 Mand, reddedes 180 Mand, hvoraf 80 vare meer eller mindre lemlæstede og saarede. Flere Officerer dræbtes og qvæstedes. Under Slaget selv viiste Chefen det største Mod, og det var som han søgte Døden ved at udsætte sig for den største Kugleregn. Først da alt Haab om Skibets Frelse var forbi, og Enhver reddede sig saagodt han kunde ved at

svømme fra et Vrag, som hvert [254] Øieblik truede med at springe i Luften, blev Holm, som selv ikke kunde svømme, ført til Land af en svømmende Matros.[n156]

Kutterbriggerne vare imidlertid i største Fare for at blive erobrede af Fienden. Briggen Samsø blev dog, efterat Chefen var bleven haardt saaret, reddet derved, at den styrede ind i en Bugt, hvor Fienden ei kunde forfølge den. Briggerne Kiel og Laaland maatte stryge og foreløbigen overgive sig efterat den sidste var stukken i Brand. Men da Holm havde mistet sin Fregat overtog han Commandoen over de faa Kanonbaade, som befandtes i Havnen, og ved en vel stilet Ild reddede han de erobrede Kutterbrigger. Fienden søgte ved Parlamentering at bevare disse, under Tilbud af at give alle Fanger tilbage, dersom han under Udseilingen blev umolesteret; men Holm afslog Tilbudet, og kun ved Hjælp af en gunstig Briis lykkedes det *Steward* at forlade sit farlige Ankerleie og komme til Søes. Dersom saaledes end Holms Foranstaltninger til Fregattens Redning vare uheldige, saa kan det ikke nægtes, at han og de øvrige Officerer ved tappre Krigeres uforfærdede Mod og Aandsnærværelse under og efter Slaget bevarede den danske Sømandshæder, og reddede Stumperne af den lille Flotille.

Et andet Spørgsmaal omtvistedes meget paa den Tid nemlig, om den temmelig talrige Flotille af Kanonbaade, som befandtes paa Kysterne i Nærheden, med tilbørlig Hast havde ilet Najaden til Hjælp. Kanonbaadene fra Riisøer, og endog de, som befandtes paa de nærmeste Stationer vesten for Arendal, kom til forventet Tid paa Valpladsen; men det var fornemmeligen [255] mod den Arendalske Flotille, under Lieutenant Dietrichsons Commando, at Rygtet stilede sin Anklage. Ogsaa denne Flotille begav sig betimeligen paa Veien, men kom underveis i Engagement med 2de engelske Kutterbrigge, som under Indseilingen vare løbne paa Grund, og først efterat denne Affaire var endt, kunde de fortsætte Veien til Valpladsen, hvor imidlertid Ødelæggelsen var skeet. Forfatteren har hørt dygtige Officerer, som vare tilstede ved Slaget, paastaae, at der ikke kunde bebreides Chefen for Arendals Flotille nogen Forsinkelse ved denne Leilighed, da han ikke kunde vide, hvad der foregik ved Lyngøer, og havde god Aarsag til at angribe de engelske Kutterbrigger, hvoraf en laa paa Grund.[n157] De ansaae det derimod for meer ubestemt, om ikke Kutterbriggernes Entring

burde været forsøgt. Nu slap de derfra med noget Tab af deres Rig, hvoraf enkelte Stumper bragtes til Arendal som Seierstegn, og Kanonbaadene kom selv heel og holdne uden Tab af Mandskab tilbage til deres Station. Saameget paastodes imidlertid, endog i Chefens Beretning om Slaget, at Orlogsskibet Dictator ikke var sluppet til Søes, naar alle Kanonbaade havde kunnet indtræffe i Lyngøer førend den føielige Vind brisede op, der bragte den til Søes. I den officielle Beretning om Slaget og i trykte Beskrivelser over Slaget frikjendes hiin Chef aldeles.

Paa Borøen var anlagt et lille fast Batteri, som skulde beskytte Indløbet til Oxefjorden, men formedelst uheldige Omstændigheder kunde dette lidet udrette. Commandoen var overdraget [256] en Kystværns-Chef, som vistnok var en høistagtværdig Mand, men ingen Krigshelt. Efterat den første Salve var løsnet, hvis Skud gik over Kutterbriggerne, og frembragte kun et Hurraraab fra deres Mandskabers Side, flygtede han til Skoven uden at tage videre Deel i Bombardementet. Han afløstes vistnok af en særdeles modig Skibsfører, Axel Jensen, som stilede sine Kanoner saa vel, at en anden Art af Skrig reiste sig paa de engelske Kutterbrigger, men der var ingen Ammunition meer, og den modige Sømand maatte i Fortvivlelse og Harme lade sine Kanoner tie. Ligesaa manglende og forvirrede vare de øvrige Kystværns-Foranstaltninger. Kystfolket stimlede i Mængde til paa enkelte Punkter, og kunde have dannet en respectabel Landstorm, og fra Nogle blandt Kystværns-Anførerne tilmeldtes hiin føromtalte Chef, at Mandskabet var samlet til hans Raadighed. Hans Svar var, at han skulde lade dem vide, naar Mandskabet kunde bruges; men Ordren kom ikke, og Dictator forulempedes paa sin Seiersplads ikke af Kystværnet. Den blev liggende paa Grund, indtil en føielig Vind befriede den fra sin farlige Stilling.

Admiral Lütkens glimrende Rapport til Danmarks Konge om dette Slag, som endte med den Paastand: «Faa Skibe ere tilintetgjorde paa en hæderligere Maade end Deres Majestæts Fregat», foranledigede imidlertid, at flere Udmørkelsestegn uddeeltes iblandt dem, som deri havde taget Deel. Mange kom vistnok paa det rette Sted, formedelst udviist Tapperhed og Sømands-Conduite; Nogle af den Dags Helte, som havde udviist begge Dele, bleve forbigangne; men nogle syntes neppe vel fortjente. Ikke engang han glemtes, som flygtede for Krudtrøgen og

afløstes af en modigere Eftermand, der vel ikke prydedes med noget Kors, men hædredes desto meer af sine Landsmænd. [257] – Dette uheldige Slag udbredte imidlertid en almindelig Sorg over vore Kyster, og med Undtagelse af Kjøbenhavns Bombardement har neppe nogen isoleret Krigsbegivenhed opvakt saa megen Deeltagelse i Norge. Var det danske Flags Ære, efter Lütkens Paastand, fremmet ved dette Slag, da var den dyrekjøbt ved over 100 Landsmænds Blod, og Manges Lemlæstelse, som fulgte dem Livet igjennem. – Najadens Ankomst i vore Vande opvakte ingen Glæde; thi man anede Englands Opmærksomhed paa dette herlige Skib, der kunde tilføie engelske Convoiflaader og enkelte Krydsere stor Skade; men den sørgelige Maade, hvorpaa det forsvandt, opvakte almindelig Deeltagelse og dyb Bekymring. Den engelske Chef selv har i Samtaler med norske Officerer erklæret dette Tog som et stort Vovestykke, der sjeldent lykkes, og let kunde have faaet et Udfald, der havde paadraget ham Ansvar.

I Lyngøer Havn bleve flere Huse ramponerede, men Indbyggerne skaanedes paa Liv og Lemmer, som de beskyttede ved Flugten. Der blev siden foranstaltet en Undersøgelse gjennem Stiftamtmand *Schouboe*, hvorefter en passende Erstatning blev dem tilstaaet. Længe efter den Dag havde Lyngøer-Indbyggerne ikke liden Fortjeneste ved Opfiskningen af de mange brugbare og tildeels kostbare Ammunitionssager, som vare sunkne med Najadens Vrag. Nogle af Tønsbergs Byes Borgere, der udmærkede sig ved deres patriotiske Sind, lode undersøge Vragets Stilling, i den Tanke at lade det optage, og uden Vederlag gjengive den danske plyndrede Marine; men det befandtes umuligt. Najadens Chef fandt ikke længe efter ved en ulykkelig Hændelse sin Død i Bølgerne, og hans Vaabenbrødre hædrede [258] hans Minde ved et Gravmonument, som opreistes i Nærheden af det Sted, hvor hans Liig opskylledes.[n158]

Ikke længe efter fandt en anden uheldig Fegtning Sted i de nordlige Farvande. I Finmarken angreb nemlig en Lord Stuart med overlegen Magt i Begyndelsen af August Lieutenant Bodenhof, som med en ubetydelig Krigsmagt skulde besvære den engelske Fart paa Arkangel. Overmagten var for stor. Bodenhofs lille Eskadre, bestaaende af to smaae Skonnerter, blev erobret efter en fortvivlet Modstand, som omtales med stor Berømmelse af den engelske Chef selv. De

Engelske havde ved denne Leilighed flere Dræbte og Saarede baade af Officerer og Gemene.

Femogtyvende Capitel

Nærværende Aar havde en anden sørgelig Betydning for Norge, som i en Høi Grad bidrog til at forværre dets Stilling og nedtrykke en stor Deel af dets Indbyggere. Det var et af de største Misvæxtaar, som i Mands Minde var kjendt. Foraaret havde været meget koldt og fugtigt, og Landmanden havde paa de fleste Steder ikke lagt Sæden i Jorden førend hen i Juni Maaned. Om Sommeren skred vel Vegetationen raskt frem under betimeligt Veir, og man begyndte at gjøre sig Haab om en god Høst, da Nattekulden allerede i de første Dage af September indfandt sig i en saa stærk Grad, at Sædens [259] Modning paa de fleste Steder hindredes, og Kornet hængte grønt og slimet paa det visnede Straa. Efter den Dag hindredes baade Kornets Modning og Indbjergning formedelst tiltagende Fugtighed og Kulde, og en tidlig Snee dækkede mange Kornstære, som hængte fulde af umodent Korn. Denne Ulykke forøgedes i en høi Grad derved, at Kartoflerne, som under Krigen udgjorde mange Bygders Hovedføde, især i Fjeldegnene, saagodt som aldeles mislykkedes. Kort, Aaret 1812 kunde betragtes som et fuldkomment Misvæxtaar, hvis Følger maatte blive saameget betænkeligere, som Kornet intetsteds i Krigens Aar var opdynget i Forraad, men under en besværlig Kornforsyning kun havde været tilstrækkeligt til at tilfredsstille Dagens Behov. – Danmark havde vel ikke et saa afgjørende Uaar som Norge, men alle Danmarks Landmænd vare enige i, at Aaret maatte regnes til de middelmaadige. Dertil kom at Aaret 1811 ikke heller havde hørt til Danmarks rige, og at Kornbeholdningerne vare saa aldeles udtømte, at den danske Landmands første Omsorg maatte være henvendt paa at forsyne det ham

nærmest liggende Marked. Hele Aaret igjennem førtes Klage i Danmark over Kornets Stigen i Priis, ja endog over Mangel paa det fornødne Mundforraad. Dertil bidrog især de store Udskibninger, som Regjeringen paabød Landmanden i Danmark for at fylde Magasinerne med Korn, der skulde overføres til Norge. Forfatteren opholdt sig i Danmark i Aarets sidste Maaned, for at indkjøbe det i hans Virkekreds fornødne Korn og besørge dets Afskibning, og han var i det Tilfælde, at han maatte afgive en Deel af det Korn, han havde kjøbt, eller som paa de offentlige Magasiner var ham anviist, til Fordeel for den Landmand selv, hos hvem Kornet skulde hentes. Det [260] udskrevne Korn udtømte stundom saa aldeles den danske Bondes Forraad, at han tildeels manglede baade Brød- og Sædekorn.

Norges Kraft til at bære Byrden af et Uaar og en dermed forbunden vanskelig Providering var allerede i Løbet af dette Aar bleven svækket. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Omstændigheder, som efterhaanden forvanskede Handelsfordelene, paa den ene Side formedelst overspændte Speculationer og ubesindig Fremtræden paa en let Handelsbane, paa den anden formedelst indtrufne Handelsconjuncturer i England selv, der formindskede Begjæret efter nordiske Producter og indledte andre Rivaler paa Trælastmarkedet. Men især var Pengekraften til at kjøbe formindsket derved, at Tilladelsen til at indføre Trælast til England var, som ovenfor viist, forbunden med Forpligtelsen til at udføre igjen engelske Manufactur- og Colonial-Varer. Saaledes opdyngedes Overdaadighedsvarer i samme Grad som Antallet af udenlandske Vexler formindskedes, og der fandtes ikke saa mange rede Midler i deres Hænder, som maatte gjøre Indkjøb af Livets Fornødenheder i deres respective Kredse. Under den største Overflod af Livets Nydelser paa dets høiere Trin, begyndte saaledes ved Slutningen af dette Misvæxtaar den sørgeligste Mangel at vise sig paa dets lavere. Dertil bidrog ogsaa Pengenes stærke Fald, der nu ikke længer ved noget Middel lod sig styre, og som befordredes ved den større Trang til at indføre Livets høieste Fornødenheder, og formedelst en større Sjeldenhed af udenlandske Vexler paa Forhandlingsbørsen. Deraf opstode store Lidelser og Nød, især paa den mindre Haand, medens den Deel af virksomme Borgere, som sadde ved Sølvets Kilde og inddroge Værdien af solgte Varer fra Udlandet, vare mere

ligegyldige ved det omløbende Repræsentativs sunkne Værd. Ikke alene [261] steeg Kornets Priis af denne Aarsag, og fordi Kornet var i ringere Mængde forhaanden; men det var tillige af en slettere Art, mindre fæderigt i Nydelse og vanskeligere at forfløttes uden at bedærves. Den sidste Omstændighed var især betænkelig, fordi der under en farlig Transport var længere Tid imellem Indladning og Udlosning, og fordi Transporten selv var tildeels i ligegyldigere og skjødesløsere Hænder. Vi undre os saaledes ikke over, at Kornets Priis mod Aarets Slutning steeg i en foruroligende Grad, at Norges Tilstand, uagtet Handelsvirksomhedens tilsyneladende Livlighed, mærkeligen forværredes, og at Mangel og Nød begyndte at vise sig i de lavere Classer, og iblandt dem som lønnedes med faste Gager eller levede af Renterne af Capitaler, hvis Værd dagligen formindskedes. – Den ovenfor omhandlede Forbindelse mellem England, Rusland og Sverige gjorde og en Forandring i Englands venlige og fredelige Politik med Hensyn til Norge. Fra den Tid af besværliggjordes den i disse Aar saa livlige Handelsforbindelse mellem England og Norge alt meer og meer. Allerede mod Slutningen af dette Aar indskrænkedes Licencefarten, og kunde alene paa besværlige Omveie fortsættes; Kornfarten blev mere forhindret og kort efter opstod en fiendtlig Tilstand, der ved et fuldkomment Afsondrings- og Blokadesystem skulde fremtvinge Norges Skilsmisse fra den gamle Forbindelse. Norges gyldne Tid endte saaledes endnu i dette Aar, og en Række af Aar, fulde af Lidelser, Savn og en tilbagegaaende Næringstilstand, fulgte derefter, hvis Følger hvilede tungt paa Landet længe efter at Norges udvortes Politik og indvortes Statsforfatning havde taget en lykkelig Vending, og Fædrelandet kunde ligesom skabe sin egen Skjebne.

Sexogtyvende Capitel

[262] Europas Politik fik mod dette Aars Slutning ved de franske Armeers

Undergang i Polen og i de russiske Provindser et forandret Udseende; thi omsider svækkedes Napoleons Kraft, og under en almindelig Opstand af Europas mægtigste Nationer beredtes hans Fald. Den franske Armees uheldige Stilling, foranlediget mere ved ødelæggende Naturphænomener end ved Fiendens Vaabenheld og strategiske Konst, styrkede ikke alene Russernes Mod, men forvandlede Frankriges tvungne Forbundsvenner til aabenbare Fiender. Østerrige havde intet Alvor viist i denne Krig som Frankriges Allierede, og stak et Sværd i Skeden, som det i Aarets Løb lidet havde brugt mod Frankriges Fiender. Det udsatte imidlertid, enten formedelst det østerrigske Hofs Familieforbindelse med det franske, eller fordi det ei var tilbørligen udrustet til Krig mod en Magt, der saa ofte havde ydmyget det, sin Krigserklæring til Fremtiden, og indskrænkede sig foreløbigen til en fuldkommen Neutralitetstilstand. Preussen derimod, som i sin svækkede Tilstand, og paa alle Kanter avet og stærkt iagttaget af den franske Krigsmagt, havde været nødt til en mere umiddelbar Deeltagelse i Frankriges Angrebskrig mod Rusland, benyttede det første Øieblik efter Napoleons Flugt igjennem Polen for at løsrive sig fra det trykkende franske Aag. Tilsyneladende skede dette mod den preussiske Konges egen Villie, idet den preussiske Overgeneral York paa egen Haand forbandt sig med Russerne; men Ingen tvivlede om den sande Sammenhæng, der snart lagdes for Dagen ved et offentligt Forbund imod en fælles Fiende. En bedre Behandling kunde Napoleon ikke vente af en Stat, som han havde søndersplittet, og af en Konge, som [263] han paa mange Maader havde ydmyget og forhaanet. – Med Preussen forenede Meklenburg sig. Alt bebudede saaledes Enden paa Napoleons Universalmonarki, og nu syntes det klart, at Sveriges Konge havde valgt den bedre, Danmarks Konge den slettere, Lod, endskjønt de krigførende Magters forandrede Stilling visseligen meest var en Følge af en Række af uheldige Omstændigheder og grove Vildfarelser, der vare ligesaa umulige at forudsee, som mindre rimelige at forudsætte. – Imidlertid var det store Befrielsesværk endnu ikke fuldendt og Napoleons Ydmygelse ikke fuldstændig. Napoleon var slaaet, Kjærnen af hans Veteraner var begraven i russiske Provindser eller slæbt som Fanger til Siberien; men han selv med sine store og dygtige Generaler var undsluppen Faren; herlige Rester af de tappre Hærskarer vare, især under Vicekongen Eugens kloge Anførsel, bragte i Sikkerhed i tydske Fæstninger, som endnu vare i Frankriges

Vold. Inden Parises Mure rugede Napoleon igjen over store Angrebsplaner og Krigens blodige Fortsættelse under Anspændelsen af sit mægtige Riges yderste Kraft. Der forberedtes saaledes en ny Kamp, som skulde afgjøre Napoleons Skjebne, og vi træde med en vis Rædsel ind i et Aar, i hvilket dette i Hovedsagen skulde skee.

Syvogtyvende Capitel

Aarets første Dage bragte den skjebnesvangre Pengeforordning, som skulde raade Bod paa en Forvirring i det dansk-norske Pengevæsen, der havde sin Rod i en fjærn Fortid, men i de sidste Aar havde opnaaet en frygtelig, alle indvortes Eiendomsforhold forvirrende Modenhed. Forordningen selv er vel i sine Hovedbestemmelser saa langt fra at kunne betragtes som [264] et finantielt Misgreb, eller som et nyt Tillæg til de Ulykker, som trykkede Nationen i denne Henseende, at den meget mere maa ansees som et nødvendigt, klogt og passende Middel til at bringe saa megen Orden i en forvirret Sag, som under de forhaanden værende Forhold var muligt. Det dansk-norske Folk har Aarsag til at beklage de Omstændigheder og de Misgreb, som foranledigede Nødvendigheden af en saadan Forordning; men denne selv gav ingen Anledning til Klage. – Hver den, hvis Interesse rammedes af Lovens Bud, enten fordi hans Opreisning blev mindre end han havde ventet, eller hans Speculationer paa Medborgeres Pung indskrænkedes, eller af andre Aarsager, jamrede sig, og Klagerne læde høit i de Dage over det ganske Land. Reconvalescentens Smerter ere ofte større end Patientens. – Aldrig er vel en Forordning kommen ud i Norden, der har foranlediget en skarpere Prøvelse end denne; thi den berørte alle Interesser. – De Bestemmelser, som Forordningen indeholdt, var en Efterligning af dem, som indeholdtes i den for flere Aar siden udgivne Pengeforordning i Østerrige, og

Detaillen deraf ligger udenfor Grændsen af disse Undersøgelser. Det var naturligt, at en Forordning, der paa saa mange Maader virkede paa Eiendoms- og Pengeforholdene, fremkaldte de forskjelligste Domme og Fortolkninger; det er ligesaa naturligt, at der hos Lovforfatteren ei kunde forudsættes et nøie Bekjendtskab med alle locale Forhold, og at Uregelmæssigheder i denne Henseende maatte finde Sted; men den samme dygtige Haand, som udkastede den, forsvarede den, og til dette Forsvar maae vi henvise Læserne.[n159]

Den sidste Syvaarskrig medførte mange physiske Ulemper for Norge; det nedtryktes af partiel Hungersnød, Sygdom og [265] alskens Viderværdigheder; men disse kunne ingenlunde sammenlignes med de ulykkelige moralske Følger af hiin Tids mangfoldige Forviklinger, som have strakt deres Rod til Fremtiden, og endnu spores. Den Række af Sædelighedsfordærvelse, som vare Fostere af Tidens Tryk under Krigen, og af Reactionen mod de sørgelige Følger deraf, har Pengeforordningen i en vis Grad forøget, og idet dens Hensigtsmæssighed og Nødvendighed erkjendes, kan Historien ikke undgaae at berøre den mørke saavelsom den lyse Side af dens Regulativ. Vi finde maaskee i disse samtlige deprimerende Omstændigheder en medvirkende Grund til den Sædelighedens Forvanskning, hvorfor vor Tidsalder anklages, og for hvilken man henter Beviset i det vorende Antal af Forbrydere og Retsforfølgelser, og i Borgernes mindre simple og rolige Færd. Enhver Tidsalder bør gives sin Ret, og vor Tid har sin Ret som den forsvundne, og om Sammenligningen har sin mørke, har den ogsaa sin lyse Side. Men et klart Speil af Fortidens Mønstre og af dens Forvildelser kan give de styrende og lovgivende Magter Midler i Hænde til en Forbedring i Borgerens physiske og moralske Tilstand.

Strax i Krigens Begyndelse traf Regjeringen Foranstaltninger, der ved deres Strenghed ligesom forstyrrede et hidtil almindeligen udøvet Retfærdighedsprincip. For at skade en overmodig og uretfærdig Fiende, krænkedes i Følge offentlige Lovbud Forpligtelser, som i Handelsforhold stedse ere blevne betragtede som hellige, og ligesom liggende udenfor Politikens Omraade. Imidlertid undgik vore Handelsmænd mestendeels denne Fristelse til at berige sig paa uskyldig Mands Bekostning ved en stiltiende Ulydighed mod de strenge Love. Da den danske Regjering begyndte at indsee det Ukloge i sin

afmægtige Strenghed, der skadede Landets Borgere usigeligen meer end Udlændingen [266] og tillod et stiltiende Handelssamqvem med en Fiende, mod hvilken der førtes en aabenbar og bitter Feide, skede det tildeels under Betingelser, som ledede til Misbrug med en hellig Forpligt. Vore Landsmænd have i Almindelighed betragtet Eden som hellig, men under Krigen dreves med denne et letfærdigt Spil til Understøttelse for den hemmelige Forbindelse med Fienden. I Landets ulykkelige Stilling, under Næringsløshed og Mangel paa Livets første Fornødenheder, laae store Fristelser til Udskeielser paa alle Hænder, og ikke alle Sjæle vare stærke nok til at modstaae dem; men ved Siden af disse Sædelighedsfordærvere gik en glædende Fædrelandskærlighed, aabenbaret i virkelige Opofrelser, igjennem den da levende Slægt, som ikke alene tjente til at forbedre Landets Stilling, men virkede velgjørende paa Nationalcharakteren. En meer indirecte og meer snigende Indflydelse paa Nationalcharakteren havde den Forandring i Levemaade, som foranledigedes af den Overflod af Luxusvarer, der under Krigen overskyllede vore Kyster, da hine brugtes af vore Kunder som et Slags Penge-Repræsentativ til dermed at betale kjøbte Varer, og som saadanne ogsaa anvendtes i indenlandske Omsætninger. Derved forøgedes Lysten til Livets høiere Nydelser, under hvilken Landets Simpelhed begroves, og Almuen vante sig i en bred Linie fra Kysten til en Overdaadighed, som den vanskeligen kunde og vilde undvære.

Pengeforordningen bidrog til ligesom – Læseren tilgive Ordet – at forkonstle Fordums Simpelhed. Den gav Anledning deels til at Debitorernes Skjebne under lige Skyldforhold blev, under særegne med Hensyn til Gjældens Natur indifferente Omstændigheder, høist forskjellig, deels til at Egennytte og endog Bedrageri i Mørket kunde øve sine fordærvelige Konster [267] til Næstens Skade. Især maatte det Fortrin, som gaves Gjældsfordringer, der kunde belægges med stemplet Brev eller Obligation, fremfor simple Bogfordringer eller gyldige private Contracter og Forpligtelser, have en uheldig Indflydelse paa dette Slags borgerlige Forhandlinger. Tilforn afgjordes deslige Penge-Transactioner ofte paa den simpleste Maade, i det en mundtlig Forening, bekræftet med et trofast Haandslag, eller nogle Ord nedskrevne paa en simpel Lap Papir, gav Forhandlingen den samme nagelfaste Bekræftelse som et i Lovens Form udstedt

og stemplet Gjældsbrev. Den nye Pengelov nedbrød i høi Grad disse simple Papirers og Gjældsfordringers Værd. I sin Rangforordning med Hensyn til Bevisets Alder tog den kun Hensyn til de Documenter, som havde Lovens stemplede Form, eller til rentebærende Fordringer, og satte alle simple, renteløse Forskrivninger og Gjæld efter Bogførsel, i hvilketsomhelst Tidspunkt af Forbedrings-Scalaen Gjælden var stiftet, iblandt de mindste Værdier.[n160] En Obligationsgjæld fra 1807 gik over fra gammel Daler til en ny Rigsbanksdalers Sølvværdi; den samme Gjældsstørrelse udtrykt i Boggjæld, eller betroet Debitor paa Tro og Love uden Rente, nedtryktes til en [268] sjette Deel af denne Værdi. Fra den Dag og indtil en ny Fasthed gik igjennem Landets Pengevæsen, forsvandt mestendeels al Gjæld af denne simple Natur, og det blev et Studium at indrette sine Gjældsfordringer saaledes, at de kunde undgaae Lovens Forvanskninger af en vitterlig Gjæld, og denne uheldige Classification imellem Fordringer, som efter deres oprindelige Natur havde en lige gyldig Værdi. Da bleve og Procuratorerne vigtigere end de tilforn havde været; thi Enhver, som var mindre bekjendt med den juridiske Form, eller ikke rigtigen kunde stave Pengeforordningens forviklede Paragrafer – og denne Skare var stor – bevæbnede sig med en juridisk Consulent, for at undgaae uforskyldt Tab og retteligen tyde Lovens Bud. Fra den Tid af har Gjældens Materie og sande Beskaffenhed været mindre paaagtet end Gjældens Form, og Menigmand var endog hist og her i vore Fjeldbygder falden tilbage til de Thingrænker, Lovfordreininger og den forviklede Sagførelse, som udmærkede en vis Periode af vor ældre Historie. Før Pengeforordningen udkom, kunde een juridisk Konsulent overtage et vidtløftigt Districts Thingsager og indbyrdes Pengeforhandlinger, nu fik Flere Hænderne fulde.

Forordningen frembragte en stor Rystelse og de forskjelligste Vilkaar iblandt de Capitalister, som uden at tage Deel i Handelsvirksomheden havde levet af Renterne af sine Capitaler. Det var ikke usædvanligt i de Dage, da endnu ingen Sparebanker gaves, at de, der eiede mindre Kapitaler, især Enker, afskedigede Embedsmænd og de, der foretrak en i deres Tanker jævn og sikker Indtægt for uvisse Speculationer og urolige Sysler, indsatte deres Capitaler hos dem, som sadde i stor Rørelse og gjældte for redelige og formuende Mænd. Mange af disse

Capitaler gik forlorne under Fallissementer, foranledigede [269] af forandrede Conjuncturer og uforsigtige Speculationer og Omsætninger, men mange forvanskedes og forringedes, fordi de vare indsatte paa Tro og Love, uden at Fordringen var gaaet over til Obligationsgjæld. I Sandhed, Forordningen vædedes med mange af disse Ulykkeliges Taarer, ligesom og Lovens forskjellige Udtydning gav Anledning til en stor Forskjel i Vedkommendes Skjebne. Det var vist nok Lovens Mening, at Capitaler, som Beviisligen havde været rentebærende, skulde nyde den fordeelagtigste Omsætning efter Gjældsstiftelsens Aldersforskjel; men ældre Forordninger om stemplet Papir indeholdt Bestemmelser til Statscassens Fordeel, som tilintetgjorde Fordringens Gyldighed, naar den ei var skreven paa stemplet Papir. Desuden nøde nogle af disse Capitaler, efter Overeenskomst imellem Creditor og Debitor, stundom en høiere Rente end den lovhjemlede, og var Confiscation underkastet, naar den kom i Rettens Hænder. Det Lovlige er ikke altid det Billige, og Rentefodens Indskrænkning har visseligen ofte den Charakteer; thi Intet kunde være billigere, end at Creditor betingede sig paa den Tid 5 a 6 pCt. Renter af Capitalen, som Creditor under en livlig og blomstrende Virksomhed ofte mangedobbelt kunde gjøre frugtbringende. I Afgjørelsen af dette Slags Fordringer fandt derfor den forskelligste Opgjørelse Sted, deels efter Creditors bedre eller slettere Stilling, deels efter hans Begreber om Ret og Billighed.

Men især var det Spil, som Forordningen gav Egennytten og tildeels Uredeligheden, af de betænkeligste Følger. Vi maae vel ogsaa her mere beklage de Omstændigheder, som frembragte Forordningen, end dadle denne selv; men Følgerne vare aabenbare. Forordningen bestemte tvende forskjellige Hovedværdier. Sølvværdi og Navneværdi, og da de ulykkelige Krigs-Conjuncturer, [270] som havde nedtrykt det omløbende Papir, rasede i sin høieste Fylde strax efter Pengeforordningens Udstedelse, kunde ikke engang den Slags Fasthed, som Pengeloven havde bestemt den nye Pengesort, vedligeholdes, men Pengeværdien fluctuerede aldrig meer end i det Tidspunct, som laa Forordningen nærmest. Da desuden just netop i denne Periode de vigtigste Næringsveie standsede eller i det mindste gik en sløbende Gang, saa fik de ny Capitalister – de gamle vare mestendeels forsvundne – en større Magt over deres

trængende Medborgere end nogensinde tilforn. Ved Siden af disse variable Størrelser af Sølvværdi og Navneværdi var en tredie af rede Sølv, som var ophøiet over al anden Ustadighed end den, som Sølvets forskjellige Priis paa det store europæiske Marked kunde foranledige, og som her lidet kommer i Betragtning. Det vil være i hver Mands Minde, hvilket egennyttigt Spil der dreves med disse forskjellige Værdier. Der gaves Laan i Navneværdi, og Laantagerne skreve sig for Sølvværdi, eller Laanet skede i Sølvværdi og Gjældsbeviset udstedtes i rede Sølv – Værdiernes Lyd grændsede hinanden saa nær. – Det hendte saaledes ikke sjeldent, at Gjælden fordobbledes 100 pCt., ikke efter Coursens fremskridende Forbedring; thi den skede senere, men fordi Debitor af Uvidenhed eller i sin Forlegenhed forhøiede Gjældens Potents. Hvor megen Formue og Virksomhed gik til Grunde under denne deels lovhjemlede, deels af Lovens vage Bestemmelser udledede Mishandling!

Hvor dunkel iøvrigt denne Forordning var i sine Bestemmelser, og hvor vanskeligt for Landets Borgere at sætte sig ind i disse nye Pengeforhold, det vise de mangfoldige Spørgsmaal, som bleve Autoriteterne forelagte til Opløsning af de stedfundne Tvivl, og til Lovens Anvendelse paa de forskjellige [271] Forhold. Postdagligen besværedes Collegium med Spørgsmaal af den Art, og ideligen gjordes Corrolarier til Loven fornødne, for at udvide dens Anvendelighed. Formedelst indtrufne ulykkelige Tidsconjuncturer kunde Lovgiveren ikke engang hævde den reducerede Pengeværdies Gyldighed efter den opstillede Scala. Høitidelige Løfter maatte atter krænkes, om ikke directe – thi ved sit kongelige Ord havde Lovens Herre forpligtet sig til ei at udstede flere Rigsbanksedler end de bestemte 46 Millioner – saa indirecte ved at sætte andre Slags Repræsentativer, som senere kunde indløses, ved Siden af Rigsbanksedlerne. En Deel af disse 46 Millioner var bestemt til at indløse den store Masse af gamle Courantsedler, som vare i Omløb[n161] en anden Reservefond bestemtes til at afhjælpe Finantsernes Nød under Statens forøgede Udgifter ved en fortsat Krig med England, nye Fjenders Voldsomhed, og under formindskede Indtægter formedelst Næringsveienes Standsning. Det var Lovens Mening, at det omløbende Papirs Reduction til 1/6 Deel skulde herefter afgive en fast Maalestok for Sedlernes virkelige Værdi, og at den Ustadighed, som havde hersket paa

Coursbørsen og i Vareforhandlinger, skulde forsvinde. Derom talede Lovens Fortolkere og Tilhængere ideligen i offentlige Blade, i Samtaler og paa Salgtorvene. Men den Grundvold, hvorpaa denne Tillid [272] til de nye Penge skulde befæstes, var for løs til at kunne bevirke denne Stadighed. Mangel paa rede Sølv ved Siden af den store Masse Papir, som var i Omløb, havde bevirket Sedlernes Fald igjennem de meest blomstrende Handelsperioder, og under Krigen med dens dræbende Følger for Handel og Industri vare de sjunkne til en ubrugbar Værd, og agtedes nu ikke stort meer end de franske Assignater under Rædselsperioden. Vel underlagdes den nye Papirmasse en reel Værdi, men en aldeles ubeqvem, hvis Gyldighed ikke erkjendtes i Pengeforhandlinger; thi lidet eller intet Sølv samledes til Basis for den nye Rigsbank, men ved et Magtsprog grundlagdes den paa Borgernes faste Eiendomme. Det danske Hof opofrede det Guld-Taffelservice, der som en Reliqvie fra bedre Tider bevaredes paa Rosenborg Slot, og trængende Opfordringer skede til Borgerne at følge dette Exempel, og lægge deres Sølv paa Fædrelandets Alter. Men Erfaring har lært, hvor liden Samdrægtighed der er i saadanne Opofrelser. Byrden falder kun paa enkelte Patrioter. Desuden maatte formuende Borgere betænke sig paa at levere deres Sølv i Hænder, der hidtil endog i bedre Tider end disse havde saa lidet forstaaet at bringe Orden i Landets Pengevæsen, og i den Henseende saa ofte havde misbrugt den Myndighed, der var dem betroet.

Den nye Bank havde saaledes kun saa Midler til at sætte sine Sedler i Respect; thi den kunde ikke skaffe Sølv til Sedlernes Indløsning, og ikke forvandle det Jordegods, der tjente som Pant for de Nye Papirpenges Værd, til et gyldigt Penge-Repræsentativ. Og under haarde Tider som disse, da Staten betyngedes med store Byrder som en Følge af dens udvortes Politik og indvortes Næringsforvirring, kunde Intet uden Vexling med Sølv have skaffet Rigsbankens Sedler Credit. Blot [273] ved udenlandske Laan kunde disse rede Midler være blevne tilveiebragte. Men af saadanne Capitaler vare paa den Tid uden for England kun faa forhaanden. Den Dag var endnu ikke kommen, da private Capitalister strømmede til Pengetorvet, og kappeviis frembød Capitaler til laansøgende Stater. Og den danske Stat var i Sandhed ikke heller i en Stilling, som kunde give den Sikkerhed for et Laan, som Laangiveren kræver. Den stod

paa Randen af sin Sønderlemmelse. Det politiske System, som Kongen af Danmark siden denne Krigs Begyndelse stadigen havde fulgt, udviklede netop i dette Aars Begyndelse sin uheldige Indflydelse. Napoleon havde lidt et Tab, som ansaaes for uopretteligt, og talrige Fiender reise sig for at fuldende hans Fald. Under saadanne Omstændigheder var den danske Stat indskrænket til sine egne Hjælpekilder, og hvor rige end disse ere, og hvor kraftfuld denne lille Stat er til at overvinde temporaire Uheld, saa var dog den disponible Formue paa den Tid ikke stor nok til at yde nogen betydelig Hjælp, ligesaalidt som Villien til at opretholde en svag Bygning var forhaanden.

Den første Tid efter at Rigsbankforordningen var udkommen var saaledes en Forvirringsperiode, i hvilken Mistillid fra Borgernes Side og skuffet Forventning fra Regjeringens, forenet med en under Krigens nye Farer voxende Nød, lagde uovervindelige Hindringer i Veien for Regjeringens velmeente Hensigt med den nye Pengeforandring. Forargelige og fast latterlige vare de Scener, som Forordningen frembragte paa Salgtorvet og i de daglige Omsætninger, især i Danmark og meest i Hovedstaden. Paa de simpleste Fornødenheder satte Sælgeren stundom en Priis, som mange Gange oversteeg den ophøjede og bestemte Værd. Skjældsord vankede i Aviserne, [274] og endog stundom Slagsmaal paa Torvet, og Regjeringen nødsagedes til at tiltræde som Mellemmand imellem den vindesyge Sælger og den trængende Kjøber. Den maatte af Nød tage sin Tilflugt til det uheldigste Middel, nemlig til at bestemme et Maximum for de vigtigste Salgartikler. Men det behøves ikke her at udvikle, hvor sløbende Omsætningen blev under saa ubeqvemme Lægemidler til at helbrede en uløgelig Sygdom. Kort efter aabnedes et Blink af bedre Tider, da Napoleon reiste sig med Kjæmpekraft, og for et Øieblit seirede over sine mægtige Fiender. Den paniske Skræk veeg da for en bedre Udsigt; men i den senere Deel af Aarets Løb forværredes Danmarks Stilling under en ødelæggende Krig i den Grad, at intet Middel kunde afhjælpe den finantsielle Nød og hæve de nye Sedlers Credit.

I Norge foranledigede ikke Pengeforordningen i dens første Fremtrædelse saa stor Forvirring som i Danmark. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, at de vigtigste Forhandlinger i Handel og Vandel i Norge afgjøres mindre ved Omsætninger af rede Penge end ved Credit og Bogførsel. Virksomhedens

Forstandere behøve saaledes ikke saa fulde Kasser, og der var ikke saa stor Mængde af Bankosedler i Omløb i Norge som i Danmark; Reductionen maatte altsaa der virke i en mindre Grad. Norge havde i Aarene 1809-1812 ført en fordeelagtig Handel paa England, som havde sat den vigtigste Deel af dets handlende Borgere i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed var ophøiet over de danske Papirpenges Fluctuationer. Denne Virksomhed standsede vist nok for en stor Deel 1813, men store Rester af den rige Indtægt fandtes endnu i forsigtige Hænder. Formedelst de Betingelser, hvorunder England indskrænkede Handelen med norsk Trælast i Aaret 1811 og [275] 1812, var Norge bleven opfyldt med store Partier af Colonial- og Manufactur-Varer, og den Mængde som deraf bragtes til Torvs, nedtrykte deres Priis. Man hørte derfor ikke her i Landet tale om de urimelige Torvepriser, som klagedes over i Danmark. Landets vigtigste Fornødenhed, Kornvarer, maatte vistnok stige forholdsmæsigen høit i Aaret 1813, baade fordi 1812 var et Misvæxtaar i Norge, og fordi Pengenes Værd faldt alt dybere og dybere. Men Kornhandelen befandt sig for en stor Deel i Statens Hænder, og med hvor stor Ulempe denne Forandring i dens sædvanlige Stilling i andre Henseender var forbunden, saa medførte den dog den Fordeel, at der bestemtes faste og efter Conjuncturernes Beskaffenhed moderate Priser paa Livets første Fornødenheder. Regjeringen foreskrev sig selv en Agtelse for sine finantsielle Beslutninger, som den ei kunde paatvinge Folket.

Men desto større var Forordningens Indflydelse paa Gjælds-forholdenes Stilling i Fremtiden. I Norge var, efter de borgelige Forholds Natur, saavelsom efter Skik og Sædvane, mange Pengeforhandlinger afgjorte paa Tro og Love, og ikke ved stemplede Documenter. Den uheldige Forskjel, som var gjort mellem Obligationer og Boggjæld eller andre vitterlige Gældsfordringer, frembragte saaledes i Norge en større Ulighed i de forskjellige Creditorers og Debitorers Forhold end i Danmark. De fleste Virksomhedsforstandere havde seet sig i Krigens første Aar nødte til at søge Hjælp i de offentlige Kasser, for at raade Bod paa en Næringsstandsning, som ansaaes kun for øienbliklig. Der var desuden en Periode i Krigens Begyndelse, da saa Virksomhedsforstandere tænkte paa Selvopholdelse, men kun paa at holde Liv i den matte Virksomhed, og forsyne dens Medlemmer med Livets første Fornødenheder. [276] De byggede saaledes

selv en Obligationsgjæld af større Gyldighed, medens de bortlaante Summer ofte udsattes som Boggjæld, hvilken i sin Tid fik en mindre Værdi. Mod Krigens Slutning indtraf atter Tidsomstændigheder, som forværrede de norske Virksomhedsforstanderes Stilling. For at skaffe sig det fornødne Korn i deres Virkekreds aabnede de Credit, deels ved at laane Korn af de danske Magasiner, deels hos danske Commissionairer. De danske Penge havde da deres dybeste Standpunkt, og Varerne betaltes med store Summer i Rigsbankpenge. Handelens Standsning svækkede Nordmandens Evne til at betale, og Svækkelsen fortsattes længe efter Krigen formedelst de ufordeelagtige Betingelser, under hvilke Handelen fornyedes, og Gjælden blev tildeels staaende i den danske Stats og den private danske Creditors Bog til en Tid, da de danske Penge nærmede sig alt meer og mere Paricours. Strax efter Licencefartens Forvirring og Ophævelse var upaatvivleligen Fordelen af Regningsballancen mellem Danske og Norske paa Nordmandens Side[n162] men efter den Tid var Nordmandens Ballance vistnok paa den mørke Side, og bidrog meer end nogen anden Følge af forandrede Conjuncturer til at forværre hans Tilstand. Derved rystedes mange Virksomhedsforstanderes borgerlige Stilling. Fallitter udbrød, og gamle Huses Navne udslettedes.

I Norge var man derimod langt mindre forud beredt paa denne Forordning end i Danmark og især i Kjøbenhavn, og kunde saaledes mindre tage passende Forholdsregler til at hindre dens voldsomme Indflydelse. Forordningens Stiftere troede vel at gaae tilværks med den største Hemmelighed; men offentlige Foranstaltninger af den Vigtighed og Omfang, og til hvis Forberedelse [277] saa mange Hænder maae benyttes, kunne aldrig fuldkommen skjules, hvor strengt der end paalægges Vedkommende Taushed. Der hørtes saaledes allerede flere Maaneder før Forordningen kom tilsyne i Danmarks Hovedstad tale om, at et Regulativ var under Arbeide, og, omendskjønt Detaillen deraf ikke var bekjendt, vidste man, at den nogle Aar før udkomne østerrigske Forordning var lagt til Grund for samme, og at en Clasfification af Fordringer efter Gjældens Alder vilde finde Sted. Dette Bekjendtskab med hvad der skulde skee benyttedes derfor meer i Danmark end i Norge, hvor kun enkelte af formaaende Venner underrettedes om hvad der var i Gjøre. Midlerne til at benytte denne Kundskab vare og langt

flere i Danmark end i Norge. Kjøbenhavn havde til alle Tider før Skilsmissen været i Besiddelse af det omløbende Repræsentativ, saavelsom af de Understøttelsesmidler, som befordre Pengeomsætningen. Om endog derfor Nordmændene havde vidst, at et saadant Regulativ var paa Bane, havde de faa Midler ihænde til at reise de fornødne Summer for at benytte denne Kundskab. Forordningen udkom paa en Tid, da en Stilstand var indtraadt i Norges vigtigste Næringskilder. De Fleste havde bundet deres Capitaler ved Indkjøb af faste Eiendomme og Skibe, og ved Forskud for at give deres Virksomhed et større Sving. De fleste offentlige Kasser vare tomme, og havde Intet at laane bort, og de fleste faste Eiendomme vare behæftede med Gjæld, og kunde ikke tjene til gyldig Pant for store Forstrækninger. Der vare saaledes vistnok Enkelte her i Landet, som, advarede af deres danske Venner om Forordningens Udstødelse, opsagde deres ældre Kreditorer de forstrakte Capitaler, og stiftede en Gjæld af yngre Dato; men disse Faa erholdt Midlerne til denne Omsætning fra offentlige [278] Kasser i Danmark. Iøvrigt er det begribeligt, at Forordningens Natur tillod den meest forskjellige Regulering af de stedfundne Gjældsforhold efter Enhvers Stilling, Retfærdighedsfølelse og andre Omstændigheder.

Den Paastand er vel derfor ikke ugrundet, at Forordningen af 5te Januar 1813 gav Anledning til et Vendepunkt i vore indvortes Pengeforhandlinger og Virksomhedens Forhold, og at den saavel i oeconomisk som moralsk Henseende har yttret betænkelige Følger, som seent ville forvindes. Pengevæsenets Fasthed, som opnaaedes først et qvart Seculum efter den her omhandlede Tid, har vel nogenlunde raadet Baad paa hiin Forordnings uheldige Følger i oeconomist Henseende. Efterat hele Slægter ere borgerligen gangne til Grunde under disse voldsomme Rystelser, efterat uhørte Offere ere gjorte for at samle et Sølvfond sammen til en Bank, har omsider vort Pengevæsen faaet en Fasthed, som synes at slaae sine Rødder til den fjærne Fremtid. Men seent ville de moralske Følger af hine Forvildelser forvindes, og vanskeligen vil Fortidens Simpelhed og Troskyldighed i Pengeforhandlinger og Gjældsforhold vende tilbage. Hiint Tidsrum af et heelt Aarhundrede, fuldt af Vildfarelser og Forvirring paa den finantsielle Vei, inbeholder saaledes store Lærdomme for dem, som styre Folkets Skjebne, idet deri vises, hvor farligt et vaklende Pengevæsen, frembragt ved

Misgreb og Misbrug, er for Eiendomssikkerheden og den borgerlige Velværes Fremme, og hvor betænkeligt det er at forlade den simple Bane, hvorpaa Landets Pengevæsen bør ordnes og vedligeholdes. Pengevæsenet er Virksomhedens Pulsaare, der vel med Livlighed men og med urokkelig Stadighed maa lede Arbeidsomhedens Safter igjennem det store Statslegeme.

Otteogtyvende Capitel

[279] Ved det ulykkelige Tog til Rusland var Frankriges Magt bleven svækket, men ei tilintetgjort. Napoleons bedste Generaler havde overlevet dette Tog, og Napoleon selv beskæftigede sig alvorlige med at samle en ny Krigsmagt i Frankrige, for i nærværende Aars Løb at gjenvinde de tabte Fordele. Store Udskrivninger af det vaabendygtige Mandskab fandt Sted og han samlede omtrent 300,000 Mand – men den største Deel af hans herlige Veteranere laae begravne i Polens Sletter. De fleste og vigtigste preussiske Fæstninger vare imidlertid endnu i hans Magt, og Rhinforbundets Fyrster vovede ikke endnu at rive sig løs fra deres Forbindelse med Frankrige. – Kort, Alt bebudede en alvorlig Krig, og fra alle Sider rustedes til den store Kamp. Saasnart Kongen af Preussen var kommen udenfor de franske Armeers Omraade, erklærede han sit Samtykke til det Skridt, som General York havde gjort, og et almindeligt Opraab skede fra Breslau, hvorhen Kongen havde forføiet sig, til Nationen at reise sig i en almindelig Landevæbning, for at afryste det tunge Aag, som Frankrige i 6 Aar havde paalagt Preussen. Opraabet fandt Gjenklang i alle Stænder, og baade tjenstpligtige og frivillige Skarer af alle Classer stimlede til Fanerne.

Ruslands Hære havde vel og lidt betydeligen under det sidste Vinterfelttog mod de Franske, men deres Lidelser maatte formedelst mangfoldige Omstændigheder være mindre end den franske Armees, deres Tab lettere kunne

erstattes, og Aabningerne i den forfølgende Hærs Rækker hastigere udfyldes. Dette skede i Vinterens Løb med den Kraft, som staaer dette store Rige til Raadighed. Mod Vaaren nærmede den russiske Armee [280] sig, forøget med en betydelig Forstærkning fra det Indre af Rusland, under Kutusovs Anførsel, og forenet med Preussen, beredte den sig til Skridt for Skridt at tilbageerobre de preussiske Fæstninger, som vare besatte af Franskmænd, og derefter at søndersplitte Rhinforbundet og nærme sig Frankriges Grændser. Den russiske Armee gik imidlertid langsomt frem under den gamle og forsigtige Kutusov; men da hans Død af en Febersygdom paafulgte i Marts Maaned, fik Krigen et raskere Sving under den nye Overgeneral Wittgensteins Commando. – Østerrige, som havde ført Krigen mod Rusland med mindre Fynd under Schwarzenbergs Commando, begyndte nu ogsaa at forandre sit Forhold og at vise Kulde mod den franske Keiser. Dog ansaae det sig endnu ei beredt til et aabenbart Brud mod Frankrige, men indskrænkede sig til de alvorligste Rustninger, og tilbød sig at fremtræde som Fredsmægler imellem de krigførende Magter. Napoleon smigrede sig imidlertid endnu fremdeles med, at hans Svigerfader ei vilde stille sig i hans Fienders Række. De franske officielle Blade pralede endnu af den fredeligste Forstaaelse mellem Frankrige og Østerrige, og Napoleon lod det ikke mangle paa glimrende Tilbud for at bevare Østerriges Venskab.

Nu troede det svenske Hof, at den gamle Plan til den skandinaviske Halvøes Forening omsider var kommen til Modenhed, og derpaa lagde det i dette Foraar den alvorligste Haand. I afvigte Aar havde det sikkret sig Ruslands Samtykke dertil ved Tractaten til Åbo, og ved den, som blev sluttet imellem England og Sverige under 3die Marts 1813, betingedes nu ogsaa Englands Medvirkning og Samtykke til denne Forandring i Skandinaviens politiske Stilling. Ved denne Tractat forpligtede Sverige sig til at anvende 30,000 Mand til en Expedition [281] paa Fastlandet mod fælleds Fiender, og denne tilligemed en Deel af den russiske Hær skulde stilles under Carl Johans Overcommando. I den anden Artikel af denne Tractat forpligtede England sig til, ei alene ingen Hindring at lægge i Veien for Norges Forbindelse med Sverige til evig Tid, men endog til Opnaaelsen deraf at anvende sin Medvirkning til Søes i Forbindelse med de svenske og russiske Tropper. Dog tilføiedes den Betingelse, at man ei skulde

stride til med Magt at drive dette igjennem, med mindre Danmark fandtes utilbøielig til at slutte sig til den nordiske Alliance under de Mellem Hofferne i Petersburg og Stockholm fastsatte Betingelser. Desuden skulde Kongen af Sverige forpligte sig til at have Omsorg for, at denne Forening finder Sted: *med Iagttagelse af alle mulige Hensyn til det norske Folks Frihed og Lykke*. Derhos tilstod England Sverige en Subsidie af en Million Pund Sterling, som skulde betales med 200,000 £. St. maanedlig. Endeligen overdroges Sverige Øen Guadeloupe. Det engelske Ministerium viiste sig paa den Tid stedse liberalere mod Norge end mod Danmark, om hvis Cabinet og Konge de engelske Ministre sædvanligen udlode sig med en vis Grad af Had og Ringeagt. Det var som om det vilde retfærdiggjøre sin egen uforskyldte Voldsfærd mod Danmark ved at laste den danske Konges og den danske Regjerings Forhold.[n163] Desuden havde Norge, især ved denne Lejlighed, store Talsmænd iblandt de vigtigste Medlemmer af Oppositionen i Parlamentet, og, hvor vis det engelste Ministerium var i sin Sag formedelst det ministerielle Parties Overvægt i Parlamentet, [282] saa maatte det dog ansee det for klogest ei at fremkalde en saa mægtig og talentfuld Oppositions yderste Modstand. Dennes Braad søgte den saaledes at sløve ved at bevirke Norges Forening med Sverige paa de liberaleste Vilkaar. Lord Liverpool forberedte i Overhuset Parlamentets Bifald til de nordiske Rigers Skilsmisse, ved at vise Vigtigheden af Sveriges Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandskrigen, ei alene ved at levere en anseelig Hær af tappre Krigsmænd, men en Feltherre i Sveriges Kronprinds, der kunde maale sig med Napoleons bedste Generaler. Imidlertid skimtede dog nogen Mistillid til Sveriges Udholdenhed igjennem i de Forsigtighedsregler, som foresloges. Maaskee advaredes England i den Henseende af forrige Aars Erfaring, da en lignende Forening var gjort, men formedelst indtrufne Omstændigheder ei blev udført. Saaledes gjordes det til Betingelse, at ingen Deel af Subsidierne til Sverige skulde udredes, før de svenske Tropper virkeligen havde sat Fod i Land paa Valpladsen.

Mod Napoleon forandrede derefter Sveriges Konprinds, der nu ledede alle diplomatiske Forhandlinger, ganske sin Tone. De foregaaende Noter, som siden Carl Johans Ophøielse vare sendte fra det svenske Hof til det franske, havde stedse aandet en vis Ærbødighed for Napoleon og det Ønske at rette sig efter

hans Villie. Sverige vilde derved formilde Napoleons Forbittrelse over dets hemmelige Forstaaelse med England, over den fredelige Adgang, som denne Frankriges Fiende derved havde til Fastlandet, og den Fordeel, som England høstede ved Afsætningen af sine Producter til samme. Napoleon maatte lukke sine Øine for Ruslands hemmelige Forbindelse med England; men Sveriges Snighandel med samme paaankede han i høie og truende Toner. Carl Johan havde imidlertid snart lært, [283] at en fredelig Forbindelse med England var for Sverige af langt større Vigtighed end Frankriges Venskab. Han indsaae let, at kun en saadan Politik kunde befæste ham paa Sveriges Trone; thi over hele Sverige, blandt Høie og Lave, var dette den herskende, af Landets Stilling foreskrevne, Tro om den Politik, Sverige burde følge. Nu var Napoleon desuden, efter det i Rusland lidte Nederlag, ikke mere den frygtelige Verdens Herre, der kunde foreskrive det fjærne Norden Love, men dette kunde vælge sit politiske System efter sin Interesse. Under disse Omstændigheder afsendte Carl Johan, kort efter at Forbundet med England paa ny var blevet befæstet, og Sverige troede at staae ved Maalet af sine Ønsker, en høist mørkværdig Skrivelse til Napoleon af 23de Marts 1813, der aandede lidet af Fordums Ærbødighed eller personlig Hengivenhed for sin forrige Souverain og Vaabenfrænde.

I dette Brev beklagede Carl Johan sig over Hertugen af Bassanos skriftlige Yttringer til den svenske Gesandt, der røbede en aabenbar Hensigt til at stifte Splid imellem den svenske Konge og Kronprinds paa samme Maade, som i Spanien var skeet. «Paa de Meddelelser – siger han – som det var Hr. Signeul overdraget at gjøre efter Deres Majestæts Befaling, lod Kongen svare: at Sverige, som var overbeviist om, at det kun skyldte Dem Tabet af Finland, aldrig kunde troe paa Deres Venskab for Samme, naar De ikke forhjalp det til Norge som Erstatning for det Tab, hvilket Deres Politik har tilføiet det.[n164] Med Hensyn til Alt hvad Hertugen af Bassanos [284] Note indeholder om Indfaldet i Pommern og de franske Kaperes Forhold, tale Kjendsgjerninger, og ved at sammenligne Data vil man kunne dømme, om D. M. eller den svenske Regjering har Ret. Hertugen af. Bassano siger, at D. M. ikke har fremkaldt Krigen, og dog har D. M. passeret Niemen i Spidsen for 400,000 Mand. Fra det Øjeblik da D. M. fordybede Dem i det Indre af Rusland, var Udfaldet ikke mere tvivlsomt. Keiser Alexander og

Kongen forudsaae allerede fra August Maaned Enden paa Campagnen og dens umaadelige Resultater.[n165] Alle militaire Combinationer indeholdt Sikkerhed om, at D. M. maatte blive Fange. De har undgaaet denne Fare, Sire, men Deres Armee, Frankriges, Tydsklands, Italiens bedste Tropper ere ikke mere til. Der hvile de Kjækkes Been uden Grav, som reddede Frankrige ved Fleury, som seirede i Italien, som modstode Egyptens brændende Climat, og som ilede fra Seier til Seier under Deres Faner ved Marengo, Austerlitz, Jena, Halle, Lübeck, Friedland etc. Maatte Deres Sjæl bevæges, Sire, ved dette rørende Maleri, og, dersom der behøves mere for at røre den, maatte D. M. erindre Dem meer end en Million Menneskers Død, der hvile paa Ærens Mark som Offre for de Krige, De har ført! D. M. paaberaaber Dem Deres Ret til Kongens Venskab; men det være mig tilladt at erindre Dem om. Sire, den ringe Priis, som D. M. satte derpaa i det Øieblik, da en gjensidig Harmoni i Tænkemaade havde været Sverige meget nyttig. Da Kongen, efterat have tabt Finland, skrev til D. M. for at anmode Dem om at redde Ålands Øerne for Sverige, [285] svarede De ham: «henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig», og for at sætte Kronen paa Deres Ligegyldighed lod de indføre i en officiel Journal i det Øieblik da jeg afreiste til Sverige (i Moniteuren af 21 Septbr. 1810 No. 164), at der var et Interregnum i dette Rige, under hvilket Englænderne ustraffet dreve Handel. – – Deres System, Sire, vil forbyde Nationerne at udøve den Ret, de have faaet af Naturen, den nemlig at handle og hjælpe hverandre indbyrdes, at have Samqvem og leve i Fred, og dog er Sveriges Existents afhængig af vidtudstrakte Handelsforbindelser, uden hvilke det ikke kan bestaae. Jeg kjender Keiser Alexanders og det engelske Cabinets Tilbøielighed til Fred; Fastlandets Elendighed kræver den, og D. M. bør ei forskyde den. Skulde De, som besidder det skjønneste Monarki paa Jorden, bestandigen ville udvide dets Grændser, og efterlade en mindre mægtig Arm end Deres egen den sørgelige Arv af uendelige Krige? Skulde D. M. ikke heller beflitte Dem paa at læge en Revolutions Saar, hvoraf Frankrige kun har tilbage Erindringen om sin Krigerhæder, og om sande Ulykker i sit Indre? Sire! Historiens Lærdomme forkaste Ideen om et Universal-Monarki, og Uafhængighedsfølelsen kan vel krænkes, men ei udslettes af Nationernes Hjerte. D. M. overveie alle disse Betragtninger, og tænke engang

alvorligen paa den almindelige Fred, hvis vanhelligede Navn har ladet saa meget Blod flyde. Jeg er fød i det skjønne Frankrige, som De behersker, og dets Hæder og Lykke kan aldrig være mig ligegyldig. Men endskjønt jeg ikke ophører at nære de bedste Ønsker for Frankriges Lyksalighed, vil jeg dog med alle min Sjæls Kræfter forsvare saavel det Folks Rettigheder, som har kaldet mig, som den Fyrstes Ære, der har hædret mig med Navnet af sin Søn. I denne [286] Kamp imellem Verdens Frihed og Undertrykkelse vil jeg sige til de Svenske: ««jeg strider for Eder og med Eder, og de frie Nationers Ønsker ledsage mine Anstrengelser»». I Politiken, Sire, gives hverken Venskab eller Had, der gives kun Pligter at opfylde mod det Folk, som Forsynet har kaldet os til at regjere. Deres Love og deres Rettigheder ere dem dyrebare, og dersom man for at hjemle dem disse er nødt til at frasige sig gamle Forbindelser og kjære Familieforhold, saa bør en Fyrste, som vil opfylde sit Kald, aldrig være tvivlsom om hvilken Beslutning han har at fatte». – Efterat have fremført flere Beviser paa Napoleons fiendtlige Forhold mod Sverige ender Carl Johan saaledes: «Hvad de Trudsler angaaer, som indeholdes i Hertugen af Bassanos Noter, saavelsom de 40,000 Mand, som D. M. vil give Kongen af Danmark, troer jeg saa meget mindre derom vidtløftigen at burde udlade mig, som jeg tvivler om at Kongen af Danmark deraf kan høste nogen Nytte. Med Hensyn til min personlige Ærgjærrighed, da tilstaaer jeg at have en meget stor, den nemlig at tjene Menneskehedens Sag, og at sikkre den skandinaviske Halvøs Uafhængighed. For at opnaae dette stoler jeg paa den Sags Retfærdighed, som Kongen har befalet mig at forsvare, paa den svenske Nations Standhaftighed og dets Forbundsvenners redelige Sindelag. Hvad endog Deres Majestæts Beslutning maatte blive med Hensyn til Krig eller Fred, vil jeg ikke destomindre bevare for D. M. en gammel Vaabenbroders Følelser.»

Dette mørkværdige Actstykke indeholder en bestemt Erklæring om det politiske System, som Sveriges Konge vilde følge, og er affattet i Udtryk, som maatte gjøre Venskabsbruddet mellem Napoleon og Carl Johan ulægeligt. Det indeholder derhos et Beviis for, at Carl Johan allerede da ansaa Sverige [287] og Norge forenede. – Napoleon følte sig dybt krænket ved dette Brev, og erklærede det i sin Forbittrelse for et Product af Utaknemlighed og Vanvid.

Danmark, som hidtil havde heftet sin Skjebne til Frankrige, begyndte nu

ogsaa at vakle i sin Tillid til Rigtigheden af, denne Politik, og var betænkt paa at tiltræde Alliancen mod Napoleon. Men alle dets Skridt i denne Henseende vare forgjæves; – den danske Stats Sønderlemmelse var besluttet af Rusland og England, og Sveriges Bistand og dets Kronprindses Veiledning til at berede Napoleons Undergang skulde kjøbes ved Norges Forening med Sverige. Idet Keiser Alexander forandrede sin Politik og indgik Alliance med England og Sverige, glemte han aldeles den Interesse, som han høitideligen havde erklæret at tage i Danmarks Tab af sin Flaade. De stolte Ord, som han strax efter Flaadens Ran af Englænderne havde ladet falde, vare som ikke talte, medens Danmark ved det ene blodige Offer efter det andet til at fremme Ruslands Forstørrelsesplaner havde beredt sig Ret til Løftets Opfyldelse. I den nye Tractat mellem Rusland, England og Sverige forlangtes kun Danmarks Stemme for at give sit Samtykke til de tvende forenede Rigers Søndersplittelse. Mod Slutningen af Aaret 1812 lod man Kongen af Danmark vide, at han kunde tiltræde denne Alliance, naar han fremfor Alt vilde afstaae Norge til Sverige, hvorimod der lovedes ham en ubestemt Erstatning derfor, saavelsom for Flaaden. Det blev paa samme Tid tilmeldt Kongen, at Keiser Alexander havde lovet Sverige 30,000 Mand for at bidrage til Norges Erobring, om Norges Afstaaelse nægtedes. Til denne Opløsning af en ældgammel Forbindelse vægrede Kongen af Danmark paa det bestemteste at give sit Samtykke, og nærede endnu det Haab, [288] ved fredelige Underhandlinger at afværge dette Uveir. Napoleons uheldige Skjebne i Rusland, der – som vi ovenfor have seet – nærmest udviklede sig mod Aarets Slutning, fremskyndede Danmarks fredelige Tilnærmelse til hans Fiender, men gjorde ogsaa disse mindre tilbøielige til at agte paa Danmarks Tilbud. Den danske Konge bemyndigede derfor sin Minister i Petersburg, Blome, til at indlede en saadan Forening igjennem det russiske Hof[n166] men dette, bundet ved Tractaten til Åbo, henviiste Blome til Sverige. I Begyndelsen af Januar 1813 tilkjendegav den danske Konge Napoleon, at hans Landes Interesse krævede hans Tilnærmelse til Storbrittanien, og at især Norges Frelse gjorde ham dette til Pligt. Napoleon syntes selv at indsee Nødvendigheden af at Danmark sluttede Fred med England, og svarede Kongen paa en Maade, som gav ham billigt Haab om at gjenvinde Fred med sine naturlige Allierede efter en ødelæggende Krig, uden at

have noget at frygte af Frankrige, ligesom det formedelst sin Stilling til de øvrige europæiske Magter maatte være berettiget til at see dette Haab opfyldt. Det danske Hof beredte sig saaledes til at aabne en Underhandling med den engelske Regjering, hvoraf det haabede det heldigste Udfald. Men dette Haab skuffedes ved den Alliance, som allerede i Juli Maaned 1812 var indgaaet imellem England og Sverige, da denne Tractat havde en Hemmelig Artikel, som bestemte Danmarks og Norges Skilsmisse. Støttende sig til denne Garanti foreslog den svenske Regjering i en stolt Tone i Begyndelsen af 1813 Danmark at afstaae Norge mod en passende Godtgjørelse. Keiser Alexander sendte i samme Anledning Prinds Dolgorucky til Kjøbenhavn i Marts [289] Maaned, dog med saa megen Skaansel, at der i Keiserens Brev til Frederik den Sjette ikke var Spørgsmaal om denne vigtige Artikel. Det indeholdt kun Venskabsforsikkringer og forbindtlige Ord. Dolgorucky – der vel ikke kjendte tilfulde sit Hofs sande Sindelag – beroligede Kongen med Hensyn til hans Forhold til Rusland, og, idet han bad den danske Konge at glemme det Forbigangne *(passer l'éponge sur le passé)*, i Anledning af Afstaaelsen af Norge, og idet han indbød ham til at lade et Corps af hans Tropper støde til de Allierede mod Napoleon, lod han ham haabe, at denne Danmarks Understøttelse af de Allieredes Sag vilde bortfjærne Spørgsmaalet om Norge. Virkelig blev en Convention sluttet med Dolgorucky, hvori Kongen lovede at lade 20,000 Mand støde til de Allierede, hvoraf 10,000 strax skulde marschere, og 10,000 Mand blive i Reserve. Følgen viiste imidlertid altfor vel faa Uger efter, endnu medens Dolgorucky opholdt sig i Kjøbenhavn, at den svenske Regjering var vis i sin Sag med Hensyn til Norges Afstaaelse. Kongen af Sverige kaldte sit Gesandtskab tilbage fra det danske Hof og erklærede al Communication med samme afbrudt, naar det afslog Norges Afstaaelse i Mindelighed. Paa samme Tid kom det længe forventede Svar fra London, der overeensstemmende med Ruslands Erklæring, indeholdt, at Veien til Fredsunderhandling maatte gaae over Sverige, og Kongen af Danmark maatte henvende sig til den engelske Minister i Stockholm, som skulde blive bemyndiget til at underhandle med Danmark. Den danske Konge indsaae noksom Betydningen af dette Svar, som henpegede paa Norges Skilsmisse fra Danmark, men opgav endnu ikke Haabet om at vinde Storbrittanien for sig. Han sendte til den Ende sin Minister Grev Joachim Bernstorff til London med Fredsforslag og

gav [290] ham Ordres til at give efter i Alt undtagen i Afstaaelsen af Norge. Bernstorff blev koldt modtaget og neppe hørt; England erklærede det umuligt, at Danmark kunde erholde Fred, naar ikke Norge blev afstaaet. Det blev atter gjentaget, at den engelske Minister i Stockholm havde Forholdsordres i den Henseende, og den danske Regjering henviistes paany til ham.

Paa samme Tid blev den føromtalte Forbundstractat afsluttet imellem England og Sverige i Marts Maaned 1813. Den svenske Regjering syntes urolig over Prinds Dolgoruckys Ophold i Kjøbenhavn, og han blev tilbagekaldt af Keiser Alexander, som viiste sig misfornøiet med denne Prindses Underhandling i Danmark. Den danske Minister, Carl Moltke, var kort efter Dolgoruckys Ankomst til Kjøbenhavn bleven sendt til Keiser Alexander, der var paa Veien til Dresden. Moltke medbragte samme Forslag og indstændige Forestillinger til Rusland, som Grev Bernstorff skulde forelægge England, men de bleve ligesaa lidet hørte. «Norges Forening med Sverige, eller Krig»; var det første som det sidste Ord overalt. Imidlertid vare alle Kongen af Danmarks Skridt beregnede paa at overbevise de Allierede om hans fredelige Sindelag og hans Beslutning, ved at forene sine Tropper med deres, at gjøre deres Sag til sin. Den russiske Oberst, siden General, Tettenborn kom ved denne Tid til Hamburg, og efterat de Franske havde forladt denne Stad, besatte han den. Dette skede i det Tidspunkt da Dolgorucky kom til Kjøbenhavn. De danske Tropper fik Ordres til at forene sig med Tettenborn, for at hindre de Franskes Tilbagekomst, og de danske Tropper kom virkelig flere Gange i Haandgemæng med de franske, da disse under General Vandamme vilde gaae over Elben. Det tilbød endog at forsvare Hamburg og Lübeck mod de Franske. Saa [291] nær maatte Danmark gaae sin forrige Forbundsven, Frankriges Keiser, for at overbevise de Allierede om sin oprigtige Attraa efter at gjøre deres Sag til sin. Men de Allierede, og især Rusland satte for megen Priis paa Sveriges Deeltagelse i den fælles Angrebskrig mod Napoleon, og paa den svenske Kronprindses Feltherre-Talent til at agte paa det danske Hofs Indvendinger og Forslag. De taalte heller at see Hamburg i Fiendevold end at bortfjærne Carl Johan, ved at bryde det Sverige givne Løfte, at bidrage til Norges Forening med dette Rige. Den danske Regjering maatte saaledes skille sine Tropper fra de Allieredes og overlade Hamburg til sin

Skjebne. Den gjorde Tettenborn bekjendt med den Nødvendighed, som disse forgjæves Forsøg til Forlig paalagde den, at forsvare de danske Stater mod deres nye Fiender, og forhindre en Katastrophe, som ledede til det danske Monarkies Sønderlemmelse. Følgen deraf var, at Russerne maatte vige for den franske Overmagt, og Davoust rykkede med en Afdeling af den franste Hær ind i Hamburg. Imidlertid bevirkede dansk Mægling hos Davoust gjennem den danske Præsident Kaas, at Hamburgs Indtagelse af de Franske skede uden at dets Indbyggere altfor haardt maatte bæde for deres fortidlige Jubel over Russernes Indmarsch og Franskmændenes Bortfjærnelse. Hamburg befriedes fra den truende Indtagelse ved Storm, og Tettenborn overgav Hamborg til de Danske, som siden igjen overleverede det i Franskmændenes Hænder, uden at voldsomme Scener fandt Sted.

I Begyndelsen af Mai Maaned gik Carl Johan med den svenske Hærafdeling under Seil fra Carlscrona. Før Afreisen udstedte han en Proclamation til den Deel af Armeen, der forblev i Landet under Marschallerne Tolls og Essens Commando, [292] og underrettede dem deri om de Foranstaltninger, som vare trufne til Rigets Forsvar. Sine Vaabenbrødre, der ledsagede ham, tiltalte han saalunde:

«Soldater! En ny Hædersbane og nye Kilder til Held aabne sig for vort Fædreland. Tractater, grundede paa en sund Politik, og hvis Øiemed er Nordens Beroligelse, sikkre de skandinaviske Folkeslags Forening. Lader os gjøre os værdige den skjønne Skjebne, som loves os, og lad de Nationer, som strække deres Arme imod os, aldrig angre deres Tillid til os. Soldater! Vore Fædre udmærkede sig ved en dristig Kjækhed og et sindigt Mod; lad os med disse Heltedyder forene Krigshæderens Enthusiasme, og Gud vil beskytte vore Vaaben!»

Imidlertid skuffedes endnu de Allieredes stolte Forhaabninger formedelst Napoleons seierrige Fremskridt i Tydskland i dette Foraar. Efterat han havde slaaet de forbundne preussiske Hære ved *Groß-Göschen* den 2den og 3die Mai og ved *Bauzen* den 21de s. M. sluttedes en Vaabenstilstand, som varede til mod Slutningen af Juni Maaned. Med dette Napoleons fornyede Held steeg ogsaa Danmarks Haab om at see sine Fienders Planer tilintetgjorte, det styrkedes

derved i sin Bestemmelse at slutte sig nøiere til Napoleon, og Danmarks Forhaabning maatte, efter denne uventede Kraftyttring fra den franske Keisers Side, ikke være ugrundet. Østerrige havde endnu ei erklæret sig mod Napoleon; hele Tydskland, med Undtagelse af de preussiske Stater og Meklenburg, Holland og Italien syntes endnu at tjene Frankrige. Efter de Allieredes bestemte Afviisning af ethvert tilnærmende Skridt fra Danmarks Side, stod der for dette Intet tilbage, naar de danske Staters Sønderlemmelse skulde forhindres, end at kaste sig i Armene paa Napoleon, om hvis Magt og Talent til at rede sig ud af [293] en vanskelig Stilling det endnu ei kunde være tilladt at mistvivle. – Kongen af Danmark sluttede sig saaledes nøiere til Napoleon og sendte sin Yndling, Præsident Kaas, til hans Hovedqvarteer i Dresden. Kaas blev vel modtagen af Napoleon, og en Tractat forberedtes, der siden nærmere afsluttedes mellem den franske Minister i Kjøbenhavn *Alquier* og den danske Minister Rosenkrantz, i hvilken begge Magter gjensidigen garanterede hinanden deres Besiddelser saavel i som udenfor Europa.[n167] Under denne Underhandling ankom en engelsk Parlamentair paa Kjøbenhavns Red, der bragte Breve fra den engelske Minister i Stockholm, Thornton, og fra Ministeren for de udenlandske Anliggender, Wetterstedt. Brevene vare daterede fra det engelske Skib Defiance, som commanderedes af Admiral Hope, og laa i Kjøge Bugt. Den russiske General Suchteln var ogsaa ombord paa dette Skib, og Brevene indeholdt, at denne General saavelsom Thornton og Wetterstedt kom, bemyndigede af deres Hoffer, for at underhandle med den danske Regjering. Disse Ministres Forslag vare følgende: «Kongen af Sverige vil, for at vise sin Uegennyttighed og Maadehold, lade sig nøie med Afstaaelsen af Trondhjems Stift og tilliggende Land, som hidtil har udgjort Grændsen mod Rusland. Kongen af Danmark forpligter sig til at give 25,000 Mand, og disse Tropper skulle forene sig med de Allierede Magters imod Frankrige, samt stilles under Kronprindsen af Sveriges Commando.» Paa denne Basis tilbød den engelske Minister at handle om Fred med Kongen af Danmark, men bemærketde derhos, «at førend [294] de danske Tropper vare overladte til Kronprindsen af Sveriges Raadighed, kunde der ei blive Spørgsmaal om nogen Vaabenstilstand med Storbrittanien.» Han tilføiede, at de danske Colonier efter Fredslutningen skulde gives tilbage undtagen Øen Helgoland, ligesom ingen

Erstatning skulde gives for Flaaden. – Disse Betingelser maatte ansees for uantagelige. Norge betragtedes som en væsentlig Deel af de danske Stater, og at afstaae Trondhjems Stift var i Grunden at afstaae hele Norge. Det Forstag at stille et betydeligt Antal danske Tropper under Kronprindsen af Sveriges Commando syntes at være en haanlig Spot, da hver Deel af det danske Monarki derved gaves i Sveriges Vold. Disse Forslag bleve saaledes forkastede. En ny Tractat blev sluttet i Kjøbenhavn imellem Kongen af Danmark og Napoleon, og et Corps af 10,000 Mand stillet til den franske Keisers Raadighed. Dette Corps forenede sig med Marskalk Davoust og rykkede frem til Meklenburg.

Niogtyvende Capitel

Da saaledes Norges Løsrivelse fra Danmark igjen saa alvorligen var kommen paa Bane, og en fast Forening i den Henseende sluttet imellem Rusland og Sverige, og sanctioneret af England, besluttede Kongen af Danmark at sende Tronarvingen, Prinds Christian Frederik, til Norge, deels for at overbevise Norge om sin alvorlige Hensigt til det yderste at forhindre Rigernes Skilsmisse, deels for at standse mulige Planer i Landet selv til Forening med Sverige. Med den forrige Vice-Statholder, Prinds Frederik af Hessen, havde Nordmændene al Aarsag til at være tilfredse. Vel var han ingen Mand [295] af meget store Talenter, og fra den Side ikke skikket til at spille nogen stor Rolle; men en høi Grad af Godmodighed og Elskværdighed i det daglige Liv, forenet med stor Simpelhed i hans Væsen og Tilgængelighed for Enhver, gjorde ham visseligen i en høi Grad afholdt i hans Omgangskreds, og yndet hvor han viiste sig, og der var intet Ønske i Landet om hans Afreise. Prindsen selv havde udbedet sig Commando over det Corps, som var tilbudet de Allierede mod Napoleon, men da Danmark ei vilde underkaste sig de Allieredes Betingelser, blev Prindsen Chef for de Tropper, som skulde forsvare

den danske Grændse mod den indtrængende Skare af Fiender. Paa denne Valplads var mere Hæder end Held at vinde. Norge tiltrængte, saalænge der endnu var Fart paa England, og de vigtigste Næringsveie under den trivedes, ikke nogen stor Virksomhed fra Regjeringens Side; thi under saa heldige Omstændigheder bestaaer Statsklogskaben i at overlade Virksomheden til sin rolige Gang uden noget Fremstød fra Regjeringens Side, ligesom Norge var ubekjendt med hine diplomatiske Forhandlinger. Det havde midt under den aabenbare Krig med England et fredeligt Samqvem med samme, og det kunde i denne Henseende aldeles overlades til sin Skjebne. – Nu var der foregaaet en Forandring i disse Forhold, og det var besluttet i det store europæiske Forbunds-Raad, at Norge skulde rives fra Danmark og forbindes med Sverige, uden at Folkets Stemme i nogen af disse tvende Stater blev raadspurgt, eller mindste Hensyn taget til Retfærdighed eller til Danmarks særegne Forhold til de contraherende Magter. Begge Riger bleve ved den nye Krigstilstand atter saagodtsom afsondrede fra hinanden, og Erfaring havde lært, hvor lidet Norge var i Stand til at udholde denne under Næringsveienes Standsning. Og denne [296] maatte under nærværende politiske Forhold forventes, ligesom den og allerede viiste sig i Fartens Forstyrrelse paa England. Licencer udstedtes allerede i denne Sommer ikke directe til norske Trælastdragere. Det tillodes kun norske Skibe at anløbe svenske Havne, der at gjøre de norske Ladninger til svenske, og saaledes overføre dem til det engelske Marked. Men paa denne Vei vilde Afskibningen til England ikke trives. Flere norske Skibe og Ladninger condemneredes ved Overkomsten til England, fordi den sande Sammenhæng opdagedes. Med Trælastfarten gik ogsaa Kornfarten i Staa, fordi ingen Korn-Licencer udstedtes mere, og England begyndte at sætte sig ind i Sveriges Plan, ved Udhungring at befordre den skandinaviske Halvøes Forening. Derhos vilde Korntilførsel til Høsten blive høist fornøden, da Forraadene formedelst Misvæxten 1812 vare aldeles udtømte, og Kornet i dette Aar, der iøvrigt var et rigt Kornaar, mangesteds afmeiedes, førend det var fuldmodent, for at hindre Brødmangel.

Der behøvedes saaledes en ophøiet og begavet Mand, der kunde tage selvstændige Beslutninger i hvad der angik Rigets Tarv, træffe alle

Foranstaltninger til at gaae de truende Farer i Møde, og ved sin personlige Indflydelse bevare det norske Folks Hengivenhed for Danmarks Konge, som, endskjønt aldrig svigtet, let under nærværende politiske Forhold og formedelst nye Lidelser kunde komme paa en betænkelig Prøve. En saadan ophøiet Mand troede Danmarks Konge at sende sit elskte Norge i Prinds Christian Frederik, og han var vistnok i mange Henseender den Rette; thi han besad mange af de Egenskaber, som kunde gjøre ham fortjent til den Tillid, der viistes ham af Danmarks Konge, og til at vinde Nationens Kjærlighed og Høiagtelse. – Prinds Christian Frederik var dengang i sin [297] fagreste Ungdom, begavet med en høi Grad af Elskværdighed og et venligt Væsen, der maatte indtage Alle, som nærmede sig ham. Han var en Ynder af Videnskaberne og deres heldige Dyrker; han var i Stand til at sætte sig ind i Landets forskjellige Forhold, saavel i dets oeconomiske som i dets Naturforhold[n168] og til derom med Sagkundskab at underholde sig med Landets oplyste Mænd. Han besad en høi Grad af Veltalenhed, og hans Tale indtog ikke alene Tilhørerne ved en heldig Ordform, og ved Talens til Maalet førende Indhold, men og ved den Anstand og Tække, hvormed Foredraget skede. Han kom til Norge med det oprigtige Ønske at vinde Nationens Hjerter, og paa denne Grundvold, den tryggeste Støtte for Fyrstemagten, at styrke den ældgamle Forbindelse imellem Rigerne. Christian Frederik var saaledes visseligen bleven en Fredens Konge, som havde kunnet gjøre Norge, efter de Forhold som da fandt Sted og den Tænkemaade, som Nationen da nærede imod Landets Konge, til et af de lykkeligste Lande. Men for Norge kunde han i sin Fremtrædelse ikke være, hvad Prinds Christian August havde været. Savnet af denne hengangne Fyrste kunde han ikke erstatte, og den Grad af Kjærlighed og Høiagtelse, som Nationen havde baaret for hiin hedenfarne Fyrste, kunde Prinds Christian Frederik ikke letteligen naae. Christian Augusts simple Væsen og tarvelige Levemaade i borgerlig Stiil, som lod glemme Afstanden imellem Fyrsten og Borgeren, hans besynderligen ukonstlede Hjertelighed i Omgangstone, hans Fødsel, selv ikke saa ophøiet over den simple Borgerstand, der i Norge er den overvægtige, banede [298] ham en Vei til Folkets Hjerter, som det var vanskeligt for nogen Anden i den Grad at finde. Christian August havde desuden deelt Farer og Gjenvordigheder med Nationen i et kritisk

Øieblik, havde med Mod og Klogskab overvundet dem, befriet Landets Grændse for et fiendtligt Indfald, og givet Krigen med Sverige et Resultat, som overgik Nationens Forventning. Det var ikke Christian Frederik beskikket, som Krigshelt at gavne Norge – han var hverken øvet i Krigshaandteringen eller dertil saa skikket. Desuden vare nu Conjunkturerne anderledes. Christian August slog en Fiende tilbage, som var slet udstyret og i smaa Afdelinger gjorde Indfald i Norge uden Alvor og uden fiendtligt Sind, – Christian Frederik skulde gaae en Fiende imøde, som havde Europas store Magters Beslutning for sig, og som i Overflod var udstyret med Krigens Apparater. Det var imidlertid Christian Frederik forbeholdt at bane sig Vei til det norske Folks Erkjendtlighed ved store og uforglemmelige Velgjerninger.

Umiddelbart før Prindsens Afreise til Norge havde den danske Regjering givet en Oversigt over Landets politiske Stilling, der i Statstidenden lød saaledes:

«Det svenske Hof har fundet forgodt at tilbagekalde Sammes Charge d'Affaires, som nyligen var bleven ansat ved Hs. Majestæts Hof. Den kongelige Charge d'Affaires ved det svenske Hof kommer derfor ogsaa hid tilbage fra Stockholm. Omendskjønt den sædvanlige Vei til at befordre Nationens Anliggender ikke længer staaer aaben mellem de respective kongelige danske og svenske Majestæter, saa kunne de ministerielle Meddelelser ved Brevvexling endnu finde Sted. Det saaledes stedfindende forandrede Forhold imellem begge Hoffer kan ei andet end tildrage sig Undersaatternes Opmærksomhed. Kongen har [299] ingen Anledning givet dertil fra sin Side. At Hs. M. har vægret sig ved at afstaae sit Kongerige Norge eller en Deel deraf, mod Tilbud af Erstatning derfor ved Tilegnelse af Stæder og Lande, der grændse til Hertugdømmerne, er Noget som Enhver af Hans Undersaatter tilvisse er overbeviist om. Hs. Majestæts ømme Kjærlighed er dem Borgen for, at deres Arveherre og Konge sætter altfor megen Tillid til deres Troskab og Hengivenhed, for at kunne af nogensomhelst Aarsag bestemme sig til at bytte dem bort mod Fremmede, paa hvis Hengivenhed Allerhøistsamme intet Krav har, naar de ei af egen Drift skulde anholde om Hs. Ms. Beskyttelse.

«Vant til at see sine troe Undersaatter villigen opoffre Liv og Velfærd i en langvarig Forsvarskrig, er Hs. M. forsikkret om, at den samme Redebonhed til at

forsvare Statens Uafhængighed og dens udeelte Vedligeholdelse stedse vil findes hos alle Danske, Nordmænd og Holstenere, i Fald Høistsammes Bestræbelser for igjen at tilveiebringe Fred skulde, uagtet de havende Udsigter til at opnaae dette, blive uden Virkning, eller om ufremskyndede Fornærmelser skulde tvinge Hs. M. til at fordre af Hans troe, kjære Undersaatter nye Anstrængelser til Tronens og dens Sikkerheds Beskyttelse.»

Samtidig med denne Erklæring gav Danmarks Konge andre Beviser paa sin Opmærksomhed for Norges Tilstand. Efter Vice-Statholderens Forslag bestemtes, at en Capital af 25,000 Rbd. skulde udlaanes til Landmænd, som trængte til Sædekorn, med Løfte om at denne Sum kunde ventes udvidet, dersom den ikke skulde findes tilstrækkelig. Tillige forhøiedes ogsaa Skydsbetalingen. Selskabet for Norges Vel havde indsendt til sin kongelige Beskytter en Samling af de ved dets Foranstaltning udgivne Skrifter, og fik derpaa et Taksigelsesbrev, [300] som ogsaa hentydede paa Landets farlige Stilling. «Med allerhøieste Tilfredshed» – hedte det deri – «have Vi modtaget de oversendte Dele af Selskabets litteraire Samlinger. – Jo mere Vi føle at dette Tidspunkt fremfor noget andet fordrer fuld Anstrængelse af Fædrelandets Mænd, jo mere Vi erkjende, at Anstrængelser for den paa sand Oplysning og gavnlige Kundskabers Udbredelse byggede moralske Tilværelse ere dobbelt hæderlige i en Tid, da Alt synes at forene sig for at gjøre Kampen for den blotte Tilværelse haard og vanskelig, jo mere vide Vi Selskabet i Almindelighed, og dets Direction i Særdeleshed Tak for hver kraftfuld Anstrængelse, hvormed det søger at virke til Opnaaelsen af det Øiemed, der er den høieste Gjenstand for Vore landsfaderlige Ønsker, Vort kjære og troe norske Folks Hæder, Velstand og Gavn.»

Danmarks og Norges Arveprinds[n169] satte over i en Baad fra Jylland til Norge, og var paa denne Reise ikke uden Fare for fiendtlig Forfølgelse. For at undgaae Opmærksomhed havde han tilligemed de 2de Officerer, som ledsagede ham, forklædt sig som Matros, og landede den 21de Mai om Morgenen Klokken 5 paa Hvaløerne.[n170] Efter den Spænding, som dengang herskede mellem det svenske og danske Cabinet, idet de alvorligste Underhandlinger om Norges Afstaaelse, understøttede af Rusland og England, fandt Sted, vilde neppe Prindsen have faaet en ubehindret Overfart, om han var stødt paa svensk

Overmagt. Sverige havde allerede havt i Sinde at nægte Vice-Statholderen, [301] Prinds Frederik af Hessen, fri Passage, uagtet den Slags Vaabenstilstand, som herskede mellem den norske og svenske Krigsmagt. Men de Reisendes Held tilintetgjorde disse fiendtlige Planer. Paa Reisen til Christiania, som Prindsen foretog til Søes til Frederikstad, lod han sig forevise den paa disse Høider stationerede Roeflotille, og de militaire og borgerlige Corps i Frederikstad. I Nærheden af Christiania blev han modtagen af Vice-Statholderen med flere af Byens Embedsmænd, militaire og Borgercorps, og der fattedes ikke paa den høitidelige Modtagelse, som sædvanligen bliver kongelige Personer til Deel. Ankomstdagen den 22de Mai udstedte han i Christiania en Kundgjørelse til det norske Folk af følgende Indhold:

«Nordmænd! Eders Konge kjender og paaskjønner Eders urokkelige Troskab for ham og for den norske og danske Kongeslægt, som nu i flere Aarhundreder har regjeret over Eders Fædre og Eder. Hans landsfaderlige Hu staaer til at see Broderkjærlighedens og Samdrægtigheds uopløselige Baand befæstet imellem Tvillingrigets Folk. Sjette Fredriks Hjerte er stedse hos Eder; men hans Omhu for Staten i alle dens Dele nægter ham den Glæde, at see sig omringet af sit troe norske Folk. Derfor sender han mig til Eder med Fuldmagt, som Statholder i hans Rige Norge, at udrette hans Villie, som var Han Selv blandt Eder tilstede. Hans Bud skal være min Lov, at vinde Eders Tillid, min Bestræbelse; Eders Høiagtelse og Kjærlighed vorde min Løn! Maaskee endnu haardere Prøvelser forestaae os; med Tro paa Forsynet og med freidigt Mod skal jeg gaae dem i Møde, og overvinde dem ved Eders Bistand, trofaste Nordmænd; thi jeg veed, at jeg kan stole paa Eders Troskab mod Kongen, at I vil bevare Norges Selvstændighed, og [302] at det Løsen der forener os Alle er: for Gud, Kongen og Fædrelandet!»

Christiania, den 22de Mai 1813.

Christian Frederik,
Prinds til Danmark og Norge, Statholder
over Kongeriget Norge, kommanderende
General.

Under samme Dato[n171] udstedtes et Circulaire til de civile Øvrigheder af følgende Indhold:

«Lykkeligen ankommen til Norge er det min første Tanke, at kundgjøre dette saavelsom min Sendelse selv for det norske Folk, som vil deeltage i den Glæde jeg føler derover. Desaarsag tilstilles Dem vedlagte Kundgjørelse, som de ville lade komme til Almeenkundskab paa den til Hensigten meest passende Maade. Jeg kjender den høie Aand, som besjæler Nordmanden for sin Konge og sit Fødeland, og jeg anseer det for en hellig Pligt at vise, hvor megen Værd der bør sættes paa samme. Hvor jeg ikke personligen kan virke til det store Øiemed at vedligeholde denne Stemning, som ene giver Nationen Kraft og Selvstændighed, der fordrer jeg dette af Hs. Majestæts Embedsmænd, og de ville være forvissede om, at jeg skal paaskjønne den Nidkjærhed, som hver i sin Stilling udviser, hvilket deres Fædrelandssind vil give dem flere Leiligheder end denne til at øve, som en af de første Embeds- og Borgerpligter. Biskopperne ere tilstillede lignende Kundgjørelse til Opløsning fra Prækestolen.»

Statholderskabet i Norge, Christiania den 22de Mai 1813.
Christian Frederik.
v. Holten.

[303] Circulairet til Biskopperne havde samme Indledning, og Prindsen ender med de Ord: «De ville paalægge Religionens Lærere ved denne Leilighed som enhver anden, hvor det kan være passende, at anvende deres høie Kald til at opflamme Nationens Mod, der hos det norske Folk er bygget paa den urokkelige Grundvold, Tillid til Guds Forsyn, Troskab mod Konge og Fædrelandskjærlighed.»

Til Contra-Admiralen hedte det efter samme Indledning: «Jeg stoler paa, at jeg som commanderende General vil møde samme Nidkjærhed i Kongens Tjeneste, samme mandige Aand grundet paa Fædrelandskjærlighed, som har gjort Fædrene berømt, og de norske Krigere i seneste Feide ikke mindre fortjente til Hædersnavnet af Kongens og Fædrelandets troe Mænd.»

Søndagen den 23de Mai overtog Prinds Christian Frederik de ham

overdragne Embeder. Den fratrædende Vice-Statholder opløste Kongens Ordre i den Anledning, og Statholderen tiltalte Vice-Statholderen saalunde:

«Du modtage, værdige Forgjænger og Ven! Kongens og Nationens Tak for Din gavnlige Idræt til Norges Bedste. Gud lønne Dig derfor! Dette tilønskes Dig af taknemlige Hjerter. Jeg stoler paa Dit gode Raad, saalænge vi ere samlede, og paa Dit Venskab indtil Døden.»

Derpaa henvendte Statholderen sig til Forsamlingen med følgende Tale, som han udførte med en Kraft og Værdighed, der gjorde Indtryk paa alle Tilstedeværende:

«Ved at overtage et saa vigtigt Embede her i Norge gjennemstrømmes mit Hjerte af Følelser, jeg kun ufuldkomment formaaer at tolke. Jeg føler dette Kalds Storhed, og beder Gud [304] forlene mig Kraft til at opfylde dets Fordringer, saaledes som jeg dertil har den redeligste Villie.

«Intet Beviis paa Kongens Tillid kunde være mig dyrebarere end den Befaling, jeg modtog at virke som Statholder i dette trofaste Klippeland.

«Ja Nordmænd! Eders Konge elsker Eder og paaskjønner Eders Værd. Modtag mig som et Pant derpaa, nu da Fædrelandets Tjeneste andetsteds fordrer, at han bortkalder min Ven, Eders værdige Vice-Statholder. Kongen ønsker at knytte det Broderbaand, der omslynger Tvillingrigerne, endnu fastere. Han har vist ikke sendt mig til Eder, for at jeg skulde fraskrive ham eller hans Slægt deres gamle Rettigheder til Norges Krone, som er gaaen i Arv til dem med Folkets Kjærlighed – før skulde denne min Haand afvisne. – Lad mig, idet jeg udretter Kongens Villie og virker for Fædrelandet, finde min Løn i Nationens Kjærlighed og Hengivenhed, lad denne engang gaae i Arv til min Søn!

«Jeg gjentager, hvad jeg i min Kundgjørelse har sagt Dem, at maaskee haardere Prøvelser endnu forestaae os, men at vi bør Alle som een Mand gaae dem imøde med Tro paa Guds Forsyn og med Standhaftighed.»

«Lad mig hos Enhver, i hvad Stand og Kald han end er, finde det Fædrelandssind, der ene kan frelse os; troer, at jeg skal vide at paaskjønne denne høie Aand, som besjæler Dem, ligesom den fordum udmærkede Fædrene!»

«Jeg modtager for Guds Aasyn Deres Løfte om Samdrægtighed og Opoffrelse

for den retfærdige Sag, for Kongen og Fædrelandet.»

Faa Dage efter fandt en Høitidelighed Sted i Selskabet for Norges Vel, i hvilket Selskabets Vicepræses, Biskop Bech [305] i en Tale bevidnede den fratrædende Præses, Prinds Frederik af Hessen, Selskabets deeltagende Bekymring over hans Fratrædelse formedelst hans Kald til anden Bestemmelse, og gav den nye Præses, Prinds Christian Frederik, sin Velkomsthilsen. Vice-Statholderen var saa bevæget, at han neppe kunde fremføre de faa og hjertelige Ord, hvormed han takkede for dette Beviis paa Deeltagelse. – Han forlod Norge for at overtage Commandoen over den danske Armee i Holsteen, og han ledsagedes af de varmeste Ønsker for hans Fremtids Held; thi Nordmændene vare ham taknemligen hengivne for hans ædle og venlige Færd under hans Ophold i Norge.

Kort efter begyndte Prinds Christian Frederik sin første Reise omkring i Norge med at besøge de Steder, hvor de vigtigste Fegtninger under den svenske Krig vare forefaldne, og han henvendte sig derefter til de frugtbare Landstrækninger, som ligge ovenfor Christiania. Fra Eidsvold udgav han en Opfordring til det norske Folk til Maadeholdenhed. Han opfordrede deri Embedsmændene, de formuende Jorddrotter og Brugseiere, saavelsom Byens bemidlede Indbyggere til at indskrænke Brugen af alle Gryn- og Meelspiser i deres Familier og iblandt deres Huusfolk, hvorved Kraften til at mætte hungrige Trængende vilde forøges. Ligeledes opmuntrede han til at bruge de Hjælpemidler, som Naturen har anviist i Mangel af Brødkorn. «Da skal» – siges deri – «de Uger snart forsvinde, hvori Mangelen endnu kan hjemsøge os, inden Guds Forsyn hjælper os med den velsignede Høst, som over hele Landet tør forventes.»

Med denne Opfordring til Sparsomhed i Brødkornets Anvendelse fulgte ogsaa en Bekjendtgjørelse fra det norske Sundhedscollegium om at drøie Kornets Brug til Brød ved Blanding med islandsk Mos. Der opgaves flere Proportioner af [306] denne Blanding, og der ivredes meget mod den Fordom, derhavde udbredt sig mob Brugen af dette Surrogat. Det er imidlertid ikke Forfatteren bekjendt, at denne Blanding af Mos med Brødkorn i nogen mærkelig Grad formindskede den stigende Brødtrang. Den simple Mand forstod kun lidet den rette Behandling

deraf, og der blev stedse, naar Mosen anvendtes, en bitter Smag tilbage, som forhindrede Nydelsen. Fattigmand tog hellere sin Tilflugt til Bark, der, blandet med lidt Meel, saa ofte maatte tjene ham til Føde i Stedet for Brød,og i de bedre Huusholdninger kunde den bittre Mos-Spise ikke uden stor Vanskelighed faae Indpas. Disse Mosekager vare saaledes nu som i Krigens første Aar mestendeels kun Skueretter, hvormed der i Aviserne gjordes megen Bram, men hvoraf der i Virkeligheden kun nødes lidet. Mere velgjørende og mere almindelig blev derimod, som forhen bemærket, Tørfisken, deels for sig selv som en nærende Spise, deels blandet med Meel. Saa langt Historien rækker findes Tørfisken at have været en yndet og almindelig Spise, hvis Nydelse udbredtes endnu meer, efterat Christendommen var bleven indført, hvorved Kjædspiser under talrige Festdage og lange Fastetider forviistes fra Spisebordet. I denne og den paafølgende Sommer tiltog saaledes Brugen af Tørfisk i en høi Grad, og blev ikke alene en stor Artikel i uformuende Privates Huusholdninger, men samledes ogsaa som et vigtigt Fødemiddel paa Krigsmagasinerne.[n172] Prisen paa denne Artikel var ogsaa forholdsmæssig billig, deels [307] fordi vore indenlandske Producter endnu ikke vare stegne i Forhold til Pengenes Fald, deels fordi at Udskibningen af Tørfisk som af andre norske Producter leed under de paany indtrufne Krigsomstændigheder.

Vistnok var Landets Nød atter stor i denne Sommer baade formedelst standsede Næringsveie og tillige formedelst Fiendens aarvaagne Jagt paa de Kornfartøier, som løb imellem de forenede Riger. Krigen med Sverige var vel endnu ikke aabenbar erklæret, men de forenede Rigers Skilsmisse var allerede bestemt i den store Alliances Raad, og hele Sommeren kunde den svenske Kyst betragtes som en fiendtlig. Licencefarten var allerede i Foraaret ophørt; thi efter den 23de Marts, da England havde tiltraadt det nordiske Forbund i alle Punkter, udstedtes ingen Trælast-Licencer af nogensomhelst Art mere for norske Skibe, og med dem ophørte ogsaa Korn-Licencerne. Vi have seet, at de Licencer som det foregaaende Aar udstedtes til en indirecte Fart over Sverige, vare Nordmændene mere til Tab end til Fordeel. Den fuldkomne Næringsløshed, som havde hersket i Aarene 1808 og 1809, indfandt sig saaledes igjen i denne Sommer i en høi Grad. Mangfoldige Skibsrederes og Trælastudskiberes store Planer, som vare byggede

paa en fortsat Forbindelse med England, standsedes pludseligen, og Spor viiste sig allerede til den Forstyrrelse i Formuesforfatningen og gamle Huses Fald, der siden foranledigede saa store Forandringer i Handelsstandens Stilling.[n173]

[308] Men disse Nødens Spor viiste sig ikke paa den Reise, som Prinds Christian Frederik foretog sig omkring i Norge denne Sommer, paa hvilken der i By og paa Land beredtes ham en festlig Modtagelse, forherliget ved alle udvortes Tegn paa Folkets Hengivenhed for sin Konge og den kongelige Slægt. I mangfoldige Aar havde ingen kongelig Person besøgt Norge, hvis Indbyggere stedse bevarede en hellig ærefrygt for deres Konge, og nu fremstillede sig blandt Folket den formodede Tronarving, som ved sin personlige Elskværdighed tiltrak sig Hjerterne, som i disse vanskelige Krigsomstændigheder stræbte efter at vinde Folkets yndest og bevare dets Troskab mod det regjerende Kongehuus, og som formedelst sin videnskabelige Dannelse forstod let og passende at stille sine Ord i de forskjellige Kredse, som omgave ham. Under saadanne Omstændigheder tilvende Fyrsterne sig med let Møie Yttringer af Folkets Kjærlighed og Troskab mod dets Konge. Prindsens Reise var saaledes en uafbrudt Linie af Festligheder; Folket jublede ham imøde, ikke med tomme eller bestilte Hurraraab af en tankeløs Pøbel, hvis Tunge og Hænder let sættes i Bevægelse ved Synet af en kongelig Mand, uden at Hjerterne røres, men det var mestendeels en uhyklet Glæde over at see den Prinds, som engang skulde bestige Rigernes Trone, i Folkets Midte. Intet Øieblik kunde Prindsen tvivle om, at det norske Folk endnu bar den regjerende Konge i sit Hjerte, og at kun et Magtsprog af fremmed Uretfærdighed kunde opløse den gamle Forbindelse.

Paa en Deel af denne Reise ledsagedes Prindsen af Skuespiller Knudsen, og hans muntre Sange ved breden Bord under Bægrets Klang bidrog ikke lidet til at oplive Gildernes Munterhed. Men denne glade Stemning, disse Sange og Skaaler, gav imidlertid hist og her Anledning til Mistydning, [309] hvortil Prindsen selv, der viiste den største Afholdenhed under disse Libationer, visseligen ikke gav den mindste Anledning. Nogle af de Privatmænd, hvis Huus Prindsen gjæstede, samlede nogle af Egnens gjæveste Bønder, deels for at gjøre Prindsen bekjendt med Fjeldets herlige Sønner, deels for at gjøre disse selv deelagtige i den Glæde at see Arvingen til Norges Trone. Nogle af disse forvildedes ved denne Sang og

Poculering, og yttrede Frygt for, at deraf skulde opstaae Vaner, fordærvelige for Prindsens Fremtid. Men denne Misforstaaelse frembragtes kun af hans Omgivelses overdrevne Iver for at exaltere et Folk, som intet udvortes Pirremiddel behøver for at yde Tronens Nærmeste oprigtige Hengivenheds Beviser. Hele Prindsens Færd og Væsen viiste Glæde over disse troskyldige Yttringer af Folkets Kjærlighed til Kongehuset, som dagligen frembares ham paa denne Reise midt under Næringsveienes Standsning, under en trykkende Brødmangel i de ringere Stænder, og under mange Slags Forstyrrelser og Forlegenhed i den indvortes Stilling.

Det var paa denne Reise, i Nærhedan af Jarlens egen Borg, at Prindsen og Grev Wedel havde en Samtale, hvori Greven fremsatte sin Mening om Landets politiske Stilling med en Frimodighed, der var ligesaa usædvanlig, som Yttringen selv var en Mislyd i Prindsens Øren. Wedels Tænkemaade med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Stilling og fælles politiske Interesse kunde ikke være Prindsen ubekjendt. Wedel lagde ikke Skjul paa sin politiske Tro, endskjønt han paa den Tid ikke gjorde noget eneste Skridt til at fremskynde den politiske Forandring; han frembar aabent sin Mening for Bekjendte og Ubekjendte, og Prindsen maatte have hørt tale om, hvad der i denne Henseende allerede foregik, da Prinds Christian August [310] ophøiedes til Sveriges Kronprinds. Prindsen, som kjendte Wedels Stilling og Indflydelse i Landet, endskjønt Greven den Tid levede alene som Privatmand, fandt det vistnok klogt at nærme sig ham med udvortes Agtelse og Velvillie. Men paa den ene Side gjorde Greven intet Skridt for at knytte nogen venlig og fortrolig Forbindelse med Prindsen, og paa den anden Side forsmaaede Prindsen at tilsmigre sig nogen Privatmands Yndest. Greven tog saaledes ingen Deel i de Glædesyttringer og de Festligheder, som ledsagede Prindsen paa hans Reise omkring i Landet, og Prindsen begyndte desuden allerede da at ansee sig saa fast i Folkets Kjærlighed, at han kunde være ligegyldig for en, skjønt anseet, Personligheds Mistillid til Norges nærværende politiske Stilling, der deeltes af Faa. Der opstod saaledes mellem Prindsen og Greven, strax da Hiin satte sin Fod paa Norges Grund, en Kulde, som næredes under paafølgende Begivenheder.[n174] Paa denne Reise gjorde Prinds Christian ogsaa Bekjendtskab med en Deel af de Mænd, af hvilke han siden benyttede sig

som Redskaber for sine store Planer.

Tredivte Capitel

I Danmark havde imidlertid Stillingen taget en krigersk Vending. Danmarks Konge havde endnu ikke tabt Haabet om [311] at bevare Rigernes Heelhed under Napoleons Beskyttelse. I Foraaret havde Lykken, som ovenfor fortalt, igjen smilet til Frankriges Keiser; de russiske og preussiske Hære vare blevne slagne af Napoleon selv, hvis Armee bestod mestendeels af unge Rekruter; hine maatte vige, og derpaa fulgte en Vaabenstilstand. – Carl Johans første Skridt paa Fastlandet opvakte i det nordlige Tydskland for et Øieblik Mistillid til hans alvorlige Udførelse af de efter Overeenskomst med Rusland og Preussen lagte Planer. Han overlod Hamburg, som igjen besattes af de Franske, aldeles til sin Skjebne, og kaldte ikke alene de 2400 Mand, som den svenske General Döbeln havde sendt Hamburg til Undsætning, tilbage, men lod sætte en Krigsret over *Döbeln*, der dømte ham fra Livet, endskjønt Dommen formildedes til en kort Arrest. Den kloge Overgeneral vilde ikke indlade sig i nogen Diversion fra den store Plan, som var lagt til Napoleons Undergang. Han holdt saaledes sin Nordarmee, som bestod af 30,000 Svensker, og forøvrigt Preussere og Russere, og udgjorde omtrent 80,000 Mand, samlet, ændsede ikke Nordtydsklands Skrig eller Hamburgs Jammer, og gjorde langsomme men sikkre Skridt til at formere den Cirkel, der skulde indeslutte Napoleons Hær, og trykke de Masser af den franske Hovedhær tilbage, som søgte at vinde en fast Basis for Napoleons Hovedoperationer. Da imidlertid Vaabenstilstanden ikke ledede til Fred, og fast hele Tydskland glædede af Vaabenlyst og Attraa efter at afkaste Napoleons Aag, og da Østerriges Mægling til Fred Intet formaaede, traadte Carl Johan sammen med de kongelige og keiserlige Personer i Trachenberg i Schlesien, for at aftale

den Plan, som skulde følges, naar Krigen paany skulde begynde sit blodige Spil. Der mødte Carl Johan ikke som Sveriges Kronprinds, men som [312] Overgeneral, der i Krigsraadet gav sin Stemme, og den erfarne og prøvede Generals Mening havde visseligen sin Vægt, ligesom den afgjørende bidrog til Krigens Fornyelse. Hans Afstedshilsen til denne ophøiede Forsamling vare de omineuse Ord: «Vi sees igjen ved Leipzig.» – Vaabenstilstanden, som paa begge Sider syntes kun at være bleven sluttet for at vinde Tid til med fornyede Kræfter at fortsætte Krigen, opsagdes, og den blodige Kamp begyndte igjen. Østerrige forandrede nu ogsaa sin Neutralitet til en aabenbar Krigserklæring, og store Krigermasser væltede frem fra Østerrige, Rusland og Preussen mod det franske Hovedqvarteer i Dresden. Imidlertid var Lykken endnu ikke ved Krigens Fornyelse de Allierede gunstig. Slaget ved Dresden faldt ud til de Franskes Fordeel. Store Masser af de Forbundnes Hære, især Østerrigere, faldt i de Franskes Hænder, og Valpladsen var bedækket med Døde. Der satte og *Moreau* Livet til.

Under saadanne Omstændigheder, og da alle Danmarks Forsøg paa en fredelig Nærmelse til de Allierede vare uheldige, fordi Frederik den VIte ingenlunde vilde beqvemme sig til de forenede Rigers Skilsmisse eller Norges Sønderlemmelse, som var den ubetingede Basis for Freden, sluttede Danmark sig nøiere til Frankrige og ventede at forsvare det gamle Forbund under Napoleons seierrige Fane. I den Anledning blev i Kjøbenhavn under 3die Septbr. udstedt en Declaration, som indeholdt de Grunde, der nødte Danmark til at følge sin nærværende Politik[n175] og til at erklære Sverige Krig. Erklæringen igjennemgaaer vidtløftigen alle de Beviser, som Sverige havde givet paa et fiendtligt Sindelag ved en uforskyldt [313] fiendtlig Fremgangsmaade mod Danmark. Og Beviserne kunde i Sandhed ikke være vanskelige at finde, da Sverige ingen anden Grund havde til sit fiendtlige Forhold mod Danmark midt i Freden, end den Plan at løsrive Norge fra sin gamle Forbindelse og forene det med Sverige.

Men neppe havde Danmarks Konge gjort sin Skjebne aldeles afhængig af den franske Keisers, og erklæret hans Fiender Krig, før Krigslykken vendte sig afgjørende fra Napoleon til de Allierede. Slaget ved Dresden var den sidste Seier, som Napoleon vandt i Tydskland over sine Fiender, og fra den Dag blev hans

Stilling alt meer og mere betænkelig. De forskjellige Corps, som han havde opstillet deels sønden deels norden for sit Hovedqvarteer, bleve slagne, opløste og tildeels fangne. Den kjække, men i Tydskland forhadte General Vandamme blev med sit Corps gjort til Fange i den bøhmiske Bjergkjedel sønden for Dresden, og Generalen selv blev som Fange sendt til Moskau.[n176] Under Carl Johans Anførsel bleve tvende Slag vundne mod Marskallerne Oudinot og Ney ved Großbeeren og Dennewitz. I disse for begge Parter blodige Slag var det betydeligste Tab paa de Franskes Side. Berlin blev befriet, og de franske Hære tabte den fordeelagtige Operationslinie, som de i Nordtydskland havde indtaget.

Disse vundne Seire vare imidlertid ublodige for de svenske Tropper, der lidet toge Deel i disse tvende Slag, og Seiersdagenes Held og Hæder tilhørte det preussiske Mod, forenet med Overgeneralens Dygtighed og kloge Dispositioner. Carl Johan havde sparet sine svenske Tropper, og efter flere Maaneders Felttog talte han næsten den hele Skare af Krigsmænd, [314] som han havde ført over fra Sverige til Tydskland. Deraf opstod de tydske Hærføreres Miskjendelse og Misnøie med den svenske Overgenerals Fremfærd, og selv en Murren i den svenske Armee, som Intet bedre ønskede end at maale sig med Fienden, og dele Seirens Priis med sine Vaabenfrænder. Men Carl Johan havde vel Aarsag til at skaane sin svenske Afdeling. Han vidste, at den ikke let igjen kunde gjøres fuldtallig, dersom den opreves under Krigsskjebnens Omvexlinger; thi den i Sverige tilbageblevne Deel af den svenske Krigsstyrke kunde behøves mod en Fiende, som Sverige der havde fremkaldt. Den svenske Statskasses slette Tilstand tillod ikke at reise en ny Krigsmagt, naar de engelske Subsidier udebleve, og disse vare udtømte paa den Udrustning, som allerede var skeet. Men især havde Carl Johan sit Øie stadigen henvendt paa den Hovedgrund, der havde bestemt ham til at slutte sig til de Allieredes Sag, nemlig Norges Forening med Sverige. Han vidste at, efterat Finland var tabt, stod Sveriges Hu til denne Forening, som længe før hans Ankomst til Sverige var forberedt, og hans Attraa efter at opfylde dette Sveriges National-Ønske maatte forøges, efter at Leiligheden til at vinde Finland tilbage nu var aldeles tabt. Ulmede der i Sverige nogen Misnøie – hvilket dog, som ovenfor yttret neppe fandt Sted i den Grad som er paastaaet – over at denne Leilighed til at gjenvinde en dyrebar Provinds, under Ruslands

betænkelige Stilling i 1812 ikke var benyttet, saa maatte denne aldeles dæmpes ved den skandinaviske Halvøes Forening. Carl Johan behøvede saaledes sine svenske Tropper, ikke alene for at bidrage til at undertvinge Napoleon, men for at sikkre sig Prisen for sin Deeltagelse. Under den Masse af Tropper, som stimlede sammen for at fælde Napoleon, maatte Carl Johans Perjon, [315] hans Raad og Veiledning som Overgeneral være langt vigtigere end den lille Skare af svenske Krigere. Sveriges Kronprinds maatte vente, at Danmark anstrengede sin sidste Kraft for at forhindre de nordiske Rigers Søndersplittelse, og den franske Krigsmagt ved Hamburg var, endskjønt svækket, endnu i Stand til alvorlig Modstand. Hvor stort Haab Carl Johan endog som Feldtherre kunde have om et heldigt Udfald af den til Napoleons Ødelæggelse lagte Krigsplan, saa maatte dog denne store Mands Vaabenfælle, der havde været Vidne til det Feldtherretalent, den Klogskab og det Held, hvormed han havde udredet sig af saa mange vanskelige Stillinger, ikke være aldeles sikker i sin Sag, – han maatte være forberedt paa en langvarig og blodig Kamp. Saaledes kunde Carl Johan lægge sine Planer saa, at han ikke alene traf det rette Punct til at tage sin Deel af Seirens Priis, men og give sin Hær den Stilling, og saa længe udsætte med at føre den i Ilden, at Seiren kunde vindes uden nogen stor Udgydelse af svensk Blod. Seiren ved Grossbeeren, Dennewitz og Leipzig vandtes ved Preussernes og deres Allieredes Blod, og dermed blandede sig kun lidet af de Svenskes, men Carls Johans Aand og Feldtherretalent fremledede tildeels disse Dages heldige Resultat.

Imidlertid lykkedes det vel de Allierede i Sommerens Løb deelviis at slaae de franske Hære, men ei at opløse og søndersplitte dem. De dygtige og kjække franske Generaler samlede snart igjen sine Skarer, som havde været nødte til at vige for Fiendens Overmagt, og de beredte sig til at understøtte den franske Hovedarmee, der rykkede ud af sin farlige Stilling ved Dresden for at levere de talrige forenede russiske, preussiske og østerrigske Hære et afgjørende Slag. Thi omsider var den Eenhed i de krigførende Magters Operationer, og den Enighed [316] imellem Fyrsterne selv bleven tilveiebragt, som forgjæves under den franske Revolutionskrig, og siden under Krigen med Napoleon, var bleven søgt. Alle Splidens og Mistillidens Elementer opløstes under det fælles store Øiemed, at

afryste Frankriges Aag, gjenvinde tabte Provindser og paa ny tilkjæmpe sig den Stilling og Stemme i Europas Anliggender, som var tabt eller svækket i de franske Krige. Med sikkre Skridt og med fuldkommen Overensstemmelse mellem de allierede Magters Generaler, hvis Planer om ikke lededes dog umiddelbart bifaldtes af Majestæterne selv, der ledsagede sine Hære, samlede de tre store Magters Krigsskarer sig i en Kredslinie om den franske ved Dresden indsluttede Hær, og fulgte denne, efterat Napoleon havde skaffet sig Luft, til en meer aaben Valplads paa Sletterne ved Leipzig. Thi Napoleon havde besluttet – en Beslutning som stærkt er bleven dadlet af den strategiske Kritik – endnu engang at prøve sin Seierslykke førend han forlod det tydske Rige, hvis Kræfter saa ofte havde maattet tjene til at forøge hans Storhed, men hvis Krigere uvilligen fulgte hans Faner efter de Nederlag, som de havde lidt paa fjærne Valpladse og i en dem uvedkommende Sag. Napoleon havde atter ladet Leiligheden gaae forbi til at slutte Fred, og afviist sin Svigerfaders, som det syntes, alvorlige Attraa efter at bringe en almindelig Fred i Stand paa Congressen i Prag. Vant til at være Voldgiftsmand i det europæiske Fastlands Anliggender vilde han ikke indskrænke sig til at regjere Frankrige i sine naturlige Grændser, og Tydsklands Guld var vigtigt for Napoleons Finantser, hvis Udgifts-Budget vilde haardt trykke Frankrige, naar fremmede Tilløb standsede.

Men Napoleon imødegik ikke alene en mægtig Hær, samlet af Østerriges, Preussens, Ruslands og Sveriges bedste [317] Kræfter, under Generaler, der med en Krigshistorien ubekjendt Enighed i fælles Krigsoperationer sammensmeltede den ueensartede men umaadelige Kraft mod den fælles Fiende, men han havde ogsaa store Uheld at overvinde i sin egen Hær i dens forskjellige Afdelinger, formedelst Lunkenhed for Frankriges Sag og Frafald af store i hans Hær opstillede Krigerrækker. Bayern, der hidtil havde sendt saa mange Skarer til de franske Hære, og endnu i dette Aars Feldttog havde kraftigen maattet understøtte Napoleons Angrebsplaner, var allerede før begyndt at vakle i sin Troskab, og ilede nu, da Østerrige havde erklæret sig mod Frankrige, og Napoleons Stilling ved Dresden blev alt mere betænkelig, at forene sine Faner med de Allieredes. I Begyndelsen af October, endnu før Slaget ved Leipzig, sluttede Bayern en Forening med Østerrige, hvorved det garanteredes sin nærværende Territorial-

Grændse, og derimod forpligtede sig til at træde alvorligen i Skranken mod Napoleon. Det var høie Tid for Bayern at skifte Parti, for ei at henrives med Napoleon i den Undergang, som allerede med Rimelighed kunde forudsees, og Bayern, som den mægtigste blandt Rhinforbundets Stater, var et saa stort Exempel for Forbundets øvrige Medlemmer, at det vel var den Opofrelse værd at sikkre det sine nærværende Besiddelser. Saaledes blev en bayersk General, Ærede, udnævnt som Anfører for en Reserve-Armee, der skulde opstilles i Napoleons Ryg, naar han trykkedes tilbage til Frankriges Grændse.

Den sachsiske Konge blev, deels formedelst sin med en vis Religiøsitet bevarede Troskab mod indgangne Forbund, deels formedelst sin store Tillid til Napoleons Talent og Held, trofast indtil Enden i det politiske Parti, han havde valgt; men det sachsiske Folk og den sachsiske Hær henreves af den almindelige [318] Gjæring i Tydskland, der sigtede til at forjage Franskmændene fra dets Grændser. Endnu i Sommerens Løb havde den sachsiske General Thilemann forladt den sachsiske Hær-Afdeling og taget Tjeneste i den russiske Hær. Længe søgte han at bevare en af Landets vigtigste Fæstninger, Torgau, som en Støtte for Sachsen under et muligt Brud med Frankrige, og da han efter sin Konges Befaling maatte overgive denne til de Franske, forlod han den sachsiske Tjeneste. Men det var under Leipziger-Slaget selv, at den sachsiske Armees Overtræden i Fiendernes Rækker bidrog mærkeligen til at afgjøre Dagens Skjebne. I Napoleons egen Generalstab svigtede Enkeltes Troskab, og deriblandt Schweitzeren *Jomini*, som allerede tilforn forgjæves havde søgt sin Afsked fra fransk Tjeneste.

Fra det nordlige Tydskland rykkede Carl Johan med sine Skarer til Leipzig, og løste saaledes det Løfte, som han i Trachenberg havde givet sine høie Allierede at møde dem paa Leipziger-Slette. De Slag, som han havde leveret de Franske indenfor sin Operationslinie, havde vist nok formindsket hans tydske Rækker, men de vare igjen blevne udfyldte med nye Forstærkninger, og han kunde mod Slagets sidste Udvikling opstille en Armee paa den blodige Valplads, der ikke uvæsentligen bidrog til at afgjøre det store Slags Skjebne. Omringet saaledes af en overlegen Fiende sloges Napoleon fra den 14de til den 18de October paa Sletten ved Leipzig, men maatte omsider vige for Overmagten. Beskrivelsen af dette blodige Slag, der afgjorde Europas Skjebne i en lang Fremtid, Napoleons

Flugt og de dermed forbundne Begivenheder, vil Læseren finde fuldstændigen hos andre historiske Forfattere. Vi henvende os til hvad der imidlertid skede i Norden.

[319] Det var Danmarks ulykkelige Skjebne paa den Tid, at vælge den uheldigste Politik i Begivenhedernes meest afgjørende Øieblik, og saaledes udstedtes dets Krigs-Erklæring mod Rusland og Preussen faa Dage efter Slaget ved Leipzig, og førend endnu det for Napoleon uheldige Udfald deraf kunde være det danske Hof bekjendt. Den danske Konge lod det visseligen ikke mangle paa Forsøg paa at afværge de truende Farer. Historien har meer at anklage den Uretfærdighed og Voldsomhed, hvormed Venner og Fiender rasede mod denne svage Stat, som iagttog den strengeste Neutralitet, og samvittighedsfuldt opfyldte alle indgangne Forbund og Fredsforbindelser, end den danske Regjerings Uklogskab eller Mangel paa Opmærksomhed paa det nordlige Europas Stilling. Denne Danmarks redelige Færd, og aabenbare Attraa efter at vende tilbage til en lykkelig Freds- og Neutralitetstilstand, kunde ikke redde den dansk-norske Stats Heelhed. Opløsningen af det gamle Forbund mellem de tvende forenede nordiske Riger besluttedes af den Magt – af Rusland – for hvis Sag Danmarks og Norges Krigere havde maattet udgyde deres Blod, Staten selv paadrage sig store indvortes Lidelser og forøge sin finantsielle Nød. Midt i den dybeste Fred reiste dets Nabo, Sverige, sig mod Danmark, som dettes bittreste Fiende, – ikke for at hevne tilføiede Fornærmelser; thi Danmark havde siden Freden i Jønkøping ikke gjort et fiendtligt Skridt mod sin Nabo, men stiltiende taalt hemmelige Krænkelser af Tractatens Ord med Hensyn til begge Staters Forhold til England. Det danske Hof havde i denne Henseende forandret sine diplomatiske Forhold, og sat sig ind saavel i Sveriges Stilling til England, der havde Skinnet af Fiendskab, medens den fredeligste Forbindelse i Virkeligheden bevaredes, som i Nødvendigheden af en Forandring i sin egen fiendtlige [320] Færd mod England, for at aabne Norges Handel en nødvendig Udflugt. Danmark havde saaledes visseligen ikke givet Anledning til den Krig, som nu beredtes af det store Forbund. Men det var bestemt i den store Alliance, at en vigtig Deel af de danske Stater skulde være Kjøbesummen for Sveriges Medvirkning til Napoleons Undergang – en Medvirkning, der ei alene var vigtig under dets østlige Naboes

vaandefulde Krigstilstand, men formedelst dets Tilskud af Tropper, og fornemmeligen den Generals Personlighed, der skulde anføre dem. Derhos besmykkedes denne Danmark uforskyldt paaførte Krig deels med de svageste Grunde, deels skjultes Grundenes Svaghed under de mægtigste Staters Taushed. Efter Slaget ved Leipzig og i det Øieblik da Danmark, med mere Sandhed end Klogskab, havde i offentlige Erklæringer forklaret sine Grunde til fiendtlige Forholdsregler mod Rusland og Preussen, stod Danmark saa godt som ene paa den nordiske Valplads mod en Skare af de mægtigste Fiender. Napoleon, til hvem det nyligen havde sluttet sig ved det nøieste Beskyttelses-Forbund, havde paa Leipzigs Sletter tabt Prisen for alle sine Seiervindinger, og maatte som Flygtning ile tilbage til Frankrige med et Fragment af sin store Armee, lykkelig om han kunde bevare Frankriges Grændser, og uden Haab om nogensinde at faae den afgjørende Stemme i Europas Anliggender, som han havde tabt. Kun *Davoust* var tilbage i Hamborg med en Hærafdeling, som langt fra var de talrige Fiender der omringede ham voxen, og denne Generals eneste Attraa var at redde sine Krigere for sin slagne og forfulgte Keiser, ubekymret om hvorledes det gik Frankriges svage Allierede i Norden, hvis Skjebne glemtes under den store Kamp paa Liv og Død, og som Napoleon ikke mere kunde yde den ringeste Beskyttelse.

[321] Under disse Omstændigheder væltede store Skarer af Fiender frem imod Danmark og truede at oversvømme dets frugtbareste Provindser, medens det kun havde en liden Hær at sætte imod den store Overmagt, og dets Finantser vare i den allerbedrøveligste Forfatning. Danmark endte denne ulykkelige Krig under Forhold, som vare omvendte mod dem, hvorunder den begyndte. Den Gang stod den Armee i Holsteen, som skulde bruges i Sjælland, nu stod en stor Deel af den Krigsmagt i Sjælland, som skulde bruges i Holsteen. Men om hele Danmarks og Norges Krigsmagt havde været samlet ved Porten af Danmarks Grændser, saa vilde den ikke have kunnet modstaae de Hærmasser, som mylrede frem mod de danske Stater, berusede af Seier over den mægtige Keiser. Der kunde ikke være Spørgsmaal om Udfaldet, kun om at redde Æren, og dansk Blod skulde atter, unyttig med Hensyn til Resultatet, offres paa dennes Alter. Senere Blade ville vise, hvorlunde Gaaden løstes.

Eetogtredivte Capitel

Norge befandt sig imidlertid vel umiddelbart udenfor Krigens Rædsler; men det kjæmpede for Øvrigt med haarde Lidelser. Følgerne af det afvigte Aars Misvæxt havde viist sig saa meget uheldigere, som Farten paa England i denne Sommer var meget indskrænket, og Kornfarten imellem Danmark og Norge, under de engelske Krydseres Aarvaagenhed og de Svenskes hemmelige Forfølgelser, var omgiven med store Farer. Til Gothenborg vare flere med Kornlicencer forsynede norske Fartøier indbragte af engelske Krydsere, men da disse af Admiralitetsretten i London bleve frikjendte, nægtede Landshøvdingen [322] at lade dem afgaae under intetsigende Paaskud. Det var aabenbart, at det svenske Cabinet forberedede Udførelsen af dets politiske Planer med Hensyn til Norge ved at vanskeliggjøre dets Providering, eller i det mindste lade denne blive en Følge af dets vilkaarlige ædelmod. Danmark havde desuden, som ovenfor viist, ingen Overflod af Kornvarer. Til at udholde disse Lidelser var imidlertid en stor Deel af Nationen styrket ved Udbyttet af Licence-Farten, der nyligen havde fyldt Udskibernes Kasse, og som, endskjønt i dette Aar besværet med store Hindringer, endnu ikke var aldeles ophævet. Den Velstand, som derved udbredtes paa enkelte Hænder, kom ogsaa de ringere Stænder tilgode, og selv Pengeforværringen bidrog til at forbedre disses Stilling. Den almindeligen udbredte Ringeagt for det circulerende Papir, hvis Værd dagligen sank, gav Anledning til store og hurtige Omsætninger, og til et fortsat Omløb af et Nummerair, som intetsteds lagdes paa Kistebunden. Naar en Pengesum var indløben i Kasse, studeredes der paa at sætte den i en ny Bevægelse, da Eierne den følgende Dag maatte vente en mindre Værdi for den end den foregaaende. Der skede saaledes idelige Kjøb af Ejendomme, Bygninger af alle Slags opførtes og repareredes, alskens Arbejdere holdtes i idelig Bevægelse, og selv Landmanden benyttede øieblikket til at foretage Grundforbedringer ved Hjælp af det i Overflod circulerende Papir. Dertil sattes især den Landmand i Stand, der

eiede Jordegods af nogen Betydenhed, hvis Producter han med Sine ikke kunde fortære, men kunde bringe en Deel deraf til Torvs. Thi Aaret 1813 var et af Landets frugtbare, og Korn og Fødemidler stode formedelst udvortes politiske Omstændigheder og en besværet Tilførsel i høi Priis. Men stedse blev der en ulykkelig Skare tilbage i de høiere og lavere Classer [323] af Borgere, der ikke inddroges i den store Virksomheds Kreds, og som sukkede under Mangel paa Brødkorn, og under Savn af Livets første Fornødenheder. En anden Deel af Landets virksomme Borgere forledes ved Pengenes sunkne Værd til Kjøb og Omsætninger, som i Tidens Løb undergrove deres borgerlige Velfærd. Øieblikkets Fordele af Pengeforværringen vare flygtige og forbigaaende; fordærvelige Følger lagde sig ofte ved deres Rod, og den falske Velstandskilde naaede ikke engang alle Borgerclasser paa den Tid den randt; men den Forvirring, som fulgte derpaa, da det Onde skulde afhjælpes, var langvarig, nedbrød Velstanden paa flere Steder, og bragte Forvirring i alle borgerlige Forhold.

Imidlertid formørkedes Udsigten til Fremtiden formedelst den sig alt meer og meer nærmende Krig, og Statskassens dermed forbundne Forlegenhed. Paa flere Maader søgte Regjeringen at komme Statskassen til Hjælp, deels ved at forøge Landets Skattepaalæg, deels ved at fixere Indtægterne til bestemte Værdier, som vare uafhængige af det vaklende Pengevæsen; men ingen tilstrækkelig Hjælp kunde paa denne Maade tilveiebringes; thi Landets Velstand aftog, og Handelskraften lemlæstedes alt meer og meer under trykkende Tidsomstændigheder. Under 14de October paalagdes en Afgift af 8 pCt. for eengang paa Varer, som fandtes i Forraad til Salg, til Bearbejdning, eller til en længere Tid end et Aars Forbrug «saasom – hedte det – Kongens nærværende Indtægter ikke ere tilstrækkelige til at afholde de overordentlige Udgifter, som Conjuncturerne, og især Forsvarsvæsenet, have gjort fornødne». Men Paabudet kunde ikke bringes til Udførelse, fordi de Begivenheder, som splittede Rigerne ad, nu fulgte Slag i Slag paa hverandre. Under 8de September befaledes, at alle Toldafgifter i Danmark [324] og Norge skulde erlægges i rede Sølv. Men ogsaa dette Paalæg berigede ikke Statskassen synderligen, da Skibsfarten i Norge formedelst Licencefartens Ophør var saagodt som afbrudt, og desuden den

Aarstid nærmede sig, da Skibene lagdes i Vinterleie, og kun de vare i Bevægelse, som vare beskjæftigede med Kornfarten. Denne maatte nu igjen paa alle Maader opmuntres, da Krigen med Sverige forøgede de fiendtlige Krydseres Antal, i det nu svenske og engelske Kapere og Orlogsfartøier kappedes om at opbringe alle norske Fartøier, som fandtes paa Havet. Fra Norge kunde saaledes ingen Indtægtskilder ventes til Berigelse for den danske Statskasse. Norges Kornforsyning krævede igjen store Offere, og maatte opmuntres paa alle Maader, naar ikke Norge skulde blive et let Bytte for Statens Fiender. Præmierne for Tilførsel af Korn bleve saaledes forøgede, og den lille Flotille af Kutterbrigger, som fandtes i norske Havne bleve satte i Bevægelse, for at beskytte Kornskibene i det mindste mod de mange svenske Kapere.

Danmark sparedes visseligen heller ikke for nye Skatter og Paalæg. Under 25de October udskreves en Mobilieskat af al rørlig Formue, som bestod af Indbo, Huusgeraad og Bohave, der skulde erlægges i Forhold til sammes Mængde og Værdi. Under 29de October paalagdes en extraordinair Kornog Fourage-Leverance af Agers- og Engs-Hartkorn i Danmark: «deels til vor Tjeneste her i Riget, og deels til vort Rige Norges Providering». Leverancen skulde bestaae af Kornvarer, Hø og Halm, og Betalingen nærmere bestemmes. Men Intet viiste mere Statens Forlegenhed for at reise de fornødne Indtægter end den offentlige Auction, som i October Maaned blev afholdt paa Kjøbenhavns Børs over Kornvarer, der først i Tidens Løb skulde leveres. Paa denne Auction opraabtes mod [325] Betaling 8,000 Tønder Rug, 12,000 Tønder Byg, og 4,000 Tønder Havre, der i en vis Tid skulde komme aarligen i de Høistbydendes Hænder. Dette Parti opraabtes paa 10 og 20 Aar, og skulde endog udvides til 40 Aar. Men ikke heller heraf opfyldtes Hensigten; thi under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig, var der ikke mange Liebhabere. Til saadanne Midler maatte Staten tage sin Tilflugt, da Seddelfabricationen var standset, og det kongelige Ord givet, at der ikke skulde udstedes flere Sedler end ved Forordningen om Pengevæsenet var bestemt, medens der paa den anden Side var et sørgeligt Forhold mellem Statens Indtægter og Udgifter.

Især blev den Udskrivning, som ved det norske Statholherskabs Placat af 9de October 1813 blev paalagt Agershuus og Christiansands Stifter til Armeens Brug,

trykkende for mange Egne i Norge. Statholderen følte dette, og fandt derfor fornødent at indlede Forordningen ved en Opmuntring til Folket. «Nordmænds Troskab, hedte det, kan ikke rokkes ved en trædsk Fiendes Rænker; men disse nødvendiggjøre Selvforsvar, og have fremægget Krigen. Norske Mænd værne om Norge, og Hvo der ei selv fører Værge, opfylder med Glæde den Borgerpligt at forsyne disse brave Stridsmænd. Efter en med Standhaftighed overvunden Prøvetid har Forsynet velsignet Landet med Jordens bedste Afgrøde, som rigeligen forsyner dets Indvaanere indtil Bistand af Fødemidler for kommende Aar ved kraftfulde Foranstaltninger og gode Borgeres Medhjælp kan tilvejebringes. Det vilde være tilstrækkeligt i denne Tid at sige til Nordmænd: Lader ikke Eders Sønner som værge for Landet, savne Brød, – og al Mangel skulde afværges, men der bør sørges for at disse villige Anstrengelser ikke blive byrdefuldere for de nærmere end for de fjærnere Egne, hvis Beliggenhed [326] dog tillader at forsyne Armeen med Laan af Kornvarer, ligesom og at denne Bistand ydes med den Lettelse, som Orden i Foranstaltningerne fra Øvrighedens Side og Omstændighederne muligens tillade». Beløbet af det Korn, som i Følge denne Placat maatte leveres til Armeen, skulde nærmere bestemmes ved Circulair-Skrivelse til de forskjellige Overøvrigheder. Det Halve skulde leveres strax, og den øvrige Halvdeel forblive i Eierens Værge, dog under den Betingelse, at den ei maatte røres indtil Brugen deraf anviistes. Som Straf for de Udeblivende eller Seendrægtige bestemtes, at der skulde leveres det dobbelte Qvantum i Tilfælde af slig Mislighed ved Leverancen. Imidlertid var det Hele kun at betragte som et Laan, der skulde tilbagebetales yderen inden 3 Maaneder efter Leverancen med en Skjeppe Overmaal, ligesom og Transportskydsen til og fra Magasinerne skulde udredes af Staten. For den frugtbare Deel af Norge, som hører til Hovedstadens Opland, havde denne Udskrivning Intet frygteligt, da Aaret havde givet en god Afgræde, og disse Egne tildeels kunne sælge Korn af den indhøstede Avl. Men paa Vestlandet var Iværksættelsen af denne Foranstaltning forbunden med store Vanskeligheder, og store Rædsler udbredtes over mange af disse Egne formedelst denne Udskrivning. Landmanden bringer der Intet Korn til Torvs, og i alle Skovegne maa han gjøre betydelige Indkjøb af Kornvarer til sin Huusholdning. Kysterne vrimle af Mennesker, der søge deres Næring ved Søen og Fiskeri; og hele Vinteren igjennem tiltrænges Korn fra Udlandet, som fast

udelukkende er Vestkystens Kornkammer. Leverancen skede imidlertid ogsaa paa Vestlandet uden Knurren, i Overbeviisning om at Foranstaltningen var fornøden, for at proviantere Armeen; [327] men Budet opvakte Mismod og Frygt for Fremtidens Farer blandt disse Egnes Beboere.

For end videre at opmuntre Tilførsel af Kornvarer blev under 9de October fra Statholderskabet bekjendtgjort en Præmie-Forhøielse for Indførsel af Korn, som under 13de September var besluttet af Danmarks Konge. Denne Præmie bestemtes denne Gang til Skipper og Mandskab, og udgjorde fra 13½ til 24 Rbd. pr. Commercelæst, eftersom Kornet leveredes enten søndenfjelds eller nordenfjelds, eller indførtes i en ubeskadiget eller bedærvet Tilstand. Derimod bortfaldt den Afladerne tilstaaede Indførselspræmie. Da Søen vrimlede af fiendtlige Krydsere, vilde man derved opmuntre de Søfarende til at underkaste sig de med Kornfarten forbundne Farer for Opbringelse og Arrest i fremmede Lande, medens der vare trufne andre Foranstaltninger til Bedste for Afladerne, ved at aabne dem Adgang til de offentlige Magasiner, og tilstaae dem en passende Udsættelse med Betalingen. Der fandt ogsaa Associationer Sted især paa Østlandet, som subscriberede betydelige Capitaler til Indkjøb af Kornvarer, der besørgedes deels ved Commissionairer i Danmark, deels ved Agenter, som sendtes fra Norge selv. Paa Vestlandet fandt saadanne Indkjøbs-Forbund lidet Sted, men enkelte Privatmænd vare der, af ovenfor anførte Aarsager, under hele Krigen mere virksomme med Hensyn til Landets Forsyning. Et Held for Norges Providering var det, at der endnu var betydelige Kasser i Landet, som en Følge af Licencefartens Udbytte, og det var endnu paa den Tid en almindelig Stemning i Landet, at bringe ethvert Offer for at undgaae Farer, som paany truede de tvende Rigers Forbindelse. Saa vigtig ansaaes derhos Korntilførselen paa den Tid, at der ugentligen gaves i de offentlige Tidender en Beretning [328] om de Korn-Qvantiteter, som vare indførte deels for offentlig deels for privat Regning, og mestendeels overstege disse hine.

Alt som Krigens Farer nærmede sig meer og meer de forenede Riger, bleve Foranstaltningerne meer alvorlige og mangfoldige. I September Maaned udgaves en kongelig Bekjendtgjørelse angaaende Besidderne af faste Eiendomme i Danmark og Norge, som opholdt sig i Udlandet. Disse befaledes at indfinde sig i

de forenede Riger inden Januar Maaned 1814, eller for vedkommende Øvrighed at indsende fyldestgjørende Forklaring om Aarsagerne til den forlængede Udeblivelse. Forsømtes dette, skulde de tilsvare det Dobbelte af alle directe Skatter og Afgifter af deres Eiendomme, som nu vare paabudne eller herefter paabødes. Faste Ejendomsbesiddere, som ved udbrydende Fjendtligheder maatte staae i fremmed Krigstjeneste og ikke ufortøvet toge Afsked fra denne, skulde taale deres Eiendomme sequestrerede.

Men især krævede den herskende Pengemangel, Pengevæsenets Forvirring og Næringsveienes Standsning Regjeringens Opmærksomhed. Norge befandt sig i en isoleret Stilling uden de fornødne Midler til at sætte sig i Forsvarsstand mod den Nabomagt, der betragtede det allerede, i Følge det store Raads Samtykke, som forenet med samme, og til at tilvejebringe de fornødne Fødemidler, medens Nordsøen var opfyldt af fiendtlige Krydsere. Det lod til at være disse Fjenders Hensigt at gjøre denne Erobring let ved et strengt igjennemført Udhungringssystem, og dette vilde bedst iværksættes, naar det lykkedes Fienden under Vinterens Løb at forhindre Korntilførsel. Faren nærmede sig alt meer og meer, og man maatte være betænkt paa at gaae den imøde. For øieblikket havde en nogenlunde god Høst bortfjærnet disse Farer, den fordeelagtige, nyligen [329] ophørte Licencefart havde styrket Landets Formueskraft, og ved den tvungne Udskrivning, tillagt det Forraad, som fandtes paa de kongelige Magasiner og dagligen forøgedes, var der for Vinteren nogenlunde sørget for Armeens tarvelige Forsyning. Sveriges Hoved-Armee befandt sig under Anførsel af den svenske Kronprinds i Tydskland for at bidrage til den store Keisers Fald, og det havde hverken Penge eller Folk til med Alvor at føre Krigen i Norden, saalænge dets Hovedstyrke befandt sig i Syden. Det kom saaledes an paa at benytte det skjebnesvangre Øieblik til, paa den ene Side at bevare Nordmandens Troskab mod ældgamle politiske Forhold under Næringsvejenes Standsning og under truende Farer, paa den anden Side at sætte Riget i tilbørlig Forsvarsstand under Fiendens mulige offensive Forhold. Til at bevirke dette behøvedes det Middel, som til alle Tider har været anseet for det vigtigste Krigs-Element, nemlig Penge eller et Repræsentativ, der kunde ansees gyldigt i det borgerlige Livs Omsætninger. – Den danske Rigsbank kunde ikke komme Norge til Hjælp med

den fornødne Understøttelse. Dens Sedler faldt dagligen, fordi Banken var anlagt paa en ubeqvem Grundvold, medens Statens voxende Udgifter under en farlig Krigstilstand gjorde saadanne Skridt nødvendige til at reise Penge, som maatte svække Bankens Credit, og gjøre Brud paa de meest høitidelige Løfter. Den havde kun lidet Sølv i sin Kjælder, og de pantsatte Eiendomme, som skulde give Sedlerne Gyldighed, kunde ikke forvandles til realisable Værdier, der alene begrunde en Banks Anseelse.

Under disse Omstændigheder maatte det overlades til Norge selv at rejse de fornødne Midler til at proviantere sig, forsvare sig og gjennemgaae de Trængsler, som standsede Næringsveje maatte foranledige. Den danske Regjering begyndte at [330] indsee Norges Trang til Selvstændighed i sit Pengevæsen, især under en isoleret Tilstand, og maatte overlade det selv Valget af de dertil fornødne Midler. Den forelagde den norske Statholder denne Gjenstand til Undersøgelse af de locale Forhold, og af Borgernes Tilbøielighed til at understøtte Regjeringens Hensigt ved Oprettelsen af en hensigtssvarende Indretning. I den Anledning vexlede Prinds Christian Frederik Breve med Flere af Landets Borgere, hvori omhandledes Planen til Oprettelsen af en Bank og den hensigtsmæssigste Maade, hvorpaa Pengevæsenet kunde ordnes. Han henvendte sig i den Henseende ogsaa til Forfatteren i et Brev af 7de Septbr., som besvaredes kort efter. I sit Svar gjorde Forfatteren opmærksom paa Ubeqvemheden af den Grundvold for Banken, der var foreslaaet, svarende til den, hvorpaa den danske Bank var funderet. Derhos søgte han at vise, at det nærværende øieblik var uskikket til at skaffe de rede Midler tilveie, som alene betragtes i Udlandet som en gyldig Valuta. «Nationens Mangel paa Indtægtskilder – hedder det i dette Brev – og National-Industriens Standsning gjør Norges Handelsballance meer ufordeelagtig end den længe var, hvoraf følger en større Udflydelse af Sølvets valuable Repræsentativer som alene for Tiden bestaaende i Handelstandens udenlandske Fonds.» Da Skove og Saugbrug ogsaa vare anførte i Planen som et Funderingsmiddel for Banken, gjorde han opmærksom paa, at disse, formedelst deres ubestemte Værdi under omskiftende Handelsconjuncturer og Eierens meer eller mindre omhyggelige Behandling deraf, vare endnu mindre skikkede til Underlag for Banken end det faste Jordegods, der skylder Agerbruget sin Hovedværdi. Han meente saaledes,

at kun midlertidige, og ikke gjennemgribende [331] Foranstaltninger, der sigtede til Pengevæsenets faste Regulering, nu kunde gjøres. Han ender Brevet saaledes:[n177]

«Det være mig til Slutningen tilladt at gjøre Deres Høihed opmærksom paa tvende farlige Omstændigheder i Landet med den Frimodighed, som kun finder Undskyldning i Tidernes Forvirring, der berettiger enhver Borger, som er sig sin gode Hensigt bevidst, til frit at yttre sine Tanker.

«Finantsvæsenet har naaet en Forvirringsgrad, hvortil Historien ikke kan fremvise Lige, og det er efter min Mening saare farligt at lade Nationen føle Følgerne deraf i en høiere Grad, end Nødvendigheden byder. Det er umuligt at raade Bod derpaa saalænge Handelen sover, og alle de af Finantsernes Bestyrere foreslagne Palliativer – endog de, der ved Kongebud have faaet Lovens Stempel – ere aldeles utilstrækkelige til at afværge Landets Nød i denne Henseende, og kunne derfor umuligen bestaae i deres nærværende Form, men maa forandres, naar engang Fredens Lykke skjænkes os. Den danske Stat er formedelst en udvortes Politik at betragte som et rorløst Skib, der tumler om paa Havet. Etsteds kommer det vel i Havn, og da er det Tid at kalfatre det. Men alle disse Foranstaltninger fra Finantsvæsenets Side, som skulle læge det for Tiden Ulægelige, forvirre den handlende og cultiverede Deel af Nationen, og gjøre den mere ligegyldige for en Statsforandring, [332] end den ellers formedelst sin Kjærlighed til det danske Dynasti og Had til Nabostaten vilde være. Den største Deel af Nationen har neppe den Grad af Cultur, at den er tilbøielig til at opoffre sin egen borgerlige Lyksalighed for Efterslægtens – og jeg spørger srimodigen, hvilken Stilling kan være frygteligere og ufordeelagtigere end Norges nærværende? Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke vilde høiagte den norske Handelstands Kundskaber, dersom den bar sit Sølv til en Bank, der er grundfæstet paa en saa ubeqvem Grundvold som den projecterede, og som har en Masse af Sedler at bære paa, der evig vil hindre dens Flor.»

«Den anden farlige Omstændighed er Kornprisernes høie Standpunkt – høi i Forhold til de ringere Classers Dagløn og Midler til Erhverv, under Frygt for at de endnu skulle stige høiere. Denne Omstændighed vil bringe den fattige Dagleier, Strandsidder og Huusmand i en fortvivlet Tilstand, og ogsaa han vil gladeligen

ombytte sin Elendighed med hvilkensomhelst Forandring, der bydes ham, enten af den ene eller anden Regjering. Deres Høihed kan i Deres Stilling ikke lære at kjende Landets Nød, som den findes i Elendighedens Hytte; men i disse ynkværdige Menneskers Navn beder jeg Dem tage denne Sag i nøiere Overveielse, og ikke voldgive den fattige Almue til Privates Forsørgelse alene, som jeg i Sandhed ikke troer kunde raade Bod paa Landets Trang. De Opoffrelser som maae gjøres, ere store og uforholdsmæssige til Statskraften, men med Forsynets Bistand er det Uskyldighedens og Retskaffenhedens sidste Anstrengelse mod Vold og Uretfærdighed.»[n178]

[333] Det lader til, at den danske Regjering paa Grund af Statholderens Indstilling opgav foreløbigen Ideen om Oprettelsen af en Bank, og lod det blive ved at tilstaae Oprettelsen af en privat Laanekasse, hvilket skede i et Rescript af 20de October. Til at tage denne Sag under nøiere Overveielse udstedte prindsen derefter en Indbydelse til 72 af Landets formuende og indsigtsfulde Mænd til at møde i Christiania, for deels at gjøre et Udkast til Indretningens Detail, deels til at lægge en alvorlig Haand paa Værket selv ved en tilstrækkelig Subscription. Byerne Bergen og Trondhjem sendte en Deputation af selvvalgte Mænd til dette Møde.[n179] I denne Forsamling fandtes imidlertid ikke den Mand, der i alle Henseender maatte ansees competent fremfor Nogen, saavel formedelst sin Stilling i Staten, som dens største Possesionat, som formedelst sine Indsigter, til at deeltage i saa vigtige Forhandlinger. Men den danske Kongens gamle, med Hensyn til dens Retning ikke ugrundede Mistanke til Grev Wedel var igjen vaagnet, og der frygtedes for, at hans bekjendte Politik med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening skulde vinde Fremgang under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig. Man kaldte ham saaledes fra en Skueplads, paa hvilken hans udmærkede Personlighed og vigtige Stilling i Fædrelandet kunde afgjørende indvirke paa Begivenhedernes Gang, og Prindsen saae gjerne en Mand bortfjærnet, der aabent for ham havde lagt en politisk mening for Dagen, der altfor meget understøttedes af Dagens begivenheder. Som Paaskud til Wedels [334] Nedkaldelse til Danmark maatte Universitetssagen tjene. Universitetet var stiftet og nogle Professorer udvalgte; det var besluttet, at Bygningen skulde opføres, og at Indretningen i det Hele skulde sættes paa

samme Fod som i Kjøbenhavn. Nu hedte det, at den sidste Haand alvorligen skulde lægges paa Værket, og det syntes som den danske Konge ei kunne betjene sig af et beqvemmere Redskab end den Mand, der i høi Grad dengang besad Nationens Tillid, om hvis Indsigt og Dygtighed der kun var een Mening, og som saa rigeligen selv havde udstyret Universitetet. Wedel selv anede imidlertid let den sande Aarsag til Kongens Nedkaldelsesbud, og lod sig ei blende af den høie Grad af Opmærksomhed, hvormed han behandledes under sit Ophold i Kjøbenhavn. Aldrig var han bleven behandlet med saa tilsyneladende Beviser paa udvortes Gunst. Der var ingen Ende paa Indbydelser til Hofdineer; han havde hyppige Audientser hos Danmarks Konge, der alle havde det venligste Anstrøg; men den Hovedsag, hvorfor han tilsyneladende var kaldet, behandledes med Lunkenhed, og en Mand af Wedels Skarpsindighed kunde ikke være i Tvivl om den sande Mening.[n180] Da Norges Skjebne var afgjort, forløvedes Greven i al Stilhed; thi Danmarks Konge opgav alt Haab om de nordiske Rigers vedvarende Forening, og havde ingen Grund mere til at holde en Mand tilbage, hvis Planer harmonerede med Nordens nye, nu af den danske Konge selv vedtagne Politik. Striden imellem Frederik den **VI**te og Wedel var nu [335] endt; thi Frederiks redelige Sind tillod ham ikke ved hemmelige Machinationer at undergrave de Forpligtelser, han offentligen havde indgaaet, og det laa nu ikke længer i hans Plan at neutralisere en Mands Virksomhed, der paa saa mange Maader kunde gavne sit Fædreland. Dette var ikke det eneste Spor af Frederik den **VI**tes vedvarende Interesse for Norge. – Derimod vaktes en ny Strid imellem Prinds Christian Frederik og Grev Wedel, som reiste sig af den danske Prindses høie Planer at bygge sig en Trone i Norge, eller idetmindste ved en saadan Mellemact at berede de nordiske Rigers Gjenforening i et fjærnere Tidspunkt – Planer der stilede stik imod Grevens Begreber om hvad der tjente til at fremme Norges politiske Held i Fremtiden.

Det føromtalte Møde fandt Sted den 15de December i Christiania. De 72 indkaldte Mænd forsamledes i Cathedralskolens Hæresal; Prindsen selv indfandt sig i Forsamlingen, og fra den Talestol, fra hvilken Storthingets Forhandlinger i Tidens Fylde lededes, holdt han følgende Tale til Forsamlingen:

«Norges Handlende, Brugseiere og Jorddrotter samlede her, for med redelig

Villie at bidrage til Fædrelandets Tarv! Jeg byder Eder velkomne i Kongens og Fædrelandets Navn! Uudsigelig tilfreds føler jeg mig, omgiven af oplyste og agtbare Nordmænd; med Glæde seer jeg alle Besværligheder overvundne for, selv fra fjærnere Egne, at møde i en Forsamling af Medborgere, som Alle have eet og samme Formaal. Men vigtigt er det, og Hvo føler ei det? Hvor belønnende for fædrelandsksindede Mænd at virke til Statens Bedste! Næringsveie skulle ophjælpes; den Alt nedtrykkende Pengemangel tildeels vige for [336] den Indretning, som privat Credit i Dag grundlægger. Vor gode Konge har med Glæde opfyldt det Ønske, Jeg, stolende paa Eders Bistand, foredrog ham som en Velgjerning for Norge. Han har villet aabne Eder et Betalingsmiddel for Landets første Nødvendighed, Korn, og Magasiner skulle igjennem denne Indretning skabes, hvilke i Fremtiden skulle sikkre Nationen mod Hungersnød, og spare Opoffrelser lige dem, der i dette Tidspunkt kræves. Erkjender tilfulde denne Velgjerning, Medborgere! og lad denne end meer opflamme Eders Iver, Eders Følelse for det Værk vi nu begynde, og hvortil jeg af ganske Hjerte lykønsker Eder. Grundlægger Værket med Indsigt, bygger det med Tillid, da skal det krones med Held!»

Efter denne Indledningstale legitimerede sig de Mødende, som deels mødte personligen efter Statholderens umiddelbare Indkaldelse, deels ved Fuldmagt efter vedkommende Stæders Valg, og deres Navn indførtes i en dertil indrettet Protokol for de første Constituenter af Norges Laane- og Discontocasse. Efter Prindsens Forslag udnævntes derefter en Committee, bestaaende af 15 Medlemmer[n181] som skulde udarbeide Conventionen til Prøvelse i den store Forsamling, ligesom Prindsen udnævnte Stiftamtmand Thygeson til at fungere som Formand, naar Prindsen ei selv var tilstede, og ved hans Side udnævntes Carsten Anker, Agent Nielsen og Carsten Tank for at besørge [337] det Fornødne. Forhandlingerne varede til den 5te Januar, da Conventionen var færdig og gjennemgaaet; men det vilde være overflødigt at gjøre Læseren bekjendt med dens Indhold og Bogstav, der begroves under den store strax paafølgende Statsomvæltning, endskjønt Mødet selv øvede sin indirecte Indflydelse paa Fædrelandets Stilling i Fremtiden.

Under dette Møde fattedes der ikke paa festlige Forsamlinger, i hvilke Sange

bleve afsjungne til Prindsens Ære, og hvori Skaaler, passende til Fædrelandets Stilling, udbragtes. Iblandt Forsamlingen udmærkede sig især Bergenserne Meyer og Bøschen som herlige Sangere, og deres Stemme hørtes flittigen i Sange, tildeels medbragte fra Bergen og forfattede af Digteren Lyder Sagen. De Faa, som endnu leve, der vare tilstede ved disse Gilder, ville med Forfatteren erindre, hvilket Indtryk disse Sange gjorde paa Gjæsterne. Tiden, Stedet og Foredraget selv gjorde dem til de høitideligste Bordsange, Forfatteren nogensinde har hørt. Stiftamtmand Thygeson viiste Forsamlingens Medlemmer den meest gjæstfrie Opmærksomhed, og i hans Huus forsamledes disse ofte til den Munterhed, som under Landets daværende Stilling var mulig. Desuden gaves Prindsen af forskjellige Byens Borgere Feter, hvortil Flere af Forsamlingens Medlemmer vare indbudne, og i nogle af disse gik Jule-Spøgen, som i Christiania paa den Tid, og især kort før, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, i enkelte Familier var i sin Flor, stundom lystigen for sig. Slædefarter under Fakkeltog, Jule- og Pantelege anstilledes, og Prindsen selv tog stundom Deel i denne Munterhed, og forherligede den ved sin personlige Elskværdighed. Over hans Væsen hvilede dog sædvanligen den Alvor, som Tidens Crisis gjorde naturlig.

[338] Imidlertid formaaede denne Munterhed ikke at frembringe nogen almindelig glad Stemning iblandt Forsamlingens Medlemmer. Fædrelandets Stilling nedtrykte Alles Sind, og Opmærksomheden var med Frygt og Ængstelse henvendt paa den store Scene i Holsteen, som afgjorde Fædrelandets Skjebne. Desuden vare de fleste Medlemmer nedtrykte af Bekymring over den Hungersnød, som truede Landet paa den Tid formedelst Korntilførselens Vanskelighed, og de, som stode i betydningsfulde Virksomhedsforhold, heftede Tanken lidet ved Festerne, ja selv ved de Arbejder, som vare Mødets egentlige Hensigt, og af hvilke de under nærværende Omstændigheder ikke turde spaae Landet store Frugter. Hiin Gjenstand for en almindelig Ængstelse, og den mørke Udsigt til Fremtiden, var det almindelige Underholdningsstof iblandt den alvorligere og betydningsfuldere Deel af Forsamlingen, og disse toge med en vis Modbydelighed Deel i de muntre Gilder, hvormed Tanken bortfjærnedes fra Dagens Sorger. Det første Spørgsmaal i alle Forsamlinger var stedse Dagens Nyhed fra sydlige Egne, og saa ofte de Deputerede mødtes, vexledes fortroligen

de Beretninger, som vare hver Enkelt tilhændekomne. Prindsen og hans Fortrolige forsømte ikke at give Forsamlingen til Priis især de gode Efterretninger – men ak! hvor sjeldne vare disse – som han havde modtaget fra Danmark, og som allerede dengang gjordes saa tilfredsstillende for Nordmanden, som Sagens Beskaffenhed nogenlunde tillod, og det egentlige Tingenes Forhold hentedes mere fra de private Efterretninger, som Flere blandt Forsamlingen fik fra danske Venner, end fra de offentlige Bulletins. I en af Aarets sidste Dage vare de fleste Medlemmer af Forsamlingen indbudne af Stiftamtmand Thygeson, og Flere blandt dem, hvorimellem Bergensere, Thrøndere, Kjøbmænd og Brugseiere [339] fra Øst- og Vestlandet, havde grupperet sig sammen, for at meddele hverandre de foruroligende Efterretninger fra Krigsskuepludsen, som deels private Breve med Posten havde bragt dem, deels vare i Omløb blandt Publicum. Under disse varme og mørke Meddelelser fremtraadte Thygeson blandt sine Gjæster, og forkyndte med en glad Mine, at han havde en god Efterretning at meddele Selskabet, og at Fred snart var at vente i Landet. En munter og glad Stemning udbredte sig hastigen i den nyligen saa nedslagne Forsamling; men Munterheden nedstemtes snart ved Thygesons fortsatte Meddelelse. «Der maa – vedblev han – gjøres et stort Offer; Trondhjems Stift skal forenes med Sverige».[n182] Ved denne Tilsætning veeg al Munterhed fra Forsamlingen, og Flere af dens Medlemmer, især Bergenserne, erklærede med høi Røst, at heller maatte hele Norge forenes med Sverige end saaledes sønderstykkes. Der blev ikke mere talt om dette Glædesbudskab, og det forøgede kun de Ængsteliges Bekymring.[n183]

Under disse Omstændigheder fremmedes Hovedhensigten af denne Forsamlings Møde ikke ved de Deeltagendes Interesse, endskjønt med stor Hurtighed. De Fleste blandt de meest formaaende [340] og klartseende Mænd indsaae Umuligheden af at bringe Orden i Landets Pengevæsen under saa trykkende Forhold som nærværende, og de ilede at slutte en i deres Tanker mestendeels unyttig Forretning, for i deres Hjem at væbne sig mod Dagens Farer ved hensigtsmæssige Foranstaltninger. Man begyndte imidlertid mod Mødets Slutning at ymte om, at Prindsen under Forandringen i de politiske Forhold, og Umuligheden af Danmarks Forsvar mod overmægtige Fiender, var betænkt paa

en forberedende Forandring, gjennem hans personlige Medvirkning i Nordens Politik. En Combination af finantsielle Foranstaltninger og raske Beslutninger til en politisk Forandring ansaaes af Prindsens fortrolige Raadgivere som det bedste Middel til at forebygge den Forvirring, som Norges Skilsmisse fra Danmark maatte foranledige. Historien kan derhos ikke oplyse, hvorvidt Prindsen allerede dengang bifaldt disse Planer, og i sit lille Raad af nærmeste Fortrolige lagde Haand paa deres Udførelse, endskjønt den med Vished kan forudsætte, at han valgte den Fremgangsmaade, som han ansaae for gavnligst for de tvende forenede Riger. – Vist er det, at der gjordes nogle Forsøg paa at stemme Forsamlingen til at forøge Statholderens Myndighed og tillægge ham Kongenavn og Kongemagt. Forfatteren erindrer aldeles Intet om den Seddel, som skal være lagt under Flere af de Deputeredes Couvert med Opfordring at udraabe Prindsen til Konge, og Flere af Forsamlingens endnu levende Medlemmer erindre ikke hellere det mindste derom.[n184] Men desto sikkrere er han paa, [341] at Opfordringen, hveden den end monne komme, skede paa en anden Vei, da han derom har umiddelbar Erfaring. Der blev mod Slutningen af dette Møde tilsendt flere Medlemmer af Forsamlingen forseglede Sedler uden Navn, hvori der opfordredes til at udraabe Christian Frederik til Konge. Et saadant Brev blev ogsaa stukket ind i Forfatterens Logis, uden at han kunde opdage, hvo der havde bragt det. Lignende Breve vare andre Medlemmer af Forsamlingen tilstillede; men de som i denne Henseende aabnede sig for hverandre, bleve enige om at forholde sig heri aldeles passive. Stemningen var overhovedet under dette Møde, skjønt alvorlig og stundom mørk, mere rolig og mindre exalteret, end den siden under det politiske Schisma blev, og Prindsen, i al sin Elskværdighed og i Besiddelse af Folkets yndest, øvede ligesaalidt som hans Fortroligste den Indflydelse paa Folkets Stemning, som senere hen. – Der var endnu Intet officielt bekjendtgjort om Norges Løsrivelse fra Danmark; kun ubestemte Rygter vare derom i Omløb, og Tilliden til den nærværende Bestyrelse var endnu ikke saa stor, at man fandt det raadeligt blindt hen at kaste sig i dens Arme. Overalt troede de Fleste blandt de Mænd, som pleiede dette Raad med hverandre, at det var mere overeensstemmende med Nationens daværende Sindelag at lade Rigernes Skilsmisse blive en nødvendig Følge af en udvortes Tvang, og af

mægtige Nationers Villie, end at gjøre i Norge selv noget bestemt Skridt til Rigernes Skilsmisse. Kampens Ende nærmede sig, og med den afgjordes Norges Skjebne.

Mødets Forhandlinger endtes den 4de Januar, og den 5te forsamledes Constituenterne af den private Laane- og Disconto-Indretning i det før omtalte Locale, hvor Prindsen besteg Talestolen og tiltalte Forsamlingen saalunde:

[342] «Norges Handlende, Brugseiere, Jorddrotter!

Faa Uger ere forløbne siden vi samledes her i glad Forventning at see en Indretning grundlagt, af hvilken Norge tør spaae sig Held i Fremtiden. Hvilken Nordmands Hjerte brænder ei af Iver for Fædrelandets den gode Sag! Denne Følelse har besjælet Committeen, som af Eders Midte udvalgtes, og i Dag forelægges Eder Conventionen for Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, hvilken er udarbejdet med ligesaa megen Driftighed som Indsigt!»

Derefter opløste Professor Rasmussen Conventionen, og Statholderen fortsatte saaledes sin Tale til Forsamlingen:

«Opfordret hertil ved Eders Ønsker, Medborgere, og ledet ved min Overbeviisning om Indretningens Hensigtsmæssighed, saavelsom ved mine Følelser for Norges Vel, undertegner jeg min Garanti som første Constituent. Hvo der tænker som jeg, han efterfølge mig! Hvem der inden Februari Maaneds Udgang melder sig til Directionen som Interessent og tegner sin Garanti, bør at agtes med Kassens første Constituenter. Skulde Nogen inden saadan Tid have Bemærkninger at fremføre ved den antagne Convention, da skulle disse, naar de skriftligen leveres til mig, blive tagne under Overvejelse.»

Efter denne Opfordring indførtes de forskjellige Tilstedeværendes Subscriptioner i Indretningens Protokol, og Statholderen tegnede sig selv for 60,000 Sølvdaler til Laane-indretning og 30,000 til Disconto-indretningen. I hans Spor fulgte den hele Forsamling, og der subskriberedes saaledes i Alt 1,720,000 Sølvdaler til Laane-Indretningen, og 696,000 Sølvdaler til Disconto-indretningen. Constituenterne fra Bergen forbeholdt deres Committerede Ret til nærmere at opgive de Summer, for hvilke de vilde tegne sig. Subscriptionen

skede [343] visseligen ikke af alle tilstedeværende Constituentere med store Forhaabninger, eller med Tillid til at en fast Grundvold for Norges Pengevæsen under den farlige politiske Stilling, hvori Norge nu befandt sig, og under en almindelig Standsning i de vigtigste Næringsveie, kunde lægges. Men den ene Subscription skjød den anden frem, og Prindsens Exempel rev Mængden med sig. Skulde Indretningen virkelig være kommen i Stand efter Forslaget, da vilde mangen en Subscribent være kommen i Forlegenhed med at opfylde den indgangne Forpligtelse; thi flere Navne fandtes paa Listen, der siden stedtes i stor Forlegenhed i den borgerlige Stilling, og der gaves Faa, som jo vilde have følt sig forlegne ved at reise en Sum, som de, henrevne af Færdrelandskjærlighedens Varme, med let og rund Haand havde subscriberet.

Da Subscriptionen var endt, stredes til Valg af Directeurer, og dertil opfordredes Forsamlingen af Prindsen med følgende Ord:

«Den Forret at vælge en Directeur, som jeg paaskjønner, at Samfundet har havt den særdeles Opmærksomhed at tilbyde mig, kan jeg ikke gjøre nogen værdigere Brug af, end at give min Stemme til Stiftamtmand Thygeson, men jeg veed, at man i Almindelighed paa lige Maade ønsker at erkjende hans Fortjenester af Indretningen. Directionsvalget paa samtlige 5 Directeurer bør derfor have uafbrudt Fremgang.»

Efter en saadan Opfordring kunde Valget af første Directeur ikke være tvivlsomt. Thygeson var allerede da bekjendt som en af Prindsens fortrolige Raadgivere, der havde hans Tillid i høieste Grad; han ansaaes for en af Landets meest formuende Mænd, der ved sine disponible Midler kunde give Indretningen Anseelse; han havde vundet Agtelse i Nationen [344] ved sin Embedsfærd, og den hele Forsamling havde et venligt og erkjendtligt Sindelag til ham formedelst hans humane og venlige Færd under Forsamlingens Møde, saavel ved Forretningsbordet som i hans gjæstfrie Huus. Den anden Directeur, Conferentsraad C. Anker, blev iligemaade valgt efter Prindsens Sind som en af hans fortrolige Raadgivere, og som en Mand, der i Danmark var bleven brugt i vigtige Ærinder. De øvrige 3 Directeurer, Grev Wedel, Ths. Johs. Hefty og Agent Nielsen, vare derimod Forsamlingens eget Valg. Da Wedel selv endnu var i Danmark, da han langtfra at besidde Prindsens Tillid allerede før havde staaet i

et vist spændt Forhold til ham, og da den danske Konge selv deelte denne Mistillid til Wedel, saa maatte Grevens Valg til Directeur ansees som et talende Beviis paa Nationens Tillid, der ei engang kunde svækkes under Indflydelsen af en høiere Misgunst. Agent Nielsen stod i stor Agtelse som dygtig Forretningsmand, hvilken han, som Bestyrer af det Ankerske Fideicommis, havde erhvervet sig, og det formodedes, at han, som en af de vigtigste Formænd for hiin Indretning, vilde styrke Institutets Virksomhed gjennem Fideicommissets Rigdom, og under Stifterens bekjendte Hensigt at understøtte fædrelandske Anliggender. Hefty valgtes som en af Hovedstadens dygtigste, redeligste og meest formuende Handelsmænd. De 3 tilstedeværende Directeurer bleve fremkaldte og aflagde den i Rescriptet af 20de October 1813 befalede Ed paa, at de efter bedste Indsigt vilde med Troskab og Redelighed udføre Interessentskabets Forretninger, hvorefter Prindsen tiltalede dem saaledes:

«Hædrede med Medborgeres Tillid ønskes Dem Held til Deres vigtige Bestilling. Med Fortrøstning overgives Indretningens Flor og Fremgang i agtede Medborgeres Hænder, og [345] Alles Ønsker forenes om, at den maatte bære de heldige Frugter, som vi have Grund til at forhaabe.»

Nu endtes den hele Forretning, og Forsamlingen opløstes af Prindsen med følgende Slutningstale:

«Vore Forhandlinger ere sluttede. – Saa drager hjem, Medborgere! med den Selvbevidsthed at I have virket Gavn for det elskede Norge; drager hjem og udbreder den Stemning, som luer i Hvers Barm. Sandt Fædrelandssind er i denne Stund lagt for Dagen; det besjæler enhver Nordmand i sin Kreds, og Mismod skal fly langt fra hans Bolig.»

«See vi ei Guds Styrelse til vort Bedste? Nytaars Morgen bragte os jo Træst og Redning, da vi meget trængte til den.[n185] Det vil inderligen glæde vor gode Konge, at hans Bestræbelser til vor Frelse krones med Held, og vi ville yde ham vor Taknemlighed. Troskab og Samdrægtighed være vort Løsen! Længe leve Kongen! – Held Norge!»

Forsamlingen istemmede larmende dette Udraab, og dertil føledes et ligesaa høit og varmt: «Leve Prinds Christian Frederik!» En enkelt Stemme udraabte:

«Leve *Kong* Christian!» men den hendøde i Forsamlingssalen, uden at igjentages af Nogen. Der yttredes den Formening af flere Tilstedeværende, at Forfatteren af før omtalte omsendte Breve ansaae det nærværende Øieblik beqvemt til at iværksætte en Forandring i Norges politiske Stilling, som var forberedt ved den skriftlige Opfordring.[n186] Men baade den ene og den anden Opmuntring [346] hengled uden Virkning, og saa godt som ubemærket i en Forsamling, der hverken havde Lyst eller Kald til paa den Maade at gribe ind i Fremtiden. Enkelte af Forsamlingen yttrede sig fortroligen med Harme derover.

Saaledes opløstes en Forsamling, hvis egentlige og nærmeste Formaal maatte ansees forfeilet; thi neppe vare dens Medlemmer dragne til deres Hjem, før det hele Arbeide saavelsom Subscriptionen glemtes under den store strax derefter følgende Statsforandring, og i de Bestemmelser, som senere hen bleve tagne for at ordne et forvirret Pengevæsen, toges intet Hensyn til denne Laane- og Disconto-Indretning eller til de gjorte Subscriptioner. Ligesaa unyttige maatte ogsaa Vedkommendes Bestræbelser – om de ellers vare alvorligen meente – være for at forberede en Forandring i Norges politiske Stilling og en begyndende Selvstændighedstilstand, for at forhindre den Forening mellem den skandinaviske Halvøes Stater, som var besluttet af det europæiske Forbund. Begivenhederne, som ledede til Skilsmissen imellem Danmark og Norge, fulgte saa raskt paa hverandre paa den afgjørende Krigsskueplads, at Opmærksomheden bortvendtes fra alle indvortes til udvortes Statsanliggender.

Men dette Møde havde en indirecte og ikke uvigtig Indflydelse paa Norges Skjebne i Fremtiden, og var ligesom en Forberedelse til Folkets Deeltagelse igjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Det var første Gang at Nationens Mænd, deels udkaarede af Regjeringen selv, deels valgte af Medborgeres Tillid, vare sammenkaldte i et Samfund for at pleie Raad i Landets vigtige Anliggender. I Alt hvad der angik disse, Statens oeconomiske Forfatning, indvortes Indretninger og Finantsvæsen, havde Nationen paa denne Maade [347] aldrig taget Deel, og som en Følge deraf var Opmærksomheden ikke henvendt paa de Hjælpemidler, hvorved denne Kundskab og dette Studium til Fædrelandets Gavn kunde fremmes. Her vare nu Nogle af Landets bedste, meest formuende og fædrelandsksindede Mænd samlede, de bleve opfordrede til at give

deres Mening tilkjende om Fædrelandets store Sag, og begyndte at indsee Nødvendigheden af at forberede sig selv til at fortjene den derved viiste Tillid, ved alvorligen at trænge ind i Sagen selv. De meddeelte hverandre deres Ideer, de øvede sig i at forklare deres Tanker i større Forsamlinger, og indsaae Nødvendigheden af at agte paa, hvad der foregik i andre Lande under Folkets Deeltagelse gjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Paa den Tid trængte den Frihedsaand, som hjemler Folket Adgang til gjennem constitutionelle Former at deeltage i Statens Anliggender, sig til det nordlige Tydskland, og derfra til det høie Nord. For at opflamme Folkets Mod til at afryste den franske Keisers Aag, beqvemmede Fyrsterne sig til det Løfte, at dele den regjerende Magt med Folket, og en friere Forfatning efter constitutionelle Former blev lovet som en Belønning for store Opoffrelser. – Da Danmarks Konge i Begyndelsen af den sidste syvaarige Krig i Norden indsatte norske Mænd som Medlemmer af det norske Regjeringsraad, opdroges enkelte betydningsfulde Nordmænd til en Deeltagelse i Regjeringen, hvorfra de hidtil i Norge selv havde været saa godt som udelukkede, og dertil aabnedes nu Flere af andre Folkets Classer Adgang, da et Raad, bestaaende af talrige Medlemmer, sammenkaldtes for at raadslaae om vigtige Anliggender. Begge Dele vare virksomme Elementer til at bringe den Grundform istand, hvorpaa Norges nye Forfatning byggedes, og til at opdrage de Mænd, [348] hvoraf den lovgivende Magt sammensattes,[n187] saavelsom dem, af hvilke den executive Magt benyttede sig til at udføre den nye Lovgivnings Bestemmelser. Men nu forestod ogsaa mange af Landets Borgere mindre rolige Dage end forhen, da de, udelukkede fra al Deeltagelse i Statsstyrelsen, alene havde private Sysler at røgte. Den større Forbindelse med Fædrelandet, den i en høiere Grad opvakte Interesse for dets Vel og Vee, som Deeltagelse i dets Bestyrelse maa give, maatte kjøbes med stor Besvær, Tilsidesættelse af privat Fordeel og Savn af Familieglæder. I en anden Henseende havde denne Forsamling en reen Charakteer og et fædrelandsk Anstrøg. Efter Valgets Natur kunde ved samme ingen Cabale finde Sted. Prindsen havde, understøttet af sit Raad og sin under sin Eriksgata samlede Erfaring, udkaaret de Mænd, som, med Hensyn til Kundskab, patriotisk Sindelag og betydningsfuld Stilling, ansaaes for Landets Kjærne, og de Udvalgte skuffede ikke Prindsens

Tillid. Der maatte vel i denne Forsamling herske stor Mistillid til egne Evner, stor Frygtsomhed for i en saa agtet Kreds af Landsmænd at give Tanken Ord, og tildeels Mangel paa Kundskab om den Gjenstand, som skulde behandles; men ærgjærrighed og Egennytte havde der intet Raaderum. En sørgmodig Stemning over Fædrelandets kritiske Stilling gik igjennem den hele Forsamling, og hvert enkelt Medlems Attraa hvilede alene over Midlerne til at gaae Faren i Møde. Egennytten drev ikke heller ved denne Leilighed sit Spil; – saavidt vides, gaves intet Vederlag for de med Mødet forbundne Udgifter. Kun Friflyds – den virkelige som dengang præsteredes af Landmanden *in natura*, uden at tildele den Reisende noget fremmed Emolument – benyttedes, men hverken Qvarteerpenge eller rige Diæter forlangtes eller gaves. Enhver, som endnu [349] lever af denne Forsamlings Medlemmer – og Skaren er ikke stor – vil erindre sig dette Mødes Dage som nogle af de mørkeste i hans borgerlige Livs Periode, men hans Sjæl vil opløftes ved Erindringen om de rene Yttringer af fædrelandsk Sind, som besjælede denne Forsamling. Den var en herlig Forgaard til det Constitutions-Tempel, som strax efter byggedes. Imidlertid droge de fleste Medlemmer af denne nu ophævede Forsamling med et bekymret Sind tilbage til deres Hjem, hvor Scener fremledte af Nød og Trængsler, gjorde en sørgelig Contrast mod det festlige Liv, som de havde ført i Hovedstaden, og Enhver anede, at et stort og rædselfuldt politisk Uveir var i Udbrud. Dog lykkedes det uagtet Fiendens Aarvaagenhed at liste betydelige Partier Kornvarer fra Danmark over til Norge i Vinterens Løb.

I dette Aar gjorde Norges Universitet gode Fremskridt til en fuldstændigere Organisation, og en partiel Virksomhed tog der sin Begyndelse. I de første Aarets Maaneder berigedes det med flere Gaver af lærde Sager fra Private, og Kjøbenhavns vigtigste Boghandlere forpligtede sig til at indsende et Exemplar af ethvert af deres Forlagsskrifter. Fem Professorer og en Lector vare blevne udnævnte, nemlig: Treschow til første Professor i det philosophiske Facultet, Sverdrup til Professor i det græske Sprog, Rathke til Professor i Naturhistorien, S. Rasmussen i den theoretiske Mathematik, Platou i Historien, og Hersleb til Lector i Theologien. I de sidste Dage af Juni og de første af Juli Maaned holdtes den første Examen ved Frederiks norske Universitet, hvorved der fremstillede sig

17 Examinander, og deraf fik 8 Charakteren *laudabilem*, 8 *haud illaudabilem* og 1 *non contemnendum*. I de første Candidaters Antal finde vi flere Mænd, [350] som senere udmærkede sig i deres Embedsstillinger, og deriblandt den Mand, der siden saa ofte hædredes med Valget til Storthingsmand, og baade ved sin Storthingsfærd i Almindelighed, og som Storthingets Præsident har viist sig dette Kald og sine Committenters Valg værdig – Bisp Riddervold.

Det var Kongens Villie, at Universitetets Virksomhed skulde begynde efterat den første Examen var afholdt. I den Anledning udgav Professor Treschow en Indbydelse paa Latin og Dansk, hvormed tillige fulgte en Fortegnelse over det førske Halvaars Forelæsninger. Paa det akademiske Collegiums Meddelelse heraf til Kongen fik det under 27de Septbr. 1813 et naadigt Svar, hvori det hedte: «Ligesom vi med allerhøieste Velbehag have erfaret, at Underviisningen ved Universitetet har taget en virksom Begyndelse, saa er det os særdeles kjørt at vide, at denne Begyndelse iværksættes ved Mænd, hvis Lærdom, Nidkjærhed for sand Oplysnings Fremme, og Hengivehed for Os og Fædrelandet, i lige høi Grad sætter dem i Stand til at kunne fyldestgjøre vore landsfaderlige Hensigter ved at skjænke Vort kjære og troe norske Folk denne Høiskole.»

Universitetets Virksomhed havde saaledes gjort en Begyndelse; men det følte i høi Grad Savnet af det belovede Bibliothek, som formedelst de fiendtlige Krydseres Mængde i Nordsøen ei kunde betroes Havet, og heller ikke kom Universitetet tilhænde, før Freden var sluttet. Det academiske Collegium var strax i sin Virksomheds Begyndelse betænkt paa at skabe et Fond til fattige Studenters Understøttelse, i hvilken Anledning det henvendte sig til det Ankerske Fideicommis, der for det løbende Aar stillede 500 Rbd. til dets Raadighed, samt 100 Rbd. til Indkjøb af Bøger. Hiint Collegium føiede dertil en Opfordring til Private at følge dette Exempel.

[351] I de sidste Maaneder af dette Aar udbrød Krigen mellem Danmark og Sverige, som fra Sveriges Side forlængst var forberedt. Under 4de Septbr. 1813 gjorde Prinds Christian Frederik General Krogh i Trondhjem bekjendt med, at de politiske Forhold i Tydskland vilde giøre Krigen med Sverige uundgaaelig, men han ansaae kun defensive Foranstaltninger hensigtssvarende, da Magasinernes slette Tilstand gjorde store Troppesamlinger saagodt som umulige. Under 5te

Septbr. gav han Ordre til at opbringe alle svenske Coffardiskibe, og tilmeldte Contra-Admiral Lütken, at Kaperbreve snart vilde blive udstedte, men paabyder stor Forsigtighed i at begynde noget Angreb over svensk Grændse, for ei at fremlokke fiendtlige Skridt fra Sveriges Side. Dette Brev omhandler ogsaa Rygter om Napoleons Fremrykken paa alle Punkter i Tydskland mod sine Fiender med 400,000 Mand. Under 8de Septbr. sendte han til de forskjellige Chefer til Lands og Vands den danske Parolbefaling af 3die Septbr., som indeholdt Krigserklæringen mod Sverige, og befalede i den Anledning at træffe de fornødne Foranstaltninger; dog forbød han fremdeles at gjøre noget Angreb over Grændsen uden nærmere Ordre, og befalede at indskrænke sig til at tilbagedrive mulige Angreb fra svensk Side. Disse Ordres indeholdt tillige Forbud mod at molestere de fredelige Beboere paa svensk Grændse, og han paalagde strengeligen at overholde god Mandstugt selv ved mulige Indfald i Sverige. Dersom de Svenske ved lignende Tilfælde forholdt sig anderledes, skulde dette omstændeligen tilmeldes ham, hvorfor han yttrer, at han har Feltmarskalk Essens Tilsagn om, at samme Maadehold vil blive iagttaget fra svensk Side. «Det er, siger han, kun mod bevæbnede Fiender, at Krigen skal føres.» – Ved Urolighedernes Udbrud ansaae den høiagtede, men af [352] Alderdom og Svaghed nedbøiede Olding, General Krogh, sig beføiet til at ansøge om Afsked, og Prindsen yttrede sig derom under et Brev af 8de October til Generalen saaledes: «Det har bedrøvet mig meget, at see Hs. M. Kongens Tjeneste berøvet en saa udmærket duelig Mand, men jeg har maattet give efter for Deres Grunde, og har indstillet Deres Ansøgning til Hs. M. Kongen.»

Under 28be October gjorde Prindsen Admiral Lütken bekjendt med at der var samlet en anseelig Sømagt, bestaaende deels af engelske, deels svenske Krigsfartøier, i Nærheden af den norske Grændse, og at et Angreb mod Norge over Strømstad vilde kunne befrygtes, for hvis Udfald han dog ei var ængstelig. Men der blev Intet af dette Angreb. Han yttrer derhos, at han ei anseer det hensigtsmæssigt at følge deres Raad, som vilde, at de i Norge stationerede Kutterbrigge skulde krydse mellem Sverige og Skagen, for at gjøre Farvandet ryddeligt for svenske Krigsfartøier, da han befrygtede, at derved blot en større Styrke af fiendtlige Krydsere vilde lokkes til dette af norske Kornskibe opfyldte

Farvand. Han ansaae det for rigtigere at lade Kutterbriggerne convoiere Kornfartøierne imellem Norge og Skagen; «men jeg beder Dem, tilføier han, veilede mine Ideer ved Deres Erfaring.» Lütken var enig med Prindsen, og ved denne kloge Foranstaltning lykkedes det ogsaa at bringe store Partier Korn fra Jylland til Norge. I Begyndelsen af November foreslog Oberstlieutenant Krebs at gjøre et Indfald i Sverig mod Edda Skandsen, men Prindsen fraraadede dette, saalænge ikke dermed kunde forbindes en alvorligere Indtrængen i Sverige. Derimod meente han «at det vilde være en ønskelig Anledning for vore Krigere at maale sig [353] med de Svenske, naar disse med deres Hovedstyrke vilde opstille sig mellem Grændsen og Eda.»

Der forefaldt imidlertid ingen Fiendtligheder. Magasinernes slette Tilstand tillod ikke at holde store Masser Tropper samlede paa eet Punkt, og da den svenske Krigsmagts Hovedstyrke var ude af Landet, havde vel Overgeneralen i Sverige, Feltmarskalk Essen, ikke heller den fornødne Styrke til et offensivt Angreb mod Norge, hvor der paa Grændsen let kunde samles betydelige Troppemasser til Modstand. Det blev saaledes ved enkelte Parlamenteringer mellem svenske og norske Officerer, hvis ostensible Hensigt var at udvexle Fanger og træffe gjensidig Aftale til at føre Krigen uden Grændsebeboernes Molest, men derhos tillige paa den ene Side at undersøge Nordmandens Stemning, paa den anden Side de Svenskes Hensigt. Saaledes giver Prindsen i et Brev til Oberstlieutenant Stabel af 6te November sit Minde til at modtage den tilbudne Sammenkomst imellem ham og den svenske Oberst Hay i Svinesund, for at besvare nogle Klager over Molest fra norsk Side mod enkelte Indbyggere[n188], og træffe fornøden Aftale til Sikkerhed i den Henseende. «Ved Samtalen med Oberst Hay, siger Prindsen, skal De kun lade ham snakke; det skader ikke at høre, hvad de Herrer have at fortælle; men kommer han med det sædvanlige Sprog om Norges Forening, da svar ham som han fortjener, og forsikkre ham, at de Norske aldrig ville være svenske. Mit og Nationens Ønske, at leve i god Forstaaelse med Nabolandet, maa De gjerne benævne, naar han giver Leilighed dertil.» – Ligeledes fandt en Samtale Sted [354] mellem Essens Overadjutant Windblad og Lütkens Adjutant, Capitainlieutenant Svendsen, om Fangernes Udvexling, i hvilken det var Svendsen paalagt, «at forhøre, hvad

Windblad maatte videre have at forebringe; men naturligviis ikke indlade sig i nogen Underhandling om andre Gjenstande.» Prindsen indskjærpede endnu mod Aarets Slutning Corpscheferne, «ikke ved smaa Angreb, som intet Resultat give, at skjærpe Fiendens Aarvaagenhed, som i Tilfælde af et vigtigere Angreb snarere maatte ønskes at være sløvet ved en vant Rolighed.» – Saaledes gled Aaret til sin Ende, uden at den erklærede Krig endnu foranledigede nogen Krigslarm paa Grændsen imellem Sverige og Norge.

Toogtredivte Capitel

Imidlertid afgjordes Nordens politiske Skjebne paa Krigens Skueplads, og i Midten af Januari Maaned 1814 sluttedes Freden i Kiel, som opløste den gamle Forbindelse mellem Danmark og Norge, og forberedte Norges Forening med Sverige. Da Napoleon havde maattet flygte til Frankrige, og Davoust havde trukket sine Tropper fra Hamburg, forsvarede den lille Skare af danske Krigere sig med Mod og stundom med Held mod den store Overmagt. De Tropper, som stode under den svenske Kronprindses Commando, udgjorde efter en nøiagtig Opgave 86,300 Mand. Den Rest af danske Tropper, som indsluttedes i Rendsburg, udgjorde knapt 9000 Mand. I Sjælland og Fyen laa vel en Hær af 16,000 Mand, men der gaves faa Midler til at bringe den over til Valpladsen. Et Forsøg blev virkelig gjort paa at bringe nogle af disse Tropper [355] over til Holsteen; men et i November Maaned usædvanligt Vindstille forsinkede Overfarten. Deels var da allerede den danske Hærs Skjebne afgjort, deels formaaede denne svage Undsætning kun lidet mod den langt overlegne Fiende. Den danske Konge forblev saaledes i sit Hovedqvarteer paa *Hindsgavl* ved Middelfart, uden at kunne komme sin stridende Hær til Hjælp. Commandoen over de danske Tropper i Holsteen var overdraget Prinds Frederik af Hessen,

Frederik den VItes Svoger; men det var egentlig *Lallemand*, som ledede Krigsoperationerne, og Jydernes Tillid til Generalen «med de røde Bouser (Buxer)» var ubegrændset. Mod en saa bestemt Overmagt kunde imidlertid Forsvaret ikke længe fortsættes med Held. Der var mere Spørgsmaal om at redde Æren end at vinde nogensomhelst afgjørende Fordeel. Den danske Hærs Tab kunde ikke erstattes; thi ingen Armee kunde reises igjen, medens Aabningen i den allierede Hærs Rækker strax kunde udfyldes ved nye tililende Skarer. Den danske Armee maatte saaledes ideligen trække sig tilbage, og omendskjønt den seirede i Fægtningen ved Sehsted, hvor den gjorde 800 Fanger, og tilføiede Fienden et dobbelt saa stort Nederlag som den selv leed, maatte den søge Tilflugt i Fæstningen Rendsburg. Den ene Fæstning faldt efter den anden, den lille danske Skare indesluttedes alt meer og mere af den fiendtlige Hær, og da omsider den danske Konges Depescher til Prinds Frederik af Hessen opfangedes, hvori han opfordredes til at slutte Vaabenstilstand under hvilkesomhelst Betingelser, fordi alle Statens Ressourcer vare udtømte, og intet Haab om en heldig Fortsættelse af Krigen var forhaanden, maatte Danmark underkaste sig de haarde Fredsvilkaar.

[356] Et svagt Haab om Fred paa mindre haarde Vilkaar var vel oprundet for Danmark mod Aarets Slutning, men det forsvandt snart igjen. Mod Enden af November 1813 kom nemlig en østerrigsk Officeer, Greven af Bombelles, til Kjøbenhavn, og medbragte et Brev fra Fyrst Metternich til Statsminister Rosenkrantz. Metternich udtrykte deri Keiserens, sin Souverains, gode Hensigter til Kongen af Danmarks Bedste, og indbød Ministeren til at sætte fuld Lid til Bringeren af dette Brev. Bombelles foreslog Rosenkrantz, at Kongen skulde bestemme sig til at afstaae Trondhjems Stift til Sverige mod en passende Erstatning, og at Keiseren da vilde fremtræde som Mægler mellem Kongen og de allierede Magter. Hvor meget dette Offer end kostede Frederik den VIte, indgik han dog i Forslaget efter selv at have talt med Bombelles. Kongen skrev i den Anledning til Keiseren, i hvis Arme han ubetinget kastede sig, og den østerrigske Minister i Kjøbenhavn, Grev Lützau, lod dette Brev afgaae med en Coureer, tilligemed et andet fra Bombelles til General Walmoden, som commanderede de allierede Tropper, og som man endnu ikke vidste vare forenede med de svenske. I

dette sidste Brev blev sagt: «at Kongen af Danmark havde med ligesaa megen Aabenhed som Tillid overladt sig til Keiserens Mægling, som vilde paatage sig at bringe et Forlig tilveie mellem begge Parter. At i det Tilfælde de allierede Tropper havde betraadt Holsteen, bad Grev Bombelles General Walmoden indstændigen om at trække dem tilbage, paa det Underhandlingerne ei skulde generes.» Disse Breve kom med Coureer til Slesvig den 11te December Dagen efter Affairen ved Sehsted, mod hvilken By Fienden rykkede frem fra alle Kanter, uden at den var istand til at forsvare sig. Det Haab, som denne Coureer bragte, udbredte Glæde i alle [357] Gemytter. Imidlertid erklærede Walmoden, til hvem Coureren strax sendtes, og som befandt sig ikke langt fra Rendsburg, at han ei kunde tilstaae denne Vaabenstilstand, da han stod under Kronprindsen af Sveriges Ordres, som befandt sig i Neumünster. Dog indgik han efter flere Underhandlinger og Betingelser en Vaabenstilstand paa 3 Uger med Prinds Frederik af Hessen. Da Kongen var bleven underrettet om Alt, hvad der foregik i Holsteen, sendte han Hr. Bourke til Kiel for at underhandle med Kronprindsen af Sverige om Fred; men Kronprindsen afslog ethvert Forlig, naar ei foreløbigen hele Norge blev afstaaet. I Haab om Østerriges Bistand forsinkede Kongen imidlertid saa meget muligt sit Samtykke til denne Afstaaelse. Paa samme Tid udløb Vaabenstilstanden, og Kronprindsen af Sverige truede Jylland. Kongen besluttede nu at forføie sig med en Deel af sine Tropper fra Sjælland til Fyen. Han forlod Hovedstaden den 3die Januari, og da Vaabenstilstanden udløb den 5te, begav Fienden sig paa Marschen for at rykke ind i Jylland. Strax efter Kongens Ankomst til Fyen fik han Keiseren af Østerrigs Svar, som den Coureer, der var afgaaet i December, bragte ham. Dette tilintetgjorde den sidste Gnist af Kongens Haab om at bevare Norge. Brevet var affattet i forbindtlige Udtryk, men Keiseren erklærede Kongen «at han i dette Øieblik Intet kunde gjøre for Kongen uden at tilraade ham, for enhver Priis at arrangere sig med de allierede Magter, hvis Tropper oversvømmede hans Stater, og da Norges Afstaaelse var den første Betingelse for Freden, maatte Kongen deri samtykke, om han ei vilde udsætte sig for total Undergang.» Dette var Indholdet af det Svar, hvoraf Kongen havde lovet sig saa meget. Paa samme Tid fik han igjennem Bourke den sikkreste Efterretning om, at den russiske General Schouwaloff [358] dagligen forventedes i Kiel hos Kronprindsen af Sverige, og at denne General vilde paa Keiser

Alexanders Vegne foreslaae Kronprindsen at besætte Hertugdømmerne, indtil Fæstningernes Overgivelse i Norge. Det russiske Cabinet viiste paa den Tid stedse et unaturligt og uforskyldt Fjendskab mod Danmark. Den engelske Minister i Kiel, Thornton, havde ogsaa forsikkret Bourke, at dersom Underhandlingen om Norges Afstaaelse ei strax blev endt, var det ham paalagt paa sin Regjerings Vegne at erklære, at en engelsk Flaade vilde til Foraaret bemægtige sig Sjælland og opløse det danske Monarki, som ved hiin Afstaaelse kun var at redde. Under disse Omstændigheder var der for Kongen af Danmark Intet at gjøre uden at give efter. Danmarks Undergang frelste ikke Norge, og ene og forladt blandt saa mange bittre Fiender, vilde det være uforsvarligt og et blodspildende Raseri at fortsætte en Krig, hvis Udfald ikke mere kunde være uvis. Hvor meget det kostede Frederik den VIte at samtykke i denne Rigernes Skilsmisse, det Viiste hans nedtrykte Sindsstemning paa den Tid, og derom Vidner hans Correspondence med hans Søster Lovisa Augusta, som sendte ham Træstebreve i denne Ulykkens Periode. – Med denne Norges Afstaaelse vendte Bourke tilbage til Kiel, og overgav den til Sveriges Kronprinds. En Vaabenhvile fandt strax derpaa Sted, og en Fredsunderhandling aabnedes. Freden blev sluttet imellem Danmark og Sverige. Det blev i den sidste Magts Navn lovet, at den vilde anvende sin Mægling for strax at tilvejebringe en Vaabenstilstand med Rusland, Preussen og England, og saasnart muligt Fred med disse Magter. Kronprindsen af Sverige forbandt sig paa samme Tid til at skaffe Kongen af Danmark en passende Erstatning for Norge, og tilføiede mundtligen, «at han Intet mere havde [359] at forlange af Kongen, og at det nu var hans Sag at undertvinge Nordmændene.» Saaledes sluttedes Fredstractaten i Kiel den 14de Januar 1814.[n189]

Denne Tractat[n190] indeholdt imidlertid Bestemmelser, som Norge i deres hele Udstrækning ikke kunde erkjende, og heller ikke i deres hele Omfang ere blevne tagne til Følge. I den 5te Artikel hedder det nemlig: «Hans Majestæt Kongen af Sverige forpligter sig paa den formeligste og meest forbindende Maade til at lade Indbyggerne af Kongeriget Norge og dets tilhørende Dele beholde Nydelsen af dets Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privilegier, *saadanne som de ere for nærværende Tid*.» Det maatte naturligviis paa den Tid forudsættes, at Kongen af Sverige forklarede denne Artikel til sin Fordeel, og

ansaae Norges tilkommende Skjebne, med Hensyn til den indvortes Organisation, voldgiven i sine Hænder. Den danske souveraine Konge kunde ikke sætte sig ind i den constitutionelle Forms Gavnlighed for Norge, og troede at have gjort nok, naar han havde sørget for Bevarelsen af en *status quo* i denne Henseende. Men Bestemmelsen selv svarede ikke til de Fordele, som efter den engelske i Tractaten med Sverige i Marts 1813 indførte Garanti skulde tilflyde Norge ved Foreningen med Sverige, ligesom Norge maatte være berettiget til at deeltage i Bestemmelsen af de Vilkaar, under hvilke Foreningen skulde skee. Vi komme igjen tilbage til denne Artikel – her bemærket vi kun, at Norges Forhold til Danmark [360] havde været af en besynderlig Art, idet despotiske Love havde voldgivet Landets Skjebne aldeles i Kongens Hænder, medensen mild Udførelse deraf stedse havde taget Hensyn til Landets indvortes Forhold. De indre Forhold vare dannede efter Naturens Simpelhed og tilbørlige Hensyn til Menneskets naturlige Rettigheder. Norge maatte saaledes protestere mod den i Kielertractaten indeholdte Garanti af en Statsforfatning, hvorefter det nu *de jure* regjeredes, aldenstund det ei kunde gjøre sikker Regning paa, at det Maadehold og det Hensyn til Landets indre Forhold, som den gamle Regjering havde viist, ogsaa herefter i Virkeligheden blev fulgt.

Under 18de Januar udstedte derefter Frederik den **VI**te et kongeligt aabent Brev angaaende Norges Afstaaelse til Sverige saalydende:

«Vi Frederik den **VI**te af Guds Naade Konge til Danmark o.s.v. gjøre vitterligt: At da Vi under mange haarde og sammenstødende Omstændigheder for Vort Monarki have, for at gjenoprette Freden i Norden, og for at afværge fra Kongeriget Norge en der overhængende Hungersnød, ved Fredstractat af 14de d. M. frasagt Os, saavel for Os, som Vore Efterfølgere til Danmarks Trone og Kongerige, alle Vore Rettigheder og Adkomster til bemeldte Kongerige Norge, saa have Vi ved samme Fredstractat afløst, ligesom Vi ved dette Vort aabne Brev aflæse alle Norges Indbyggere i Almindelighed, og Enhver af dem især, fra den Hyldings- og Troskabsed, de, som Undersaattere i Almindelighed, eller som Embedsmænd i Særdeleshed, Enhver i sin Stilling, civil eller militair, geistlig eller verdslig, til Os have aflagt; hvorfor Vi, paa Grund af og i Overensstemmelse med Tractatens 16de Artikel, indbyde dem Alle til med Orden og Rolighed at

gaae over til den [361] nye Regjering, som paa den meest forbindende Maade har forpligtet sig til at lade Norges Indvaanere beholde og nyde deres Love, Fritagelser, Rettigheder og Privilegier saadanne, som de for nærværende Tid ere.

Middelfart, den 18de Januar 1814.
Frederik R.
Rosenkrantz.»

Med dette aabne Brev fulgte en Adresse til det norske Folk[n191] hvori Kongen af Danmark vidtløftigen forklarede de Omstændigheder, som havde fremtvunget Skilsmissen. Især gjordes den Grund til Afstaaelsen deri gjældende, at Norge ved en fortsat Krig udsattes for Hungerens Rædsler, idet ikke alene Tilførselen vanskeliggjordes i yderste Grad, men og Landet selv formedelst standsede Næringsveie sattes ud af Stand til at betale de Fødemidler, som kunde listes igjennem en aarvaagen Fiendes Orlogskrydsere.

Frederik den **VI**tes sidste Afskedsord til det norske Folk vare rørende, og forfeilede ikke deres Virkning hos et Folk, som i Almindelighed hverken glædedes ved Skilsmissen fra Danmark eller ved Foreningen med Sverige.

«Aldrig kunne Vi – siger Danmarks Frederik – aldrig ville Vi glemme den Troskab og Hengivenhed for Os og Vor Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Tider og Tilfælde have givet saa rørende Beviser paa.

«Saalænge Troskab blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmændene nævnes som de, der stode ved Siden af eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse. [362] – – Vort oprigtige Ønske er, at Lykke og Fred maa til den seneste Tid blive det tappre og ædle norske Folks Lod!»[n192]

Strax efter udgik fra det danske Cancelli en Bekjendtgjørelse under 5te Februar, hvori det befaledes alle Embedsmænd i Norge, som enten ikke der vare fødte, eller ei besluttede sig til at forblive under den nye Regjering, at de, saasnart deres af den svenske Regjering udnævnte Eftermænd vare ankomne, skulde forlade deres Poster. Dette Vink til at vende tilbage til Danmark benyttede enkelte Embedsmænd, mestendeels af Kjærlighed til Fosterlandet og Misfornøjelse med de nordiske Rigers Skilsmisse; men Enkelte søgte ogsaa

derved at befri sig fra den Ansvarlighed, som kunde være en Følge af en foregaaende mislig Embedsførelse. Senere hen flyttede endog norskfødte Embedsmænd til Danmark, fordi de vare misfornøjede med, at de ikke belønnedes med fortjent Opmærksomhed fra den nye Regjerings Side, eller for hvilke der formedelst deres Forbindelse i Danmark aabnedes Adgang til gode Embeder der. De sidste vare mestendeels Geistlige, men disse Emigranter vare i det Hele meget faa. Der var ikke stor Fristelse til at forlade et Land, som i Begyndelsen af den nye Forfatning havde Mangel paa Embedscandidater, og træde over i et andet, som havde stor Overflod deraf. Den nye Statsforfatnings første Aar vare i Sandhed en gylden Tid for Embedscandidaterne. Der maatte skabes et stort Antal af nye Embeder, og forskjellige Departementer organiseres for at besørge Statens indvortes Anliggender, hvilke tilforn vare gangne igjennem Collegierne i Kjøbenhavn. En ny høieste Domstol maatte stiftes i Norge [363] selv, og Universitetet havde ikke faaet sin fulde Besætning af Embedsmænd. Jo mere Norge i sine indre Statsforhold afsondredes fra det nye Frænderige, jo større Selvstændighed det som Stat erholdt ved den nye Forfatning, jo flere Redskaber behøvedes for at besørge den indre Styrelse. Der skede saaledes strax i Begyndelsen af Norges nye Statsforfatning store Befordringer i Embedsclassen. De Mænd, som enten havde banet sig Vei til Regjeringens Tillid, eller ved deres Talenter tiltrukket sig Opmærksomhed, forfremmedes til de høieste Embeder, og store Vacancer fandt Sted i de Embedsstillinger, som her i Landet ere de meest indbringende. Medens Embedernes Antal paa den ene Side voxede, formindskedes paa den anden Embedscandidaternes. Indfødsretten gjordes snart gjældende, endog førend den gaves Lovens Gyldighed, og norske Embeder, som før deeltes imellem danske og norske Candidater, stundom endog med Overvægt paa de danskes Side, besattes nu udelukkende med Nordmænd, eller med Danske, der vare naturaliserede i Norge og deelte dets Skjebne. Under Selvstændighedsperioden jevnedes mestendeels alle indvortes Forhold, og der toges lidet Hensyn til Borgerlivets forhen priviligerede Fordele. Regjeringen behøvede de dygtigste Embedscandidater, den vilde vinde den store Folkestemme for sig, og tilsidesatte mestendeels Betragtninger af Gunst eller Fødselens uvæsentlige Fortrin. Embedsmænd paa underordnede Poster, endog

Mænd udenfor Embedsstanden, uden andet Navn end deres hæderlige Borgerfærd, ophøiedes til de vigtigste og høieste Embedsposter i Landet. – Universitetet, denne Hovedstamme for de vigtigste af Landets Embeder, kunde endnu saa godt som ingen Candidater levere. Først Aaret før Statsforandringen fandt Indskrivning af Studenter Sted, og det varede flere Aar, inden de [364] gjennem Embedsexamen kunde fremstille sig som Embedscandidater. I Begyndelsen var desuden Antallet af de Studerende langt mindre end det siden blev.

De første Aar efter Statsforandringen var derfor Lykkens Tid for Landets Embedsmænd. De, som stode paa et lavere Embedstrin, stege flux til et høiere, og det hendte vel og at Ynglinger, som knapt havde gjort sig færdige til at betræde Embedsbanen, bleve indsatte i saa fordeelagtige Embedsstillinger, at de i deres Levetid ikke mere forlode dem. De nye Embedsbesættelser faldt naturligviis meest i Juristernes Lod, og Mangelen paa dem blev saa stor, at der lidet Hensyn kunde tages til en meer videnskabelig Dannelse og omhyggelig Forberedelse. Vi have imidlertid allerede bemærket, at der ingen Ulempe er bleven sporet af denne Sammenblanding af juridiske Examensgrader. – Men ogsaa i Henseende til geistlige Embeders Besættelse var Statsreformens første Periode fordeelagtig for Embedscandidaterne. Af denne Art skabtes vel saa godt som ingen nye Embeder, men Embedscandidaternes Antal formindskedes saa pludseligen, at enhver færdig Candidat kunde gjøre sig Haab om Ansættelse, og de ældre om fordeelagtige Omflytninger. I disse Embedsposter finde aarligen mange Vacancer Sted, og paa den Tid kunde Universitetet ikke endnu levere norske Geologiske Candidater. Staten maatte saaledes benytte dem, som fandtes i Landet, eller de norske Candidater, som vendte tilbage fra det kjøbenhavnske Universitet, efter at de der havde taget Examen. I den Henseende maatte der gjøres Koncessioner, og alle Charakteergrader maatte sammenblandes for at tilveiebringe det fornødne Antal af geistlige Embedsmænd. Det er ufornødent at gjøre opmærksom paa, hvor meget disse Forhold efterhaanden alt meer og mere have forandret sig. Men [365] det er begribeligt, at denne raske Stigen paa Embedsbefordringens Bane, som især under Selvstændighedsperioden var mærkelig, gjorde den nye Forandring kjær for den Classe af Borgere, som besad

den høieste Grad af Dannelse, og at Selvstændighedsværket fik sine ivrigste Talsmænd iblandt den Deel af vore Landsmænd, som havde størst Evne til med Ordets Fynd at forsvare det. Ved denne Bemørkning ville vi ikke krænke deres Adgang til Nationens Erkendtlighed, som af ædlere Grunde have grebet ind i Statens Anliggender. – Ved Selvstændighedsperioden forandredes Embedsmændenes Stilling til de næringsdrivende Borgeres. Under Krigens Aar, især den sidste Deel deraf, leed Embedsstanden usigelig, medens der i flere af disse var stor og mestendeels fordeelagtig Virksomhed blandt Norges Handelsmænd. Efter Krigen fandt stor Forstyrrelse Sted i næringsdrivende Borgeres Stilling, den gyldne Tid blev kort og sporadisk, medens stedse Omstændigheder ere indtrufne, som i Almindelighed have forbedret Embedsmændenes Kaar, og sikkret deres Stilling, endskjøndt den raske Befordringsperiode snart forsvandt.

Treogtredivte Capitel

Strax i Aarets Begyndelse gjorde Prinds Christian Frederik alvorlige Foranstaltninger til at møde den Krigens Alvor med Sverige, som han anede maatte blive en Følge af den danske Hærs Stilling i Holsteen, og af den danske Konges Afmagt til at modstaae sine talrige Fiender. Under 4de Januar anmoder han General Krogh – hvis Ansøgning om Afsked saaledes ei endnu maatte være tilstaaet – at lade de 2 Infanteribatailloner [366] og den Skiløberbataillon, som var bestemt til det sydlige Norge, opbryde og sætte sig i Marsch efter opgivne Marschrouter. For at vinde Tid skulde disse Tropper med deres Bagage befordres ved Skyds, hvortil Øvrighedens Medvirkning skulde kræves. Formedelst den indtrufne Kulde udsattes imidlertid Troppernes Marsch, indtil en mildere Temperatur indtraf. Gjennem Generalqvarteermester Haffner og

Genralmajor Haxthausen gjør han under 7de Januar Foranstaltning til Troppernes Forlægning og Proviantering efter Forslag, som af dem vare indgivne. Iligemaade sørger han for Fæstningerne Frederikstads, Frederikshalds og Kongsvingers Proviantering for 3 Maaneder, samt for enkelte Troppeafdelingers Madforsyning, som under indtrufne Omstændigheder kunde blive indkastede i disse Fæstninger. Til samme Tid overdrager han Oberstlieutenant Krebs – denne tappre og aarvaagne Bevogter af Rigets Grændser ved Kongsvinger – at foretage en Inspectionsreise langs Grændsen, og paa denne aftale med Major Arntzen om, «hvorledes en almindelig Bevæbning af det meget dygtige Mandskab, som er i Østerdalen, kunde organiseres til Grændsens Forsvar i paakommende Tilfælde – Mennesker og god Villie feiler der vist ikke. Krudt og Bly, som mangler, maatte bringes derop. Stemningen for en saadan Opstand i Masse maatte undersøges ved at tale med Mandskabet.» For at Krebs's Fraværelse, medens han rægtede disse Ærinder, ei skulde føles, tilforordnedes ham Major Aubert i Commandoen ved Kongsvinger.

Imidlertid fik Prindsen ubestemte Efterretninger fra Danmark om den danske Armees mislige Stilling i Holsteen, om det danske Monarkies Farer, og den danske Konges Ængstelser under mægtige Fienders Fremtrængen i hans Staters Hjerte. [367] Men hvor nedslaaende end disse Efterretninger vare, bestyrkede de kun den Beslutning, han havde fattet, ikke at forlade Norge under de Farer, hvormed dets Selvstændighed i et saadant Tidspunkt truedes. Førend han endnu kunde kjende Størrelsen af det Offer, hvortil Frederik den **VI**te maatte beqvemme sig, skrev han den 17de Januar følgende mørkværdige Brev til Generalmajor Lowzow:

«Jeg har ikke villet undlade herved at meddele Hr. Generalmajoren de seneste Efterretninger fra Danmark, som desværre ikke ere beroligende. Vaabenstilstanden udløb den 5te dennes, og den fiendtlige Hær rykkede frem, og truede, idetmindste med Streifcorps, at oversvømme Jylland. Den danske Armees Hovedstyrke er samlet i Fyen, og truer saaledes Fiendens Flanke, fornemmeligen naar Lillebelt tilfryser, som formodes nu at være Tilfældet. Den svenfte Kronprindses Fordringer stige med hver Dag; men hvis vor gode Konges Bestræbelser ei krones med Held, *tiltroer jeg Nordmanden, at hiin Erobrer ei*

skal vinde Norge i Danmark. Imidlertid maa Begivenhedernes Udvikling dernede imødesees med Rolighed og Standhaftighed. – Saaledes ønsker jeg, at den nærværende Stilling maatte kjendes uden Ængstelighed for Fremtiden, som staaer i en retfærdig Guds Haand.»

«Forsigtighed byder, at ingen Fartøier indtil videre udklareres til Danmark, hvilket er tilkjendegivet Stiftet.»

Til Commandeur Fabricius, Oberste Arenfeldt og Oberste Meilænder skrev han et Brev af 25de Januar af følgende Indhold:

«Jeg vil ikke undlade at tilkjendegive Dem den i Gaar Aftes meddeelte Efterretning, at Fredspreliminarierne den 14de dennes ere undertegnede mellem Danmark og de allierede Magter. [368] Den første Følge heraf vil uden Tvivl være en friere Skibsfart, naar blot Isen vil tillade ret snart at benytte den. Da jeg endnu er uvidende om Tractatens Ord, saa kan jeg heller Intet bekjendtgjøre, og ikke tillade Skibes Afseiling; men hvorledes end Fredsvilkaarene maatte være, haaber jeg, at Norge skal kunne bestaae ved egen Kraft. *Jeg skal vist ikke skille mig fra dette herlige Land*. Jeg gjentager, at Rolighed og Standhaftighed ere de første Borgerpligter, udi hvilke Tillid til Regjeringen og Tro paa Guds Forsyn bør styrke Enhver. Jeg stoler paa Dem og Deres Undergivne i enhver Henseende.»

I Skrivelse af samme Dato til Commandanterne i Fæstningerne Frederikssteen, Frederikshald og Kongsvinger, paalægger han dem den yderste Forsigtighed i Forholdet til de Svenske. – «Det er muligt, siger han, at disse i dette Øieblik drive deres Uforskammenhed saa vidt, at de fordre Indmarsch, ja vel endog Frederiksteens Overgivelse. Deres bestemte Svar angaaende Indmarschen er, at sligt ikke skeer uden den commanderende Generals udtrykkelige Befaling, og Magt afvises med Magt. Ligesom jeg er overbeviist om, at Norge ønsker at holde sig saa fast mod Fienden, som De i Deres Fæstning, saaledes kan De stole paa, at jeg ikke skal forlade Dem.» Ingen Svensk, selv ingen Parlamentair, maatte komme længere end til nærmeste Passering eller Vagten i Svinesund, og det forbødes vedkommende Officerer, under Straf i Overtrædelsestilfælde, at holde ufornøden Samtale med de Svenske, og fornemmeligen ikke at melde til Andre end den vedkommende Chef, hvad de erfore. Depescher skulde modtages og sendes Prindsen selv. Tillige skjærper han

Opmærksomheden mod Svenske paa Grændsen og mistænkelige Personer. «Det er ei Tid, [369] siger han, til lemfældig Medfart mod deslige Personer. «Dette mit Brev, slutter han, meddeles ikke til Nogen, og hvad heraf maa befales kan skee mundtlig ved Parolen eller til vedkommende Officerer ved disses nærmere Foresatte; det er egentligen kun en Skjærpelse af ældre Befalinger.

«Kommandanten vilde meddele mig Underretning, om De mangler Noget til Fæstningens Forsvar, enten Ammunition eller Provision paa 3 Maaneder.»

Oberstlieutenant Krebs tilmelder han under samme Dato sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Oberste Gahns Afsending, Lagaløf, vil blive modtagen og afviist, og tilføier, at Krebs kunde give følgende Svar:

«Hr. Obersten tilkjendegives Modtagelsen af Deres Skrivelse af 24de Januari. De vil skjønne, at jeg, som Høistcommanderende i en Fæstning, ikke indlader nogen Officeer som Parlamentair uden den commanderende Generals, Hans Høihed Prinds Christian Frederiks, udtrykkelige Tilladelse eller Befaling.»

I et Brev af samme Dato til Krebs tilføier han: «Jeg skjønner ret meget paa det gode Sindelag blandt Tropperne, som jeg aldrig har omtvivlet at finde Sted. Lige kjært har det været mig at erfare den Beredvillighed, med hvilken Bevæbningen i Østerdalen kan ventes fremmet.»

Af ovenstaaende Yttringer fra Prinds Christians Side er det klart, at Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed og at forhindre dets Forening med Sverige opstod hos Christian Frederik, endog før Resultatet af Danmarks Krig med sine Fiender var bekjendt, og at Tanken om at dele Skjebne med Norge havde saaledes rodfæstet sig hos ham, at han trodsede Kielertractatens Bestemmelse med Hensyn til Norges Forening [370] med Sverige. Saaledes forandrede han ikke sit fiendtlige Forhold til Sverige, efterat Kielertractaten i alle dens Punkter var bleven bekjendt i Norge. Derhos understøttedes Beslutningen vistnok af hans nærmeste Raadgivere, og modtoges med stor Glæde af en Deel af Armeen.

Efterretningen om den med saa store Opoffrelser fra Danmarks Side kjøbte Fred i Norden opvakte langt mere Skræk og Bekymring i Norge end i Danmark, deels fordi deri skede en Forandring i Norges Stilling, hvorved Nationens Sind i Begyndelsen langtfra med Glæde heftede sig, deels formedelst den Maade,

hvorpaa Efterretningen udbredte sig omkring i Landet. Aldrig er vel nogen politisk Efterretning i falskere Farver bleven forelagt Landsmænd end det Fredsbudskab, som Bladet Tiden udsendte i et Extrablad af 25de Januari af følgende Indhold:

«Den mørke og for menneskelige Øine uigjennemtrængelige Taage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blender næsten det glade stirrende Øie.

Fred, Fred i Norden!

«I Følge aldeles paalidelige Efterretninger ere Præliminarierne for Freden til Lands og Vands afsluttede mellem Hs. M. Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter.

«Om Freds-Præliminarierne kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kjender dem, og da de rimeligviis i den Skynding, hvormed dette Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte; men det faste Haab ville vi nære, at de ei kunne være vanærende, og ikke skulle vorde ødelæggende for Danmarks, for Norges Lyksalighed. Saa freidigen stole vi paa Gud, som er Herrernes Herre, og paa den Kraft, der luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Banghed tør see Fremtiden imøde.»

[371] Det følgende Extrablad under 28de Januari forbedrede ikke denne falske Anskuelse af Tingenes Stilling. Det indeholdt til Slutningen Følgende:

«Private paalidelige Breve melde, at Jylland aldeles ikke har været betraadt af Fienden. Hs. Majestæt har fra sit Hovedqvarteer i Fyen negocieret med de allierede Magter. Præliminairfreden afsluttes, og efterat dette er skeet have de allierede Tropper strax rømmet det Slesvigske, og vare i Begreb med at forlade Holsteen. Det er høist sandsynligt, at der er forefaldet Noget ved Rhinen eller Holsteen, som har bidraget til deres saa hastige Afmarsch didhen. Dette Begivenhedernes uformodede Løb er et Beviis for, hvor utidigen vi ofte baade frygte og haabe, og hvorledes vi daarligen, lig Hjorten i Fabelen, rose vore indbildte Fordele og dadle vore virkelige Held.»

Aldrig er vel nogen Efterretning om Fædrelandets politiske Anliggender bleven modtaget af Nationen med større Glæde end dette Fredsbudskab, og aldrig har den vel følt sig mere nedstemt paa Fædrelandets Vegne, end ved den

sørgelige Forklaring af en Avisskrivers Gaadeskrift.[n193] Visheden om det [372] ulykkelige Udfald af den syvaarige Krig udbredte Sorg og Bekymring over begge tilforn forenede Riger. I Danmark vare de vemodige Følelser ved Skilsmissen almindelige og Bekymringen udeelt, og disse gave sig Luft i Aviser og flere velskrevne Afhandlinger. I Norge selv var der i Sandhed saare Enkelte, som glædede sig ved den skandinaviske Haløes Forening, eller deri anede Fremtidens Held for Fædrelandet. Man ventede i Norge et uheldigt Udfald af Krigen; thi man vidste at store Krigermasser væltede ind over de danske Stater, og at Danmark kun havde en uforholdsmæssig liden Styrke at sætte mod sine Fiender. Men de mange Rygter, som vare udbredte om mægtige Nationers Mægling, Tilliden til at Englands Interesse for Norge skulde vaagne med fornyet Kraft i Krigens sidste Opløsning, havde opvakt Forhaabninger i Norge, som næredes derved, at vore Aviser optoge blot hvad der kunde tjene Nationen til Træst, og der fra Regjeringen selv mestendeels udgik beroligende Betragtninger over de udvortes Forhold. – Da imidlertid Fredsslutningen i sit hele Omfang og med sine nedslaaende Betingelser var bleven Nationen bekjendt, var det første Indtyk, som Efterretningen gjorde paa den større Deel af Nationen udenfor Hovedstaden, forsaavidt den var overladt til sine rolige Betragtninger, Følelsen af en vis Nødvendighed at bøie sig under en uundgaaelig Skjebne, og Haabet om at Foreningen med Sverige kunde skee med Bevarelsen af Norges Selvstændighed, og en passende constitutionel Form. Tanken om en Modstand mod en Beslutning, som var tagen i det store Raad af Europas mægtigste Stater, faldt endnu kun forholdsmæssigen faa Landsmænd ind, og Haabet støttede sig, som ovenfor anført, i denne Henseende til de Fordele, ved hvilke Foreningen i Følge Englands Garanti var betinget. Forfatteren [373] modtog paa den Tid Breve fra Mænd, der siden deels ved Prindsens Side spilte en vigtig Rolle i Selvstændighedsværket, deels paa Eidsvold fægtede djærveligen for samme, hvori de erklærede sig enige med ham deri, at Modstand vilde være unyttig og endog for Fædrelandet skadelig, men at Kraften burde spares for at gjøre Foreningens Betingelser hæderlige og for Norges Fremtid gavnlige. Strax efter at Kielertractatens Betingelser vare blevne bekjendtgjorte, herskede saaledes ikke det politiske Schisma udenfor Hovedstaden, der siden deelte Nationen. Spiren

dertil lagdes ved Prindsens Hof, og udgik fra de ham nærmest omringende Raadgivere, og fra hans egen Afsky for en Forbindelse, der for Evigheden adsplittede begge de forbundne Nationer, forenet maaskee med et stille Haab om at han kunde bevare Norges Krone for den danske Kongeslægt. Vi have ovenfor gjort os bekjendt med nogle fjærne Forberedelser i denne Henseende, der gik frugtesløse hen, saalænge Rigernes Skilsmisse endnu ei havde fundet Sted. Ved Christian Frederiks Side stode Mænd, der styrkede ham i disse høie Planer, og fra dem, især fra Stiftamtmand Thygeson, udgik Flammeskrift til Landets meest formaaende Mænd, hvori der forestilledes det Uværdige for den norske Nation i at lade sig paatvinge en Forening, hvoraf intet Godt kunde flyde for Fædrelandet – kun Trældom, Ulykker og Nedværdigelse. «Man har – hedte det i disse Breve[n194] – solgt Huden før Bjørnen er skudt.» Det var den Indflydelse, som en saa bestemt Meningsyttring, der udgik fra Regjeringens Sæde selv, havde, som forandrede den almindelige Stemning, og det var saameget lettere at skabe et Modstandsparti mod Kielertractatens, [374] i ukloge, og den tænkende Deel af Nationen stødende. Udtryk affattede Beslutninger, som der i Nordmandens Barm boede en almindelig, og ligesom med Modermelken indsuet, Modbydelighed mod en Forening med Sverige, hvis indvortes Forhold, naar de gik over i Norges, ikke syntes skikkede til at berede Fædrelandet Fremtids Held.

Det var engang en almindelig herskende Mening, som er bleven gjentagen af historiske Forfattere, at Prinds Christian Frederiks Beslutning, at modsætte sig Norges Overgivelse efter Kielertractatens Indhold, hvilede paa en hemmelig Aftale med Danmarks Konge, som i Følge denne Mening skulde nære det Haab, at der i Tidens Løb, og medens der endnu herskede en vis Gjæring i Europas Politik, kunde indtræffe Noget, der forandrede de paa den Tid gjældende Anskuelser, og forstyrrede de mægtigste Staters Enighed, og at en ny Omvæltning kunde igjen fremlede de tvende nordiske Rigers Forening. Men der er ikke allermindste Grund til at troe, at Danmarks Konge, om han end nærede et stille Haab herom, har indledet nogensomhelst hemmelig Underhandling i denne Henseende med Prindsen, ligesom intet af Sammes Skridt henpegede paa noget Saadant. Prindsen søgte tværtimod at undgaae Alt, hvad der kunde opvække Formodning om en saadan Forbindelse, og brugte den største Forsigtighed i sine

Forhandlinger med de danske Sendemænd, der i politiske Ærender opsendtes til Norge. Slig Falskhed, hvor sædvanlig i politiske Forhold, og hvor undskyldelig under den Mishandling, som var Danmark vederfaren, laa ikke i den danske Konges Charakteer, der ikke forstod hemmeligen at undergrave indgangne Forpligtelser. Desuden var Freden Danmark nødvendig, og det sukkede under Krigens Byrder, saalænge Kielertractatens Fredspunkter ikke vare gangne i Opfyldelse. [375] De danske Stater, allerede forud svækkede ved en ulykkelig Krigstilstand, bleve fremdeles besatte af fremmede Hære, saalænge Norges Forening ei var istandbragt efter Tractatens Medfør. Det svage Haab, som Danmark kunde nære om en Forandring i Europas Politik, maatte snart forsvinde, da Napoleons Skjebne afgjordes i Begyndelsen af April, han selv nedlagde sin Keiserkrone, og førtes til Elba. Der rygtedes vist nok om Uenighed imellem Sveriges Kronprinds og de allierede Magter, da han vægrede sig ved at følge disses store Troppemasser ind i Hjertet af Frankrige, eller i det mindste seendrægtigen nærmede sig Valpladsen, idet han maatte have Betænkelighed ved at betræde sit Fædreland som Fiende. Men Carl Johan havde opfyldt de med sine Allierede indgangne Forpligtelser; han havde bidraget sin Deel til Tydsklands Befrielse fra Napoleons Aag, og da dette var skeet, vendte han sig mod Norden, for efter Tractatens Indhold at høste Lønnen for sin Deeltagelse i den store Krig. Især maatte han vente sin østlige Naboes trofaste Opfyldelse af en høitideligen indgangen Tractat, hvis Sag han saa kraftigen og betimeligen havde understøttet, og som betalte Offeret med en anden Fyrstes Hjerteblod. Under saadanne Omstændigheder kunde en Plan til Danmarks og Norges Gjenforening ikke modnes eller bringes til Udførelse.

Det maa derhos paa den anden Side tilstaaes, at Prindsens og hans Raadgiveres Modstand mod en bogstavelig Opfyldelse af Kieler-Tractaten – en Modstand, der understøttedes og ligesom sanctioneredes af det norske Folk – i en vis Henseende var betimelig, ligesom den visseligen var gavnlig og fremledte omsider et for Norges Fremtid ønskeligt Resultat. Prindsen og hans Raad kunde have valgt mere passende Midler til [376] at gjennemføre denne Modstand, og have udført den med større Kraft; men en ubetinget Beredvillighed til at underhandle med Sverige paa Kielertractatens Basis, kunde let have ledet til en

Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forhold, som, unaturlig i sig selv og aldeles stridende mod begge Rigers, men fornemmeligen Norges, Interesse, maatte have bragt en langt større Ulykke over Landet, end de øiebliklige Lidelser og blodige Opofrelser, som en Modstand endog med Vaabenmagt maatte fremlede. Disse den levende Slægts Lidelser vare forbigaaende, og at betragte som en Gave til Efterslægten, der begrundede Fremtids-Held, medens en Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forfatning vilde berede vore Efterkommere en varig Ulykke, hvis Følger i Fremtiden vare uberegnelige. De Betingelser, under hvilke Kongen af Danmark afstod sin Ret til Norge, vare ikke saadanne, at de kunde betrygge Norges politiske Lyksalighed ved den nye Forening. Frederik den Sjette var en Konge af den gamle Skole, og kunde endnu paa den Tid – thi senere maatte han og for en Deel agte paa Ideernes Gang – ikke sætte sig ind i de Statsforfatningers Hensigtsmæssighed, som dele Statsmagten imellem Kongen og Folket gjennem dettes Repræsentanter. Han overgav saaledes Norge til Sveriges Konge med den Rettighed og i den Statsform, hvorefter det danske Kongehuus i halvandet hundrede Aar havde styret begge Riger. Kun de Privilegier og Rettigheder, hvoraf de nu vare i Besiddelse, og som med Hensyn til den offentlige Bestyrelse ingen Betydning havde, betingede han sine gamle Undersaattere, uden Garanti for at Folkets naturlige Ret i gammel Stiil skulde vorde respecteret. Den Mangel paa en ind-Vortes Selvstændighed, hvorunder Norge leed, kunde ikke ved [377] Kielertractatens Artikler vorde afhjulpen; thi den hjemlede Norge kun Besiddelsen af bestaaende Rettigheder.

Langt mere vandt Norge ved at løsrive sig fra Kielertractatens Bestemmelser; thi da kunde det lægge en ny Basis for sin Statsforfatning, grundet paa de herskende Begreber om Statsmagtens rette Fordeling, og med tilbørligt Hensyn til de høist forskjellige indvortes Forhold i Sverige og Norge. I denne Deel af sin Modstand stod ikke heller Norge alene og forladt af det øvrige Europa. Til paa denne Maade at grundfæste sit politiske Held maatte Norge vente Understøttelse af den Magt, som kunde ansees for at være den vigtigste, og saa at sige raadende i det store europæiske Forbund, forsaavidt dette bevægede sig igjennem dens gyldne Midler. Da England nemlig ved Tractaten i Stockholm gav sit Samtykke til den skandinaviske Halvøes Forening, da skede det under den Betingelse, at der

skulde tages Hensyn til Norges Held og Frihed. Denne Betingelse var nedbrudt ved Kielertractaten; den kunde ventes opreist ved Englands Medvirkning. Hvor egenmægtig og interesseret endog Englands Politik stundom viser sig i sine udvortes Forhold til andre Stater, saa liberalt handler England sædvanligen i dem, der ligge uden for Omraadet af dets umiddelbare Interesse. Det betragter sig som de constitutionelle Forfatningers Beskytter, og som en Forsvarer af Menneskehedens Rettigheder i Staternes indvortes Organisation. England havde i føromtalte Fredstractat viist sig liberalere mod Norge, end Rusland som Ven, da dette i Tractaten eensidigen tog Hensyn til egen Interesse, og lod enhver anden Betragtning af Syne. Fra den Kant kunde heller ikke ventes nogen Understøttelse til at indføre constitutionelle Former. Norge kunde saaledes vente, at England ei vilde tillade Sverige at [378] tvinge det til en ufrivillig Forening paa de Betingelser, som Kielertractaten indeholdt, i Følge hvilke den fuldkomneste Forstyrrelse i Landets indvortes simple Organisation, og en Indpodning af en fremmed og ufuldkommen Statsforfatnings urene Safter, vilde afstedkommes. Modstanden maatte saaledes fra denne Side betragtet være ligesaa betimelig som gavnlig.

Det var derhos af stor Vigtighed og en Lykke for Norge, at en udmærket Personlighed var ved Haanden, som midlertidigen kunde overtage Regjeringens Tømme, indtil Rigets Skjebne var bestemt, og at ikke Christian Frederik forlod Norge i dette Overgangens betydningsfulde Øieblik. Norge vilde ellers være blevet i en forladt Tilstand; Uorden og Forvirring vilde have udbredt sig i alle Forvaltningens Grene, og dets Overgang til en ny politisk Stilling kunde let være bleven fuldbyrdet under mindre lovende Udsigter til Fremtids Held. Prinds Christian Frederik lagde i Ord og Gjerning for Dagen, at det norske Folks Interesse var ham dyrebar, og at det var hans Beslutning at dele dets Skjebne under den forviklede og høist vanskelige Stilling, hvori det strax efter Skilsmissen fra Danmark kom. Norge kan altsaa med større Føie end Sverige, ved en foregaaende Anledning om en anden dansk Prinds, sige om Christian Frederik, at han ved sin Nærværelse i Norge i Skilsmissens Øieblik viiste dette Rige saa stor en Tjeneste, som ved lignende Leilighed er viist nogen Nation. Det kan vel heller neppe omtvivles, at Norge var lykkeligere ved denne Fyrstes Nærværelse, end om dets Skjebne i dette vigtige Øieblik var bleven lagt i en norsk Statsmands Haand,

som vi før have nævnet. Denne Statsmands Ideer gik ud paa en lettere, og maaskee endog nøjere Forbindelse med Sverige end den, der i Aarets Løb knyttedes, og endskjønt Wedel i sit Fædrelandssind [379] visseligen, under Bestemmelsen af Foreningsvilkaarene, vilde have taget alle mulige Hensyn til Norges Interesse, saa var dog Fædrelandet bedre tjent med at Foreningen skede under Oppositionens end under Sympatiens Farve. Det vide vi med Vished, at de Begivenheders Traade, som fremledte Norges nye Stilling, vare i Forsynets Haand valgte til Fædrelandets Held, og i Norges Historie bør et erkjendtligt Minde reises om den Fyrstes Mellemkomst og ædle Hensigt, som i Farens Stund overtog Rigets Bestyrelse.

Men om vi end saaledes have Aarsag til at glæde os over Sagens endelige Resultat, saa kan Historien neppe ubetinget rose Prindsens og hans Raadgiveres Fremgangsmaade i det Hele. Det kan neppe siges, at enten Regjeringens Chef paa den Tid – hvorvidt han senere tilegnede sig disse Egenskaber, det vil Danmarks Historie i sin Tid indskrive paa sine Blade – eller hans nærmeste Raadgivere vare i Besiddelse af den Sindighed, Klogskab og Kraft, der behøvedes for at lede en Modstand af den Art, som sigtede til at underkjende en uigjenkaldelig og med uhyre Statskræfter understøttet Beslutning. Prinds Christian Frederik var visseligen i Besiddelse af store Talenter, han havde en videnskabelig Dannelse, forenet med en stor Evne til at give sine Ideer og Bekjendtgjørelser en passende Indklædning, og han havde stor Lethed i at sætte sig ind i sin Omgivelses Former.[n195] Derhos var han besjælet af det oprigtigste Ønske, at fremme det Lands Lyksalighed, hvis Skjebne han havde paataget sig at styre, og i Folkets Kjærlighed høstede han [380] derfor sin Løn. Men Statsmandens Egenskaber vare endnu ikke hos ham i den forønskede Grad udviklede, og Heltens havde han ikke havt Lejlighed til at vise. Der fattedes ham ikke Mod til at fatte store Beslutninger, men under Begivenhedernes Løb syntes Kraften at svigte; i et kritisk Øieblik satte Indbildningen ham ud over al Fare – Virkeligheden gjorde ham tilsyneladende urolig, modløs, forlegen. Han lyttede heller til en bevægelig Føielighed for sine Ideer – det kongelige Øre er sjeldent aabent for Indvendinger – end til en alvorlig Modsigelse, og skjød saaledes ikke sjeldent fra sig de Mænds Raad og Mening, som det havde været ham gavnligt at

høre. Historien maa imidlertid være forsigtig i sin Anklage for tilsyneladende Mangel hos ham paa Krigertalent, og for hans vaklende Færd under Selvstændigheds-Krigen, der uden Tvivl mestendeels maa tilskrives et samvittighedsfuldt Hensyn til Norges Tarv. Vi finde ham under hans hele Ophold i Norge i idelig Bevægelse for at ordne Landets militaire Anliggender med Indsigt og Kraft, og fra hans Cabinet udgik sædvanligen egenhændige Ordres i den Anledning. Historien vil vise, hvorlunde denne Virksomhed i Krigens sidste Periode fik en Charakter af Modløshed og ubestemt Vaklen, medens han egentligen kun gav efter for tvingende Omstændigheder og et liberalt Hensyn til Norges Tarv. I Fredens Dage kunde han have beredt Norge, forbundet med denne eller hiin nordiske Stat, og under Ly af en passende Constitution, Held og Lykke; men han fremtraadte under en farlig Krigstilstand, uden tilstrækkelige Midler til at forsvare sig mod mægtige og talrige Fiender, og uden Veiledning af noget stort Talent i sit Krigsraad. Konstitutionens Velgjerning skylder Norge Christian Frederik, forsaavidt som han uden Vægring gav Udkastet dertil sit Bifald, og gav den derved [381] en Tilværelse, som ei kunde rokkes under en paafølgende Statsforandring; men Historien maa lade uafgjort, om ikke Conjuncturernes Beskaffenhed, og hans særegne Stilling til det norske Folk, bevægede ham til at antage en liberalere Regjeringsform, end som i Grunden var efter hans Sind.

Det kunde ansees tvivlsomt, om Prindsen i sin førske Raadgiver, Conferentsraad Anker, havde gjort det rette Valg. Han var vist nok en Mand af Talenter, forstandig i sin Tale og særdeles interessant i Underholdning, endskjønt hans Døvhed gjorde Samtalen tung; men han havde lidet sat sig ind i Menigmands Rettigheder, og hans Ideer om hvad der tjente til Landets Gavn, hentede han mere fra den svundne Tids Feudalisme end fra den nærværende Tids liberale Anskuelser. Han havde vist nok været brugt i flere vigtige Forretninger, og vi ville ikke paatage os at bedømme Resultatet af hans Arbeider, men han var ikke heldig til at udføre de offentlige Commissioner, som under Selvstændigheds-Perioden, og efter Norges Forening med Sverige, bleve ham overdragne.[n196] Det vigtige Ærende, som betroedes ham af Christian Frederik, mislykkedes aldeles. Det var formodentlig hans fine og tækkelige Væsen,

saavelsom hans herlige Underholdningsgave, der indtog Prinds Christian Frederik, som det siden indtog Prindsens Eftermand, og i denne Henseende var han vist nok uimodstaaelig.

[382] Stiftamtmand Thygeson, Prindsens anden Raadgiver, havde paa den Tid et stort Navn i Norge formedelst en heldig Virksomhed i sin Embedsstilling og i Provideringsvæsenet, saavelsom for den liberale Maade, hvorpaa han nyligen under det store Møde af indkaldte Borgere havde deeltaget i Forsøget til at ordne Pengevæsenet, og den forekommende Gjæstfrihed, hvormed han aabnede sit Huus for den store Kreds af sine Bekjendte og for Reisende, som besøgte Christiania. Som Stiftamtmand i Christianssands Stift havde han erhvervet sig et Navn som Faa i den Stilling, og som Stiftamtmand i Agershuus Stift skreed han frem paa samme Bane. Men som stor Possessionat i Danmark, hvor han snart skulde modtage betydelige Land-Eiendomme, maatte hans Interesse være nærmest heftet til hans Fædreland. Det var saaledes hans Kjærlighed til Prindsen, hans Deeltagelse i den danske Tronarvings Skjebne og maaske Haab om i sin Tid at bevirke Foreningen med Danmark igjen i gammel Stiil, som lod ham tage saa virksom Deel i Prindsens store Beslutninger, hvilke han forplantede og anbefalte over det ganske Rige. Det var overhovedet Thygesons Art at lægge store Planer med Kjækhed, og udføre dem med Raskhed, ligesom hans Virksomhed efter Fleres Mening derom ikke var fri for en vis Bram. Imidlertid varede hans Deeltagelse i Norges Selvstændigheds-Sag kun kort. Han gjorde en Reise til Danmark, som det hedte, i Prindsens Anliggender, og derfra vendte han ikke mere tilbage. Hans Navn nævnedes siden kun sjeldent i Norge, og kun i taknemmelig Erindring om hans velgjørende og liberale Virksomhed under Krigen i begge sine Embeds-Stillinger. Det var saaledes kun det første Stød til Prindsens Beslutninger efter Norges Skilsmisse fra Danmark [383] som kom fra Thygesens Haand; men dette var kraftfuldt og i Forening med Carsten Ankers vist nok af Betyden hed for Sagen selv.

Fireogtredivte Capitel

Da Prindsen havde taget sin Beslutning, ikke at forlade Norge under dets nærværende critiske Stilling, og at modsætte sig Norges Forening med Sverige, var han betænkt paa at reise de Midler, hvorved Værket kunde fuldbyrdes, og paa at vinde Folkets Bifald ved et passende Regjerings-Forhold. Hans første Omsorg var at udnævne Cheferne for de forskjellige Corps, som skulde forsvare Grændsen mod de Svenskes mulige Indfald, og at postere disse paa passende Puncter. Han saae sig i denne Henseende om blandt de Mænd, som vare blevne ham personligen bekjendte eller anbefalede som hæderlige, dygtige og sit Fædreland opofrede Mænd.[n197] Fra hans Cabinet udgik i den Henseende under 1ste Februar Ordres til disse Chefer, blandt hvilke især Oberstlieutenant Krebs og Oberste Hegermann syntes at have været i Besiddelse af Prindsens fortrinlige Tillid. Han tillod endog Oberste Hegermann i enkelte Tilfælde at tage sin Beslutning paa egen Haand, uden derom at gjøre Tilmeldelse til Generalmajor Staffeldt, til hvem det i Almindelighed var Corps-Cheferne paalagt at rapportere deres Bevægelser. I sin Ordre til Hegermann siger han, at hans Brev kun var en Esqvisse, som Obersten selv nærmere maatte udarbeide, og hvorom Prindsen vilde conferere med ham [384] ved næste Sammenkomst. Det er imidlertid af hans Ordres klart, at hans Mening kun var at føre Krigen defensiv og ikke gjøre noget Indfald i Sverige, hvorimod han aabenbart ventede, at et Angreb vilde skee fra Sveriges Side; og derpaa søgte han ikke alene at forberede sig, men han syntes endog at ønske, at de svenske Krigere vilde paa denne Maade give de norske Anledning til at maale Kræfter med hverandre. I sit Brev til Hegermann siger han: «er Alt færdigt, ønsker jeg, at Fjenden vilde komme». I Begyndelsen af Februar Maaned befalede han Oberste Seierstedt at inspicere Fredriksstads Fæstning og indberette ham dens Tilstand, hvorhos han bemyndigede Staffeldt til at afsætte Mechlenburg, «om han havde tabt Hovedet», og indsætte Schilling i hans Plads. Senere gjordes Major Hals til Commandant. Han indskjærpede fremdeles Armee-Intendanten, Generalmajor Haxthausen, at fremskynde

Foranstaltningerne til Armeens Proviantering og Beklædning. Han befalede, at de militaire og civile Magasiner skulde afsondres fra hverandre, og de første forsynes med, hvad der manglede i den reglementerede Beholdning, som uden hans specielle Tilladelse ei maatte anvendes til andet end militairt Brug. Tillige paalagde han Overproviderings-Commissionen hver Maaned at indgive en i Rubrikker inddeelt Liste, over Beholdningen ved Maanedens Begyndelse, over Indtægt og Udgift i Maanedens Løb, og over den virkelige Beholdning ved Maanedens Udgang.

Til alle disse Foranstaltninger behøvedes Penge, og for at reise disse maatte Prinds-Regenten tage sin Tilflugt til Statens eneste Kilde paa den Tid – Fabricationen af Papirpenge. Til at bestride de fornødne Stats-Udgifter lod han saaledes udfærdige Beviser til en Sum af 3½ Millioner Rigsbanksedler, [385] der skulde modtages i alle Kasser og Oppebørsler. Disse saakaldte Prindse-Sedler vare Begyndelsen til Selvstændigheds-Mynten, der siden fik en lang Række af Efterfølgere. Ved denne Leilighed var der – besynderlig nok – ikke Tale om den Forberedelse, som af hiin føromtalte store Forsamling var gjort til at ordne Pengevæsenet. Man gik i den gamle Stiil og udstedte Sedler uden at lægge nogen Grundvold, der kunde gives Gyldighed. Derefter besluttede han i et Møde paa Eidsvold[n198] hvorved nogle Faa af Landets vigtigste Embedsmænd vare tilstede, at sammenkalde formaaende Mænd, for siden gjennem Nationens Repræsentantere at befæste sin store Beslutning, og bestemme den nye Regjeringsform. Derhos bestemte han sig til at gjøre en Reise til Trondhjem, hvorved han baade fik Leilighed til at besøge den folkerigeste og frugtbareste Deel af Landet, og tillige den, som fra Historiens ældste Tid har tilegnet sig Ret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne i kritiske Øieblik. Men en Konges Reise gjennem Landet har i vore Dage en anden Art af Betydning end i Oldtiden, da Kongerne lidet kunde udrette, naar de ikke havde Folkets Stemme for sig i de store Folkemøder, og det saaledes maatte være af Vigtighed forud at sikkre sig Nationens Bifald til vigtige Planer. En kongelig Persons Reise igjennem Landet var et Særsyn paa den Tid, og ledsagedes af de lidet betydende Glædesyttringer, som afgive kun et ufuldkomment Tegn paa den i Nationen herskende Mening. Kan man imidlertid troe, hvad derom dengang er blevet sagt og siden nedskrevet,

hørtes ogsaa paa denne Reise [386] de frimodige Yttringer, hvormed Kongerne hilstes i fordum Tid, og hvis Spor fandtes i vore Fjelde endog under de meest uindskrænkede Kongers Regjering. Derhos var det en let Sag for en Mand i Prindsens ophøiede Stilling paa den Tid at fremlokke Modbydelighedsyttringer mod hvilkensomhelst Forening med Sverige; thi denne boede visseligen i Bondens Sjæl og deeltes af den store Mængde i alle Borgerclasser paa alle Dannelsestrin, og Tronarvingen, som bar Løftet og Haabet om en Selvstændighedstilstand i denne Henseende paa sine Løber, maatte i Følge denne Stemning være høist velkommen. Prindsens Reise var saaledes et Triumftog, paa hvilket der ikke manglede paa Jubel og Glædesyttringer. Det er iøvrigt ikke Forfatterens Hensigt at følge Prindsen Skridt for Skridt paa denne Reise, som blev stykkeviis indført i forskjellige Nummere af Bladet Tiden, og hvoraf Brudstykker findes i Wergelands Constitutionshistorie. Paa Reisen til Trondhjem ansaae Prindsen sig ikke sikker for fiendtlige Planer mod sin Person. Han befalede derfor Major Arntzen under 1ste Februar ved Patroullering og Vagt paa de Steder, hvor han holdt Natteqvarteer paa Reisen igjennem Østerdalen, at sikkre Reisen for Foruroligelse af Fienden.

Om Hensigten af denne Prindsens Reise til Trondhjem har der været yttret adskillige Meninger, der mestendeels gaae ud paa, at det var Prindsens Plan, der at lade sig udraabe til Konge, og saaledes benytte Trændernes i Oldhistorien bekjendte Indflydelse paa Norges Anliggender og paa Kongevalget, for at gjøre sin kongelige Arveret gjældende. Men der er ikke Anledning til den Mening, at Reisen havde en saa alvorlig og dyb Plan. Den synes meget mere kun at have været deels en Adspredelse-Reise efter den spændte Sindsstemning, [387] hvori Dagens vigtige Begivenheder og hans kjække Beslutning havde sat ham, deels foretagen for at vinde Tid til at give Udlandet sine Meddelelser, og tillige fornemmeligen for at overbevise sig om Folkestemningen i den vigtige Deel af Landet, hvorigjennem Reisen gik, og i Trondhjem selv. Hans Ophold i Trondhjem, som varede i 4 til 5 Dage, var en munter Afvexling af de sædvanlige Festligheder, under hvilke Intet fra Prindsens Side foretoges, som kunde have mindste Hensyn til en saadan Kroningsplan, som en foregribende Yttring af Folkets Stemning. Nogle af Trondhjems meest anseete endnu levende Borgere,

som toge Deel i disse Festiviteter, have i Prindsens Færd under hans Ophold der Intet kunnet opdage, som sigtede dertil. Et Rygte om, at noget Saadant vilde blive forsøgt fra Prindsens Side, var vistnok gaaet forud for denne Reise, og havde givet Anledning til nogle forberedende Skridt i en anden Retning. Omtrent 60 af Trondhjems meest anseete Mænd forenede sig og forfattede en Adresse, som henpegede paa en Regjeringsform, der værnede om Folkets Rettigheder og befordrede en passende Magtfordeling, hvilken Adresse blev Byens Embedsmænd forelagt til Underskrift. Men da disse vægrede sig derved, blev Adressen ikke overleveret, og findes nu ingensteds uden maaskee i den Hædersmands Værge, som udkastede den. Fuld af den Tanke at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste mod udenlandsk Vold, lod Prindsen vistnok denne sin Hensigt indflyde i flere af de smaa Taler, som han holdt i Trondhjem, men intet Ord om at gjøre denne Stad til en Fodskammel for sin Tronbestigelse. Ved sin Ankomst til Trondhjem steeg han af ude paa Ilevolden, og holdt ridende sit Indtog til Byen, efterat Commandanten havde overleveret ham Nøglerne. I den Anledning tiltalte han den forsamlede [388] Skare omtrent med de Ord: «Med Henrykkelse har jeg gjennemreist Eders Land, og dette herlige Land skulde Svensken erobre? Det skal i Evighed aldrig skee.» Da Byens Geistlige, militaire og civile Embedsmænd tilligemed Byens faste Borgere mødte til Cour i Stiftamtmandsboligen, tiltalte han dem saalunde:

«Jeg udtrykker Dem min Tilfredshed ved at see mig i Deres Midte. Hvor lykkelig vilde jeg være ved at bringe Dem sikkert Haab om Fred; det er Nationens Ønske og Maalet for mine Bestræbelser; men kun det selvstændige Norge kan nyde Fredens Velsignelser. Skulde den kjøbes med Underkastelse under fremmed Aag, da vilde det være en ligesaa stor Vanære for den nærværende Slægt, som Uheld for vore Efterkommere. Foruroligende Rygter bebudede, at gamle Norge skulde stykkes ud – det skulde aldrig have skeet; dertil staaer Tanken ei heller; men nu gjælder det det hele; dog Norge kan og skal bestaae ved Samdrægtighed. Jeg er uadskillelig fra Norge; min Tillid staaer til det norske Folk, mit Haab til Gud, min Løn skal være Folkets Kjærlighed. Jeg paaskjønner det Fædrelandssind, jeg overalt møder, og jeg vil glædes, hver Gang jeg kan give dette Samfund Prøver paa min Velvillie.»[n199]

[389] Saaledes raadede nu Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed hos Prindsen, og derpaa lagde han nu den alvorligste Haand. Med Reisen til Trondhjem og det dermed opnaaede Resultat var Prindsen vel tilfreds. I et Brev til Contre-Admiral Lütken af 13de Febr. siger han: «jeg er fuldkommen vel efter en i alle Henseender behagelig og vel tilendebragt Reise.»

Paa Tilbagereisen fra Trondhjem standsede Prindsen paa Eidsvold, og berammede et Møde med nogle af Nationens vigtige og udmærkede Mænd. I Valget af disse Mænd havde han vistnok i den gamle danske Stiil taget Hensyn til de høie Embedsstillinger, hvori de Tilkaldte befandt sig, men han havde ogsaa tilstevnet Mænd, som vare bekjendt med Folkets Stemning og Landets indre Forhold, og som gjorde deres Mening gjældende med Frimodighed og Indsigt. Om Hensigten af dette Møde er der yttret saa forskjellige Meninger, de historiske Beretninger ere saa afvigende fra hverandre, og bære saa meget Farven af de politiske Partier paa den Tid, saa det er vanskeligt for Historieskriverne at give en fuldstændig, paa reen Sandhed grundet Fremstilling derom. Forfatteren har derfor maattet stille Andres Erfaringer, og flere Mænds velvillige [390] Meddelelser, som vare tilstede ved Mødet, ved Siden af de Kjendsgjerninger, som han selv under et Ophold i Christiania paa den Tid umiddelbart har samlet og nedtegnet, for saavidt muligt at adsprede det Mørke, som hviler over dette vigtigeMøde, der foreløbigen styrkede Prindsen i hans Beslutninger,og bestemte hans forberedende Skridt til at befæste sig paa Norges Regjeringssæde. Det er, som ovenfor bemærket, høist rimeligt, at Prindsens første Tanke, efter at Kielertractaten var bleven bekjendt, var at bestige Norges Trone som odelsbaaren[n200] Fyrste, og at han efter Kongeloven troede sig berettigettil at indtræde i sine Forfædres Rettigheder. I disse høie Begreber om sin Stilling til Norge efter Rigernes Skilsmisse bestyrkedes han ved de enkelte Raadgivere, som i Opløsningens Øieblik stode ved hans Side, og gave hiin Souverainitetsidee Medhold. Forsaavidt det var hans Hensigt, under alle Omstændigheder at forhindre Norges Forening med Sverige, og saaledes ved en bestemt Modstand bevare Norges foreløbige Selvstændighed, for senere hen, til beleilig; Tid og under forandrede politiske Forhold, at tilvejebringe de tvende nu ved Voldadskilte Rigers Forening igjen, maatte Kongeloven for et Skud af den

oldenborgske Stamme være den ønskeligste Basis for Tronbestigelsen. Men det varede ikke længe inden Rygtet om denne Prindsens Souverainitetsplan, endskjønt det i Begyndelsen udbredtes i en ubestemt Form og svævede alene om i et indskrænket Omraade, opvakte Ængstelse hos Flere blandt Landets [391] anseete Mænd. Det var Enkelte blandt disse, som, endnu før hiint Møde paa Eidsvold fandt Sted, med Mod og Held bekjæmpede hiin Souverainitetsidee, og forberedte en Forandring. Det vil være i de paa hiin Tid levende Landsmænds Erindring, hvor megen Omtale der dengang var om Prindsens Samtale med Professor Sverdrup i denne Anledning, og for derom at kunne fremlægge den paalideligste Fremstilling, har Forfatteren modtaget en historisk Beretning af Hædersmanden selv, som han her ordlydende indfører:

«Det var en af Markedsdagene i Christiania i Aaret 1814, da jeg, som i nogle Dage havde været upasselig, og derfor holdt mig inde, modtog et Besøg af Provst Schmidt i Eger, og, saavidt mindes, Feltprovst Munch. De fortalte mig, at der i Byen gik det Rygte, at Prinds Christian efter sin Tilbagekomst fra Trondhjem vilde lade sig udraabe til Konge i Norge, og at dette Rygte havde vakt Urolighed i den norske Krigshær, som laa paa Grændsen. Efter mit Forslag bleve de med mig enige om at gaae til Stiftamtmand Thygeson, som den høieste Øvrighedsperson paa Stedet, og som den Mand, der med sin meget dannede Forstand og skarpe politiske Blik i Almindelighed ansaaes for at have en stor Indflydelse paa Prindsen, for at foreholde ham de Følger, det Skridt, Prindsen efter Rygtet stod i Begreb med at gjøre, vilde have for Norge, og at formaae ham til ved sin Indflydelse at søge at afværge det. Begge ovennævnte Mænd gik fra mig, for at udføre nogle Forretninger, de i Byen havde at besørge, med Løfte om at komme tilbage til bestemt Tid. Da dette ikke skede, gik jeg ene til Stiftamtmanden, som forsikkrede, at han ikke havde hørt tale om Bevægelse hverken i Armeen paa Grændsen, eller noget andet Sted i Riget; men at det var vist, at Prindsen vilde lade [392] sig udraabe til Konge, hvortil han havde fuldkommen Ret. Da jeg benægtede Prindsens Ret til Norges Trone, fremtog Thygeson den danske Kongelov, og viiste mig deri den Artikel, paa hvilken Prindsens Ret skulde være grundet. Mine Bestræbelser for at godtgjøre, at den anførte Lovbestemmelse modtog en anden og efter min Formening rigtigere Fortolkning, og min

Paaviisning af dens historiske Grund, var ikke istand til at bevæge ham til at frafalde sin Paastand. Han var, lagde han til, saa meget meer overbeviist om Rigtigheden af sin Fortolkning af den omtvistede Lovbestemmelse, som han Aftenen i Forveien derom havde talt med Etatsraad Treschow, som var fuldkommen af samme Mening. Med Treschow kom jeg ikke til at tale derom, da min Upasselighed i de Dage endnu ikke tillod mig at gaae ud, og jeg strax efter at være restitueret gjorde en lille Reise til *Vollebæk*, hvorhen jeg af Sorenskriver *Falsen* var indbuden tilligemed Kammerherre *P. Anker* og Professor Platon, for at give ham vor Mening tilkjende om det Udkast til en Grundlov, han havde udarbejdet.[n201]

«Den 16de Februar modtog jeg om Morgenen meget tidlig – Klokken mellem 2 og 3 – Ordre fra Prinds Christian at møde endnu samme Dags Formiddag til et bestemt Klokkeslet paa Eidsvold. Næsten til samme Tid som Ordren indløb, lod Thygeson mig ved en Tjener anmode om at komme til ham, førend jeg tiltraadte Reisen til Eidsvold. Thygeson sagde, at han nu havde erfaret, at der paa flere Steder i Landet vare Uroligheder igjøre, men at Prindsen desuagtet havde fast besluttet at tiltage sig Kongemagten. Han bad mig søge at formaae Prindsen til at afstaae fra dette Forsæt, hvortil jeg svarede, [393] at jeg, som ingen nærmere Adgang havde til Prindsen, i denne Henseende vist Intet vilde kunne formaae, idet jeg tillige erindrede ham om vor forrige Samtale.

«Paa det sidste eller næstsidste Skifte fik jeg til Skydskarl en meget gammel Bonde, som strax indlod sig i Samtale med mig, og spurgte, hvorfor der i Dag reiste saa Mange til Prindsen paa Eidsvold. «De skal vel, kan jeg tænke, sagde han, med Prindsen overlægge, hvorledes Norge skal overgives til Sverige; skal Du være med i dette Lag, da maa Du for Guds Skyld aldrig give din Stemme til at Norge overgives til Sverige; jeg vil, forsikkrede han, give mit og Mines Liv og Alt, for ikke at opleve den Dag, da Norge bliver underkastet Sverige», og han endte sin Forsikkring med disse Ord: «men hvad Du siger eller gjør, saa husk for Alting paa, at Gud er ataat (tilstede).» Hvilken Virkning den gamle Bondes Ord havde paa mig, behøver jeg vist ikke at sige. – Det var langt over Middag, da jeg kom til Eidsvold, hvor de andre Mænd, som vare tilsagte at møde, Alle hver især allerede, saavidt jeg veed, havde havt privat Samtale med Prindsen.[n202] Jeg

havde neppe afkastet Reiseklæderne, førend jeg blev kaldet til Prindsen. I Forstuen modtog Agent Nielsen mig med følgende Ord: «Prindsen vil endnu være Enevoldskonge.» – Nielsen, en Mand af meget bestemt Charakteer, elskede med Varme og oprigtig Kjærlighed sit Fædreland, for hvilket han var beredvillig, naar paakrævedes, at gjøre de største Opoffrelser. – I andre Udtryk sagde Generalauditeur Bergh mig det Samme, idet jeg traadte ind i Prindsens Værelse.[n203]

[394] «Prindsen modtog mig med følgende Ord omtrent: «Jeg har ladet sammenkalde nogle af Norges meest anseete Mænd, for i dette for Landet høist vigtige Tidspunkt med dem at overlægge, hvad der bør foretages for at afværge Anarkiets Rædsler, og for at betrygge Rigets Selvstændighed og Vel. Da Hs. M. Kong Frederik den VIte har været nødt til at afstaae sin Ret til Norges Trone, anseer jeg mig efter Kongeloven og Norges Odelslov for arveberettiget til den, og i denne min Mening er jeg bleven bestyrket af mange af Norges dygtigste og meest oplyste Mænd. Jeg har hørt, at De skal være af en anden Mening, og har derfor ladet Dem kalde for at høre Deres Grunde.»

«Saa klart og bestemt som det var mig muligt fremsatte jeg mine Grunde mod Prindsens Arveret, og søgte at vise, at Kong Frederik den VItes Frasigelse af sin Ret til Norges Rige vel ingen anden Betydning kunde have, end at han ikke længer saae sig istand til at hævde Forbindelsen mellem Danmark og Norge, og at dette saaledes igjen var kommet i Besiddelse af sin naturlige og uomtvistelige Ret til selv at bestemme sin Forfatning, og til, uden alt andet Hensyn, at overdrage den executive Magts Udøvelse til hvem det vilde og dertil ansaae dueligst.

«Prindsen hørte mig med spændt Opmærksomhed, og afbrød vel flere Gange min Argumentation med Indvendinger imod mine Grunde, een Gang med Bebrejdelse for Sophisteri, men med megen Blidhed tillod han mig dog nærmere at forklare og udvikle mine Grunde. Da jeg endte min Argumentation med den Yttring, at jeg ingenlunde tvivlede om, at det norske Folk ved frit Valg til Konge vilde kaare Prindsen, der i Farens og Nødens Stund med en saa høimodig Opoffrelse [395] havde villet knytte sin Skjebne til Folkets, og at jeg var overbeviist om, at Hs. K. H. vilde finde det meget hæderligere, at Harald Haarfagers og

Sverrers gamle Krone overraktes ham af et frit Folk, end om han fik den ved Arv eller paa anden Maade, sagde Prindsen med et Smiil: «Nu bliver De poetisk.» Jeg forsikkrede, at kun Kjærlighed til Sandhed og Fædreland havde ledet min Tale. Prindsen traadte derpaa hen til mig, omfavnede mig og sagde: «De har Ret, jeg er bleven overbeviist.» Han bad mig derpaa for det samlede Møde, han nu vilde holde, at gjentage, hvad jeg til ham havde sagt, men om muligt inden dette at forsøge paa at faae Biskop Bech og Conferenceraad Anker til at gaae over til min Mening.

«Med den dybeste Høiagtelse for Prindsens rene Sandhedskjærlighed, og med den Overbeviisning, at Kongemagten langt mindre end Norges Ære og Selvstændighed var det, som laa den ædle Fyrste paa Hjertet, traadte jeg ud i Forsamlingsværelset, hvor jeg til de Mænd, som vare tilstede, fortalte min Samtale med Prindsen, og derpaa opsøgte Biskop Bech og Conferenceraad Anker, som tilligemed Generalqvarteermester Haffner opholdt sig i et Sideværelse. Bech gik efter nogle faa Indvendinger over til min Mening, men Carsten Anker afviiste den koldt og kort med den Bemørkning, at Norges nærværende Stilling krævede andre og mere energiske Forholdsregler.

«Hvad der i det forsamlede Møde af Enhver blev talt og sagt, erindrer jeg kun meget ufuldkomment. Jeg var af Reisen og maaskee ikke mindre af min Samtale med Prindsen saa udmattet, at jeg ikke uden den største Møie med Opmærksomhed kunde følge Forhandlingernes Gang. Hvad jeg imidlertid med Bestemthed troer at erindre, er, at Kammerherre P. Anker [396] var den første, som, efterat Prindsen havde ladet Fredstraktaten mellem Danmark og Sverig og Frederik den VItes aabne Breve om Norges Afstaaelse opløse, paa Opfordring af Prindsen erklærede, at hverken han eller nogen af de Mange, han kjendte, vilde underkaste sig Sverige, men tvertimod med al Kraft stræbe at forsvare Norges Uafhængighed og Selvstændighed.[n204] Rosenkrantz erklærede sig overbeviist om, at Norge ikke i Følge Fredstraktaten vilde underkaste sig Sverige, men han kunde ikke erkjende Prindsen for arveberettiget til Norges Trone. Prindsens Krav paa Norge, efterat det ved en formelig Fredstractat af dets retmæssige Regent var afstaaet, vilde, meente han, være en Krænkelse af den almindelige Folkeret, og gjore enhver Fredsslutning for Fremtiden umulig. Den Følge, hvortil

Slutningen af Rosenkrantzes Tale, saaledes som jeg forstod den, umiddelbart forekom mig at føre, bevægede mig til at falde ham i Tale med den Paastand, at der gaves en høiere Lov, som hjemlede ethvert Land, ja enhver enkelt By, der under samme Omstændighed som nu Norge var afstaaet, Ret til at forsvare sin Selvstændighed, og at Ingen nu havde større Ret end jeg eller enhver Anden til Norges Krone, der var hjemfalden til det norske Folk, som vel vilde vide, at overdrage den til den, hos hvem det troede at finde de største Talenter, og den største Dygtighed og Dyd. Her var det Etatsraad Treschow udraabte: «det er det Rigtige.» Hvad han videresagde, erindrer jeg ikke. Amtmand Collett tog nu, om jeg erindrer ret, Ordet og søgte med Grunde af den almindelige Retslære [397] at understøtte min Paastand, idet han derhos yttrede, at den Mening, som nu i Forsamlingen gjorde sig gjældende, ogsaa var den, som efter hans Erfaring fuldkommen stemmede overeens med Folkets almindelige Ønske. I længere eller kortere Taler, som jeg ikke erindrer, erklærede Alle sig af samme Mening; kun C. Anker og Haffner vare de eneste, som forsvarede Prindsens Arveret, den Sidste især med megen Varme. Hans Tale syntes især rettet mod mig, hvilket jeg og slutter deraf, at Prindsen afbrød ham med de Ord! «Professor Sverdrup har overbeviist mig», og derpaa gik over til de Forhandlinger, hvoraf Resultatet gjennem Trykken er offentliggjort, og saaledes almindelig bekjendt.

«Hvad de Mænd, som med mig toge Deel i dette Møde, i deres private Samtaler med Prindsen have yttret, har jeg aldrig hørt eller erkyndiget mig om. Meget af hvad der i Mødet foregik, blev talt og sagt, svæver kun for mig i en dunkel Erindring. Hele Aar ere henrundne, i hvilke jeg ikke har tænkt paa hine Dages Begivenheder eller med Nogen talt derom. Min Samtale med Prindsen er mig i levende Erindring, og saaledes som jeg her har nedskrevet den, har jeg fortalt den til Candidat Ræder og Bureauchef Wergeland, til den Første mundtlig, og til den Anden skriftlig.»

Denne forstandige og hæderlige Eftergivenhed fra Prindsens Side lettede vistnok hans Skridt paa den Bane, han havde foreskrevet sig; men paa den constitutionelle Bygning, som Norges Mænd stode paa Veien at reise sig, havde den neppe en saa overvejende Indflydelse, som det er paastaaet. Hiin Gjæring, foranlediget af Frygt for Souverainitetsideen, indskrænkede sig mestendeels til

Hovedstaden og maaskee nogle enkelte Hærafdelinger. I en Afstand derfra anedes ikke en saadan [398] Plan[n205] ligesom Bekjendtskab dermed visseligen ikke vilde have banet Prindsen Vei til Folkets Hjerter. Mangehaande forberedende Omstændigheder havde henvendt Nordmandens Sind paa en friere Forfatning, en større Deeltagelse i at ordne Norges indvortes Anliggender, og i at raade Bod paa flere Mangler i den indvortes Statsorganisation, som under en almindelig Omstøbning af kosmopolitiske Forhold og af den norske Handels- og Virksomhedsstilling viiste sig i en skarpere Form end nogensinde. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, hvorlunde disse friere Begreber om Folkets Rettigheder under Syvaarskrigen alt meer og meer udbredte sig; de styrkedes end mere ved det store Møde, som fandt Sted i Christiania før Skilsmissen, og de understøttedes ved Udbredelsen af de liberale Ideer om Nationernes Ret til gjennem sine Repræsentanter at deeltage i Statsstyrelsen, som de ved blodige Anstrengelser mangesteds havde tilegnet sig. Det vilde saaledes have været ugjørligt at erholde Nordmændenes frivillige Samtykke til at vende tilbage til den forrige despotiske Forfatning, efterat Norge ved Kielertractaten var bleven emanciperet. Til at bevirke dette, vilde blodige Tvangsmidler været fornødne, til hvis Anvendelse hverken Evne eller Villie var forhaanden. Gaves der Raadgivere, som styrkede Prindsen i en Beslutning, der saa meget stred mod Folkets Tænkemaade og Tingenes Stilling, saa var deres Stemme afmægtig, og den kunde vel forlede Prindsen til falske Skridt, men det uheldige Udfald maatte være klart for Enhver. Sverdrups Samtale med Prindsen kunde saaledes vistnok for Prindsen [399] selv være af Betydenhed og Vægt; thi den hindrede ham maaskee tildeels i at tage Beslutninger, som paa engang vilde have lemlæstet hans Virksomhed i Norge; men nogen politisk Fare for Nationen med Hensyn til Regeringsformen var ingenlunde forhaanden. Den største Deel af Nationen kjendte ikke Faren, og den lille Kreds, som understøttede den despotiske Idee, bestod af faa Personer, der deels liden Indflydelse havde, deels betragtedes som Fremmede i Landet.[n206] Derhos kan det vistnok ikke nægtes, at en bestemt Beslutning fra Prindsens Side, at forsøge paa som Enevoldsregent efter Kongeloven at bestige Norges Trone, vilde have kunnet afstedkomme Uroligheder og Misnøie i Nationen, og forstyrret den Begivenhedernes

Sammenføining, der omsider ledte til det for Norge lykkeligste Resultat, og fra denne Side betragtet ledede Sverdrups Alvorsord tilligemed andre Indvirkninger ikke alene Prindsen paa ret Vei, men virkede ogsaa til Gavn for Norges Fremtid.

Ved Mødet paa Eidsvold den 16de Februar vare Følgende tilstede:[n207]

Af Staben Oberst og Chef for Generalstaben, I. Sejersted, Oberstlieutenant Rode, Generalqvarteermester Haffner, Contre-Admiral Lütken,[n208] Biskop Bech, Justitiarius i Stiftsretten, Etatsraad [400] Falbe, Generalauditeur Bergh, Generalmajor og Intendant for Armeen Haxthausen, Etatsraad og Professor Treschow, Professor Sverdrup, Amtmand i Buskerud Jonas Collett, constitueret Amtmand Holst, Kammerherre Peder Anker, Generalmajor Anker, Conferenceraad Anker, Grosserer C. Tank,[n209] Agent Nielsen, Amtmand i Smaalehnene, Conferenceraad Sommerhjelm. Kammerherre Rosenkrantz, Major Brock, hvorimod Amtmand Thygeson var reist tilbage før Mødet begyndte[n210] De Mænd, som ikke vare i Prindsens Følge paa Eidsvold, bleve indbudne til dette Møde ved en Haandskrivelse fra Prindsen, der formodentlige var af ligelydende Indhold til Alle, kun med forskjellige Datoer.[n211] Den lød saa:

«Bekjendt med Deres varme Følelser for Fædrelandet og Hengivenhed for mig, ønsker jeg at tale med Dem i vigtige Anliggender betræffende Rigets nærværende Stilling, hvorfor De herved anmodes om at indfinde Dem i Morgen Eftermiddag inden Kl. 4 Slet paa Eidsvold Jernværk til slig Samtale. Til Deres Befordring findes paa Skrimstad og Dagvold 1 løs Hest Kl. 11 og 1.

Statholderskabet i Norge, Eidsvold, den 15de Febr. 1814.

Christian Frederik.»

Efterhaanden som de Tilkaldte ankom, samledes de i en til dette Mødes Forhandling bestemt Sal, og Nogle af de Mødende bleve indkaldte til Privat-Audience hos Prindsen. Blandt disse var Amtmand Sommerhjelm, Generalauditeur Bergh, og, som før omtalt, Sverdrup. Sommerhjelm troedes indkaldt af [401] den Grund, at Prindsen vilde vide, om han som dansk fød vilde blive i Norge, og Sverdrup fordi Thygeson rimeligviis havde gjort Prindsen bekjendt med Sverdrups fra Prindsens afvigende Mening om hans Ret til at

bestige Norges Trone efter Kongeloven. De bleve saaledes ikke efter en anden Historieskrivers Paastand.[n212] En for En indkaldte til Prindsen, og Samme havde før sin Samtale med Sverdrup ikke havt Anledning til at erfare alle de forsamlede Mænds Mening om Souverainitetsideen, endskjønt han vel kunde kjende nogle Enkeltes.[n213] Ikke heller kunde disse Mænd, som af samme Forfatter paastaaet, lægge nogen Sørgmodighed for Dagen over den Vægt, som denne Souverainitetsidee havde hos Prindsen; thi derom havde de Fleste før Sverdrups Ankomst ikke havt Leilighed til at yttre sig. En sørgmodig Alvor maatte vistnok formedelst Fædrelandets kritiske Stilling være udbredt over Mænd, som vare tilkaldte for at give deres Mening tilkjende om hvad der burde foretages under Fædrelandets kritiske Stilling, og som i den Henseende maatte kaste et mørkt Øie i Fremtiden; men der kunde hos disse Mænd ingen Fortvivlelse herske over en Beslutning fra Prindsens Side, som endnu ei bestemt var fremsat, og som, om den af Rygtet var dem bekjendt, de maatte vide ingen Fremgang kunde faae. Den Mand, som Wergeland lader fremtræde, som den der bebudede Sverdrup hiint Sørgebudskab om Tingenes fortvivlede Tilstand, og som skyldte Carsten Anker sin Hædersplads som Medlem af denne Forsamling, har vistnok overdrevet sin Beretning om hvad der var passeret. Han maa have grundet denne paa sin Erfaring om enkelte [402] af sine Bekjendteres Begreber om denne Sag, og nogle af hans Venners, især Generalauditeur Berghs Beretning, med hvem han stod i nøie Venskabsforhold, og hvis Ord vistnok maatte have Vægt, men ei paa sin Kundskab om samtlige Medlemmers Mening, som endnu ei havde havt Anledning til i samlet Raad at yttre den.

Da Prindsen efter hiin føromtalte Privataudience traadte ind i Forsamlingen, aabnede han Dagens Forretning med flere Meddelelser. Han lod sin Privatsecretair, Etatsraad Holten, opløse Fredstractaten imellem Danmark og Sverige, og derester den med Danmark og England. Umiddelbart derefter opfordrede han de Tilstedeværende til at erklære, om det efter deres Bekjendtskab med Stemningen i Landet kunde antages, at Folket godvilligen vilde underkaste sig Bestemmelserne i førstnævnte Tractat, hvilket eenstemmigen benægtedes. Da Souverainitetsideen siden kom paa Bane, var der flere Modstandere, som bestemt modsatte sig den. Statsraad Collett, et af

Forsamlingens Medlemmer, udtrykte sig i et Vennebrev til Forfatteren derom saaledes:

«Flere af de paa Eidsvold Tilstedeværende fraraadede Prindsen paa det bestemteste et saa betænkelig Skridt, som det at erklære sig for Enevoldskonge, hvorved han let kunde fjærne sig fra et Maal, som sandsynligviis ikke kunde forstiles ved en sindigere Fremgangsmaade, der respecterede Nationens Rettigheder og Nationalfølelsen. Prinds Christian var desuden, da dette foregik, ikke vanskelig at overtale, da han var for klog til ikke klarligen at indsee, at den modsatte Plan var uudførlig efter Nationens oplyste Mænds daværende Stemning.[n214] En [403] saadan Usurpation kunde ikke stemme gunstig eller vække Sympathier udenrigs, og især ikke i England, som man dengang meest stolede paa, – endskjønt, som Udfaldet viiste, aldeles uden Grund. Vist nok var Professor Sverdrups Stemme af megen Vægt, da Prindsen agtede ham høit fra deres Bekjendtskab i Kjøbenhavn, og deres Samforhandlinger under Universitetssagens Afgjørelse, men de samme Raad gaves, som meldt, fra flere Sider og harmonerede med Prindsens egen Overbeviisning». Collett erindrer Carsten Ankers Paastand, at Prindsen som Odelsbaaren uden videre kunde bestige Norges Trone, og at Haffner talede om Vigtigheden af Armeens Stemning formedelstdens Stilling i Landet[n215] uden at Prindsen selv, ligesaalidt som Forsamlingen, vilde tilstaae den en saadan Fortrinsret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne. «Prindsen, siger Collett, lyttede til hvad der blev fremført i Forsamlingen med Opmærksomhed, tog det fornuftigste Parti, og endte med at erklære sig som Regent, hvorefter han handlede og valgte sit Raad.» Collett erindrer sig ogsaa Rygtet om Hensigten af Prindsens Reise til Trondhjem, der at lade sig krone, men troer ikke, at dette var Prindsens Mening, hvordan han end havde fundet Stemningen nordenfjelds.

Saaledes udtrykker sig ogsaa Statsraad Holst. Hans Beretning om hvad der foregik paa det omhandlede Møde paa [404] Eidsvold er fuldkommen overeensstemmende med Colletts, og i sin Fremstilling har Forfatteren fulgt disse tvende Hædersmænds Notitser. Begivenheder af den Art indpræge sig dybt i Erindringen, og om endog deres Detail i Tidens Løb kan være vanskelig at gjemme, saa maa dog Hovedtrækkene være uudslettelige i deres Hukommelse,

der med saa megen Varme deeltoge i Sagen – og det er fornemmeligen disse Historieskriveren maa ønske at overgive Efterslægten. Det er tillige Holsts Mening, at om end Prindsen før sin Afreise til Trondhjem havde Tanke om at bestige Norges Trone som souverain Konge, maatte denne Idee efter Tilbagekomsten være bleven meget modificeret, og at der ei behøvedes stor Modstand for at undertrykke den.[n216]

Det er ikke Forfatterens Hensigt ved denne Fremstilling at fordunkle den Glands, hvormed hengangne og levende Landsmænd have omgivet Hædersmandens, Professor Sverdrups, Navn som en frimodig Forsvarer af Norges constitutionelle Frihed, da det ved Kielertractaten var løsrevet fra den gamle Statsforbindelse. Det er ikke den eneste Anledning, hvori han i Underholdning med Landets Store har talt Sandhedens Sag i frimodige Ord. Der ligger en vis skarp og ærefrygtbydende Alvor i hans Ord, Miner og Stemme, som ikke forfeiler sin Virkning, og i klart, skarpsindigt Foredrag, hvad enten paa Cathedret, i Storthingssalen eller Vennesamfund, have Faa blandt vore Landsmænd naaet ham. Forfatteren har blot, som Historieskriver, villet give Enhver Sit, og forebygge, at en eensidig [405] Fremstilling til enkelt Mands Roes berøver andre Landsmænd deres Fortjeneste formedelst deres Medvirkning til samme Maal, eller kaster Skygge paa den ophøiede Fyrste, der i et skjebnesvangert Øieblik, til Norges Frelse under en farlig Stilling, satte sig i Spidsen for Regjeringen. Af ovenstaaende Fremstilling, som bekræftes af de faa Deeltagere i det omtalte Mødes Forhandlinger, som endnu leve, er det klart, at Flere af hine Medlemmer understøttede Sverdrups Mening, at Ideen om et uindskrænket Monarki paa det gamle omstyrtede Forbunds Ruiner hverken fandt Gjenklang hos Nationen i Almindelighed, eller hos Fleerheden af det Raads Medlemmer, som var tilkaldt. Tillige er der historisk Grund til at troe, at Prindsen selv ikke med langvarig Haardnakkenhed hængte ved denne Souverainitetsidee, der vel kunde for en Tid opstaae hos en oldenborgsk Tronarving, men hvis Udførelse under nærværende Omstændigheder maatte være umulig, om han end ikke paa sin trondhjemske Reise havde gjort Erfaringer, der maatte overbevise ham om Utilraadeligheden af et saadant Forsøg. Vist er det, at han meget snart og fuldstændigen paa den Tid satte sig ind

i Hensigtsmæssigheden af at give Folket sin Ret i Skabelsen af Rigets Forfatning, idet han gav Constituenterne fuldkommen Frihed til at udkaste en Grundlov, der omhyggeligen vaagede over Folkets Rettigheder og gav den sit ubetingede Bifald. – Forøvrigt var Sverdrups Eenrums-Tale med Prindsen ikke den eneste, hvori frimodige Yttringer fremsattes om Landets Stilling i Almindelighed og Prindsens Planer i Særdeleshed, og om han end aldrig i nogen saa bestemt har givet efter for overbevisende Grunde, som i Samtalen med Sverdrup, saa har dog Modstanden gjort sin Virkning og opvakt hans Opmærksomhed.

[406] Ligesaa lidet har Forfatteren ved disse Bemærkninger villet nedsætte Værdien af den Udmørkelse, som Storthinget gav Professor Sverdrup ved en ham med rund Haand tildeelt Pension; thi mange og store ere Mandens Fortjenester, og Storthingets Erkjendelse deraf hædrer lige meget begge Parter. Det Ord, som Sverdrup talte i Statsomvæltningens Øieblik, hans strax derpaa følgende Færd paa Eidsvold og et senere Storthing, den velgjørende Indflydelse han har havt paa det norske Universitets Hæder og Held, hans uforgjængelige Fortjenester som Docent, vil bringe hans Navn til den sildige Efterslægt; men denne vil i at bedømme hans Forhold til Fædrelandet lægge mindre Værd paa den første af disse Fortjenester, end paa Rækken af de øvrige. Dersom Storthinget i en hellig Ærefrygt for Constitutionen, og en taknemmelig Erindring om dens Velgjerninger, har omvendt Sverdrups Fortjenester af Fædrelandet, og gjort den mindre til den større, bør Historien ikke følge dets Spor, men sætte Mandens Fortjenester paa sin rette Plads, og taknemlige Landsmænd ville glæde sig over at de erkjendtes.[n217]

[407] Under disse Forhandlinger i dette Møde toges kun lidet under Overveielse, om Nationen havde Kraft til at forsvare sin Selvstændighed mod det europæiske Forbunds Beslutning. Man lod det blive ved den almindelige Erklæring i Forhandlingens Begyndelse, at Foreningen med Sverige, under hvilkensomhelst Form, var aldeles stridende mod Folkets almindelige Ønske, og henskjød hine Undersøgelser til en kommende Rigsdag.

I dette Møde paa Eidsvold, der kunde betragtes som Prindsens Cabinetsraad, besluttedes saaledes foreløbigen, at Kielertractatens Artikler, Norge angaaende, ei skulde ansees bindende for dette. Prindsen stillede sig i Spidsen for Rigets

Styrelse, og antog det for Nationens Villie at forsvare sin Selvstændighed. Derefter indrettede han sine offentlige Skridt, og formedelst Kronprindsen af Sveriges Fraværelse paa Krigsskuepladsen gaves ham imidlertid de frieste Hænder, indtil Folkets Villie gjennem dets Repræsentantere mere bestemt kunde afgjøre Rigets Skjebne. – Men de Forhaabninger, hvorpaa Beslutningen foreløbigen var grundet, gik ikke i Opfyldelse. Man stolede nemlig paa Frankriges Held mod sine Fiender og paa Englands Understøttelse, og fandt Grund til dette Haab i Begivenhedernes Gang. Lykken havde vel i det svundne Aar omsider ganske erklæret sig mod Napoleon, men endnu var Krigens Udfald ikke bestemt. De Allieredes store Hære rykkede vistnok frem mod Paris, men deres Fremskridt vare hverken sikkre eller stadige, og endog afbrudte ved flere Nederlag. Saaledes anedes endnu Muligheden af, at Europas Skjebne kunde paany lægges i Napoleons Haand. Men især stolede Prindsen og hans Raad paa Englands Bistand. Norges Selvstændigheds-Sag fandt i den engelske Nation store Sympathier, og fra Oppositionen og dens Organer blandt de offentlige Tidender lød [408] mangen en Bifaldsyttring over til Norge, der opmuntrede den raske Modstand. Haab og Ønske ligge saa ofte ved hinandens Side. Man lyttede til Oppositionens vistnok paa Sandhed og Folkeret grundede Kraftsprog, men man glemte, at den i Stemmegivningen i Parlamentet stedse var det svagere Parti, og at Ministeriets Villie altid med stor Pluralitet gik igjennem. Derfor var der, som ovenfor bemærket, for Tiden lidet at befrygte for Sverige og dets Krigsmagt, hvis Hovedstyrke laa i et fjærnt Land, uden at kunne kaldes tilbage til Hjemmet for Sommerens Nærmelse gjorde Overfarten umulig, om den endog havde endt sit Arbeide paa Fastlandet. Uden øienbliklig Fare kunde saaledes Norges Regentskab tale høie Toner, og tage for Øieblikket store Beslutninger i Norge. Det var dengang en temmelig udbredt Mening, at der vilde skee et Indfald fra norsk Grændse ind i Sverige, for at aftvinge den svenske Regjerings Samtykke til Norges Selvstændighedsplan. Norge kunde stille 30,000 Krigere i Felten, og omendskjønt Armeen var slet forsynet, især med Proviant, haabedes, at den i Fiendens Land vilde finde fornødne Provisioner. Dette Rygte grundede sig imidlertid neppe paa nogen alvorligen lagt Plan, ligesom ovenfor er viist, at Prindsens Planer indskrænkede sig til det Defensive. Norge havde nu ingen

Overgeneral, som kunde lede de krigerske Operationer, endskjønt det ikke fattedes dygtige og i forrige Krig prøvede Underfeltherrer, og Prindsen manglede tilvisse Midler til at udføre en saa dristig Plan. Desuden havde Sveriges Kronprinds, da han drog til Tydskland med Kjærnen af den svenske Armee, organiseret en Forsvarshær i Sverige, der havde kunnet stille sig paa Grændsen, for at forsvare den mod et Indfald fra Norge, om hvis Betydning for Sverige Historien ikke giver noget Vidnesbyrd. Denne Indfaldsplan [409] blev saaledes kun ved Tanken, eller maaskee kun ved Rygtet, og Prindsen overgav sin Sag til en høiere Beskyttelse, i Haab om at Noget skulde skee til dens Fremme gjennem den Magt, som styrer alle Rigers Skjebne.

Femogtredivte Capitel

Da Beslutningen saaledes var tagen i Prindsens Raad, var han betænkt paa at gjøre den bekjendt for Nationen og foranledige den bragt i Udførelse. En Række af Proclamationer udsendtes til geistlige og verdslige Autoriteter, for at gjøre Folket bekjendt med Norges Stilling og forberede et Folkemøde, hvorpaa Folkets Villie gjennem dets Repræsentantere skulde afgjøre Rigets Skjebne med Hensyn til de udvortes Forhold saavelsom dets Regjeringsform. Men fornemmeligen maatte det være Prindsen om at gjøre, at forklare og retfærdiggjøre sin paa hiin Beslutning grundede Fremgangsmaade for Kongen af Danmark, hvis Villie han ikke adlød, idet han overtog Bestyrelsen af et Land, som hiin havde befalet ham at forlade og overgive i den svenske Regjerings Hænder. Han tilskrev saaledes Frederik den **VI**te et Brev af 19de Februar af følgende Indhold:

«Deres Majestæt
Høitelskede kjære Hr. Fætter!

«Forenet med Dem ved Slægtskabs, Venskabs og Taknemligheds Baand,

skulde det være mig en ligesaa smertelig Tanke som krænkende Bebreidelse, om jeg ved den i Dag udfærdigede Kundgjørelse af det norske Folks Villie, og i mit [410] eget Forhold som dets Regent, skulde have gjort mig skyldig i en for Guds Domstol uretmæssig og uforsvarlig Handling.

«De har nødtvungen frasagt sig Deres Ret til Norges Trone til Fordeel for Sveriges Konge; De har befalet mig at foranstalte Fæstningerne og Landet overleveret til de svenske Tropper, og dernæst at forlade min Post og vende tilbage til Danmark.

«At lyde Dem var min Pligt, saalænge jeg formaaede det, og ei høiere Pligter bøde mig at handle anderledes. De har løst det norske Folk fra dets Troskabseed mod Dem, det er altsaa overladt til sig selv, og aldeles ikke forbundet til imod sin Villie at bukke under det Aag, som den svenske Regjering vil paalægge samme. – Jeg har nøie prøvet Nationens Aand og Sindelag; den almindelige Stemning er: heller at døe og opoffre Alt, end at blive Svensk. Norsk vil hver Mand være, og Fædrelandets Forsvar er Alles Fordring. De har sat mig i Spidsen for dette troe Folk, og det har været min Bestræbelse at vedligeholde denne Stemning, som ene kunde sikkre Norges Uafhængighed; nu skulde jeg dæmpe denne høie Følelse, forlade det Folk, jeg er kaldet til at forsvare, overlade det til den indvortes Gjæring og Forstyrrelse, som Kampen for Frihed og Fædreland uden Foreningspunkt i Anførsel nødvendige maa fremkalde? – I Sandhed om Noget kunde nævnes at svige sin høieste Pligt, da havde det vel været at handle saaledes.

«Jeg føler det høie Kald at redde et frit Folk fra Undertrykkelse, hvilket jeg troer, at Forsynet har bestemt mig til. Jeg stiller mig i Spidsen for Fædrelandets Forsvarere som Norges Regent, og skal med kraftig Haand værne om de Rettigheder, som ere tilbagegivne Folket, selv at bestemme sin Regjeringsforfatning og tilkommende Skjebne. Nationen har fæstet [411] sin Lid til mig. Ikke egen Fortjeneste har banet mig Vei til Folkets Kjærlighed; den er gaaet i Arv til mig fra vore Forfædre, og det er min høieste Bestræbelse at fortjene den, ligesom det skal være min Løn, at en taknemlig Efterverden skal nævne mit Navn blandt dem, der vare villige til at opoffre sig for et Folk, hos hvilket Fædrelandssind og det sande høie Mod luer i gammel nordisk Reenhed. Himlen vil velsigne min Idræt, naar jeg gjør hvad Ret er; mit Formaal er Folkets

Lyksalighed, Fred min Bestræbelse, Selvforsvar en hellig Pligt. – Danske og Norske skulle – det give Gud! – altid som Venner mødes paa Hav og Land; aldrig skal Nordmanden først trække Sværdet mod sin Broder. – Norge forenet med Sverige vilde tidlig eller sildig have overvældet Danmark med en uimodstaaelig Overmagt. Nu ere de danske Stater sikkret fra denne Side, og Deres Majestæt har en oprigtig Ven i mig istedetfor den troløseste af alle Venner i Sveriges tilkommende Konge. Selv igjennem kommende Slægter vil fælles Interesse vedligeholde den for begge Nationer lige nødvendige Fred, som jeg anseer for en Regents første Pligt at bevare til Bedste for sit Folk og for Menneskeheden i Almindelighed.

«Nedbedende Himlens bedste Velsignelse over Deres Majestæt og det elskte danske Folk nævner jeg mig Deres Majestæts, min høitelskede Hr. Fætters

oprigtigen hengivne Fætter og Ven
Christiania 19de Febr. 1814.
Christian Frederik.»

Til
Deres Majestæt Kong Frederik den Sjette!

Vi afholde os fra enhver Commentair over dette Brev, der ligger i Conjuncturerne og strax derpaa fulgte Begivenheder. [412] Samme Dag udstedte Prindsen, som Norges Regent, et aabent Brev til det norske Folk angaaende Rigets Stilling og tilkommende Regjeringsforfatning af følgende Indhold:

«Jeg Christian Frederik, Norges Regent[n218] Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, Gjør vitterlig: At det norske Folk, løst fra sin Eed til den Stormægtigste, Høibaarne Fyrste, Frederik den VIte, Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, og saaledes gjengivet et frit og uafhængigt Folks fulde Ret til selv at bestemme sin Regjeringsforfatning, lydeligen og eendrægtigen har yttret sin bestemte Villie til ikke at samtykke i nogen Underkastelse under Sveriges Konge, men derimod til at hævde sin Uafhængighed og Selvstændighed. Odelsbaaren til Norges Trone, og bestemt i

denne Stund til at staae i Spidsen for et trofast og tappert Folk, følger jeg villlgen det hellige Kald, og anseer det før min første Pligt, af yderste Evne at virke for det norske Folks Frihed og Sikkerhed. Som Rigets Regent, hvilken Titel jeg antager med alle Rettigheder og med den Myndighed, som Frederik[n219] den VIte har frasagt sig, og som Nationen vil forlene mig, for i Farens og Trængselens Stund at afvende Uorden og Fordærvelse fra Landet, skal min oprigtigste Bestræbelse være at vedligeholde Freden med alle de Magter, som ikke krænke det norske Folks Rettigheder.

«Af Nationen valgte oplyste Mænd skulle samles den 10de April førstkommende i Eidsvold udi Agershuus Amt, for at [413] antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Fred og Statens Tarv.

«Gud den Allerhøieste vil velsigne og beskytte en retfærdig Sag, og et samdrægtig Folks Anstrengelser mod fremmed Undertrykkelse, der altid var og skal være ukjendt i gamle Norge.»

Regentskabet i Norge den 19de Febr. 1814.
Christian Frederik.
v. Holten

Samme Dato udstedtes følgende Kundgjørelse:

«Nordmænd! Kundbart er det for Eder, at Hs. Majestæt, Kong Frederik den **VI**te, uagtet sin Kjærlighed til det norske Folk, som vi taknemligen erkjende, nødedes til ved den svenske Regjerings Ænker, understøttede af talrige Hære, at frasige sig sin Ret til Norges Trone. Med Harme have I erfaret, at I ere overgivne til en Regering, der har viist Eder den Foragt, at troe ved søde Ord og tomme Løfter at kunne lokke Eder til Utroskab mod Eders Konge, ligesom den og har udøvet det aabenbare Fiendskab midt under Freden at ville udhungre Eder, for ved dette umenneskelige Middel at rokke det Mod, som den vidste ellers at være urokkeligt; og nu tiltroer den Eder den Svaghed godvilligen at underkaste Eder det svenske Aag og samme Ulykker, som Sveriges Sønner nu maae taale, for en Udlændings Herskesyge og fremmede Penge at stride i et fremmed Land.

«Dog det frie norske Folk kan selv bestemme sin Skjebne.

«Sværger at ville hævde Norges Selvstændighed, kræver Gud den Almægtige til Vidne paa Eders Eeds Oprigtighed, og nedbeder Himlens Velsignelse over Eders elskte Fædreland!

[414] «Det er Guds Styrelse, trofaste Nordmænd! at jeg, Norges Trones Odelsbaarne, i denne Stund er midt iblandt Eder; nu kunne I vorde reddede ved den Samdrægtighed, som boer i Eders Barm!

«Jeg har hørt Folkets lydelige Stemme for Uafhængighed, for djærv og ubetinget Modstand mod fremmed Vold. Dette er Kald nok for mig, der besjæles af varm Følelse for Norges Held og Hæder, til at forblive blandt dette trofaste Folk, naar det gjælder dets Selvstændighed, og saalænge min Stilling kan bidrage til at vedligeholde Rolighed og Orden blandt Nordmænd.

«Af Forsynet bestemt til i denne Stund at styre Riget, skal jeg med kraftig Haand, uden at ændse Møie og Farer, værne om Norges Sikkerhed og holde Lovene i Hævd.

«En Samling af Nationens selvvalgte, oplyste Mænd skal dernæst, ved med viisdom og Samdrægtighed at bestemme en Regjeringsform for Norge, give denne Stat fornyet Kraft mod aabenbare og hemmelige Fiender[n220] og af dens Bestemmelser vil det afhænge, om jeg fremdeles skal røgte det Hverv, hvortil Nationens Ønske i denne Stund kalder mig.

«Elskede norske Folk! Mange Prøver har jeg allerede modtaget paa Eders Kjærlighed og Tillid. Blandt Eder vil jeg stedse finde mig glad og tryg. Fred og derved oplivede Næringsveie og Velstandskilder vil jeg stræbe efter at erhverve, og ingen Idræt være mig vigtigere, end at afvende Krigens Plager for Norge. Kun naar Voldsmænd krænke Rigets Frihed og Selvstændighed, da skulle de føle, at der boer Kraft i Nordmandens [415] Arm til at hevne Forurettelser, og Mod i hans høie Sjæl til at foretrække Død for Underkuelse.

«Kummer og Trængsler ville vi tilsammen freidigen gaae imøde, hvis uforsonlige Fiender ei ville unde Riget Ro; men inden vore Grændser skal herske Eendrægtighed og Fædrelandssind til villigen at opoffre Alt for at hævde det

gamle Norges Ære, og atter at hæve det til sin fordums Glands. Da skulle engang vore fælleds Bestræbelser, velsignede af Gud den Almægtige, krones med et heldigt Udfald, og Nordmanden skal give et Beviis paa den Sandhed, at et Folk er uovervindeligt, som frygter Gud og føler varmt for Fædrelandet»

Regentskabet i Norge, Christiania, den 19de Febr. 1814.
Christian Frederik.
v. Holten.

Kundgjørelsen forfeilede ikke den af Regjeringen tilsigtede Hensigt, endskjønt dens Indhold visseligen ikke tilfredsstillede Alle. Hos den større Deel af Nationen herskede Modbydelighed for hvilkensomhelst Forening med Sverige, der under nærværende Forhold paa den meest krænkende Maade blev Nationen paatvungen, og Prindsen og hans Omgivelse benyttede dem af Talemaader, som maatte opvække Formodning om, at han havde et hemmeligt Støttepunkt for sine dristige Planer. Alt hvad der var Prindsen nær, alle de Mænd, som han valgte til sine Raadgivere, vare af hans Mening; og om de end havde dannet sig andre Begreber om hvad der tjente til Landets Tarv, henreves de til et taust Samtykke til de Skridt han foretog af den Ærbødighed, som en kongelig Person saa let indgiver, og visseligen paa den Tid i en høiere Grad end senere hen. Der dannedes saaledes om Prindsen et stort Parti, som tillagde sig [416] selv det stolte Navn: Selvstændighedens, der førte i sit Skjold den store Plan at forsvare Norges Uafhængighed i sin fuldeste Udstrækning, trods Kielertractatens Indhold, mod alle fiendtlige Foranstaltninger til at hævde den, og under Foragt for enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side. Dette Parties Meninger, der visseligen hos Mange vare hentede fra et reent Fædrelandssind og egen Overbeviisning, udgik i alt større og større Kredse fra Regentens Hovedsæde til den øvrige Deel af Nationen, og nærede det fædrelandske Sind ved høie Talemaader, hentede fra Norges Stilling i den ældre Fortid, og fra den Voldsomhed, hvormed en fremmed Villie vilde paatvinge det et forhadt Aag.

Ved Siden af dette herskende Parti dannede sig, vistnok meer i Stilhed, et andet, som mere roligen overvejede Landets Stilling, med større Ængstelse saae de Farer imøde, for hvilke Fædrelandet udsattes ved at modsætte sig en

Foreningsplan, der var besluttet af det store europæiske Forbund, og som meente, at en Forening med Sverige kunde danne en lykkelig Fremtid for Norge, naar den grundfæstedes paa hæderlige og for Nationens indvortes Frihed og Selvstændighed betryggende Betingelser. Disse Mænd fandt sig visseligen ikke tilfredsstillede ved Prindsens Kundgjørelse, der i deres Øine var mere skikket til at blende end til at overbevise. Den indeholdt saa bittre Udladelser mod Nabomagten og Sveriges Kronprinds, som maatte gjøre enhver fredelig Tilnærmelse umulig, og paa eengang afbrød al Underhandling, der ikke gjorde Norges fulde og frie Selvstændighed som en egen Stat til Hovedbetingelse. Man fandt heri et Sidestykke til den ærlige, men for en svag og paa Krig uforberedt Nation ukloge Diplomatik, der i denne Krig af Danmarks Konge var bleven brugt, og som i skarpe [417] og skjærende Talemaader lagde det alvorligste Fiendskab aabenbart for Dagen, medens en forsigtig og klog Fremgangsmaade og Diplomatikens gaadefulde Orakelsprog kunde, idetmindste i Vinter-og Vaarmaanederne, have bevaret en fredelig Tilstand, der nu nærmede sig overalt, og var Norge saa uundgaaelig nødvendig. – En saa bestemt Mening som den, der yttredes i Kundgjørelsen, ansaaes desuden som en aabenbar Foregriben af de Beslutninger, som i det store Folkeraad gjennem Nationens Repræsentanter skulde tages for at ordne Rigets Skjebne i Fremtiden. Af disse Mænd ansaaes Kundgjørelsen visseligen ikke som et Viisdommens Mesterstykke, der vidnede om Sindighed, Klogskab og diplomatisk Skarpsindighed, for retteligen at forberede Gjennemførelsen af dristige Planer. Den betragtedes derimod som et Stridsæble, der udkastedes i Nationen selv, splittede dens Kræfter, og opløste den samdrægtige Villie til at lede Fædrelandet under en kritisk Stilling til en indvortes og udvortes lykkelig Tilstand. Dette Parti kaldtes det svenske, og med dette Navn haanedes det baade i Danmark og Norge, endskjønt man ved at oversee dets Medlemmer vil finde Mænd, som ved en anden Leilighed havde talt mod Foreningen, og som ved denne nye Forbindelse meest rystedes i deres borgerlige Stilling. Disse Mænds politiske Virksomhed søgte de meest Exalterede af Selvstændighedspartiet at neutralisere ved at omtale hemmelige Fiender af Fædrelandets gode Sag, som i Stilhed rugede over forræderske og for Fædrelandet fordærvelige Planer. Prindsen sparede ikke heller dette

Oppositionsparti i sine Proclamationer; men henpegede ikke sjeldent til det Trællesind, den svage, ufædrelandske, og fra Forfædrenes høie Aand udartende Mistillid til Nationalkraften. Disse Mænd bortfjærnede han fra sig, og svækkede vel endog sin Stridskraft [418] under Sommerkrigen, ved at give dem Beviser paa fyrstelig Unaade og paa Mangel paa Tillid.

Men dette Parti var derhos det svageste og det mindst virksomme. De vigtigste af dets Tilhængere, som paa den Tid vare i Landet, vare ikke i betydningsfulde Embedsstillinger i Staten; de manglede enten Evne eller Villie til, ved en bestemt og offentligen erklæret Modstand at forsvare deres Mening, og dem fattedes i Almindelighed – thi ogsaa heri gaves Undtagelser – Mod til at gaae den store Skare af høittalende Patrioter i Møde. En stor Deel af disse Mænd begyndte ogsaa at vakle i deres Meninger, og lode sig henrive af den almindelige Jubel og de glimrende Forhaabninger, hvormed Selvstændighedsværket dreves og forsvaredes. Partiets Tilhængere formindskedes dagligen. Men især bidrog Grev Wedels Fraværelse – han var, som ovenfor fortalt, i det meest kritiske Øieblik kaldet til Danmark – til at svække dette Parti i sin første Dannelse. Han betragtedes med Føie som dets Formand, og til ham lænede sig dets øvrige Tilhængere, som til en prøvet Fædrelandets Mand, der ikke fattedes Talent og Kraft til at stille en Modvægt mod Hines exalterede Begeistring. Mod denne Hædersmand – hvis politiske Anskuelser med Hensyn til Skandinavien ville i Norges Historie staae som et stort Talents skarpsindige Overblik – udstrøedes fra de høiere Kredse en Mistillid, som voxede formedelst hans Fraværelse, og i den Grad svækkede hans Indflydelse, at han ved Tilbagekomsten Intet kunde udrette, men maatte, med Hensyn til Rigets udvortes politiske Skjebne, stille sig iblandt de rolige og uvirksomme Tilskuere, indskrænket til Haabet om en bedre Fremtid.

[419] Imidlertid ville vi ingenlunde paastaae, at Selvstændighedens Mænd byggede deres Tro paa hule Sætninger. Der var tilvisse Stof nok i den udvortes Voldsomhed, hvormed Norges Skjebne egenmægtigen bestemtes i et fremmed Raad, til at hade den besluttede Forening, om hvis Beskaffenhed der herskede en dyb Uvidenhed, og til den Frygt, som maatte raade i Nordmandens Barm for dens Indflydelse paa Norges Fremtid. Europas politiske Forhold vare endnu saa

indviklede, Udfaldet af den store Kamp, der netop i denne Vinter med vexlende Held udfægtedes paa Frankriges Sletter, saa ubestemt, Yttringerne om Norges Selvstændighedsskridt omtaltes med saa megen Smiger i udenlandske Blade, saa at det vel maatte være tilladt at vente en heldig Vending for Norges Sag af Fremtiden. Der var noget Hæderligt, noget med Tidens Aand og Ideernes Udvikling Beslægtet, i et Folks Kjækhed, der fremstod i Masse, vægrende sig ved at underkaste sig Voldsmænds Bud, og krævende selv en Stemme i at ordne sine Statsanliggender. – Hvo der kjendte Prindsen maatte desuden være overbeviist om hans rene Hensigter med Hensyn til Norges Skjebne. Der er ikke Een blandt de Mænd, som han senere hen valgte til sit Raad, og hvoraf Flere vel fortjente Nationens Tillid formedelst deres Indsigter og rene patriotiske Sind, som jo gjøre Prindsens varme Følelser for Norge og oprigtige Attraa efter at fremme dets Vel den tilbørlige Ret, hvorimod de Fleste af disse Mænd ikke ansaae ham for at besidde den Fasthed og Energi i Charakteren, som var nødvendig for at gjennemføre saa store og saa dristige Beslutninger, ligesom det ikke kan nægtes, at Prindsens Attraa efter at bestige Norges Trone bevægede ham til en Fremgangsmaade, som beredte ham selv store Qvaler og Norge mange Ulemper.

[420] Norges Skjebne udsattes imidlertid ved denne bestemte Modstand til et fjærnere Tidspunkt, da Europas Skjebne var afgjort, den store politiske Gaade sammesteds var løst, da Norge i Overgangens Øieblik erholdt kraftfulde Talsmænd for den heldigste og hensigtsmæssigste Forening, og da Sverige, svækket som Norge, ikke havde den sikkre Støtte i sine mægtige Allierede, men fandt det klogere at gaae Norges Fordringer imøde end at fortsætte Forbittrelseskrigen. Hiin heftige Strid er saaledes glemt, Historien har givet ethvert Parties ædlere Medlemmer deres Ret; men Stridens Følger staae med uforglemmelige Træk indgravede i Fædrelandets Annaler. Norges indre Historie, siden Foreningen med Sverige, fremstiller lignende Virkninger af lignende Aarsager.

Sexogtredivte Capitel

For at styrke Selvstændighedens Sag benyttede Prindsen sig af Midler, som neppe kunde kaldes hjemlede i Tingenes sande Beskaffenhed, medens de ledede ham til det forønskede Maal. Han forudsatte som givet, at der herskede en almindelig Modvillie mod hvilkensomhelst Forening med Sverige, og at den eenstemmige Mening, som derom i den præliminaire Forsamling paa Eidsvold var yttret, var en Gjenklang af den Stemme, som var almindelig i Norge, paa Fjeld og i Dal. Nu opfordredes derhos Nationen i Masse til, høitideligen at aflægge Eed paa at ville hævde Norges Selvstændighed, hvorved der spørredes ethvert Parti Adgang til at modsætte sig eller hindre Prindsens modige Bestemmelse. Denne gav han den religiøse Farve, som bedst styrker Menneskeværkets Svaghed. [421] Til den Ende udstedte han under 19de Februar et Circulair til Biskopperne, for gjennem dem at foranstalte en Samling «i Guds Templer, som skulde gjøre Folket bekjendt med Kongen af Danmarks Tronafsigelse og Prindsens Kald til at styre Riget.» «Efter en kort men kraftfuld Indledningstale, naar Frederik den **VI**tes aabne Brev af 14de Januar og mit af 19de Februar er opløst, skal Folket opfordres til at aflægge følgende høitidelige Eed: ««Sværge I at hævde Norges Selvstændighed, og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland? hvilket med opløftede Fingre besvares med ««Det sværge vi, saa Sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord.»» –Dagen skulde betragtes som en Bededag over hele Riget. Til Bekræftelse om at Ceremonien paa befalet Maade var fuldbyrdet, skulde de tilstedeværende Embedsmænd tilligemed præsten underskrive et Vidnesbyrd om, at den vedkommende Menigheds Medlemmer havde med Fædrelandssind aflagt denne Eed, og Documentet skulde *in duplo* sendes igjennem Biskoppen til Regjeringen for at bevares i Rigets Arkiv. – Saavidt vides gjordes ingensteds Modstand mod Edens Aflæggelse, endskjønt Mange stiltiende afholdt sig fra at gjøre den, og Andre forklarede dens Indhold efter sine Begreber. Udtrykket «Selvstændighed» var en bred Grundvold for forskjellige Fortolkninger. Paa samme Dag foretoges Valg af tvende blandt

Menighedens Embedsmænd, Brugseiere, Jorddrotter eller Gaardbrugere over 25 Aars Alder, der skulde møde paa et Sted midt i Amtet, som af Amtmanden nærmere maatte bestemmes, for at vælge 3 af Amtets meest oplyste Mænd, der skulde møde paa Eidsvold den 10de April, for at bestemme og paa Nationens Vegne antage Norges Regjeringsform. Paa samme Maade skulde Valg skee i Byerne.

[422] Ved et Circulair af samme Dato bekjendtgjordes, at de ikke norskfødte civile, geistlige eller militaire Embedsmænd, som ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges Sag, men i Følge det danske Cancellies Bekjendtgjørelse af 5te Februar 1814 foretrak at vende tilbage til Danmark, kunde strax nedlægge deres Embeder i Regentens Hænder. – Paa denne paa Kundgjørelser frugtbare Dag, den 19de Februar, udstedtes endeligen en angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer og Caperiets Ophævelse. Den lød saaledes:

«Jeg Christian Frederik, Norges Regent o.s.v. Gjør vitterligt: At jeg tilligemed det norske Folk erkjender det for en udmærket stor Velgjerning, som det har modtaget af Hs. Majestæt Kong Frederik den **VI**te, at Høistsamme faa Dage førend han løste Folket fra sin Troskabseed skjænkede Norge Freden med Storbrittanien.

«Det skulde have været min førske Bestræbelse at naae dette Gode; det skal stedse være mit Formaal at vedligeholde samme for det kjære norske Folk, ikke alene med Storbrittanien, men med alle øvrige Magter.

Thi erklæres høitidelig:

«1) At Kongeriget Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grændser eller Norges Kyster.

2) Alle Nationers Krigs- og Handelsskibe tilstedes Adgang til Kongeriget Norges Havne.

3) Alle de under den forrige Regjering udstedte Reglementer for Caperfarten ophæves.

4) Alle Fanger skulle tilbagegives i Masse, og den private Gjæld, som de norske Fanger maatte have gjort, betales.

[423] 5) Alle Nationers Skibe, som tilføre Kongeriget Norge Korn eller Fødemidler

indtil 2/3 af Fartøiets Drægtighed, kunne uden Indskrænkning ved nogetsomhelst Forbud, og under alle Omstændigheder imod anordnet Tolds Erlæggelse, udføre, hvad norske Producter de maatte ønske, Fødemidler undtagne; dog skulle Fiskevarer i ovennævnte Tilfælde kunne udføres indtil 2/3 af Skibets Drægtighed.»

Men uagtet denne høitidelige Fredserklæring vendte Freden ikke tilbage til Norge. Krigen fortsattes i en frygteligere Stiil end tilforn, Norges Kyster blokeredes strængere, og Kornfarten var omgiven med større Farer end nogensinde under denne Krig. Sverige hvæssede sine Vaaben, understøttet af Europas mægtigste Riger, og Selvstændighedsperioden begyndte under de mørkeste Udsigter.

Imidlertid modtoges Prindsens Bestemmelse om at kalde en Rigsdag sammen for at afgjøre Landets Skjebne med Taknemlighed og stor Glæde. Forfatteren, som dengang var i Christiania, udtrykker sig derom i et Brev til en Ven paa følgende Mande: «Efterretningen om Prindsens hæderlige Bestemmelse kun at tage interimistisk Deel i Landets Bestyrelse, og at overlade en af Folket selv valgt og fra alle Stæder og Districter indkommen Repræsentation at afgjøre Alt, hvad der angaaer Landets Stilling, har opvakt stor Glæde. Saavidt jeg har erfaret, ere Meningerne saa deelte, at jeg ikke kan troe Andet end at Alt, hvad der kan siges for og imod Foreningen med Sverige, paa denne Maade bedst vil blive drøftet. Maatte nu kun Sverige give os saa megen Rolighed, som behøves til at undersøge denne vigtige Sag, og ikke kræve af os nogen Beslutning for Tiden!»

[424] Imidlertid var Prindsen betænkt paa at vælge de Embedsmænd, hvoraf han vilde sammensætte sit Statsraad. Ogsaa dette var forberedt deels ved hans Raadgivere, deels ved de Bekjendtskaber, han paa sine Reiser i Landet havde gjort. Gjennem Thygeson vare Breve sendte til forskjellige af de Mænd, som havde Prindsens Tillid, hvilke Breve skulde tilbageholdes paa det Postcontoir, som var Angjældende nærmest, for paa en vis Dag at blive ham tilsendt. Et saadant Brev tilhændekom ogsaa Forfatteren, og indeholdt Prindsens Villie, at han skulde indfinde sig i Christiania til en bestemt Dag. Forfatteren adlød Befalingen og reiste til sin Broder, Niels Aall, der havde faaet samme Befaling,

for med ham at følge Prindsens Opfordring.[n221] Han kom til Christiania den 16de Februar, og meldte sig strax hos Stiftamtmand Thygeson, der opmuntrede ham til at drage til Eidsvold til det vigtige Deliberationsmøde, som just den Dag holdtes. Men han undslog sig derfor, deels fordi han ikke havde nogen directe Opfordring dertil af Prindsen, og intet Kald følte, uden en saadan, til at trænge sig ind i en saa vigtig Forhandling, deels fordi hans Ankomst til Eidsvold ei kunde blive betimelig, da Dagen knapt vilde strække til Reisen. I Samtalen med Thygeson, med hvem Forfatteren stod paa den Fod, at han ikke for ham dulgte sin Overbeviisning, men frit kunde udtale, hvad han tænkte om Landets Stilling og Prindsens Forhold, yttrede han sin Frygt for at Prindsen havde paataget sig et Værk, som oversteg Landets Kræfter at udføre, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt, Understøttelse. Saavel af denne Prindsens Indkaldelse til Christiania som af private Meddelelser troede [425] Forfatteren at have sporet Prindsens Hensigt at benytte hans Tjeneste under den nye Statsorganisation. Men han havde forladt sit Hjem med den urokkelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han følte sig mindre skikket baade i Følge sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmærksomhed. Efter hans yttrede Anskuelser om Landets Stilling maatte ogsaa Thygeson overbevise sig om, at Forfatteren ei var den Mand, som Prindsen kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Faa Dage efter kom Prindsen til Christiania, og Forfatteren ilede nu at melde sin Ankomst efter hans Befaling, og udbede sig en Audience for at erfare hans Villie. Prindsen tog vel naadig imod ham; men han mørkede strax Spor af, at Thygeson havde gjort Prindsen bekjendt med hans Mistillid til et heldigt Udfald af de tagne Forholdsregler. Prindsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at underkaste sig Kielertractalens Vilkaar, men at sætte Magt imod Magt, og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Vaaben, dersom dets Selvstændighed antastedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkestemningen over det hele Rige. Forfatteren yttrede med Beskedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at

Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indviklede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen [426] kunde skee, førend nogen bestemt Vægring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krydsere. Prindsen svarede: «Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne.» Iøvrigt gjentog han den Forsikkring, at han under den ham bekjendte Folkestemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde afstedkomme rædselfulde Scener. – Efterat Forfatteren havde yttret sin Mening med Frimodighed, følte han ikke Kald til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale ønskede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit Hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Prindsen havde overdraget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Pengevæsensmøde, som under, Conjuncturernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Møie kunde ansees spildt. Disse tre Uger vare nogle af de ubehageligste, han nogensinde i Selskabslivet har levet, ikke alene formedelst Prindsens formeentligen forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forekommenhed, men fornemmeligen formedelst den Miskjendelse, for hvilken han var udsat af sine Landsmænd. Det var en Qval i de Dage at være tilstede ved store Selskabsforsamlinger, eller endog i Vennelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og høie Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Viisdom og andre Staters ugudelige Mishandling af Fædrelandet, som gaves til Priis i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge [427] sig selv, om han i sine Anskuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde forraade dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og anseete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og

rolig oppebie Gaadens Opløsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Prindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter – Forfatteren var ogsaa dertil indbuden og tilstede – opløste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Rigernes Skilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks vanskelige Stilling erkjendtes, og den Fyrste beklagedes, som uforskyldt stedtes i samme. Under denne Tale var Prindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte standse et Øieblik; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærte sig saa rørt, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest aabenbare Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

«I Følge heraf er jeg tilbagekaldt og befalet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper – men jeg har raadført mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenlydt for mig: Vi ville være Norske og ikke Svenske! Jeg følger villigen dette Kald, at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler i Hænde til at udsprede Splid og Uorden. Hærer min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.»

[428] Efterat Prindsen derefter havde forelæst det forhen anførte aabne Brev og Kundgjørelse tilføiede han:

«Mit Løfte til Norges Sag nedlægger jeg for denne Forsamling, og fra Enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bededagen skulle vi samlede høitideligen aflægge vor Eed for Guds Aasyn.»

Efterat flere til Dagen hørende Documenter vare blevne opløste, endte Prindsen dette Møde med de Ord:

«Og nu, Medborgere! giver Hverandre Hænderne med det Løfte samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges den gode Sag. hvilken Gud velsigne!»

Prindsens Tale gjorde stort Indtryk, og Løftet gik under stor Bevægelse fra Haand til Haand uden Yttring af nogen Meningsforskjel. Derpaa red Prindsen

gjennem Byens Gader, viiste sig for Folket under Hurraraab, og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militaire, til hvilket Prindsen ogsaa talte nogle begejstrende Ord. Hele Christiania var den Dag i Bevægelse, som til Høitideligholdelsen af den største Glædesfest, og den var dog egentligen en Indgang til store Lidelser og Savn. Festligheden endtes med et stort Middagstaffel, hvortil Alle vare indbudne, som havde været tilstede ved Formiddagshøitideligheden i Palaiet.

Samme Dag ankom til Christiania en Deputation af svenske Herrer, bestaaende af Grev *Rosen*, Baron *Sköldebrand* og *Lilliehorn*, hvis Ærinde var at forelægge en fra Kongen af Sverige udstedt Proclamation til Nordmændene.[n222] For at give sit Svar derpaa et officielt Anstrøg og tillige gjøre [429] Indtryk paa de Svenske havde Regenten samlet om sig flere af Byens fornemste Embedsmænd, som opstilledes i en Række ved den ene Side af Salen. De svenske Herrer traadte ind i Salen med øiensynlig Forundring over den Maade, hvorpaa de bleve modtagne. Prindsen henvendte i stor Bevægelse nogle heftige og bebrejdende Ord til de svenske Herrer, hvori han gik løs paa de Midler, som den svenske Regjering anvendte for at vinde Norge, især paa det Hungerssystem, hvorved den vilde bane sig Vei til Rigernes Forening. «Er det saaledes – udbrød han – at Deres Konge vil vinde Norge?»[n223] Prindsen var heftig, og syntes at behage sig i at affærdige de svenske Sendemænd haanligen i de forsamlede norske Mænds Nærværelse. De svenske Herrer hørte tause paa denne haarde og ved saadan Leilighed mindre passende Tiltale, og forlode Audiencesalen lidet tilfredse med, hvad der var passeret. De yttrede sig udenfor Prindsens Gemak deels med Haan, deels med Forbittrelse over den Behandling, som var dem vederfaret.[n224] De reiste saaledes tilbage med uforrettet Sag; men deels manglede Kongen af Sverige endnu Midler til at tvinge Norge med Magt, deels stolede han vel paa den forestaaende Rigsforsamlings Beslutning paa Eidsvold, og udsatte derfor alle fiendtlige [430] Foranstaltninger. Kun Blokadesystemet fortsattes paa Kysten med Haardnakkenhed.

Inter kunde mere lægge Prindsens faste Beslutning for Dagen, at afvise enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side, som havde det fjærneste Hensyn til at gjøre Kielertractaten gjældende, end denne haanlige Affærdigelse af de svenske

Sendemænd. Derved viiste han tillige sine store Forhaabninger til sin Sags Retfærdighed, som lod ham foragte enhver diplomatisk Klogskab og den sindige Færd, der maatte lette ham Midlerne til at udføre sin store Sag. Den roligere Deel af Nationen, der ikke med Regjeringens Chef henreves til sværmeriske Forhaabninger om et heldigt Udfald, bifaldt ikke denne Prindsens aabne, men ukloge Færd, og anede sørgelige Følger deraf. Hvor meget vilde Prindsen ikke have lettet sig Midlerne til at udføre sine store Planer, naar han havde gaaet Sveriges Konge i Møde med en venligere Færd, søgt at forhale de diplomatiske Forhandlinger og med dem de fiendtlige Skridt fra Sveriges Side. Han havde hertil den gyldigste Anledning, da kun Magten midlertidigen var lagt i hans Haand, og han kunde henskyde Sagens endelige Afgjørelse til den store Forsamling, som om en kort Tid skulde møde paa Eidsvold, og veie det vigtige Statsanliggende. Han havde derved banet sig Vei til en fredsommeligere Mellemtilstand, i hvilken forberedende Anstalter kunde gjøres til at forebygge Hungersnød og samle Forsvarsmidler. Nu derimod vare alle Prindsens Skridt beregnede paa at afvise enhver Underhandling med Sverige, høit for hele Europas Øine at erklære Norges bestemte Villie at forsvare sin Selvstændighed uden noget Slags Hensyn til Kielertractaten, og han fremlokkede derved ligesaa unyttigen som uklogt den fiendtlige Adfærd fra Naborigets Side, der meget forværrede Norges [431] Stilling. Hvor megen Grund der end er til at antage, at Prindsen havde den reneste Villie til at befordre Norges Vel, kan det vel ikke nægtes, at han ei i denne Henseende førte Regjeringens Tømme med Klogskab, men gav sig i rolige og upartiske Dommeres Øine Mine af, at Ønsket om at ophøies til Norges Konge laa ved Siden af hiin ædelmodige Attraa efter at befordre Norges sande Vel. Idet vi saaledes holde fast ved den Tro, at Prindsens Mellemkomst, efterat den gamle Forbindelse var opløst, i mange Henseender var velgjørende for Norge, og beredte en lykkelig Overgang til den nye Statsforfatning, kunne vi ikke holde den Mening tilbage, at hiin nyligen beskrevne Mellemact i Selvstændighedens store Skuespil, som skjærpede Sveriges fiendtlige Foranstaltninger, var et stort Feilgreb fra Regentens Side, som med Lethed kunde været undgaaet. Hans aabne Færd kaster ingen Skygge paa hans Charakteer som Menneske, men fordunkler hans diplomatiske Evne paa den Tid

til at gjennemføre vigtige Statsanliggender.

Nogle Dage efter kom Grev Wedel tilbage fra Danmark, hvorhen han af Aarsager, som ovenfor er fortalte, var bleven nedkaldt. Wedels Kald til Danmark paa den Tid kunde ansees som et glimrende Exil fra hans Fædreland, under hvilket han overvældedes med udvortes Høflighedsbeviser, medens hans politiske Færd var en Gjenstand for Mistanke. Efterat Kongen af Danmark var bleven nødt til at afstaae Norge, var der ingen Grund til meer at holde Greven tilbage i Kjøbenhavn, og han vendte nu hjem til Fædrelandet. Han foretog Reisen igjennem Sverige, og Rygtet sagde, at Greven paa denne havde underholdt sig med flere betydningsfulde Svenske om de norske Anliggender, uden at det er Forfatteren bekjendt om Rygtet medførte Sandhed; – for ham udlod Greven sig derom ikke. [432] – Da Greven var kommen tilbage, meldte han sig strax hos Regenten, som tilsagde ham en Audience. Forfatteren var tilfældigviis i Prindsens Forgemak, da Greven traadte ind i samme til Audience. Da Wedel saae Forfatteren, gik han ham i Møde, hilsede ham, og spurgte ham med Heftighed temmelig høit: «Hvad er det for dumme Streger I gjøre her i Norge?»– Han trak nu Greven hen i en Vinduesfordybning, og underrettede ham om, at Stemningen i Christiania, og ogsaa blandt de her Tilstedeværende, var saadan, at slige Udladelser ikke vilde være paa det rette Sted, og sagde derhos, at han endnu samme Aften vilde indfinde sig paa Bogstad for at sætte ham ind i Sagernes sande Sammenhæng. Greven beqvemmede sig derfor til en roligere Fremgangsmaade og blev, efterat han efterhaanden havde hilset paa sine Bekjendte, indledet til Prindsen. Samtalen imellem dem blev ført saa høirøstet, at den opvakte deres Opmærksomhed, som vare forsamlede i Forgemakket, hvor meget end den fornuftige Deel af samme søgte at aflede den fra den urolige Scene. Ordene trængte ikke fra Prindsens Cabinet ud i Forgemakket, men de høie Toner antydede heftige, alvorlige og mindre end venskabelige Discussioner. Greven fortalte siden Forfatteren, at hans Samtale med Prindsen var gaaet ud paa Dagens store politiske Spørgsmaal. Prindsen havde da ogsaa henskudt sig under Nationens almindelige Bifald til den af ham valgte Fremgangsmaade, og lagt sin Sag i det guddommelige Forsyns Haand, som ikke vilde, at Uretfærdighed skulde seire, og Sandhed og Ret forgaae, hvorhos han yttrede

Haab om Englands Understøttelse af Norges Selvstændighedssag. Greven derimod beraabte sig, til Understøttelse for sine Anskuelser, paa de europæiske Magters Villie, paa Norges Svaghed til at imodstaae en saadan Magt, og [433] lagde Vægt paa at Tiden nu var kommen til at forene de skandinaviske Riger under en constitutionel, paa begge Rigers indvortes Forhold grundet Forfatning. Han meente, at Regenten var forpligtet til at høre, hvilke Forslag Kongen af Sverige havde at gjøre, førend han afviiste al Underhandling, og at han uforbeholdent burde forelægge Folkets Repræsentanter alle Omstændigheder i en aaben og upartisk Fremstilling. Striden endtes uden Resultat. Utilfredse, for ei at sige forbittrede, skiltes begge fra hinanden, og paa Grevens Ansigt sporedes, da han med stærke Skridt traadte ud i Forsamlingen, den høieste Grad af en oprørt Sindsforfatning, hvis Heftighed dog beroligedes ved Samtale om ligegyldige Gjenstande med flere af Grevens Venner og Bekjendte i Forsamlingen. I en roligere og fortrolig Samtale paa Bogstad samme Aften gjorde Forfatteren Greven bekjendt med Tingenes sande Stilling, og søgte at afholde ham fra den raske Indgriben i Tingene, hvortil han følte et indvortes Kald, og som laa i hans Charakteer. Greven var vant til af sine Landsmænd at modtage Beviser paa Høiagtelse, og at tage virksom Deel i Landets vigtige Anliggender; han havde djærvt Mod til at sige reent ud sin Mening, ubekymret om i hvis Øren den faldt, og den Tanke var ham utaalelig, at han nu skulde behandles som en Fædrelandets Forræder, og nødes til at lægge Skjul paa en Overbeviisning, der hvilede paa Sandheder, som han meente laa klart for hver Mands Øine. Da han imidlertid, fornemmeligen gjennem sin Svigerfader, Kammerherre Anker, blev nøiere bekjendt med de sande Forhold i Fædrelandet paa den Tid, overbeviistes han om, at det vilde være et unyttigt Arbeide at ville bringe Prindsen og hans Tilhængere til at forandre den tagne Beslutning, eller svække deres Haab om en fremmed, især engelsk, Understøttelse, [434] da dette Haab næredes ved de ofte gjentagne Bemærkninger til Roes for Nordmandens kjække Modstand, som gjordes af engelske Journalister og gjentoges af danske og norske Blade. De bleve saaledes enige om at forholde sig aldeles passive, og om end ikke fornægte sin Tro og Overbeviisning, saa dog ikke foretage noget positivt, i dette Øieblik aldeles unyttigt, Skridt til at forandre de nærværende Forhold, i det Haab, at der inden Rigsforsamlingen sattes, og især paa den, vilde

fremkomme Oplysninger om Tingenes sande Stilling, der vilde forandre Regentens og den større Deel af Folkets Anskuelser om Rigets politiske Stilling.[n225]

Den befalede Bededag høitideligholdtes i Christiania den 25de Februar, og Prindsen, omgiven af sin Stab og escorteret af Stadens Borgergarde med et Detaschement ridende Jægere, begav sig Kl. 11 Formiddag igjennem det *en haie* opstillede Militaire til Hest fra Palaiet til Kirken. Der opførtes foruden den almindelige Orgelmusik ogsaa Sangmusik af Hovedstadens bedste Sangerinder, hvis virkelig store Talent paa den Tid ofte sattes i Bevægelse. Biskop Bech holdt Indledningstalen, og efter denne opløstes Prindsens Kundgjørelse. Derpaa forlod Prindsen sin Kirkestol og steeg ned i Kirken til en ved Choret anbragt Forhøining, som han besteeg, omgiven af sin Stab, af Hovedstadens vigtigste geistlige og verdslige Embedsmænd og af Byens Repræsentanter. Nu opfordrede Biskoppen den forsamlede talrige Menighed, der udfyldte [435] hver Plads i Kirken til Edens Aflæggelse, hvilket skede idet Regenten og den forsamlede Mængde med oprakte Fingre svore paa: «at ville hævde Norges Selvstændighed, og vove Liv og Blod for det elstede Fædreland.» Prindsen selv var dybt bevæget, og den høitideligste Stemning sporedes hos ham som hos alle Tilstedeværende. Efter Edens Aflæggelse henvendte Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale:

«Gud den Almægtige har hørt vor Eed. Han kjender min Oprigtighed, og han vil skjenke mig Kraft og Viisdom til at udføre det store Værk til Folkets Frelse, og dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab staaer til Forsynet, som vil velsigne vor retfærdige Sag formedelst den Samdrægtighed, der besjæler os Alle, og paa hvilken den Pagt, vi have indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Huus!»

Efterat Thaarups Hymne: «Gud Jehova, vi prise Dig» var afsjunget, holdtes nu den egentlige Prædiken af Biskop Bech, hvis Taler sjelden vare udmærkede, men aldrig maadelige, og af ham opløstes efter Prædikenens Slutning adskillige Documenter angaaende Norges politiske Forhold. Acten endtes med et Recitativ henvendt til Prindsen, og med et Udraab af Biskoppen, hvori hele Forsamlingen istemte: «Held for Norge, Held for Norges Regent!» Denne Hylding besvarede

Prindsen fra Kirkestolen med de Ord: «Elskede norske Folk! Modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn. Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Eder, og Gud skal velsigne os Alle.» Høitideligheden gjorde et dybt Indtryk paa den hele Forsamling, og der var vist ingen for sit Fædreland følende Nordmand, til hvilken politisk Farve han end monne høre, som jo forlod denne Høitid med et rørt Sind [436] og de varmeste Ønsker for Norge. Forfatteren veed aldrig at have bivaanet nogen Kirkehøitid, hvorved han som Nordmand har følt sig mere bevæget. Høitidshandlingen feiredes paa samme Maade over det ganske Land, og det kan ikke nægtes, at den Virkning, som var beregnet, ved den at begeistre Nationen for Selvstændighedens Sag i Prindsens Forstand, i en høi Grad opnaaedes, endskjønt ikke alle Sværgende gave den Prindsens Fortolkning.

Efterat Prindsen saaledes havde helliget sin Beslutning og for Guds og Menneskenes Øine bekræftet Selvstændighedens Sag, var han betænkt paa at organisere den norske Regjering. Han oprettede i den Anledning 5 Departementer, til hvis Chefer han udnævnte følgende Mænd under Navn af Regjeringsraader; nemlig:

Generalmajor Haxthausen til Chef for første Departement for Finantserne, og til Medlem deraf Kjøbmand Carsten Tank.

Jonas Collett, Amtmand i Buskeruds Amt, udnævntes til Chef for andet Departement for de indre Anliggender.

Conferenceraad Sommerhjelm til Chef for tredie Departement for Justitsvæsenet.

Raadmand Niels Aall til Chef for fjerde Departement for Handels- og Toldfaget.

Conferenceraad Carsten Anker til Chef for femte Departement for Fabrik-, Skov- og Bergvæsen.

Kammerherre Rosenkrantz udnævnedes til Regjeringsraad og Directeur for Rigsbanken.

Til samme Tid oprettedes en Committee for Oplysningsvæsenet, det lærde og Almueskolevæsenet, samt for geistlige Embeders [437] Besættelse, til hvis

Medlemmer udnævntes Biskop Bech, Professorerne Treschow og Sverdrup.

Regjeringsraaderne tildeeltes en Rang lige med No 2 i den gjældende Rangforordnings 2den Classe.

Med Hensyn til dette Valg have vi kun lidet at tilføie. Vi have deels i det Foregaaende havt Leilighed til at fremstille Enkelte iblandt disse Regjeringsraader for vore Læsere, deels vil Historiens Fremskridt give os Anledning til at gjøre os bekjendt med deres Værd og Indflydelse paa Fædrelandets Anliggender. Alle vare de tilvisse besjælede af den varmeste Iver for Selvstændighedens Sag; Alle glædede de af ædel Varme for Fædrelandets Held og Lykke; Alle vare de – saavel de, der gjemmes i Gravens Skjød, som de der endnu leve – Prindsen og den Sag, til hvilken de havde svoret, oprigtigen hengivne, og de ivrigste og competenteste Forsvarere for hans Færd under paafølgende vexlende Skjebne. I Regjeringsvæsenet kunde de ikke være lige øvede; thi Nogle havde deri aldrig taget Deel. Statsstyrelsens simpleste Former maatte endog være Enkelte af dem ubekjendte, og Statsvidenskaben i sin daværende Skikkelse havde Ingen af dem grundigen studeret. Men overhovedet maa det siges om dem, at de ved deres Færd, som Medlemmer af Statsraadet under den korte Selvstændighedsperiode, ikke beskjæmmede det trufne Valg, ligesom de og, endskjønt faste i deres politiske Tro, hørte til de moderateste og toleranteste af Selvstændighedspartiet. Nogle af dem satte deres borgerlige Velfærd paa Spil under deres Deeltagelse i Statsstyrelsen, og reiste sig aldrig af den Forstyrrelse i deres private Stilling, som derved forvoldtes dem, endskjønt de ved Fratrædelsen under Regeringsskiftet intet Vederlag forlangte for [438] deres Opoffrelse.[n226] Nationen skylder saaledes disse Mænd Erkjendtlighed, og Historien vil give dem som et Statsraadssamfund det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandsk Sind, og at de med Klogskab og Værdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814, viiste Flere blandt Statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilbørligen er bleven paaskjønnet.

Haxthausens Udnævnelse til Finantsminister var vistnok et mindre heldigt

Valg. Forfatteren vil ikke paatage sig at fælde Dom over en Mand, som Faa af vore Landsmænd forstode at bedømme, og hvis Færd som Embedsmand han havde liden Leilighed til at kjende; men med Vished tør det vel paastaaes, at han ikke var Finantsmand i den Forstand, som det under Landets daværende Stilling kunde behøves. Desuden var han i den sidste Tid saa overlæsset med Forretninger af forskjellig Beskaffenhed, at han med Føie kaldte sig selv den Stundesløse.[n227] Denne Overlæsselse, der ikke passede sig for en Mand, der havde mere Embedsdygtighed i en bestemt Retning end Forretningsvane i den ham anviiste Embedsvirksomhed, gav Anledning til en skjødesløs Behandling af hans Embedssysler, som blev straffet haardere, end han fortjente, fordi Anklagen stilede til en Brøde, som ei var hans.

Tank var meer en færdig Regnemester end duelig Financier, og i hans Hoved spøgede mange underlige Finantsplaner.

[439] Det er imidlertid mere som Storthingsmand end Statsrand han har viist Svaghed i denne Henseende; thi under sin korte Finantsbestyrelse, hvori Haxthausen tog liden Deel, søgte han at hindre betænkelige Skridt i Pengevæsenets Sag, og da dette ikke lykkedes ham, tog han allerede i Sommerens Løb sin Afsked.

Amtmand Jonas Collett var allerede forud bekjendt som en dygtig og for sit Kald ivrig Embedsmand, og som saadan findes han af Regjerings-Commissionen i Krigens første Aar anbefalet sin Konges Naade. Det faldt i denne agtede Embedsmands Lod, som nu efter et virksomt og gavnrigt Embedsliv lever rolige Dage i sin Alderdom, at vise sit Fædreland de meest vigtige Tjenester, hvorom Historien senere hen har at tale.[n228]

Raadmand Niels Aall var en i sin Virkekreds høit agtet Handelsmand, der allerede før havde viist sin Dygtighed til at udføre offentlige Forretninger. Formedelst sin Sprogfærdighed, sine Handelskundskaber og mangesidige Dannelse, sin Anstand og Agtelse bydende Væsen maatte han være særdeles skikket til at indtræde i det nye Statsraad, og den Maade, hvorpaa han udførte de ham af Christian Frederik overdragne Forretninger, viiste, at han var sin Konges Tillid værdig. Tidlig gik han ud af en Stilling, i hvilken han gjorde større

Opoffrelser end de Fleste af sine Landsmænd, men det lykkedes ham forinden [440] i Forening med Statsraad Collett at udføre med Klogskab og Held et vanskeligt Fædrelands Anliggende i det farlige Overgangs Øieblik.[n229]

En mindre bemærket Indflydelse har Statsraadets simple Organisation, strax da den skede, havt paa Rigets indvortes Bestyrelse, og den bør ikke glemmes af vore Landsmænd. Saa simpelt deres Væsen var, ligesom en Fortsættelse af deres forrige Stilling[n230] og af de simple Livets Former, som de forlode, saa tilgjængelige vare deres Personer paa deres høie Poster, saa let for Statens Borgere med dem at afgjøre sine Forhandlinger med det Offentlige. Ingen Audiencegemakker, ingen besværlig Linie af Tjenere at gjennembryde, ingen underdanig Ærbødighed for den ophøiede Embedsmand. Deres Dør stod aaben som en Privatmands for ethvert Besøg, og naar de vilde udføre vigtige Dele af sit vanskelige Embede, maatte de lukke sig inde i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strængere Ceremoniel; thi deres Mængde var for stor, som nærmede sig hans Gemak; men man behøver kun at sammenligne Forgemakkernes Qvaler ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskjel at kjende.[n231] [441] – Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanskelige Stillinger, og i et for den gamle Forenings Bestandighed kritisk Øieblik. Han maatte drage Nordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Adgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Væsen, hvorved de Store her i Landet meest drage Folket til sig. Prindsen var desuden en i Sandhed høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfjærne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stiil i de høieste Embedsmænds Færd og Væsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vedbleven som en Arv fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forgjæves vilde Forsøget være, under vor Tids Nivellering af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andensteds besvære Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale.[n232] Denne Simpelhed er i vort Fædreland som en Naturlov, grundet i Landets physiske og moralske Forhold. En Tendents til en Forandring heri skede fra den høieste Haand strax efter Kongevalget, da et Hofceremoniel

med sin uvæsentlige Glands i gammel Stiil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjerneskud, og den gamle Simpelhed vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Rigernes Konge omgiver sig med [442] langt større Simpelhed i Norge end i Sverige, som en Følge af Frænderigernes forskjellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpelhed har han rodfæstet sig i vore Hjerter.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, kom dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udkaarede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bevirke en Freds- eller idetmindste en Neutralitetstilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han havde gjort et langt Ophold i England i det kjøbenhavnske asiatiske Compagnies Anliggender, og han der havde dannet sig en Forbindelse med flere betydningsfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatiske Kløgt og den fine Omgangstone, som kunde bane Vei til Ærendels heldige Udfald. Til dette Forsøg paa at stemme det engelske Ministerium gunstig for sin store Plan bestyrkedes Prindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Fredsbudskab og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangernes Udvexling. Kielertractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelste Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Skridt fra Englands Side, der imidlertid snart ombyttedes med mere fiendtlige Foranstaltninger, saasnart Norges Vægring ved at forene sig med Sverige blev bekjendt. I et Brev til Admiral Lütken af 13de Februar yttrede Prindsen sin Glæde over dette fredelige Skridt fra Englands Side, og befalede det bekjendtgjort i Aviserne. «Conferentsraad Ankers Sendelse – siger han – kan nu faae mere Autenticitet, og [443] en Kutterbrig kan overføre ham.» Han overdrog derhos Capitaine, senere Statsraad, Fasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Søofficeers Dygtighed og Fædrelandssind, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Reise.

C. Anker udstyredes med en Instrux, som gjorde ham bekjendt med hans

Ærendes Beskaffenhed, og foreskrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Prindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekjendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mægle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandskrigen paa en anden Maade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Prindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Prindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Onde paalagde han ham «at handle med Conduite og efter Omstændighederne.» Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Glocester[n233] vilde bane ham Vei til at indhændige Prindsregenten Prinds Christians Brev. Iøvrigt henviiste han Anker til den danske Consul i London, hvis Veiledning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fordeelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og østersøiske Havne, [444] og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Prindsen lagde saaledes samme Vægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regjering, endskjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutningen paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Følgen vilde blive «ved at overlade et Folk saa ufortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hevn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge», hvorhos det paalagdes Anker «aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os.» For at give Underhandlingerne mere Vægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekjendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag.[n234] I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at

møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fastlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Prindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtligen «at tolke dem de Følelser af Ærbødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, [445] som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder.»[n235] I disse Breve indsluttedes Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, «hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Prindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Øieblik.» Han medgav tillige Anker et Brev, som skulde fra England oversendes Prcesidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, «at den norske Nation, som [446] Kongen af Danmark havde afstaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Øieblik, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse.[n236] – Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gjøre en Reise over til Holland for at vinde Prindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Prindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Ankers Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen. Greven af Liverpool tilstod Anker en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfylde sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anker til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rokke de allierede Magters Beslutning angaaende den skandinaviske Halvøes Forening vilde være forgjæves. Da imidlertid Anker var bleven indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig formedelst gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de [447] Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeblivelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve

hævede, var Norges Skjebne afgjort, og Statsroret lagdes i andre Hænder.[n237] Strax efter Carsten Ankers Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Anker, til England i lignende Ærende. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formanende Mænd i England. I Følge Prindsens Fuldmagt bemyndigedes han til «som hans overordentlige Gesandt hos Prindsregenten af Storbrittanien og Irland at pleie de gjenoprettede Venskabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds.» – Det blev ham derfor paalagt, at antage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakteer ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Skulde end denne Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paaskud af at sørge for sin Helbred, «for at pleie de tjenligste Connectioner, og benytte hver fordeelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.» I det Tilfælde, at Carsten Anker skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. – Denne ærværdige Olding gjorde imidlertid denne Reise meget nødig. Han var en fortrolig Ven af Grev Wedel, deelte hans politiske [448] Anskuelser og nærede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held.[n238] Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med uforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredie Deputation, hvorom vi senere have at tale.

Syvogtredivte Capitel

n239

Efterat Forfatteren saaledes havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Anskuelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjæke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielertractaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Vanskeligheder ved Tilveiebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Vistnok listedes endnu betydelige Partier Korn- og Fedevarer over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Nøden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Følgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misvæxten 1812 havde frembragt. – Den unyttige Syssel, som var Forfatteren med Flere overdragen, at udarbejde Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev [449] Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Han var imidlertid indkaldt af Regenten og maatte af ham forløves, medens Prindsen paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Anledning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forkorte et piinligt Ophold, søgte Forfatteren Audience hos Prindsen. I denne yttrede han, at det skulde gjøre ham ondt, om han havde paadraget sig Prindsens Unaade ved sine frimodige Yttringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Prindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove derpaa at lægge nogen Vægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at røgte sine besværlige Privatsysler, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Prindsen svarede ham i forbindtlige Udtryk, at han var overbeviist om hans Fædrelandssind, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Ærende at befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilførsel i Byerne mellem Christiania og Christiansand. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Prindsens Villie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et

Agtelsestegn, end et Ærende af nogen Betydenhed, og han kunde paa den Vei meget lidet udrette. Overalt var man paa den Tid beskjæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Eidsvold, og Alles Tanker vare henvendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Prindsens Bestemmelse skulde et forholdsmæssigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af den præsumerede Afhængighed af Prindsens Villie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange [450] blandt de valgte Krigsmand viiste Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelst deres Indsigter og rene Fædrelandssind, uden Hensyn til Stilling. Vist er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Tarv raadede i disse Valg i By og paa Land.[n240]

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Eidsvold, søgte Prindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Bekjendtgjørelser udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Vei gjordes Nationen bekjendt med de Partier Kornvarer, som det ugentligen lykkedes at liste over fra Danmark til Norge gjennem de fiendtlige Krydsere, hvormed Nordsøen var opfyldt. De gamle Frænderiger vare adskilte, men Hjerterne hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endskjønt de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Adfærd mod norske Kornkjøbere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Nogle af dets endog høiere Embedsmænd udsatte sig for Ubehageligheder formedelst deres [451] Deeltagelse i Norges Skjebne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakteer tro, opfyldte han redeligen den indgangne Fredspagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviser paa, at han bar sine gamle Undersaattere i et kjærligt Sind. Iøvrigt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer sikker paa Nationens

Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvstændighedens Tilhængere voxede, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldstændige, og omsider endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddeeltes kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Træst og Opmuntring for det selvstændige Norge og Haab om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene denskandinaviske Halvø. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvstændighedsideen rodfæstede sig saa dybt i Gemytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Haab om Englands Bistand, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvstændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke før Rigets Repræsentanter vare blevne forsamlede paa Eidsvold, og Regenten havde overbeviist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan vare de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Øine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gjennem Statssecretariatet: «at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest beroligende Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold.»[n241] Som Organer for den [452] norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, nemlig *the morningpost* og *the courier*, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Priis. I Følge disse Yttringer glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes djærve Tænkemaade og Afsky for fremmed Aag udhævedes. Det hedte dernæst: «I England yttredes en almindelig Fryd derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde have understøttet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde opfyldt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at bevirke dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig.» Dertil føiedes den sikkre Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Farten mellem Danmark og Norge vilde blive uforstyrret. Der yttredes fremdeles i *morningpost* det Haab, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den kjække svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at sikkre de

Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Vei, deels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, deels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige sit Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. – Under 22de Marts bekendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England [453] værende norske Fartøier, men at der ikke destomindre udklareredes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fødemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Slags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil føiedes, at de ovenfor anførte Ytttringer havde vakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Løbeild over det hele Rige. Den styrkede i høi Grad Selvstændighedens Tilhængere i deres Anskuelser om Landets Stilling og opvakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som ønskelig. Det ene Parties Tilhængere voxede, det andet Parties aftog. – Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkeligen gaves nogle lyse Punkter for Selvstændighedens Sag. Det var endnu aldeles ikke afgjort, hvorvidt de Allieredes Indfald i Frankrige for at tvinge Napoleon til ydmygende Fredsbetingelser vilde faae et heldigt Udfald; thi Seiren var snart paa den ene, snart paa den anden Side. Dersom de Allieredes Armeer igjen joges ud af Frankrige, og det lykkedes Napoleon at flytte Krigen igjen over paa Fiendens Grund, saa maatte det store Forbund anvende sine Kræfter paa en langt anden politisk Plan end Skandinaviens Forening. Det syntes derhos utvivlsomt, at der paa den Tid herskede en vis Kulde mellem Sveriges Kronprinds og det store Forbunds Formænd, formedelst den Langsomhed, hvormed den svenske Hærmasse rykkede ind i Frankrige. Det syntes virkeligen som Sveriges Kronprinds i Februar og Marts Maaneder forsinkede sin Marsch til Frankrige med Flid, enten af Ulyst til som Fiende at betræde sit gamle [454] Fædrelands Jord, eller for at spare sine svenske Tropper til Udførelse af sin Plan i Norden. I Januar Maaned fulgte den ene Parolbefaling

efter den anden til de ham underordnede Afdelinger af den allierede Magt til at rykke mod Fiendens Grændse, medens Kronprindsen endnu gjorde sig Haab om, at Norges Forening med Sverige vilde foregaae i Mindelighed. Den 12te Februar var endog hans Hær saa langt fremrykket, at han havde Rhinfloden for sig, og udstedte en Proclamation til det franske Folk, hvori han udtrykte sine Følelser ved at maatte betræde Frankriges Grund som nødtvungen Fiende, fordi han som Sveriges Kronprinds maatte gjøre dette Riges Sag til sin egen.[n242] Men da han blev underrettet om Nordmændenes Selvstændighedsplan, maatte han vel ane det Brug, han vilde komme til at gjøre af sine Krigere, naar han ikke skulde forfeile det Maal, hvortil han under alle sine politiske Planer i de 2 sidste Aar havde sigtet. Fra den Dag af bleve hans Ordres sjeldnere, hans Armeecorps rykkede langsomt frem, og hans svenske Krigere løsnede neppe et Skud til Understøttelse for de Allieredes Sag. Der taltes saaledes om Bebreideljsr fra de øvrige Overgeneralers Side, om Kulde imellem Kronprindsen af Sverige og Forbundets Fyrster, og endog om Misnøie i selve den Troppeafdeling, som var under hans Commando, og det maatte være tilladt paa saadanne Omstændigheder at bygge Haabet om Sveriges formindskede Vægt i det store Forbund, eller om, at et andet Udfald af Krigen end forventedes kunde frembringe nye politiske Phænomener. – Snart stillede imidlertid Krigslykken sig afgjørende paa de Allieredes [455] Side; Napoleon blev afsat, og de Allieredes Planer udførtes i den Stiil og det Omfang, hvori de vare aftalte.

Fra flere Egne i Norge indløb derhos paa den Tid Efterretning om den Enthusiasme, som det af Prindsregenten besluttede Selvstændighedsværk opvakte hos Nationen. Saaledes indgav Generalkrigscommissair Vibe, hvem det var befalet at reise til Bergen for at foranstalte det Fornødne i Anledning af den indtrufne Regjeringsforandring, en Indberetning hvori han skildrer den Stemning, som han havde fundet i de Egne af Landet, han havde gjennemreist. «Med Glæde – siger han – havde jeg den Lykke at være Vidne til saa mange skjønne Optrin, der udmærkede det bergenske Folks ædle og fædrelandske Aand.» Efterat have berettet med hvor megen Enthusiasme Bededagsfesten var feiret, vedblev han: «Paa min Reise gjennem Stiftet havde jeg Lejlighed til at bemærket Almuens hæderlige Tænkemaade;» og efter at have givet derpaa flere

Beviser, slutter han med de Ord: «Saaledes er det bergenske Folks Stemning, som sikkerligen i Hengivenhed og Troskab ei giver Nogen af sine Landsmænd efter. En Stat, der har saadanne Borgere, er uovervindelig, og er en Fyrste som Deres Kongelige Høihed værdig.» Det var ogsaa i Bergen at denne Enthusiasme for Selvstændighedens Sag herskede i den høieste Grad, og fortsattes indtil dens sidste Aandedræt. Nordal Brun, bekjendt som en af Norges meest veltalende og kraftfulde Prædikanter paa den Tid, slyngede sine Banstraaler mod Selvstændighedens Modstandere[n243] og iblandt denne Byes [456] Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvstændighedens Sag sine djærveste og varmeste Forfægtere.

Ogsaa i Trondhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hævde Norges Selvstændighed. I Bladet Tiden[n244] indrykkedes derfra en Opfordring, hvori der yttredes: «at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvstændighed eller bukke under for fremmed Aag.» Norge prisedes lykkeligt, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav Folket sit tabte Mod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, «og til at afgive en Deel af vor Formue til vort gjenfødte Fædrelands Tjeneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen vilde handle for Norges Selvstændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Repræsentativer, som vi vide have undergravet Landets Velstand, men sand Værdi, hvorved hine kunne være overflødige– – –». Ved Siden af denne Opfordring lagdes et Sammenskud af 1720¾ Lod Sølv, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Skillemynt, 124 Skpd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler.[n245]

Prindsen svarede derpaa:

«Med sand Erkendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trændelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indbydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydelige Sammenskud vidner om.

«Et Folk hvis Sønner i Gjerningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den [457] Selvstændighed, under hvis Ly Borgerfrihed og Lyksalighed ene trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud

den Almægtige tør det haabe, at nyde Løn for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage.

«De Krigere, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, ville dobbelt glæde sig ved om fornødent at værne om deres Velgjøreres Eiendom.

«Anvendelsen af den subscriberede rede Valuta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Tronhjems Stift, saasnart en Nationalbank træder i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det Hele dobbelt gavnende Maade.

«Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkendtlighed forbunden.»

Regentskabet i Norge Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid hørte ikke alle Repræsentanter, som Trondhjem sendte til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Selvstændighedens ivrige Forfægtere, og iblandt Amtets Afsendinger vare Nogle, som i det mindste vaklede i den stærke Tro.

Denne Varme for Selvstændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især nærmest omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere; thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Nød, som standsede Næringsveie forvoldte, Enthusiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Aabning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at [458] ordne Landets indvortes Anliggender. Saaled bestetes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkekasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkekasse efter de samme Regler og Grundsætninger, som ere paabudne i Fundationen til den almindelige Enkekasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indskud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. – Det var rimeligviis for at opmuntre Landkrigere, styrke deres

Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at fægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts afskaffede Spidsrodsstraffens Anvendelse ved den næste Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. «Jeg har den Forventning – siger Regenten i Indledningen til denne Anordning – at der for Fremtiden skal findes ganske Faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Følelse af Ære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Æresfølelsen og Helbreden mindre krænkende Straffe anvendes.

For at lette den private Providerings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjuncturer, og formindske Skatteydernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrg, der om Laan til Armeens Brug var udskrevet i Agershus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt hvilken laa i den strænge Vinter, som havde hindret Indførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammenkalde den første Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjentes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, [459] ligesom Yderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Yderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, til hvilken Ende de havde at henvende sig til Fogderne, som Befaling at erlægge Beløbet af Godtgjørelsen var given. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capiteltaxter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ ß. N. V., Bygget til 34 Rbd. 12 ß. og Havren til 23 Rbd. 48 ß. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærket kun, at Conjuncturerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde saa meget forværret sig, og Pengenes Værd var efterhaanden saa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes imidlertid ikke. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den stage Blokade af Norges Kyster gjennem fiendtlige Skibe. Men i

de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordsøen forsvundne, og de svenske Krydsere kunde formedelst den strænge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Capere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Villie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbeviist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trudsler og alvorligste Midler til at bøie Nordmandens Haardnakkenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte [460] Norges Mangel var en af de lokkende Midler, hvoraf det betjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trudslerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviiste det i Danmark og de østersøiske Havne.[n246] Senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gennemkrydsede Nordsøen i alle Retninger, forøgedes betydeligen Provideringens Vanskelighed.

Naar Provideringens Sorger og den Nød, som standsede Næringsveje maatte frembringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paalagdes Nationen formedelst Selvstændighedskrigen, ikke overvættes store. Byrdefulde Reqvisitioner til Armeens Brug fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form, men med større Lethed formedelst de slette Penge. Der udskreves vistnok Heste til Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. Forøvrigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udstedelse af de saakaldte Prindsesedler, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selvstændighedsperioden udstedtes 3½ Million Rigsbankdaler – en Sum som i Sommerens Løb flere Gange fordobledes. Men Byrden af disse Repræsentative, som ikke hvilede paa noget Fundament, væltedes paa Efterslægten.[n247] Vistnok stilledes nogle Summer ved frivillige Bidrag [461] til Regentens Raadighed; men denne Udskydelse af enkelt Mands Godgjørenhed fylder ikke Statskassen i nogen betydelig Grad, og de meest høittalende Patrioter manglede deels Evne, deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets

Alter i Selvstændighedsperioden. Der viiste sig saaledes ikke nogen alvorlig Yttring af denne Slags virksomme Fædrelandskjærlighed, og mestendeels kun paa den mindre formuende Haand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld. Mange fædrelandsksindede Nordmænd stolede desuden ikke paa et heldigt Udfald af den store Setvstændighedssag, og der var saaledes ingen samstemmig Villie til at understøtte den Tvivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller glede nødtvungne, og i Gavmildhedens meest indskrænkede Maalestok, med den almindelige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, forøgedes Rygterne om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selvstændighedens Sag. Vi have henpeget paa det grundede Haab, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger bedaarede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en modig Beslutning. – Ved Siden af disse Rygter lagdes senere hen bestemte Efterretninger fra England om formanende Mænds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppositionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at understøtte Sveriges Planer. *Whitbread* bragte Sagen paa Bane i Underhuset. Han [462] spurgte om Regjeringen virkeligen havde givet Befaling til at tvinge Norge ved Hunger til at underkaste sig Sverige? Spørgsmaalet besvaredes af Ministeren undvigende. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Overhuset, idet han paastod, at den brittiske Politik havde faaet en Plet, som ei kunde udslettes ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdiggjort. Han opkastede det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne Forholdsregler, som de der nu vare valgte mod Norge; om samme kunde forsvares efter Folkerettens Grundsætninger; om Sverige med Rette kunde fordre saadanne Begunstigelser af Storbrittanien, og om sund Politik gjorde dem tilraadelige? Han udbredte sig med stor Veltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste, ældre og nyere, Forfatteres Meninger, og besvarede alle de fremsatte Spørgsmaal benægtende. Sit kraftfulde Foredrag endte han med en Bøn til Prindsregenten, at han vilde give Befaling til at ophæve den besluttede Blokade. – Kun svage vare de Grunde, hvormed Ministrene forsvarede sig, og

disse gjendreves med Kraft af Lorderne Grenville og Holland. Ved denne Leilighed faldt mange bittre Ord fra Oppositionens Side over Sveriges Politik. Ved Diversionen til Holsteen – hedte det – havde Kronprindsen udsat den fælles Sag for stor Fare, han havde kun havt Sveriges Interesse for Øie, og tøvet saa længe, at han ikke før 16 Dage efter Slaget ved Montmartre, og efter at al Fare var forbi, havde viist sig uden Armee i Paris. Men alle disse tordnende Taler udrettede Intet for Sagen. Ministrene seirede med 113 mod 31 Stemmer, og det besluttedes at understøtte Sveriges Planer mod Norge. Flere af Overhusets hæderligste Medlemmer, endog kongelige Prindser, indgave en Protest mod «de ædle Nordmænds skammelige [463] Undertrykkelse.» Udenfor Parlamentet fandt Oppositionens Yttringer i hele England deeltagende Gjenklang.

Det var ikke at undres over, om Selvstændighedens Forsvarere benyttede saadanne Materialier til at understøtte det store Værk, og de havde vel god Grund til at nære de bedste Forhaabninger; thi de hørte paa den offentlige Vei Lidet eller Intet, som kunde nedbryde dem. Det var først da den norske Regjering var vis i sin Sag, og da den forudsaae Udfaldet af Rigsforsamlingens Overvejelser, at den anden Side af Sagen igjennem andre, hine modsigende, Efterretninger forelagdes Nationen. Det er saaledes vist, at hine Forsvarstaler, der udrevne af fremmede Blade indskjødes i vore Tidender, gjorde stor Virkning i Nationen. Forenede med de bestemte Yttringer, som udgik fra Regjeringen selv med Hensyn til Norges Evne og Villie til at forsvare Norges Selvstændighed, styrkede de dennes trofaste Forsvarere, bragte dem som vaklede i Troen til en bestemt Beslutning, og sløvede deres Vaaben, som ikke stolede paa et heldigt Udfald. – Prindsen lagde en fast Tillid til sin gode Sag og et eensidigt Haab til den udvortes Politik som en Fodskammel for sin Trone; til dette Maal sigtede aabenbart alle hans forberedende Skridt før og under Rigsforsamlingen, og derefter indrettede han de Bekjendtgjørelser om udvortes og indvortes Statsforhold, som han gav Nationen til Priis. – Antallet af Selvstændighedens Tilhængere voxede derfor fremdeles betydeligen, og beholdt jo nærmere Rigsforsamlingen, jo større Overvægt. Forfatteren saae blandt Regjeringsraadets Medlemmer Mænd, der havde havt samme Begreber som han om Fædrelandets politiske Stilling, og yttret samme Tvivl om Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed mod

dens talrige udenrigske Fiender, og som nu vare blevne dens ivrige [464] Forsvarere. Før han drog fra sit Hjem til Eidsvold, samledes en lille Kreds af Repræsentanter i hans Huus for at overlægge om Rigets Anliggender, og samtligen yttrede de Meninger overensstemmende med hans om Fædrelandets Stilling. Men da de kom Selvstændighedens Brændpunkt nærmere, skiftede Nogle af dem Mening, og bleve de ivrigste Forsvarere af Prindsens Beslutning. Da Norges Mænd samledes fra alle Rigets Egne og vexlede deres Ideer med hverandre paa det Sted, hvor Rigernes Skjebne skulde afgjøres, da forandredes Anskuelserne, Lidenskaberne kom mangenlund i Bevægelse, de forskjellige Partier fik en bestemt Farve, og som i Krige paa Liv og Død taaltes ingen Neutralitetstilstand.

I Midten af Marts Maaned indløb Kongen af Danmarks Ordres til Cheferne for den i Norge stationerede Flotille, at afgaae til Danmark med de Orlogsfartøier, som vare under deres Commando, hvortil var føiet den Erklæring, at dersom de ikke inden 1ste Mai havde forføiet sig did, vilde de blive anseete som udtraadte af dansk Tjeneste. I Anledning deraf skrev Prindsregenten under 30te Marts til Contre-Admiral Lütken, at han som Kongeriget Norges Regent vel erkjendte Kongen af Danmarks Ejendomsret til de i Norges Havne værende Brigger, men følte sig tillige forpligtet til «at bevare denne Søstyrke i Norges Tjeneste, saalænge den til sammes Forsvar der fornødigedes, og fornemmeligen indtil Kongen af Danmark havde erkjendt Norges selvstændige Regjeringsforfatning.» Han erklærede derhos, at han ei vilde tillade Briggernes Afgang, men fordrede, at de Officerer, som ei vilde sværge Norges Sag, skulde nedlægge deres Commando, og give deres Æresord for, ei at ville udføre nogen voldsom mod Prindsens Ordre stridende Handling; «i modsat Fald, siger han, seer [465] jeg mig nødt til at betage dem Muligheden til saadan mod god Orden og Rolighed stridende Adfærd.» Han forudsatte i dette Brev, at de norskfødte Officerer ei vilde svigte deres Fædrelands Sag og gaae over i en fremmed Sømagts Tjeneste, der muligens kunde blive anvendt mod deres eget Fædreland; men gav dem, saavelsom de danskfødte Officerer og Mandskab, Frihed til ufortøvet at afreise til Danmark, hvilket skulde skee strax naar Farten aabnedes, og paa den norske Regjerings Bekostning. «Den Agtelse – saa slutter han – som

jeg har for Hr. Admiralens frimodige Adfærd og bekjendte redelige Sindelag, lader mig vente Deres Beslutning ufortøvet meddeelt, og hvo der troer saaledes at maatte handle, vilde meddele mig ovenmeldte sin Erklæring, som herved affordres samtlige Søofficerer, der ei ville tjene under det norske Flag.» Admiral Lütken afslog denne Opfordring, idet han ansaae sig forpligtet til at opfylde sin Konges Ordre, hvilket gav Prindsen Paa ny Anledning til at opfordre ham til at betænke sig, og ikke handle mod god Orden i Staten og Overmagt. Derhos erklærede han, at han havde givet Oberst Arenfeldt sine Ordres, om Admiralen fremdeles modsatte sig hans Opfordring. Samtidig dermed gav han Oberst Arenfeldt Ordres til at forføie sig til Christiansand, og forsikkre Staten Besiddelsen af Orlogsbriggerne, og derpaa Heise det norske Flag, hvorefter samtlige Søofficerer skulde indbydes til at gaae i Land, hvor Enhver skulde affordres hans Eed til Norges Sag eller den forlangte Erklæring, og derefter skulde Commandoen af Briggerne overgives de Officerer, som havde aflagt Eden. Derhos befalede han ved militair Magt at hindre Briggernes Afseiling, og paalagde ham at lade Officererne arrestere i det Huus, hvor de vare forsamlede, og sende dem til Arendal; men at de maatte [466] løsgives, saasnart de gave deres Æresord for, med Rolighed at ville forføie sig til Danmark. Det overdroges iligemaade Major Brock at hindre Briggen Lollands Afseiling fra Tønsberg til Danmark, ligesom det samme Ærinde gaves Generalmajor Lowzow, og Oberst Seyersted med Hensyn til de i Bergen og Trondhjem værende Seilfartøier. Samtidig dermed overdrog han Capitain Fasting at bidrage til at udføre denne Foranstaltning, og tilføjer, at det beroede fornemmeligen paa ham at forekomme ubehagelige Optrin. «Jeg opfordrer Dem, siger han, som en redeligsindet norsk Mand til at handle saaledes, som De skal kunne forsvare det for Deres Fædreland og Medborgere –. At Omstændighederne have nødet mig til at sætte Admiralen ud af Virksomhed, smerter mig; men De vil indsee, at det ene er skeet for at tjene til hans Retfærdiggjørelse for hans Monark, og De veed, at jeg bærer den største Agtelse for denne Mand. Samme Agtelse forsikkrer jeg hele Etaten, og Dem, Hr. Capitain, i Særdeleshed. – Lad Fædrelandet aldrig savne Deres Tjeneste.» – Prindsregentens Befalinger bleve punktligen efterkomne. Briggerne forbleve midlertidigen i Norges Værge og bleve strax eqviperede. Kun faa Søofficerer vendte tilbage til Danmark.

I Begyndelsen af April Maaned droge de udkaarede Repræsentanter til det berammede Thingsted, og det er vanskeligt at forestille sig, med hvilken Ængstelse, Mistillid til egen Kyndighed i at behandle det Værk, der skulde fuldbyrdes, og varmt Ønske om et heldigt Udfald, den større Deel af disse Repræsentanter, ved hvis Valg omhyggeligt Hensyn var taget til Rygte for Dygtighed og Retsind, paatoge sig den besværlige Reise. Aldrig kunde en Reise, der for Mange var lang, gjøres paa en ubeqvemmere Aarets Tid, paa Veie, som i Førefaldet vare [467] fast ufremkommelige, og aldrig ændsedes mindre Reisens Besvarligheder. Tanken svævede over høiere Gjenstande, ingen Bekymring, som ei stod i Forbindelse med Fædrelandets Sag, kunde binde dens Flugt. Det Arbeide, som forestod paa Eidsvold, beskjæftigede alle Gemytter; den gode Villie medbragte Alle – den fornødne Kundskab og Dygtighed kun Faa.

Det sidste Aar havde saaledes fremledet Begivenheder, som vare betydningsfulde for Europa i Almindelighed og for Norge i Særdeleshed. For Europa var dette Aar et Vendepunkt i de mægtigste Rigers politiske Skjebne, som havde undergaaet mange Forandringer under den tyveaarige Kamp med Frankrig; for Norge var det en Opløsning af en politisk Tilstand, der havde varet i meer end 400 Aar; det var en Indgang til en ny Statsforfatning, der aabnede en lys Udsigt til Fremtiden, og en Tilbagevendelse til Fordums Selvstændighed. Europas forandrede Stilling fremledtes af uforudseede Begivenheder; den lykkelige Vending i Norges politiske Stilling blev det ligesom paatvungen; men baade den større og mindre Begivenhed er Forsynets Værk, som styrer Rigernes Skjebne. – Omsider maatte Napoleon bøie sig for sine mægtige Modstanderes Overmagt. I hans sidste Kamp udviklede hans store Feltherretalent sig i sin fulde Glands; men svækket ved Toget til Rusland og det forrige Felttog i Tydskland, maatte han tilsidst bukke under for den store Masse af sine Fiender, og hans glimrende Bane endtes med en Forviisning til Elba. Det europæiske Forbunds store Øiemed gik i Hovedsagen ud paa at udslette Følgerne af tyve Aars Forvirring og Vildfarelser, og at bringe de europæiske Riger tilbage til den Stilling, hvori de havde været før den franske Krig. Dog ikke overalt[n248] lykkedes det at bringe den gamle Tingenes Orden tilbage. [468] Herskesyge, store Fordringer hos Deeltagerne i Befrielseskrigen, fiin Diplomatik forviklede

Fredsværket, men ingensteds blev Forskjellen mellem den gamle og nye politiske Stilling større end i Norge. – Vi staae nu just ved det Tidspunkt, da disse ueensartede Elementer gjørede paa det Heftigste i Fædrelandet, da de stridende Partiers Høvdinger rustede sig til den alvorligste Kamp mod hverandre, og da Grundstenen skulde lægges til den Statsforfatning, som skulde afgjøre Rigets Skjebne. Nationens Udvalgte ilede til Eidsvold, besjælede af den redeligste Attraa efter at fuldbyrde Constitutionsværket til Norges Held, og de ledsagedes af Nationens Ønsker og Bønner om Forsynets Velsignelse til deres Arbeide. – Værkets Fremskridt og Fuldbyrdelse ville vi i det Følgende søge at beskrive.

Bilag No. I

[469] *En Proclamation til de Svenske fra Befalingen over de i Wermeland stationerede Tropper.*

(vide Arndt Pag. 441.)

«Et betydeligt Antal Krigere have grebet til Vaaben for at nærme sig Hovedstaden og give vort fælles, nu ulykkelige og sønderlemmede, døende Fædreland Freden tilbage.

Naar enhver Medborger indseer, at vore Hensigter lade sig forene med hvad Samvittighed og Ære byde i ethvert Bryst, saa kunne vi ikke feile i den faste Overbevisning, at vor uforfærdede Iver vil vorde understøttet og billiget af Enhver, som elsker det svenske Fædreland: af alle vore Vaabenbrødre ikke mindre end af vore ubevæbnede Medbrødre.

Hvilke ere altsaa vore Hensigter?

Vi have rakt hverandre Hænderne paa, at Rigets Fædre og Lovgivere skulle have Frihed til at sammentræde under vore Vaabens Beskyttelse, og at overlægge og beslutte om det lidende og ellers snart ødelagte Fædrelands Anliggender.

Vi have rakt hverandre Hænderne paa, for deres Fødder at nedlægge vore Vaaben, som vi have grebet for deres Frihed; [470] uforfærdede Krigeres sammenholdne Sværd ville da om de svenske Lovgiveres Naadssæder danne en Beskyttelsesmuur, som ingen Magt formaaer at gjennembryde.

Vi have rakt hverandre Hænderne paa, at Død og Fordærvelse skal træffe Enhver, som endnu vil forlænge Sveriges Lidelser, det være nu en fremmed Magt eller en indenlandsk Uheldsstifter.

Sveriges tydske Lande ere Fienden overladte; Finland, dette Fædreland for det tappreste og ædleste Folk, er indtaget af Fienden. Vi have rakt hverandre Hænderne paa, at ingen Alen meer af det svenske Fædreland skal overgives i Fiendernes Hænder.

Sveriges Bjergværker og Handel ligge øde. Sveriges Ungdom er reven bort fra Ploven, for nogen og uden Pleie at vorde et Bytte for Sygdom og Død. Landmandens Tyngder og Byrder ere saa store, at han med al sin Taalmodighed ei længere kan bære dem. Udsuende Beskatninger ere uden Skaansel inddrevne; Afmagt, Elendighed og Forvirring gribe fra Dag til Dag paa en gyselig Maade meer og meer om sig. Vi have rakt hverandre Hænderne paa, at Landets Fædre og Vise skulle have Frihed til at gjenskjænke Fædrelandet Lyksalighed, Velstand og Lovens Fred.

Maatte de høiere og lavere Stænder, som vi, modigen og tillidsfulde række hverandre Hænderne paa, at Fædrelandet skal vorde befriet. Deres Samdrægtighed er Rigets Styrke, deres Tvedragt er Undertrykkernes Støtte.

Maatte Sveriges Fædre og Vise snart tilbyde Sveriges Naboer Fred og Tillid; men maatte dette Tilbud ledsages med den Forsikring, at hver svensk Mand heller ligger begraven under [471] svensk Jord, end at han seer sit Fædrelands Selvstændighed krænket eller opløst.

Vor Forbundsfrænde England vil vide at agte et Folk, som sønderbryder sine Lænker og befæster lovlig Frihed i sit Skjød. Frankriges og alle Aarhundreders

Helt vil høiagte et Folk, som ligner ham i Stordaad og Krigerhæder. Ruslands og Danmarks Herskere, uophørligen stræbende efter Oplysnings og Vindskibeligheds Fremme, ville ikke fiendtligen forfølge et Folk, som har det samme Øiemed. Naar al personlig Forbittrelse er ryddet tilside, saa er Intet tilbage uden fælles Høiagtelse, fælles Fordele, fælles Forsæt at leve og døe som selvstændige Mænd.

Vi have med Bedrøvelse seet Sveriges Hjælpemidler adspredte over Landets vide Grændser, bortødslede uden Øiemed, uden Plan, uden at tilsigte nogen virkelig Nytte, og uden Resultat endog kun paa et eneste Punkt.

Maatte Sveriges sidste endnu overblevne Kræfter ikke unyttigen, eller til virkelig Skade, vorde misbrugt af Uforstand, i Fald Fædrelandet opfordres til Anvendelse af disse Kræfter.

Disse ere vore Ønsker for vort Land. Vi ville med Glæde opoffre Liv og Vel for deres Opfyldelse.

Stor og yndig vorder for Sverige den festlige Dag, da enhver svensk Mand med forsvaret Ære og Selvstændighed vender tilbage til sit fredelige Haandværk, til ny Velstand og Lykke i sit eget Huus.

Forsvaret paa en af Rigets Grændser er for en kort Tid svækket ved vor Afmarsch, men naar Fienden mod al Sandsynlighed, og mod givne Løfter, benytter sig deraf, saa vil han, ved vor hurtige Tilbagekomst, ved blodige Tab snart erfare, hvilken en Forskjel der er mellem Krig, som føres af Herskernes [472] personlige Had, og en anden, som udspringer af et troløst Brud paa Nabovenskab.[n249]

Vi regne med fuld Tillid paa enhver Krigsbefalingsmands Iver for at virke i Forening med os til at gaae med Lynstraalens Hurtighed og Styrke med os indenlandske Ulykkesstiftere og fremmede Fiender imøde.

Til Slutning vove vi for alle vore elskede Landsmænd at Yttre det Ønske, at den sidst befalede almindelige Krigsstyr ei maa vorde udredet, førend Rigsstænderne have udtalt sig om dens Gyldighed.»

Karlstad, den 7de Marts 1809.

Befalingen over de i Wermeland stationerede Tropper.

Bilag No. II

Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Merry.

Underhandlingerne med England om en Forøgelse i Subsidierne af 50,000 £ Strl. om Maaneden var nær ved at afsluttes, da den blev afbrudt ved Forholdet mod General *Moore*. Krigsrustninger, større end Midlerne dertil, og liden Sparsomhed i Udgifterne, havde i Løbet af det paafølgende [473] Felttog foraarsaget alt meer og meer en betydelig Mangel i Krigskassen, hvorved Kongen fandt sig foranlediget til den 6te Decbr. (1808) at kalde den hidkomne engelske Minister Merry til sig, og at erklære ham, at dersom ikke 70,000 Punds maanedlige Forøgelse i Subsidierne bevilgedes, og Vexler til dette Beløb ei ufortøvet af ham udstedtes, skulde de svenske Havne tillukkes for England. Ikke lidet forbavset over en saa uventet Paastand af en Bundsforvandt, vægrede Ministeren sig i Begyndelsen aldeles ved at efterkomme denne Fordring, saasom dertil ei af sit Hof bemyndiget, og han vilde alene fornye den forrige Subsidie-Tractat. Men da Kongen heftigen og bestemt vedblev at holde paa bemeldte Alternativ, vedtog Ministeren den Middelvei at udstede Vexler paa 300,000 Pund som Forskud, og i Afregning paa de Subsider, hvorom man fremdeles paa begge Sider kunde træffe Overeenskomst. Hermed var Kongen for Tiden nogenlunde tilfredsstillet, men fandt forgodt i et egenhændigt Brev til Kongen af England at true med Havnenes Tillukkelse, i Tilfælde den fordrede Subsidieforøgelse

vægredes. Den tidlige Vinter og den strænge Kulde, som afbrød al Communication med England paa flere Maaneder, gjorde, at den engelske Regjerings Yttring herover ei ankom før mod Slutningen af Februar 1809. I en Audience den 24de s. M. om Formiddagen overleverede Merry Kongen af Englands Svar og en Note fra Udenrigsministeren. I det første siger Kongen, at han var bleven meget forundret over Brevets Indhold, og da han af Erfaring vidste, hvor forgjæves det var, at Kongerne directe underhandlede med hverandre, havde han overgivet denne Sag til sin Udenrigsminister. Denne erklærede derimod i Noten, at naar man søgte at aftvinge England Forøgelse i Subsidierne, var det under [474] dets Værdighed at bevilge dem. Tillige gav Merry tilkjende, at hans Hof ikke havde samtykket i Vexlernes Udstedelse, og at han derfor havde modtaget Bebrejdelser. Fortrædelig herover erklærede Kongen, at om den begjærte Forøgelse vægredes, vilde han ei slutte nogen Subsidie-Tractat med England. *Merry* lod forstaae, at da han af sit Hof alene var hidsendt for at afslutte denne Subsidie-Tractat, maatte han i saa Tilfælde begive sig herfra og efterlade sin Legationssecretair. Kongen sagde: «Reiser De bort, skal Legationssecretairen snart følge efter.» Under denne Samtale blev Kongen meer og meer opbragt og udbrød i heftige Udladelser. Til Slutning blev han aldeles udenfor sig selv af Vrede, gjorde et Sprang paa Gulvet, satte med Heftighed Hatten paa Hovedet, og gik med en vild Mine hastigen mod Ministeren. Denne, som troede, at Kongen nu vilde med den saaledes ledige Haand trække Kaarden ud og rende den igjennem ham, gjorde først et dybt Buk, hvor han stod nær Kongen, drog sig derpaa til Døren, bukkede atter og gik ud af Værelset uden at sige et Ord. Denne Anecdote gjorde *Merry* først bekjendt nogle Dage efter Regjeringsforandringen, sigende alene paa Spørgsmaal om, hvad der foregik ved Audiencen, at Kongen var meget fortørnet, og at det var umuligt at afgjøre Affairer med ham. Strax efterat Audiencen var endt, skrev Kongen i Sindsvrede et egenhændigt Brev til General *en Chef* for Vestarmeen, *Cederstrøm*, som havde sit Hovedqvarteer i *Wennersborg*, og befalede ham at lægge Embargo paa al engelsk Eiendom, engelske Handels- og Krigsskibe i *Gothenborg* og dens Skjærgaard. Dette Brev sendte Kongen forseglet hjem til *Tibell*, som var noget upasselig, med Befaling ufortøvet at sende det af med Coureer. Ingen fik det mindste at vide om dette ubetænksomme Skridt. Cancellipræsidenten, [475] som

sædvanligen pleiede at opvarte Kongen efter Audiencen med fremmede Ministre, for at erkyndige sig om Kongen havde Noget at befale, ventede forgjæves paa Audience alt til Klokken 4, i hvilken Tid Cabinetssecretairen, Baron *Wetterstedt* var bestandig inde hos Kongen, og kjørte derefter hjem. Følgende Dag ud paa Formiddagen indfandt Cancellipræsidenten sig i førommeldte Øiemed hos Kongen, som endnu viiste samme Sindsheftighed som Dagen før, og nu først berettede den paabudne Embargo. Cancellipræsidenten gjorde alvorlige Forestillinger i Henseende til Følgerne af dette Skridt: at samme sandsynligen skulde lede til et Fredsbrud med England, og forvandle denne Magt, Kongens Bundsforvandte og eneste Støtte, til Fiende; at de allerede før utilstrækkelige Midler til Krigens Udførelse skulde, under Savn af Subsidier, blive endnu meer utilstrækkelige; at store Tab vilde tilføies Staten og Private, som beredvilligen havde forstrakt store Summer paa de af *Merry* udstedte Vexler, som i Tilfælde af Fredsbrud sikkert ikke honereredes. Han anholdt derfor paa det Indstændigste om, at Embargo-Ordren maatte blive tilbagekaldt. Da disse Forestillinger aldeles Intet udrettede, spurgte Ehrenheim, om Kongen ikke var betænkt paa at underrette Hoffet i Petersburg om denne Embargo, for at berede Veien til en Fredsunderhandling? «Nei, svarede Kongen, det russiske Hof skal ei faae det at vide, førend af Gazetterne.» Yderligere forestiltes Kongen Umuligheden af at føre Krig med sine forrige Fiender og England tillige. Svaret blev: «Jeg skal slaaes med dem Alle, men først og fremst med Engelskmændene, thi de ere stolte og næsvise, dem skal jeg knække.» Dette sagde Kongen med heftige Gebærder, slaaende med knyttet Næve flere Gange i Bordet. Videre vedblev han: «Jeg har nok mærket, hvorledes[n250] [476] man længe har søgt at skræmme mig til Fred, men jeg skal vise, at jeg ei lader mig skræmme af Nogen, ei heller af Eder, min Baron», udstrækkende ved disse Ord den knyttede Næve i Ansigtet paa *Ehrenheim*. Denne svarede, at hans Hensigt ingenlunde var at skræmme Kongen, men at opfylde en undersaatlig Pligt, idet han forestillede den Fare, for hvilken Kongen udsatte hele Nationen, sig selv og sin Familie. Kongen udlod sig: «Jeg er kjed af Alt dette her; jeg hører ei Andet end Mangler og Vanskeligheder fra alle Kanter; jeg vil døe, men jeg skal døe med Hæder.» Efterat Kongen saaledes længe havde givet sin stormende Heftighed Udbrud, blev han omsider

mere rolig til Sinds, enten af Mathed, eller fordi han blev rørt af flere Gange fornyede Forestillinger om hans Børns og Families Skjebne. Erindringen om Nationens Fare virkede ligesaa lidet nu som altid tilforn. Man havde ofte før hørt ham sige: «Hvad betyder Nationen mod min Hæder?» Under de voldsomme Udbrud, hvortil han overlod sig ved nærværende Leilighed, undfaldt ham denne mærkelige Udladelse: «Nationen skal bøde, fordi den ei adlød min salig Fader.» Herpaa svarede *Ehrenheim*: «Deres Majestæts Hr. Fader var elsket af Nationen, og den fulgte ham frivilligen i Krigen.»

Efterat denne Samtale havde varet omtrent halvanden Time, aftraadte Cancellipræsidenten, uden at faae at vide eller kunne gjætte sig til Virkningen af sine Forestillinger. Efter en Stunds Forløb fik Baron Wetterstedt Befaling skriftligen at underrette den engelske Minister om, at Kongen attraaede at tale med ham ud paa Eftermiddagen. *Merry* indfandt sig, og i denne roligere Conference blev afgjort, at den forrige Subsidie-Tractat skulde uden nogen Forandring fornyes, og Spørgsmaalet om Forøgelse af Subsidierne skulde udsættes til fremtidig Underhandling, [477] naar den engelske Minister havde faaet Leilighed til at forberede denne Sag i Parlamentet. Paa denne Conference fulgte Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, der ligeledes skede igjennem General *Tibell*.

Disse Contraordres kom ei til Gothenborg førend 18 Timer efter de første, medens hvilken Tid Embargoen iværksattes gjennem Trommeslag, og afstedkom megen Bestyrtelse og Forvirring dersteds. Den samme udførtes let paa engelsk Eiendom i Staden samt paa de i Havnen indefrosne Handelsskibe, men den var umulig med Hensyn til den engelske Eskadre under Admiral Keith, som da allerede var i flot Vande. Denne de engelske Krigsskibes Stilling havde flere Dage før været almindeligen bekjendt; alligevel yttrede Kongen ud paa Formiddagen sin Glæde over at faae disse Krigsskibe i sin Vold, og da Baron *Wetterstedt*, til hvem dette sagdes, bemærkede, at det turde blive vanskeligt at tage dem, saasom de laa udenfor Elfsborg, sagde Kongen med et moqvant Smiil, som han affecterede naar han var i høieste Grad irriteret: «Jo, det skal nok gaae an.» Dette anføres som et Beviis blandt mange andre, til hvilken Grad Dømmekraften savnedes hos Kongen, naar han var bragt i Passion.

Til Cancellipræsidenten nævnede Kongen ei et eneste Ord om Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, udentvivl fordi det kostede hans Stolthed for meget, at have maattet vige for en Andens Mening.

Da Subsidie-Tractaten nu skulde opsættes og forfattes, opstod en ny Vanskelighed, idet Kongen paastod, at England udtrykkeligen skulde forbinde sig til enten at forskaffe Finland tilbage eller en tilsvarende Erstatning. Det var let at forudsee, at den engelske Minister derved skulde gjøre Vanskelighed, [478] og i al Fald maatte Underhandlingen derom trækkes i Langdrag, til stor Uleilighed for de mange Pengebehov, som krævede hurtig Hjælp. Endeligen bragte *Ehrenheim* det med stor Møie dertil, at Kongen lod sig nøie med, at der i Tractaten indførtes den sædvanlige Formular angaaende Garanti af begge Partiers Stater. Saaledes afsendtes den 2den Marts Subsidie-Tractaten til London, ratificeret og undertegnet af Kongen. Dog nægtede han, for at have et Baand paa England, at underskrive en allerede i Udkast færdig Handelstractat med denne Magt, hvilket Ehrenheim havde tilraadet maatte skee ved samme Anledning for at undgaae dobbelte Præsenter. Dette var et Træk af dennes Uegennyttighed, hvorpaa som yderligere Beviis kan anføres, at der med samme Coureer, som overførte Tractaten til London, afgik til den svenske Envoyé dersteds, Brinckmann, et Haandbrev fra Baron Ehrenheim, med den Commission at begjære, at den ham bestemte Present maatte gives i Penge, og Envoyéen for samme lade opkjøbe Korn og afsende dette til Landshøvding Lilliehorn i Wennersborg, for at uddeles til Nødlidende i Westergothland og Westgothadal. Bemeldte Landshøvding havde nogen Tid tilforn været hos Cancellipræsidenten og gjort en bedrøvelig Skildring over Tilstanden paa Landet.

Da den trykkende Pengetrang saaledes nødte Kongen til at indgaae Subsidie-Tractaten, vilde han gjengjelde den Forulempning, som han troede at have erfaret af den engelske Regjering, dermed, at han aldeles nægtede samme Gang at underskrive Handelstractaten. Der bemærkedes i disse Dage en Hevngjærrighed i Kongens Sind, som rimeligviis tidlig eller sildig skulde have opløst den nære Forbindelse imellem Sverige [479] og England, om hans Regjering noget længere var bleven fortsat.

Den 24de Marts ankom Underretning fra London om, at den engelske

Minister, uagtet hvad der var foregaaet i Gothenborg, allerede havde betalt Halvdelen af de Vexler, som *Merry* havde udstedt over sin Instruction, eller 150,000 Pund Strl., samt at der var al Grund til den Formodning, at den anden Halvdeel iligemaade vilde blive honoreret, saasnart den ratificerede Subsidie-Tractat var fremkommen, og Ratificationernes Udvexling var gaaet for sig. Dette var en glad Tidende for Præsidenten i Statscontoiret, der havde overtalt flere Handelshuse i Stockholm og Gothenborg til at acceptere Vexler for samme Sum. Næste engelske Post, som formedelst den vedvarende Nordenvind forsinkedes til den 11te April, medbragte Bekræftelse paa denne Formodning. Udvexlingen af Subsidie-Tractaten var gaaet for sig og de uindløste Vexler paa 150,000 Pund Strl. vare blevne betalte. – Nogle Dage derefter ankom til England fra *Merry* Beretning om Regjeringsforandringen. Den engelske Minister bedømte samme med megen Skaansomhed, og lod gjennem fornævnte Minister erklære, at han ei havde Noget at indvende mod, at Sverige søgte Fred med sine Fiender. Svensk Skib og Gods skulde ei løbe mindste Fare, hverken i aaben Sø eller engelsk Havn, naar alene Sverige ikke indgik i Forbindelser, som vare stridende mod Englands Sørettigheder. Det vilde ei paa mindste Maade blande sig i Sveriges indvortes Forfatning. Alene tilkjendegav Canning paa sin Konges Vegne Sammes særskilte Ønske, at ei nogen Voldsomhed maatte udøves paa Kongens Person.

Bilag No. III. a

[480] *General Silfersparres Beretning om det sandfærdige Forhold ved Kong Gustav Adolphs Arrestering i hans eget Værelse paa Slottet i Stockholm den 13de Marts 1809, Kl. 8½ Formiddag.*

«Den 13de Marts 1809, Klokken omtrent 7 om Morgenen, kom Major *de la Grange* til mig, hvor jeg boer i H. K. H. Prindsessens Palais, med en Hilsen og Anmodning fra General Adlerkreutz, at jeg skulde komme op paa Slottet Kl. omtrent 8½ i et for Fædrelandet vigtigt Anliggende. Jeg gav ufortøvet det Svar, at jeg til den Tid skulde indfinde mig i Pillarsalen. Kl. 8 begav jeg mig allerede paa Veien, og kom paa Stedet Klokken et Qvart paa 9, hvor jeg alene traf nogle Personer, som kom til samme Tid i den Hensigt at tage Afsted med Kongen inden hans Afreise. En kort Stund derefter indfandt sig Oberstlieutenanterne Gustav v. Otter og de la Grange, Majorerne Ulfssparre og Adlerkreutz, samt Lieutenant Arnell. Jeg begyndte at tale med En og Anden af disse Sidste, for at høre om de kjendte Hensigten med General Adlerkreutz's Budskab til mig igjennem *de la Grange*, og fandt at de vare der i samme Hensigt. I det Samme kom General Adlerkreutz ind i Værelset og strax hen til mig, hvorpaa vi, efter nogle Ords Samtale med førnævnte 4 Herrer, ufortøvet gik afsted, først igjennem Kongens nedre Garderobe og derpaa lige ind i Kongens eget Værelse, hvor han stod midt paa Gulvet fuld paaklædt med sin Sabel ved Siden i en Samtale med Hans Excellence *Klingspor*, som var alene i Værelset med ham. Vi nærmede os strax Kongens Person, og General Aderkreutz yttrede: at saasom det var os overdraget ei alene af [481] Rigets første Embedsmænd men af hele Armeen og Folket, at forsikkre os Hans Majestæts Person, saa begjærede vi Sammes Sabel. Herpaa svarede Kongen med nogen Heftighed: «Hvad er det? Hvad vil det betyde? I ere forledte.» – «Net, Deres Majestæt, det er vort fulde Alvor», svarede En af os. Kongen: «Dette er Forræderi, og I blive Alle ulykkelige, om I fortsætte saa forræderiske Skridt.» Vort Svar blev det samme og vi nærmede os end mere hans Person. Kongen veg nogle Skridt tilbage og drog sin Sabel for at forsvare sig, men vi skyndte os at gribe fat paa Kongens Person. General Adlerkreutz tog ham om Livet, og jeg tog i en Hast Værget af Kongens Haand, satte det fra mig bag et Bureau, som stod i Nærheden, og ilede tilbage til Kongen for at holde ham fra andre Udbrud af hans Heftighed, da han under et fortvivlet Skrig raabte: «Forrædere, Mordere, Hjælp, Frelse! o.s.v.» Derimod erklærede vi med de stærkeste og helligste Forsikringer, at det just var os, som vilde frelse hans Person fra alle de truende Farer, som sikkerligen vilde indtræffe, om han

undkom fra Slottet. Imidlertid samledes Drabantvagterne i den fulde Tanke at komme Kongen til Hjælp, tilligemed deres Chefer udenfor Værelset, hvor vi vare, og hvortil Døren under Katastrophen holdtes stængt af Oberstlieutenant *Otter*, Major *Adlerkreutz* og Lieutenant *Arnell*. Lieutenant *Hjerta*, som disse bleve vaer udenfor, blev i en Hast sluppen ind, de Øvrige, som vare udenfor, søgte paa alle Viis, skjønt forgjæves, at komme ind, uagtet de med saadan Styrke søgte at forcere Døren, at den ene Dørspeile sloges i Stykker. Efterat Kongen endeligen var bleven noget roligere og havde ophørt at skrige, lode vi ham Frihed til at spadsere frem og tilbage paa Gulvet, hvorefter Døren aabnedes, og en Deel af Drabantcorpset, [482] som derefter viiste sig, gik efter General Adlerkreutz's Opfordring efterhaanden igjen til sine Poster. Derpaa gik General *Adlerkreutz* ud i næste Værelse, hvor han traf Oberst *Melin*, der havde Staven og Befaling over Alt. Melin maatte efter nogen Modstand levere Staven fra sig, og denne toges tilligemed Commandoen af Adlerkreutz. Jeg var ogsaa nærværende ved denne Begivenhed, og strax derpaa traf jeg H. E. Grev Ugglas og General Stremfeldt, som jeg formaaede til at gaae ind i Kongens Værelse til hans Selskab. Men da jeg kort efter kom ind i Værelset, fik jeg med Forundring see, at Kongen havde en blottet Sabel i Haanden, hvormed han gik frem og tilbage paa Gulvet. Jeg erindrede da, at jeg havde sat hans egen Sabel ved Bureauet, og frygtede for at det var den samme, Kongen nu bar. Jeg gik derpaa uformærkt did for at see om den fandtes paa samme Sted, hvor jeg satte den, hvilket dog ikke var Tilfældet. Da jeg imidlertid fandt, at Kongen havde et andet Værge, spurgte jeg, hvorfra Kongen havde faaet den Sabel han bar, hvortil svaredes mig, at det var General Strømfeldts Sabel, som Kongen ved hastigen at springe ind paa Generalen havde uddraget og siden bar. Jeg blev nu meget begjærlig efter at vide, hvo der havde taget Kongens eget Værge, som jeg havde sat i hans Værelse ved Bureauet, men da der forud var bleven forsikkret mig, at begge de øvrige Døre i dette Værelse vare saa sikkert stængte, at de ei fra nogen Side kunde aabnes, fandt jeg ingen Fare ved at give Kongen Frihed til at gaae i Værelset med denne Sabel i de Herrers Selskab, som befandt sig derinde. Jeg gik derfor ud i næste Værelse, og spurgte høit, hvo der havde taget Kongens Sabel, hvorpaa Major Ulfsparre svarede, at han havde taget og gjemt den. Jeg begjærede derpaa at faae [483] den i Hænde, hvorfor Majoren og jeg gik ned for den lille Trappe ind i den nedre

Garderobe, hvor han havde gjemt den i en Vedkasse. Jeg tog den og bar den i en Hast op i det øvre Værelse, hvor jeg traf Lieutenant Greipenwald, som jeg overgav Sablen og paalagde ham at bringe den i Generaladjutant-Værelset i Forvaring; men han bad mig at maatte beholde den indtil Videre, med Forsikkring, at Ingen uden Ordres skulde faae den fra ham, uden med Tabet af hans Liv. Deri samtykkede jeg, og gik derefter ind i Kongens Værelse, hvor jeg fandt ham roligere end før. Hos ham vare da Oberstlieutenant G. v. Otter, som fra Begyndelsen af uafbrudt havde været inde i Værelset, samt H. E. Grev Ugglas, General Strømfeldt og Hofmarskalk *de Beche*, der senere fik Lov at komme ind i samme Hensigt som General Strømfeldt og Excellencen *Ugglas*. Kongen promenerede da frem og tilbage paa Gulvet, bestandig med Sablen i Haanden, hvilket jeg ansaae forat være uden al Fare. Han fordrede da meget strengt af mig at faae sin egen Sabel tilbage, samt yttrede Mishag med, at Oberstlieutenant *v. Otter* var inde hos ham med Surtouten paa, og befalede ham flere Gange, skjønt uden Virkning, at gaae ud. Efter en Stund gik Oberstlieutenant v. Otter ud i næste Værelse efter min Begjæring, for at skaffe nogle Officerer ind, som kunde være tilstede ved Bevogtningen. Da deres Ankomst forhaledes noget længere end jeg ventede, gik jeg ud i næste Værelse, hvor jeg vidste at General *Adlerkreutz* var, for at bede ham befale et Par Officerer komme ind som Vagt. Dette skede, men efter nogle Minutter, da vi begge paa eengang gik ind i Værelset, fik vi see, at Kongen havde faaet Døren op lige for, og skyndte sig alt hvad han kunde, for at undkomme den Vei. General *Adlerkreutz* og Lieutenant [484] *Hjerta* ilede i fuld Fart efter, og jeg tog Veien igjennem det store Galleri og Dronningens Værelse, for der at søge at træffe ham. Hofjægermester *v. Greiff*, som under dette var i de ydre Værelser, og fik høre Kongens Forsøg paa at undkomme, foer strax ud for den store Slotstrappe, og tog hændelsesviis Veien skraas over Borggaarden til Lejonhvælvingen, hvor han nogle Skridt fra denne inde paa Borggaarden traf Kongen, som da vilde forsvare sig med den Sabel, han havde i Haanden. *Greiff* afparerede Stødet med den venstre Haand, greb Kongen om Livet med den høire, og førte ham tilbage ind i Hvælvingen, hvor General Adlerkreutz med sine fornævnte Ledsagere traf dem begge. De fulgte samtligen Kongen, og ved Ankomsten til Dronningens store Trappe, bare de ham, der var meget mat, op

for den til Dronningens Spisesal, hvor Kongen igjen begjærede at maatte gaae. Marschen fortsattes nu igjennem de store Værelser og Galleriet, hvor Kongen da selv begjærede at gaae ind i det hvide Værelse, hvilket og skede. Der fremsattes en Stol for Kongen, hvorpaa han ufortøvet satte sig, og blev siddende der over een Time aldeles stille. Jeg kom ind i Værelset paa samme Tid som Kongen, og der sattes strax 4 Officerer Vagt, hvorpaa General Adlerkreutz og jeg kom overeens om, strax at gaae op til H. K. H. Hertugen for at underrette ham om det Passerede fra Begyndelsen til samme Stund, hvilket Alt var H. K. H. ganske ubekjendt. Vi ankom i Hertugens smaa Værelser, traadte ufortøvet ind, og omtalte med den meest levende Bevægelse, hvad vi havde gjort for at frelse vort Fædreland, samt berettede, at vi nu havde Kongens Person i al Sikkerhed, og anmodede H. K. H. paa det indstændigste om, at han ufortøvet vilde antage sig Styrelsen, og i Kraft deraf som Fædrelandets Frelser og Regent [485] foranstalte de Forholdsregler og Skridt, som nu ufordredes, og ei af nogen Anden kunde eller burde iværksættes. H. K. H. modtog denne Tidende med stor Bevægelse, og lovede endeligen efter nogen Tids Betænkning at opfylde vort Ønske.

De høie Embedsmænd, som havde faaet Underretning om denne Begivenhed, kom nu op til H. K. H., og der blev sendt Bud efter dem, som derom vare uvidende, hvilke ogsaa ufortøvet indfandt sig. Alt sattes i fuld Virksomhed, og denne lykelige Regjeringsforandring proclameredes i en Hast ved Herold paa sædvanlig Maade. Jeg fik derpaa ufortøvet Hertugens Ordres til at blive ansvarlig for Kongens Bevogtning, hvorfor jeg strax gik tilbage til Kongen, og forblev der tilligemed de ovennævnte 4 Officerer indtil Kl. 1½ paafølgende Morgen den 14de Marts, da Afreisen foretoges til Drotningholm i følgende Orden.

Kongen i en firesædig Vogn med mig, Oberstlieutenanterne *v. Otter* og *de la Grange*. Paa Kudskesædet, ved Siden af Kudsken, Hofjægermester Greifs; bag paa Vognen Lieutenanterne Trawenfeldt og Gripenwald. De øvrige 12 udseede Vagtofficerer deels i Staldvogne og deels i Hyrevogne. Eskorten bestod af 50 Mand Curasserer til Hest med tvende Officerer. Kl. 8 om Morgenen kom vi til Drotningholm, hvor Kongen fik sit eget Sengkammer til Beboelse, bevogtet af tvende Officerer i samme Værelse. Resten af Officererne passerede denne Dag mestendeels Alle udenfor i de øvrige Værelser, hvorvel der var foranstaltet

Indqvartering for Enhver af dem i andre Værelser. Efterat Kongen havde ladet sig klæde af, gik han strax til Sengs, og forblev i den under god Hvile til om Eftermiddagen Kl. 5, da han stod op og klædte sig paa. Paa Drotningholm varede Opholdet til den 24de om Morgenen, da [486] vi Kl. 8 afreiste derfra Søveien, hvor endnu fandtes stærk Iis til Gripsholm i følgende Orden:

1) Avantgarden bestaaende af 100 Mand Grenaderer med Commanderende, 4 Mand om hver Kurvslæde, og hvert Par Slæder havde Ordre, ei at kjøre hinanden nærmere end paa 10 Alens Distance mellem hver.
2) Første Hofstaldmester Baron Rålamb som Landshøvding i en Slæde.
3) Kongen i en Slædevogn tilligemed mig.
4) Oberstlieutenanterne Carl V. Otter og Reuterkrone i en Slædevogn.
5) Oberstlieutenant Gustav v. Otter og Lieutenant Hjerta, som vagthavende Adjutant i en Slæde.
6) Vagtofficererne, 16 i Tallet, 2 og 2 i hver Slæde.
7) Livmedicus Weigel og Expeditionssecretair Wallin i en Slæde.
8) Kongens Kammertjener samt Garderobe-Effecter i 4 Slæder.
9) Bataillons-Commandeur, Major Ensküld med hans Adjutant i een Slæde, samt
10) Resten af Livregimentets Grenadeer-Bataillon med Undercommanderende 4 i hver Slæde.

Disse 6 Mile fortsattes uden at skifte Heste alene med 2de Hvilestunde af en halv Time paa hvert Sted, hvor saavel Mandskabet som Skydsbønderne bleve forplejede. Det maa tillige bemærkes, at hvorvel jeg proponerede Kongen at stige af sin Slædevogn, blev han dog siddende stille, hvor han under den anden Hviletid tog en Sup Brændeviin og spiste en Hjerpe m. m. Klokken 1½ om Eftermiddagen kom vi til Gripsholm Slot, hvor Kongen strax bragtes ind i de Værelser, som for [487] ham der vare beredte, nemlig hans sædvanlige Sengekammer og Værelset indenfor, det saakaldte Conseilværelse, der nu blev udseet til Kongens Soveværelse, og hvorhen ogsaa hans Seng strax indflyttedes. Vagten indrettedes saa, at 2de Officerer altid vare i det Værelse, hvor Kongen opholdt sig, samt tvende udenfor i næste Værelse, foruden en af Overadjutanterne eller de befalhavende Officerer, hvoraf En vaagede baade Nat

og Dag, ligesom de 4 sidstnævnte altid skulde være tilstede, den Sidste dog med Frihed til at gaae ind og ud imellem Værelserne efter Behag. Hvad der dagligen forefaldt, udviser den hemmelige Journal, som med Nøiagtighed førtes, og hvoraf dagligen gjordes Extracter, som ved enhver beqvem Leilighed endog udenfor Postdagene i Underdanighed tilsendtes H. K. H. Rigsforstanderen.

Bilag No. III. b

Beretning, forfattet af Cancelli-Præsident Ehrenheim, den 13de Marts.

Cancellipræsidenten, Ehrenheim, som ogsaa blev anbefalet at følge Kongen, men efter Begjær fik Tilladelse til at reise forud til Nyköping, foer op til Slottet henimod Kl. 10 om Formiddagen for at indhente yderligere Ordres af Kongen forinden Afreisen. Da han kom til den ydre Borggaard, mødte Vagten hans Vogn, og den vagthavende Officer sagde, at han havde Ordres til ei at tillade Nogen at kjøre op til Slottet. Uden at begjære Forklaring herover vendte Cancellipræsidenten hjem igjen, og fik kort efter Besøg af en Person, som tilkjendegav ham, hvorlunde det berettedes, at Kongen skulde være arresteret. Omtrent en Time derefter blev han kaldet til Hertugen [488] gjennem 2de Adjutanter, *Ekstedt*, tjenstgjørende hos Hertugen, og *Ulfssparre* hos Hs. Excellence *Klingspor*, i hvis Vogn han tilligemed *Ulfssparre* kjørte op til Slottet. Den anden Adjutant gik tilfods bagefter, tilligemed en civil klædt Person ved Navn Claeson),[n251] forhen Cederstrom, som sikkert paa eget Begjær havde faaet Tilladelse til at officiere ved denne Leilighed. Saaledes havde denne Afhentning til Slottet et Udseende af militairsk Bevogtning, som man siden søgte at

undskylde dermed, at Cancelliepræsidenten skulde, efterat være bleven kaldet, have nægtet at indfinde sig, hvilket var en aabenbar Usandhed. Da Hofkansler Zibet ved samme Tid, eller kort før, begav sig op til Slottet, hendte ham det samme, at hans Vogn hindredes i at kjøre frem. Zibet, som ei saa let lod sig afvise, begjærte at tale med den vagthavende Officer, og sagde ham, at da han havde hørt Kongen agtede at reise, vilde han forinden opvarte H. M. for at erfare om Samme havde Noget at befale, i den Formodning, at dette ingenlunde kunde vægres ham. Officeren svarede høfligt, at han noksom vidste, at han talede med En af de høiere Embedsmænd, som vare berettigede til at kjøre op til Slottet, men beklagede, at hans modtagne Ordres nu hindrede ham i at tillade det. Baron Zibet spurgte paa hvis Ordres dette skede, og da der svaredes: paa den tjenstgjørende Generaladjutant Adlerkreutzes Ordres, begjærede han i det mindste at kunne opsende sin Tjener til Adlerkreutz, for at indhente hans Svar. Officeren sagde, at ogsaa dette var ham forbudet. Derefter kjørte Hofkantsleren tilbage, søgende først Statssecretairen Lagerbring, som ei [489] var hjemme, og siden Rigsdrosten. I Salen stødte han paa Admiral Grev Claus Wachtmeister, som pustende og stønnende var i Færd med at rive op Vest og Halstørklæde. Zibet spurgte, hvad det var for Toilette Greven gjorde, hvorpaa denne berettede, at Kongen var arresteret, at Medlemmerne af den kongelige Commission[n252] vare kaldte til Hertugen. Da Rigsdrosten i Følge heraf besluttede at lade sig bære op til Slottet, endskjønt han endnu ei var helbredet af en svær Sygdom, syntes Zibet, at han som Medlem af denne Commission ogsaa burde indfinde sig, endskjønt ingen Kaldelse endnu var kommen ham tilhænde, og kjørte saaledes tilbage til Slottet, hvorhen han[n253] kom ubehindret. Under Opgangen spurgte han, hvor man samlede sig? Der blev svaret, at i det hvide Værelse udenfor det store Galleri vare mange Mennesker. Hofkantsleren begav sig did, fandt Værelset i megen Uorden, Dronningens Toilette midt paa Gulvet, og Kongen siddende bleg og mat i en Lænestol med Hatten paa Hovedet, heftig angreben af Opkastelse, samt blodig paa Haanden og Kjoleskjødet. Zibet bad Kongen skylle sin Mund med koldt Vand for at stille Opkastelsen. Dette hørte Kongen, begjærede et Glas Vand, og skyllede Munden dermed, hvorefter Brækningen standsede. Under dette formaaede Kongen formedelst Mathed knapt at aabne Øinene. Tæt ved

hans Stol stod Borgenstjerne, og Værelset var opfyldt med milltaire og civile Personer, som mestendeels vare Zibet ubekjendte, hvilke promenerede fra og til, sludsken klædte i Surtouter, og slængte sig skjødesløst i Stolene. Efterat Hofkantsleren en Stund med Bevægelse havde betragtet Alt dette, og selv modtaget ikke blide [490] Øiekast af de her Tilstedeværende, blandt hvilke befandt sig Adskillige af dem, som paa Norköpings Rigsdag frasagde sig Adelsskabet, og som ved nærværende Begivenhed havde spillet en vigtig Rolle, spurgte han, hvor Medlemmerne af den kongelige Commission vare, som vare blevne opkaldte. Derefter begav han sig did over, og traf de høiere Embedsmænd og Generalitetet der i Værelset. Hertugen kom ud, og tilkjendegav i en Tale, at han med Hensyn til hvad der nyligen havde tildraget sig, havde, som den nærmeste fuldmyndige Slægtning af den kongelige Familie, seet sig nødt til at forlade sin Rolighed og paatage sig indtil videre Rigsstyrelsen i Egenskab af Rigsforstander. Derhos gav han tilkjende, at han havde ophævet den kongelige Commission, og i dens Sted tilforordnet et Conseil, i hvilket Medlemmerne af fornævnte Commission anmodedes følgende Dag at indfinde sig. Derefter forestillede Feltmarskalk Klingspor Vigtigheden af, at der til Rolighedens Vedligeholdelse maatte udsees et sikkert Forvaringssted for Kongen, og foreslog dertil Gripsholms Slot. Inden Hertugen kunde svare herpaa, udbad Baron Zibet sig Tilladelse til i denne kritiske og ømfindtlige Sag at yttre nogle Ord: Han var forvisset om, at Hertugen, langtfra at ville forøge Smerten af Kongens Stilling, var beredvillig til at skaffe al den Lindring, som kunde forenes med Almeen-Sikkerheden; han forestille hvorlunde blot Benævnelsen af Gripsholm maatte vække en smertelig Følelse hos Kongen, idet den ulykkelige Skjebne, som der tilforn var mødt en svensk Konge, maatte tilbagekaldes i hans Erindring. Han troede, at Kongen med al Sikkerhed kunde forvares paa Stockholms Slot, hvor han fik Anledning til at see og leve med sin Familie, hvilken Trøst han aldrig kunde formode Hertugen vilde nægte ham. Her faldt General Adlerkreutz meget [491] højrøstet ham i Talen, «at dette var et Spørgsmaal, som senere kunde afgjøres.» Zibet derimod paastod, at det var just nu Spørgsmaalet burde afgjøres; thi naar Kongen var bleven bortført til et afsides Sted, var det for seent. En og Anden begyndte nu ogsaa meget varsomt at lade sig mærke med, at være af samme Tanker. Hertugen, som syntes tvivlraadig, sagde, at han vilde videre tænke derpaa.

Inden Hofkantsleren aftraadte, berettede han for Hertugen med sin sædvanlige Frimodighed, hvorlunde han af en Hændelse var kommen til det Værelse, hvor Kongen var; at han troede at være i Tempeltaarnet[n254] saa foragtelig opførte man sig der imod Kongen. Derpaa berettede han, hvad ovenfor er bleven anført, og tilføiede, at Hans Kongelige Høihed turde erindre sig, at da le Masque de Fer indsattes i Fængsel, blev Commandanten forbuden at sætte sig i hans Nærværelse. En slig *egard* syntes endnu med større Grund at burde vises ham, som nyligen havde været regjerende Konge; at Hertugen visseligen tænkte for ædelt til at ville forøge Smerten af en Stilling, som desuden var tung nok. Hertugen blev øiensynligen rørt ved disse Forestillinger, og befalede Generaladjutant Adlerkreuss at bortvise fra Kongens Værelser alle uvedkommende Personer, og alene lade de Vagthavende blive tilbage, hvilket ufortøvet iværksattes.

Bilag No. IV

[492] *Brev fra General Adlerkreutz til G. Adlersparre.*

Stockholm den 17de Marts 1809.

«Det er med den gladeste Tilfredsstillelse jeg venter at gjøre Bekjendtskab med en Mand, som fra længere Tid tilbage har opvakt min Opmærksomhed og min Høiagtelse, og som for Tiden er Formaalet for hver redelig svensk Mands Erkjendtlighed. Uden Deres Medvirkning troer jeg neppe, at Noget her var skeet. Hvad jeg har gjort er en Følge deraf, og ingen Betænkelighed kunde meer afholde mig fra at understøtte et saa stort og ædelt Foretagende. Alt er her lykkeligen

fuldbyrdet, uden at noget Individ er bleven compromitteret. Alle velsigne den Rolighed, som hersker i hvert Huus, og Ingens Hjerte har maattet frygte for en Faders, en Søns, en Broders, en Slægtnings, en Vens Sikkerhed. Jeg er overbeviist om, at De stemmer overeens med mig i disse Principer, og vi skulle, forenede i en fælles Bestræbelse, bringe vort store Foretagende til en lykkelig Ende. Mange vigtige Omstændigheder fordre Deres Hidkomst snarest muligt. Hav ingen Betænkelighed; jeg svarer med mit Hoved for Deres Sikkerhed, fuldkommen overbeviist om, at De kun vil møde ømme Favnetag af den nationale Erkjendtlighed. – Russerne have med 20,000 Mand occuperet Åland, hvilket gjør, at vi maae tage andre Arrangements til Kystens Forsvar, ihvorvel jeg ikke troer, at de have nogen Planer paa denne Side Havet. Man maa imidlertid ei være uvirksom, men vi skulle, medens vi negociere paa alle Kanter, anvende vore yderste Kræfter for at sætte os i Forsvarsstand. [493] Det er i denne og flere Henseender jeg ønsker ufortøvet at see Dem her.»

Bilag No. V

Depeche fra den engelske Minister Canning til den svenske Minister i London, af 16de Juli 1809.

Monsieur!

Jeg har den Ære at erkjende Modtagelsen af det Brev, som De har tilskrevet mig under 21de Juni, som anmelder H. K. H. Hertugen af Søndermanlands Bestigelse af Sveriges Trone, og hvori De begjærer Adgang til en Audience hos Hs. Majestæt for at præsentere de Creditbreve, som De har modtaget af den nye Souverain.

Jeg benytter mig af denne Leilighed for at fornye de Forsikkringer, som jeg allerede før har gjort Dem, om den varme og oprigtige Deel, som Hans Majestæt tager i Alt, hvad der angaaer Sveriges Lykke og Velvære, og for paa ny at erklære Dem, at H. M. aldeles modsiger enhver Attraa efter, eller Tilbøielighed til at blande sig i dette Kongeriges indre Anliggender. Dersom H. M., opfordret til offentligen at erkjende en Tingenes Orden, som er grundet paa en Monarks Fald, med hvilken, som den Eneste blandt alle Europas Souverainer, Høistsamme var forenet med en Alliances Baand, føler Attraa efter, formedelst denne Betragtning at kunne i det mindste bevirke en temporair Frist, saa kan jeg ikke afholde mig fra at udtrykke mit Haab om, at dette ei med Grund vil kunne vorde betragtet som en Fornærmelse mod den svenske Nation, [494] eller mod den høie Person, som Sveriges Stænder have beklædt med en Konges Titel og Myndighed.

Jeg beder Dem saaledes indstændigen ikke at inhærere Deres Paastand om Tilbagesendelsen af Deres Creditbreve, og jeg er overbeviist om, at De vil forelægge Deres Hof de Bevæggrunde, som foranledige denne Frist, saaledes at enhver mulig Frygt kan blive bortfjærnet for, at der i disse Bevæggrunde er nogen Blanding af uvenlige Følelser for Sverige.

Et tilstrækkeligt Beviis for, at H. M. Følelser for Sverige ere langt fra at være uvenskabelige eller ligegyldige, ere de Ordres, som allerede ere givne de Høistbefalende for Hs. Ms. Flaade i Østersøen, og jeg maa udtrykke mit Haab, at det vil blive Dem tilladt at forblive her, for Tiden uden officiel Charakteer, for at kunne tjene som et Organ for den gode Forstaaelse mellem begge Lande, da Hs. M. fra sin Side ikke har den Hensigt at kalde sin *chargé d'affaires* i Stockholm tilbage indtil det Tidspunkt, da de diplomatiske Forhold mellem begge Riger kunne fornyes paa den meest formelle Maade.

Bilag No. VI

Skrivelse fra Paris til Stockholm,
(fra den svenske Minister ved det franske Hof)
den 4de Decbr. 1809.

Tvende Partier have dannet sig om Keiseren og ere i Strid med hinanden angaaende Sveriges Anliggender. Det ene vil understøtte Frankriges gamle politiske System med Hensyn til Norden; det er i Fortvivlelse over hvad der er passeret; det føler altfor vel den Magt, som Rusland har faaet ved den forrige Konges Adfærd mod samme, og hvis Resultater ere ligesaa [495] aabenbart uheldige, som de ere vanskelige at rette; det ønsker at gjøre Alt for at sætte Sverige i en Ligevægts-Tilstand mod Rusland, og gjør sig endog let fortrolig med vore Planer med Hensyn til Norge. Det andet Parti har kastet sig paa Danmarks Side, det har udklækket Ideen om dette Kongeriges Forening med Sverige, men under Kongen af Danmarks Souverainitet, og har ikke manglet at gjøre denne Forening gjældende, som det eneste Middel til at danne en militair Magt mod England. Marskalk Hertug af *Friaul* og Hertugen af *Bassano (Maret)*, Keiserens Yndlinger, ere aabenbart paa Sveriges Parti, og Prindsen af *Benevento*, endskjønt Marskalkens Fiende, er altfor stor Politiker til at bestride denne Mening. Hr. *de Dreyer*, Danmarks Minister og Senior i det diplomatiske Corps, der nyder megen Agtelse formedelst de væsentlige Tjenester, som han gjorde mange Folk under Revolutionens Storme, er Sjælen i det andet Parti, og har skaffet sig forskjellige Personers Stemmer ved Hoffet og Armeen. Næsten alle Damer, som hverken elske Keiseren eller Revolutionen i Sverige, ere det sidste Parti hengivne, og der er intet Land i Verden, hvor Damernes Mening saa let blive Mændenes som i Frankrige. Hr. de Dahlberg har nyligen sagt mig, at uagtet det ringe Haab, som det danske Parti endnu nærede, maatte man ikke være aldeles uden Frygt, men handle conseqvent, med Iver og Forsigtighed. Han anbefaler den dybeste Hemmelighed.

Jeg føler let, at Hertugen af Friauls Hjælp ikke er nok til at tilintetgjøre en Intrigue af den Slags med saa mange Forgreninger, fordi hans Stilling hos

Keiseren gjør ham mere skikket til en personlig og detailleret Fortrolighed, end til store politiske Combinationer, hvori han ikke gjerne vil indlade sig. [496] Jeg anseer det derfor nødvendigt at søge nogen Forbindelse med Hertugen af Bassano (Mavet), der elskes ligesaa høit af Keiseren, men i Følge sin Stilling er meer i Stand til at tage Deel i de egentlige saakaldte Affairer end Hr. *de Friaul*. Sagen var ikke let, formedelst den ulykkelige Etiqvette, som hindrer os i at gaae til de høie Embedsmænd og Ministre før Creditivernes Overgivelse. Men jeg havde gjort Bekjendtskab med Hr. Ducrest de Villeneuve, som har Hertugen af Bassano at takke for sin Post som *Secretair General des Droits reunis,* og til hvem Ministeren, Hertugen af Peyron, havde givet mig et Brev, i Følge et gammelt Bekjendtskab. Denne Villeneuves Kone er Keiserens *Dame de présentation;* hos hende saae jeg Hertuginden af Bassano, og jeg søgte at sætte mig i Gunst. Det var denne Dame, som foreslog mig at gjøre hendes Mands Bekjendtskab. Hændelsesviis stødte jeg paa ham nogle Dage efter hos Hertugen af *Cadore*, og vi havde da den Samtale, som er anført i den officielle Depesche til Kongen. Siden den Tid har jeg havt en privat Samtale med Hertugen af Bassano, og har fundet ham vel stemt for os. Det var let at lade ham indsee, at den Grund som talede for de Danske med Hensyn til begge Kongerigers Forening, nemlig Oprettelsen af en Sømagt, vilde langt lettere og naturligere opnaaes ved Sveriges og Norges Forening. Det danske Fastland er ei af nogen Betydenhed for en Søstat, men hvad der er vigtigt er, ei at søge en Forening imellem to Nationer, som det er umuligt at forbinde med hinanden. Dette vilde være at udkaste en Plan, hvis Udførelse vilde koste Strømme af Blod, medens det tilsigtede Øiemed kunde opnaaes uden at udgyde en Draabe. Jeg er vis paa, at Hertugen af Bassano har fulgt Traaden af mine Raisonnements, og har interesseret sig [497] derfor, ligesom jeg er vis paa, at han vil sige Keiseren igjen, hvad der er foregaaet imellem os.

Bilag No. VII

I Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i Wermeland 1809 i «Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare og nyaste Historie, 3die Deel» findes følgende Tirade, Norge og Prinds Christian August angaaende:

«Strax efter Indrykningen i Carlsstad afsendtes Baron Ankarsvärd til den norske Befalingsmand paa Grændsen, General Staffeldt, for aldeles uforstilt at underrette ham om vor Afmarsch og Hensigten deraf, samt for at begjære hans bestemte Yttring, hvorvidt han vilde lade Grændsen blive i Fred under vort Fravær. Han skulde yderligere forklare, at vort Foretagende sigtede til at forskaffe Fred med vore Naboer, hvilket saa nøie stemte overeens med den norske Nations Ønsker. Efterat den Coureer, som General Staffeldt i Anledning heraf afsendte til den Høistcommanderende, Prindsen af Augustenborg,var kommen tilbage, erholdt Baron Ankarsvärd det bestemte Svar, at vor Grændse skulde blive fredet af den norske Armee, uden i 2de Tilfælde, hvilket det ei beroede paa Prindsen at afværge:

1) Om bestemt Anfaldsordre ankom fra den danske Regjering.
2) Om Russerne faldt ind i det egentlige Sverige.

Alligevel forsikkredes, at vi i begge disse Tilfælde skulde blive underrettede 10 à 12 Dage før Indfaldet.»

Senere hen Pag. 39 siges i denne Beretning:

[498] «Man har troet, at den Stilhed, som de Norske iagttoge paa vor Grændse under vort Fravær, stod i Forbindelse med det paafølgende Tronfølgervalg. De, som have næret eller nære denne Overbevisning, ere i den dybeste Ukyndighed om den usædvanlige Mands Charakteer, som vi have eiet og tabt. Det fjærneste Forsøg paa at sætte disse Begivenheder i Forbindelse med hinanden skulde have berøvet os Prindsens hele Velvillie, som havde alene til Formaal: Fred og Frihed i Norden. Jeg bør her tilføie, hvad der gjør Baron Ankarsvärds Skarpsindighed, der langt overtræffer min egen, Ære, at han indsaa det baade før og bedre end jeg. Jeg havde virkeligen overdraget ham at give Prindsen et Vink i denne Henseende; men han gjorde det ikke, og derfor har han min evige

Erkjendtlighed.[n255] Det er min Pligt at forsikkre, at da jeg paa Kongens Befaling indfandt mig paa den norske Grændse for med Prindsen at underhandle om det allerede skede Tronfølgervalg, vilde han ei antage samme. En Trone hvilkensomhelst var for ham i ingen Henseende tillokkende. Pligten at svare til en tapper Nations almindelige og usædvanlige Tillid, og en anden Pligt, som var hans første Passion – den at forsvare de nordiske Folkeslags Selvstændighed og Frihed, var den Grund, som siden virkede hos ham en forandret Beslutning».

Bilag No. VIII. a

Grev Carl Ankarsvärds Brev til Forfatteren,
skrevet i April 1842.

«Gjennem et Brev til min Broder, Oberst August Ankarsvärd, har jeg fundet et Spørgsmaal fremsat, hvorvidt og i hvilken Grad Prinds Christian August kunde være vidende om [499] den 1809 i Sverige indtrufne Statsomvæltning, under den Beregning derigjennem at komme i Besiddelse af den svenske Tronfølge, og da jeg i denne mærkelige Tildragelse var en af de meest handlende Personer, anseer jeg det som en Pligtskyldighed, paa Tro og Ære at give Oplysning om Alt, hvad mig er bekjendt om Prinds Christian Augusts politiske Forhold ved dette Tidspunkt og i Henseende til den svenske Revolutionsbegivenhed.

«Anledningen til 1809 Aars Statsomvæltning er for vel bekjendt til at behøve at berøres, men hvad maaskee i Forbigaaende bør nævnes, er, at der om Prinds Christian Augusts Personlighed før selve Revolutionsudbrudet aldrig var noget Spørgsmaal iblandt Revolutionsmændene, eller ringeste Tanke dertil fæstet, førend daværende Oberstlieutenant Adlersparre, efter Revolutionsudbrudet,

Natten til den 7de Marts 1809, overdrog mig at reise til Kongsvinger, for at søge en Stilstand tilveiebragt i den Hensigt, derved at vinde nogen Sikkerhed for Revolutionscorpset, for ei paa sin Marsch til Hovedstaden at blive foruroliget ved et fiendtligt Indfald fra den norske Side, og med Antydning om, som et Middel til Øiemedets Opnaaelse, at lade Prinds August ane den svenske Tronfølge som Resultat. Ved min Ankomst til Kongsvinger, opgav jeg for General *Staffeldt* Formaalet for min Reise, forsaavidt den angik Regociationen om Stilstand, uden i Begyndelsen at nævne Noget om Tronens Bestemmelse til Prindsen. Jeg begjærte af General Staffeldt at maatte afreise til Christiania i det opgivne Øiemed, for der personligen for Prindsen at fremsætte mit Ærende; men fik af Generalen et benægtende Svar paa min Begjæring, og en Antydning at oppebie Tilbagekomsten af en Coureer, som Generalen vilde afsende til Christiania for at [500] indhente Prindsens Forholdsordre. I denne Mellemtid samtalede jeg naturligviis meget med General Staffeldt om den store Tildragelse og dens Resultat. Generalen viiste sig i Begyndelsen meget studs (sträf) og mistænkelig, som om mit Ærende kunde være en mulig Krigslist, for ubehindret at kunne drage Tropperne fra Grændsen til en eller anden større Operation mod den russiske Armee, og dette var Generalen retsindig nok at forestille mig, ei fra norsk Side kunde eller burde fremmes.Til Svar herpaa foreviiste jeg i Haandskrift den Proclamation fra den vestre Armee, som ved min Afreise fra Carlstad endnu ei var trykt. Jeg tog mig derhos den Frihed at udvikle for Generalen Forholdene, og begjærte hans Opmærksomhed paa, at Krigen mellem Sverige og Norge var antinational, men at den snart fra svensk Side kunde blive det modsatte. Jeg bad Generalen lægge Mærke til, at Revolutionsarmeen allerede havde 10 à 12 Dages Marsch forud for den norske Armee, om denne skulde i dette Øieblik bryde ind over den svenske Grændse; tillige bad jeg ham være overbeviist om, at Revolutionsarmeen i saa Tilfælde blot endnu yderligere skulde anstrenge sine Kræfter for hastigen at ende sit vigtige Foretagende, og i Øieblikket vende sig mod den norske Armee for at fordre Hevn for en troløs Behandling mod Brødre, som blot begjærte Fred med Naboer og Ro til at ordne sine egne Anliggender. Jeg begjærte Generalens Opmærksomhed paa den norske Armees egen Stilling med Hensyn til Underholdningsmidlerne ved at trænge

frem i et allerede blottet og udtæret Land; jeg opgav ham tillige ganske aabenhjertig og uforbeholdent, at Eda Skands alene var besat med 300 høist elendigt udrustede Landeværnstropper, og at den norske Armee ingen Modstand havde at befrygte, førend Revolutionsarmeen efter vel forrettet Ærende kunde gaae den [501] i Møde,og for denne lovede jeg, at den i et saadant Tilfælde ei skulde undlade i en forøget Grad at opfylde sine Pligter baade mod sig selv og mod Nationen, hvis af Revolutionen oprørte Befolkning ufeilbart skulde forøge Stridskræfterne til et for den norske Armee muligen uventet Resultat. Dette aabenhjertige Sprog syntes at gjøre meget Indtryk paa den varme, hæderlige General Staffeldt, saa at hans Forhold til mig syntes at blive noget føjeligere (*medgörligare*), og da hans venskabelige Sindsstemning lod til at være i bestandig Tiltagende, vovede jeg løseligen at fremkaste Tanken om Prinds Christian August, som den *in petto* afsatte Gustav **IV**de Adolphs Efterfølger paa den svenske Trone; men denne Tanke mødte en saa heftig Livlighed fra Generalens Side, at jeg var glad ved i en Hast at erklære den for et Slags Tankespøg, alene udgaaet af min, af Begivenhederne let forklarlige, Indbildning, og det var paa Grund af Staffeldts varme Fremstilling af Prindsens rene Charakteer, uindskrænkede Pligtfølelse og Mangel paa Ærgjærrighed, at jeg fandt det raadeligt ikke videre at udføre det Ærende, som jeg i saa Henseende af Oberstlieutenant Adlersparre havde faaet.

«Efter 2 Dages Venten kom Prindsens Adjutant, *Major Darre*, med det Svar, at han ei kunde modtage mig i Christiania, og at han iøvrigt hverken kunde eller vilde indlade sig i directe Underhandling med en Befuldmægtiget fra et revolutionairt Troppecorps, men at Major Darre var sendt for at modtage og indhente de Meddelelser, som jeg i Egenskab af Parlamentair kunde have at gjøre. Jeg fandt i *Major Darre* en usædvanlig dannet, oplyst og sindrig Mand, og kom meget snart i de behageligste Forhold til ham, hvoraf Resultatet blev en mellem ham og mig afsluttet Convention om 12 Dages Stilstand, [502] under den Bemærkning, at den skulde ansees som brudt fra den Dag, da Revolutionsarmeen eller nogen af dens Afdelinger paa nogen Maade virkede mod Ruslands Armeecorps eller Troppeafdelinger. Under denne min Forhandling med Major Darre *kan jeg forsikkre paa Tro og Ære*, at aldrig et Ord nævnedes

med Hensyn til Prindsens Opstigen paa den svenske Trone, eller til Revolutionens Hensigter og Planer i saa Henseende. Jeg har siden i et udgivet Skrift, kaldet «politisk Troesbekjendelse», paapeget det Sandsesløse og Daarlige, for ei at sige Gemene, i den Fremstilling, som senere for Rigets Stænder antydede den Fortjeneste, man vilde tillægge Prinds Christian August, «at have gjort Sverige den største Tjeneste, som det nogensinde af udenlandsk Mand har modtaget», som en Grund til at fremme Tronfølgervalget til Prindsens Fordeel, og i hvilken Afhandling jeg aabent har lagt for Dagen Grundløsheden af den Skygge, som denne velmenende men blinde Iver ved denne Leilighed saa uforskammet og skamløst har kastet paa denne blandt Fyrster saa udmærkede Charakteer. Denne min Fremstilling er aldrig i mindste Maade bleven bestridt eller gjendreven af Hans Excellence Adlersparre,[n256] som da endnu levede, og som burde være interesseret i, at fravælte sig en Anklage for at have skjændet en saa pletfri Fyrste, som Prinds Carl August efter min Overbeviisning og efter det Bekjendtskab jeg havde med Hans Personlighed virkeligen var. Underhandlingerne med Prinds Christian August efter Revolutionen i Henseende til den svenske Tronfølge dreves Hovedsagligen [503] gjennem Grev Axel Mørner som Fange i Norge, og det maa uden Tvivl være ligesaa bekjendt i Norge som i Sverige, hvor nødigen Prindsen omsider lod sig overtale til at modtage Valget.

«Dette er Alt hvad jeg veed om det omspurgte Forhold, og dette har jeg anseet som en kjær Pligt at meddele paa Tro og *Ære* til mulig Benyttelse af en upartisk og sandhedselskende Historieskriver. Derfor lever og døer jeg i den faste Overbeviisning, at den svenske Tronfølge i intet Tilfælde har virket paa Prindsen som Motiv for hans Handlemaade i nogen Henseende. Hos mig lever denne fyrstelige Personlighed i et uforglemmeligt Minde som en Urtyp af hvad Skandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sin Velvære, sin Velstand og Lyksalighed.»

Carlslund i April 1842.
C. H. Ankarsvärd.

I 8de Bilag b. c. findes 2de Breve skrevne til Adlersparre i Marts og April strax efter Revolutionen, som vise, at det kun var en fredelig Tilstand imellem

Norge og Sverige, Prindsen tilsigtede.

Bilag No. VIII. b

Prinds Christian Augusts Brev til Grev Adlersparre.

(Paa Fransk.)

«De Efterretninger, som De har havt den Godhed at meddele General Staffeldt, tillade ingen Tvivl om, at Deres Hensigt, at give Deres Fædreland Fred tilbage og derved bidrage til det nordlige Europas Lykke, vil blive opfyldt, og jeg ønsker [504] Dem af ganske Hjerte til Lykke med den glimrende Anledning, som har været Dem givet, og som De har benyttet med den Charakterens Kraft og Adel, hvorfor De er saa hæderligen berømt. Endskjønt jeg ingen Tvivl nærer om, at enhver Bevæggrund til denne ulykkelige Disharmoni mellem Nationer, der ved fælles Interesser ere saa nøie forbundne med hinanden, er bortfjærnet, og at Sveriges politiske System har undergaaet en total Forandring, finder jeg mig dog beføiet til at bede Dem, min Herre, have den Godhed i den Henseende at berolige mig. Denne Meddelse er mig i enhver Henseende interessant, men fornemmeligen med Hensyn til nogle Foranstaltninger i det Indre af Landet, Foranstaltninger som ingenlunde have noget fiendtligt Øiemed, men alene har Hensyn til at lindre Norges Indbyggere.

«Jeg kan give Dem mit Æresord for, at De kan stole paa min Discretion, og at jeg ved denne som enhver anden Leilighed vil gjøre mig det til Pligt at give Beviser paa den fuldkomne Høiagtelse, jeg nærer for Dem.

Jeg haaber, at der i dette Tilfælde ingen Vanskelighed vil gjøres for Courerers Passage mellem Norge og Kjøbenhavn?

Bringeren af dette Brev, Hr. Bagge, har bedet mig om Tilladelse til at gjøre en Reise til Gothenborg for at tale med Hr. *de Platen* om forhen omhandlede Anliggender. Der vilde ingen Vanskelighed være fra min Side ved at tilstaae ham dette Forlangende, i Tingenes nærværende Stilling, under den Betingelse, at han faaer Tilladelse at vende tilbage hid, naar han finder for godt, da han har Forretninger af Vigtighed her i Landet, som ei ville tillade ham en lang Fraværelse. Af denne Grund har jeg valgt ham til Parlamentair, for at være i [505] Stand til at nævne for Dem hans Anliggende, som efter, hvad jeg forhen har meldt, afhænger af Deres Afgjørelse, og som De vil have den Godhed at indslutte i det Svar paa dette Brev, som han vil bringe mig.

Christiania den 24de Marts 1809.

Med Høiagtelse o.s.v.

Christian,
Prinds til Slesvig-Holsteen.

*

Til *Ditto* (paa norsk) c.

D. Hs. ærede Skrivelse af 22de f. M. er et nyt Beviis paa den Tænkemaade, som udmærker Dem, og som giver den Mand, der reddede sit Fædreland, forøget Adgang til enhver retskaffen Mands Erkjendtlighed.

Ei forsynet med den fornødne Fuldmagt, ei tilstrækkelig underrettet om den sig saa ofte forandrende politiske Stilling, seer den for Kongeriget Norge anordnede Regjeringscommission sig ei i Stand til at tage en afgjørende Beslutning om den af D. H. gjorte Proposition, forinden samme har modtaget H. M. Kongens Befaling.

Bilag No. IX

Et Brev fra Baron Wetterstedt til G. Adlersparre af 20de August 1809 indeholder følgende Udtryk:

«– – Jeg havde skrevet dette, da store og vigtige Tidender kom os tilhænde med en Coureer fra H. E. Stedingk, der afgik fra Frederikshamm den 17de i denne Maaned. Tre Dages Conference havde da fundet Sted, Continentalsystemet er behandlet paa den Maade vedlagte, paa begge Sider vedtagne [506] *projet d'Article* indeholder, men forøvrigt er Grev Romanzoff Ubevægelig i Spørgsmaalet om Kalix-Strømmen og Åland. Paa alle Remonstrationer svares, at Keiseren aldrig gaaer fra disse Punkter, og at her ei er Spørgsmaal om Grændserne mellem Sverige og Finland, men alene om de nye Grændser, som imellem Sverige og Rusland skulle bestemmes. Da H. E. Stedingk og Oberst Skoldebrand erklærede, at de ei kunde indgaae i Spørgsmaalet om Ålands Afstaaelse, standsedes til Slutningen derved, at en Coureer skulde hidsendes for at begjære positivt Svar, paa hvilket Krig eller Fred skulde beroe.

Det behøver at overveies, og den hemmelige Committee skal raadspørges. I Dit Brev af 13de synes Du ei at lægge stor Vægt paa Åland, og ei at ansee det paatrængende at beholde denne Ø, naar derimod lægges i Vægtskaal Faren af en ny Krig og Bortfjærnelsen af den med Freden forbundne Successionsorden. Det var lykkeligt om Dine Tanker i dette Æmne med største Skyndsomhed kunde blive bekjendt inden Coureren sendtes tilbage til Rusland. Nu var en hastig Decision i Norge af yderste Vægt, men jeg anseer den ei mulig, saalænge Prindsen har samme Tanker som nu. – – Alopæus, som og er i Frederikshamn, har berørt Prindsen af Augustenborgs Valg, samt at Keiseren vilde tage den forrige Kronprindses Parti, men Stedingk har saa kraftigt afvendt denne Fremstilling at derom ei et Ord meer er bleven nævnet.»

Bilag No. X

[507] *Brev fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre.*

a.

Jeg haaber, at der ved den Negociation om nærmere Udvikling af den mellem begge Armeer bestaaende Vaabenhvile, som i disse Dage efter sikker Formodning maa finde Sted mellem Hr. Oberst v. Posse og den fra Kjøbenhavn retournerende, af mig dertil beordrede, Overqvarteermester v. Darre, kunde tages nærmere Aftale om et militairt Arrangement, hvorved Deres Høivelbaarenheds ædle Hensigt og Ønsker for det meste vil kunne opfyldes, om end den dansknorske Stats Stilling gjør nogle Restrictioner uomgjængelig fornødne.

Alt hvad de Pligter, jeg skylder mit Fædreland, hvad min Overbeviisning og mine Grundsætninger tillade mig, skal af mig bidrages til at oprette, og alt meer og meer befæste Forstaaelsen imellem begge Nationer – Nationer, som have Grund til gjensidig Høiagtelse, som kan og bør kun have een Interesse, og, som D. H. bemærker, bør være Venner.

Med sand Taknemlighed og med den Interesse Sagens Vigtighed for hver Nordbo maa have, har jeg modtaget det mig af D. H. venskabeligen meddeelte Project til en Grundlov for den svenske Nation.

Europas, men fortrinligen de nordiske Rigers Øine ere henvendte paa Sveriges Rigsdags-Beslutning. Danmark og Norge – og dette er almindelig Stemme fra Statens første Mænd til de nedre Classer – seer tillidsfuld paa den for Nordens Fremtids Lykke saa vigtige Beslutning; thi det forlader sig paa de Mænd, som staae i Spidsen, agtede for deres Talenter og Charakteer, og paa den Oplysning og Fædrelandskjærlighed, [508] som den svenske Nation har Grund til

at være stolt af. Det formenes af Alle, at den tappre svenske Nation vil, uden Hensyn til enkelte Individers Interesse, sikkre Nationens Friheder og Rettigheder, at den med Hensyn til Europas Stilling vil handle og vælge som et selvstændigt Folk; at den træffer saadant Valg, hvorved Nordens Fremtids Lykke sikkres. Varm Kjærlighed for mit Fædreland, sand Agtelse for den svenske Nation, inderlig Overbeviisning om Øieblikkets Vigtighed, og om at det for Norden vigtige Øiemed kan og vil opnaaes ved de oplyste for Fordomme og Egennytte befriede Mænd af den svenske Nation, har foranlediget disse Yttringer. Disse Motiver ville undskylde min Frimodighed hos den oplyste og retskafne Mand, som sikkert veier Europas og Nordens Fremtids-Skjebne, og som jeg troede at skylde denne Frimodighed som et sikkert Beviis paa min Høiagtelse. Jeg tør anmode om at fornye mig i Hr. Oberst v. Platens venskabelige Erindring. Siden den mig uforglemmelige Samtale med denne agtværdige Mand har Europas Stilling meget forandret sig, men denne har end mere forøget de Motiver, hvorpaa de af mig anførte Sætninger grunde sig.

Det er med den fortrinligste Høiagtelse jeg har den Ære at undertegne mig o.s.v.

Christiania den 6te Mai 1809.

Christian
Prinds til Slesvig-Holsteen.

b.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

Min Stilling og den Agtelse jeg bærer for D. H. gjør mig det til Pligt med den mig naturlige Aabenhjertighed at [509] besvare Deres mig ved Oberst Skoldebrand tilstillede ærede Skrivelse. Jeg maa forud bede om at blive undskyldt, naar jeg maa tildeels gjentage tildeels referere[n257] mig til det, jeg flere Gange har havt Leilighed at yttre om den omhandlede Gjenstand. At den for nylig i Sverige

stedfundne Regjeringsforandring vilde have til Øiemed at gjengive Sverige Freden var min og den almindelige Formening, og vi glædede os ved at see Ende paa en ligesaa ødelæggende som uhensigtsmæssig Krig. Ingen tvivlede altsaa om at Sverige hertil vilde gjøre det første Skridt og vælge det eneste Middel, uden hvilket, naar man tager Hensyn til Sveriges og de øvrige Staters nuværende Stilling, ingen Fred var mulig. Denne Forventning er ei bleven opfyldt. Nordens Stilling er uforandret, og mig bliver kun den Trøst for mit Vedkommende, ogsaa, forsaavidt det lod sig forene med min Stillings Charakteer, at have virket efter Evne til dette for Nationernes Lykke saa vigtige Øiemed. Det er altsaa Tingenes vedvarende uheldige Stilling, som nøder mig til her at gjentage, at det, *saalænge denne vedvarer, og uden H. M. Kongen min Herres Tilladelse*, er umuligt for mig at antage Noget, endog det meest smigrende og hæderfulde Andrag. Naar jeg holder det for Pligt her at yttre mine uforanderlige Grundsætninger og min faste Beslutning, da beder jeg D. H. være overbeviist om, at jeg med varm Følelse erkjender den mig beviiste Tiltro og det Hæderfulde for mig i det ommeldte Beviis paa en ædel og brav Nations Agtelse; at jeg inderligen ønsker, at den politiske Stilling snart maaske give mig Anledning til at aflægge Beviis paa denne min Følelse. For at forekomme ethvert falskt Skridt, ethvert som kunde give D. H. Anledning til feilagtigen at bedømme en Mand, som bærer sand Høiagtelse for Dem og altid ønsker at besidde Deres, [510] har jeg troet aabenhjertigen at burde anføre forommeldte min Overbevisning, grundet paa vort Fædrelands gjensidige Stilling i nærværende Øieblik, forsikkret om at D. H. og enhver Retskaffen vil agte den Mand, *som bliver sin Charakteer, altsaa sine Grundsætninger tro, som ei kjender nogen Interesse, naar den colliderer med de Pligter, han skylder sit Fædreland.*

Ved at bevidne min Erkendtlighed for Deres ærede Skrivelses venskabelige og for mig saa smigrende Indhold undertegner jeg mig o. s, v.

Christiania 9de Juli 1809.

Christian
Prinds til Sl. Holst.

c.

Høivelbaarne Hr. Statsraad Oberst og Baron!

I Følge den fra Hr. General V. Staffeldt til mig indløbne Rapport maa jeg frygte for at en Misforstaaelse fandt Sted ved Hr. Grev Ankarsvärds sidste Sendelse til Kongsvinger. Jeg har derfor beordret Overbringeren af dette, Major *v. Darre*, som nyder min fuldkomne Tiltro, at anmode D. H. om at meddele Deres Opdrag.[n258]

Jeg ønsker, at de tvende officielle Skrivelser, som Hr. Grev Mørner medbringer, maatte finde Deres H. V.s Bifald. De ere affattede efter min Overbeviisning om det, som Pligt og Ære byder mig i min nuværende Stilling. Jeg kan ei nægte, [511] at jeg ønsker, at der, forsaavidt det kan undgaaes, ei maatte gjøres officielt Brug af samme. Jeg haaber at da, som det synes, Alles Ønske heri forene sig, det i ovenmeldte Skrivelse[n259] anførte Tidspunkt, Freden i Norden, snart vilde indtræffe, hvorforinden jeg ei seer mig i Stand til at afgive andet Svar, og, D. H. tilgive min Frimodighed, ei heller kan ønske at maatte afgive Anbudet officielt i dette Anliggende.[n260]

Det er med o.s.v.

Christiania 15de August 1809.

Christian
Prinds til Sl. Holst.

d.

Til Oberstlieutenant Greve af Ankarsvärd!

Fra General Staffeldt er mig bleven tilmeldt, at D. H. har ønsket at have en Samtale med mig. Da jeg inden faa Dage haaber at kunne afsende mit allerunderdanigste Svar til H. M. Kongen af Sverige, saa maa jeg paa denne og

flere Grunde ønske at den omhandlede Samtale og videre Negociation om hvad det end maatte være for saa længe maatte udsættes. Jeg har imidlertid beordret Overbringeren af dette, Hr. Major v. Stabel, som har min fuldkomne Tiltro, og paa hvis Discretion man kan forlade sig, at modtage D. H.s Andrag, og herom uden Ophold at indsende hans Rapport, hvorefter jeg strax skal give mig den Ære at meddele mit Svar.

Jeg beder o.s.v.

Christiania 17de August 1809.

Christian
Prinds til S. H.

[512] e.

Høivelbaarne Hr. Statsraad og Baron!

Jeg er pligtig at erkjende Modtagelsen af D. H.s tvende sidste ærede Skrivelser, og at bevidne Dem min oprigtige Taknemlighed for dette nye Beviis paa Deres Velvillie, som jeg ønsket og skal stræbe fremdeles at bevare.

Jeg holder det for overflødigt at forsikkre D. H. at den i de Bilag, jeg giver mig den Ære herved at remittere, omtalte ubesindige Proposition ei er og ei var bleven mig gjort ustraffet. Jeg maa smertelig beklage naar enkelte Individers ubesindige og urigtige Fremgang, naar af politiske eller andre Øiemed udspredte falske Rygter skulde kunne kaste en Skygge paa Kongen af Danmarks ædle og loyale Characteer. Jeg tør med fuld Overbeviisning paastaae, at Tiden maa oplyse det Urigtige i disse Anskuelser, og jeg haaber ved det nøie Bekjendtskab, og de mange Beviser paa Kongens Tænkemaade hertil at kunne bidrage.

H. M. Kongen af Sveriges Ønske, Anliggendernes nuværende Stilling og hvad der er anført om den almindelige Opinion, – ere for vigtige Grunde for mig til ei at opsætte min forehavte Reise til Danmark. Jeg anmoder D. H. ved forefalden Leilighed at nedlægge min underdanigste Respect for H. M.

Ved den mig af D. H. venskabelig meddeelte Formular til Valgacten og Forsikkringen kan fra min Side for Øieblikket Intet være at erindre.

Naar Freden imellem begge Riger tillader mig at nedlægge mine Charger, og saaledes fri fra de med samme forbundne [513] Pligter at underskrive den ommeldte Forsikkring og tiltræde min nye hæderfulde Stilling, da vil D. H. tillade mig at yttre det Ønske, forinden noget officielt Skridt i denne Henseende maatte gjøres, til den Tid at ansøge om en personlig Sammenkomst med Dem, eller En, som nyder Deres fuldkomne Tiltro, ved den norske Grændse, paa det Sted D. H. Selv maatte behage at bestemme.

Den for mig af flere Grunde saa vigtige Overbeviisning, at mit Valg er bifaldt af H. M. Keiseren af Frankrige; den Umulighed jeg ligeledes af flere Grunde seer her at kunne modtage nogen solenne Deputation, med flere Motiver, foranlediger det Ønske og den Anmodning til D. H., som jeg haaber De ei vil nægte mig.

Jeg slutter med det Ønske, at D. H. i denne Skrivelses Indhold ikkun vil see min oprigtige Attraa, forsaavidt mine Evner det tillader, og foruden alle *Bihensigter* at kunne opfylde de med min Stilling forbundne Pligter, og anmoder Dem om den Godhed at modtage Forsikkringen om den uindskrænkede o.s.v.

Christiania den 2den November 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holst.

f.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Jeg erkjender Modtagelsen af D. H.s ærede Skrivelse af 15de d M., som er mig tilhændekommen i disse Dage.

Ved at referere mig til mine forrige Skrivelser maa jeg tjenstlig anmode om, at D. H., saasnart De maatte erholde Efterretning [514] om at Freden i Jønkøping er undertegnet af vedkommende dertil befuldmægtigede Ministre, De da

behagentligen vilde opgive mig Tiden og Stedet, hvor jeg kunde have den Fornøjelse at møde Dem enten paa *Kongsvinger* eller *Magnor*.

Denne Deres ærede Skrivelse oppebier jeg her.

Jeg gjentager det Ønske til den Tid at kunne erholde den i min forrige Skrivelse yttrede, for mig og min Stilling saa yderst nødvendige Overbeviisning.

Med Glæde seer jeg det Øieblik imøde, som skaffer mig den længe ønskede Lejlighed mundtligen at kunne bevidne den sande Højagtelse og Hengivenhed, med hvilken o.s.v.

Christiania den 25de November 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holst.

g.

Høivelbaarne Hr. Statsraad etc.

Ved Hr. Capt. Forsell har jeg havt den Ære at modtage D. H. Skrivelse af 2den d. M. Jeg er ei i Stand tilfulde at udtrykke den Bedrøvelse og den Følelse, som den i samme erholdte sørgelige Efterretning har opvakt hos mig. Maatte mine Ønsker opfyldes og Himlen bevare H. M. til den svenske Nations Lykke. Jeg ansøger D. H. saa ofte som muligt gjennem Commandanterne paa Kongsvinger og Eda at ville meddele mig Efterretning, og snart haaber jeg at høre den glædeligste af alle, at Hs. M. er i Forbedring. Jeg ønsker min underdanigste Forsikkring nedlagt for Høistsamme, at jeg med et taknemligt og rørt Hjerte erkjender H. Ms. naadige Tænkemaade, at min fornemste Attraa, naar jeg seer mig i Stand til at [515] nærme mig Høistsammes Trone, da stedse vil være at vise den bedste Villie til efter Evne at kunne svare til Kongens og Nationens Forventning, og Sammes mig saa hæderfulde Tillid.

Saasnart jeg erholder den mig af D. H. lovede Efterretning, at Freden i Jønkøping er underskreven – og jeg haaber, at den ommeldte Difference snart vil

være jævnet – da skal jeg uden Ophold afgaae til Kongsvinger, hvor jeg haaber at finde D. Hs. behagelige Bestemmelse om Stedet og Timen, hvor jeg kan have den Ære at møde Dem den paafølgende Dag.

Med megen Ængstelse modseer jeg den Underretning om Udfaldet af den kongel. svenske Mission til Cabinettet i St. Cloud, hvortil D. H. har havt den Godhed at give mig Haab, og hvorom Meldingen efter de offentlige Blade formodes at maatte være indløben i disse Dage til Stockholm. Ingen kan være meer end jeg overbeviist om den Nødvendighed, at enhver Beslutning af en fri og ædel Nations Repræsentanter maa være aldeles uafhængig af udenlandske Magters Indflydelse. Nationernes Ære, Frihed, Selvstændighed – hvis Opretholdelse maa være det vigtigste Øiemed saavel for den Konge, som er saa lykkelig at staae i Spidsen for et frit Valg, som for enhver Statsborger – kræver dette ubetinget. Men D. H. tillade mig at yttre: hvilken Indflydelse bør og maae Keiser-Napoleons Beslutninger i Europas nærværende Stilling uimodsigeligen have paa Sveriges og Danmarks tilkommende Skjebne? Kan jeg og bør jeg indtræde i en Stilling, hvori jeg, forinden jeg haver den fulde Overbeviisning om ovenmeldte det franske Cabinets Beslutning, vover at paaføre et Land – som har ved den mig beviiste ufortjente Tiltro saa megen Ret til min Taknemlighed, samt det Land, hvor jeg er født og ligeledes skylder [516] megen – maaskee alene ved mit Individuum en ny Krig? en Ulykke, som sandsynligviis vilde have begge Landes Ruin til Følge. Det her Anførte – og jeg appellerer til D. Hs. Charakteer, som sikkert stemmer overeens med disse Grundsætninger – forbyder mig efter min Overbeviisning, Ære og Pligt at indgaae nogen lignende Forpligtelse, eller at underskrive Forsikkringsacten, forinden Freden med Danmark er undertegnet, og forinden jeg har erholdt den ovenmeldte, for min Sindsro uomgjængelig fornødne Overbeviisning.

I Følge heraf vil D. H. selv indsee, i hvilken yderlig Forlegenhed jeg vilde være, naar H. M. Kongen forinden den Tid, hvilket Gud forbyde, skulde blive os frarøvet. Jeg har imidlertid uden Ophold herom indmeldt til H. M. Kongen af Danmark. Saasnart Høistsammes Svar indløber, skal jeg skyndsomst give mig den Ære, herom at tilsende D. H. den fornødne Communication. Mine herværende Forretningers Tilendebringelse, saasnart jeg efter Førommeldte seer

mig i Stand til at tage en Beslutning, vil da ei udfordre meer end 8 à 10 Dages Ophold. Det er med o.s.v.

Christiania den 5te Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holst.

h.

H. V. Hr. Statsraad, Gen -Adj., Oberst og Baron!

Næsten til samme Tid som jeg havde den Fornøielse at modtage D. Hs. ærede Skrivelse, erholdt jeg ligeledes den i *Jønkøping* undertegnede Tractat tilsendt fra Kjøbenhavn. I den sikkre Formodning, at denne Tractat maa være tilføiet nogle [517] mig ei communicerede hemmelige Artikler, og at, efter D. H. Yttring, Freden med Frankrige inden kort Tid vil sluttes, bærer jeg ingen Tvivl om, at ommeldte Tractat allerede er eller snart bliver ratificeret, og at den saaledes retablerede Harmoni mellem Sverige og Danmark, som er aldeles overeensstemmende med begge Landes Interesse, vil have den Varighed, hvorom Overbeviisning er for mig i min Stilling – som jeg gav mig den Ære mundtlig at yttre for D. H. – ligesaa vigtig som nødvendig. I denne Forudsætning og af mig inderligen ønskede Forventning haaber jeg altsaa, forsaavidt den ommeldte ratificerede Tractat inden den Tid skulde være istandbragt i Jønkøping, og den anførte Dag erholder D. H. Bifald, at kunne indtræffe den 6te næste Maaned til mig nærmere behagentlig meddelende Tid af Dagen i svensk Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise i Følge H. Ms. naadigste Bestemmelse. Jeg anmoder D. H. at ville ansee disse Yttringer som officielle, og i Følge dem at beære mig med Deres Svar.

Den sørgelige Efterretning, som D. H. meddeler mig, bedrøver mig inderligen. Maatte denne Deres Formodning ei indtræffe!

De behager at yttre i en af Deres forrige Skrivelser, at i Fald H. M. skulde hændes noget for os Alle Sørgeligt, da Reisen for mig maatte paaskyndes og alle

Ceremonier bortfalde, og jeg indseer fuldkommen Nødvendigheden heraf. Jeg indstiller derfor til D.Hs. behagelige Omdømme, om i saa Fald – dog under ovenmeldte forudsatte, for mig nødvendige Overbeviisning – ei Reisen uden videre Ceremonier, og om nødvendig *incognito* i muligste Hast og paa den korteste Vei burde fortsættes til Stockholm. Maatte jeg i saa Fald kunne bevidne H. M. de Følelser, som opfylde mit Hjerte, og modtage Høistsammes Befalinger [518] D. H. tilgive, om jeg med sædvanlig Frimodighed yttrer mine Ideer, og underkaster dem Deres Omdømme.

Skulde og burde i Sveriges nærværende Stilling efter en saa ødelæggende Krig, men fortrinligen saalænge en af os Alle elsket Konge er paa Sygeleiet og ei restitueret, alle med Bekostninger forbundne Ceremonier og Feter ei undgaaes? Jeg haaber, at D. H. kjender min Tænkemaade; men dette er for mig, som ei kjender tilstrækkeligen den officielle Mening, og altsaa ei hvad Omstændighed og Forholdene uomgjængelig kræve, umuligt at bedømme, om og hvorvidt jeg kan og bør yttre noget Ønske i denne Henseende, samt til hvem jeg i saa Tilfælde kunde adressere det.

Det er end paa disse Grunde, at jeg udsætter at besvare H. Ms. allernaadigste Skrivelse, indtil jeg er saa lykkelig at erholde D. Hs. behagelige Svar, som jeg af flere Grunde forventer med Længsel.

Om Capitain Holsts Ansættelse forbeholder jeg mig mundtlig at tage nærmere Aftale med D. H., da han for det første i dansk Uniform vil geleide mig til Stockholm.

Jeg beder o.s.v.

Christiania den 22de Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holst.

Høivelbaarne Hr. Statsraad o.s.v.

Det er med sand Fornøielse og Taknemlighed, at jeg har modtaget og herved giver mig den Ære at remittere de Bilag, D. Hs. Venskab har anfortroet mig. Beroliget ved Sammes, men fornemmelig G. de *Wetterstedts* seneste Skrivelses Indhold, [519] som bortrydder for mig alle Vanskeligheder, seer jeg mig i Stand Formiddagen den 7de d. M. at indtræffe i Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise efter den af Hr. Ob. Lieutn. v. Sköldebrand lagte Plan, forsaavidt mine Yttringer til ham og til Grev Ankarsvärd, og D. Hs. Bestemmelse, i Følge det af mig yttrede og af H. M. naadigst approberede Ønske m m., ei skulde forandre samme. For at undgaae al Misforstaaelse bør jeg tilføie, at jeg ei har havt den Ære at tale med Ob. Lieutn. Sköldebrand og Grev Ankarsvärd, efterat have modtaget D. Hs. seneste ærede Skrivelse. Jeg tilføier i Medfør deraf

1) At jeg ønsker at erholde forinden min Afreise fra Frederikshald D. Hs. behagelige Bestemmelse i Henseende til Uniforms Anlæggelse m. m., hvorom det Videre vil tilmeldes af Grev Ankarsvärd.
2) Hvad den mig af Hs. M. tiltænkte Naade betræffer, da er jeg pligtig at antage samme med allerunderdanigst Taknemlighed som et nyt Beviis paa Hs. Ms. Naade og Tillid. Det bliver en meget naturlig Selvfølge, at tilføie mit Navn det af en inderlig elsket og agtet Konges, og vil, efter min Indsigt, herved og ved offentligen at udelade Navnet Christian H. Ms. Øiemed formodentligen opnaaes, og D. Hs. Ønske tillige kunne opfyldes. Men da Forandringen af mit Navn sandsynligen ei vil komme under Ventilation forinden jeg kommer til Stockholm, saa forbeholder jeg mig herom at tage nærmere Aftale, naar jeg har den Ære at møde D. H. i Svinesund.
3) Hr. *Kullberg* ønsker jeg meget at kunne have den Fornøjelse at tale med i Frederikshald den 6te d. M., paa [520] hvilket Sted jeg indtræffer den 5te om Aftenen. Jeg slutter med Anmodning om at være anbefalet o.s.v.

Christiania d. 1ste Jan. 1810.
Carl August.
Svea Rikes Kronprinds.

Bilag No. XI

Breve fra Carl den 13de til Baron Adlersparre, uden Dato men rimeligviis af Juli Maaned 1809.

a.

Min bedste Adlersparre! Jeg feliciterer til en lykkelig Seier og tillige til de gode Tidender, som De har faaet med den nysankomne Parlementair. Mørner reiser i Morgen Kl. 10 Form. og har i Aften faaet sin Instruction efter Overeenskomst. Han maa iligemaade have givet Eder Svar om den nysankomne Nordmands Præsentation for mig i Morgen efter Rapporten. Kan jeg nævne Noget til ham om det nye Valg? Jeg ønskede at vide dette inden jeg seer ham, iligemaade om han er min nys accoucherede Søn hengiven? Lad mig vide dette inden Præsentationen skeer.

Nu ønsker jeg Dem en meget rolig Nat. Det, som i Dag er forefaldet, skal gjøre den meget rolig for mig.
Carl.

b.

Min bedste Adlersparre! Nu begynder Dandsen sin Gang. Gjennem mit Embedsbrev seer De, hvor dumt de bære sig ad, og hvor nødvendigt de finde at lade min nærværende Søn, saa [521] godt som mod sin Villie, antage det Tilbud, som han kanskee af en usædvanlig Delicatesse ellers vilde have refuseret. Aarvaagen bør man være saavel fra svensk som fra norsk Side; vaage over at

Ingen fra Jylland faaer søveis passere til Norge, og gjøre Surprise der. Jeg lægger dette paa Deres Samvittighed. Denne Tidende kommer ellers *à propos* for at sætte Nordmændene i Harnisk, om de ere retsindede. Som en ægte Revolutionsmager overlader jeg denne Sag blindt hen i Deres Hænder, forvisset om at den ufeilbarligen maa lykkes.

Med fuldkomment Venskab er jeg altid Deres gode Ven
Carl.

c.

Skrevet i de første Dage af August 1809.

M. b. A.

Med Extrapost kom i Dag til en af Rigets Herrer, Friherre Engström, vedføiede Brev fra Grev Bernstorff hvis Indhold er af den mærkelige Betydenhed, at jeg uden Ophold har villet meddele Dem samme. I den vigtige Commission, som jeg har overdraget Dem, m. b. A., har det ikke kunnet undgaae mig, hvor meget denne Underretning kan være Dem til Nytte. Imidlertid har Ingen her derom faaet mindste Underretning, undtagen Engström og Wetterstedt. Jeg har overdraget den Sidste at meddele Dem, vidtløftigere end nu Tiden tillader mig det, mine Tanker og den Beslutning, som Engström har faaet Befaling at meddele som Svar. Jeg venter med Længsel paa Resultatet af det, som De anførte i det Brev, jeg fik fra Dem i Gaar med Cabinets-Coureer *Lundqvist*. Fra Axel Mørner har jeg ei hørt et eneste Ord; jeg veed blot at han har passeret Wennersborg; men siden veed jeg ei om han [522] er fløiet eller sunket. Han burde være fremkommen, og om saa er, burde jeg ogsaa havt nogen Underretning fra ham. Skaf mig at vide, hvorledes det forholder sig dermed, og sæt mig i Stand til at kunne bringe de uretfærdige Munde her til Taushed. De forstaaer hvad derved menes. Armaden mod Nord er kommen til *Øregrund*, hvor den har mødt Modvind. Stedingk er kommen til Åland, videre veed jeg for Tiden ei. Farvel saalænge o.s.v.

Carl.

d.

I et Brev til Adlersparre, dateret Stockholm 14de August 1809, siger *Carl* i en Efterskrift.

P. S. «Jeg maa avertere Dem om, at ingen Coureerfart imellem Norge og Danmark har været afbrudt. Om Saadant er sagt, er det en reen Usandhed. Iligemaade har Statsraad Platen sagt mig i Dag, at en vis *Manderfeldt* skulde udgive sig for et hemmeligt Sendebud fra mig til Norge, hvilket er en stor Usandhed, og som jeg maa anmode Dem om at dementere paa det ivrigste, og det saa meget mere, som han har været dømt for aabenbart Tyveri.

Ut in litteris.

e.

Fra Samme til Samme.

Stockholm den 15de August[n261] 1809.

Med *Axel Mørner*, som kom hid forleden Løverdag Eftermiddag, som var den 19de, modtog jeg Deres Brev, m. b. A., tilligemed Prindsen af Augustenborgs. Jeg behøver ei at beskrive Dem min inderlige Glæde over Sammes Svar, og [523] i Særdeleshed det ostensible, som han har tilskrevet Dem. Det maler hans Charakteer og Tænkemaade, samt retfærdiggjør Alt, hvad De har sagt mig om hans ædle Hjerte. Jeg anseer mig nu aldeles tilfredsstillet ved at have valgt ham til min Eftermand, og kan nu med Rolighed døe, da jeg er vis paa at overlade et elsket Fødeland til hans Forsorg, hvis Tænkemaade om Hæder og Ære er saa overeensstemmende med min. Nu længes jeg blot efter at faae ham at see og

gjøre hans nærmere Bekjendtskab, samt som en Fader slutte en elsket Søn i mine Arme. Jeg havde ved Indhændigelsen af Deres Brev strax svaret samme Dag som det kom, men da jeg først vilde meddele den hemmelige Committee Sagen, og derved tage det Fornødne i Betragtning, har jeg opsat dette til i Dag. Jeg kommer nu derfra og er bleven tilfredsstillet ved mange glade Ansigter, hvorimod ganske Faa, hvis Næser bleve noget forlængede, have i lige Grad moret mig. Imidlertid agter jeg ei at give Plena nogen videre Efterretning herom, inden Freds-Negotiationerne have taget en stadig Form, som bøier sig mere til vor Fordeel. Jeg har imidlertid proponeret Jönköping til Samlingssted for de danske Negotiationer; men jeg maa henstille til Dem, om det ikke var muligt, at Prindsen kunde formaaes til at begive sig hid, naar Freds-Negotiationerne med Danmark ere aabnede, og at han da i Egenskab af Tronfølger samtykkede i at aflægge Hyldings- og Troskabs-Eden i Stændernes Nærværelse. Derved afbrødes paa engang alt Fælledsskab (*gemenskap*) med Danmark, og Følgerne af hvad der kunde forefalde i Norge efter hans Afreise kunde iligemaade siden aldrig sættes paa hans Regning. Ligeledes var der en rig Grund for Nordmændene til hastigen at tage deres Parti, i Fald Danmark ansatte en ny Høistcommanderende i hans Sted, [524] hvis Ankomst og maaskee strenge og positive Opførsel ufortøvet skulde sætte dem i den Nødvendighed i en Hast at tage det Parti, som ønskes, for at undgaae en ublid Fremgangsmaade. Jeg har befalet, at eftersom Høsten overalt har været meer end gunstig, skal Korn paa alle Steder være i Beredskab for at understøtte Norge, hvor den efter troværdige Beretninger ei har været fordeelagtig, om man ei kan sige at overalt har været Misvæxt. Det kunde og gives Nordmandene tilkjende, at Sverige er rede til paa al Maade at understøtte deres Trang.

Som jeg formoder vil De, m. b. A., snart faae en *entrevue* med Prindsen. Siig ham paa mine Vegne Alt, hvad det forbindtligste Venskab og Agtelse for hans Person kan indgive mig, og det Indtryk af *admiration,* som hans hæderlige Svar hos mig har opvakt. Han har derved tilvundet sig min oprigtigste Hengivenhed, og jeg betragter ham fra denne Stund med samme Øine, som en Fader sin Søn.

Kunde De ved denne Leilighed forestille ham, at om han som min Søn vilde optage mit Navn, eftersom det han hidtil har baaret er bleven saa forhadt for vor

Almeenhed, var det ikke alene en Glæde for mig, men ogsaa af Nytte for ham – dog gjør heri som De finder tjenligst.

Underret mig forøvrigt om hans Ønske at modtages: om Deputerede fra Stænderne skulle møde ham ved Grændsen, eller reise til hans Residents? Hofstaten, som jeg sender, bør med Nette forføie sig til den sidste; men Alt bør lempes efter hans Attraae, og derom ønsker jeg udførlig Efterretning.

Jeg sender Dem tilbage Prindsens private Brev[n262] som ei [525] skulde vises, samt Bagges, og er altid Deres troe og oprigtige Ven
Carl.

f.

Fra Samme til Samme.

Stockholm den 16de August 1809.

M. b. A.! Jeg fik i Formiddags med Coureer *Cronland* Deres Skrivelse af 13de, og jeg længes efter Resultatet af denne angelegne og vigtige Sag med den Følelse, som naturligviis vækkes saavel af den varme Deel, jeg tager i Udfaldet, som af den *inqvietude*, jeg maatte føle, om den skulde mislykkes. Jeg tilbagesender det tilføiede Brev, i Fald det kunde tjene Dem til nogen videre Nytte.

De Danske synes at have alt meer og meer nedsat deres Prætensioner. Et Forbud mod Kaperiet er udfærdiget, og med sidste Post blevet hidsendt af *Tawast*.

(Han fortæller i dette Brev, at Garnisonen paa Christiansø paa Bornholm havde rebelleret og var deserteret til Carlshamn, og mener, at de Svenske «her havde gjort en god Coup, som i det mindste skal bringe Ministeren paa dansk Side til forøget Hæslighed»).

g.

Fra Samme til Samme.

Stockholm den 28de August 1809.

M. b. A. I Gaar Aftes ved min Tilbagekomst fra Rosersberg modtog jeg fra General Armfeldt en Rapport, som er bleven ham meddeelt igjennem en Reisende, at Prinds Frederik af Hessen paa en Baad er gaaen over fra Jylland til Norge. [526] Hans uventede Ankomst frygter jeg kan have en ubehagelig Indflydelse, og jeg iler derfor at underrette Dem derom. I Gaar Aftes meget seent ankom Ankarsvärd fra den nordre Armee, hvor Wachtmeister i 2 Dage har slaaes med Russerne. De have forceret sig igjennem og forladt Umeå tilligemed deres Sygehuus og nogle Kanoner. Deres Tab skal være stort, men vi have og tabt mange Folk. I Dag er Prindsen af Augustenborg høitideligen bleven erklæret som Tronfølger, hvilket skede paa Rigssalen. Wetterstedt og Engström har jeg befalet at meddele Dem forøvrigt alt det Nye, som er forefaldet. Jeg har blot Tid til at skrive disse Linier, eftersom jeg nu skal expedere Ankarsvärd til Nordarmeen. Om nogle Dage skal jeg skrive vidtløftigere; vær alene o.s.v.
Carl.

h.

Fra Samme til Samme.

Stockholm den 31te August 1809.

M. b. A! For tvende Deres Breve af 24de dennes har jeg at takke. Fra Vesten har jeg faaet indsluttede Brev. Jeg sender det som jeg har faaet det, paa det De selv kan dømme om Sagens Natur, og hvad Tro man kan fæste til saadant Snak. Man har desuden berettet mig, at Brevforfatteren har brugt flere inconseqvente

Udladelser saavel i Wennersborg som Gøtheborg; han tykkes være misfornøiet med ikke at kunne spille en betydende Rolle. Den han agter sig at udføre, frygter jeg for bekommer ham ilde, om han vedbliver i den Smag.

Jeg tilbagesender Dem Grev Wedels Brev, og i Følge [527] deraf venter jeg blot paa Deres Svar paa, hvad jeg i dette Æmne skrev til Dem.

Pengene, som De har begjært, afsender Engström i Dag. Det er alt for godt Kjøb, om de bidrage til vort Øiemeds lykkelige Fuldbyrdelse. – – – Jeg kommer igjen tilbage til min meest angelegne Sag, nemlig Prindsen af Augustenborg. Hav Øinene paa hans nysankomne Vicarius.

De til Frankrige sendte Negotiateurer ere ankomne til Stralsund, og ville skyndsomst fortsætte deres Reise; jeg længes efter snart at høre Noget fra dem. Med Ønske af al Fremgang forbliver jeg o.s.v.
Carl.

i.

Stockholm den 13de Septbr. 1809.

M. b. A. Da den Post, som jeg ufortøvet affærdigede ved Indhændigelsen af Deres sidste Skrivelse, maa være ankommen til Dem, saa haaber jeg at De er underrettet om alle de Foranstaltninger, jeg har truffen til Hovedsagens Befordring. Paa min Befaling maa De og have faaet Underretning af Engström om hvad der er forefaldet, og den mærkelige Declaration, som den engelske *Charge d'Affaires*, *Forster*, har givet om sin Ministers Tanker, angaaende Norges Forening med Sverige. Jeg har saaledes ikke villet forøge Deres Correspondance med mine Kragetær; men da *Carl Løvenhjelm* fortalte mig i Gaar, at han agtede at besøge Dem, har jeg ikke kunnet spare mig den Fornøielse at skrive Dem til for at bevidne Dem min Tilfredshed med alle de gode og vel anlagte Forholdsregler og Skridt, som De har taget til vort store Øiemeds Fremme, hvilket jeg haaber, uagtet alle hidtil gjorte Indvendinger og Modgang, [528] omsider dog skal lykkes, trods alle Intriger og til Spot for alle Lykkesøgeres

Planer.

I dette Øieblik fik jeg en Rapport fra Puke, at han med den store Flaade lykkeligen er kommen til *Øregrund*, endskjønt han paa Reisen har været hjemsøgt med Taage og Storm. Den Mand er uforlignelig, og saadanne Folk voxe ei paa Træer; ligesaa kjæk som forstandig, elsket af sine Underhavende, har han ikke sin Lige, og jeg føler mig lykkelig ved at eie en saadan Embedsmand. Jeg længes nu snart efter at faae høre glædelige Tidender fra Norge. En Coureer til Norge er passeret Helsingborg. Hans Navn er Wedel-Jarlsberg; han er ved den danske Garde til Hest.

Farvel nu saa længe o.s.v.
Carl.

k.

Fra Samme til Samme.

Stockholm den 21de Septbr. 1808.

M. b. A.! Jeg fik i Gaar Aftes fra Wetterstedt Deres Brev til ham med Indholdet af den nye Vaabenhvile. Jeg feliciterer Dem til vundet Endemaal. Tidenden glæder mig, og jeg længes efter at faae den endelige Bekræftelse af Dem for end meer at takke Dem derfor. Jeg haaber saaledes, at dette nærmer os endnu mere til den afgjørende Sags Stund. Benævnelsen: en militairsk Vaabenhvile er besynderlig; thi man har aldrig hørt om en civil Vaabenhvile. Det er sikkerligen en Arv, Nordmændene have faaet af de Danske, at tale figurative som de; men det maa forblive for deres Regning. Naar Hovedsagen er god, er det forøvrigt ligegyldigt hvad Navn man behager at give den; blot frygter jeg, at Benævnelsesmaaden underkastes [529] en Ridicule af visse slette Railleurer her; men det maa blive deres Sag; den leer bedst, som leer sidst. – – I Ridderhuset kives om Smaating, som ei angaae det Hele. Individuelle Interesser kappes med hverandre, uden at der i Hovedsagen gjøres Noget for det Almindelige. Det er for

beklageligt, at de, som ved deres Byrd ere Tronen nærmest, bortfjærne ved deres sædvanlige Opførsel den Agtelse, som de burde have for deres Modstander. De la Grange kan berette alle Medlemmernes besynderlige Motioner og Optrin. – –

l.

Den Samme til Samme.

Stockholm den 22de Septbr. 1809.

M. b. A! I Morges Kl. 8 ankom Cabinetscoureren Østbom med den af Ambassadeur Stedingk og Gen. Adj. Skoldebrand underskrevne Fredstractat til min Ratification. Hvorvel Vilkaarene ere svære formedelst Finlands Afstaaelse, saa seer jeg mig dog tvungen, gjennem det Ønske Almeenheden har yttret, til at undertegne for at skaffe mit Fædreland Rolighed. Jeg anseer mig lykkelig, ei at have været Aarsag til Tabet af et Land, hvis Indbyggere paa en for Efterverdenen saa mærkelig Maade har lagt for Dagen deres Kjærlighed til et elsket Fædreland og en usvigelig Troskab mod sin Regjering. Denne for mig saa smertelige Catastrophe er Følgen af den Conduite, som den forrige Regjerings forvirrede System har foraarsaget, og den er saa almindelig bekjendt, at jeg Gudskeelov er fri for alle de Beskyldninger, som maae sættes paa Følgen af forrige Galskaber. For Tiden sat ud af Stand til at hjælpe en uhjælpelig Sag, befrier min Samvittighed mig, og den trøstende Tanke bliver mig tilbage, at jeg paa ingen Maade har undladt at [530] gjøre Alt, hvad jeg har kunnet, for at formindske Tabet samt skaffe Sverige Fred og Ro. Vor nærværende Grændse er fra norsk Grændse langs med Tornea Flod gjennem den botniske Bugt, Ålands-Havet og Middellinien af Østersøen. Danmark er ikke blevet indbefattet i Freden, hvorvel det har meget drevet paa samme gjennem Baron Blume, dets Minister ved det russiske Hof; han havde ogsaa til den Ende indfundet sig i Frederikshamn for at faae Anledning til at gjøre sine Paastande, men blev af Grev Romanzow selv til Slutning afviist derfra. Vi have saaledes sluppet nogen russisk Mægler. Jeg venter

nu yderligere en dansk Negociateur efter min første Proposition. Det bliver curieust at erfare, hvorledes denne Fred bliver betragtet i Norge, da Rusland ei har nævnet Danmark i sin Fred. Jeg troer at det kan gjøre en god Virkning. Om et Par Dage skal Alt forelægges Stænderne. – –

Carl.

m.

Rosersberg den 8de Octbr. 1809.

Fra Samme til Samme.

M. b. A. Med Capitain Bagge modtog jeg i Onsdags Aftes Deres Brev af den 1ste d. M. Dagen derpaa ankom fra Grev Bernstorff et Brev til Engström med Tilkjendegivende, at en Rosenkrantz var udseet til Fredens Afslutning, og skulde til den Ende indfinde sig i Jønkøping. Minister Adlersberg fik ufortøvet derom Befaling og Svaret afgik i Torsdags. Saaledes er Fred paa alle Sider at vente.

Hvad Udsultningssystemet angaaer, da har dette aldrig været min Plan; jeg har anseet det for ulempeligt og halve Midler, der aldrig due. Vil man en Sag med fuldkommen [531] Villie, bruger man saadanne Midler, som aldrig svige, nemlig Haandkraft. Den stærkeste har da altid Ret, og den listigste Uret. Er det Nordmændenes Villie, bør de tale af Skjægget og stoppe Munden paa de Sadducæer.

Silfersparre har jeg aldrig befalet, ei at sælge Noget af de vestre Magasiner, men overlader Saadant til Deres Bedømmelse; han har rapporteret mig, at han har adlydt min Befaling. – –

Jeg haaber, at Freden med Danmark skal være afgjort inden Maanedens Slutning, og at jeg saaledes ogsaa snart at faae min Eftermand at see, efter hvis Ankomst jeg længes. – –

n.

Stockholm den 20de Octbr. 1809.

M. b. A! Med Grev Ankarsvärd modtog jeg Deres Brev af den 12te Dennes. Om de omtalte Contusioner, som ere indtrufne ved Vestarmeen i Henseende til Krigsforvaltningen og General-Felttøimesterens Expeditioner, har jeg befalet Rettelser. En ilde forstaaet god Hensigt har været Aarsagen til dem, som herefter skal blive rettet. Det vilde være for vidtløftigt her at omtale alle besynderlige og uanstændige Scener, som her ere forefaldne; dog er det nødvendigt endnu en Tid at have Taalmodighed indtil Æblet bliver modent. I Dag er der kommen Extrapost fra Grev Bernstorff, at den forventede danske Negociateur inden kort Tid skal tiltræde sin Reise, og at man blot venter Kongens Tilbagekomst fra Holsteen, som vel skeer om faa Dage, for at expedere ham. Jeg længes med Utaalmodighed efter denne Sags Slutning for snart at kunne see min Efterfølger, hvilken jeg ønsker maa række mig [532] Haanden, som en hæderlig Mand i mine brydsomme Bekymringer. – –

Carl.

o.

Stockholm den 23de Octbr. 1809.

M. b. A,! – – Da jeg troer, at De for nærværende Tid kan virke meget paa Prindsen af Augustenborgs Beslutning, at foretage den forestaaende Reise til Kjøbenhavn, hvorhen han anseer det for sin Pligt at reise, for at give den Konge han hidtil har tjent et Erkjendtlighedstegn, saa maa jeg anmode Dem, som min Ven, at hindre denne Reise paa alle Maader ved Deres Forestillinger. Jeg troer, at det er min Skyldighed ligesaa meget at fraraade denne Reise for hans egen Skyld, for at betage den her værende Almeenhed, og især dem, som ville paa alle Viis kaste en Skygge paa hans Forhold, Aarsag til den Daddel og Misnøie, som en saadan Reise skulde afstedkomme.

Hele Verden veed, at det danske Hof er aldeles misfornøiet med hans Udnævnelse. De frugtesløse Skridt, som det har gjort for at tilintetgøre dette Valg hos den franske Keiser, Keiserens nyligen til det russiske Hof givne Approbation dertil, den qvalte Bitterhed, som under falske Complimenter fremlyser i alle dets Ministres Yttringer derom, den unødvendige Langsomhed, som det danske Hof desuden anvender i Afsendelsen af dets Freds-Negociateurer, hvilket iligemaade vidner om dets Uvillie – Alt beviser, at Prindsen af Augustenborgs Ophold i Kjøbenhavn kan ei Andet end blive desagreabelt om ikke farligt for ham. En saadan Reise giver ligeledes hersteds dem Vaaben i Hænderne, som *gjøre unyttige* [533] *Forsøg paa for Veltænkende at formindske den gode Opinion, som man har søgt paa alle Maader at fæste i Alles Sind.* Alle disse Grunde overlader jeg til Deres Prøvelse, som har været det kraftigste Hovedmiddel til hvad der er gjort, og jeg kunde ei være min tilkommende Eftermands Ven, om jeg ikke som ærlig Mand derom yttrede mine Tanker. Jeg besværger Dem derfor at afvende denne Reise, hvorved De frelser ham fra en sikker forestaaende Ulykke[n263] som jeg 'frygter saameget meer, om Reisen gaaer i Fuldbyrdelse, som det er en mærkelig Omstændighed, at en vis Mand har sagt, at En har spaaet, at han ei skulde leve længe. Naar jeg lægger dette sammen med Reisendes Omtale, er et saadant Snak ei uden sin hemmelige Grund. Uden directe at nævne mig, gjør heraf den *usage* De finder bedst.

Hvad den norske Handel angaaer, agter jeg derom at gjøre Motion i Statsraadet, og jeg haaber, at samme inden kort Tid bliver bekjendtgjort, og med det Ord: «indtil videre», som De har foreslaaet. At miste en hæderlig Mand, er altid et smerteligt Tab; det er saameget føleligere, naar det er en Mand, som har opoffret sin hele Tid paa sit Fædrelands Bedste. Dette Savn hædrer saavel Prindsen som Nordmændene. Danske Chicaner styrke mine Betænkeligheder om hans forestaaende Reise. Deres svage Politik gjør dem falske, og Falskheden er capabel til Alt, naar Frygt og Had støde sammen. Derfor [534] siger jeg end engang: gjør, hvad gjørligt kan være, for at hindre denne Reise, som i al Fald kan hjælpes ved et Haandbrev fra ham til hans forrige Monark. Det er mig ukjært, at han har tabt sin Ven; saadanne ere sjeldne for Personer af vor Stand, og deres Tab er uerstatteligt. Det er af lige Beskaffenhed, som om man mister en Arm

eller et Been; man kan vel have Nytte af den øvrige Krop, men man savner altid hvad man har tabt, og Mindet om Tabet er en smertelig Følelse, som aldrig kan hindres.[n264] –

Carl.

p.[n265]

Stockholm den lOde Novbr. 1809.

M. b. A.! Med megen Fornøielse modtog jeg i Gaar Middag Deres Brev af 9de dennes, som De har afsendt med Coureer. Med meget Andet, hvorfor jeg har at takke Dem, har De ogsaa ved dette Tilfælde forøget min Erkjendtlighed ved Deres lykkelige Bestræbelse for at afvende Tronfølgerens vovelige Reise til Kjøbenhavn. Hans Brev er et nyt Beviis paa hans hæderlige Tænkemaade, det bekræfter de Tanker, jeg altid har næret om hans ædle Egenskaber, men borttager dog ei hos mig Grunden, der foranledigede mig til at nære en vis Frygt for Følgerne af en Reise, som i alle Henseender kunde blive farlig for hans Person, der paa enhver Maade ligger mig alt meer og meer om Hjertet, og som jeg anseer bunden til mit og mit Fædrelands Fremtids Vel. (Det Følgende af [535] Brevet indeholder Maaden, hvorpaa Prindsen skulde modtages i Sverige, og som senere blev fulgt. Brevet ender derpaa saaledes):

Saasnart De har havt Deres første Samtale, lader De mig dette vide gjennem en Coureer af en dermed fortrolig Adjutant. Ved Deres Sammenkomst med ham, underretter De mig om, hvilke Domestiker han vil tage med sig. Danske Cavallerer undviges, thi de kunne ei betjene en svensk Kronprinds; ligeledes maa jeg paany minde Dem om Forandringen af Navnet Christian. Vil han at jeg adopterer ham som Søn, er dette det bedste Middel. Det satte mig strax paa en mindre fremmed Fod med ham, og jeg vilde have den dobbelte Glæde at blive Fader og faae en hæderlig Mand til min Søn. Det Nationen saa forhadte Navn Christian hørtes ikke mere, og blev desuden ei mere et Middel til at beskygge en Person, som jeg ønsker skal besidde Alles Kjærlighed og Tillid, uden at den skal

blive deelt i Folkets Hjerter. Jeg ledes af den Attraa, *at vi efter hans Ankomst skulle være Eet og aldrig en Gnist af Afsondring skal findes mellem os*. Jeg ønskede og oprigtigen at kjende hans Ønsker med Hensyn til hans private Liv, for at bidrage til alt det, som paa en eller anden Maade kan være ham behageligt, hvilket jeg beder Dem at sige mig oprigtigen og uden Krus.

Efterat jeg har givet Dem, m. b. A., mine Tanker tilkjende om det første Punkt af Deres Brev, som jeg anseer for det vigtigste, maa jeg komme til det andet. Jeg er meget vel tilfreds med Deres Foranstaltninger i Gothenborg, og hvorvel jeg haaber og formoder, at de med Guds Hjælp blive overflødige, stemmer jeg overeens med Dem deri, at de blive uforandrede til Rigsdagens Slutning. Vore Fremmede kives her, og [536] trække Tiden ud, alt hvad de kunne; de søge her som andensteds at udsprede Misnøie og Uro, men jeg haaber at holde dem fra Livet. Deres Tale skal blive uden Virkning ved vor nye Søns Ankomst, om ikke før, og naar de omsider engang skilles ad og drage til Provindserne, har jeg Grund til at troe, at deres herværende Opførsel vil gjøre en modsat Virkning der, og at de, som ei vogte sig, ville beklage at maatte til deres egen Ulykke sande det gamle Ordsprog, at den, som graver en Grav til en Anden, falder som oftest selv deri.[n266]

De trange Pengeressourcer, og visse herværende Medlemmer af Statscommitteens Skrig, foraarsagede Indskrænkningen ved Vestarmeen, da Stilstanden blev bekjendt. Jeg har siden sat Officererne paa Reisereglement. Dette var vel endnu ei kommet til Dem, m. b. A., inden De skrev Deres sidste Brev, men jeg haaber, at det nu er Dem tilhændekommet. Ligesaa har jeg befalet Engström og Wetterstedt at meddele Dem de sidste saavel indenlandske som politiske Nyheder. De senere ere tilfredsstillende; de første ere som sædvanligen blandede med Dumheder og Sottiser, som skulde skræmme dem, der ere meer uvante end jeg til alle Rigsdagsplaisirs, men som i mine Tanker ere saa nøie forbundne med Sagens Natur, at de ei kunne undviges, og som ved alvorlig og kold Conduite visseligen lede til Besvær for den Styrende, men dog til ingen Følger for det Almindelige. Hvad det Første angaaer, saa faaer man gjøre sin Skyldighed. Besværlighederne ere nøie forbundne med mit Kald, og derpaa maa jeg ei regne saa ængstelig, saalænge der ei er nogen Uleilighed at befrygte af det

Første, hvilket dog i [537] alle Henseender bør være det vigtigste, og paa en eller anden Maade være fredet mod alle utilbørlige Anstød.

Jeg tilbagesender Prindsens Brev: det er for vel skrevet til ei at overgives til sin Eier; jeg anseer det som et classisk Opus.

Jeg slutter med fornyet Anmodning om at forsikkre Prindsen, naar De træffer ham, om mit uforanderlige Venskab, Agtelse og Velvillie, og at jeg ønsker derpaa at give ham uomstædelige Beviser.

Carl.

Bilag No. XII

a.

General Gahns Brev til Adlersparre.

Sæter den 24de August 1809.

(Han søger i Begyndelsen at berolige Adlersparre med Hensyn til Dalekarlenes befrygtede Misnøie med Kongens Afsættelse, og vedbliver derpaa) «jeg er fuldt og fast overbeviist om, at de som Hædersmænd skulle gjøre Alt for at bibeholde den Tingenes Orden vi nu have; tillige have de 5 Punkter angaaende Tronfølgen og vort Forhold til Norge, som D. H. meddeelte, gjort en besynderlig Virkning; thi en aaben Communication med Norge, og især Foreningen dermed, er en begjærlig Sag for Dalekarlien. Jeg lod strax vedkommende faae flere Extracter af disse Punkter, og ihvorvel der paa denne Aarstid er næsten ingen Communication med Norge gjennem Østerdalen, saa skulle dog Mine ufortøvet

udsprede det ved Grændsen, og skaffe dem, som føre Rygtet videre. Grev Ruth [538] har et Jernværk i *Mora*, og da hans Forvalter dersteds – som er en paalidelig Mand – tillige har sin Patrons Tillid, saa have vi arrangeret det saa, at Noget kan opsnappes igjennem den Canal – –

b.

Fra Samme til Samme.

(Gahn begynder med den Bemærkning, at der er ligesaa liden Misnøie med Regjeringsforandringen i Vestdalene som i Østdalene, og at Alt er roligt. Derpaa kommer han tilbage til Yndlingsmaterien paa den Tid, Forbindelsen med Norge. Han siger, at der blev stor Glæde i Tryssild-Egnen, da han meddeelte dem Adlersparres «Thema, som han satte paa flere Variationer, tilligemed Brev i Bondestiil m. m.» Især bleve Grændsebeboernes Glæde stor, da de erfore, at Alle indtil videre uden Hinder eller Visitation kunde gjøre Reisen frem og tilbage fra Norge i Handels-Speculationer. Han fortæller: at en norsk Handlende havde talt om den store Trang, de i alle Henseender havde til Sveriges Hjælp og Venskab. Denne havde og berettet, at man hos ham i *Hofs* Sogn havde læst i Aviserne, at deres gode Prinds var tilbuden at blive svensk Kronprinds, hvoraf de augurerede meget Godt. Da der næsten havde været Misvæxt endog paa Hedemarken, Norges Kornland, saa kunde denne Omstændighed, Hungeren, blive en excellent Medhjælper til Øjemedets Opnaaelse. Der var Tale paa flere Steder i Sverige om det Haab, man kunde gjøre sig om Forening med Norge, samt om en fri Handel og Toldens Ophævelse paa norsk Side. Gahn taler om en svensk Præst *Ahrnberg* i Särna, som han havde overdraget forsigtigen at sondere en Oberst Bang, der kommanderede paa Grændsen, med Hensyn [539] til Foreningen, men derimod at tale mere reent ud med Almuen. Han havde og igjennem en hemmelig Canal skrevet til en Kjøbmand Smith i Christiania, som havde megen Handel paa Sverige, og roses for sin Virksomhed paa sin Kant til Planens Fremme. Derhos beder han Adlersparre at holde ham Ryggen fri især fra Toldbestyrelsens Side,

da han har tilladt fri Handelssamqvem paa Grændsen imellem Sverige og Norge). Derpaa vedbliver han saaledes: «Jeg haaber snart nok at kunne give Rapporter og Resultater i Anledning af de Demarcher, som nu ere relaterede; men D. H. maatte være saa god at lade mig vide, hvad der gjøres, og hvorledes Alt avancerer til den gode Sags Reussite paa deres Side og i det Hele, samt i Særdeleshed give mig Instruction om hvad videre bliver herfra at gjøre. Skal nogen virkelig Eclat gjøres eller foretages, saa vil jeg formode, at vi her skulle kunne bidrage en god Deel igjennem vore svenske og norske Emissarier. Det er paa en Strækning fra og med Hedemarkens og Elverums Fogderier op ad Røraas, at vi herfra skulle arbeide i hvad der kan befordre vore Hensigter, og D. H. vil finde, at dette ei er en ubetydelig Deel af Norge. Imidlertid, og indtil jeg faaer D. H.s gracieuse Yttring om Alt dette, venter jeg paa Effecten af hvad allerede er gjort, uden videre at foretage Noget».

P. Gahn.

E. S. Claesen, som har Handels-Relationer gjennem sine Manufacturer baade i Hærjedalen og Jemteland formedelst vore Skove, har did og derfra ladet Puncterne udbredes o.s.v.

[540] C.

Fra Samme til Samme.

Säter den 28de Septbr. 1809.

Jeg har i Dag havt den Ære at modtage min naadige Herres Skrivelse af den 25de og de indsluttede 500 Rd. Banko – mange Penge, men dermed skal huusholdes og fremdeles gjøres Regning for.

Efter det gode Løfte venter jeg med Utaalmodighed paa videre Nyheder fra D. H. – Tilgiv min Paatrængenhed; men jeg ønskede at kunne udrette noget essentiellere for den gode Sag, og dertil finder vel D. H. at jeg bør have en

fuldstændigere Clavis at agere efter. Jeg tager mig den Frihed at repetere det: en snar Fred med Danmark, derigjennem den dobbelt gode Sag, at vor Kronprinds forlader Norge og at der hersker en truende Hungersnød efter en total Misvæxt. Den engelske Krig, som endnu vedvarer, og i Suite dermed den strengeste Blokade paa deres Kyster, skal tillige bidrage til, at Nordmændene kaste sig i Armene paa deres Venner, de Svenske.

Imidlertid lover jeg al Virksomhed fra min Side, og giver mine Herrer og Mænd, som have chargeret sig med Agentskabet, ei mindste Ro, før de vise mig Prøver paa deres Konst at gjøre Proselyter af de Dansksindede– – Alt Bondefolket har til Parol: *Venskab, Fred og Forening med Sverige*. Overalt ere vore fredelige Principer, eller, som de kalde dem, Proklamationer, fremtrængte og gouterede, og de som komme til os blive vel behandlede og vel tilfredse, men hvad jeg tillige her hører, hvilket stemmer overeens med Efterretningerne fra Østdalerne, er, at Præster og mindre Standspersoner nok ei just have samme Tænkemaade. Dette er en Sag af Conseqvence, og bliver at arbeide paa. Jeg venter med stor Impatience [541] paa Nyt fra min Præst, som nu snart burde være kommen fra Røraas eller i det mindste lade høre om sin Expedition.

Gahn.

d.

Fra Sammme til Samme.

S. T. Hr. Baron og Statsraad!

Siden jeg sidst havde den Ære at skrive, har jeg havt Besøg af alle de norske Bønder, som jeg da omtalte og som kom herover. Det var forstandigt, at mine Folk deroppe obligerede dem til at gjøre Reisen hid op til Fahlun, hvorigjennem de formedelst den i Almindelighed og paa alle Steder beviste høflige og venskabelige Behandling skulde føre gode Principer og en god Tone tilbage til deres Land. En slu Corporal var efter deres Forlangende given dem som Veiviser

m. m. De vare ogsaa i de bedste Dispositioner for Foreningen, hvilket de forsikkrede Almuen i Almindelighed og endog deres hjemkomne Militaire ønskede. Men deres Herrer og Præster, i det mindste paa Landet, troede de ei vare saa fuldt af deres Tanker, efter hvad de havde hørt langt omkring i Landet, hvor disse Bønder stræife omkring til Hestekjøb. En af dem, en forstandig og dristig Gut, som og var bleven brugt fra Vermelandssiden, ved Navn *Christian Olsen Lutaa*, var næsten bleven arresteret af Præsten i Tryssild, fordi han der udbredte Exemplarer af det Skrift, som han havde faaet fra Vermeland angaaende Foreningen, og som han viste mig i en Afskrift, der var noget ulig vore, men vakker. Han læste med Varme: at neppe den halve Deel af den Armee behøves, om de forenede sig med Sverige; iligemaade, at om deres Militaire [542] indrettedes efter den svenske Maade, vilde Bondens Sønner ei med Magt kunne tages fra Landbruget m. m. Efterat de havde saaet deres Heste vel betalte, ere de nu fornøiede vendte tilbage.

Gahn.

e.

Fra Samme til Samme.

Säter 15 Octbr. 1809.

H. V. Hr. o.s.v.

Siden det Seneste, hvormed jeg havde[n267] den Ære at opvarte, er just Intet særdeles forefaldet. Jeg har havt fortsatte gode Efterretninger om den for os fordelagtige Disposition hos vore Naboer, men Intet essentielt eller *en detail*, som jeg havde ventet, ikke heller Noget fra den norske Foged i Elverum og den norske Magnat i Bjørnby, som jeg tilskrev, og det Besynderligste er, at jeg endnu ikke har saaet avis om Pastoren i Särnas Hjemkomst, som længe siden burde være skeet. Gud lade Vedkommende i Røraas eller Trondhjem ikke have opslugt min Magister, om han har vovet sig did. – –Intet skal imidlertid forsømmes for den

gode Sag, og Alt som maatte komme skal blive expederet. Jeg har precautioneret Alt. For øvrigt er min gode Secundant, Baron Frisendorff, her i Nærheden.

f.

Fra Samme til Samme.

Stockholm 11te Novbr. 1809.

H. V. o.s.v.

– – Efter mit sidste Brev ere nu igjen flere Handlende komne over fra Norge, og heelt ned til vor Trakt. Endog [543] En af de meest betydende fra Hedemarken er expres kommen til mig i Säter, som han sagde for at tale om vigtige norske Sager. Alle føre den Langage, at de ei længer kunne være under det danske Herrevælde, men ville paa Conditioner forene sig med Sverige, og vente paa den Vei et eller andet Skridt fra de Betydende ved Regjeringen og de Mægtige i Christiania. Endog fra Trondhjems-Siden lader Tonen nu at være mildere og finder den danske Forening absurd. Med eet Ord: jeg kan ikke forestille mig Andet, end at den gode Sag vil faae en god Fart, og gaae let nok, naar vi først faae vor Kronprinds derfra. Vær nu imidlertid saa naadig og tænk paa det forberedende Udkast til vor forlangte Virksomhed, saa skal ufortøvet jeg med hele mit Anhang gribe fat i Værket, og oversvømme den lange Strækning vi have af Norge mod vor Side, og kanskee endog, om saa behøves, agere lidt ved den vestre Kyst, hvor vi bibeholde gode Relationer.

Jeg synes at Artiklerne i Jønkøping ei kunne blive vidtløftige, og at vi saaledes snart maatte have vor Skydsengel her. Al Kiv, Intriger og Svagheder, som her paa Stedet forefalde, vil jeg ikke besvære med, da de uden Tvivl fra sikkrere Hænder blive hvert Øieblik fuldstændigen meddeelte. Jeg svarer imidlertid for, at Alt hvad som her end siges eller skeer, saa skal det ei have ringeste Virkning paa *Dalarnes* gode Principer. Da haaber jeg ogsaa, at man snart skal have den vestre Styrelse her, ledsaget af Kronprindsen, og dermed skulle tillige med det samme

de smaa Intriger forsvinde og den nødvendige Energi tage Roret.

Med o.s.v.

Gahn.

[Bilag No. XIII]

[544] Baron Platens Breve til Adlersparre.

a.

22de August 1809.

– –Denne Sag[n268]er af yderste Vigtighed, og finder Du, at Noget af Vægt derved kunde udrettes, saa maa Du trygt engagere Dig for et betydeligt Tal af 100,000 Rd. Jeg og min Svoger, som allerede er skreven efter, skulle vel holde hvad Du lover. Anledningen seer Du af indlagte Fragment af hans Brev. Sagen er allerede her i Statsraadet ventileret; men det er bedst at haandtere denne Sag noget varsomt ogsaa i Henseende til Nordmændene, som vel til en Deel turde behøve al lære Nødvendigheds-Loven at kjende.– – Adlerkreutz gjør stundom Noget som ligner Avancer. Jeg agerer moderat, og i Dag er han paa Prøve om han for Alvor vil tiltræde den gode Sag gjennem Udfærdigelsen af Din Generalbefaling.

I alle Fald kunne vi blive Venner, ei Fortrolige; man kan ei tjene to Herrer, og, da jeg nu engang har underkastet mig den ubegribelige Herskelyst, er det bedst for Sagernes Gang at blive derved.

b.

Fra Samme til Samme.

uden Dato.

– – Med Forster har jeg ofte samtalet; han forsikkrer mig, at den engelske Regjering paa hvad Maade som helst [545] understøtter Unionen enten ved Blokadens Ophævelse eller Fred med Norge, og efterat jeg i Dag har havt en Samtale med ham om et gjensidigt Arrangement med os baade fra engelsk og fransk Side, som torde kunne befrie os for Havnestengningen – en Idee som *Lagerbjelke* nøiere vil have detailleret – saa nævner han vist derom med en Coureer, som han i Aften afsender til England. For sin Deel tykkes han at gaae ind i den Idee, at om Frankrige cederer Havnestengningen, England cederer os at handle med visse Varer paa visse franske Havne med sædvanlige Restrictioner. – – Dumheder gjøres, Svagheder sees, Intriger af en infam Art spilles, men endnu mislykkedes de uden i Bagateller – – Det store Punct er Krigens Fortsættelse, som jammerligen skrammer de Fleste, og hvorfor det var vel, snart at faae Decision fra Norge. Jeg ønskede nu, at man i Norge indsaa sin Stilling, da vi ere saa vidt avancerede.

c.

Fra Samme til Samme.

Stockholm 28de Decbr. 1809.

Min bedste Broer!

Jeg benytter Leiligheden med den Coureer, som i Dag afsendes til Dig, for at bevidne Dig min inderlige Tilfredshed over det trøstende Omdømme angaaende

Prindsens Person, som Du har oversendt mig med et Par Linier, tilligemed *Nordstrøms* Forholdsregler angaaende Veien. Det kan være temmelig ligegyldigt om man anseer et sædvanligt Menneske fra samme Synspunct som andre Mennesker, men naar der handles om ham, som skal styre Rigets Skjebne, er man virkeligen bekymret for de Begreber, man har givet sine Venner, og nu er [546] denne Bekymring i det mindste for mig forbi, hvorvel den, som Dine Breve, der ankom i Gaar Aftes med Bagge, indeholde, ei er den mindste.

Sagen vil Wetterstedt i Dag med langt mere baade Kundskab og Dygtighed, end jeg kan afstedkomme, sætte i sit rette Lys, men hvad jeg vover med Tryghed at forudsætte, er at alle Forudfætninger af nogen Plan, Dig uafvidende, hvori Wetterstedt og jeg skulde deeltage, er en Feilslutning, som vi vel taalmodigen bære, men som dog er i høieste Grad urigtig og bliver det stedse.

At Armeerne i Fred sættes paa Fredsfod, byde vore Resourcer peremtorisk; at Expeditionerne derom skee paa en for Dig tilforn bekjendt Maade, er vel ei heller noget Nyt for Dig, Jeg kan dog ei troe at Alt er rasende i Planen, endskjønt jeg ei heri deciderer, helst da det ei tilkommer mig; men for den gode Sags Skyld haaber jeg, Du ei bestemmer Dig til noget Skridt, som skulde gjøre de første Øieblik kjedsommelige for vor gode Prinds.

Evig Din etc.
B. v. Platen.

Bilag No. XIV

n269

Breve fra Wetterstedt til Adlersparre.

a.

Stockholm 17de August 1809.

Cronland bragte mig i Gaar Dit Brev af 11te, for hvilket jeg maa bevidne Dig min meest venskabelige Hengivenhed.

[547] Visseligen bør aldrig den dyrebare Forening imellem Sverige og Norge tabes af Sigte, og den mandige Selvfølelse aldrig forspildes, hvorigjennem en Fristad for Verdens Selvstændighed muligen kunde beredes inden den nordiske Halvø; men herved forekomme vigtige Betragtninger, hvis Grund Du sikkert med mig vil dele. For Øieblikket ere vi aldeles enige; Rigets Trang til en snar Fred er af Dig erkjendt; ingen Erobring, ledsaget af nye Farer, skulde i vor nærværende Stilling kunne erstatte Opsættelsen af Fredsværket. Lad os derfor nu flytte os til en fjernere Fremtid, da Nordmændenes Sindelag for Sverige vil have vundet sin endelige Udvikling, da ei mere Fjeldene adskille stridige Folkeslag, og Sverige efter nogen Tids Pusterum kunde vinde sine Kræfter tilbage, i det mindste i den Grad, at det kan give den vundne Territorial-Forøgelse Vægt, Beskyttelse og Forsvar. Kunne vi vel, siger jeg, i denne Forholdenes Stilling, under Forudsætning af at Foreningen med Norge skede mod Frankriges Ønske, og at vi saaledes paadrage os Krig med denne Magt, med Rimelighed haabe i Længden at kunne, endog med Englands Bistand, hæve os til Hevnere, og Forsvarere for det faste Lands Frihed, og især at lykkes i dette djærve Forehavende? Enten falder Frankriges kjæmpestore Behersker i Løbet af sine endnu ufuldendte Planer og den Regjerings-Bygning, som han har opført, adsplittes over hele Europa og tilbageskjænker dettes Troner den forrige Selvstændighed, i hvilket Fald Ingen paataler Sveriges Sammensmeltning med Norge; og Rusland, ligesom England, af alle mulige politiske og commercielle Grunde bestemt til et nøie og vedvarende Forbund, gjerne seer vor Opmærksomhed afledt fra vore østre til vore vestre Grændser. Eller og er og forbliver Napoleon Continentets Behersker, og strækker sin Magt ligesaavel [548] til os som til fjernere Landskaber, om vi tæt slutte os til hans uforsonlige Fiende, England. Jeg tilstaaer, at vor locale Beliggenhed er fortræffelig, men Udsigten til en evig Krig for at bevare et Forbund med Storbrittanien giver mig alligevel intet trøstende Resultat; thi Tilgang til Folk, om

ei til Penge, skulde altid fattes. Krigen, just fordi den bliver defensiv og ført i Vintertiden, da ingen engelsk Søstyrke kan beskytte os, vil blive baade folkespildende og besværlig, da en lang og tilgjængelig Kyst er at forsvare; thi jeg forudsætter altid, at Rusland og Danmark, saalænge Napoleons Magt er den samme som nu, stedse paa hans Vink gribe til Vaaben, om Noget skeer paa vor Side, som kunde være stridende mod hans Universal-Planer. For saaledes at resumere mig, troer jeg – men kan bedrage mig – at Norges Forening med Sverige, garanteret af Frankrige, bliver sikkrere og mindre farlig, end samme Forening, forbunden med en Krig med Fastlandet, hvorved den engelske Sømagt blev vor Beskyttelse og Værn. Du svarer mig, at fri Handel er det eneste Middel, som vil bevæge Norge til at erklære sig for os; men mon England, i Tilfælde af en almindelig Krig uden med denne Magt, kan forsyne Norge med saa stort Qvantum Korn, som kan tilføres det fra Jylland og Arkangel? Desuden om Frankrige i Fremtiden, og jeg haaber denne monne ei være langt borte, angriber Rusland og opfordrer os til at virke paa vor Side, hvilket sikkerligen er det største Stød, som kunde stiles mod den engelske Handel paa Østersøen, hvad bør vi da gjøre i det Tilfælde de russiske Barbarer vises igjen tilbage til Asien? Skulle vi overgive Finland, og ei med Opofrelse af vor sidste Kraft søge at tilbagevinde en tusindaarig Besidddelse af det Land, hvor enhver Indbyggers Navn fortjener at ristes med uforgjængelige Runer paa Fædrelandets [549] Altar? Jeg er overbeviist om, at der blot kan være en Tanke herom; og skulde Valg nødvendigen finde Sted imellem Finland og Norge, saa, hvorvel jeg erkjender det sidstes Fortrin i geographisk og militair Henseende, skulde jeg ei kunne sove roligen i min Grav, om jeg ei havde stemt for vore Medbrødre. England kan med den bedste Villie aldrig skaffe os Finland tilbage; det kan ei heller i Længden forsvare os i en Krig, hvortil en, ei af Europas Continental-Magter bifaldt Forening med Norge skulde give Anledning. Derimod kunne begge disse Tilfælde lempes paa Frankrige. Fra Seinens Strande kan den Tordenkile slynges mod Nevas Bredder, som nu har rammet den adleste Formuur for Sveriges Fremtids Selvstændighed, og da først kunne vi som frie og selvstændige Mænd nedstige i vore Grave, naar de nordlige Strande af Østersøen fra Ladoga til Nordsøens Havne blive et eneste Folkeslag.

England har selv tilladt os Havnelukkelsen, og med Varme endt den

Varsomhed, hvormed vi ere gaaet tilværks i Spørgsmaalet om denne Begivenhed, men ganske sikkert er det, at den Interesse, som vi nu vække hos det engelske Ministerium, forsvinder aldeles, dersom Rusland svinger om og gaaer over til det engelske Parti; thi da aabnes for England en saa vidt udstrakt Udsigt paa Handelsveien, at Sverige ej engang mere bemærkes. Da er det den gamle Modvægts-Plan indtræder, som er Sveriges Interesse til Frankriges. – Men jeg har været baade vidtløftig og besværlig i Haab om at Du med sædvanlig Godhed tilgiver mig.

Oberste Gahn har faaet et Brev fra Kongen, som vedlægges i Afskrift. Du skriver saa mystisk, at jeg ei anderledes kunde concipere det, og jeg haaber at det maa være tilstrækkeligt. – Grev Mørner turde nu vel ei længere udeblive. Uroen [550] og Efterspørgslen om Svaret fra Norge tiltager dagligen, og der paastaaes endog, at En og Anden har villet forsøge at gjøre Anmærkning om en Seendrægtighed, som tilskrives en mindre Opmærksomhed for Rigets Værdighed.

Vale etc.

Wettterstedt.

b.

Fra Samme til Samme.

Stockholm 22de August 1809.

Kongen har i Dag meddeelt den hemmelige Committee i Oversættelse saavel Prindsens Brev til hans H. M. som hans paa Norsk til Dig. Det sidste er i Særdeleshed vel og værdig en forfattet. Af den Tale, som Kongen holdt i Committeen, maa jeg vedføie en Afskrift; jeg haaber at den maa være overeensstemmende med Din Maade at bedømme dette Anliggende paa.

Jeg har læst de private Breve, som Kongen selv vil tilbagesende. Gr. W.s har

hele Stemplet af en mandig og kraftfuld Charakteer; men ikke desto mindre troer jeg altid, at vi, for at faae Prindsen, først maa gjøre Fred, og saalænge Fred ei er gjort, og han saaledes bliver tilbage i Norge, skeer intet Udbrud; men at det er og bliver bedst, mindst farligt for Tiden og meest ledende til en Garanti for en uforstyrret Besiddelse i Fremtiden, om vi paa en fredelig Maade kunde tilvejebringe Foreningen mellem Sverige og Norge.

De danske Sager faaer Du af Engstrøm. Grev Romanzom har sagt, at den danske Minister i Petersburg har *pleinpouvoir* til ogsaa at underhandle om Fred. De ende aldrig hvor de begynde.

[551] c.

Fra Samme til Samme.

(Han anfører deri, at han ei anseer Åland saa vigtig, at Tvisten derom skulde lede til en fortsat Krig, især naar Havnelukkelsen modificeres, og tilføier derpaa): «Er det sandt at Wedel er reist til Kjøbenhavn for at udvirke Tilladelse for Prindsen at komme strax? Denne Tidende har jeg fra Kongen.

Jeg maa prevenere Dig, at H. E. har tilskrevet General Armfeldt, for at foreslaae ham at nedlægge Befalingen over den vestre Armee.

d.

Stockholm 28de August 1809.

Nu kom Brev fra Lagerbjelke. Han var endnu den 24de i Ystad for Modvind. Prindsen af Hessen skal lykkeligen være ankommen til Norge; i det mindste har man fra dansk Side med megen Affectation underrettet os derom. Det var interessant at vide, hvad Sensation denne Fyrstes Ankomst har gjort i Norge.

e.

Stockholm 29de August 1809.

Efterat den hemmelige Committee er bleven hørt og eenstemmigen, med visse ubetydelige Modificationer, er bleven staaende ved den Beslutning, at Riget i sin nærværende Stilling ei videre kan udholde Krigen, hvorfor Fred med Rusland tilraades endog paa de opgivne Vilkaar, om deri ingen Forandring muligen er at vinde, blev i Gaar Statsraadet *in pleno med* Statssecretairen sammenkaldt, og der blev iligemaade Freden [552] den almindelige og eenstemmige Tanke. I Følge deraf er Svar afgaaet til Rusland, grundet paa følgende Punkter:

1) At anvende alle mulige Forsøg paa at forsvare de omtvistede Punkter.
2) Afgive den Forpligtelse, at Åland ei skal blive befæstet, om denne Ø forblev i svensk Vold.
3) At fordre samme Forpligtelse, om den aftrædes til Rusland.
4) Erklære at, om Intet hjælper, vil Kongen saavel om dette Punkt som om Grændsen ved Calix indhente Napoleons Naad og Tanke, inden en afgjort Beslutning tages.[n270]
5) Give efter om dette frugtesløst fremstilles.

Den Mediation, som tilbydes Frankrige, skal, om Ruslands Stilling til dette Rige er usikker, virke Eftergivenhed hos det russiske Hof, for ei at indblande den franske Keiser i Fredsunderhandlingen; eller og – om Rigsgrændsen, som nu paastaaes, i Forveien er bleven aftalt imellem begge keiserlige Hoffer – tydeligen lægge for Dagen for Nationen, som stoler i Almindelighed paa Frankrige, at man da først har givet efter, naar der ei længer var Udvei til Opsættelse uden at sætte Fredsværket paa Spil, der kræves saa høit af Nationens almindelige Stemme, af Successions-Ordenens fremtidige Fasthed, og Nødvendigheden af at knække et vist herværende Parti for den forrige Kronprinds. Jeg har skrevet et langt Votum i Statsraadet, som jeg med det Første skal sende Dig, og som tydeligen udvikler,

hvor uundgaaelig nødvendigt det er at slutte [553] en hastig Fred, for at frelse hvad der endnu er tilbage af Riget, befæste en endnu vaklende og af deelte Partier omgiven Trone, forskaffe os en Kronprinds, som vi af meer end een Grund behøve, og give Steenkulsarbeidere og Consorter lange Næser, der give et blodigt aristokratisk Sindelag Luft til Fordeel for et saakaldet lidende Barn. Mærkværdigt er, at Grev Romanzow – i Følge hvad en i Forgaars ankommen Courers Depescher omtale – har sagt til Baron Stedingk: «*chaque pays a ses epoques; si la Suede trouverait occasion dans l'avenir de faire ses negociations d'un autre coté, comme nous en avons fait du coté de Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer*». H. G. Stedingk har faaet Befaling ei at tale Noget om denne Yttring, men med Forsigtighed føle sig for, om dette vil sige noget mere end en almindelig Høfligheds-Phrase for at trøste os over vort Tab. Ligesaa mærkeligt er det ogsaa, at en Hr. Krehmer, Groshandler i Petersborg, skriver til en herværende Hr. Lang: «Die Sachen konnten hier eine grosze und wunderbare Veränderung nehmen». Naar dertil lægges Engelskmændenes gjentagne Formaninger til os at gjøre Fred, deres fortsatte Vægring ved at erkjende Kongen, deres Lamhed og aabenbare Consideration med Hensyn til Rusland, som nu er gaaet saa vidt, at de have sendt tilbage de 4000 Matroser, som forrige Aar toges i Lissabon paa Admiral Senjawins Flaade: saa kunde det vel hende, at Rusland og England ere hemmeligen overeenskomne om at nærme sig til hinanden efter sluttet Fred med os. Men da kunde det let hende, at vi gjennem disse forenede Omstændigheder, og uden Vanskelighed, fik Norge os overladt. Det Samme gjælder og, om vi i Forening med Frankrige skulle angribe Rusland. Dette Anfald bliver imidlertid heel vanskeligt, eftersom den engelske [554] Flaade naturligviis skulde afskjære alle Communicationer. Du faaer i Dag Armfeldts Conversation med Kaas. H. E. Stedingk er bleven underrettet om den Usandhed, som er bleven sat paa hans Regning.

Jeg haaber, at Prindsen og Du blive tilfredse med den Maade, hvorpaa jeg har conciperet Kongens Tale paa Rigsdagen.

Efter Din Samtale med Prindsen turde vi faae sikkrere Opgave om den slette Rolle, Prindsen af Hessen spiller i Norge.

Vale

W.

f.

Stockholm 26de Decbr. 1809.

(Taler om den Strenghed, hvormed Napoleon vil have Havnenes Lukkelse udført. Derpaa tilføier han:)

«Imidlertid ere alle stødende Udtryk mod England borttagne, og ei engang Spørgsmaal om Missionerne. De forsvinde alligevel ganske sikkert.

Ordres ere givne til Paris at give efter og undertegne. Det sidste er formodentligen allerede gjort inden Ordren fremkommer. England er averteret, og kan ei klage, i det mindste ikke over Mangel paa Oprigtighed fra vor Side.

Champagny har sagt: *«La Russie peut étre mecontente, mais elle n'osera. Elle nons a manqué de paroles pour vons arracher l'isle d'Åland.*

Jeg sender en Afskrift af Instructionen for *H. E. Fersen.* Begge Deres Exellr. have været nær ved at komme i Rangstrid. Du skal i Overmorgen faae flere Afskrifter og Detailler i disse Etiket-Spørgsmaal.

[555] H. M. K. anmærkede, at Du som Statsraad er af for høi Grad til at præsentere for Prindsen, hvorfor dette er overdraget Kammerherren. Kulbergs Placering hos Prindsen beroer paa H. K. H.s eget Godtbefindende.

Kongen har befalet mig at anmode Dig om ufortøvet ved Svinesund at tale med Prindsen om H. M.s Ønske at adoptere ham som Søn, samt i saa Tilfælde at kalde H. K. H. Carl August. H. M. ønskede, at Du directe vilde hidsende Underretning om Prindsens Svar, saa at H. M. derefter kunde rette sine Demarcher.

Vale etc.

W.

Stockholm 28de Decbr. 1809.

– – – – I den sikkre Formodning, at Du nu ikke unddrager Dig for at modtage Prindsen, og derved undviger den ubehagelige Virkning, som dette skulde have paa hele Landet, tilbagesender jeg Dig nu Storadmirals-Diplomet, for af Dig at overleveres H. K. H., og iler at indgaae i nogle for Reisen nødvendige Detailler.

– – Iligemaade har Capitain Bagge sagt, at Prindsen ei har egen Eqvipage længere end til Svinesund, og at han der ventede at faae Vogn mod sig. I Følge Grev Fersens Instruction er, som jeg med forrige Extrapost af 26de dennes kommunicerede Dig, seer Du, at Prindsens herfra sendte Reise-Eqvipage ei før end i Gothenborg skulde møde. Du turde derfor, i Tilfælde Du, ei kan anskaffe noget tjenligt Kjøretøi, som kunde bruges imellem Grændsen og Gothenborg, med den samme Coureer, som Du afsender angaaende Hof-Oekonomiens [556] Besørgelse til Udevalla, for Fersen ogsaa yttre Dig angaaende Behov af en Vogn, da en saadantilligemed Oekonomien skal blive Dig sendt til det af Dig bestemte Sted.

I Dag er Kronprindsen i et Extra-Ordens-Capitel bleven udnævnt til Ridder af Seraphimen med Ret til at bære tilligemed denne Ordens Insignier ogsaa Sværd- samt Nordstjerne-Ordenen, samt ufortøvet efter Modtagelsen anlægge og bruge den.

Du har i Dit Brev begjært Svar paa nogle Puncter i Prindsens sidste Brev af 22de, som herhos følget:

1) Veed Du, at Freden er ratificeret, og jeg sender Dig 2 trykte Exemplarer deraf.

2) At ved denne Tractat ingen anden hemmelig Artikel er tilføiet end den herhos i Afskrift bilagte, hvorom jeg har præveneret Dig.

3) Er Prindsens Yttring om at indstille Festiviteterne et nyt Beviis paa hans ædle Tænkemaade. I den Anledning turde Du bruge den Fremgangsmaade, hvad

Gothenborg angaaer, som Du finder tjenligst.

Her i Stockholm er aftalt ei at gjøre nogen Illumination, men derimod sammenskyde en Sum Brændeved til de Fattige.

4) Holst er allerede udnævnt til Oberstlieutenant og Overadjutant; men maatte naturligviis i dansk Uniform følge med Prindsen efter Sammes yttrede Ønske.

Prindsen faaer i Dag overleveret en Sum af 1000 Rd. Banko i svensk Mynt, meest Sølv, for at kunne uddele til de Fattige paa Veien.

H.K.M. har befalet mig at sige Dig, at han haaber Du ei vil unddrage Dig det Dig givne Hverv. H. M. var meget tilfreds med Prindsens Brev; Han skrev Dig til i Forgaars [557] om Adoptionen, hvorpaa H. M. sætter megen Priis, ogsaa troer jeg i Ordene *respect filial* i Brevet fra Prindsen at hente Anledning til at tro, at han ei personligen er derimod.

En Proposition skal afgaae til Stænderne om Udnævnelsen af en Deputation for paa Drotningholm at aflevere Valgacten. Den tilligemed Successions-Ordningen ere nu trykte, og skal saa snart muligt er i Landet publiceres.

h.

Stockholm den 13de Januar Kl. halv 1 om Aftenen.

Jeg stuver dette efter en Conference med flere paalidelige Personer hos Baron Mannerheim, hvor et vigtigt Æmne er blevet discuteret. Længe har det været udspredt, at Kronprindsen aldrig skulde komme over den svenske Grændse. Dette Foregivende er, efterat sikker Tidende er indløben om hans Hidkomst, bleven ombyttet med det Rygte, at han fra Gothenborg skulde vende tilbage til Norge. I Eftermiddag er sagt og forsikkret, at – – Prindsen aldrig skulde komme fra Drotningholm. Jeg vil troe, at Rapporten herom er overdreven, eller og at det blot er et Skræmmeskud for at formaae Regjeringen til Composition med Liguens Hovedmænd, men i alle Fald blev hos Baron Mannerheim besluttet, at

jeg – – burde underrette Dig, og Dig alene derom, saa at Du ubemærket og hemmeligen kunde tage Dine Forsigtigheds-Skridt. – – Jeg har herom Intet sagt til fordi jeg til Dig alene overlader at gjøre hvad Brug af denne Fortrolighed, Du troer den fortjener, og det desuden, som Du selv let vil finde, er af yderste Vigtighed omhyggeligen at fortie Sagen for Prindsen, som i alle Fald har gjort en ulykkelig Ombytning af en stormende, svag og kivesyg Stat mod en rolig, og af Alles [558] Kjærlighed omgiven og beskyttet Stilling. Blot Mistanken om et saa beskaffent Rygte som det omhandlede maatte snarere gjøre et høist ubehageligt Indtryk paa hans Sind og saaledes undviges. Da imidlertid Drotningholm er særskilt paapeget, torde en fordobbelt Aarvaagenhed der blive nødvendig.

i.

14 Januar Kl. 8 om Morgenen.

– – Da Kronprindsen ei før den 20de kommer til *Drotningholm*, vil Stændernes Deputation skee følgende Dag den 21de, og det høitidelige Indtog skee den 22de.

I det trykte Ceremoniel, som nu ei længer kunde opsættes, staaer Du indført som kjørende efter Kronprindsens Vogn.

I Anledning af Dit Brev til Kongen, som med stor Glæde blev modtaget, er jeg nu i Færd med at forfatte Adoptions-Artiklerne. Deri kommer ei Noget til at staae om Navneforandringen, hvorom Prindsen i sit Svar turde bedst og lempeligst vække Spørgsmaal; men alt dette bør skee inden han aflægger sin Ed. Thi skal H. K. H. hedde Carl August, bør han sværge under dette Navn.

Kulberg skriver til mig og paaberaaber sig en Bulletin, som aldrig er fremkommen, og som skulde indeholde en Beskrivelse over Reisen og Feterne, samt den rørende Afsked fra Norge.

Bilag No. XV

[559] *G. Lagerbjelkes Brev til G. Adlersparre*[n271]

Ystad 24de August 1809.

Privat Apostille.

Du seer af mit Brev, som for Excellence Collegas Skyld har faaet Embedsform, hvorom Spørgsmaalet er. Jeg troer, at Du ligesaa snart som jeg er bleven underrettet om Prinds Frederik af Hessens Ankomst til Norge; men i al Fald har jeg burdet meddele det. Kedsommeligheder kunde deraf opstaae, og vor Kronprinds faae en ny Vanskelighed i sin allerede svære Rolle. Imidlertid er Frygten i Danmark stor, og det beviser Realitet i Sindsstemningen i Norge. Hvad som atter beviser de Danskes Rædsel, det er Bernstorfs i en ganske anden Tone forfattede Brev af 3die August tilligemed Engströms Svar af 9de, begge sikkert Dig strax meddeelte. Fredstilbudet med status quo ante bellum er talende i nærværende Omstændigheder.

Bilag No. XVI

Baron Engströms Breve til G. Adlersparre.

a.

Stockholm 26de Juli 1809.

H. V. Hr. Baron og Statsraad.

Hofkantsler Wettersted vil i et vidtløftigere Brev give Hr. Baronen flere Underretninger. Jeg har herhos den Ære at oversende et trykt Exemplar af General Kroghs Proclamation [560] i Jemteland, hvilket Baronen maaskee kunde behøve at vise sine Nordmænd. General Ærede skriver, at de, som ere faldne ind i Jemteland, sige, at Kongen af Danmark har ladet udstede en Proclamation mod Prindsen af Augustenborg.

b.

Stockholm 28de Juni 1809.

H. V. Hr. x.

Herhos har jeg den Ære at oversende et Uddrag af et Brev fra Baron Tawast til mig, som for nogle Timer siden ankom med Coureer.

Kongens naadige Villie er, at Hr. Baronen udforsker Prindsen af Augustenborgs Ønske angaaende dette Spørgsmaal, og derom saa snart skee kan underretter H. M. Anseer Prindsen de danske Courerers fortsatte Gang igjennem Sverige til Norge farlig for sin Person, saa skal den ufortøvet indstilles. Troes den derimod at være af uskyldig Natur, kan den tillades.

Kongen Selv vil underrette Hr. Baronen om den for Landgreven af Hessen begjærte Tilladelse at reise gjennem Sverige, og det Svar herpaa gives. Skulde dette formaae denne Herre til incognito at gaae over Fladstrand, eller søge at komme frem nogen anden Vei, saa var det maaskee vel, om vore Krydsere passede paa at hindre det.

Med fuldkommen o.s.v.

c.

Stockholm 7de August 1809.

H. V. Hr. Baron og Statsraad!

Kongen vil i sit egenhændige Brev have forklaret sin fuldkomne Tilfredshed over Baronens underdanige Beretninger.

[561] Baron Wetterstedt meddeler Hr. Baronen det vigtige Brev, jeg i Dag fik med Extrapost fra Grev Bernstorff. Man seer, at Rædslen er stor i Kjøbenhavn; thi paa engang er Kongen af Danmark bleven saa fredelig sindet – han som ved Udeblivelsen af Svar paa alle hæslige Forestillinger har tvunget os til aldrig meer at fremkomme med deslige. Et prealabelt Svar afgaaer igjen i Morgen. Det skal med Torsdags-Posten blive meddeelt. Jeg har anseet det af saa stor Vigtighed, at Hr. Baronen skyndsomt lærte at kjende Indholdet af Grev Bernstorffs Brev, at jeg ei troede at burde opholde det indtil Svaret derpaa kunde medfølge. Første Svar bliver naturligviis i almindelige ubestemte Udtryk og saaledes evasivt. Det var vel om Hr. Baronen, inden det senere vil afgaae, kunde give os nogle oplysende Underretninger. Jeg har nu gjennemlæst Wetterstedts Brev. Det indeholder det Svar jeg tænker at give, og jeg gaaer nu hen dertil at begjære Kongens Tilladelse. *Verba formalia* skulle dog komme med næste Post

Med den meest udmærkede o.s.v.

Jeg aabner Brevet for at tilføie, at Grev Bernstofs Brev alene er bekjendt for Kongen, mig, Wetterstedt og Ehrengranat.

d.

Stockholm 14de August 1809.

For nogen Tid siden fik jeg et Brev fra Earl Manderfeldt (Ingman). Jeg overleverede det til Hr. Baronen og svarede Ingman, at hans Brev var afgivet til

den Person, til hvem Kongen havde overdraget det Hverv, hvorom Talen var. Derved troede jeg mig befriet fra al Brevvexling med en Mand af den Beskaffenhed; men i Gaar fik jeg et langt Brev, som indeholdt Beretning om hans Reise til Norge. Jeg viiste det [562] Ufortøvet til Baron Platen, og svarer ikke derpaa; men da jeg af Baron Platen har faaet hans Paastand at høre, at have faaet Cabinets-Ordre til at foretage denne Reise, er dette ikke nok. Formodentligen ere saadanne Befalinger ikke af nogen Cabinets-Kammerherre udfærdigede, og fra Kabinettet for Udenrigs-Anliggender ere de det visseligen heller ikke. Jeg ønsker saaledes, at Hr. Manderfeldt maatte faae Befaling til at fremvise sin saakaldte Kabinets-Ordre. Jeg har i Formiddag talt med Kongen om Manderfeldt, og skal paa naadig Befaling autorisere Hr. Baronen til at erklære, at Manderfeldt ingen Commission har faaet af Kongen til at reise til Norge, end mindre der at tale eller underhandle i hans høie Navn– –. Paa Ridderhuset klamres Noget. Jeg anseer det ingen Opmærksomhed værd og ønsker, at man ei vil være for eftergivende paa høiere Steder. Det gjør Børnene selvraadige.

Vi vente med Utaalmodighed paa Cronland og de Yttringer han fra Hr. Baronen medbringer; thi inden Ugens Slutning maa Kongen sige Statsraadet, at Danmark har tilbudet Fredsunderhandlingernes Aabning. Det skeer dog ved et fornuftigt Uddrag af Documentet, og ingenlunde in extenso. Mit Svar til Grev Bernstorf var skruet for at vinde Tid. Det næst paafølgende behøver ikke at blive afgjørende, men bør nærme sig, og strax derefter bør man skride til Underhandling. En for lang Udsættelse bliver farlig.

Ingen Standsning af Coureerløb imellem Danmark og Norge har fundet Sted. De Danske have formodentligen villet oppebie vort Svar, inden de yttre sig mod Prindsen af Augustenborg, og dette Svar kan sætte dem i Forlegenhed; thi det er høfligt saa de ei kunne klage for Frankrige, og saa lidet oplysende, at de efter dets Ankomst ikke vide meer end før.

[563] Jeg kommer tilbage til Manderfeldt. Da intet skriftlige findes af ham om de saakaldte Cabinetsordrer, skulde han kunne nægte at have sagt sig havt saadanne; men han citerer Baron Sparre, til hvem han har skrevet et Brev, som er fremkommet. Baron Sparre tør kunne sige med hvilket Pas han er gaaet over Grændsen; med Kongens var det ei; thi da maatte Hofkantsleren vide det. – Med

fuldkommen o.s.v.

L. v. Engström.

e.

Stockholm den 17de August 1809.

Hv. Ht. Baron!

– – Imorgen sammentræder Statsraadet tilligemed alle Statssecretairerne for af Kongen at modtage Meddelelsen af den Deel af Grev Bernstorffs Brev, som angaaer Fredstilbudet. De skulle da i Følge Regjeringsformens 13de § yttre sig, den Yngste først og den Ældste sidst. Jeg formoder, at Ingen voterer Krig. Derefter skal et yderligere og mere bestemt Svar afgaae til Grev Bernstorff. Det skal blive Hr. Baronen meddeelt.

Jeg har udbedet mig H. Ms. Befaling i Henseende til de Midler, som Hr. Baronen anseer fornødne til at naae et stort Øiemed. Mig paalagdes at tale med Baron Lagerheim. Han sagde, at han havde Anledning, men vovede ei at benytte den uden Kongens udtrykkelige Befaling, som han ønskede meddeelt inden Statsraadet. Der møder formodentligen ingen Vanskelighed. Kongen maatte af Baronen saae at vide hvor stor Sum der skulde behøves for at kunne lykkes om muligt.– – –

[564] f.

Stockholm den 22de August 1809.

Prindsen af Augustenborgs Brev til Baronen var guddommeligt, og gjorde, som det burde. Indtryk paa hver tænkende Mand. De andre Breve, som Kongen har lovet at tilbagesende, ere af stor Interesse. Man bør søge, saa meget muligt

herfra skee kan, at bortrydde alle de Hindringer, som kunne ligge Hr. Baronen i Veien.

At jeg af Sjæl og Hjerte for Fædrelandets Skyld arbeider derpaa, det vide Herværende. 5000 Rd. Banco, som mod Qvittering er bleven udleveret af Statscontoiret, følger herhos. Hvad Underhandlingerne med Danmark angaaer, saa hverken bør eller kunne de afvendes; men, for at see hvad Stillingen med Norge kan byde os, bør Tid vindes. Derfor blev mit første Svar dilatorisk. I Dag skal det definitiv udfærdiges (det vedføies under Litr. a). I Gaar Aftes kom et Brev fra Grev Bernstorff, som vedføies under Litr. b. Det udviser nogen Arrighed og megen Frygt. Derpaa har jeg givet det under Litr. c. vedlagte Svar. Gr. Bernstorff faaer saaledes to Breve fra mig. Hele min Brevvexling med ham er meddeelt den franske Minister i Kjøbenhavn, Hr. Didelot, ved Brev, hvoraf Afskrift Litr. d. vedføies. Vi faae nu at see, hvad de Danske svare. Ved Underhandlingerne kan ei undgaaes at antage *status quo ante bellum*, da vi Intet have taget fra dem, men jeg finder ei fornødent, at man *preliminairement* yttrer sig bestemt. – Jönköping er valgt til Underhandlingen, fordi det ligger midt imellem begge Hovedstaderne. Jeg anseer det ikke nyttigt i dette Øieblik at have nogen Dansk her, og man behøver ikke at lade en svensk Minister reise til Kjøbenhavn.

[565] g.

Stockholm den 31te August 1809.

Kongen sender Hr. Baronen i Aften et Brev fra Baron Armfeldt, som er mærkværdigt. Hr. Kaas's Fortrolighed til ham er stor og vedvarende. Det, som i dette Brev fæster min Opmærksomhed, er det Brev fra Grev Bernstorff, som Kaas har foreviist. Hr. Baronen kjender H. E. Baron Stedingk. Han er ikke snakkelysten (*talträngt*), lyver ikke og skryder ikke. Neppe kan Nogen findes, som mindre end han compromitterer sig. Jeg bør heller ikke troe, at Grev Romanzow har sagt noget Sligt paa hans Regning, men formoder, at enten den danske Minister i Kjøbenhavn eller den danske Minister ved det russiske Hof har

sammensmedet denne Historie. Hr. Blome, som er dansk Minister ved det russiske Hof, skal være en hed Fusentast, og den danske Minister er saa arrig, at han ei veed hvad han skal finde paa. Hvo der end har forfattet dette Sagn, bør det erklæres for hvad det er, Usandhed. Det var vel, om Baronen fik Anledning til herom at oplyse Nordmændene og advare dem for Kaas's Nyheder. Med Coureren, som i Dag afgaaer til Frederikshamn, har jeg derom underrettet Stedingk.

Hr. T. kom i Gaar fra Frederikshamn; han medbringer intet Andet end Hr. Blomes Forestilling for Danmark, at underhandle Fred med Baron Stedingk og Skoldebrand. Grev Romanzow har fremlagt den, men uden at understøtte samme paa nogen Viis. Derpaa svaredes, at det danske Hof havde foreslaaet en directe Underhandling imellem Hofferne, saa at intet Hensyn kunde tages til Blomes Forestilling, og dette Svar bestyrkedes ved den Brevvexling, som i Henseende dertil havde fundet Sted mellem mig og Grev Bernstorff.

[566] I en Samtale med Baron Stedingk har Grev R. yttret, at Sverige ikke kunde faae Erstatning for sit Tab i Finland. Dette bør vi beholde i Erindring, men ei omtale. Fra Danmark er endnu intet Svar kommet.

h.

Stockholm den 3die Decbr. 1809.

I Gaar ankom Cabinetscoureren Cronland fra Paris med Depescher, som love Fredens snart forestaaende Undertegning. Cronland troer, at en Grev Lövenhaupt, som har været Krigsfange, skulde den 15de eller 16de afsendes med selve Fredsinstrumentet. Det synes som vi skulle komme nogenlunde vel fra denne brydsomme Sag. Jeg kalder det vel, naar al Mulighed til Handel med England ikke afskjærs. At Keiser Napoleon Intet har imod Tronfølgeren, det sees 1) deraf, at der under Underhandlingerne intet Spørgsmaal har været om Tronfølgen; og 2) deraf, at Keiser Napoleon samtykker i Afreisen[n272] til Schweitz. Alle franske Ministre og Autoriteter faae Befaling til at være

behjælpelige til at fremskynde Reisen. I Begyndelsen syntes Keiseren, at Schweitz var noget nær, men bevilgede det til Slutningen, for at vise sit virkelige Venskab for Kongens Person. – Dette er alene bekjendt for *Platen, Wetterstedt, Adlerkreutz* og mig. Vi dølge det for at undgaae Opmærksomhed paa Reisen. Onsdag Morgen reiser Posse med nogle Officerer til Carlscrona med Prinds Gustav. Dagen efter Silfversparre og Skoldebrand med den forrige Konge, og 1 à 2 Dage efter v. Otter med Dronningen og Prindsesserne. Allesammen embarqueres i en Fregat, som [567] bringer dem til en tydsk Havn. Skoldebrand følger med igjennem Tydskland. – Silfversparre har havt en forfærdelig Scene med Gripsholm-Herren og har sagt ham stærke Sandheder. Godnat! – –

i.

Stockholm den 25de Decbr. 1809.

Nyt er her ikke, men Wetterstedt har lovet et Brev, som ikke kommer. Saaledes griber jeg Pennen for at skrive disse Linier. Rigsdagen hviler; Contrapartiet formodentligen ikke; men jeg anseer det ude af Stand til at gjøre Andet end smaa Forargelser. Om Løverdag afreiser *Brahe*, *Fersen* etc. Kronprindsen kommer, og da er Grunden lagt, paa hvilken vi skulle lægge an paa at bygge Sveriges Vel.

I Gaar kom Depescher fra Frankrige med Robert som Coureer. *Lagerbjelke* siger, at han ei kan sende Nogen af de mange Adjutanter. Ankarsvärd berømmer han. Han er ham behjælpelig ved Arbeidet. Lagerbjelke har viist store Talenter. Keiser Napoleon vil Sverige vel; men han har sin Maade at see vor Lykke paa, som just ikke er vor. I den Havsnød, hvortil den forrige Konge har overladt os, er Spørgsmaalet om at redde, og kunne vi vinde aldrig saa lidet, har Sverige gjort et Storværk. Øieblikket er ei gunstigt; Fremtiden kan blive bedre.

Keiser Napoleons Yttring om vor Konge i hans seneste mærkværdige Tale er sand og mærkelig.

k.

Stockholm den 22de Septb. 1809.

Hv. Hr. Baron etc.!

Kongen har med Forundring seet den Fremstilling, som er bleven Hr. Baronen gjort om Handel, dreven af svenske Skibe [568] mellem Danmark og Norge. Det er en Gjenstand for diplomatiske Underhandlinger, og skal, saasnart det danske Hofs Anskuelse fremstilles, tages under Overveielse. Man bør formode, at H. K. danske M., efterat Freden imellem Rusland og Sverige er bleven afsluttet, ikke vil dvæle med at skride til Aabning af Fredsunderhandlinger, som han selv har foreslaaet. Imidlertid vil Kongen, for at vise sin Velvillie for Norges Indbyggere, tillade at de fra Sverige maae opkjøbe de Provisioner, de behøve.

Med fuldkommen etc.

Bilag No. XVII

Baron Engströms Brevvexling med Grev Bernstorff.

a. (paa fransk).

Det Brev, som D. E. har gjort mig den Ære at tilskrive mig under 3die August, har jeg i Gaar modtaget og iler at svare derpaa.

Jeg beder Dem, Hr. Greve, at ville kalde tilbage i Deres Erindring alle de Skridt, som Kongen har gjort, for at kunne gjenoprette den gode Forstaaelse med

H. M. Kongen af Danmark. Det egenhændige Brev, som han under 23de Marts skrev til denne Fyrste, er blevet uden Svar. Baron Ehrenheims Brev til D. E. af 17de Marts og Baron Lagerbjelkes af 8de April have havt samme Skjebne. Dette synes paa en altfor tydelig Maade at bevise Kongen af Danmarks faste Beslutning ikke at ville høre noget Forslag fra Sveriges Side, til at Kongen kunde forene den Communication, som De synes [569] at ønske, med hvad han skyldte sig selv, især i et Øieblik da et Indfald i de nordlige Provindser[n273] som var gjort af en Division af H. D. M.s Armeer, satte denne Fyrstes fiendtlige Planer udenfor al Tvivl.

Dersom den Succession til Sveriges Trone, som er tilbuden Hs. Høihed Prinds Christian af Holsteen-Augustenborg, er en Begivenhed, hvorpaa Historien intet Exempel giver, som jeg virkeligen troer, da er den en ikke mindre nødvendig Følge af de Omstændigheder, hvori Norden nu befinder sig.

Det eneste Land, med hvilket Sverige befinder sig i Fredstilstand, er England. Dersom den svenske Nation, som bør ønske Tronfølgen saa snart som muligt grundfæstet, havde udvalgt en Prinds af Hannover, skulde det for en lang Tid have bortfjærnet den Fred, som den saa levende attraaer. Den var følgelig nødt til at henvende sin Opmærksomhed paa Lande, med hvilke den befinder sig i Krig, og det er ganske naturligt, at Valget faldt paa den Prinds, som er en nærmere Frænde af Sverige end alle de øvrige; som er mere kjendt, og som man vidste ivrigen beskjæftigede sig med det Folks Lyksalighed, som han havde den Ære at commandere, og af hvilket han af den Grund er elsket. D. E. kan dømme om det Haab, som dette Bekjendtskab har maattet give den svenske Nation, og hvor stor Indflydelse det maatte have paa det Valg, som har fundet Sted. Desuden vidste man, at H. M. Kongen af Danmark hædrede ham med sin Agtelse.

Det Forslag at aabne en Fredsunderhandling, som er fremlagt af D. E., har særdeles meget glædet Kongen; men jeg tilstaaer det, Hr. Greve, man var saa lidet forberedet derpaa, [570] at jeg umuligen derpaa kan give noget bestemt Svar med Hensyn til Detaillevne. *Det skal ufortøvet komme*. Imidlertid har Kongen bemyndiget mig til at erklære D. E., at Høistsamme i den Depesche, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig, med stor Tilfredsstillelse sporer deri Haabet om en lykkeligere Fremtid for Norden.

Stockholm den 9de August 1809.

L. Engström.

b.

Et Brev fra H. E. Grev Bernstorff til Engström dateret 16de August 1809 (paa fransk).

Jeg har modtaget Deres Brev af 9de d. M. til Svar paa det, som jeg under den 3die havde den Ære at tilskrive Dem.

Jeg tilstaaer Dem, Hr. Baron, at dette Svar forvolder mig virkelig Smerte. Jeg seer deraf med Bekymring, at man i Stockholm har taget Feil af Bevæggrundene til en Fredsaabning, hvis Redskab jeg agtede mig lykkelig ved at være. Dette Forslag havde alene til Øiemed at lette Fuldbyrdelsen af et Ønske, som Kongen, min Herre, var beføiet til at formode hos den svenske Regjering, og som H. M. deelte, nemlig at bortfjærne de Hindringer, som gjøre det umuligt for Hs. Høihed Prindsen af Augustenborg at modtage det hæderlige Tilbud, som er ham gjort af den svenske Nation.

Jeg finder i D. E.s Brev et sørgeligt Beviis paa, at Kongens Tænkemaade bestandigen har været miskjendt i Sverige. Den har stedse været afgjort fredelig, og jeg troer at den, saalænge Krigstilstanden varer, ikke kan blive modsagt ved rene militaire Operationer. Dersom mit Hof, strax efter den
[571] Regjeringsforandring, som har fundet Sted i Sverige, har betænkt sig paa at svare paa de første officielle og sædvanlige Meddelelser, som ere det gjorte fra det stockholmske Hofs Side, saa har denne Vanskelighed – det har man maattet føle i Sverige – kun havt sin Grund i en Formqvæstion, hvis Opløsning Danmark naturligviis har maattet lade afhænge af en foreløbig Aftale med sine Allierede. De mundtlige Forklaringer, som i sin Tid ere givne i den Anledning, have kunnet tilfredsstille den svenske Regjering. Jeg maa desuden bede Dem bemærket, Hr. Baron, at dHrr. Baron Ehrenheims og Lagerbjelkes Breve af 17de Marts og 8de

April egentligen kun vare Breve, der skulde indlede dHrr. de Surmain og Lövenhjelm, og kunne følgelig ikke strengt taget ansees for at være af den Natur, at de behøvede Svar.

Kongen, min Herre, havde troet ikke at kunne give den svenske Regjering et meer afgjørende Beviis paa sit Ønske, ved alle de mulige Midler, som han havde i sin Magt, at fremskynde en Fred, som han troer at være i alle Partiers Interesse, end ved at foreslaae en directe Underhandling og en Forligs-Basis, som ved sin store Simpelhed synes at burde forebygge enhver Vanskelighed, og gjøre al detailleret Discussion overflødig. Da Hoffet i Stockholm synes at have dømt anderledes, staaer der kun, indtil jeg seer mig i Besiddelse af det mere bestemte Svar, som D. E. har bebudet mig, tilbage at bemærke, at dersom den Maade at underhandle paa, og den Basis for Underhandlingen, som jeg er bleven bemyndiget til at foreslaae Dem, ikke af den svenske Regjering findes passende, bliver mit Hof, skuffet i sit Haab om et hurtigt og directe Forlig, derved sat i Stand til i en tilkommende Underhandling at foreslaae alle de Betingelser, som andre Omstændigheder, de mod dets Ønske [572] forlængede Krigsbegivenheder, og Betragtninger, aldeles forskjellige fra dem, der nu have ledet dets Handlemaade, kunde gjøre antagelige.

c.

Brev fra Engstrøm til Bernstorff af 21de August 1809 (paa fransk).

Jeg har den Ære at anmelde D. E., at Kongen antager med en virkelig Tilfredsstillelse det Forslag til at aabne en Fredsunderhandling, som H. M. Kongen af Danmark har gjort i det Brev, som De, Hr. Greve, har gjort mig den Ære under 3die d. M. at tilskrive mig.

Baron *v. Stedingk* og Hr. *Sköldebrand* maae nu befinde sig i Frederikshamn i Underhandling med H. M. Keiseren af Ruslands Befuldmægtigede. – Grev v. Essen og Baron Lagerbjelke ere paa Veien til Paris, forsynede med de Passe, som

den franske Keiser har behaget at tilstaae dem.

Kongen, som med Smerte havde seet Danmarks Hof modsætte sig Nordens Lykke, iler saa meget heller at gaae H. D. M.s. Ønsker imøde til Fordeel for den gode Harmonies Gjenoprettelse. – Kongen ønsker inderligen, at Underhandlingerne begynde snarest muligt. Begge Landes Befuldmægtigede kunne møde i Jönköping, den By i Småland, der ligger omtrent i lige Afstand fra begge Hovedstæder. Dersom dette Forslag er H. M. Kongen af Danmark behageligt, skal de nødvendige Foranstaltninger ufortøvet træffes, saavel for den danske Missions Beqvemmelighed som for Communication ved Courerer imellem den og Kjøbenhavn.

Kongen venter kun, Hr. Greve, paa det Svar, som det maatte behage Kongen, Deres Herre, at lade give ved D. E., [573] for at udnævne ham, til hvem han vil betroe sin Interesse. Jeg beder Dem troe, at han ikke vil være den Sidste ved et Møde, hvoraf begge Landes Vel afhænger.

d.

Brev fra Engstrøm til Bernstorff af 22de August 1809.

I det Øieblik jeg skulde expedere indsluttede Brev havde jeg den Ære at modtage det, som De har behaget at tilskrive mig under 16de sidstleden, og iler at svare derpaa.

Det vilde bitterligen krænke mig, Hr. Greve, om man, som De troer, havde taget Feil med Hensyn til Motiverne for den Underhandling om Fred, hvis Organ De er. Jeg haaber Nei. Man har troet og troer endnu, hvad De gjentager i Deres sidste Brev, paa H. M. Kongen af Danmarks afgjort fredelige Sindelag.

Der var en Tid – jeg tilstaaer D. E. det – da man havde en anden Overbeviisning, og om Kongen Deres Herres Tænkemaade dengang miskjendtes, var man undskyldt; thi i saadanne Tilfælde kan man kun dømme efter Apparencerne. Men nu, Hr. Greve, er Talen om et Forlig og det Forbigangne maa

glemmes. De vil ikke tage det ilde op, at jeg ei indlader mig i nogen Discussion herom, hvor seierrig jeg end maatte troe at kunne gjøre den; thi jeg vil bestemt det Bedste, og skal søge at bortfjærne Alt, hvad der kan opvække Splid. – Forøvrigt viser vedføiede Brev tydelig nok den Ret, som Kongen gjør H. D. M.s Tænkemaade. Underhandlingernes Aabning afhænger alene af det Svar, som Samme vil bemyndige Dem til at give, og som vi vente med Utaalmodighed.

Jeg har den Ære at være etc.

[574] e.

Baron Engströms Brev til Hr. Didelot, fransk Minister ved det danske Hof, dateret 22de August 1809.

Jeg har den Ære hosføiet at meddele Dem:

1) det bestemte Svar, som var lovet Bernstorff, og hvorom jeg har handlet i mit sidste Brev.
2) Et Brev fra denne Minister, som jeg fik i Gaar, og
3) mit Svar.

Jeg havde ønsket, at Hr. Grev Bernstorff ei havde gjort sig den Umage at undskylde, hvad der ei lader sig undskylde. Han omtaler ikke Kongens Brev til H. d. M., som er blevet uden Svar. De mundtlige Forklaringer, hvorom han taler, have aldrig været venskabelige, og jeg forsikkrer Dem, at man har søgt at gjøre os alt det Onde, som man har kunnet. Men Alt maa glemmes. Det afhænger nu ganske af Danmarks Hof at fremskynde eller forsinke Fredslutningen.

Jeg vedbliver, min Herre! som De seer, at meddele Dem Alt, hvad der staaer i Forbindelse med vore Underhandlinger, og haaber af Deres Godhed, at dette kommer til H. M. Keiseren af Frankriges og Kongen af Italiens Ministeriums Kundskab.

f.

Bernstorffs Brev til Engström af 30te August 1809.

Jeg har modtaget og ufortøvet forelagt Kongen, min Herre, de to Breve, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig af 21de og 22de d. M.

H. M. har med saa meget større Tilfredshed erfaret, at [575] Stockholms Hof samtykker i ufortøvet at indlade sig i Fredsunderhandlinger med Høistsamme, som Antagelsen af det i den Henseende gjorte Forslag nødvendigen maa indbefatte en fuldstændig Vedtagelse af de Betingelser, hvorpaa dette Forslag grunder sig. Da imidlertid den foreslagne Underhandlings Udfald alene afhænger af dette Punkt, er det vigtigt for mit Hof at erholde, førend Forhandlingerne aabnes, en uforbeholden Forsikkring om, at den svenske Regjering virkeligen acqviescerer ved de Betingelser, under hvilke H. K. M. har tilbuden at underhandle om Fred med den.

Jeg tør, som en Følge deraf, indbyde D. E. til paa en bestemt Maade at ville gjøre mig bekjendt med Deres Hofs Hensigter i den Henseende, og jeg holder mig overbeviist om, at De selv vil føle, at dette Forlangende ei alene er grundet paa Attraa efter at bortfjærne en Uvished, og forebygge Vanskeligheder, som udsætte mit Hof for at see sine Forhaabninger skuffede og sit Øiemed forfeilet. Dersom dette Øiemed var intet andet end at komme det hurtigste muligt til det Forlig, som mit Hof levende ønsker, skulde H. M. have indskrænket sig til at oppebie den almindelige Underhandling, som Hoffet i Petersburg har behaget at foreslaae samme, og til hvilken Kongens Minister i Rusland befindes forlængst forsynet med Fuldmagt og Instructioner. Det Forslag, at beramme Underhandlingen i Jönköping, møder ingen Indvending fra vor Side, og dersom D. E.s Svar, hvorom jeg ikke tvivler, vil blive overeensstemmende med vore Ønsker, vil mit Hof snarest muligen udnævne den Person, og lade ham afreise, som det vil vælge i denne Henseende.

Bilag No. XVIII

[576] *Strøede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Ophold og Embedsstilling i Norge*[n274]

On honest man the noblest work of God.

Denne Fyrstes fleeraarige, glimrende og hæderlige Forsvar for det nordiske Rige, hvis Styrelse og Forsvar til Lands og Vands var ham anbetroet, udfordrer en vidtløftig Bearbeidelse, der visseligen ei vil savne en passende og værdig Behandling i en meer eller mindre fjærn Fremtid. Dette saa meget sikkrere som fuldstændige og talrige Materialier til en saadan ere forhaanden. Under Forventning af denne fremtidige Fremstilling bør man ei tvivle om, at jo mere og mindre betydelige Efterretninger om denne, med Hensyn til Mandighed, oplyst Forstand, Redelighed, Sæder og klippefast Characteer, i Sandhed nordiske Prinds – skulle ansees ønskelige af hver, i ædel, mandig og sikker Bemærkning nordisk Mand.

Denne Prinds udnævnedes den 10de Juni 1803 til Generalmajor, commanderende General over Tropperne søndenfjelds, Inspecteur over Infanteriet og de lette Tropper i samme District, Chef for det søndenfjeldske Regiment, samt Commandant over Frederikssteens Fæstning med 3000 Rd. aarlig Løn, foruden de i Norge saakaldte Generals-Tillæg og Emolumenter.

Prindsens Kundskab og Embedsiver i den militaire Haandtering er ophøiet over al Berømmelse. Han omfattede med sin Omsorg alle Anliggender og søgte at afhjælpe alle Brøstfældigheder. Han forbedrede Fangeindretningerne, forskaffede Fangerne bedre Underholdning og gavnlig Beskjæftigelse til Nytte saavel for Staten som Private. Krigshaandteringen [577] ansaa han værdig den omhyggeligste og utrætteligste Omsorg, fri for al Tant, barnagtigt Gjøgleri og glindsende Pragt, og uforenelig med al Smaahedsaand. Mandighed, Legemets

Haardførhed, Iver for Fædrelandets Selvstændighed, Frihed og Velstand burde i hans Tanker staae i stadig Forbindelse med en sikker Veiledning af en Theori, der omfatter alle Krigshaandteringens Grader og Classer. Han ansaa dette for noget ganske Andet, end hiin Tids gjøglende Øvelser og Beklædningsraffineringer, som i andre mere og mindre fjærne Lande, til Latter og Foragt for Tilskueren ansaaes nødvendige og vigtige for Rigets Forsvar. Han indsaae tillige med inderlig Tilfredshed, at han havde at gjøre med en ufordærvet Nation, som forstod at vurdere og med varm patriotisk Iver paaskjønne hans Bestræbelser for dens Vel.

Aaret 1804 skaffede han Garnisonen et Exerceerhuus, som tillige kunde rumme en Underviisningsanstalt for Underofficerer, og for denne Anstalt udvirkede han af Regjeringen en aarlig Sum til Underviisningens Fremme. For at forene Praxis med Theori lod han Eleverne ligge 3 Uger i Leir paa Exerceerpladsen og øve sig i Landmaaling, Afstands Bedømmelse, Skandsers Opførelse, Skandskurves og Faskiners Forfærdigelse m. m. Udgifterne saavel ved Provianteringen, som ved Anskaffelsen af Munderingsstykker samt andre Materialier, udrededes af Prindsens egen Kasse. Han indrettede, i lige Maade paa egen Bekostning, en høiere Classe for Underviisningen, hvor de Underofficerer, som havde gjort de meest videnskabelige Fremskridt, toge Deel. Dette medførte den Nytte, at 7 af disse Elever i Aaret 1807 og 1808 befordredes til Officerer efter udholdt Examen, og alle disse have gjort sig fortjente til deres Foresattes Tillid og Bifald. – For Officererne i Garnisonen foranstaltede [578] han Forelæsninger i militaire videnskabelige Ämner. Paroldagen, som indtraf to Gange om Ugen, examinerede han selv Officererne i Exercitsreglementet og Felttjeneste. Sygehuset og hver syg Krigsmand, af hvad Rang og Værdighed som helst, Officeer eller Soldat, ydede han en særdeles og omhyggelig Opmærksomhed gjennem en offentlig Forsorg og egne private Besøg.

For Militaires og Borgeres Børn af begge Kjøn indrettede han 1805 paa Frederikshald et Institut, hvortil han af egne Midler kjøbte en Eiendom, hvilken han 1810 aldeles skjænkede Indretningen, og udvirkede til samme af Kongen 800 Rd. aarligen.[n275]

Gjennem denne ædle Fyrstes uafbrudte Bestræbelser og Opmuntringer,

gjennem hans aldrig hvilende nøiagtige Aarvaagenhed over Opfyldelsen af Embedspligter, blev Tjenstgøringen saavel i Fred som i Krig forrettet med levende Hu og fuld Alvor, og aldrig blev Nogen fornærmet ved uforskyldt offentlig Anklage.

Prindsens ædle og gode Hjerte, som ei kunde nægte dem, der henvendte sig til ham. Hjælp og Understøttelse, foraarsagede ofte, at hans indskrænkede Indkomster ei svarede til hans Velgjørenheds-Udgifter, og det indtraf ikke sjeldent, at naar en Nødlidende kom til ham med Ansøgning om Hjælp paa en Tid, da det leed noget hen i Maaneden, han da bad den Ansøgende komme igjen næste Maaned, naar Prindsens Maanedsløn var [580] falden. Hans Velgjerninger vare utallige, men de udøvedes i den største Hemmelighed, uden mindste Skin af Praleri eller Fordring paa nogen høirøstet Taknemlighed eller slavisk Afhængighed af hans Villie. Han havde mange Pensionairer saavel i Fredericia, hvor han opholdt sig, som i Norge.

Hans daglige private Omgang og Levemaade, hvori Aabenhjertighed, Venskab og den varme Oprigtighed, som uforandret Redelighed indgiver, vare egentlige Bestanddele, havde, som hans Person, sin høie og sande Værdighed af den rene Simpelhed, der indgjød sand Høiagtelse, og skabte en Anseelse, som ei var Foster af yppighed og skinnende Glands eller en smaaagtig Storhed, men gav ham Venner og saa at sige Dyrkere, som forbleve hans Venner endnu i Dødstimen, og hos hvilke hans elskede Minde ei før med Livet forsvandt eller forsvinder.

Nogle Træk af hans Levemaade, endskjønt i sig selv maaskee tilsyneladende ubetydelige, turde dog fortjene at nævnes. Den udmærkede sig ved den største Tarvelighed, hvorved Midler til Velgjørenhed sammensparedes. Han stod op hver Morgen Kl. 6 og drak da en Kop Kaffe. Middagsspiisning skede bestemt og i en Hast Kl. 1, og bestod af 3 Retter Mad med et eller andet Slags Rødviin; derpaa indtoges atter Kaffe. Til Aften nød han Intet og Kl 10 gik han til Hvile. Formedelst hans saalunde bestemt ordnede tarvelige Levemaade og Tidsinddeling gjordes, som allerede bemærket, Besparelser, hvilke satte ham i Stand til at lette og bortfjærne Medmenneskers Lidelser, og tillige give sine Embedssysler en ordnet, rask, aldrig seendrægtig, vaklende og uregelbunden Gang.

Hans Tjenerskab bestod af 1 Kammertjener, 1 Jæger, 2 Rideknægte og 1 Kok. Hans Stald bestod af 2 Rideheste for ham selv, og 1 for hans Rideknægt, som fulgte ham.

[581] Denne Indskrænkning i Levemaade og Udgifter turde være sjelden blandt Personer af hans hele Byrd og Værdighed.

Prindsens fornemste Fornøielse i ledige Timer var Jagt. Den legemlige Anstrengelse, som derved anvendes, var baade et Beviis paa hans stærke og hærdede Legemsbygning og bevarede dens Kraftfuldhed; men den gik nu og da over til en for Prindsens Helsen farlig Overdrivelse. Hans Helsen retableredes dog snart uden Lægehjælp. 1808 den 15de Mai udnævnedes han til Generallieutenant. Samme Aar den 30te Juni udnævnedes han til General, som Belønning for de Bedrifter og det Held under Krigen, som udmærkede Norges Forsvar.

Ved en kongelig Forordning af 20de Januar 1808 var allerede bleven fastsat, at den norske Division skulde, foruden Agershuus og Christiansands Stift tillige indbefatte Bergens Stift, men hvilken Bestemmelse dog ei skulde sættes i Værk førend den i Bergen commanderende Generallieutenant tog sin Afsked, hvilket skede 30te Januar 1809.

Aar 1809 den 30te Juli udnævnedes Prindsen til Feltmarskalk og Statholder i Norge.

Aar 1810 erholdt Prindsen Afsked fra sine Embeder i Norge, som udkaaret Kronprinds i Sverige.

Bilag No. XIX

Høitidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809.

(Af Bladet Tiden No. 38, 1810.)

«At Fredag den 29de Decbr. 1809 var bestemt til en Taknemligheds og Fredsfest, det havde Borgerskabet i Christiania tilmeldt Repræsentanterne i samtlige Stiftets Stæder, [582] og her i Staden kundgjort ved en trykt Indbydelse, men det forkyndtes ogsaa ved Solens Opgang samme Dag ved Kanonernes Løsning. Paa samme Tid heisede alle Skibe og Batterier deres Flag, som vaiede hele Dagen igjennem. Kl. 10 aabnedes vor Frelsers Kirke, hvor Festligheden skulde begynde, til hvilken at høre og skue henved 2500 Mennesker – som er hvad Kirken kan rumme – bleve indladte. Det første som mødte Tilskuernes Øine var: det paraderende Militaire og Borgermilicen i Kirkens Gange; en Obelisk, som efterlignede Marmoret i Midten af Kirkens Kors; en Forsamling af Sangere og Sangerinder og Musici i Choret. Paa Obeliskens 4 Sider var anbragt vexelviis Kongen og hans Vens, Norges elskede Hærførers, Navnetræk og Kroner. Ovenover luede i Guld den norske Løve. Kl. 11 knaldede atter Kanonerne for at tilkjendegive, at Alting var beredt til Festen, ligesom der fra nu af ringedes med alle Kirkens Klokker, indtil Høitideligheden begyndte. Kort efter kom Norges og denne Festdags Hædersmand og laurbekrandsede Helt, den til Tronfølger i Sverige udkaarne Prinds Christian August, og i hver Mine, i hver Bevægelse, eller rettere sagt i den udbrudte Taushed fra dette Øieblik af og indtil denne Deel af Høitideligheden havde Ende kunde man løse den Ærbødighed og Taknemlighed, der var i Alles Hjerter. Han blev modtagen af Byens Repræsentanter.

H. K. Høihed, saavelsom Hans Durchlauchtighed Prinds Frederik af Hessen toge Plads paa Hs. Majestæt Kongens Stol, til hvilken var anbragt en ny Trappe inde i Kirken, betrukken med rødt Klæde. De høie Herrers Adjutantstab saavelsom Statens øverste Embedsmænd toge Plads i de tvende Stole ved Siden af Kongens Stol.

[583] Efter Orglets harmoniske Lyd betraadte Slotspræst Pavels Prædikestolen og holdt en Indledningstale, om hvilken Anmelderen ei vil foregribe Publicum i

dets Dom, da han veed fra paalidelig Haand, at den vorder trykt. Da denne Tale var til Ende istemmedes et herligt udført Chor, der var forfattet af den bekjendte Digter Provst F. Schmidt; derefter et Recitativ og en Qvartet af samme Forfatter. Den skjønne Musik hertil skyldte man Etatsraad Falbe. Nu fremtraadte Biskop Bech, og fra en ved Obelisken anbragt Talestol holdt en Tale, som ogsaa efter Forfatterens Løfte skal kunne ventes trykt. Mod Slutningen af Biskoppens Tale svingedes med de forskjellige Corpsers Faner, der vare plantede foran Obelisken. Den kirkelige Deel af Festen endtes med et Chor; Text og Musik af benævnte Forfattere. Ledsaget af dem, der havde modtaget ham, gik H. K. H. Prinds Christian August samt H. D. Pr. Frederik under alle Tilstedeværendes ærbødige Taushed ud af Kirken.

Kort efter havde Biskoppen med den nærværende Samling af Præster Opvartnings-Audience hos Prindserne.

Kl. 3 samledes et af Borgerskabet indbudet Selskab af Mandspersoner, omtrent 260 i Tallet, paa Cathedralskolens Værelser. Her saaes samtlige Stadens civile, militaire og geistlige Embedsmænd, Repræsentanter fra alle Agershuus Stifts Kjøbstæder, og Borgere, som havde foranstaltet Høitideligheden, samt saa mange af de til Byen ankomne Fremmede, som Rummet kunde modtage. Ved 6 smagfuldt og elegant dækkede Borde placeredes Alle uden Forskjel efter udtrukne Billetter. Begge Prindserne, den kongl. Regjeringscommission, Stiftamtmanden, Biskoppen, Prindsernes Adjutantstab og iøvrigt Personer af alle Stænder spiste ved Bordet No. 4. Under dertil [584] forfattede Sange af Slotsprovst Pavels, Pastor Wulfsberg og Overlærer Platou, under Kanonernes Torden, samt Hurraraab og Haandklap bleve følgende Skaaler udbragte: D. M. K. Frederik den Sjette! D. M. Dronning Maria! D. K. H. Prinds Christian August, Tronfølger til Sverige! D. H. D. Friederich til Hessen! Forsvarsstanden til Lands og Vands! Freden med Sverige! Held Naboriget og Held det ved dets Tronarving! Norge og Danmark!

H. K. H. havde den Godhed, efterat hans Skaal var drukken med alle de Glædesyttringer, som man kunde vente af erkjendtlige Nordmænd imod deres frelsende Velgjører, at gaae igjennem de andre Værelser, og hilse paa samtlige Gjæster. Man kunde læse paa den Ædles Aasyn hans Hjertes Følelser. Allevegne

blev han modtaget med et fornyet Glædesraab, hvilket selv den udenfor forsamlede Mængde besvarede af Hjertets Grund. En gladere Stemning forenet med høitidelig Enthusiasme og passende Mandehold kunde man neppe tænke sig.

H. K. H. foreslog og anbragte en Skaal for Christiania Borgere, og behagede gunstigen at yttre sin Tilfredshed og sit Sindelag. Det smukke Kjøns Skaal blev heller ikke glemt, men som det sømmer Forstandige brød man af midt i Glæden, for ei at overdrive Nydelsen indtil den bliver modbydelig. – Nogle forsamledes nu i andre Værelser til Samtale og passende Forfriskninger. Andre forlystede sig ved at tage omkring i Byen for at beskue den allevegne anstillede Illumination, og derved adskillige smukke og betydningsfulde Transparenter.

Kl. 10 om Aftenen samledes nogle hundrede Damer og unge Mandspersoner til et prægtigt Bal, som vedvarede til næste Dags Morgen. Ja selv denne Dag var en fortsat Fest; thi [585] paa den blev hele Garnisonen beværtet til Fornøielse. De Fattige havde man paa Festens Dag ikke forglemt. Kort Intet syntes at være forglemt, som kunde bidrage til Dagens Hæder og Festens Forskjønnelse, og længe – længe vil denne erindres i alle retsindige Nordmænds Hjerter.

Søndagen næstefter, som var Aarets sidste Dag, forsamlede sig med eendrægtig Hu samtlige Stadens civile og militaire Embedsmænd tilligemed andre her nærværende Honoratiores og Borgerskabets Repræsentanter, hvilke *en corps* gjorde H. K. H. deres Opvartning og naadigst blev modtagen. Enhver af disse Scener var meer end et blot Ceremoniel; thi de kom fra Hjertet og gik til Hjertet. Fyrsten viiste sig som Menneske, som ædelt Menneske, ja som deres Ven, hvis Værd han kjendte og agtede.

Men vor Glædes Himmel blev snart formørket ved den sørgelige Forestilling om den forestaaende og ak! uundgaaelige Skilsmisse fra denne Norges varme Ven. Efterat han havde udstedt den hjertelige og fyndige Tiltale til Nordmændene, som er dateret 30te Decbr. afvigte Aar, drog han bort fra Christiania den 4de Januar om Morgenen, og hans høie Afreise blev tilkjendegivet fra Fæstningens Volde med 27 Kanonskud, hvoraf ethvert syntes ligesom at saare alle ham hengivne Hjerter. Han blev ledsaget af H. D. Pr. Friderich af Hessen; men et stort Selskab af Embedsmænd og Andre var i

Forveien reist ud til Aas Præstegaard, 3 1/2 Miil fra Christiania, hvor de modtoge H. K. H., som indtraf der ved Middagstid. Selskabet blev beværtet af Stabsofficererne fra Christiania. Efter et Par Timers Ophold skiltes H. K. H. fra dem paa en meget rørende Maade.

[586] Ikke Faa fulgte med ham endnu længere, og allerede har Rygtet givet foreløbig Efterretning om den glimrende Hæder, hvormed han allevegne paa sin Reise blev modtagen, og Tiden vil vist ikke forsømme at berette os det Nærmere herom.

Bilag No. XX. a

Tanker, angaaende det svenske Tronfølgervalg i Ørebro 1810.

Underdanig P. M.

I Anledning af Gaarsdagens Samtaler, samt for at adlyde de Befalinger D. K. M. da i Raade behagede at give mig, maa jeg i Underdanighed anføre følgende:

Prinds Frederik af Augustenborg synes at være en meget elskværdig Mand. Han omtaltes i Ramlösa med stor Berømmelse, var yndet af Alle, markerede i sin Samtale store Kundskaber, og maa i Danmark være vel bekjendt. Han har t. Ex. Overopsynet over det hele Underviisningsværk. Om han ei fuldt kan sættes ved Siden af den uforlignelige Søn D. K. M. i en bedrøvelig Stund har tabt, begavet med alle store og elskværdige Egenskaber, saa kan han desuagtet være værd D. K. M.s og det svenske Folks Kjærlighed. Han er den ogsaa værd i Følge de Underretninger, som jeg har kunnet indhente. I Haarets Farve, i Øinenes Expression og i Vexten har Prinds Frederik Lighed med sin afdøde Broder. Han

var usigelig yndet og elsket af Alle ved Ramlosa. Allerede i Egenskab af at være Broder til Prinds Carl August eier han Fortrin til D. M.s Kjærlighed, til den svenske Nations Højagtelse, til den norske Nations levende Hengivenhed. Jeg vover ei at yttre mig tydeligere. Han er en uafhængig Prinds, har et i Fremtiden [587] lovende Slægtskab med det danske Kongehuus uden at være nu i dets Fortrolighed. Det er maaskee meget betydelig Fordeel, at han har en 12 Aars gammel Søn, som heder Carl August. Om jeg nu eiede den Lykke at være D. M.s constitutionelle Raadgiver, saa vovede jeg i Underdanighed det Raad:

1) At Prindsen strax igjennem en Udsending i Naade inviteredes hid, under Paaskud af at oversee sin Broders Papirer og Efterladenskaber.
2) Sammenkaldelse til Rigsdag udfærdigedes i Dag for at forekomme uden- og indenlandske ellers uundgaaelige Kabaler.
3) Iligemaade udfærdiges i Dag et af H. K. M. selv forfattet Brev til Keiser Napoleon, som udtrykker hele Følelsen af det lidte Tab, som levende beskrev den Hengangnes Opførsel under D. K. M., som afmalte den Kjærlighed han nød af det svenske Folk, og udtrykte den Trøst D. M. skulde have ved at faae den Afdødes Broder til Søn.

Hertil hører ogsaa (af samme Kilde):

Udtog af en Concept.

«Det er min Overbeviisning, at de Grunde, paa hvilke man har støttet den allerede afgivne Betænkning, vare fuldkommen gyldige; at Prindsen af Augustenborg saavel i Henseende til sine Egenskaber som sin private Stilling fortjener Fortrinet fremfor alle Andre ved vort Valg af Tronfølger, at de nyeste Documenter, som ere blevne os meddeelte, ei ere af den Beskaffenhed, at de bør medføre nogen Forandring i hvad man har troet og yttret. Det er ei Lovgivningen tilladt, at [588] grunde en Mening paa Documenter, som ikke have noget Skin af Autenticitet. Disse kunne virke paa hver Mands private Overbeviisning; de kunne

oplyse en Sag og en Stilling, de kunne afstedkomme en stor Virkning; men de bør aldrig lægges til Grund for en officiel Betænkning.

Andre Omstændigheder ere alligevel indtrufne af den Vægt, at jeg skulde ansee mig utilgiveligen at tilsidesætte mine Pligter imod Konge og Fædreland, ligesom min Dømmekraft fortjente høiligen at dadles, om jeg ei tog dem i Betænkning.

Jeg siger endnu engang: vigtige Omstændigheder ere nyligen indtrufne; de have viist sig siden den hemmelige Committee afgav sin underdanige Betænkning. Af det Synspunkt, under hvilket man seer, beregner og leder dette Værk, beroer i mine Tanker, om mit Fædreland skal oplæses eller bestaae. – Den almindelige Mening i Sveriges lovgivende Forsamling har betydeligen og ganske nyligen forandret sig. En Pluralitet for Prindsen af Augustenborg skulde nu efter min Overbeviisning usikkert kunne ventes. Om den, næsten aldeles mod hvad man kan formode, kunde vindes, blev den lidet overveiende.

H. K. M. har i sin sidste naadige Skrivelse givet tilkjende, at Høistsamme, hvis høie Opmærksomhed og Villie tilforn har været alene rettet paa Prindsen af Augustenborg, nu af uforglemmelig Ømhed for sit Folk, og med ædel Tilsidesættelse af sin ømmeste Tilbøielighed har fæstet sin Opmærksomhed paa en anden Prinds.

De Documenter, som nu ere blevne os meddeelte, indeholde Tilbud af Fordele, som det ei staaer i Prindsen af Augustenborgs Magt at give. Kundskaben om disse Fordele er med stor Omhyggelighed bleven udbredt blandt Almeenheden. Det er ikke deres egentlige Værd, jeg har taget i Beregning, [589] men deres Virkning paa en ædel og skarpsindig Prinds, som ei kan tilbyde Sligt.

De Forskninger, som jeg med yderste Omhyggelighed har kunnet anstille, de Grunde jeg har kunnet underkaste mit Omdømme, har fuldkommen overtydet mig om, at Prindsen af Augustenborg er en Fyrste af udmærket og usædvanlig Oplysning, af den ædleste Tænkemaade og Fasthed i Charakteren og begavet med de Egenskaber, som skulde oplive vor alderstegne Landsfaders sidste Leveaar. Alligevel har et Omdømme af en ganske modsat Art udbredt sig og

overalt rodfæstet sig, hvilken er af den Beskaffenhed, at den svenske Tronfølge derved skulde gjøres modbydelig for denne Prinds, enten for eller efter hans Hidkomst; den er ei af den Art, at den kunde lokke en ikke ærgjærrig Prinds fra huuslig Lyksalighed og philosofist Rolighed til Storme og Farer. Alene den ham mødende Kjærlighed, Velvillie og Tillid skulde have denne Kraft. Sverige var aldrig blevet Carl Augusts Fædreland, om han havde bemærket en Splid i den lovgivende Magts Tænkemaade, eller en ham mødende almindelig Uvillie fra sine nye Landsmænds Side.

Disse ere de Omstændigheder, som ganske nyligen ere indtrufne. Jeg saae et tydeligt Samtykke i Prindsens Svar; jeg seer nu med fuldeste Overbeviisning, at han ei modtager den svenske Tronfølge, om han endog dertil vælges. Jeg maa endog bekjende, at jeg med Smerte skulde see en ædel, dydig og velvillig Prinds under disse Omstændigheder betræde den svenske Jord. En længere Forhaling af Tronfølgervalget; et Valg som ei antoges, stridende Meninger, maaskee en Brydning mellem Konge og Folk; vore tilbageværende Nationalkræfter i Strid med hverandre; en ankommende Tronfølger mødt med Uvillie og Mistro – vilde lede til det gamle Sveriges sikkre [590] Opløsning, et Alt omstyrtende Tidsrum, forfærdeligt formedelst Storme og Skibbrud.

Naar det af de Grunde, som jeg har anført, er en Umulighed at Carl Augusts Broder kan blive vor Prinds, staaer der efter min Overbeviisning blot et Formaal tilbage: Prindsen af Pontocorvo. Dette Valg synes noksom ledsaget af Farer og Uleiligheder; men hvert andet skulde true med større Farer. Dette Valg kan paadrage os Uvillie og Fiendtlighed fra Verdens største Sømagt; den Prinds der vælges, skal i Begyndelsen være fremmed for vore Sæder, vor Forfatning og vort Sprog; men enhver oplyst Ven af det svenske Fosterland skal dog med Overbeviisning kunne sige: naar En af Europas største Feltherrer leder vor Krigshær i Striden, kan Sverige ei kues af udenlandsk Magt. Under en kraftfuld Mands Styrelse skulle alle indenlandske Kabaler og al Pøbel-Raseri opløses. Den Prinds, som af sit Fædreland og i Fjendens Land er lige høit elsket for sit Retsind og sin Menneskelighed, skal med dobbelt Nidkjærhed og Kjærlighed antage sig sine nye Landsmænds Rettigheder og Velfærd, naar de have givet ham de høieste Vidnesbyrd, som kunne gives, paa Tillid og Kjærlighed. Paa disse Grunde kunde

Hans svenske Majestæt efter min Overbeviisning støtte sit Valg og sine Forhaabninger.

Bilag No. XX. b

Beretning om Tronfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død, af Statsminister Greve v. Engström.

(Af 2den Deel af Portefeuillen, udgiven af Forfatteren til Skildringer af det Indre af Dagens Historie.)

«Christi-Himmelfartsdag, som var den 31te Mai, kom Kronprindsens Haand-Secretair Kullberg til mig omtrent Kl. 10 [591] Formiddag, just da jeg agtede mig at gaae ud. Han saae forstyrret ud. «Hvad fattes?» sagde jeg. – «Er De syg?» – «Nei; men jeg har faaet ubehagelige Tidender.» – «Hvad da? – Er Kronprindsen syg? – Har han Feber –?» – «Nei, det er værre –.» – «Siig frem!» – «*Han er død.*»

«Min Bestyrtelse kan jeg ikke beskrive.

«Jeg skyndte mig til Cabinettet og bad Kullberg komme did med Major Forsel, som bragte Tidenden fra Qvidinge. Han kom, og berettede Sammenhængen for mig og Hofkantsleren. Jeg bad da Wetterstedt anmode samtlige Statsraadets Medlemmer at samles hos mig, paa det vi kunde raadslaae. Jeg sendte Bud efter Livmedicus *Weigel* og Archiater *Schulzenheim*, af hvilke den sidste var hos sin Søn paa *Frøsund*, og begav mig derpaa op til Kongen. Længe maatte jeg vente, indtil jeg fik bort alle ved saadan Lejlighed undværlige Personer. Af dem var Biskop Murray den vanskeligste at blive af med.

Jeg betroede nu Sagen til Cancelliraad Battram, og vi gik ind. Lang Tid behøvedes for at berede Kongen paa denne sørgelige Tidende. Først vilde han ei troe, at Prindsen var syg, og siden ikke, at det var farligt. Endeligen sagde han: «Lever Prindsen?» – «Nei Deres Majestæt.»

«Da begyndte han at skjælve paa en saa farlig Maade, at jeg begyndte at frygte for ham Selv. Battram gik ud for at søge Hjælp, og jeg satte Kongen paa en Lænestol. Schulzenheim var just ankommet. Han og Weigel kom ind med Battram, og droge Omsorg for Herren. Han brast endeligen i en heftig Graad, og blev siden noget mere stille. Jeg bad H. M. tillade Statsraadet at tage de for Øieblikket nødvendige Foranstaltninger, paa det han kunde tilbringe den øvrige Deel af Dagen uden Besvær. Dette bifaldtes. Jeg overgav [592] Kongen i Lægernes Hænder og traadte af. I Forgemakket fandt jeg Overkammerjunker Baron Claes Flemming, og bad ham følge mig til Dronningen, som var ved sit Toilette, men ikke destomindre modtog os, da jeg sagde, at mit Ærende var af vigtigste Beskaffenhed. Hun tænkte paa ingen Ting mindre end den Begivenhed jeg havde at berette, og havde hele Formiddagen sysselsat sig med en Hofdragt for Hoffruentimmerne under Hoffets Ophold paa Drotningholm og Haga, som da paatænktes. Jeg sagde hende: «Jeg kan give Deres Majestæt den tilfredsstillende Efterretning, at Kongen befinder sig vel, endskjønt jeg har været nødt til at bringe ham den sørgelige Efterretning, at Kronprindsen ikke er meer til.» Hendes Forundring over en saa uventet Tidende var stor. Hun vilde ufortøvet gaae op til Kongen, men vi bade hende bie, indtil Kongen kunde noget fatte[n276] sig.

«Jeg begav mig derpaa hjem, hvor jeg fandt hos mig Statsraaderne *Rosenblad*, *Platen* og *Adlerbeth*, Hofkantsleren *Wetterstedt*, Statssecretairerne *Rosenstein*, *Järta*, *Bortzell*.

«*Adlercreutz, nommé Conseiller d'Etat après Adlersparre n'etait pas en ville. Il revient dans la nuit.*

«Rosenstein, som holder af at perorere, og som vil erstatte med Phraser, hvad der fattes ham i Styrke, hævede sin Røst og sagde: «Lader os nu være Venner og glemme Alt Gammelt.»

«Til hvem taler Du, sagde jeg, jeg har Intet hverken at bebreide mig eller at

glemme.»

«Om Formiddagen blev intet Andet afgjort, end at Prindsens døde Legeme af Chymister skulde undersøges, for at udforske, om han var forgiftet, og disse burde indsendes fra [593] Stockholm. Jeg forestillede forgjæves, at man derved skulde give Anledning til en Tro, som kunde have kjedsommelige Følger. Jeg bad derhos, at man skulde sende Nogle fra Lund, for at afstedkomme mindre Opmærksomhed; men jeg blev overstemt. Berzelius og Pontin skulde reise, og Følgen af denne Reise blev – den uskyldige Grev Fersens Mord.

Om Eftermiddagen gjorde jeg en Skildring af Sveriges politiske Stilling, som satte os ud af Stand til fuldkommen at lide paa nogen anden Magt. Jeg foreslog, at Kongen skulde skrive til Keiser Napoleon, og begjære hans Raad med Hensyn til Thronfølgen, for at interessere ham for hans Forsvar, som blev valgt. Det bifaldtes almindeligen, og Rosenstein vilde ikke lade denne Anledning til at smigre Wetterstedt gaae sig af Hænderne. «Og da bør», sagde han, «vor bedste Negotiateur sendes til Paris. Baron Wetterstedt er den Eneste, som kan gjøre Riget denne vigtige Tjeneste.» Jeg lod det gaae første Gang; men da han kom igjen anden Gang, svarede jeg: «For det Første er ikke Spørgsmaal om at underhandle, men om at afgive Brev. Dernæst har Kongen Minister ved det franske Hof; saa er og Hofkantsleren nødvendig hjemme, og endelig spørges Herrerne tilraads om Sagen, ikke om Maaden at udføre den paa.» – Hermed afbrødes Spørgsmaalet.

Midt under vore Overlægninger kom den forargelige Charge d'Affaires Desaugiers og plagede mig med sine Klagemaal over Handel med England. Med Møie blev jeg ham qvit, og fik afsluttet hvad der forhandledes. Jeg bør anmærke, at Wetterstedt og Järta vare de ivrigste for at faae Berzelius og Pontin afsendte. Efter endt Raadspleie gik jeg op til Kongen for at aflægge underdanig Beretning og modtage Sammes Befalinger til Morgendagens Statsraad. Aftenen tilbragtes i Cabinettet, [594] for at expedere dHrr. Chemister og nødvendige Estafetter.

Derpaa sluttedes denne sorrigfulde Dag. Morgenen derpaa fandt jeg Baron Adlersparre i Kongens Forgemak. Han havde ikke et saa bedrøvet Udseende som jeg havde formodet. Han kom da fra Kongen, og havde overtalt H. M. til at udsee Hertugen af Augustenborg til hans Broders Efterfølger. Nedkommen i

Statsraadet erklærede Kongen os sin Beslutning. Alle understøttede den; dog foreslog Adlerkreutz Hertugen af Oldenburg, mod hvilket virkeligen Intet var at indvende uden hans Forbindelse med Rusland. Jeg sagde, at jeg ikke kjendte Hertugen af Augustenborg, men han var en Broder til en elsket og savnet Herre, han havde tvende Sønner, og saaledes bortfjærnedes Tanken om en Tronledighed, og han var saa ubetydelig, at vi for hans Valgs Skyld ei skulde komme i Trætte med nogen anden Magt. Brevet til Keiser Napoleon skulde alligevel afgaae; men stiles saa, at det skulde udmærke Hertugen af Augustenborg som den der ønskedes, og – **NB** paa Baron Pontins indstændige Begjær – *saa at det afvendte al Tanke om Valget af en fransk General*. Wetterstedt opsatte Brevet. Det var af følgende Indhold, og justesteredes den 2den Juni. Baron Adlerbeth, endskjønt ligesaa stor Huusholder for Kronen som for sig selv, paastod, at endeligen trende Courerer skulde sendes, og at den med Doubletterne burde sendes over Pommern, for ei at løbe Fare for at opsnappes af de Danske. Denne *Baron Adlerbeths Frygt lagde Grunden til Prindsen af Pontocorvos Valg*, som nedenfor skal berettes.

Torsdag Aften kom Tidenden om Prindsens Død til Upsal, og Fredag Eftermiddag stod Baron Otto Mørner i Cabinettet. Hans tilkommende Svoger, Hofkantsleren, begjærede [595] for ham Tilladelse til at reise til Paris. Han havde været i Frankrige, kjendte Duroc, og skulde med al Sikkerhed udrette store Ting for Fædrelandet. Derpaa regnede jeg vel ikke stort; men jeg havde hørt sige, at han havde udmærket sig i Krigen, og jeg vilde vise Wetterstedt Venskab. Saaledes skaffede jeg ham Kongens Tilladelse, og han reiste til Upsal, for at komme tilbage Søndag Aften. Løverdag Aften affærdigedes en Cabinetscoureer med Brevet til Keiser Napoleon. Træt efter Arbeide, som nu næsten havde varet i 3 Dage, sagde jeg ved Bortgangen fra Conseillet til Statssecretair Järta: «I Morgen skal jeg sove længe, og ingen Ting gjøre hele Formiddagen.» – «Det er D. E. ikke sikker om», svarede han – og rigtigt var det sagt; thi Kl. 7 Søndag Morgen blev jeg vaagnet af Baron Ankarsvärd, som var afsendt af Baron Lagerbjelke for at forberede paa en dundrende Note, som skulde indkomme fra den franske Charge d'Affaires, for at erklære, at Keiseren ansaae sig i Krigstilstand med Sverige, saafremt ikke den engelske Charge d'Affaires Forster inden 5 Dage havde forladt

Stockholm. Knapt havde jeg gjennemlæst Lagerbjelkes jamrende Depesche, førend den franske Charge d'Affaires Desaugiers ankom og fremviiste de Befalinger, han havde faaet. Jeg svarede: at jeg over hans Andragende skulde indhente Kongens Yttring, og reiste virkelig ufortøvet til Haga. Dronningen befalede mig til Middag. Endskjønt jeg ellers er Mester nok over mig selv, til ei at lade mørke Sorg og Uro, saae jeg dog nedslagen ud. De Nærværende tilskreve det Kronprindsens Død. Den havde vel sin Deel deri; men Træthed, Mangel paa Søvn og Bekymring over den franske Note havde lagt saa megen Tyngde i Vægtskaalen, at jeg laa under. Alt, hvad videre hører til Forsters Reise, hører ei hid. At den skulde [596] finde Sted inden den fastsatte Tid, derom blev Lagerbjelke underrettet med den Coureer, som overførte Doubletterne. Ankarsvärd sagde, at det burde være ham, da han paa ingen andre Vilkaar havde paataget sig Hidreisen. Saaledes var Mørner paa Veien ikke at komme til Paris, men han kom overeens med Ankarsvärd, og de reiste sammen Mandags Aften.

Da Kongen skrev til Prindsen af Augustenborg for at tilbyde ham Successionen efter sin Broder, valgte H. M. til Brevbærer Oberstlieutenant Holst, salig Kronprindsens Adjutant; thi – sagde Kongen – han kan bedre end nogen Anden overbevise Hertugen om, at hans Broder ei blev forgiftet i Sverige. Nogle Dage efter Holst's Afreise sagde Wetterstedt til mig i Platens Nærværelse: «For at være sikker paa, at Hertugen modtager det, er det vel bedst at sende Baron Platen til ham, og han er værdig at reise.» – Kongen svarede: «Jeg kan ikke skikke nogen Statsraad som Coureer, det er under dennes Værdighed. Naar Spørgsmaalet bliver om at modtage Hertugen, da bør Platen ihukommes.» – «Skeer det ikke snart, sagde Platen, saa er det for seent.» – Wetterstedt indvendte, «at man burde sende en Svensker, og at Holst, som Nordmand, ei var at lide paa.» – «Da Herrerne heromdagen, svarede jeg, bevilgede ham en større Pension, end nogen Svensk har faaet, berømte de hans Paalidelighed.»

Dette mislykkede Forsøg afskrækkede ikke. Nogle Dage senere, efterat Statsraadet var forbi, kom Wetterstedt med H. E. Grev Essen til mig, for at overbevise mig om Nødvendigheden af at sende en Svensk til Hertugen af Augustenborg, og at denne Svenske burde være Platen. Jeg svarede, at jeg ikke ansaae det nødvendigt, men for at tilfredsstille deres Samvittighed kunde vi alle

Tre gaae til Kongen og indhente [597] Sammes naadige Villie. Vi begærede og fik Audience, i Hvilken jeg sagde, hvad Grev Essen og Baron Wetterstedt attraaede; at jeg for min Deel fandt det unødvendigt, da Kongen havde gjort et saa godt Valg af Brevbærer, som det af Oberstlieutenant Holst; men skulde H. M. finde, at Holst behøvede et vaagsomt Øie, saa kunde ingen saa betydende Mand som en Statsraad sendes, i Særdeleshed da man ikke havde noget Ærende at give ham, som var ham værdigt. Behøvedes Nogen, som skulde overtale Hertugen til at modtage Successionen, saa kunde dertil bruges Essens Svoger, General, Baron Blixen von Finecke, som fra sin Eiendom i Fyen kunde aldeles ubemærket gjøre en Reise til Hertugen. Skulde blot Holst's Opførsel oppasses, saa kunde Wetterstedts gode Ven, Kammerherre Silfverstolpe, sendes. Til hans Afsendelse havde man en Anledning; thi Kronprindsen havde efterladt sig Doubletter af de danske Ordener. De han havde faaet af Kongen af Danmark, burde overleveres høibemeldte Herre, og de øvrige tilhørte Hertugen. Paa det Udvalget kunde gjøres, skulle alle afleveres til den senere Herre. Dette Sidste vandt Kongens Bifald,og Silfverstolpe afreiste. Det forsvundne Haab, at bemægtige sig Hertugens Person, afstedkom en Forandring, som senere hen skal sees.

Fredag Eftermiddag, den 6te Juli, kom Wetterstedt til mig i Cabinettet og sagde, at Baron Mørner var kommen tilbage og havde vigtige Ting at berette, hvilke han blot kunde sige os Begge. Han kom ind. «Det gjør mig ondt – sagde jeg til ham – at De ei længer har kunnet more Dem i Paris. Hvad fører Dem saa hastigen hjem? Har De Ondt eller Godt at sige os?» – «Godt», svarede han. – «Naa, Gud skee Lov; det ere vi ikke vante til. Hvad ere Deres Depescher?» [598] – «Jeg har ingen slige; thi jeg vilde ei modtage Noget af Baron Lagerbjelke.» – «Hvad bringer De da?» – «At jeg har formaaet Prindsen af Pontocorvo til at modtage den svenske Krone.» – Hvorledes kunde De tale med ham derom, uden at være befuldmægtiget?» – «Der taledes i Paris om Kongen af Danmark. Vælges han, saa bliver Sverige en dansk Provinds. Vor eneste Redning er Prindsen af Pontocorvo.» – «Er De sikker paa, at han modtager Tilbudet, saa at De ei paa dobbelt Maade compromitteres?» – «Aa nei, jeg har her et Brev.» – «Fra ham til Dem?» – «Nei, fra mig til ham.» – «Hvad beviser det?»

Under denne Samtale indtraadte H. E. Grev Essen. Da han saae Wettersteds

og min Forundring, spurgte han om Aarsagen. Jeg bad Mørner berette. Efterat han havde endt, sagde Essen: «Dreng (*Poike*), Du burde sidde der, hvor hverken Sol eller Maane skinner.»

Søndag Morgen afreiste jeg til Haga, og afgav underdanig Rapport om Mørners Beretning. Baron Adlerkreutz var ogsaa derude, og fik Kongens Befaling til at antyde Mørner Arrest.

Den 13de Juli begroves Prinds Carl August. Da vi vare komne fra Begravelsen, spurgte Wetterstedt mig, om jeg ei vilde betroe Sagen til Baron Platen, som skulde reise tidlig næste Morgen, for at træffe Grev Wedel, og siden komme til Ørebro Rigsdag (*NB*. Platen og Adlersparre sagde altid, at Sverige skulde gjennem Wedel faae Norge). Den 13de om Aftenen betroede jeg Platen, hvad Mørner havde medbragt.Den 14de reiste han, og den 26de var han i Ørebro, arbeidende for Prindsen af Pontocorvo. Han sagde, at Grev Wedel fraraadede Hertugen af Augustenborgs Valg og talede for [599] Prindsen, hvilket alligevel syntes lidet troligt, da de aldeles ikke kjendte hinanden.

Afskrift af et Brev fra Grev Ærede fra Paris 23de Juni 1810.

«Dagen efter min Afskedsaudience hos Keiseren begjærede Baron Mørner en Samtale med mig, under Vilkaar af den dybeste Taushed, og min *parole d'honneur*, at jeg til Ingen skulde opdage, hvad han havde at betroe mig. Hans oprørte Ansigt gav mig Anledning til at troe ham engageret i en Duelsag, og jeg gav ham med Haand og Mund det affordrede Taushedsløfte. Jeg nævner denne Omstændighed, for at oplyse D. E. om Aarsagen, hvorfor jeg fortaug Mørners Hemmelighed for Lagerbjelke. Jeg var ordentligen bundet gjennem et *parole d'honneur*, og jeg har endnu den Fordom fra gamle Tider, at jeg anseer et saadant Engagement helligt. Hvor stødende det maa synes, at lade Kongens Minister paa Stedet (og hvad næsten meer er, en Person, som viser mig alt Venskab og Fortrolighed) ukyndig om en Demarche af Natur som denne, saa maa han dog tilgive denne *irregularité en faveur* af et Princip, som han ei kan

dadle. – Men jeg kommer tilbage til Sagen. Mørner betroede mig: at mange Folk i Sverige høiagtede Prinds Pontocorvos store Egenskaber, og at han rimeligen ved Rigsdagen vilde faae et stort Parti, om han satte sig paa Listen af Candidaterne til Tronfølgen; at Mørner i Anledning deraf havde nærmet sig Prindsen, som syntes meget smigret af denne Tillid, men som havde svaret ham, at, endskjønt han troede Keiserens hemmelige Tilbøielighed (*Böielse*) var for ham, kunde han dog ei love, at Keiseren gjorde noget offentligt Skridt til hans Faveur, fordi han ei [600] vilde øve nogen Indflydelse paa de Svenskes frie Valg, og at han (Pontocorvo) meget vel vidste, at Keiseren hverken havde givet Lagerbjelke eller mig (Ærede) noget ret bestemt Svar, ikke heller til bestemt Grad bundet sig ved det Brev, han havde skrevet til Kongen af Sverige; men han skulde ikke destomindre ufortøvet betroe Keiseren Sagen og indhente hans Tanker.

«D. E. kan let indsee, hvor forundret jeg blev ved denne Fortrolighed. Jeg havde i min Conversation med Kejseren altid fundet Noget saa udtermineret, en saa liden *intèrêt* for alle de Personer, hvorom der var Spørgsmaal som Tronfølger, saa jeg altid nærede den Mistanke hos mig selv, at Keiseren hos sig selv ønskede en Anden. Nu troede jeg at have faaet en Straale af Lys, og jeg besluttede at gjøre Alt, for at opdage det Sande. Lykkeligviis havde jeg den Dag god Anledning til at see Prindsen. Han havde Morgenen før sendt mig et Par Pistoler ved Grev Mørner, og jeg maatte takke for Presenten. Jeg valgte hertil just det Øieblik, da han kom tilbage fra St. Cloud. Prindsen nærmede sig mig strax med en Aabenhjertighed, som er ham egen, i det Mindste i dette Land. «Kjender De, min Herre, spurgte han, en ung Baron Mørner, og den Fortrolighed han har viist mig? Jeg begjærer Deres oprigtige Tanker baade om Tingen og om Personen.» – Hvad Personen angaaer, svarede jeg, saa kan De see, af hans Figur og fornemmelig af hans Demarche, at det er en ung Etourdi og Enthusiast. Hvad Sagen angaaer derimod, saa bør jeg ei tvivle om, at jo i dette Moment, og inden Gemytterne kunne samle sig til en Eenhed, den Tanke har kunnet opstaae hos flere Personer, at en Person med Deres Fortjenester tillige var en passende Candidat. Om denne Tanke er meer eller mindre almindelig, kan jeg saa meget mindre sige, som [601] Kronprindsens Død er indtruffen siden min Afrejse, og jeg

saaledes ei kan kjende, hvad man i Anledning af hans Succession her og der omkring i Riget kan ønske. Alt hvad jeg veed er, at jeg officielt intet Ord derom har hørt, og at jeg med den Oprigtighed. De affordrer mig, bør sige, at De har tre Ting imod Dem, hvoraf i det Mindste to er af stor Betydenhed, 1) Religion, 2) Sproget, og for det 3die troer man, at De er i en mindre god Stilling til Keiseren.» –. «Hvad det Sidste angaaer, svarede han, flatterer jeg mig med, det er ugrundet. Sproget derimod er en Grund af Betydenhed i det Mindste for nogen Tid. Men De bør vide, at jeg er født i Henrik den 4des Land, og at min hele Slægt har været Protestanter.[n277] Min Moder er død i den Lære; jeg selv er instrueret i den, endskjønt min Fader som Catholik har ladet mig følge sin. Hvad Henrik den 4de har gjort, troer jeg ogsaa at kunne gjøre m. m.» Resten af hans Conversation gik ud paa hans Agtelse for den svenske Nation, paa hans Forsæt aldrig at virke for, men aldrig undvige, hvad Skjebnen i den Vei kan beslutte. Han ønsker ei en Krone, men han frygter den ei m. m. Umuligt kunde jeg udlede, om han havde nogen virkelig Bistand at vente af Keiseren; men han stillede dog flere Phraser saa, at jeg burde gjætte mig dertil.

«Imidlertid befandt jeg mig gjennem Alt dette paa en vis Maade compromitteret *vis à vis* Keiseren. Han havde paa en fortrolig Maade talt med mig om Sveriges Affairer; han havde saa cordialement affordret mig en oprigtig Beretning [602] om de Partier, som muligen kunde opstaae i Anledning af Tronfølgen, saa han med Grund maatte finde det underligt, at jeg havde fortiet et Parti for hans egen Undersaat. Jeg fandt mig krænket ved den Mistanke, at synes dobbelt eller Intrigueur. Jeg gik derfor directe til Hertugen af Cadore, med den Begjæring, at han skulde forklare for ham, at jeg havde ageret med ham med den største Oprigtighed, at om jeg havde kjendt et Parti for Prinds Pontocorvo, skulde jeg allerførst have berettet dette; men at jeg først Dagen efter min Afskedsaudience havde erfaret Mørners Demarche hos Prinds Pontocorvo og det saakaldte Parti, som skulde være for ham i Sverige; at jeg vel kjendte de svenske Følelser for Frankrige, og den svenske Admiration for Keiseren, som maaskee var rejailleret paa hans Generaler; men at jeg dog ei troede den Basis, hvorpaa Mørner grundede sin Opinion, determineret nok til at fortjene nogen stor Opsigt; med hvad mere jeg kunde sige, for gjennem en længere Conversation at udlede

Cadores Tanker om Sagen; men det var, som at vinke til en Død. Ministeren var endnu mere boutonneret (indsluttet) end sædvanligt, men fulgte mig dog et Par Værelser længere ved Afskeden end i sædvanlige Tllfælde.

«Ligeledes har jeg havt en lang Conference med Alquier i samme Æmne og Stiil, uden at jeg kunde udlede det Mindste, som jeg kan med Sikkerhed opgive som Beviis for, at Keiseren vil *appuiere* Pontocorvo. Spørger D. E. mig, hvad jeg virkeligen hos mig selv troer, saa svarer jeg, at Keiseren kanskee ønsker det; men at han aldrig compromitterer sin Protection i noget Tilfælde, hvor Udfaldet er tvivlsomt; men at Alquier har med sig Hemmeligheden af Gaaden.

[603] «Jeg skynder mig at reise hjem, saa snart mine Etiquetsvisiter give mig Frihed dertil. Jeg troer min Hjemkomst nyttig for Kongen gjennem det Begreb jeg kan give om visse Ting her, som jeg troer bedre at kjende, end nogen Anden; men som ei ere skikkede til at sættes paa Papiret, hverken en clair eller *en chiffre*.

«Spørger D. E. om mine Tanker om Prinds Pontocorvo, saa svarer jeg oprigtigen: at jeg for ham har en ubegribelig stor Høiagtelse, ei alene som Statsmand og Feltherre, men som dydig og ædel Mand. *Vox populi, vox Dei*. Hele Tydskland og hele Frankrige have denne Tanke. I sit private Liv er han her et virkeligt Exempel uden Lige (efterföljd), god Mand, god Fader, god Ven, god Formand, er han elsket af Alt, hvad der omgiver ham. En Slags Independance i hans Væsen (varelse-sätt) har rimeligviis givet Anledning til den Mistanke, at han staaer sig mindre vel hos Keiseren. Jeg har dog flere Gange seet dem sammen, uden at see Anledning til denne Supposition. At han virkeligen er høiagtet af Keiseren, vide Alle. Nu har jeg sagt Alt, hvad jeg veed om Prinds Pontocorvo – Alt, hvad jeg har gjort i Anledning af Mørners Etourderie. Jeg har været et Slags Diplomat her, og jeg har saaledes ageret *en consequence*. I Sverige bliver jeg simplement Baron Ærede, og min Stemme giver jeg til den meest Fortjente – –.»

Afskrift af et Brev fra Grev Ærede af den 16de Juli 1810.

«En Attaque paa Øinene nøder mig til at indstille den Hastighed, hvormed jeg hidtil har gjort min Reise, og derfor afsender jeg med en Coureer Baron Lagerbjelkes Depescher. [604] Saasnart Baron Mørner var afreist fra Paris, underrettede jeg Baron Lagerhjelm om Baron Mørners underlige Forhold, og hvad jeg har gjort for at følge denne Sags Spor. Jeg lader det staae derhen, om Sveriges politiske Stilling tillader at vælge en Franskmand til Tronfølger; men at ville en Mand uden personlig Fortjeneste, er at tegne vor Dødsdom som Stat. D. E. behage at tilgive min Aabenhjertighed: af Alle, som der ved Tronfølgen kunde blive Spørgsmaal om, anseer jeg Prindsen af Augustenborg som den mindst passende. Jeg har omgaaes med Mennesker, som kjende ham personligen, og mit Omdømme er ei paa det Loft (*på höft*) – –.»

I Ørebro forøgedes dagligen det Parti, som ønskede Prindsen af Pontocorvo til Tronfølger. Næsten eller aldeles Ingen tænkte paa Kongen af Danmark. Historien om denne Herres Forsøg paa at opnaae den svenske Tronfølge, findes i mit Bibliothek.

Den 22de Juni ankom Grev Ærede til Ørebro og besøgte mig Dagen efter. *Han syntes ikke da saa enthusiastisk for Prindsen af Pontocorvo, som han havde været i sine Breve*, men talede dog altid for ham. *C'est le seul français qui j'ai trouvé à Paris* (sagde han); *les autres generaux sônt des allemands roides & ennuyeux*. Man kan ikke nægte, at Alt, hvad der fornemmeligen skaffede Prindsen Venner, var Svenskernes gamle Hengivenhed for Frankrige, og Haab om Keiser Napoleons Venskab, tilligemed Overbeviisning om hans Krigskunst, Tapperhed og Aandsnærværelse (rådighet). Baron Lagerbjelkes Depescher begyndte at blive interessantere. De vare vel skrevne; men hans Yttringer vare saa opskruede, at han haabede at kunne [605] forklare dem til hans Fordeel, som til Slutning skulde blive valgt. Hvad der fattedes dem i Tydelighed, det erstattede Baron Wetterstedt gjennem sine Forklaringer. Han, som siden sin tilkommende Svogers Tilbagekomst var aldeles omvendt fra det augustenborgske Parti til det pontocorviske, begjærede, at Lagerbjelkes Depescher skulde meddeles Statsraadet. De bleve af dem læste, og af Wetterstedt saaledes forklarede, at den Hæderlige Adlerbeth, som ventede Sveriges Sikkerhed fra Frankrige, overtydedes om at Keiser Napoleon ønskede Prindsen af Pontocorvo. Han saa det med

Bekymring, eftersom han var gaaet ind paa Tanken at vælge Hertugen af Augustenborg; men troede at burde opoffre sin Overbeviisning for Fædrelandets Vel. Rosenblad taug. Biskop *Rosenstein*, hans Slægtning, og Adlersparre, til hvem han bar en uindskrænket Tillid, vare ivrige for Augustenborg. Han tænkte at følge Pluraliteten. Gyllenborg var nykommen og yttrede sig lidet. Ærede var for Prindsen af Pontocorvo, og Adlerkreutz aldeles imod Augustenborg. Jeg overværede sjeldent disse Herrers Overlægninger, men blev uryggelig ved mit Forsæt, ei at forlade Kongen. Jeg havde aldeles Intet bidraget til at lade hans Valg falde paa Hertugen af Augustenborg; men efterat det var gjort, burde jeg forblive derved, indtil Kongen forandrede sin Tænkemaade. *Platen* og *Adlersparre* vare de, som havde fremsat dette Forslag. Platen havde siden forandret sig; men Adlersparre holdt ud med en ham egen Haardnakkenhed (*envishet*).

Den 29de Juli kom Oberstlieutenant Holst tilbage med 2de Breve fra Hertugen af Augustenborg til Kongen. Det ene var Svar paa Kongens Brev, som Holst havde medbragt, og det andet paa det, som Silfverstolpe havde afgivet. Den Sidste kom iligemaade tilbage og afgav underdanig Beretning [606] om sit Ærende. Deres Tilbagekomst gjorde ingen mærkelig Sensation i Stænderne. Hertugen erkjendte, sagde Silsverstolpe, at han ei var skikket til Konge; han var tvivlraadig, om han skulde antage eller ikke et Tilbud, for hvilket han havde, sagde han, Kongens Godhed at takke; men han troedes dog dertil at kunne formaaes. Hertuginden var aldeles derimod; thi hun vilde, at hendes Broder, Kongen af Danmark, skulde faae den svenske Krone. Endskjønt det var aldeles tvivlsomt, om Hertugen vilde modtage Tronfølgen, vare hans Tilhængere lige ivrige. Adlersparre havde Kongens Haand-Secretair Battram i sine Hænder. Denne, som hver Aften var inde hos Kongen og sladdrede (*jollrade*) med ham, talede da bestandigen foragteligt om Prindsen af Pontocorvo, og kaldte ham «Sergeant.» Man snakkede saa for Kongen, at H. M. skrev selv til Overstatholderen, som var meget for Prindsen, et Brev med fornærmelige (*förklenliga*) Udtryk om ham. Saasnart jeg fik det at vide, skrev jeg til Skoldebrand, og bad ham tilintetgøre Kongens Brev, paa det intet Mindesmærke om saadan Uretfærdighed (orättvishet) skulde findes. Jeg tillagde: vi tænke ulige om Valget af Tronfølger;

men dette hindrer mig ikke i at gjøre Prindsen af Pontocorvo den Ret (*rättvisa*), som man er ham skyldig. – Adlersparre og hans Tilhængere formanede Kongen til at kalde Grev Ærede til sig. H. M. sagde til ham: «Min salig Fader var Deres Faders store Velynder; min Broder har gjort Deres Lykke, og jeg har altid været Deres Ven. Hvorledes kan De nu være mig imod?» *Ærede* svarede: «Jeg erkjender med Ærbødighed Kong Adolf Frederiks Godhed imod min Fader; at Kong Gustav den 3die viiste mig Raade, skal jeg aldrig forglemme, og D. M. skal jeg til min Dødsstund være huld og tro; men at D. M. vil at Sverige, [607] efter Hans Bortgang, skal styres af en *ludi Magister*, det er for meget begjært.»

Prindsen af Pontocorvos Venner forøgedes dagligen, saa at Pluraliteten var afgjort til hans Fordeel; men den hæderlige Tænkemaade raadede hos Stænderne, at de ei vilde skille sig fra Kongen, men ønskede, at han vilde give dem sit Bifald. Flere af mine Venner, udsendte af Prindsen af Pontocorvos Parti, kom til mig, for at formaae mig til at gaae over til hans Side. De sagde, at jeg alene tilbageholdt Sagen; thi jeg kunde overtale Kongen. De tillagde, at Adlersparre og hans Folk vare mine Uvenner, og skulde styrte mig, om de fik Overhaanden. Jeg svarede: det veed jeg; men ingen privat Hensigt har nogensinde virket paa mig. Jeg har ikke bibragt Kongen den Tanke, at foreslaae Hertugen af Augustenborg som Tronfølger. Det gjorde Adlersparre og Platen; men siden de have faaet ham til at gaae saa langt, som skeet er, kan jeg ei styrke ham i at modsige sig selv. – Jeg skriver dette for Efterverdenen, og bør oprigtigen bekjende, at jeg desuden fandt det vanskeligt at vænne mig til den Tanke, at Sverige skulde styres af en fransk General. Mit politiske System er det gamle, bygget paa Venskab med Frankrige, men ei paa Underdanighed, og Prindsens rette Tænkemaade kjendte Ingen. Baron Wetterstedt omtalte Alt, hvad Keiser Napoleon skulde gjøre for Sverige, af Venskab for Prindsen. Erfaring har lært, hvor lidet han kjendte dem begge To. – Tingene balancerede paa den Maade nu er bleven omtalt, da en Hændelse indtraf, som vendte Alt til Prindsens Fordeel. Den 10de August communiceredes mig seent om Aftenen en Coureer. Det var en Svensk ved Navn Bonsac, som jeg havde seet i Paris 1795. Han var dengang der for at pleie det kanzowske Huses Anliggender. [608] Bonsac overgav mig et Brev af følgende Indhold:

J'arrive à l'istant de Paris. Je suis chargé d'une lettre, que je des remettre à Votre Excellence elle même. Je dois de plus m'acquitter d'une mission importante envers elle. Mes instructions portent que je dois eviter autnt qu'il soit possible de me faire remarquer. A et effet j'ai l'honneur de Vous addresser la présente par un négociant svedois, Mr. Bonsac, qui a fait le voyage de France avec moi. Je Vous supplie de lui faire connaître de quelle manière je dois parvenir jaqu'a Votre Excellence, si toutes fois Elle ne préère de m'envoyer chercher ici pour me conduire à la ville.
Mosås le D Aout 1840.
étoit signé
G. A. Fournier.

Fournier er af Nation Franskmand; han har været bosat i Götheborg som Handlende, men nødtes til at forlade Staden, formedelst en gjort Bankerot.

Jeg kaldte ufortøvet til mig Baron Wetterstedt og Statssecretair Järta, forat forespørge mig, om Fournier kunde modtages i Ørebro. De svarede, at da han ei vitterligen var nogen fremmed Magts Ombud, men syntes at reise i eget Ærende, kunde han ganske vist modtages, naar han kun ei opholdt sig længe. Jeg bød ham saaledes indfinde sig Dagen derpaa. Han kom og sagde, hans Ærende var paa Prindsen af Pontocorvos Vegne at sige mig, hvorlunde Prindsen havde faaet høre, at en ‹…› Deel af den svenske Nation ønskede ham til Tronfølger; at han var villig til at svare til en saa hædrende Tillid; men at om hele Sverige ønskede ham og [609] Kongen var derimod, vilde han ei modtage Kronen. For at legitimere sig som bemyndiget til sit Ærende, overgav han mig et Tandstikker-Futteral af Elfenbeen, hvori vare Prindsens og Prinds Oscars Portraiter *en miniature*, og et Brev fra General-Handels-Agent Signeul til mig. Det første modtog jeg for at vise Kongen og gav det siden tilbage, endskjønt Fournier bad mig beholde det. Gud veed hvor det tilsidst standsede. Wetterstedt tog det, og viiste det overalt. Den lange Secretair Lundbeck aftegnede Miniaturerne og derefter blev 2 Kobberstik stukne. Signeuls Brev var af følgende Indhold:

«*J'ose supplier Votre Excellence permettre que je recommande très respectueusement a sa bienveillance le porteur de la présente Mr. Fournier, qui*

se rend en Suède pour ses affaires particulièrcs. Comme je le crois en mêmc tems chargé d'une commission importante, je me fais un plaiser de déclarer qu'il est incapable d'aucune intrigue qui puisse déplaire à Sa Majesté. Son caractère honnête et les instructions dont il est muni me repondent de la conduite honorable qu'il tiendra et j'espère qu'il se rendra digne de la haute protection de Votre Excellence.»

Efter at have betragtet Miniaturerne og læst Brevet, androg *Fournier* hvad der var betroet ham, og hvoraf det Væsentligste findes i den Memorial, jeg fremlagde for Kongen, og hvoraf længere nede findes en Afskrift. Han sagde derhos, at i Følge den Forskrift, der var ham givet, burde han alene holde sig til mig, overgive General Ærede Prinds Oscars Portrait og siden ikke tale med Nogen. Dette holdt han aldeles ikke, thi allerede om Eftermiddagen talede han med en Mængde Mennesker, og *Fremstillingen om Pengefordelene, som* [610] *Sverige kunde vente sig* af Prindsens Valg, hvilket skulde være en stor Hemmelighed, blev det saa lidet, at Alt tilhobe fandtes nogle Dage efter i Upsals Dagblad.[n278]

Jeg svarede Fournier, at Tilbudet kom noget seent, da man allerede var gaaet saa langt med Hertugen af Augustenborg; men at jeg skulde gjøre H. M. Rede for, hvad han havde sagt mig, og give Svar. Jeg anmærkede dog, at, hvor stort Begreb jeg end havde om Prinds Pontocorvo, kunde jeg ikke dølge for mig følgende Vanskeligheder: 1) at Herren ikke kjendte Landets Sprog; 2) at af en fransk Prinds burde vi vente haarde Skridt imod England, hvilket skulde aldeles tilintetgjøre vor Handel; og 3) at Prindsen skulde blive ledsaget af en Mængde Udlændinger.

Hertil svarede Fournier: *at Prindsen meget snart skulde lære svensk*; at han var en Ven af Handelen, og skulde gjøre for de Svenske Alt, hvad gjøres kunde; at meget [611] saa Franske skulde komme ind med ham, og at General Gérard, som havde skaffet Prindsen mange Uvenner, allerede var fra ham. Det maa da have været den Gérard, som saa heltemodigen faldt paa Valpladsen ved Luzen 1813, og hvis Egenskaber som Krigsmand jeg har hørt Prindsen meget berømme.[n279]

Denne Dag var Postdag. Jeg havde meget at gjøre, og vilde ikke mod Aften

tale med Kongen om en Sag, som skulde kunne virke paa Sammes allerede nedslagne Sind. Jeg opsatte det saaledes til Morgendagen, en Søndag. Jeg skulde da spise Middag hos Baron Åkerhjelm paa Dylta. Didreisen fordrede en Times Tid. Jeg kunde saaledes opholde mig i Ørebro til Kl. 1.

Klokken 9 gik jeg op til Slottet. Jeg ventede til halv 1. Kammerherren, som havde Vagt, spurgte ofte efter; men bestandig sov Kongen. Jeg troer, at Hs. M., træt af Alt, hvad der sagdes om Kongevalget af begge Partier, vilde være i fuld Stilhed Søndag Formiddag, paa hvilken han ei var nødsaget at modtage Nogen, og derfor ikke ringede efter Kammertjeneren. General Adlerkreutz kom lykkeligviis op til Kongen inden jeg gik. Jeg bad ham forberede H. M. paa, hvad jeg havde at sige, og reiste derpaa afsted til Dylta med Justitsombudsmanden Baron Mannerheim, til hvem jeg underveis betroede Sagen. Han var ei heftig for Hertugen af Augustenborg, men anmærkede, *da jeg nævnede Pengefordelene*, at det var at sælge Fædrelandet. Jeg svarede: «Nei; thi Fordelene vare ikke for os, men for Riget. Og de kunde af den Aarsag saa [612] meget hellere antages, som de ei tilbødes af nogen foragtelig Mand. Ved Tilbagekomsten fra Landet saa jeg Grev Ærede i sit Vindue. Han bad mig komme op. Ubeskrivelig var hans Glæde. Adlerkreutz havde talt med Kongen og fundet H. M. mindre utilbøielig. Jeg ilede op paa Slottet. Saasnart Kongen blev mig vaer, stod han op fra Spillebordet og kaldte mig ind i sit Cabinet. Jeg aflagde der min Beretning, som Kongen med megen Taalmodighed hørte paa, og da jeg til Slutningen sagde, at Prindsen havde ladet mig erklære, at om hele Sverige vilde give ham Tronfølgen og Kongen var derimod, vilde han ikke modtage Tilbudet, yttrede Hs. M. sig: «det maa dog være en hæderlig Karl.» Ved Statsraadets Sammenkomst den paafølgende Dag opløstes min her ovenfor paaberaabte Embedsberetning angaaende hvad Fournier havde anført. Den lød saalunde:

«I Følge Embedspligt bør jeg til D. M. afgive følgende Beretning:

Igjennem Ombud har Prindsen af Pontocorvo for mig ladet yttre: at han vel havde flere Anledninger til den Formodning, at der kunde blive Spørgsmaal om hans Person ved Valget af svensk Tronfølger, men at han, hvor smigrende det var, dog ingenlunde vilde det skulde skee, naar det ikke var Deres Majestæt behageligt; at, i Tilfælde han skulde blive paatænkt, kunde han ufortøvet skaffe

sit nye Fædreland følgende Fordele: 1) 8 Millioner Francs, som inden 6 Maaneder skulde indsættes i det svenske Rigsgjælds-Contoir mod 4 pCt. Rente. 2) Liqvidering af alle de svenske Handlendes Fordringer hos den franske Regjering, hvoraf een Million Francs skulde ved Prindsens Ankomst contant betales, og efter Forbringernes totale Beløb paa Vedkommende fordeles; 3) [613] Omtuskning af Prindsens private faste Eiendomme i Frankrige og Hannover, imod de Domainer i svensk Pommern, som H. M. de Franskes Keiser havde bortskjænket. Desuden gav samme Ombud Prindsens Beredvillighed tilisende, at gjøre Alt, hvad der stod til ham, til Fordeel for den svenske Handel.

Omendskjønt nu disse Tilbud ere ledsagede af Omstændigheder, som give den Grad af Troværdighed, at jeg privat ikke kan i mindste Maade drage deres Rigtighed i Tvivl, saa have de dog ikke al den Sikkerhed, jeg, i det Embede jeg beklæder, bør fordre. Men de ere af den store Vægt for Fædrelandet, at de, efter min underdanige Tanke, bør have væsentlig Indflydelse paa det Valg, for hvilket Rigets Stænder ere sammenkaldt. Det bliver saaledes af yderste Nødvendighed at skaffe sig ovennævnte Sikkerhed, og den kan let, endskjønt med nogen Tidsforhaling, vindes.»

Endskjønt den hemmelige Committee allerede var indkommen med sin Yttring til Fordeel for Hertugen af Augustenborg, befalede dog Kongen, efter Statsraadets eenstemmige Opfordring, at denne Beretning, som Anledning til en ny Yttring, skulde meddeles den hemmelige Committee.

Strax derefter udkom det Brev, som her nedenfor findes afskrevet. Det var uden Navn og Datum, men skrevet med Generalconsul *Signeuls* Haand saa lydende:

«Endskjønt jeg som Embedsmand burde lade Kongens herværende Minister ignorere, at jeg maaskee bedre end han kjender den Negociation, som Baron Mørner har entameret, fordrer alligevel min Pligt, herved paa det ærbødigste at prævenere D. E. om, at den franske Keiser skulde med største Tilfredshed see Marskalken Bernadotte som Konge i Sverige. At Alquier ei reiser, kommer aldeles ikke af nogen Misnøie med de [614] Propositioner, hvorom der er Spørgsmaal. Den franske Regjering vil alene vide, om det Parti, som foreslaaer Pontocorvo, er af Kongen understøttet, og at det saaledes ikke har nogen

Charakteer af Intrigue. Jeg kan paa min Ære forsikkre D. E, at Keiseren blev enchanteret af den Nærmelse, som er skeet til Prindsen af Pontocorvo. De Underretninger, som i dette Tilfælde ere blevne mig meddeelte, ere paalidelige, thi jeg har dem fra Personer, som ere Keiseren nær, og fuldkommen kjende Sammes hemmelige Tænkemaade mod Sverige. Den Troskab, jeg skylder Kongen, forenet med min ærbødigste Højagtelse for D. E., har determineret mig til at skrive dette Brev, hvis Indhold er sandt og upartisk. Om det end skulde være stridende mod visse officielle Beretninger, haaber jeg at Fremtiden skal bevise, at jeg har været vel underrettet, samt at jeg i min snevre Virkekreds har forsøgt at være mit Fædreland nyttig.»

Signeul havde tilforn, strax efter at Efterretningen om Prinds Carl Augusts Død var kommen til Paris, skrevet mig til, at Keiser Napoleon ønskede, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronfølger. Det var den Tanke, som satte Baron Mørner i Bevægelse. Havde Kongen af Danmark kunnet blive valgt, uden nogen Keiserens synlige Medvirkning, saa havde han været glad ved at see en mægtig Ruslands Fiende opvoxe gjennem 3 nordiske Rigers Forening; men han vilde ikke i det Øieblik fortrædige Rusland, hvilket Land han endnu da troede at behøve med Hensyn til sine Planer med den engelske Handel. Alle den danske Ministers, Hr. Dreyers, Depescher til det danske Ministerium indeholdt den franske Keisers Forsikkringer om hans Ønske, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronfølger; men den franske Charge d'Affaires Desaugiers fik ingen Forskrift at bidrage dertil. Ikke den [615] mindste Indflydelse havde han; men den danske Minister von Dernath, viiste ham sine Depescher, og formaaede ham til at yttre sig i Keiserens Navn, til Fordeel for den danske Konge. Da dette Brev blev bekjendt i Paris, tilbagekaldtes han med Keiserens Unaade, og blev paa nogen Tid ei benyttet.

Bilag No. XXI

n280

Allerunderdanigst Rapport til D. K. M. fra Contre-Admiral Lütken, Christiansand 1812, Juli 10.

Jeg tilstiller D. M. i Dag Efterretning om en ligesaa hæderlig som sørgelig Begivenhed med Fregatten Najaden. – Capitain Holm, forenet med Briggerne Laaland, Samsø og Kiel, udgik den 3die Juli fra Frederiksværn, holdt Søen den 3die, 4de og 5te indtil sidste Dags Aften, da han indløb med underlagde Magt mellem Øerne Borøen og Sandøen, uden at have seet noget Fiendtligt. – Næste Dags Eftermiddag saaes et Orlogsskib og 3 Brigger at krydse under Kysten udenfor, som til Alles Forundring pludselig holdt ind til Skjærene, som om de vare forsynede med de bedste Lodser, og søgte Havnen, hvor Capitain Holm laa. Han fandt det nu ei raadeligt at forblive der, men gik Seil og løb til Lyngøer, men blev, skjønt Lodserne troede det ikke muligt at et Orlogsskib kunde søge Havn der indenskjærs, forfulgt lige ind i Havnen af Orlogsskibet og den ene Brig; thi da en af de andre fjendtlige Brigger var stødt paa, maatte den 3die forblive hos den til Hjælp. – Kort [616] efter at Capitain Holm var kommen derind og udført Spring for at vende Bredsiden til, ankrede Orlogsskibet midt i Indløbet, og en skrækkelig Ild begyndte nu paa begge Sider paa Musketskuds Afstand. Efter 2 Timers dræbende Fægtning faldt alle 3 Master paa Fregatten. Dækket blev derved nedstyrtet paa Batteriets Kanoner, og Forsvar umuligt, saa meget mere, som der paa samme Tid kom Ild i Fregatten. Nu var det kun om at gjøre at redde Mennesker; dette er skeet saa meget muligt. Faa Krigsskibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end denne D. M.s Fregat. – Men denne Hæder var endnu ikke nok for Capt. Holm; han samlede nu de tililende Kanonfartøier, og uagtet en saadan Fatigue og saadan Ulykke vel kunde udmatte en Mand, saa da det engelske Orlogsskib heiser Parlamentairflag og proponerer at ville udlevere Fanger, naar man ei vilde attaquere ham med Kanonbaadene – angriber Capt. Holm Orlogsskibet og Briggen strax med Kanonbaadene, beskyder ham forind,

nøder ham til at gaae hastig under Seil, og forfølger ham til Søes, hvorved han redder de 2de Brigger Laaland og Kiel. Samsø var heldig nok i Slutningen af Affairen, efter Holms givne Ordre, at være kommen derfra. Overalt skjønnes en Aandsnærværelse hos Capt. Holm under denne sørgelige Begivenhed, som tildrager sig Opmærksomhed. Imedens dette foregik om Aftenen og Natten i Lyngøer, var Capt. Dietrichson, som fra Arendal var tililet med sine Kanonfartøier, i Affaire med den paa Grund staaende fiendtlige Brig og hans Medhjælper. Gjenparter af begge Rapporter tilstilles D. M. herved.

Allerunderdanigst
O. Lütken.

[617] *Allerunderdanigst Rapport.*

Det blev min tunge Pligt allerunderdanigst at tilmelde D. M., at Fregatten Najaden er ikke meer. Omstændighederne ved dens ulykkelige Tilintetgjørelse ere følgende: Den 6te Juli laae vi med Najaden, Briggerne Laaland, Samsø og Kiel ved Haven under Sandøen, 2 Mile østen for Arendal, hvor vi vare ankrede den foregaaende Aften, uden at have seet noget Fiendtligt den Dag, og jeg var desaarsag ligeledes overbeviist om, at Fienden ikke kunde vide, hvor vi vare. Om Eftermiddagen Vinden vestlig M. S. Kuling, observeredes et Linieskib og 3 Brigger, som kom sønden fra, og stod ind under Landet, krydsende med smaa Seil vester efter. – I hvor sikker for Angreb jeg end ansaa os paa denne Ankerplads paa Grund af en henimod 3/4 Miil lang og meget vanskelig Indseiling, at her er stationeret Kanonfartøier, at man ligger aldeles useet fra Søen af, og endeligen at Borøens Batteri tillige bidrager til at beskytte Indløbet, erkyndigede jeg mig dog hos Lodserne, om de kunde opgive mig en anden Ankerplads, hvor det ikke var muligt for Orlogsskibet at indseile; de anbefalede mig eenstemmigen Lyngøer, da Indløbet dertil var meget snævert, men tilføiede tillige, at Vinden var vel sydlig, at der var megen Fare for, at Fregatten ved Indseilingen maatte komme paa Grund. Da Fienden imidlertid holdt ind i Skjærene mod vor Ankerplads, ansaa jeg det, i Betragtning af hiin Overmagt, ei

forsvarligt at oppebie hans Angreb, naar der var Mulighed i at komme til en anden, hvor vi vare sikkre. Jeg gav da Ordre til at kappe og seile til Lyngøer. Under Nedseilingen hertil vedligeholdt Najaden og Laaland en stadig Ild med deres agterste Kanoner mod Orlogsskibet og en Brig, som ledede det, hvilken de besvarede. Kl. 8 1/2 ankrede i Lyngøer, ført et Spring [618] Styrbord ud, gav Lieutenant Zahrtmann Ordre at overtage Commandoen af 2 Kanonjoller, som laae her. Kl. 9 seilede Orlogsskibet med rummere Vind ind i Havnen, bjergede Seil og løb sig paa Grund med Forskibet, hvorved hans Stilling blev tværs over Havnen. Kort efter ankrede Briggen og begge laae nu omtrent et Musketskud fra os, da en levende Ild fra begge Sider begyndte; men formedelst Havnens Sneverhed var det umuligt, al Anstrængelse uagtet, at faae Fregattens hele Batteri til at bære paa Fienden, hvilken vi havde paa Styrbords Boug; thi Laaland laa paa Najadens Styrbords Laaring, og med Hølen imod Grund, hvilket forhindrede os fra at faae Agterskibet høiere op, og en Coffardibrig, som laa for Najadens Bagbords Boug, forhindrede os fra at sakke ned med Forskibet. Laaland kunde blot bruge sine Bougkanoner, og Kiel, som laa skjøns Styrbord ud for Fregatten, blot sin Bagbords Bougkanon, naar den ikke vilde lægge sig i Veien for Najaden og Laaland; Samsø laa paa Bagbords Side af Najaden, og kunde altsaa ikke gjøre et Skud. I denne ufordeelagtige Stilling fortsattes Fegtningen til Kl. 10 1/2, da en stor Deel af Najadens Mandskab var dræbt og saaret, og blev da i et Lag alle 3 Master og Bougsprettet nedskudte, hvorved øverste Dæk faldt ned og demonterede hele Batteriet. Ved Reisningens Fald kantrede Fregatten, synkende til over Batteriet med Bagbords Side, og paa samme Tid begyndte Ilden, der udbrød paa flere Steder, at tage Overhaand, efterat den adskillige Gange tilforn var bleven slukket. Gav Briggen Ordre at gaae Seil og retirere, hvilket af Samsø blev udført; men da Laaland laa paa Grund og Kiel laa til Luvart af den, kunde det ikke iværksættes af dem. Da Najaden nu pludseligen var forvandlet til et brændende og halvsunket Vrag, befalede jeg [619] Mandskabet at bjerge sig, men da en Deel af Reisningen laa paa begge Sider af Skibet, var det meget vanskeligt at komme den saa nær med Fartøier, at man kunde bjerge andre end de, der ved Svømning havde hjulpet sig noget fra Siden. Efterat jeg var kommen i Land imellem 11 og 12, fandt jeg Laaland forladt og stukken i Brand,

og at Kiel havde ophørt at skyde, og da Præmierlieutenant Lütken beskjæftigede sig paa den menneskekjærligste Maade med at bjerge Mandskabet fra Najadens Vrag, som kunne ventes hvert Øieblik at ville springe i Luften, fandt jeg Intet for mig mere her at udrette, hvorfor jeg roede fra Lyngøer for at samle Kanonfartøier, samt underrette mig om, hvorvidt Samsø var bragt i Sikkerhed. Jeg vidste at Chefen for samme, Capitainlieutn. Grotschilling, var saaret. Capitainlieutn. *Krieger* roede øster for at samle Kanonbaade fra den Kant, og da jeg fandt Samsø i en snever Vig østen for Lyngøer, under den Næstcommanderende, Capitainlieutn. Chrysties, Commando i fuldkommen Forsvarsstand, roede jeg vester efter, for fra denne Side at hente Kanonfartøier. Da jeg kom tilbage til Lyngøer, forefandt jeg Lieutenant Mechlenborg ankommen der fra Østerriisøer med 3 Kanonjoller; i Mørket har han, uden at jeg har bemærket det, passeret mig. Da der fra Orlogsskibets Stortop vajede et hvidt Flag, sendte jeg Lieutn. Zahrtmann som Parlamentair ombord i det, for at blive underrettet om Hensigten med samme; beordrede Lieutenanterne Kraft og Hesselberg hver at tage Commandoen over hver af de Joller, der ikke vare commanderede af en fast Officeer, og sendte Lieutn. Sandholt vester efter, for at hente Kanonfartøier. Lieutn. Zahrtmann kom snart tilbage og bragte mig Svar fra Chefen af Orlogsskibet Dictator, at han, ifald Kanonfartøierne ei bleve brugte mod ham, vilde sende alle Fanger, [620] han havde i sin Magt, i Land. Da han intet videre Forslag havde at gjøre, roede jeg strax ud med de 5 Joller, Klokken da imellem 3 og 4, og beskjød Orlogsskibet og Briggen forind. Begge gjorde nu al Hast for at komme under Seil, og da Vinden atter føiede dem, lykkedes det dem ogsaa. Vi vedbleve, efter at de vare komne under Seil, at forfølge dem; en heel Hagel af Skraa faldt mellem Kanonjollerne, hvorved 1 Mand dræbtes. Da vi observerede, at Laaland og Kiel ei kom under Seil, opgave vi Jagten og roede ind imod dem, for at entre dem; paa Veien sank Lieutn. Mechlenborgs Kanonjolle, men Mandskabet bjergedes. Ved at komme ind til Lyngøer, saae vi det danske Flag vaje paa begge Briggerne og Capitainlieutn. Rask ombord i Kiel tilligemed sit Mandskab. Han berettede mig, at da Kanonjollerne begyndte at attaquere, forlod det fiendtlige Mandskab begge vore Brigger med saadan Jil, at han fik Leilighed at gjøre 2 Fanger; han havde strax ladet Laaland besætte, hvor ombord Fienden havde faaet Ilden dæmpet. Briggerne havde lidt endeel paa Rundholter

og Takkelage, men ei betydelig paa Skroget. To Kanonjoller assisterede nu Briggerne med at klare dem af Najadens brændende Vrag, medens Lieutenant Mechlenborg med de 2 andre optoge den sjunkne Kanonjolle, hvilket snart lykkedes. Kl. 6 ankom Lieutn. Dietrichson med Arendals Flotille; en Affaire, han havde været i med 2de Brigger, havde uheldigviis opholdt ham, da dersom denne Flotille havde været her, det sikkert var bleven Orlogskibet og Briggen umuligt at komme ud fra Lyngøer. – Orlogsskibet Dictator er paa 70 Kanoner og Briggen Calypso, som var inde i Havnen, paa 20; Begge havde lidt meget, hvilket især var kjendeligt paa Skroget, og efter Udsigende af det [621] Mandskab, som havde besat vore Brigger, skal de have en stor Deel Døde og Saarede. Jeg er ligeledes overbeviist om, at de ved vores Attaque med Kanonjollerne have lidt endeel, da man saa dem kaste Døde overbord fra Orlogsskibets Porte og Briggens store Mersseil blev skudt ned; efter at de vare komne udenfor Skjærene kastede de en Tid over hver Boug og reparede Grundskud, hvorefter de holdt af S. O. hen. – Med den smerteligste Følelse maa jeg tilføie, at vort Tab, af Døde og Saarede er meget betydeligt, for en stor Deel Følge af Reisningens Fald, Dækkenes Knuusning og Fregattens Synkning, Alt i et Øieblik; nøiagtig kan jeg endnu ei opgive Antallet, men hidtil tælle vi kun imellem 180 til 190 Bjergede, hvoraf 85 ere saarede. Haardt er det, at jeg paa Listen af de Døde har at anføre Præmierlieutn. Ridder Grotschilling og Secondlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Buhl, Begge ligesaa ædle Mennesker som kjække Officerer; endvidere Skibets 3 Chirurger, Bjørnholm, Jacobsen og Sorgenfri, som døde under Udøvelsen af deres Kald, da de sank tilligemed den interimistiske Proviantforvalter Norregaard; ombord i Briggen Kiel faldt Maanedslieutn. Rolfsen. Ligeledes, at jeg maa anføre blandt de Saarede Chefen for Briggen Samsø, Capitainlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Grotschilling, haardt saaret i høire Arm, og Secondlieutn. Dichmann, ombord i Briggen Kiel, som har mistet den venstre Arm. Laaland har havt 1 Død, 2 Saarede; Samsø 2 Døde, 5 Saarede; Kiel, 3 Døde, 7 Saarede, Officererne iberegnede. I hvor ulykkelig jeg end føler mig ved Tabet af D. M.s Fregat Najaden, vilde det dog være høist ubilligt af mig, i Fald jeg ikke anførte, at i Følge min Overbeviisning er af Brigcheferne, samtlige Officerer, og alt [622] Mandskab ombord i Divisionen, som jeg havde den Ære at

commandere, udviist den største Iver for D. M. Tjeneste, og det standhaftigste Mod for at forsvare Flagets Ære.

Lyngøer, 2½ Miil østen for Arendal, den 9de Juli 1812.

Allerunderdanigst
H. P. Holm.»

Rapport fra Capitainlieutenant Dietrichson.

Allerunderdanigst Rapport.

I Mandags den 6te Juli blev jeg ved Telegraf-Signalerne underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og 3de Orlogsbrigger vare i Sigte under Landet, 2 Mile østenfor, og at disse Skibes Bevægelser syntes mistænkelige. Jeg lod strax de 3de af mine underlagte Kanonfartøier, som jeg havde her hos mig, trække med mig øster efter. Vinden vestlig, laber Kuling med svær vesten Strøm. Jeg havde omtrent lagt en halv Miils Vei tilbage, da jeg hørte en stærk Skyden østen for mig. Jeg forcerede med min medbragte Magt øster efter. Da jeg kom henimod *Borøen*, 2½ Miil østen for, saae jeg 2de Orlogsbrigger udenfor Skjærene, og syntes det, som den ene af disse stod paa Grund, og den anden laa til Ankers med et Spring paa den første Brig. Mod disse 2de Brigger, som vare fiendtlige, vare 2de af mine underlagte Kanonfartøier, som havde Forpost i mit anfortroede Forsvars-Districts østre Afdeling, i fuld Engagement. De 2de Kanonfartøier jeg havde med mig, et 3die kom nogen Tid efter, forenede sig med disse og nu blev Slaget almindeligt og heftigt. De fiendlige Kugler fløi os om Ørene; men da de alle gik over os hen, tilføiede de os ingen [623] Skade; vore Skud paa 1 Geværs Distance med Kugler og Skraa gjorde en heldig Virkning paa Fienden, uagtet Mørket gjorde Skuddene noget usikkre. – Saaledes vedligeholdtes paa begge Sider en levende Ild i en Tid af 2½ Time, da det ene af de fiendtlige Skibe ophørte at skyde, og de begge ved Hjælp af en frisk Vind med fuldkommen Kjendskab søgte under vor Forfølgelse en halv Miil til Søes, da det begyndte at blæse op til friskere Kuling med temmelig Dyning. Vore Skuds heldige Virkning

var synlig; den ene Brigs store Merseraa var nedskudt, Seilene gjennemborede af Kugler; den anden var jevnligen beskjæftiget med at have sine Baade forud under Boven. – Fra Landet kunde Skrigen og Hamren høres, og senere er fundet afskudte og udkastede Ting. Jeg beklager, at den friske Vind favoriserede Fienden i sin Flugt, da jeg ellers turde have haabet at blive Mester af de 2de Brigger med den liden Magt, jeg under Affairen havde at virke med. Af Maanedslieutn. C. Parnemann, som havde Forpost i Borøen, blev jeg underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og en Kutterbrig var indløbet fra Søen igjennem Havesundet til Havnen Haven, hvor Fregatten Najaden og de 3de Orlogsbrigger, Laaland, Samsø og Kiel laae til Ankers, og at disse havde kappet deres Touge og var seilet øster efter under Fiendens Forfølgelse. Jeg lod mit udmattede Mandskab hvile lidt og søgte derpaa med min samlede Magt øster efter. Da jeg kom hen imod Lyngøer, hørtes en stærk Skyden, og da jeg kom udenfor Lyngøer Havn, saa jeg det fiendtlige Orlogsskib og Kutterbriggen styre til Søes med Force af Seil under Forfølgelse af Kanonfartøierne af Østerriisøers Afdeling. – I Lyngøer Havn saa jeg Fregatten Najadens sørgelige Skjebne. Mine Officerers og Mandskabs Forhold [624] var efter Pligt; jeg vover derfor allerunderdanigst at anbefale dem D. M.s Naade.

Stationen Rævesand ved Arendal, den 10de Juli 1812.

Allerunderdanigst
Dietrichson,
Capitainlieutn. i Søetaten.

Endskjønt det smerter H. M. at have ved denne Leilighed mistet endeel af sine brave Officerer og Søfolk, saa har dog Allerhøistsamme med særdeles Velbehag atter modtaget et Beviis paa, at Hs. M.s Søkrigere ikke give deres Forfædre noget efter i Tapperhed og Mod, naar det kommer an paa at vise sig værdige deres Navn og at hævde Dannerflagets Ære, hvorfor Hs. M. har behaget at lade Capitain Holm i Særdeleshed, ligesom og Cheferne for de vedkommende kongelige Orlogsbrigger og Flotille-Afdelinger samt de øvrige Officerer og Mandskaber i Almindelighed, tilkjendegive sin allerhøieste Tilfredshed med deres ved disse Affairer udviiste Mod, Aandsnærværelse og udmærkede

Tapperhed. Hvilket efter allerhøieste Befaling herved bekjendtgjøres.

Hovedqvarteret Frederiksberg Slot, den 17de Juli 1812.

F. Bülow,
Generalmajor, Kammerherre o.s.v.

Bilag No. XXII

Wetterstedts Brev til Adlersparre.

Stockholm den 4de Januar 1813.

Jeg har havt den Fornøielse at modtage Dine 2de Breve, det seneste af 24 de Decbr. H. K.H. Kronprindsen ønsker, at Du paa ingen Maade formindsker Dine Bestræbelser med Hensyn til Norge. Den Sag maa gaae i Aar uagtet alle de Vanskeligheder, som Natur og [625] Statskonst lægge i Veien. Danmark søget igjennem hemmelige Forsøg at afvende Stormen, men jeg haaber, at det heri intet Held vil have. For at oplyse dette skal jeg give Dig en lille Resumé af hvad der senest i den Henseende har tildraget sig.

Den danske Minister i Petersburg, Baron Blome, som af Rigskantsler Grev Romantzow er bleven underrettet om alle vore med Rusland pleiede Underhandlinger angaaende Norge, gjorde for en Maaned siden en mundtlig Fremstilling til Grev Løvenhjelm om Danmarks Villighed til at forene sig med de Magter, som søgte at bevare sin Handel og sin Selvstændighed. Man indsaa let, at denne Blomes Forestilling, – for vigtig til at kunne tilskrives ham personligen – alene havde til Formaal at bortfjærne Englands og Ruslands offentlige Deeltagelse mod Danmark, samt derigjennem at isolere Sverige med sine

uopfyldte Forhaabninger, vække Splid imellem Danmarks Fiender, og imidlertid vinde Tid, Erfaring, Sommeren og ny Mulighed for Keiser Napoleon at beskytte sig Selv og hans danske Allierede. Da imidlertid baade Rusland og England altid havde fremstillet som en for den almindelige Sag gavnlig Omstændighed, godvilligen at inddrage Danmark i de nordiske Magters Forbund, besluttede Kronprindsen at benytte den danske List, som lagdes for Dagen i Blomes Fremstilling, for at tale reent Sprog med Nordens Frederik. Baron Oxenstjerna indgav derfor en skriftlig Note, som optog Blomes Yttring og begjærte den danske Regjerings Fortolkning derover. I Tilfælde at denne var overeensstemmende med Ministerens, fordrede Sverige Norge, imod Løfte at beskytte Danmark med en Armee i Tydskland, og ikke at nedlægge sine Vaaben førend en fuldkommen Erstatning for Norge var bleven vundet. Denne Note [626] har sat Rosenkrantz, Kongen og Adjutantere i en forfærdelig Sindsstemning. Der udhaledes med ofte gjentagne Klagemaal over det Bryderi, som en saa uventet diplomatisk Fremstilling maatte foraarsage. Endeligen svaredes forsigtigen, koldt, men med en fuldkommen desaveu til Alt hvad der paastodes at Blome havde sagt til Løvenhjelm, samt med en tvungen Tapperhed mod Slutningen, at aldrig Kongen af Danmark godvilligen skulde afstaae til en anden Magt en Deel af sit Rige og de troe Indbyggere, som der findes. Saaledes var det klart, at Danmark forbliver fransksindet, men tillige at Virkningen af dets længe beregnede *menéer* ville blive forfeilede.

Keiser Alexander ansaa det i Begyndelsen som et Brud paa Tausheds-Løfte fra vor Side, at Noten til Danmark uden foregaaende Communication i St. Petersburg var bleven afgivet, og alligevel have vi 3 russiske Tractater, som love os Norge. Med England have vi ingen Tractat i denne Henseende, og der er ikke destomindre det mod det københavnske Hof vedtagne Skridt blevet meget bifaldt, en Omstændighed, som og synes mig at love, at England vil see Sverige og Norge forenede.

Blome har og gjort Lord Chatcart et Forslag til Separat-Fred imellem Danmark og England; men vi have alt for tydeligen blottet Konstgrebet til at ikke England skulde indsee Værdien af den omhandlede Proposition.

Saaledes staae nu Sagerne. En engelsk Negociateur kommer hid for at

opgjøre Alt for dette Aar, som maatte blive vigtigt; thi blive vi forladte af Alle, saa maatte vi med egne Midler benytte Tiden og angribe Norge. Der har været Tale om min Reise til England, og endnu vedvarer vel denne Tale. [627] Deels befinder jeg mig selv ilde, deels, som er værre vedbliver min Hustrues Plager – – –.

Wirsén har gjort en Rapport til Kongen, som indeholder en Opgave over alt det Korn, som i Aar er bleven udført. Den skal blive Dig meddeelt. At opgive hvad der ventes vil blive svært, men ingen Omkostning og intet Arbeide spares i denne Henseende. De Danske ville proviantere Norge, og bestemme som Vilkaar for Korns Udførsel til os, at det halve Qvantum skal sendes til norske Havne.

Jeg tilbagesender det Alligat, som Du i Dit sidste Brev sendte mig. Troer Du at Overladelsen af 20 Tønder Havre til den norske Agent, hvorom Du taler, kan gjøre Nytte, saa tillader Kronprindsen derom at gjøre Foranstaltning, da dette Qvantum, om saa paafordres, skal herfra erstattes Dig. Ellers haaber Prindsen, at stor Aarvaagenhed iagttages paa Grændsen for at hindre al ulovlig Korntransport.

Modtag mit varme og oprigtige Ønske for Dit og Din Families Vel og Lyksalighed under det nu indgangne Aar. Maa det krone vort fælles Haab og, af Dig beredt, af Standhastigheden befæstet, vorde af en stor Mand ophøiet til Virkelighed.

Hr. Cabro er bortsendt, som ei heller bør skade vore Anliggender i England.

Din etc.
G. af Wetterstedt.

Bilag No. XXIII

Declaration.

«Fra den Tid Fred imellem Danmark og Sverige var sluttet i Jönköping har H. M. oprigtigen og uafladeligen [628] bestræbt sig for at vedligeholde Venskab og god Forstaaelse med dette Naborige, men har tillige ikke kunnet dølge for Sig Selv, at den svenske Regjering langt fra at besjæles af samme Aand, kun alt for ofte har givet Beviis paa et modsat Sindelag. Ved hiin Fred havde Sverige forbundet sig til at bortfjærne Danmarks Fienders Krydsere fra sine Kyster. De vedbleve imidlertid ei alene at anholde danske Skibe tæt under den svenske Kyst, men toge dem endog i svenske Havne. Den danske Regjerings gjentagne Besværinger over det Tab, som derved tilføjedes Danmarks og Norges Handel, bleve sjeldent besvarede, aldrig afhjulpne. Den svenske Kyst i Kattegattet blev saaledes efter Freden i samme fiendtlige Stilling til Danmarks Skibsfart som den havde været under Krigen. Krigserklæringen, som den svenske Regjering lod sig formaae til at udstede mod England, frembragte i den Henseende aldeles ingen Forandring, og efterat Freden igjen var sluttet med Storbrittanien udbredte Faren for den danske Skibsfart sig over den hele svenske Kyst. Den danske Sømand kunde haabe under et venskabeligt Nabolands Kyster at være betrygget mod Overfald og Opbringelse. Han maatte troe, at en Regjering, der ikke sjeldent brammer med Frihed og Selvstændighed, vilde for sin egen Værdigheds Skyld hævde sine Territorial-Rettigheder mod enhver Fornærmelse. Men han fandt sig skuffet i sin Forventning, naar han i Farens Stund søgte Beskyttelse paa svensk Grund, hvor Fiendens bevæbnede Fartøjer ubehindrede ventede paa deres Bytte. Berøvet sin Eiendom, og ofte forfulgt af Fjenden endog op i Landet, kunde han blot beklage sit Tab, men maatte tillige føle en billig Harme over Nabofolkets Uvirksomhed i at beskytte sine Kyster. Den Bestemmelse i Fredstractaten, at al Eiendom tilhørende begge Staters gjensidige [629] Undersaatter, der ved Krigens Udbrud var lagt under Beslag, skulde befries, blev fra Danmarks Side iværksat uden Ophold og med den strengeste Nøiagtighed. Derimod tilbageholdes endnu fra den Tid flere danske Undersaatteres Eiendomme i Sverige. De ofte fornyede Reclamationer om sammes Udlevering eller Erstatning for Værdien have kun tilvejebragt intetsigende Udflugter eller Løfter om Godtgjørelse, som man hidtil forgjæves har haabet opfyldte. Men Sverige lod det ikke forblive ved disse Beviser alene paa sit uvenskabelige Sindelag mod Danmark. I Begyndelsen af forrige Aar

sluttedes mellem det russiske og svenske Hof et Forbund, der siden blev stadfæstet i Åbo, og hvorved Sverige erholdt Forsikkring om Ruslands Bistand til at udføre den allerede lagte Plan at bemægtige sig Kongeriget Norge. Til samme Hensigt blev et senere Forbund sluttet imellem Sverige og Storbrittanien. Førend man imidlertid skred til aabenbar Fjendtlighed, vilde man ikke lade lempeligere Midler uforsøgte. Ved listige og troløse Bekjendtgjørelser, som fra Sverige bleve Tid efter anden indsendte til Norge, søgte man at friste dette Riges Indbyggere til at unddrage sig deres retmæssige Arvekonges Herredømme. Paa samme Tid blev et stort Antal Skibe, som for den danske Regjerings og forskjellige Privates Regning efterhaanden afgik med Kornladninger til Norge, tilbageholdte i svenske Havne, hvor de havde søgt Tilflugt deels formedelst Storm og Søskade, deels for at undgaae fiendtlige Krydsere. Alle Forestillinger, som bleve gjorte mod denne voldsomme og for Norges Indbyggere grusomme Foranstaltning, vare aldeles frugtesløse. Den ligesaa haanende, som paa disse Kornladninger uanvendelige Forevending «at Kornudførselen fra Sverige var forbudt» var det eneste Svar, som fra Sveriges Side blev givet. Hensigten med [630] at hindre Korntilførselen til Norge var umiskjendelig. Nordmanden skulde ved Hunger tvinges til at underkaste sig Sveriges Herredømme. Stolende paa sine mægtige Allierede, bluedes den svenske Regjering end ikke ved at gjøre H. M. det Forslag at afstaae Norge mod at erholde andre Lande, hvoraf Sverige ikke er i Besiddelse, og hvorover det ingen fri Naadighed har eller kan vente. Da nu den svenske Regjering hverken ved bedragelige Forslag der ofte vare forbundne med Trudsler eller ved sine gjentagne Forsøg paa at friste Nordmændene til Utroskab og Frafald kunde naae sit Maal, lagde den sin Misfornøielse for Dagen ved at ophæve de ministerielle og Handelsforbindelser imellem begge Stater. Man paalagde H. M.s Charge d'Affaires i Stockholm at begive sig bort, og den herværende svenske Mission blev tilbagekaldt. Den danske General-Consul blev ligeledes bortviist fra Gothenborg. Kort derefter afbrød den svenske Regjering al Samfærsel mellem begge Stater. Sverige har saaledes tilintetgjort enhver venskabelig Forbindelse med Danmark. Adgangen til de svenske Stater var spærret for enhver dansk Undersaat. Man gik nu videre. Den sædvanlige og ved Tractater sikkrede Postgang mellem Danmark og Norge gjennem Sverige blev standset. Man forbød svenske Skibe at betale Øresunds-Told, hvortil H. M. ifølge

de ældre Tractater med Sverige, der paa ny ere befæstede ved Fredsslutningen i Jönköping, har den upaatvivleligste Ret. Dog ikke nok at svenske Skibe paa den Maade fritoges fra den Forpligtelse at erlægge Told i Øresund; svenske bevæbnede Fartøier have endog med Magt hindret andre Nationers Skibe fra at clarere ved Øresunds Toldkammer i Helsingøer. Endelig har en svensk Officeer Skriftligen erklæret den kongelige Gouveneur paa Bornholm at have Ordre til at opbringe alle Skibe [631] under dansk Flag, og at hindre Samfærdselen imellem Christiansø og Bornholm. Ogsaa er en kongelig Søofficeer kort derefter paa en Reise fra Bornholm til Kjøbenhavn, bleven anholdt af en svensk Brig, og bragt til Ystad, hvorfra han endnu ei er kommen tilbage. Efterat den svenske Regjering paa saa mange Maader ei alene har tilsidesat enhver nabolig Pligt mod Danmark, og ophævet alle de Forbindelser, som sædvanligen finde Sted mellem Naboer og Stater, der leve i god Forstaaelse med hinanden, men endog aabenbarligen brudt Freden imellem begge Riger, deels ved at tilføie de kongelige Undersaatter et betydeligt Tab, og end mere ved at indgaae Forbindelser med Kongens Fiender, som sigte til at underkaste sig Kongeriget Norge, seer H. M. sig, skjønt ugjerne, tvungen til at gribe til Vaaben, for med Magt at afværge alle videre Fornærmelser af en Regjering, der alt længe har udøvet Fiendtligheder imod de danske Staters kongelige Undersaatter. De udforderlige Befalinger i den Henseende ere allerede udstedte til H. M.s Søe- og Landmagt. Aldrig var en Forsvarskrig retfærdigere. Aldrig har nogen Regjering med større Overbærelse og Langmodighed dvælet at anvende Vaabenmagt for at hævde Statens Sikkerhed og værne om Undersaatteres Eiendom. Kun Nødvendighed har kunnet bevæge H. M. til en Beslutning, der strider mod hans Hjertes Følelser. Men disse maae vige for den høiere Pligt at beskytte de ham af Forsynet betroede Stater og Undersaatter mod ufremæskede, troløse Angreb fra en Regjerings Side, hvis fiendtlige Planer mod Danmark hele Europa kjender. H. M., som altid med Tryghed stoler paa Sit elskede Folks urokkelige Troskab og Hengivenhed, har ikke villet tillade sig en haanlig og usikker Fred ved Offeret af Sine troe og tappre Nordmænd, men Han ønsker Intet heller end at Hans svenske Majestæt [632] ved at erstatte det Tab, der er blevet H. M.s Undersaatter tilføiet, vil give Anledning til, at den gode Forstaaelse mellem begge Nationer, der tjener til

deres gjensidige Fordeel, maa vorde tilveiebragt.

Kjøbenhavn den 3die September 1813.

Bilag No. XXIV

Hans Majestæt Kongen har under 20de October d. A. rescriberet som følger:

«*Frederik den Sjette*, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg. Vor venlige Hilsen og hvad Vi ellers formedelst Slægtskab mere kjært og godt formaae, Høibaarne Fyrste, elskelige kjære Hr. Fætter. Paa Grund af det af Eders Kjærlighed til Os yttrede Ønske om Oprettelsen af en privat Laane- og Disconto-Casse for Kongeriget Norge til at fremme saavel dette Riges Forsyning med Korn, som dets Næringsveies Drivt, samt med Hensyn til det desangaaende indgivne Forslag, ville Vi naadigst have Eders Kjærlighed bemyndiget til at udstede en Indbydelse til de af Norges Indvaanere, hvis erkjendte Credit og Vederhæftighed kan forskaffe Indretningen almeen Tillid, for, som dens første Constituenter, at lægge Grunden dertil. Hovedformaalene og Grundreglene for denne *Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Casse*, samt de Forrettigheder Vi allernaadigst ville tilstaae den, ere følgende:

1.

Indretningens Hovedøiemed er:

1) Imod Sikkerhed af haandfaaet Pant, i saadanne Ting [633] som ei staae Fare for at forringes eller tilintetgjøres, at bevilge Udlaan i egne Beviser, hvis Værdi er garanteret af Interessenterne, og

2) at discontere sikkre Vexler ligeledes, med sine egne Beviser, garanteret ved det af Interessenterne til Fond for Discontering stillede Hypothek.

2.

Som en paa Privates Credit grundet offentlig Indretning staaer den udelukkende under Interessentskabets Bestyrelse paa den Maade, som dette nærmere maatte bestemme. Dens Bestyrere og Betjente skulle under Eed forpligte sig til, at de efter deres bedste Indsigt ville med Troskab og Redelighed bestyre og forestaae dens Forretninger, samt forvalte dens Anliggender i nøieste Overensstemmelse med de af Interessentskabet foreskrevne Regler.

3.

I Renter for sine Udlaan kan Indretningen tage 6 Procent, naar l Procent deraf anvendes til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norge. Discontopræmien er, ligesom ellers, vilkaarlig, men bekjendtgjøres offentligen til visse Tider.

4.

De Beviser eller Forskrivelser, som Indretningen, udsteder, kunne lyde paa Ihændehaveren, og altsaa gaae fra Haand til Haand uden Transport, de skulle lyde paa Sølv-Rigsbankdaler (18½ Rbdr. paa 1 Mark fiint Sølv Cøllnsk Vægt) eller paa anden rede Valuta, saasom Hamborger-Banco, Gylden, Pund Sterling; de skulle bære Renter, hvis Størrelse af Interessentskabet nærmere bestemmes, og kunne udfærdiges paa saadanne Summer, som dette finder passende; dog at Rentens [634] minimum skal være 1/2 Skilling dagligen af 100 Rbdr. og dennes maximum 4 Rbdr. af 100 Rbdr. aarligen, hvorimellem Valget tilstaaes Interessentskabet selv.

5.

I Følge Fundationen for Rigsbanken dens 1 og 4 §§ kunne disse Beviser ikke gaae og gjælde som tvunget Betalingsmiddel, og heller ikke som saadant antages ved vore Skatter og Afgifter. Derimod ville Vi nærmere være betænkt paa, under hvilke Vilkaar de kunne anvendes i Afbetalinger paa anden Gjæld til Os. Imellem Mand og Mand gaae disse Beviser saaledes, som Vedkommende sig derom kunne og ville forene.

6.

Da denne Casses Udbetalinger skee i Interessentskabets egne Beviser, saa er dette ikke forbundet til at modtage i Betaling af Renter og udlaante Capitaler andre end bemeldte dets egne Beviser.

7.

Alt hvad Indretningens Debitorer upaaanket have overgivet til samme som haandfaaet Pant, og er taget under dens Lukke, skal fra det Øieblik af ikke kunne den fravendes enten formedelst Mangel af Hjemmel eller formedelst nogen Confiskations Paastand eller Fordring, af hvad Navn nævnes kan, men det skal være og forblive Indretningen til ufeilbar Sikkerhed for dens Krav. Dog har den at iagttage, at de Varer, hvorpaa Oplag er tilstaaet eller tilstaaes, ikke paa anden Maade af Nogen kunne eller maae pantsættes, end at de crediterte Toldog Consumtions- og andre dermed forbundne Afgifter hæfte paa disse Varer, og bør af dem, uden al Forevending, forlods udredes. I øvrigt skal ikke nogen foregaaende Pantsættelse almindelig eller speciel, eller nogen anden hvilkensomhelst Handling, [635] som kunde gjøre en Person inhabil til at give Indretningen den til samme overleverte Sikkerhed, komme i nogen Betragtning til at formindske Indretningens Ret, naar denne ikke desangaaende har erholdt speciel Underretning, hvilken i Tilfælde aarlig bør gjentages, saalænge den skal

blive i Kraft.

8.

Endskjønt de Varer, hvilke i Eierens egne eller leiede Pakhuse, som stillet Pant, tages under Indretningens Laas, ei mindre end de, som maatte være indleverte i Indretningens egen Forvaring, i alle andre Tilfælde bør betragtes som haandfaaet Pant efter Loven, skal dog Lovens 5 – 7 – 1 ikke, hvis de ved ulykkelig Hændelse maatte forkomme, være hinderlig i Indretningens Ret mod Debitor efter hans indgivne Forskrivelse.

9.

Ingen Moratorier (om saadanne nogensinde gives) Protectorier eller deslige Befrielser af hvad Navn nævnes kan, skulle nogensinde, med mindre Indretningens Bestyrelse dertil har givet udtrykkelig Samtykke, gjælde mod dens Fordringer, eller hindre disses Inddrivelse hos hvem det end maatte være.

10.

Det skal være Indretningen tilladt til dens Forskrivelser, Beviser, Bøger, Assignationer, samt i alle de Forretninger, som fra den og i dens Navn, eller imellem dens Interessenter indbyrdes, Kassens Anliggender vedkommende, afhandles og udfærdiges, at bruge ustemplet Papiir. Ligeledes maae de Forskrivelser, hvorved Noget overleveres Indretningen til haandfaaet Pant, udstedes paa ustemplet Papiir.

[636] 11.

Naar Indretningen har gjort Udlaan imod haandfaaet Pant, og den udlaante Sum ikke til bestemt Tid betales tilbage, eller Laanet ikke, hvis Bestyrelsen det

tjenligt eragter, fornyes eller forlænges, da skal Indretningen være berettiget til, uden foregaaende Dom eller Indførsel, at lade, paa hvad Sted den finder beleiligst, holde Auction over det, som til den saaledes til haandfaaet Pant forstrevet og overleveret er, og ikke til rette Tid er indfriet. Det skal være Indretningen overladt, naar den saadan Auction vil foretage, kun at derom 4 Uger tilforn i de offentlige Tidender advares, og at Auctionen, hvis Debitor endda ikke indfinder sig, bekjendtgjøres 8 Dage iforveien, baade i de offentlige Tidender og ved Placater, som der, hvor Bestyrelsen befinder sig, opslaaes til Alles Efterretning. Imod saadan Omgang og Panternes Bortsælgelse skal Ingen have Noget at indvende, og Vedkommende skulle være forpligtede til, Indretningens i forbemeldte Anledning udgivne Beviser eller Recipisser ufortøvet til Cassation at indlevere, eller og saadanne Beviser bør være magtesløse hvor og hos hvem de siden maatte findes. Beløbe Panterne sig ved Auctionen høiere end det Indretningen (de tilbagestaaende Renter samt Auctions- og andre Omkostninger indbefattede) har tilgode, da betales det Overskydende Debitor tilbage. Men skulde det Bortsolgte derimod ikke tilstrække til skadesløs Betaling for Indretningen, da bliver det Manglende af Debitor at tilsvare, og nægter han mindelig Betaling derfor, kan han søges ved Lands Lov og Ret.

12.

Pantsættes Obligationer eller andre Forskrivelser til Indretningen, og de ikke til bestemt Tid indløses eller Forlængelse for Laanet erholdes, da skal Indretningen være berettiget til, [637] ei alene saaledes som i forrige § nævnt er, at stille de pantsatte Forskrivelser til offentlig Auction, men og, uden foregaaende Dom, blot ifølge Pantereverser at søge sin Betaling efter de bemeldte Forskrivelser, og ligesom det da skal staae Indretningen frit for, at tiltale sin Debitor først eller sidst, saa bør denne, naar Pantet først tiltroedes, dog i alle Tilfælde holde Indretningen skadesløs.

13.

Interessenterne forbinde sig til, et vist Antal Aar, som de nærmere bestemme, ikke at opsige deres Garanti, i andet Fald vedbliver enhver Interessents Forpligt indtil 2 Aar efter hans Død, eller efter at han ved 2 Aars Opsigelse lovligen har løskyndiget samme, i hvilken Mellemtid Bestyrelsen skal sørge for, at inddrage et til den opsagte Garanti forholdsmæssigt Antal af Indretningens i Omløb satte Beviser.

14.

De ved dette Rescript allernaadigst tilsagte Friheder, Retligheder og Benaadninger, skulle være gjældende indtil 3 Aar efter Freden med Storbrittanien, henimod hvilken Tids Forløb det skal være Interessentskabet forbeholdt om deres Forlængelse at indkomme med allerunderdanigste Begjæring, hvilken Vi da, efter Omstændighederne, ville tage i Betragtning.

15.

Naar Interessentskabet har valgt en Bestyrelse, har denne at forfatte en Convention, der skal tjene til Rettesnor for Indretningen i det Hele og i dens enkelte Dele, og hvori i Særdeleshed tydeligen bør forklares, naar og hvorledes Interessentskabet vil forbinde sig til at indløse de Beviser, som Indretningen sætter i Omløb. Skulde Interessentskabet paa en saadan Convention attraae Vor yderligere Stadfæstelse, kan [638] samme, forsaavidt Conventionen er overeensstemmende med de foranførte Regler, ventes; ligesom Vi ogsaa ville finde en Glæde i at understøtte Indretningen paa anden Maade, naar saadant til dens Tarv maatte behøves, og det iøvrigt maatte stemme med Bankens Indretning og det almindelige Vel. Derefter Eders Kjærlighed Eder underdanigst haver at rette, og det Fornødne at foranstalte. Vi forblive Eders Kjærlighed med al Kongelig Raade stedse tilgedan og bevaagen.

Skrevet paa Vor Slot Frederiksberg den 20de Octbr. 1813.

Frederik **R**.

(*L. S. R.*)

Kaas.

Cold. Bülow. Monrad. Ørsted. Berner. Lassen.

Bentley.

Til
Statholderen i Norge, Hans Høihed, Christian Frederik, Prinds til Danmark og Norge, Ridder af Elephanten p. P., angaaende Oprettelsen af en privat Laaneog Disconto-Kasse for Kongeriget Norge.»

Norges Handlende, Brugseiere og bemidlede Indvaanere ville gjennem denne velgjørende Indretning see deres nu henliggende Beholdninger af Landets tilvirkede Producter frugtbringende, og derved gives Midler til fortsat Virksomhed, gavnlig for flere Næringsveie, som dermed staae i Forbindelse.

Indretningen kan vente samme Tillid, som de Individier besidde, paa hvis Garanti den bygges; forenede ville de kunne virke end kraftigere til Landets Tarv.

[639] Dens Bevisers Værdi kan sikkres ved Indretningen selv; den Værd, som haandfaaet Pant eller sikkre Vexler, for hvilke de ere udtællede, giver dem, vil end forøges ved Garantien, idet det bliver til Interessenterne at fastsætte, hvor stor Masse af Beviser, i Forhold til den hele garanterede Sum, der bør udgives. Naar til Exempel der ikkun udlaanes til 2/3 Deel af Pantets Værd, og Seddelmassen i det Hele ei tør overstige? Part af den garanterede Sum, hvorpaa Laane-Kassen er bygget, da vil vel ingen Tvivl opstaae om Bevisernes fuldkomne Værd.

Det vil afhænge af enhver Constituent, for hvilken Sum han vil tegne sin Garanti; den vil kunne tegnes saavel for Udlaan alene, som for Discontering alene, eller for begge Dele tillige. Over Gevinst og Tab, saavel ved Udlaan som ved Discontering kan holdes særskilte Coutoer, og den rene Gevinst paa hver af disse, efter Fradrag af den fastsatte 1 pCt. til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norges 4 Stifter, deles imellem samtlige Interessenter i Forhold til den Sum, Enhver har garanteret for.

Dette vigtige Formaal, saaledes at skabe en Fond til Nationens Betryggelse mod Hungersnød vil ogsaa af Nordmænd paaskjønnes, og være en væsentlig Opfordring for Fædrelandsvenner til at deeltage i Indretningen.

Ved selvvalgte Bestyrelser i hvert Stift under en Generaldirection i Christiania, vil Indretningen kunne komme enhver Egn i Riget til Gavn saaledes som Kassens Constituenter ved dens Grundligning, og dens Embedsmand ved fremtidig Benyttelse vil vide at benytte Hans Majestæts landsfaderlige Hensigter til Bedste for sine kjære og troe Undersaatter.

[640]

For at grundlægge denne for Riget saa gavnlige Indretning, indbydes Brugseier Ridder Jacob Aall at samles med de øvrige første Constituenter af Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, den 15de Decbr. 1813 og følgende Dage, i Stiftsgaarden i Christiania, og vil, næst at bestemme Grundtrækkene af Indretningens videre Organisation, Commissairer kunne vælges, til hvilke det overdrages, at sætte Kassen i Virksomhed, overensstemmende med de tagne Beslutninger; ligesom det ogsaa vil paaligge Constituenterne, at indbyde flere af deres agtbare Medborgere til at være Kassens Interessenter, eller i deres Samfund at optage hvem der attraaer saadant, og ved Stemmeflerhed antages.

De ville saaledes, saafremt De antager Indbydelsen, enten personlig møde, eller lade møde paa bestemt Tid og Sted, hvorom jeg ønsker forud at underrettes.

Statholderskabet i Norge, Christiania den 17de Novbr. 1813.

Christian Frederik.

v. Holten.

Til
Brugseier Ridder Jacob Aall
Næs Jernværk.

Bilag No. XXV

Uddrag af de Artikler i Kielertractaten, som angaae Norge og staae i Forbindelse med Norges Overdragelse til Sverige.

4de Artikel. H. M. Kongen af Danmark frasiger sig saavel for sig selv, som for sine Efterfølgere til Tronen og til [641] Kongeriget Danmark uigjenkaldeligen og for bestandig til Fordeel for H. M. Kongen af Sverige og for hans Efterfølgere til Tronen og Kongeriget Sverige, alle sine Rettigheder og Adkomster til Kongeriget Norge, nemlig til de her opregnede Bispedømmer og Stifter: Christiansand, Bergen, Agershuus og Trondhjem med Nordlandene og Finmarken lige til Grændsen af det russiske Rige. Disse Bispedømmer, Stifter og Provindser, der udgjøre Kongeriget Norge tilligemed alle Indvaanere, Byer, Havne, Fæstninger, Landsbyer og Øer paa alle Kyster af dette Kongerige saavelsom de tilhørende Besiddelser – Grønland, Færøerne og Island deri ikke indbegrebne – ligesom alle Forrettigheder, Rettigheder og Fordele, skulle for Fremtiden tilhøre H. M. K. af Sverige med fuld Ejendomsret og Souverainitet, og danne et Kongerige forenet med det svenske. Til den Ende lover og forpligter H. M. K. af Danmark sig paa den høitideligske og meest forbindende Maade, saavel for sig som sine Efterfølgere og for hele Kongeriget Danmark, til aldrig at gjøre nogen directe eller indirecte Fordring paa Kongeriget Norge, eller nogen af dets Bispedømmer, Stifter, Øer eller Landstrækninger, hvis Indbyggere alle ere ved og i Kraft af nærværende Afstaaelse løste fra den Hyldings- og Troskabsed som de have svoret Kongen af Danmarks Krone.

5te Artikel. H. M. K. af Sverige forpligter sig paa den formeligste og meest forbindende Maade til at lade Indvaanerne af Kongeriget Norge og dets tilhørende Dele beholde Nydelsen af deres Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privilegier, saadanne som de ere for nærværende Tid.

6te Artikel. Da det hele Beløb af det danske Monarkies Gjæld hefter ligesaavel

paa Kongeriget Norge, som paa de øvrige Dele af Staten, forbinder H. M. K. af Sverige sig i [642] sin Egenskab af Kongeriget Norges Souverain til at paatage sig en Deel af samme, der svarer til Norges Folkemængde og Indtægtskilder i Forhold til Danmarks. – Ved offentlig Gjæld forstaaes den, som Danmark har gjort saavel i Udlandet, som indenrigsk. Denne sidste bestaaer af Kongelige og Statsobligationer, og i Massen af Bancosedler og andre repræsentative Papirer, udgivne ifølge kongelig Autorisation, som nu findes i Omløb i de to Kongeriger. Det nøiagtige Beløb af denne Gjæld den første Januar Eet Tusinde Otte Hundrede og Fjorten skal bestemmes af Commissarier, som begge Regjeringer til den Ende skulle udnævne, for at gjøre en rigtig Fordeling af samme, grundet paa Norges og Danmarks gjensidige Folkemængde og Indtægtskilder. Disse Commissarier skulle samles i Kjøbenhavn inden een Maaned efter Udvexlingen af nærværende Tractats Ratificationer. De skulle saa hastig som muligt ende deres Arbeide, og i det seneste inden Udgangen af dette Aar. Dog maa derved forstaaes, at H. M. K. af Sverige i sin Egenskab af Kongeriget Norges Souverain, ikke skal tage Deel i Garantien af anden Gjæld end den, som ovenfor er omtalt, der tilhører Kongeriget Danmark i Almindelighed, og til hvis Afbetaling alle Dele af dette Kongerige før Norges Aftrædelse burde bidrage.

13de Artikel. Da H. M. K. af Sverige vil, forsaavidt det beroer paa ham, bidrage til at H. M. K. af Danmark erholder Skadesløsholdelse for Afstaaelsen af Kongeriget Norge, og da H. M. K. af Sverige har givet en tydelig Prøve derpaa ved Afstaaelsen af svensk Pommern og Øen Rügen, saa forpligtes han til at anvende sin bona officia hos sine Allierede, ligesom de Midler, der ere i hans Magt, for ved en almindelig [643] Fred fremdeles at forskaffe H. M. K. af Danmark passende Skadesløsholdelse for Kongeriget Norge.

15de Artikels 5te Punkt indeholder: at de svenske Tropper skulle umiddelbar efter nærværende Tractats Underskrift gaae ind i Norge og besætte de derværende Pladse. H. M. K. af Danmark forbinder sig i denne Hensigt at give de fornødne Befalinger paa den Maade, som nøiere er bestemt i følgende Artikel.

16de Artikel. For at lette Udførelsen af foregaaende Artikel forpligte H. M. K. af Danmark og H. M. K. af Sverige sig gjensidigen paa den meest forbindende Maade til strax efter nærværende Tractats Underskrift at udstede

Proclamationer til Indvaanerne af de fra begge Sider afstaaede Lande, og underrette dem om den Forandring, som er foregaaet i deres Stilling, løst dem fra deres Troskabsed, og indbyde dem til med Rolighed at modtage deres nye Souverainers Tropper, som maatte komme i deres Land. De tvende høie contraherende Magter skulle til samme Tid give de fornødne Befalinger til de gjensidige civile saavelsom militaire Autoriteter med Hensyn til Overgivelsen af Fæstningerne og de faste Pladse af Arsenalerne eller andre militaire Etablissementer i hvilket som helst Navn eller Egenskab; ligeledes af Kronens Eiendomme og Tilliggende uden nogen Undtagelse, og saaledes at det afstaaede Land gaaer roligen og ganske over under den nye Souverains Herredømme. De høie contraherende Magter skulle umiddelbar tilbagekalde fra de afstaaede Lande deres Generalgouverneurer og andre offentlige Embedsmænd, som ikke ville beslutte sig til at forblive under den nye Regjering, og skulle i Almindelighed tage de meest passende Forholdsregler, som staae i deres Magt [644] for at forekomme al Forhaling i Udførelsen, og Brud paa Bestemmelsen i nærværende Tractat.

17de Artikel handler om Krigsfangernes Udvexling.

26de Artikel. Da de Lande, der i Kraft af nærværende Tractat forenes med Kongeriget Danmark og Sverige, ere bundne til deres fordums Moderlande ved Handelsforbindelser, som en lang Sædvane, Naboskab og gjensidig Trang have gjort næsten uundværlige, saa have de høie contraherende Magter, besjelede af det Ønske at vedligeholde disse Midler til gjensidig Fordeel for deres Undersaatter, indgaaet, strax at skride til Afslutningen af en Handelstractat mellem begge Lande. Imidlertid ere de tvende høie contraherende Magter blevne enige om, i Løbet af et Aar at vedligeholde de nu mellem Danmark og Norge, og Pommeren og Sverige tilværende Handelsforhold, dette Aar at regne fra Udvexlingen af nærværende Tractats Ratifikationer.

Bilag No. XXVI

«Rygtet om Norges Sønderrivelse fra Danmark og Forening med Sverige har ogsaa naaet denne Deel af Landet, og jeg tillader mig i den Anledning at bekjende min politiske Tro for en Mand, hvis Indflydelse paa Fædrelandet har saa megen Betydning, og paa hvis Godhed og Venskab for mig jeg har modtaget saa mange Prøver.

Jeg er ikke Herre over mine egne Følelser, og jeg kan ikke dølge den dybe Vemod, som denne ulykkelige Katastrophe forvolder mig. Jeg betragter Skilsmissen fra Danmark som Tabet af en gammel og elsket Ven, og jeg troer endog at herefter [645] intet Politisk kan indtræffe, der kan opvække min Deeltagelse som hidtil. Med Ringeagt maatte jeg betragte hver den norske Mand, hvis Hjerte ikke bløder ved denne Skilsmisse. – Men i Begivenheder som denne bør Lidenskaberne tie, og Hjertets Følelser beherskes af Fornuftens Stemme. Nationens Tarv, og ikke bløde egoistiske Følelser bør bestemme fornuftige og retskafne Borgeres Skridt, og de bør lukke deres Øren for deres Declamationer, som deels lade sig henrive af Øieblikkets voldsomme Indtryk, deels i deres Iver ville indbilde os, at de elske Norge meer end Nordmænd. Hovedspørgsmaalet er: kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige? – Jeg er for lidet Krigsmand til at beregne den militaire Styrke, som behøves for at understøtte vor Uafhængighed, naar vi vare forladte af den hele øvrige Verden; men jeg er for meget dagligen Vidne til de Lidelser, som Brødmangel forvolder de ringere Stænder til at troe, at Nationen kunde udholde den nærværende Gjenvordighed i det Tidspunkt, som behøves for at afværge Undertvingelse. Forgjæves smigrer man sig, efter min Formening, med det Haab, at England vil være en rolig Tilskuer af denne Feide. Striden med Napoleon er ikke udfegtet, og forinden denne Løve er fældet, vove de Allierede ikke at bortfjærne en betydelig Hær og en stor General. Alle Englands Skridt i de senere Aar vise, at det har bestemt Norges Opoffrelse for at vinde den svenske Helt, og det vil upaatvivleligen tage meer Hensyn til Øieblikkets Interesse end til fjærne i Fremtiden skjulte Følger af den nye Forbindelse. Norges Kornfart vil saaledes vorde omspændt af de samme Krydsere som tilforn, og Danmarks Villie til at afsende Korn vil vorde svækket.

[646] Norge er angerløs ved denne Statsomvæltning og har ved ingen Brøde fremledt den. I disse Krigens 7 rædselfulde Aar har Menigmand taalmodigen baaret alle de Gjenvordigheder, som ledsagede dem. Dets Soldater fægtede med Mod og Held mod den indtrængende Fiende, og fulgte villigen den Fane, som reistes mod Sverige. Norges Handelsstand har viist sig som rolige, Statsforfatningen opoffrede men virksomme Borgere. Over det hele Land er Tonen mere klynkende end bebrejdende, og ikke et oprørsk Ord høres paa Nordmandens Læber. Det falder altsaa uden Brøde, overgivet af sin egen Konge. Mig tilkommer det ikke at gaae i Rette med Kongen, som uden Sværdslag opoffrede en tro ham hengiven Nation; men paa denne Maade bortskjænket eller borttusket er Norge berettiget til at sørge for sin Lyksalighed.[n281] Det bør efter mit Begreb ikke fægte for et Phantom, for Fortsættelsen af et Forbund, hvis Opløsning er bestemt af de mægtigste europæiske Stater, i hvis Vold Norge fra flere Sider betragtet maa ansees for at være. Det bør bevare den physiske Kraft, som det har tilbage for at understøtte sin moralske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen, og værdig dets Indbyggeres Ædelmod. – Vor Constitution bliver ny; den bør undgaae de Feil, hvormed den gamle var beheftet. Himlen indgyde den svenske Bestyrelse den Godhed og de [647] Følelser for os, hvorpaa den danske Regjering har givet os saa mange Prøver, og jeg tilstaaer, at vi have Meget at vente af den svenske Regjerings Klogskab, og en ny Konstitutions Hensigtsmæssighed.

Men hvor er den Mand, som skal indlede disse Underhandlinger, og frembringe denne heldige Katastrophe?[n282] Jeg tilstaaer, D. H., at mine Øine ere stadigen henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekjendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egenskaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det Lidenskabelige i hans Charakteer, og gjort ham langt mere skikket til denne Rolle, end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge, og gid Norges Skjebne maatte lægges i hans Haand, som dets Organ for den svenske Regjering. – Min egen Beslutning er taget – – – – – –.[n283] Den tilkommende Tid er det forbeholdent at oplyse, om

den svenske Bestyrelse vil gjøre sig værdig den ædle norske Nations Hengivenhed, og vore Børn kunne maaskee nære Følelser, som ei findes i vor Barm.

Jeg kan ikke slutte denne lange Epistel uden at bekjende den Harme jeg har følt over det i Bladet «Tiden» indførte svulstige Avertissement. Bladet kom i mine Hænder uden at blive ledsaget af private Breve. En ubeskrivelig Glæde gik [648] igjennem mit hele Væsen, og hvor ofte jeg gjennemlæste det, fandt jeg ikke Andet end Stof til Glæde og Haab om en fordeelagtig Fred. Men efter faa Timer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omvexling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.»

Bilag No. XXVII

Gjenpart af en Annonce i Trondhjems Addresse-Contoirs-Efterretninger No. 11 den 8de Febr. 1814.

Hans Høihed Statholderen forlod Opdals Præstegaard den 4de Febr. om Formiddagen Kl. 10, og ankom til Störens Præstegaard om Aftenen Kl. 8. Her indfandt sig H. E. Generallieutenant Grev Schmettau tilligemed Embedsmændene i Omegnen for at complimentere Hs. Høihed.

Paa Skydsskafferstedet *Bjørkager*, hvor H. H. naadigst behagede at opholde sig, for paa sædvanlig Maade at underholde sig med den forsamlede Almue, blev ham præsenteret et Drikkehorn med adskillige mærkelige Inscriptioner paa indlagte Guldplader, som blandt Andet angiver: at K. Christian den 5te, *Frederik* den 4de og Christian den 6te, samt Kronprinds Frederik havde drukket deraf i

Aarene 1685, 1704, 1733 og 1788 ved at passere dette Sted. Dette Drikkehorn behagede H. H. paa sine høie Forfædres Viis at udtømme paa gamle Norges Vel og Selvstændighed under et af de Tilstedeværende gjentaget trende Gange Hurra!

[649] Den 5te om Morgenen fortsatte Høistsamme Reisen til Trondhjem. Paa Skydsskafferstedet *Meelhuus* modtoges H. H. af samtlige Byens Embedsmænd. Omtrent en halv Miil udenfor Staden paraderede det Trondhjemste ridende Corps, som eskorterede H. H. til Stiftamtmandsboligen. Udenfor Byen behagede Høistsamme at stige af paa et Grev Schmettau tilhørende Landsted, for derfra til Hest at begive sig til Byen, hvor H. E. Commandanten overgav Høistsamme Fæstningens Nøgler, hvilke igjen med de naadigste Udtryk bleve tilbageleverede. Paa Torvet paraderede Garnisonen, Borgervæbningen samt Sødefensionens Mandskab. Ved at passere disse tiltalede H. H. Tropperne saaledes:

«Jeg hilser Eder, brave Trøndere! Ved Eders og Vaabenbrødres Bistand kan og skal Norge bestaae udeelt og ubetvunget. Jeg stoler paa det norske Folk og paa en retfærdig Sag, som Gud vil beskytte. Lad et tre Gange gjentaget Hurraraab gjenlyde for gamle Norges Held!»

Derefter henvendte Høistsamme sig til Borgerskabet saaledes:

«Jeg føler mig inderlig tilfreds ved at see mig omringet af Trondhjems Borgere. Ægte norskt Sind har hjemme i Trønderlaget; derfor vil jeg føle mig lykkelig blandt Eder, og den Tid jeg kan opholde mig her, vil stedse synes mig for kort. Held Trondhjem og dets Indvaanere!»

I Stiftamtmandsboligen mødte Byens geistlige, militaire og civile Embedsmænd, samt første Borgere til Cour, som H. H. tiltalede saaledes, som findes i Texten.

Hr. *Smith* tilføier i Anledning af Prindsens Ophold i Trondhjem:

[650] «Hverken heri Byen eller under mit strax derefter paafulgte Ophold i Christiania og paa Eidsvold hørte jeg nogensinde enten i de Cirkler, hvortil jeg paa hiin Tid havde Adgang, eller af de tildeels høitbetroede Mænd, som beærede mig med deres Fortrolighed – og blandt hvilke jeg troer at have Grund til udtrykkeligen at nævne Bistop Bugge – anden Grund angive til Prindsens Reise til Trondhjem end den, at vinde Tid til Affærdigelse af de forskjellige udenrigske

Deputationer, der bestormede Prindsen. At han skulde have næret de sangvinske Forhaabninger, at Trønderne vilde juble ham imøde med Opfordring til Tronbestigelse, Kroning m. m., er ikke troligt.

Prindsens Ophold i Trondhjem syntes nærmest viet Adspredelser. En Souverainitets-Handling udøvede han imidlertid, idet han forærede Biskop Bugges Familie Brugen og Revenuerne af Gaarden nordre Lyng i Wærdalen.»

Bilag No. XXVIII

Uddrag af Venturinis Chronik des 19ten Zahrhunderts 11ter Band, Pag. 694.

Allerede havde man udbredt Rygter om at Prindsen vilde lade sig krone i Domkirken i Trondhjem og sætte Kronen med uindskrænket Souverainitet paa sit Hoved, og allerede forberedte Mange sig paa at bekjæmpe hiin Souverainitet, da Prindsen kom tilbage til Eidsvold.

Professor *Sverdrup* begav sig til ham, og talte med saa megen Varme og Energi, at Prindsen omsider gik ind i hans Ideer: at give Nationen en fri Forfatning. Den følgende Dag – 16de Februar – traadte Prindsen ind i Forsamlingen, [651] som bestod af Generalmajor Harthausen o.s.v. Han spurgte disse Mænd, om de havde gjort andre Erfaringer om Folkestemningen i deres Virkekreds, end den han selv paa sin Reise havde gjort? Svaret lød eenstemmigen derhen: at der efter deres Formening kun herskede een Villie: «ikke at blive forenet med Sverige.»

Carsten Anker var derhos af den Mening, at kun ved at bevare den hidtil gjældende Regjeringsform kunde Anarchi forebygges; at Norge i Følge Kongeloven tilfaldt, efter Frederik den VItes Tronfrasigelse, *ipso facto* Prindsen,

og at Sammenkaldelse af en Nationalforsamling kunde blive høist farlig, og give de svenske Intriger frit Spillerum. Sverdrup, Sommerhjelm (?) og Rosenkrantz bekjæmpede disse Anskuelser og paastode, at den tilkommende Statsform kun af en Folke-Deputation retmæssigen kunde bestemmes. Desuden var den Krone, som Folkets Kjærlighed og Tillid useilbar vilde tilbyde Prindsen, visseligen langt at foretrække en arvet. Prindsen istemte selv denne Yttring, idet han erklærede: Han vilde ikke grunde sin Magt paa Rettigheder, som kunde drages i Tvivl af Nationen; han vilde meget mere under Titel af Regent saalænge paatage sig Regjeringens øverste Styrelse, indtil Nationen anderledes kunde bestemmme – – –.

Bilag No. XXVIII. a

Proclamation.

(Stockholm, trykt i det kongelige Bogtrykkeri 1814.)

Gjennem en formelig Fredstractat, som er afsluttet i Kiel den 14de Januar sidstleden, har Kongen af Danmark for sig [652] og sine Efterfølgere paa den danske Trone, for evindelige Tider aftraadt til Os og Vore Efterfølgere paa Sveriges Trone alle sine Rettigheder og Titler til Kongeriget Norge, samt i Følge denne Afstaaelse løsgivet Eder fra den Troskabs- og Hyldings-Ed, som I have svoret Hans Kongelige danske Majestæt og den danske Krone.

Svenske Tropper skulle derfor betræde Eders Grændser. Modtager dem med Rolighed og Tillid. De komme som Brødre, som Soldater af samme Folk, af Naturen bestemt til at være forenet. Ethvert fremmed Folk som kunde true Eders Fædreland, skulde ville røve Eders Eiendom og krænke Eders Rettigheder.

Svenske Soldater, Ætlinger af samme Stamme som Norges Folk, komme for at befæste Eders Rettigheder og Eders Frihed.

Vor Generalgouverneur skal paakalde de meest anseede Mænds Indsigter iblandt Eder, for at forelægge til Vor Prøvelse og Stadfæstelse Forslaget til en Statsforfatning, der er lempet efter Eders Behov og kan betrygge Eders Lyksalighed.

Vi love Eder forud, at denne Statsforfatning skal hvile paa de tvende skjønneste Rettigheder, som tilhøre et tappert og ædelt Folk: den at yttre sig gjennem sine Repræsentanter og at beskatte sig selv.

Saadan er Vor Hensigt, Nordmænd! Vort Hjerte eier ikke andet Formaal, end at berede Eders Vel. Vor høitelskede Hr. Søn, Generallissimus for begge Rigers Krigsmagt til Lands og Vands, som i dette Øieblik strider for Folkenes Frihed og Selvstændighed, skal vide at høiagte disse Eders Rettigheder. Han deler i denne Henseende Vor hele Tænkemaade, og skal forplante den til sin Søn. Maatte fra dette Øieblik al Avind forsvinde mellem den skandinaviske Halvøes tvende [653] Nationer! Deres fælles Styrke hviler i deres indbyrdes Enighed og Tillid. Deres Ærgjærrighed er indskrænket til deres Grændser, og de have ingen anden end at forsvare deres Jord. Krigen skal ei mere strække sine Ulykker til Eder. De Fjelde, som adskille Sverige og Norge, ophøre nu at være Grændser. Havet og Indbyggernes Tapperhed er herefter de eneste Formure, som disse Riger behøve.

Vi have truffet alle fornødne Anstalter til at paaskynde Korntilførselen til Eder. En oplivet Handel og paany aabnede Havne skulle i den Henseende understøtte vore Bestræbelser og berede Eder nye og længe savnede Kilder til Velstand. I skulle – vi tvivle ei derpaa – gjennem en almindelig Ordens Vedligeholdelse, gjennem den Lydighed, I ere Eders nye Konge skyldige, gjennem den Tillid I vise ham, og gjennem en sand Fædrelandskærlighed, svare til den faderlige Omhu, Vi aldrig skulle ophøre at vise Eder.

Stockholms Slot den 8de Febr. 1814.

Carl.

b.[n284]

Den svenske Kronprinds, Carl Johan, søgte at forberede, saavidt det stod i hans Magt, Norges fredelige Forening med Sverige. Fra sin Seiers-Valplads i Holsteen skrev han under 23de Januar 1814 til Feltmarskalk Grev Essen:

«Jeg har den Fornøielse at underrette Dem om, at Fredstractaten med Danmark er bleven ratificeret af Hoffet i Kjøbenhavn. [654] Jeg formoder at De allerede har modtaget Kongens Ordre til at tage Norge i Besiddelse; men jeg kan ikke noksom anbefale Dem at lade de Tropper, som marschere derind, iagttage det anstændigste og retsindigste Forhold. Jeg ønsker, at enhver Militair, som tillader sig det mindste ufordelagtige Udtryk mod den norske Nation, maa blive paa det alvorligste straffet.

Endskjønt Underhandlingerne have været vanskelige, bør jeg tilstaae, at Hoffet i Kjøbenhavn, under at forsvare sine Rettigheder til det yderste, har underhandlet paa den venskabeligste Maade, og at vi ere skilte ad som gode Venner. Dersom det er mig muligt at skaffe dette Hof fuld Erstatning, skal jeg gjøre Alt, hvad der staaer til mig.

Jeg sender Dem Oberste Holst, min Adjutant, norsk af Fødsel. Han kan være Dem til stor Nytte, da han er dygtig og fuld af god Villie.»

Under 17de Januar 1814 udgav Kronprinds Carl Johan sin 32te Bulletin fra Generalqvarteret i Kiel af følgende Indhold:

«Danmarks Fred med Sverige og England er undertegnet den 14de Januar. Søndagen den 16de var stor Parade; et høitideligt *Te Deum* er bleven afsjunget til Taksigelse, og flere Artillerisalver affyredes. Tractaten er bleven afsendt til H. M. Kongen af Danmark, og man venter Ratifikationen næste Onsdag. Hele Armeen begiver sig paa Marschen imod Rhinen. Der er ingen Rivalitet mere blandt Nordens Folk; de have erkjendt, at de have samme Interesse. Forenede til det ædleste Øiemed ville de stride sammen for Fastlandets Frihed,for Fyrsternes og Nationernes Uafhængighed.

[655] Nordens Folk betragter ikke Franskmændene som Fiender. De erkjende

ingen Anden som deres Fiende end ham, som har gjort Alt for at hindre deres Forening, han som – man kan ikke for ofte gjentage det – har villet undertvinge alle Folkeslag og plyndre alle Lande.»

Kronprindsen ilede at bekjendtgjøre alle de Generaler, som stode under hans Commando, dette Fredsbudskab, og i alle disse Bekjendtgjørelser forudsætter han, at Norges Forening med Sverige ufortøvet vilde fuldbyrdes, og at Rolighed var vendt tilbage til Norden. I hans Brev til den russiske General Benningsen, dateret 15de Januar 1811, siger han: «Jeg iler at underrette Dem om, at Danmarks Fred med Sverige, England og dets Allierede, er bleven afsluttet i Dag Morges Kl. 3. Denne Tildragelse, som skyldes Keisers Alexanders ædle Energi, sikkrer Nordens Rolighed o.s.v.»

Bilag No. XXIX

Instrux for C. A.

1. Ved Din Ankomst til London haver Du strax at opspørge Skibslejlighed til Norge, for med samme ufortøvet at melde mig Din Ankomst.
2. Ved og hos Dine Bekjendtskaber maa Du øieblikkelig skaffe Dig Efterretning om Lord Castlereagh er paa Continenten eller tilstede. I første Fald, hvem der har Portefeuillen.
3. Underhaanden maa Du ved Dine Venner erkyndige Dig om Du uden Vanskelighed kan faae Ministeren i Tale, og overlader jeg til Din Conduite, hvad enten Samtalen [656] skal skee med Hemmelighed og paa tredie Sted, eller paa ordentlig Maade.
4. Under alle Omstændigheder maa Du anbringe mit Brev til Lord Castlereagh og Dit Ærende. Dette maa bestaae i at berette hvad her er foregaaet, den *ufravigelige* Beslutning, aldrig at blive svensk, i at skildre de usalige Følger af

ethvert Forsøg i saa Henseende, hvorved Sverige selv ikke blev tjent, og at det i al Fald maatte være let for de Allierede at skaffe Sverige selv samme Skadesløsholdelse, som var tiltænkt K. af Danmark. Overalt maatte Du søge at bringe det engelske Ministerium til at mediere Sagen med Sverige, og at bevirke et Møde i Sverige, eller hvor England vil, under engelsk Præsidium, af svenske og norske Commissairer, i Hensyn til Fred og god Forstaaelse imellem disse Magter, da jeg er villig til at afslutte baade en politisk og Handelstractat med Sverige (saaledes, at Grændserne i Krigstilfælde gjensidigen sikkres, men uden at Tropper stilles til fælles Hjælp.) Vilde England af Venskab for Sverige baade selv garantere og formaae Rusland ligeledes til at indgaae Garanti for denne Fredstractat, da har jeg saameget mindre Noget derimod, som denne Garanti da maatte tjene til begge Parters Betryggelse.

5. Med England selv maa Du forsikkre Ministeren i mit Navn, at jeg oprigtig ønsker at indgaae den nøieste Forbindelse, især Handelstractat. Skulde Du under Conferencerne finde den fornødne Grad af Velvillighed, da lad dem kun forstaae, at jeg muligen kunde være sindet at tilstaae dem et Nederlag af alle Handelsvarer i Christiansand paa samme Vilkaar, som Oplaget er tilstaaet i Gothenborg; men dette [657] Tilbud maa skee i et klogt øieblik, navnlig, naar Du har faaet Ministeren til at balancere, og Du da troer, at et saadant Tilbud skulde kunne virke Bestemmelse. (Naar Pontocorvo skildres med de rette Farver, vil det maaskee være iøinefaldende, at Englænderne kunne stole mere paa os, end paa ham.)

6. Naar Konversationerne udvikle sig, maa mit Brev til Prindsregenten opvises. Megen Agtpaagivenhed maa da haves paa Ministerens Udladelser i Hensyn til sammes Overleverelse. Det vilde være et ufordeelagtigt Tegn, om man aldeles modsatte sig samme, og ethvert passeligt og virkende Argument maatte da anbringes for at hæve Vanskelighederne; men heller end at give Anledning til nogen Misforstaaelse eller Kulde, tillader jeg Dig at renoncere paa det Ønske, jeg haver, at Du selv maatte overlevere det til H. K. Høihed, naar Ministeren lover Dig at ville gjøre det. Skulde endog dette nægtes, da tillader jeg Dig at forevise ham den Gjenpart af Brevet, som jeg herved overleverer Dig, paa det han deraf kan see, at Indholden, skjønt noget mere udviklet, er den samme, som det jeg har skrevet til Ministeren. Skulde han desuagtet bestemt nægte at modtage Brevet til

Prindsregenten, da maa Du med den største Klogskab og med en fornuftig god Lune blot udlade Dig med, at Du vil for det Første ansee Ministerens Yttringer som et Raad, han giver Dig, ei at paastaae Overleverelsen strax, men beholde det til et beqvemmere Øieblik, og spøgende udlade Dig med, at Du ei tvivlede paa, at det jo længer hen blev modtaget, og imidlertid fortsætte Konversationen uden nogen tilsyneladende Fortrydelse eller Mistillid.

[658] 7. Hvad Du i Din Tale eller Samtale fornemmelig troer at faae oplyst, er dette: om England oprigtigen ønsker at see Norge forenet med og under Sverige, og om man til den Ende vilde bruge voldsomme Midler. Til disse regner jeg fornemmelig Fornyelse af Kaperierne, og Udsultnings-systemet, ved hvilket Farten til Norge skulde besværes eller hindres. Hvad Du til Afværgelse af dette Onde kan paahitte, overlades til Din Conduite.

8. Det forstaaer sig, at en skriftlig Forsikkring om Englands fredelige Disposition i denne Henseende vilde være af yderste Vigtighed; men da dette ikke er at vente, saa gjælder det at kunne paa en eller anden Maade forsikkre sig om Englands passive Forhold, saafremt noget Fiendligt skulde opstaae imellem Norge og Sverige. Hvad der er anført under § 4, bliver altid Hovedsagen.

9. Saafremt Englands Forhold til Pontocorvo endnu er saa bindende og betænkeligt, at Ministeren ikke tør uden megen Forsigtighed indlade sig med Dig, da har jeg Intet imod, at Du samtykker i hemmelige Møder med ham, for ikke at opvække den franske[n285] Envoyés Opmærksomhed. Til den Ende maa Du søge at undgaae alt det i Din personlige Opførsel, der kunde falde i Øinene. Dersom Ministeren derimod ikke undslaaer sig for at see Dig hos sig, ikke heller tager i Betænkning at sende Dig noget Bud, og at skrive Dig Sedler til, da maa Din Stilling og Dit hele Væsen blive saadanne, som kan passe sig for min Udsending. (Brevet til Prindsregenten maa endeligen i hans Hænder, maaskee den ved Brevet til Hertugen af Glocester aabnede Canal kan hjælpe, naar det Andet glipper.)

[659] 10. Skulde det endeligen være nødvendigt at underhandle med Lord Castlereagh personlig, da er Du ogsaa bemyndiget til at afreise til ham paa Fastlandet, forsynet, som jeg vil haabe, med Anbefalingsbreve fra de øvrige engelske Ministre. Da skal Din Broder strax afløse Dig i England, naar Du først

har anmeldt ham, og jeg underrettes om, at han vil kunne gavne der. (Overhoved haver Du herved Ordre til Din Tilbagerejse, naar de fredelige Forhold ere knyttede.)

11. De norske Fanger i England, som frigives en masse, maa Du have Omsorg for, at de saavidt muligt paa Kornskibe eller andre Fartøjer naae hertil, og at deres Gjæld opgjøres og betales. Hornemann er den Mand, Du henvender Dig til i denne Henseende. Lieutenant Sneedorf, som følger med til Din Tjeneste, kan som Commissair for de frigivne Fanger føre dem her tilbage, hvis Du ingen Anledning finder til forinden at sende ham hertil.

12. En Paquetfart med Christiansand maatte ønskes etableret.

13. Ved at bekjendtgjøre for Private Vilkaarene for Korntilførselen til Norge, maa disse opmuntres til at forsyne os. De maatte kunne drive en fordeelagtig Handel paa Norge ved at tilføre os Korn fra Danmark og Østersøen, og igjen at udføre norske Producter. Du erklærer, at af Planker tillades ikke Udførsel, uden at Korn eller Fødemidler forinden er indført. De enkelte Skibe, der maatte ankomme med Planker, ere meddeelte specielle Tilladelser, fordi Rhederne forinden have indført Korn. – I fredeligt Forhold med England var det væsentligt, at Tolden paa Planker nedsættes.

[660] 14. Alt hvad her er bekjendtgjort, maa løses i de engelske offentlige Blade, og Folket stemmes til vores Fordeel, saa at Parlamentet kan gjenlyde deraf.

15. Skulde, som Gud forbyde, Haabet til Englands Bistand glippe, da maa Du skildre Ministeren, hvad Følgerne vil være af at overlade et Folk saa ufortjent til Fortvivlelse; den første Lov for os bliver da den blodigste Hevn over Sverige, og over hver dets Ven, – men Haabet til at England indseer sin Uret imod os, maa aldrig vige fra Dig, men indtil sidste Øieblik yttres, ligesom vort Ønske til Fred er uforanderligt.

Tillæg og Rettelser

[661] Tillæg til 8de Capitel, Pag. 90.

Under 22de Novbr. 1809 blev Prinds Fridrich af Hessen tillagt kongelig Befaling at tiltræde den interimistiske Regjerings-Commission for Norge, og der at tage Sæde umiddelbart efter hans Durchlauchtighed, Statholder og Feltmarskalk Prinds Christian August til Schleswig-Holstein-Sønderburg-Augustenburg, Ridder af Elefanten og Stor-Commandeur af Dannebrogen.

Ved Rescript af 26de Septbr. 1810 ophævedes Regjerings-Commissionen. Rescriptet lød saaledes:

«Da Kongen har besluttet, at den for Riget Norge ved Rescript af 24de August 1807 anordnede interimistiske Regjerings-Commission skal ophøre med November Maaneds Udgang indeværende Aar, til hvilken Tid den har at afslutte sine Forretninger og Regnskaber, hvorimod de Forretninger, som nu besørges af Regjeringscommissionen, skulle fra 1ste December næstkommende overtages og besørges af Vicestatholderen, hvilken og de Regjeringscommissionen nu underlagte Contoirer fra 1ste Decbr. af underlægges:»

«Saa befales herved, at Prindsen i Overensstemmelse hermed overtager sig de meerbemeldte Regjeringscommisjion paalagte Forretninger fra 1ste Decbr. d. A. af, hvorved han haver at forholde sig efter den ham under 10de Januar d. A. [662] allernaadigst meddeelte Instruction, samt alle Regjeringscommissionen af Kongen tillagte Befalinger.»

*

Som et Tillæg til 19de Capitel meddeles et Brev til daværende Overlærer, senere Statssecretair, Platou fra Statsraad Treschow af 7de October 1811, som Forfatteren troer maa have Interesse for Læseren, som et Beviis paa, hvorledes de meest ansete Mænd paa den Tid tænkte om den danske Regjerings Forhold til Universitetssagen:

«– – – Da jeg skrev det sidste til Kammerherre Anker, stod jeg endnu i den trøstelige Tanke, som en Time efter Brevets Afsendelse ved Løsningen af det Kongl. Rescript forsvandt, at ikke den herværende Direction, men Selskabet for

Norges Vel eller en Committee af samme, vilde faae det nye Universitets Oprettelse at besørge. Men endskjønt jeg endnu troer, at Alt, hvad der til Sagens sande Fremme skal udrettes, maa komme fra denne Kant, saa seer jeg dog med Bedrøvelse hvor megen Kamp det med hiin Direction eller egentlig med en vis Mand alene og hans tro Tjener vil have at bestaae, hvor mange Vidtløftigheder og hvor megen Opsættelse dette vil forvolde. Hertil kommer maaskee endnu deels en vis Mismodighed hos Selskabets fornemste Medlemmer, foraarsaget ved Krænkelse og en paafaldende Tilsidesættelse, deels forskjellige Principier i Henseende til Tendentsen af et Universitet, da Nogle uden Tvivl fornemmelig see paa dets Nytte for sand Cultur eller Videnskabelighed og Moralitet, den største Deel derimod kun paa dets Virkninger for Handel, Industri, Agerdyrkning og overhovedet indvortes eller borgerlig Velstand. Med de Sidste ville Indretningens Fiender tilsyneladende forene sig, og idet de [663] lade som det især er dem om de saakaldte nyttige Vibenskabers Befordring at gjøre, ville baade de høiere blive forsømte og hine vantrives, fordi de ere plantede paa tørre Steder, og deres Blomster i Røg og Damp eller andre usunde Dunster vil henvisne. Under saadanne Omstændigheder maa Selskabets Valgsprog være: *tu ne cede malis, sed contra audentior ito,* og de ædleste Mænd deri med fordoblet Iver kæmpe saavel mod Kabaler som endnu stærkere mod den Tænkemaade, der, under Paaskud af at sørge for det almindelige Bedste, søger at gjøre Videnskab og Dyden selv til Egennyttens Tjenere. Thi desværre ere alle Efterretninger fra Norge derom enige, at med en Slags stigende Velstand udbreder sig tillige en almindelig Handelsaand, Luxus og Sædefordærvelse, der aldeles maa fortære den Aandskraft, hvorved det norske Folk endnu udmærker sig. Vi see et Exempel derpaa i det svenske, som, uagtet af samme Stamme og under samme Klima, kun derfor i denne Henseende staaer tilbage, fordi den liberale Stemning ved en misforstaaet Kultur eller Politur i en lang Række af Aar er bleven undertrykt og har taget en modsat Retning. At arbeide mod denne Fordærvelse, maatte saaledes være Universitetets Hovedformaal, at ethvert andet blev dette underordnet. Jeg vil derved ikke sige, at de saakaldte nyttige Videnskaber *der*, ligesom ved det kjøbenhavnske, paa en fast skandaløs Maade skulde tilsidesættes, hvor Juristeriet fast er *instar omnium*, hvor der hidtil ei er tænkt paa en Lærestol

for Kameralvidenskaber overhovedet, end sige for nogen af de besynderlige Dele, der kan indbefattes under dette vidtløftige Fag. Tvertimod viser bemeldte Person derved tydelig, hvor lidet det kan være hans Alvor med de Forslag, han har gjort til saadanne Indretninger i Norge, naar han aldrig har tænkt paa her at indføre noget [664] Saadant, hvor ofte det end er bleven ham sagt; imedens han unyttig har spildt Tiden med Smaating og Chicaner, som hans indskrænkede og til Intriger dannede Hoved alene gjør ham skikket til. Men jeg vil, at disse nyttige Videnskaber kun skal drives som Midler til et høiere Maal, at alle Lærere derfor maa være besjelede af samme Aand, og at ved deres Ansættelse ei den blotte Duelighed men Charakteren komme i Betragtning, kort sagt, at de for største Delen ere saadanne Mænd, som Sverdrup, Rathke og nogle Andre, som jeg her ikke vil nævne. Dette maa være Maalet for det norske Velfærdsselskabs og især dets Directions Bestræbelser. Da det omfatter alle nationale Gjenstande, og uden Tvivl betragter samme fra den høiere philosophiske Standpunkt, uden hvilket Eenhed og Harmoni i dets Handlinger vilde være umulig; saa er intet andet Collegium saa vel skikket til noget Hovedanliggendes Bestyrelse, og det tør derfor og *kan* ved Klogskab bemægtige sig samme; thi paa anden Maade bliver der intet af Udførelsen, og Hans Majestæts Villie bliver ved Nølen og Kabaler saa længe eluderet, indtil Omstændigheder indløbe, som enten gjøre Sagen umulig eller bringe den i Forglemmelse. Thi var det vel kommen saa nær dermed, hvis Grev Wedel ved sit sidste Ophold i Kjøbenhavn ei havde drevet den igjennem? og kan vel et eneste Vindstød alene saa langt ude paa Søen bringe Skibet lige til Havnen, især naar de, der skal regjere det, baade ere uduelige og uvillige? Nei, ophører Selskabet at være virksomt som hidindtil, kjøles Nationens Iver for denne Sag; saa vær forvisset om, at Glæden over hvad der alt er skeet er utidig, og at lidet eller intet mere vil skee. Skjønt Selskabet for Norges Vel ligesaa lidet som Folkets Ønske i det Kongelige Rescript er nævnt, saa har dette dog gjennem Statholderskabet aabnet Selskabet en [665] middelbar Vei til Virksomhed, som det ikke bør forsømme; og, saafremt det Axiom er rigtigt, at lige Aarsager frembringe lige Virkninger, maa dets fortsatte Bestræbelser ogsaa blive ligesaa heldige som de begyndte. Foruden hvad jeg i mit Brev til Khrr. Anker om Stedet bemærkede, maa jeg endnu tilføie, at skal et Universitet i Norge bidrage noget til Nationalaandens Stemning og Forædling, saa maa det nødvendig anlægges

ligesom i en Brændpunkt, fra hvilken baade Ondt og Godt til alle Sider pleier at udbrede sig, d. e. i en Hovedstad. I Norge gives der til Lykke ingen saa stor, at et Selskab af nogle og *tyve* Professorer med flere lærde og oplyste Mænd, som der kan dannes eller være samlede, skulde kunne tabe sig blandt Mængden og af nogen anden Stand eller andet Selskab blive overvældet. Naar derfor den rette Aand og Tone blandt disse Mænd fra Begyndelsen af kommer til at herske, vil den paa den hele Stad efterhaanden faae en afgjort Indflydelse og stedse gaae videre; da derimod Hovedstaden og det hele Land kun lidet vil bekymre sig om, hvorledes Pedanterne i Kongsbergs Røgstuer eller en anden Afkrog tænke, og snarere drive Spot dermed end i nogen Maade rette sig derefter. Jeg vil her ei undersøge den vidtløftige Materie, hvad Fortrin smaa Steder have fremfor store i Henseende til de Studerendes Sæder. Raahed, Renomisteri udmærker dem altid i de første; hvad de derimod vinde er mig ubekjendt. Men i de sidste er dog Politur i det mindste et Slags Gevinst, der ei tillader lærde Mænd ved Pedanteri at gjøre sig latterlige og derved at spilde Frugterne af deres indvortes og sande Værd enten for sig selv eller Andre. Hvad Adspredelser angaaer, saa veed jeg ikke, om de, som finere Selskaber, Klubber og Omgang med mange Slags Mennesker kan foraarsage, ere skadeligere end de, [666] som af deres indbyrdes Cirkler, Drikke- eller Spillelaug eller Lysttoure kan reise sig, der ved et Universitet ere vanskelige at afværge. De seer nok, at jeg har Øie paa Christiania. Man kan derimod indvende, at baade Stedet selv er dyrt, og at Bygninger her vilde blive kostbarere end paa andre Steder. Hvad det første angaaer, saa er denne Dyrhed ganske vist unaturlig og grundet paa et slet Politi, da Christiania har en Omegn og et Opland, hvortil neppe nogen anden By har Mage, saa at jeg er vis om, at derpaa kunde raades Bod. I Henseende til det andet, da troer jeg neppe det der vil blive saa kostbart at bygge, naar man betænker, at Universitetsbygninger dog paa ethvert Sted bør opføres af Muur, ei af Tømmer, og at det første paa de Steder, hvor alle Huse ere af Træ, formodentlig vil blive endnu kostbarere. Desuden behøve de ei at anlægges midt i Byen, hvor Tomterne ere dyre, men bedst mere afsides, hvor de Handlende ikke skjøtte om at boe. Overalt stoler jeg noget paa Enhvers Velvillighed i at befordre denne Sag. – – –

Kjøbenhavn den 7de October 1811.

Deres ærbødige Tjener

Treschow.

P. S. En Bemærkning har jeg forglemt, hvilken jeg dog finder nødvendig at tilføie. I ungefær ti Aar har Commissionen og siden Directionen for Universitetet og d. l. Skoler arbeidet paa en Plan for Sorø Academi, som dog ei endnu er færdig, uagtet Fond, Bygninger og Alt er tilstede, og M. desuden Intet har derimod, men derimod gjerne seer, at ogsaa denne Stiftelse bliver ham underordnet. Man behage herefter med et Slags Regula de tri at udregne: naar Istandsættelsen [667] af en gammel Bygning udfordrer 10 Aar, hvad da et Slots Opførelse fra ny af? Tages alle Omstændigheder i Betragtning, saa tvivler jeg om, at 100 Aar dertil blive nok.»

*

Efterat Trykningen af dette Værks 2den Deel næsten var fuldendt, har Forfatteren modtaget 2de Documenter, hvis Indhold han troer at burde meddele sine Læsere formedelst deres Interesse og historiske Vigtighed. Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremfærd i Norge maa opløse enhver Tvivl, om nogen saadan endnu finder Sted, om Beskaffenheden af hans Forhold medens han virkede i Norge, og Forfatteren har saameget mindre betænkt sig paa at berige sit Værk med dette autentiske Document, som hans egen Fremstilling i Hovedsagen derved bekræftes. Den historiske Fremstilling af de Omstændigheder, som forhindrede Hertugen af Augustenborgs Valg som Tronfølger i Sverige, er øst af saa paalidelige Kilder, at de vel fortjene at overgives Historien som et nyt Beviis paa det Uheld, der fulgte Frederik den VItes politiske Skridt. Forfatteren tilføier den Bemærkning, at Indholdet af disse Documenter har været ham ubekjendt før han fik dem i Hænde, og at han har øst sin Fremstilling af andre Kilder.

*

Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige.

(Meddeelt i et Brev til hans Broder Hertugen af Augustenborg.)

«Du har, kjære Broder, forlangt en Apologi for min Fremgangsmaade. Her følger den. At den imidlertid tilligemed de til Oplysning medfølgende Bilag bliver en Hemmelighed, er en Selvfølge. Jeg anbetroer den med Sikkerhed i Din [668] Forvaring. Kun da, naar min Skjebne og min Families Ære skulde fordre det, maa et Uddrag deraf komme til Publicums Kundskab.

(Her følger en Opregnelse af de medfølgende Bilag, nemlig: i en Afskrift af den danske Konges Befalinger siden Begyndelsen af den svenske Revolution og Concept af Prindsens i samme Tid indsendte Rapporter, samt den hele Correspondence med Sverige i hiint Tidsrum[n286]

Jeg haaber at mit Forhold indtil Begyndelsen af ovennævnte Revolution ingen Apologi behøver, da selv mine første Skridt ved sammes Udbrud fandt Kongens Bifald, som Du vil see af Bilagene. Du kjender mine daværende Ønsker og Planer, da jeg overdrog min afdøde Ven, Darre, at meddele Dig dem. Allerede dengang foreslog jeg det eneste Middel, der forekom mig hensigtsmæssigt – en med passende Moderation (gemäszigt) forfattet Constitution for Danmark og Norge – saavel til Nordens Forening, og Opnaaelsen af dens velgjørende Følger, som til vore Finantsers Redning og Forebyggelse af Statens Opløsning. Jeg turde ikke gjøre dette uden Forsigtighed, da jeg ikke var fuldkommen bekjendt med det kjøbenhavnske Terrain, og havde nogen Mistillid, der i Fremtiden viiste sig at være grundet. Mit Forslag fandt intet Bifald; for mig bleve altsaa kun nogle meget usikkre Midler tilbage, for at naae hiint Øiemed. Det lykkedes mig imidlertid at vinde En af Hovedmændene, en Oberst von Platen; han lovede mig med Haand og Mund at handle for omtalte Øiemed, og han [669] har holdt Ord; men alle Bestræbelser maatte blive frugtesløse af følgende Aarsager:

Vor Konges Opførsel mod Grev Løvenhjelm, der blev fortalt med Forbedringer.

Nogle sande eller usande, men planmæssigen, udstrøede Rygter om nogle Yttringer af vor Konge, som viiste Ringeagt for den svenske Nation.

Nogle med en *Hogarths* Pensel udkastede Skildringer af vor Konges

Omgivelse.

Den danske Admistrations Fremgangsmaade; *modus procedendi* i Statsstyrelsen.

Hr. von Kaas's Hidsendelse, bekjendt som Kongens Fortrolige. Han berusede sig allerede paa sin Reise herop i Gothenborg, og meddeelte til ham ubekjendte Svenske sine hemmeligste Tanker og ikke venskabelige Bemærkninger over herværende Embedsmænd.

Den svenske Adels Indflydelse, som afskrækkedes ved den danske og holsteenske Adels Skjebne, og som omhyggeligen samlede og udbredte Efterretninger om den danske Regjerings Fremgangsmaade med Hensyn til enkelte Individers Rettigheder og Privilegier.

De danske Finantsers Tilstand.

Det Vaklende i det danske Cabinets Beslutniger og System, o.s.v. o.s.v. o.s.v.

Alt Ovenomtalte frembragte en Stemning, som tilligemed det desuden saa rodfæstede Had mod de saakaldte Jyder tilintetgjorde det heldige Resultat af alle Bestræbelser. Erfaring lærer, at Nationer, som med Tapperhed have fægtet mod hinanden, og aftvunget hinanden gjensidig Agtelse, have endt med et gjensidigt venligt Sindelag. Havde de Danske benyttet en af [670] begge de sidste Vintre, om endog kun for en kort Tid, og ved deres Mod og deres Anføreres Talent erhvervet sig Agtelse i Sverige, da er jeg overbeviist om, at Øiemedet let vilde være blevet opnaaet.

Først senere blev jeg underrettet om hiin ugunstige Stemning, og nu blev intet andet Middel tilbage, end at anvende Frygt for russisk Slaveri istedetfor den danske Magts Medvirkning, dog under den Forsikkring, at vi vel vilde ære deres Rettigheder, men nødvendigen maatte og vilde besætte Rigets sydlige Provindser. Dette gjorde jeg kedelig, dette var Grunden, som bevægede mig til at indlede den i Bilagene omtalte Samtale med Oberst Posse.

De ovenomtalte Vanskeligheder bleve, som Du vil see af Bilagene, meldte af mig; *thi jeg skulde handle alene*. Her begyndte nu Misundelsen og Intriguen. Igjennem Kammerherre Eppinger og Grev Ruth indbildte man Kongen, at han havde et Parti i Sverige, at man der elskede og ærede ham, og paa denne Maade

blev Mistilliden til mig indledet. Hr. Kammerherre v. Kaas, Hovedet for denne Kabale, blev sendt herop, han skulde spille en vigtig Rolle i Sverige, var, som han sladdrede for mig (vorplauderte), først bestemt til Gesandt, saa til min Ledsager, og skulde formodentlig erholde Statholderskabet her eller i Sverige til Belønning for sine troe Tjenester. (Her bar han strax Strudsfjederen, en Statholders Udmærkelse, i Hatten.) Man holdt os, og navnligen mig, for altfor eenfoldig til at jeg strax skulde indsee det Fornærmelige i hans pludselige Mission. Imidlertid vidste jeg at holde Kaas i tilbørlige Skranker; han sluddrer gjerne og jeg lod ham mærke, at jeg havde ham i min Magt; han følte, at han havde med Mænd at gjøre, og fandt, at der var en mærkelig Forskjel mellem [671] saadanne Mænd, som ere vante til at handle og ikke til at lade sig lede, og svage Mennesker, hos hvilke man kun finder Liv, naar de intriguere. Dette frembragte den hos Mennesker af hans Slags sædvanlige Virkning, en vis Sky, som man med Uret kalder Agtelse. Mærkværdigt er det, at da Hr. v. Kaas skulde ansættes her, var det Rygte almindeligen udbredt i Kjøbenhavn, at en Rebellion her var udbrudt. Den her anførte Intrigue var nøie forbunden med en anden, som kun havde enkelte Individers Interesse til Øiemed, og altsaa ikke fortjener her nærmere at udvikles. Kaas's Fraværelse, som formedelst hans Indskrænkethed[n287] (Beschränktheit) og Epicuräisme stedse maa blive ham til Skade, foranledigede senere, at man berøvede ham Haabet om at erholde Gesandtskabsposten, under Paaskud af ikke at kunne undvære ham her som Leder.

Imidlertid fortsattes Negotiationerne med de Svenske uafbrudt. Nu blev Hertugen af Sædermanland udraabt til Konge. Saaledes gaves der nu kun to Midler til at naae Maalet, Valget af vor Konge til Successor eller en Kontrarevolution. Det sidste Middel synes af ovennævnte Aarsager meget problematisk, og det blev farligt i Fald det russiske eller den forrige Konges Parti skulde vinde Overhaand. Jeg forsøgte altsaa det Første, men uden Held. Uvillien, ja Hadet, var altfor almindelig. I den sidste Halvdeel af Juni og den første af Juli blev den Idee et Par Gange yttret for mig, at jeg skulde antage Successionen for min Person. Jeg svarede stedse det Samme, og da den Idee var meget naturlig, at den egentlige Hensigt ved dette Valg var Norges Løsrivelse og Forening med Sverige, yttrede jeg tillige foreløbig, hvorledes Stemningen her var imod

[672] Naboen, som ved Krigen og Nationens Tab formedelst de engelske Røverier var bleven endnu mere ophidset. Jeg talede om et saadant Rygte, gjorde opmærksom paa sammes Absurditet, og hvorlidet man kunde vente et saadant Forhold af et Folk med den udmærkede Charakteer, under saa forskjellig Forfatning og tildeels modsat Interesse o.s.v., og jeg føiede til, at jeg, saa længe jeg levede, af alle Kræfter vilde modarbeide en saadan Troløshed, og satte mit Hoved i Pant paa, at Norge hverken ved Erobring eller Forræderi skulde falde i Sveriges Hænder. De Svenskes ovenomtalte Yttringer meldte jeg Kongen et Par Gange, bad om Forholdsbefalinger, men fik aldrig Svar; thi fremmede Cabinetters, fornemmelig det petersborgske Cabinets, Intriger i Forbindelse med Hoftjenernes ovenomtalte, hvis Misundelse forlangte Hevn og vilde have mig af Veien, foranledigede Kongen til at troe, at Alt kun var en Krigs-List af de Svenske, ved hvilken jeg lod mig bedrage.

Nu kommer jeg til en Tids-Periode, som bliver mig uforglemmelig, fordi den ved Kabale blev den piinligste i mit Liv, forstyrrede min Sundhed, og, da mine Kræfter temmelig aftoge, vilde inden faa Uger have fremledet mit Livs Endeligt, naar man ikke omsider havde troet den ved eget Øiesyn overbeviiste Prinds Frederik af Hessen, og naar ikke Hovedintriganten havde ved en Række af Ubesindigheder selv bidraget til at bringe Sandheden for Lyset. For ganske at blive forstaaet maa jeg være noget vidtløftig.

Jeg har aldrig kunnet Andet end ansee det for skadeligt og en Forberedelse til Sveriges og Norges Underkuelse, naar Rusland vilde gjøre Erobringer paa denne Side af den bothniske Havbugt. Dette yttrede jeg, som Du vil see af Bilagene, men det blev meget unaadigen optaget, thi dengang var allerede Rygter [673] om mit Valg udbredt. Jeg havde imidlertid ventet, at jeg skulde faae Befaling til at rykke ind, og jeg maatte rykke ind saa snart jeg havde faaet Efterretning om, at Russerne vare rykkede frem indtil Høiden af Hernøsand, hvor først en Forbindelse med dem var mulig. Jeg udkastede derefter min Plan, som beroede paa det Axiom, at hurtige Fremskridt ere det eneste mulige og hensigtsmæssige Middel til Maalet i et af Hungersnød og Epidemier lidende Land, hvor man af Mangel paa Transportmidler skal leve af Reqvisitioner, og overhovedet i ethvert bjergigt Land. Min Plan var altsaa successive at rykke frem fra venstre Fløi, for at

dække vore Allieredes Flanker, og stedse meer at forstærke dem. At jeg sagde Kongen min Mening kan vel aldrig ansees som et Forsæt at være ham ulydig, ligesom det var min Pligt at forestille Kongen:

a) Umuligheden af en isoleret Operation med min adspredte og ubetydelige Magt imod en Overmagt, som Fienden let fra Stockholm kunde lade fremrykke.
b) Umuligheden ved den almindelige Mangel paa Levnets- og Transportmidler saavel i Norge som i de fiendtlige Provindser, der skulde besættes, at holde sig længe i Stillingen ved Klara- og Gotha-Elven, da man formedelst Bjergkjeder og Søer maatte opløse sig i enkelte smaae Corpser.
c) Den ringe Sandsynlighed for i Gothenborg, som Kaas forestillede ham, at finde de feilende Subsistentsmidler, da, ei at tale om, at alle Efterretninger modsagde denne Formodning, Fienden havde Tid nok til at bortføre og tilintetgjøre de formodede Varer, hvilket desuden lettedes ved Gothenborgs Beliggenhed ved Havet og formedelst en seilbar Canal.
d) De uberegnelige Følger, som et tvunget eller og frivilligt [674] Tilbagetog, eller Tilintetgørelsen af et Corps maatte have o.s.v. o.s.v.

At det var min Pligt at forestille ovenstaaende vil Ingen nægte, og heri var ingen Ulydighed.

Resultatet af alle mine Forestillinger vare altsaa:

1) At en isoleret Operation, ved hvilken man blot skulde gaae frem til et vist Punkt, og holde sig paa dette, var ligesaa umulig som overhovedet forvoven og farlig formedelst Følgerne.
2) At et lykkeligt Udfald kun var at vente af hurtige Fremskridt.
3) At det af denne Grund ogsaa var nødvendigt at operere i Forbindelse med de Allierede.
4) At uagtet muligste Skaansel af Magasinerne (ved Permitteringer) alle Forraad og Restancer vilde være udtømte ved Enden af August.
5) At, da vi forstørstedelen maatte subsistere af egne Magasiner, var enhver Operation efter Julimaaneds Udgang umulig.

Førend Vaabenstilstanden blev sluttet 1808 laae de svenske Hovedmagasiner ved Vennersøen og ved Havet. Af disse bleve de forskjellige Depots forsynede paa

14 Dage. Efter Vaabenstilstanden bleve disse Magasiner tømte, undtagen et i Carlsstad, et i Gothenborg og nogle Depots, og ogsaa i disse efterlodes kun det Nødtørftige. Saa meget til at forstaae det Følgende.

I de første Dage af Juli Maaned medbragte flere Reisende det meer og meer udbredte Rygte om mit Valg til Tronfølger. Dette saavelsom flere Aarsager bevægede Hr. v. Kaas, som derved kom i Fare for ikke at kunne holde det sin Konge daarligen givne Løfte, og som tabte Udsigten til at spille en glimrende Rolle i Sverige som Negociateur, til den 8de Juli [675] uden derom at høre min Mening at forestille Kongen Nødvendigheden og Muligheden af at rykke ind, uden at oppebie Russerne. Besynderligt nok var det, at dette ubesindige Menneske senere hen udpluddrede dette for mig, og efter en Dispute viiste mig sin Concept til denne Forestilling, i hvilken et udstrøget Sted, der dog endnu lod sig løse, befandtes hvor han talte om Vanskeligheden, ja Umuligheden af en saadan Operation. Hans Majestæt troede imidlertid med Hensyn til denne Gjenstand sin Cancellipræsident meer end sin General, og dette foranledigede Ordren af 14de Juli (hvorom mere siden); thi til den Tid havde jeg Ordre først da at indrykke, naar jeg blev underrettet om Russernes Fremskridt, og kunde operere i Forbindelse med dem.

I disse Dage da Hr. Kaas's famøse Skrivelse afgik, eller nogle Dage tidligere, indløb Efterretning om, at Russerne rykkede frem fra Umeå. Naturligviis maatte man vente, at de vilde fortsætte Operationen og i kort Tid tilbagelægge 17 til 20 Miles Vei til Hernøsand. Jeg anmodede altsaa General Krogh om at lade de bestemte Tropper rykke ind i Jemteland; de til Herjedalen og en Deel af de til Dalekarlien bestemte Tropper stode færdige i Røraas til Opbrud. I den herværende Egn bleve alle Permitterede hurtig indkaldte. Nogle Dage senere fik jeg Efterretning om en afsluttet Vaabenstilstand og Russernes Tilbagetog, om den russiske Colonnes uforholdsmæssige Styrke, om Umuligheden i at lade den tilhændekomme Forstærkning over den bothniske Havbugt. De til Jemteland bestemte Tropper vare imidlertid indrykkede, men Russerne, som snart igjen havde opsagt Vaabenstilstanden, vare dog 10 Dage senere endnu ikke komne til Hernøsand. Efterat altsaa vore Dropper igjen maatte trække sig tilbage fra Jemteland, og ingen [676] videre Fremskridt fra Russernes Side kunde ventes,

turde jeg ikke vove at rykke ind, og det saa meget mindre som Reserven i og omkring Stockholm blev med Iilmarscher beordret mod vor Grændse.

Den 14 om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding om Expeditionen til Jemteland, og ved Oberst Sköldebrand Statsraad Adlersparres første Brev, i hvilket Valget blev mig tilkjendegivet. Baade Brevet og Svaret finder Du i Bilagene, det sidste var Anledning til min Udnævnelse til Statholder og Feltmarskalk ligesom Prinds Frederik af Hessens til Commandoen. Nogle Dage senere fik jeg gjennem Grev Mørner Kongen af Sveriges Brev, og endelig fik jeg den 19de vor Konges Ordre af 14de Juli. Jeg maatte dog vel antage, og Udtrykket: «*physisk umulig*» berettigede mig endnu mere dertil, at man ikke vilde vide Corpset og siden Landet opofret. Jeg fandt det altsaa for Pligt at gjentage alle forhen anførte Grunde mod Indrykningen, og at oppebie Svaret, al Opfordring fra Hr. Kaas's Side uagtet, som blev ved sin Paastand, at vort Kanaan var i Gothenborg. Desuden havde han kort forhen bedet mig om at contramandere Expeditionen til Jemteland, men ikke at melde Kongen det. Nogle Dage senere fik jeg først Befaling at afgive Commandoen til Prindsen af Hessen. Denne skulde, (man var godmodig nok til at vente Tilladelsen dertil fra Sverige) først komme herop til Lands, men senere til Vands over Jylland. Hans Ankomst maatte altsaa dog ventes. Imidlertid holdt jeg Alt beredt. Hvor er der da i Alt dette Spor af Ulydighed? Mangel paa Local- og Sag-Kundskab i Forbindelse med Jalousi udtalte dog min Fordømmelses-Dom. Jeg var paa eengang bleven en eenfoldig, egensindig Stymper, der som en Tosse lod sig føre bag Lyset [677] (übertölpeter). Hr. v. Kaas i Forbindelse med nogle Diplomater og begunstiget ved bekjendte Omstændigheder, f. Ex. det fameuse Sted i den kongelige Proposition angaaende mit Valg[n288] holdt det nu for tjenligere til Øiemedet at stemple mig som Forræder. Alt hvad der af mig var bleven anført, skulde nu ingen Hindring være, kun jeg havde ikke villet. Jeg tilbød mig at bevise Sandheden af mine Meldinger med Vidnesbyrd af enhver Officeer i den norske Armee, som kjendte Landet og Sagernes Stilling. Jeg foreslog Flere dertil, men det blev afslaaet. Jeg nedsendte den gamle General Kroghs Betænkning, der stemte fuldkommen overeens med mig, men det hjalp ikke. Gjerne havde jeg nu taget min Afskeed, naar jeg ikke havde indseet, at dette Skridt vilde gjøre et slemt

Indtryk her i Landet, være skadeligt for Kongens Tjeneste, og give Bagvaskelserne i Kjøbenhavn ny Næring.

Under disse Forhandlinger havde Mangelen overalt tiltaget. Det ubetydelige Korn, som ankom, saavelsom en Deel af Beholdningen var trængende nødvendig for at forebygge Hungersnød. Beholdningerne for Armeens complette Styrke (ved umærkelige, dog i det Hele betydelige Permitteringer udstrakte man disse til midt i September) vare kun tilstrækkelige for 4 til 5 Uger; en Indmarsch i Sverige var altsaa fuldkommen umulig, thi efter denne Tids Forløb vilde Armeen af Mangel have maattet gaae fra hinanden; dog, omendskjønt jeg havde indsendt en detailleret Oversigt over Beholdningerne og det daglige Behov, – dog turde og skulde ingen Vaabenstilstand sluttes. Henimod den 24de Juli kom Sagen paa Tale i Regjerings-Commissionen, [678] og alle Medlemmer, Kaas indbefattet, vare fuldkommen overbeviiste om, at en hurtig Vaabenstilstand var det eneste Middel til Landets Redning. Man besluttede at lade en kraftig Forestilling, som Hr. Kaas tillige underskrev, personligen overrække ved et Medlem af denne Commission, der tillige ved mundtlige Oplysninger og Tilsætninger skulde understøtte den. Hertil tilbød Hr. v. Kaas sig. Dette var den eneste Commission, som han lovede troligen at udføre. At dette imidlertid ikke var hans Hensigt ved denne Reise viiste Udfaldet; thi han udrettede aldeles ikke den sidste Deel af sit Ærende, og undskyldte sig med, at Kongen var bleven unaadig over Forestillingen, og ikke havde været at bevæge. Herpaa svare jeg ham, at han ikke kunde indbilde mig, at Kongen af Uvillie mod enkelte Individer eller af Lune skulde sætte Halvdelen af sit Folks Vel og en Krone paa Spil. Det kom kun an paa, at han blev tilbørlig underrettet, og det gjorde mig ondt, at Kaas ikke havde svaret til vore Forventninger.

Da Kaas reiste til Kjøbenhavn erfoer han det Adlersparske Corpses Marsch; hvad han tænkte herom, og vovede i den Anledning at skrive til mig, finder Du i et af ham egenhændigen skrevet Bilag. Neppe var han ankommen til Kjøbenhavn, før Skriget mod mig der blev dobbelt heftigt. Paa sin Tilbagereise hertil berusede han sig i Vestgaard, den første Station paa denne Side af Svinesund, i et Selskab af Kjøbmænd og nogle unge Officerer, blandt hvilke ogsaa et Par Svenske befandt sig, pludrede, skjældte mig ud, og da jeg erfoer dette (han skal have skjældt mig

for en Forræder) forlangte jeg, at han, for ei at passere for en 3 Marks Mand, enten skulde gjøre en trykt Erklæring bekjendt, at Rygtet om at han paa denne Maade havde forbrudt sig var usandt, eller skulde forlange [679] et Thingsvidne. Begge Dele nægtede han. Jeg erklærede altsaa, at jeg ikke vilde staae i noget Collegialforhold med ham, og *han blev uden videre Omstændigheder borte fra Regjeringscommissionens Sessioner*. Jeg klagede for Kongen, forlangte Fyldestgjørelse – jeg fik den ikke. Siden indlod Kaas sig, uden kongelig Autorisation, og uden at underrette mig om den Gjenstand som afhandledes, i en Negociation med Armfeld og Manderfeld, ved hvilken han søgte at tilintetgøre mit svenske Valg, og forsikkrede blandt Andet Armfeld at jeg var ham ugunstig o.s.v. Planen var, at Prinds Gustav skulde vælges til Successor og ægte vor Kronprindsesse. Paa denne Maade skulde senere hen Foreningen mellem de 3 Riger bevirkes; men Prinds Christian Frederik strax affindes med Hertugdømmerne. Men denne smukke Plan synes ingensteds at have fundet Bifald. Armfeld fik sin Afsked, og Kaas blev beordret til København. Til alt Foregaaende kommer den bekjendte Historie med Brevet i de engelske Tidender, med Hensyn til hvilken jeg nødte ham til en skriftlig halv Bekjendelse, og indsendte denne, videre hundrede andre Ubesindigheder, Dovenskab i Forretninger, Utilgængelighed, Stolthed indtil Grovhed, Sandselighed uden al Anstand, – hvorledes den herværende Stemning efter en saadan Opførsel er mod ham, kan Du forestille Dig.[n289]

Hr. v. Kaas bragte mig den Depesche som indeholdt vor [680] Konges Ønske, at jeg skulde modtage det svenske Tilbud, og mit bekjendte Svar fandt Kongens Bifald. Nogle Dage senere (i den første Halvdeel af August) ankom Prinds Frederich af Hessen med den Efterretning, at der ikke mere blev tænkt paa et Indfald i Sverige, men at man hurtigen maatte tænke paa at slutte Fred, fordi Rusland havde indladt sig i Underhandlinger angaaende en Separatfred, men at ingen Vaabenstilstand maatte sluttes paa bestemt længere Tid. Forestil Dig min Fortvivlelse, da kun Brød var forhaanden for 14 Dage til 3 Uger, og der i Landet mestendeels var Misvæxt. Jeg plaiderede, foreslog heller at døe med Sværdet i Haanden, end lade sig undertvinge, bad om min Afskeed, da jeg ikke kunde være ansvarlig o.s.v. Alt hjalp Intet. Kaas arbeidede imod. Dette kunde imidlertid ikke

vare længe. Prinds Friderich af Hessen blev snart overbeviist, lærte Hr. v. Kaas nærmere at kjende, og forenede sine Forestillinger med mine. Vi forøgede de Permitteredes Antal, og saaledes lykkedes det os at kunne oppebie den attraaede Autorisation til en Vaabenstilstand. Da den endelig kom, havde vi kun Brød for 10 Dage. Ved min Foranstaltning ansøgte Fienden selv om Vaabenstilstand. Fra dette Øieblik af har jeg kun havt Græmmelse fra Hr. v. Kaas's Side, men den er nu overstanden. I Begyndelsen vare Kongens Breve stedse kolde. Jo mere Hr. Kaas blottedes, i samme Forhold forandrede sig Tonen i disse Breve. Imidlertid fik jeg ikke den ansøgte Fyldestgørelse uagtet mit Embede, mine Tjenester, og Herrens Pligt at beskytte enhver Undersaat. Du seer heraf i hvilken piinlig Stilling jeg blev sat ved Andres Uvidenhed, Eenfoldighed, Misundelse, Forfængelighed, og Intrigue. Følelsen af min Ret holdt mig opreist og den [681] Tanke, at et falskt Skin stedse med Tiden maa give Plads for Sandheden, var min Trøst.

Ogsaa ovenstaaende Begivenheder indeholde et nyt Beviis for, hvor let Regenter kunne bedrages, hvor let det er muligt at forlede dem endog til Uretfærdigheder mod deres troeste Tjenere, naar Intriganten rigtigen beregner sin Plan. Ofte har jeg siden strengt prøvet mit Forhold, men *ved den evige Sandhed*, om jeg endnu havde Valget, vilde og kunde jeg ikke handle anderledes. Jeg var ikke ulydig mod Kongens Befalinger hverken af Egensindighed eller Egennytte. Dette er klart af ovenstaaende; jeg var Kongens Interesse stedste ganske hengiven, og at mit Øiemed ikke lykkedes mig, dertil laa Grunden i andre Menneskers ukloge Forhold, ikke hos mig. Dog nok – Sagen taler for sig selv, og dem, som af menneskelig Svaghed gik mig for nær, vil jeg tilgive og glemme, Lev vel.[n290]

Christian.
Prinds til Slesvig-Holsteen.

Anmærkning. Forestaaende Brev til Hertugen af Augustenborg er skrevet fra Christiania kort før Prindsens Afreise til Sverige.

[682] *Meddelelser af de Omstændigheder, der ledsagede det paatænkte Valg af Hertug Friderich Christian af Augustenborg til Tronfølger i Sverige.*

Kongen af Sverige, Carl 13de, meddeler Herug Friederich Christian i et Brev af 2den Juni 1810 hans Broders Sal. Kronprinds Christian Augusts Død med megen Deeltagelse, og indbyder ham til et Besøg i Stockholm med Hensyn til de af Kronprindsen efterladte Papirer, som skulde overleveres Hertugen.

I sit Svar af 11te Juni 1810 undslaaer Hertugen sig for dette øienblikkelige Besøg i Stockholm formedelst den Sorg hvori hans Broders Død har sat ham, men beder at tillade ham et saadant til en anden Tid.

I et Brev af 10de Juli 1810 meddeler Kongen af Sverige Hertugen, at hans og hans Folks Blik med Hensyn til Tronfølgen havde henvendt sig paa Hertugen, som den Eneste, der kunde sikkre Sveriges Lykke i Fremtiden, at han efter moden Overveielse havde bestemt sig til at foreslaae ham, Hertugen, for Stænderne til sin Efterfølger, og at det derfor var ham magtpaaliggende, før dette skede, og snarest muligt, at erholde Hertugens Forsikkring, om at han vilde modtage dette Valg dersom det faldt paa ham. Han haabede, at Hertugen ikke vilde nægte ham et saadant Samtykke, og troede at maatte tilføie, at han med [683] Hensyn til dette Anliggende havde undersøgt Keiser Napoleons Mening *(que j'ai présenti à eet egard l'opinion de S. M. l'empereur des Francois)* og at denne stemmede overeens med ham med Hensyn til dette Valg *(et que ce Souverain … a parfaitement coincidé avec moi dans un choix, que reclament à la foi mes affections et les grands interéts de mon royaume).* Bestemte Hertugen sig efter hans Ønsker, saa vilde det øvrige, derom tvivlede han ikke i mindste Maade, gaae efter deres Ønsker.

Med dette Brev blev Oberstlieutenant v. Holst i en særegen Mission afsendt til Hertugen, og kom den 16de Juli 1810 til Gravenstein. Samme Dag sendte Hertugen med en Coureer Kongen af Sveriges Brev til Kong Frederik den 6te. I sin Følgeskrivelse som Hertugen indleder med nogle Reflexioner, over Sagen, bemærker han, at der selvfølgelig, i dette Øieblik ei kan være Tale om nogen Beslutning, og tilføier:

«Men førend jeg overtager Pligter mod et andet Land, tør jeg ei glemme den Pligt, som jeg er mit Fædreland skyldig, og at for Tiden ingen helligere Pligter paaligge mig end denne».

Derpaa fremstiller han følgende to Spørgsmaal:

1) Stemmer det med D. M.s Planer at jeg afslaaer dette Forslag? Troer De at Fædrelandets Interesse kunde befordres ved et afslaaende Svar fra min Side, og navnligen en Forening imellem de 3de Riger blive fremledet? I Fald D. M. har den mindste Sandsynlighed, det fjærneste Haab om at dette kunde blive Tilfældet, saa viis mig den Naade uforbeholdent at tilkjendegive mig dette, og mit Svar er bestemt. Jeg afslaaer Kronen, og bringer, [684] det forsikkrer jeg paa det helligste, efter min Anskuelse, intet Offer.
2) I Fald Scandinaviens Forening under nærværende Omstændigheder ei kan finde Sted, holder D.M. det da for meest overeensstemmende med Danmarks Interesse, at jeg eller en anden Prinds indtager den svenske Trone?

Derpaa bemærker Hertugen, at han vil expedere Oberstlieutenant v. Holst, som Kongen af Sverige venter den 27de eller 28de Juli i Ørebro, saasnart han har faaet Kongens Svar, og at det forstaaer sig af sig selv, at Ingen, uden hans Gemalinde, bliver bekjendt med Brevets Indhold.

Paa Efteretningen om Oberstlieutenant Holsts Gjennemreise gjennem Kjøbenhavn til Gravenstein, var den 16de Juli pr. Estaffette afsendt et Brev under 3 Segl fra Kongen af Danmark til hans Søster Hertuginden, og samme kom Natten mellem 17/18de Juli til Gravenstein, altsaa 24 Timer efter Afsendelsen af det hertugelige Brev til Kongen.

I dette Brev hedder det blandt Andet: «at han, Kongen, havde Haab om at bringe Foreningen mellem de 3de Riger i Stand, at det nærværende Øieblik var det meest beqvemme, og at han havde gjort de i denne Hensigt fornødne Skridt; at Keiser Napoleon, hvis Interesse denne Forening var, havde givet ham den kraftigste Forsikkring, at understøtte Sagen. Han meldte dette, da han havde hørt, at Hertugen attraaede den svenske Krone, eller at Flere bestræbede sig for, at han skulde blive valgt, hvortil dog hans, Kongens, Samtykke udkrævedes. Dette meldte han, paa det man ikke skulde beskylde ham for, at han havde

handlet lumskeligen mod Hertugen.

Kongen af Sverige sendte Kammerherre v. Silfverstolpe til Gravenstein med samtlige Kronprindsens Ordener og med et [685] Brev af 14de Juli, hvori han anmelder Hertugen Kronprinds Christian Augusts Bisættelse, beder ham at underrette Kammerherren med Hensyn til Dispositionen over Ordenerne, og bemærker tillige, at Kammerherren var bekjendt med den vigtige Meddelelse af 10de Juli, og at Hertugen med fuld Tillid kunde aabne sig for ham, idet han havde det specielle Hverv, at udforske Hertugens Mening (*de pressentir votre opinion*).

Under 20de besvarer Kongen af Danmark Hertugens Skrivelse af 19de Juli. Samme erkjender dette nye Beviis paa Hertugens redelige og retskafne Tænkemaade, men føier da til, at han som Landsherre maa gjøre Alt til de 3de Kroners Forening, at han desangaaende havde henvendt sig ei alene til Frankrige, men og til Kongen af Sverige selv, at han havde de stærkeste Forsikkringer om Napoleons Deeltagelse og hans Ønsker, og saa længe han kunde have dette Haab, kunde han aldeles ikke yttre sig for Hertugen. Forøvrigt kunde vel Kongen af Sverige foreslaae en Konge for Stænderne, men disse havde alene Ret til at vælge, og dermed maatte man være tilfreds.

Til sin Søster, Hertuginden, skrev Kongen under samme Dato, at hendes venskabelige Brev var ham dobbelt kjært i det Øieblik, da Omstændighederne nødte ham til at handle aabenbart mod sin Svoger og Ven; hun maatte være forvisset om, at, hvad han som Konge gjorde, vilde han som Privatmand aldrig gjøre, og at han som Privatmand aldrig vilde bestræbe sig for en Kongekrone og de dermed forbundne Byrder, hvilket blot den, som ikke kjender det, kunde ønske … Han erkjender den ædle (noble) Maade, paa hvilken hans Svoger handler mod ham, og vil aldrig glemme den.

Under 23de Juli besvarede Hertugen Kongen af Sveriges Brev af 10de Juli, under forudsendt Bevidnelse af hans [686] meest levende Taknemmelighed, didhen, at han ved edelige Forbindtligheder og ved alle Taknemligheds Forpligtelser var Kongen af Danmark hengiven (*attaché par les liens d'un serment, et par tous les devoirs de la reconnaissance),* og at han derfor var forpligtet til at ansøge Kongen af Danmarks Samtykke til Antagelsen af det

Forslag, som han, Kongen af Sverige, havde værdiget at gjøre ham. Han erfarer, at den store og nyttige Plan til de tre nordiske Rigers fremtidige Forening var til Hinder for hans, Hertugens, Valg til svensk Tronfølger, at det danske Hof allerede havde henvendt sig til ham, Kongen af Sverige, og at denne Plan blev begunstiget og understøttet af de Franskes Keiser. Hans Person og hans Familie kunde derfor ikke videre komme i Betragtning, og han maatte derfor indskrænke sig til at bede ham, Kongen af Sverige, at modtage hans meest levende Erkjendtlighed for den Godhed, som han havde viist ham. Hvordan endog Nationens Valg maatte vorde, vilde Erindringen om denne kongelige Godhed evig forblive indgravet i hans Hjerte.

I et Brev af 25de Juli melder Hertugen Kongen af Danmark, at samme Dags Aften, paa hvilken Coureren var ankommen med Kongens Brev af 20de Juli, vare de svenske Herrer Holst og Silfverstolpe afreiste, den Første med Hertugens Svarskrivelse, til Kongen af Sverige til Ørebroe, den Sidste til Kjøbenhavn, og tilføier en Afskrift af hiin Skrivelse; dernæst bemærker Hertugen: ved den lange Udeblivelse af Kongens Svar havde de svenske Herrers Utaalmodighed naaet den Høieste Grad; han, Hertugen, havde derfor intet andet Middel seet til at forene alle Fordringer, end at gjøre hans Svar til Kongen af Sverige færdigt, som han da i aaben Afskrift ved Holst havde villet lade ham, Kongen af Danmark, tilstille, [687] og overlade Kongens Afgjørelse, om Holst skulde reise videre med det forseglede Brev, eller foreløbigen bringe et mundtligt Afslag. Hans Paket havde været færdig, da Coureren ankom, og han turde ikke fortie, at han overeensstemmende med sin gamle Tillid til sin afdøde Broders Ven og Vaabenkammerat, Oberstlieutenant Holst, havde foreviist denne sit projecterede Brev, der indeholdt en betinget Antagelse. Derpaa beder Hertugen om Tilladelse til at betjene sig af sin Ret, som et næsten 28aarigt Medlem af Statsraadet, og at turde forelægge sin Anskuelse af Sagen. Han betegner da Planen til de tre nordiske Rigers Forening som stor og skjøn, siger: Den Beregning, at den i nærværende Øieblik lader sig udføre, støtte sig paa de Forudsætninger:

1) At den svenske Nation kan blive vundet for samme.
2) At Napoleon udtrykkelig vil anbefale og understøtte den.
3) At Rusland af Frygt for Napoleon maatte finde sig i denne Forening.

Og føier til, at han har nogen Tvivl om Rigtigheden af alle disse Forudsætninger, og søger denne Tvivl i en vidtløftig Udvikling af de Paastande:

1) At den svenske Nation ikke vil nogen Fornyelse af en Union som den kalmarske.
2) At den enthusiastiske Kjærlighed til den sidste Kronprinds, gav hans Brødre og Brødrebørn en Interesse, hvilken de blot kunne have som den Afdødes Brødre og ingenlunde formedelst personlige ophøiede Egenskaber, som de ikke tiltroe sig.
3) At en befalet Thronafsigelse fra deres Side endnu mere maatte forbittre Gemytterne i Sverige, og at man i dette Tilfælde, som allerede var bleven yttret, med visse Undtagelser, [688] turde udbede en Regent efter Keiser Napoleons Bestemmelse, men denne vilde vanskelig give den svenske Krone til Kongen af Danmark.
4) At Rusland ikke vilde samtykke i de tre nordiske Rigers Forening, og erklærer det for sin Troesbekjendelse: at de 3 nordiske Rigers Forening kun da vilde synes det svenske Folk antagelig, naar alle tre Riger erholde en fælles fri Constitution og Arvefølge; dette fordrer en høist vanskelig, vel gjennemtænkt og klogt udført Forbindelse. Men først da lod Sagen sig udføre, naar Rusland var nødt til deri at indvilge. Da der før hans Broders Valg til Kronprinds af Sverige var Tale om en saadan Amalgamation mellem de 3 Riger, havde de Svenske svaret: *mais c'est un ouvrage de longue haleine et nous ne pouvions pas attendre*. [n291] For nærværende Tid kunne de ligesaalidet vente, som for et Aar siden.

Til Slutningen erklærer Hertugen, at, i Fald Valget, uagtet hans Svar, skulde falde paa ham, var han kun da villig til at antage samme, naar han deri troede at finde Forsynets Kald, hvis Haand i hans Families Skjebne var saa umiskjendelig. Reen for al Intrigue, og fra al smaalig Ærgjærrighed, havde han ikke udstrakt Haanden efter denne Krone. Men ikke at vise den tilbage, naar den af en høiere Haand blev sat paa hans Hoved, troede han nu at være sit Kald, sine Børn, Sverige, sit Fædreland, ja Kongen selv og hans Huus skyldig.

I sit Svar af 28de Juli erkjender Kongen det nye Beviis paa Hertugens Fædrelandskjærlighed og hans Venskab for [689] ham, og tilføier, at han ligesaavel som Hertugen finder enhver Sag, som afhænger af andre Mennesker uvis;

imidlertid troer han at have handlet efter Pligt, og at han aldrig vilde finde sig i Opposition mod Hertugen, naar det ikke var som Konge, hvor Statens Interesse maatte være Alt for ham.

Det Samme udtaler Kongen i et Brev af 28de Juli til Hertuginden, under Erkjendelse af Hertugens Handlemaade som den rigtigste og bedste.

Kongen sendte sin Overadjutant Lützen med et Brev af 8de August til Augustenborg hvori han meddeelte Hertugen, at han af Lützen vilde erfare, hvorlunde et Parti i Sverige havde besluttet at bortføre Hertugen til Sverige, og at man dertil vilde bruge et svensk Skib, man mener en Kutter. Denne Maade at føre Hertugen til Sverige paa, kunde og turde han ikke tillade; derfor havde han givet Befaling til at hindre saadant, og til den Ende beordret den fornødne Roflotille til Alsen, forat skaffe Hertugen al Sikkerhed …; intet Parti turde bortføre ham og kun hans Approbation kunde gjøre Hertugen til Tronfølger i Sverige, og denne havde han ikke givet.

I sit Svar af 10de August melder Hertugen Kongen, at om Overadjutant Lützen var kommen nogle Timer senere, vilde han ikke have truffet ham, formedelst en tilsigtet bestilt Reise; at hans Ankomst havde foranlediget denne Reises Udsættelse, som under de Omstændigheder, der nu vare blevne ham bekjendte, paa meer end een Maade kunde blive mistydet. At den svenske Regjering, som ønskede ham til Tronfølger, skulde ville lade ham bortføre, var et Rygte, der ingen Tro fortjente; mindre usandsynligt var et saadant Project fra et eller andet Parties Side, som han stod i Veien. Med Lützen var det Fornødne aftalt. I Sønderburg Havn kunde Kanonbaadene alene [690] ligge sikkre. Stranden var stedse besat. Skulde et mistænkeligt Skib vise sig, vilde i Nærheden af Augustenborg Patrouiller blive udsendte for at angribe de mistænkelige Folk, og Slottet om Natten blive stærkere besat. Men skulde nu senere en svensk Coureer bringe ham Anmeldelsen af det fuldbyrdede Valg, og tillige et svensk Krigsskib vise sig med Indbydelse til at benytte sig af samme til Overfarten, saa maatte Kongen forlade sig paa, at han, Hertugen, intet overilet eller mod Ære og Pligt stridende Skridt vilde gjøre; han vilde kun antage Valget under Betingelser, hvoriblandt den første, at Kongens Indvilgelse kunde erholdes.

Paa dette Hertugens Brev fulgte intet Svar. Men til Hertuginden skriver Kongen, at det aldrig kunde falde ham ind, at Regjeringen vilde lade Hertugen bortføre, men vel et Parti; Hertugen kunde vel blive valgt, men uden hans, Kongens Indvilgelse, var Valget en Nullitet.

Efter Rygtet skulde Hertugen bortføres paa en Orlogskutter, og Dispositionen over den kunde vel ikke tilkomme noget Parti, men kun Regjeringen.

(Den hemmelige Hensigt af dette paafaldende Skridt fra Kongen af Danmarks Side, at lade Hertugen ligesom arrestere og bevogte paa sit eget Slot, var efter al Sandsynlighed følgende: Kongen af Danmark, skuffet af intrigante og udygtige Agenter, troede at have vundet et Parti for sig i Sverige. Han var overbeviist om, at naar Hertugen ikke vilde blive valgt til Tronfølger, dette Valg maatte falde paa ham. For nu at forhindre Hertugens Valg, søgte man at udbrede den Anskuelse i Sverige, at Kongen ei vilde tillade Hertugens Valg, men forhindre denne i at antage samme, i Fald det skulde falde paa ham. Denne Anskuelse blev nu overalt udbredt i Sverige [691] af danske Agenter. Øiemedet af Hertugens militaire Bevogtning var vel altsaa fornemmelig beregnet paa at vise de Svenske, at Kongen vilde hindre Hertugen i at antage Valget, og at det altsaa ikke vilde nytte de Svenske Noget at vælge ham. – Af Kongen af Sveriges herefter følgende Skrivelse seer man, at Hertugens Valg blev forhindret ved Kongen af Danmarks Skridt.

Under 21de August skrev Kongen af Sverige til Hertugen, at, da han skrev Brevet af 21de Juli, havde han ikke kunnet forudsee de Skridt, som Kongen af Danmark siden har gjort; af Hertugens Svar af 23de Juli havde han seet, hvor meget denne Begivenhed havde virket paa Hertugens Bestemmelse, og hvor hæderligen *(noblement)* han havde foretrukket sine Pligter for sine Forhaabninger. Idet han, Kongen af Sverige, ugjerne gav Slip paa de Forhaabninger, som han havde sat til ham. Hertugen, havde han givet den Tænkemaade, hvis Udtryk han høiagtede, sit Bifald. Under saadan Tingenes Stilling, og da han forudsaa, at Hertugen ikke mere vilde modtage den svenske Nations Tilbud, i Fald dens Repræsentanters Valg erklærede sig for ham, havde han holdt det for sin Pligt at høre sit Folks Ønsker, som, i det samme deelte hans Frygt med Hensyn til Antagelsen fra Hertugens Side, havde ufortøvet (*de suite*)

eenstemmigen erklæret sig til Fordeel for Prinds Pontocorvo; denne Fyrste havde da og den 21de August erholdt Stændernes Stemme til Thronfølger.

Dette Brev besvarede Hertugen den 27de August, og udtalte det Ønske, at den Begivenhed, hvorom Kongen havde gjort Meddelelse, maatte bidrage til Kongens Lykke, og det svenske Folks Held (*prosperité*).

[692] En Afskrift af Kongen af Sveriges Brev sendte Hertugen uden videre Bemærkninger til Kongen af Danmark, hvorpaa intet Svar fulgte. I et Brev til Hertuginden yttrede Kongen, at Kongen af Sveriges Brev var lidet venskabeligt mod ham; nu skulde han bære Skylden, da han dog intet videre havde gjort, end ogsaa at melde sig til Tronfølgen. At dette Skridt havde lagt Hindringer i Veien for Hertugens Valg var ikke sandt, hvilket var klart af den Omstændighed at Hertugen havde været valgt den 14de og 15de August, men at Valget var bleven omgjort den 16de.

Hertugen søgte sin Afsked fra den kongelige Tjeneste, fordi, som han udtrykker sig i en fortrolig Skrivelse til en Bekjendt, Kongen havde behandlet ham alt for fiendtligt, og fordi han, som forudsaa Fornyelsen af Partikampen og Intriguen mod den nyvalgte Kronprinds af Sverige, holdt det fremdeles for klogt, ikke at være i Kjøbenhavn og saa nær Grændsen, og fordi hans Retraite var et offentligt Beviis paa hans Utilfredshed, og at han ei havde afslaaet Kronen af Kleinmodighed (Pussillanimitet).

Om denne Afsked fra den kongelige Tjeneste, som Hertugen ansøgte om under 30te October 1810, ostensibelt «med Hensyn til sin Sundhed og af mange andre Grunde» men som Kongen – formodentligen for ei at gjøre Opsigt, ei vilde meddele ham, opstod en ubehagelig, ikke ganske lidenskabsløs Correspondence, som synes at have endt med et Brev fra Hertugen af 18de April 1811, hvori Hertugen gjentager sin Bestemmelse at trække sig tilbage fra Statens Tjeneste, og yttrer, at den Cancellie-Expedition af hans fordrede Afsked, som han endnu havde at forvente, mere var en Form, hvis tidligere eller sildigere Udstedelse intet Væsentligt forandrede i hans nærværende Forhold. Fra den Tid af trak Hertugen sig tilbage fra [693] alle offentlige Forretninger og dode i Aaret 1814 uden at have seet Kongen af Danmark igjen.»

*

I Anledning af dette paatænkte Valg skrev Krog-Meyer[n292] til Overlærer Platon i Christiania følgende Brev, der fuldkommen stemmer overeens med hvad der i ovenstaaende Document fortælles om Hertugen af Augustenborgs paatænkte Valg til Tronfølger i Sverige:

«Den vigtigste Nyhed, som i dette Øieblik formodentligen beskjæftiger Eder i samme Grad som os, er Valget af Tronarving i den Afdødes Sted. At her har været en Coureer for at gjøre Hertugen et Tilbud fra hans svenske Majestæt, at bringe ham i Forslag, har Du vel seet af Aviserne. Følgende derimod er Dig maaskee ubekjendt. Hertugen afsendte strax en Stafet til Kjøbenhavn, for at erfare Kongens Mening og Villie, og erholdt det Svar, at Kongen havde det Ønske og Haab ved denne Leilighed at tilvejebringe en Forening imellem de nordiske Riger, at Napoleon bifaldt denne Plan (hvilket staaer i aabenbar Modsigelse med det Kongen af Sverige havde skrevet til Hertugen, at hans Valg havde Napoleons fuldeste Samtykke), at han som Privatmand vist ingen Lyst havde til den svenske Krone, men som Konge umulig kunde ønske, at Valget traf paa nogen Anden. Herpaa gav Hertugen følgende Svar: «At han var underrettet om, Kongen af Danmark ønskede og [694] haabede ved denne Leilighed at forberede en tilkommende Forening imellem de 3 Riger, som han umulig kunde andet end ansee fordeelagtig for sit Fædreland; at Kongen af Danmark havde underrettet ham om, at han til denne Plan havde Keiser Napoleons Bifald og Løvte om Understøttelse, og naar denne Erklæring stod i Modsigelse med Hans svenske Majestæts Yttring, maatte han tilgive ham, at han som dansk Undersaat satte Lid til sin Konges Ord, at han som dansk Undersaat under disse Omstændigheder Intet kunde eller vilde gjøre, som kunde være en saadan Forening hinderlig, og at han altsaa umulig kunde ønske at Valget paa den forestaaende Rigsdag traf ham.» Imidlertid er jeg ligesaa overbeviist om, at der Intet bliver af Foreningen, som at, hvis Valget i dette Tilfælde træffer vor Hertug, han af Patriotisme opofrer sig og antager Valget. Hvis Du betroer dette til nogen af vore fælles Venner, behøver Du ei at angive Din Kilde.»

Noter:

n1. kappedes] *rettet fra:* kapppedes *(trykkfeil)*

n2. Maaskee tillige af Directionen for den almindelige Enkekasse.

n3. Dette har Forfatteren igjennem Wexelsens egen Mund.

n4. Virksomhed] *rettet fra:* Virksombed *(trykkfeil)*

n5. Kjøbmand *Hans Møller* i Porsgrund.

n6. Huset *Veschier & Co.s* Fordringer overgik ved Opgjørelsen med Danmark til Norge. De vare betydelige; iblandt andet i Pund Sterl.: 16000 £; men kun en mindre Deel deraf var erholdelig.

n7. havde] *rettet fra:* hovde *(trykkfeil)*

n8. I denne Henseende henvises Læseren til: «Schwedische Geschichten unter Gustav dem Dritten, vorzuglich aber unter Gustav dem Vierten Adolph von G. M. Arndt. Leipzig 1839.»

n9. Der fortælles, at han havde i sin Barndom en vis diplomatisk Takt, der ofte slog ham Feil som Konge. Hans Opdrager var vis paa, at den 3aarige Prinds viiste sig artig, naar han skulde være tilstede ved fremmede Ministres Audients.

n10. See Handlingar rørande Sveriges Historia, Stockholm 1830 3die Deel Pag. 14.

n11. Denne Armees Proclamation til Nationen findes i Bilag No. 1.

n12. Vi have tilføiet disse Forhandlinger i Bilag No. 2, fordi Kongens heftige Lidenskaber og besynderlige Fremfærd deri levende fremstilles.

n13. I Handlingar rørande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution saasom: «Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Marts 1809 af en Anonym; Adlersparres Beretning til en fraværende Ven; Hofjægermester Greiffs Beretning om Gustav Adolphs Arrestering ved Regimentforandringen den 13de Marts Formiddag; General Silfversparres Beretning om det Sandfærdige ved K. Gustav Adolphs Arrestering o.s.v., samt Silfversparres Samtale med Kongen under Flytningen til Gripsholm. Af disse

Beretninger er ovenstaaende Fremstilling taget, og Silversparres og Ehrenheims Beretninger findes Fuldstændige i 3die Bilag *a* og *b*, fordi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anskuelser af Sagen. Der er iøvrigt megen Overeensstemmelse mellem de forskjellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maaskee ei af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Skjebne Norge i høi Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

n14. I 4de Bilag Findes Brev fra Adlerkreutz til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udfald.

n15. Gustav Adolphs Frasigelses-Act lød som følger:

«Vi Gustav Adolph, Sveriges Konge, de Gothers og Venders o.s.v. Hertug til Slesvig, Holsteen o.s.v. gjøre vitterlig:

«Efterat Vi i Dag for 17 Aar siden vare blevne udraabte til Konge, og med blødende Hjerte arvede en ømt elsket og høit agtet Faders blodige Trone, har det stedse været Vort Forsæt at befordre dette ældgamle Riges sande Vel og Ære, der ere uadskillelige fra et frit og selvstændigt Folks Lykke. Da Vi nu ikke mere kunne efter Vort redelige Forsæt fortfare i dette Vort kongelige Kald, eller paa en Os og vore Undersaattere værdig Maade befordre Rolighed og selskabelig Orden i dette Rige, saa ansee vi det for en hellig Pligt at frasige Os dette Vort kongelige Embede. Hvilket Vi herved frit og utvunget gjøre for at kunne tilbringe Vore øvrige Dage til Guds Ære. Derhos ønske Vi alle Vore troe Undersaattere den Allerhøiestes Naade og Velsignelse til en lykkelig Fremtid for dem og Efterkommere. Ja frygter Gud og ærer Kongen!

Til større Vished have Vi dette med egen Haand forfattet og undertegnet og med Vor kongelige Haand bekræftet.

Gripsholm, den 29de Marts, Aar efter vor Herre og Frelsers Jesu Christi Fødsel 1809.

Gustav Adolph.»

Den 29de Mai 1809 fulgte derefter Rigsstændernes Opsisigelses-Act, som blev Gustav Adolph tilstillet til Gripsholm. Efterat Grundene til Opsigelsen vare anførte endte denne saaledes: «Vi opsige herved vor Konge og Herre Gustav den

IVde o.s.v. al undersaatlig Troskab og Lydighed og erklære saavel ham som hans Brystarvinger, saavel fødte som ufødte, afsat fra den svenske Krone og Regjering nu og for evige Tider. Til større Vished for at vi alt ovenstaaende have vedtaget og besluttet, have vi samtlige det svenske Riges Drost, Marskalk og Stænder dette underskrevet og beseglet. Hvilket skede i Stockholm den 10de Dag i Mai Maaned i det Attenhundrede og Niende Aar efter vor Frelsers Jesu Christi Fødsel.

n16. Nogle Forsøg, som Gustav Adolph senere hen gjorde paa at gaae over til England med Skibsleilighed, hindredes af svenske Emissarier, som det var paalagt at holde Øie med hans Foretagender.

n17. I 5te Bilag findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske minister i London.

n18. I 6te Bilag findes en Skrivelse fra Paris til Stochholm, som omhandler dette.

n19. I en Depesche fra Baron Stedingk, som findes anført i det forhen citerede Værk: Handlingar rørande Sveriges Historia 4de Deel Pag. 107, og er dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrydelige over at de Svenske nyde en større Frihed end de, og tilføier tillige «at den russiske Gesandt Alopæus havde erklæret, at det ei var klogt af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Fredsslutning med os, og at Rusland visseligen ei videre vilde tage sig af den Sag.»

n20. I et Brev fra *Wetterstedt* til *Adlersparre* af 29de August 1809 dateret Stockholm, udtrykker den Første sig saaledes: «Mærkværdigt er at Grev Romanzow – i Følge hvad en i Forgaars ankommen Coureers Depescher omtale – har sagt til Baron Stedingk: *chaque pays a ses epoques, si la Suède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses negociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer*. H. E. Stedingk har faaet Befaling at tale noget om denne Yttring, men med Forsigtighed føle sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phrase, for at trøste os over vort Tab.»

n21. Hvorom er talt i foregaaende Deel.

n22. Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Qværken, og det er bleven bebreidet Adlersparre, at han ikke derom

underrettede Prindsen; men Adlersparre anfører til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa fordærveligt Skridt.

n23. Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms hørte, at Vestarmeen var marscheret ind i Stockholm, som dens eneste Vaabendaad under denne Katastrophe. «Nu, udbrød han, dette er da og den store og glimrende Bevægelse, som denne vestlige Armee har gjort». Adlersparre, men fornemmelig Adlerkreutz og Silfversparre, betragtes imidlertid stedse som Revolutionens første Stifter.

n24. Dette sees og deraf, at da Cancellipræsident Ehrenheim havde i denne Vinter afsluttet den nye Subsidietractat med England, og derfor havde at vente den sædvanlige Præsent, udbad han sig at denne maatte gives i Penge, og for de 1000 Pund Sterling, som han saaledes modtog, lod han indkjøbe Korn i England og uddele blandt de Brødtrængende i Dalarne. Den engelske Minister anvendte paa samme Maade den ham fra Sverige tilstillede Præsent.

n25. Saavel Regjering-Commissionens Deliberations- som Correspondents-Protokoller tie om disse Forhandlinger og forgjæves søger man deri noget Lys. Hvad Forfatteren her har anført, har han af Grev Wedels Mund, med hvem han stod i fortrolig Forbindelse.

n26. Historiens] *rettet fra:* Historlens *(trykkfeil)*

n27. Ophævelse] *rettet fra:* Ophæhelse *(trykkfeil)*

n28. 1788] *rettet fra:* 1788. *(trykkfeil)*

n29. tapper] *rettet fra:* tappper *(trykkfeil)*

n30. See Bilag No. 7.

n31. Forfatteren har i denne Henseende henvendt sig til Grev Carl Ankarsvärd selv, og hans Svar, der findes i 8de Bilag *a*, maa oplyse enhver Tvivl i denne Henseende. I Bilag 8 *b c* findes et Par Breve fra Prindsen til Adlersparre, som oplyse Prindsens Tænkemaade.

n32. Dette erfarede Forfatteren selv under et Ophold i Kjøbenhavn strax efter denne Tid, hvor han forgjæves søgte at overbevise anseete Mænd blandt sine

Venner om det Ugrundede i deres Mistanke.

n33. Deriblandt en endnu levende høist agtværdig og for sin Sanddruhed bekjendt Borger i Frederikshald, som har havt den Godhed at meddele Forfatteren det Passerede.

n34. Under et Ophold i Christiania erfoer Forfatteren, at Kaas's Tjenere ved Audiencer havde givet ham denne Titel.

n35. Det opvakte ogsaa megen Misnøie i Frederikshald, at Kaas havde under sit Ophold der i Selskab med Byfoged Dahl gjort et Besøg til Sverige, uden at melde sig hos de norske Tropper, hvilket ellers norske Reisende, som i Sverige havde Noget at udrette, maatte gjøre. Af Carl den *XIII*des Breve sees og, at Kaas havde paa den Tid en Samtale med den svenske General Armfeldt. Misfornøielsen forøgedes derved, at Kaas paa sin Reise fra Christiania til Frederikshald ikke havde været paa Hafslund, hvor Prindsen havde sit Hovedqvarteer. Stemningen for Prinds Christian lod ikke en saadan Forsømmelse eller Beviis paa Ringeagt blive udadlet.

n36. er] *rettet fra:* er er *(trykkfeil)*

n37. Om de Udtryk, som Kaas brugte i den omhandlede Anledning, gives de meest forskjellige Varianter, og det lader sig i Følge sandrue Mænds bestemte Vidnesbyrd neppe omtvivle, at Præsidenten brugte Udtryk, som for Prindsen vare fornærmelige, omendskjønt de bares til Prindsen i en forvansket Form. Ordene udflød af en under en ubevogtet Sindsstemning munter Pokulering, og det Indtryk, som den svenske Rigsdags Yttringer gjorde paa den loyale Undersaat, maatte være levende. Men det lønner lidet Umagen for Historiskriveren at trænge dybere ind i denne Grandskning, aldenstund den historiske Kjendsgjerning, der alene her kan have nogen Betydning, ei lader sig gjendrive, at den hele Scene forbittrede Gemytterne i Norge, uden at formindske Folkets Agtelse for den elskede Prinds.

n38. Især tog en udmærket Søofficeer, en af 2den Aprils modigste Helte, der ogsaa viste Kjækhed under denne Krig – Michael Bille – Deel i dette Andragende. Han svingede sig siden i fremmed Tjeneste op til en høi Hæderspost, og lever nu i Norden pensioneret af en fremmed Magt.

n39. Da nogle Udtryk i Fremstillingen fandtes saa djærve, at be kunde paadrage Forfatteren Uleilighed, fik han den gjennem Grev Wedel tilbage, og Sagen bortfaldt under de beskrevne Omstændigheder.

n40. Det nye Anlæg til Gøthakanalens Fortsættelse, som lededes af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

n41. Der gik nemlig det Sagn, at Grev Platen paa Ørebro Rigsdag havde givet ham sin Stemme.

n42. Disse Rygter ere i senere Tid igjen komne i Omløb.

n43. Landmarskalk var dengang Hædersmanden den gamle Ankarsvärd, – Fader til de nulevende Herrer Ankarsvärd – der døde mange Aar efter som 90aarig Olding.

n44. Dette kan ikke nægtes, at disse tvetydige Vink maatte tjene til at opvække den danske Regjerings Mistanke til Prindsens Forhold til Sverige. At Fremstillingen er eensidig og tildeels urigtig, har Historiens Gang ovenfor lært os.

n45. Nemlig Norge.

n46. See Handlingar o.s.v. 4de Deel Pag. 49 ff.

n47. See 9de Bilag.

n48. Prindsens Brevvexling med Adlersparre viser dette tydelig nok, og Læseren henvises i denne Henseende til Prindsens Breve af 6te Mai 1809, af Juli 1809, 15de August, 2den November, 5te December 1809. See 10de Bilag *a*–*i*.

n49. Mærkelige Breve fra Carl den *XIII*de herom findes i Bilag 11, uddragne af ovenfor citerede Skrift «Handlingar rørande etc.» hvoraf kun de ere anførte, som omhandle Norge.

n50. Af Carl den *XIII*des Breve sees, at Mørner har havt Mission til Prindsen af Augustenborg. Forfatteren, som gjorde Grevens Bekjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Beviser paa hans Interesse for Norge og hans Bekjendtere der, har herom umiddelbart henvendt sig til Greven, men har formedelst ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var

maaskee af en alt for delicat Natur.

n51. See Bilag 12.

n52. Baron Platens Breve til Adlersparre i denne Anledning findes i Bilag 13.

n53. Handlingar o.s.v. 7de Deel Pag. 12.

n54. Wettersteds Brev findes i Bilag 14 *a*, og i hans følgende Vreve, *b*–*e* findes Wettersteds videre Raisonnement om denne Forbindelse, og i Lagerbjælkes Brev til Adlersparre, som findes i 15de Bilag, sees hvorledes man i Sverige dømte om Norges Stemning med Hensyn til Foreningen og Danmarks Færd i Anledning deraf.

n55. Brevets Udtryk staaer ikke længere i Forfatterens Erindring.

n56. Forfatteren har ved denne Leilighed troet at burde gjøre sine Landsmænd bekjendt med hvad han veed om Grevens Skridt i Anledning af det omhandlede Brev fra Carl den *XIII*de. Brevet har været offentligen omtalt, og er endog saavidt vides blevet indført i et eller andet svensk Skrift. Det maa saaledes ønskes fremsat i sin sande Sammenhæng. Nogle af Forfatterens Venner, som han har forelagt sit Arbeide før det kom under Pressen, have befrygtet, at denne aabne paa Sandhed grundede Fremstilling skulde kaste en Skygge paa Grevens Færd, da det kunde see ud som han spillede en Oprørers Rolle, medens han endnu var dansk Undersaat. Men Greven foretog endnu Intet, som kunde krænke den gamle Forbindelse; han anstillede alene Undersøgelse om de Skridt, hvilke hans Pligt som dansk Undersaat og som norsk Borger kunde gjøre tilraadelige, og han valgte at blive den gamle Forbindelse tro, saalænge det kunde bestaae med hans Begreber om hvad der tjente til Fædrelandets Tarv. Grevens Forhold ved denne Leilighed var i Alles Munde; det var noksom bekjendt, at han ikke var tilfreds med den danske Regjerings Fremgangsmaade, og at han i denne Henseende brugte stærke, ja daddelværdige Udtryk. Historien bør ikke undlade at give et sandt Begreb om en i hiin Fædrelandets skjebnesvangre Tid saa vigtige Mand. Dersom et saa vigtigt Led borttages af Begivenhedernes Kjæde, vil det aldrig meer i Fremtiden kunne udfyldes. Det er overhovedet ikke Forfatterens Sag eensidigen at fremstille Grev Wedels Færd. Hans Minde maa tildeles den Roes og Daddel, som hans Forhold giver Anledning til; thi det er ikke hans Lovtale

Forfatteren har villet skrive, men Norges Historie saa upartisk, som hans Materialier give ham Anledning til. Forfatteren vilde troe sig berøvet Ret til at skildre denne Hædersmands Charakteer, dersom han ikke malede den i dens Skyggeside som i dens Lysside, og kan kun glæde sig ved, at han har langt flere lyse end mørke Farver at give sit Charakteerbillede.

n57. See Bilag 14 *d*.

n58. Forfatterens Sidemand, en af de meest anseete Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Skaal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemands Mening, og forsømte ikke med sædvanlig Ligegyldighed for Hyldinger af den Art at vise sin Konge sin Ærbødighed. Dette anføres kun som et Beviis paa den Stemning, der herskede i denne Forsamling, som var et Echo af de Misfornøielsens Toner, som hørtes fast overalt, i Anledning af Kaas's Sendelse og Forhold mod Prindsen.

n59. diplomatisk] *rettet fra:* diplomotisk *(trykkfeil)*

n60. Saavel Brevet som Prindsens Svar indføres heelt, fordi det første indeholder en Skildring om Landets Tilstand og de friere Anskuelser, som begyndte at røre sig i Norge, og det sidste indeholder et Beviis paa Prindsens Tænkemaade og paa den liberale Maade, hvorpaa han tillod Mænd udenfor al offentlig Stilling at nærme sig ham paa det frieste. Efter en Vens Anmodning udlaante Forfatteren Prindsens Brev til den danske Historiograph Geheimeraad Malling, som overgav det til Geheime-Arkivet i Kjøbenhavn. Derfra har Forfatteren faaet et verificeret Copie af Brevet, uden at han har kunnet faae dette ham dyrebare Document i Originalen tilbage. Brevene ere ordlydende aftrykte.

n61. Det har været Forfatteren vanskeligt her at afskrive ordret; men deels skyldes dette den historiske Troværdighed, deels forklares disse stærke Udtryk af hans Sindsstemning under Fædrelandets Stilling og Lidelser paa den Tid.

n62. dette] *rettet fra:* dettte *(trykkfeil)*

n63. Caperiet i de danske Vande og Orlogskaperiet i Nordsøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Priser. Kaas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaskee havde hindret Rigernes Skilsmisse.

n64. Darres Forbindelse med Prindsen efter den Dag var ikke langvarig. Han elskede Prindsen, men sit Fædreland over Alt. Han modtog derfor ikke det Tilbud, som Prindsen skal have gjort ham, at følge ham til Sverige, men vendte efter Fredslutningen tilbage til sit Landgods paa Toten, hvor han døde samme Aar i October i en kraftfuld Alder af 45 Aar. Prindsen hædrede hans Minde ved at forøge hans Enkes Pension af sin egen Casse til 500 Rdlr. Pensionen erkjendtes af Prindsens Broder, Hertugen af Augustenborg, som ledsagede Bekræftelsen deraf i et egenhændigt Brev til Enken efter Prindsens Død. (See Samlinger til det norske Sprog og Historie 5 B. 1 H. Pag. 166 ff). Hvad Wergeland i sit Skrift, i Noten, anfører om Darres Dødsmaade Pag. 36 er uden Tvivl ikke rigtigt. Flere af Forfatterens Venner, som levede paa den Tid, have ligesaalidet som han selv hørt Noget derom, og Rygter af den Art løbe om med en Fart. Generalchirurg Thulstrup, som blev sendt af Prinds Christian til Darres sidste Sygeleie, fandt ham stærkt lidende af Hæmorhøidal-Tilfælde, og han ansaa hans Død, som paafulgte faa Dage efter, som en Følge af denne Sygdom. Skulde maaskee Wergeland forvexle Darre med en anden Person af Darres Familie, som frivillig skal have endt sine Dage?

n65. Sveriges Konge yttrede ikke utydelig sin Frygt for at Reisen kunde blive farlig for Prindsens Liv. Men en saadan Mistanke var ligesaa fornærmelig som ugrundet; thi intet Hof var mindre skikket paa den Tid end det ærlige danske til at lægge troløse Planer mod Nogens endog sin Fiendes Liv. Svenske Forfattere selv tage ogsaa det danske Hof i Forsvar i den Henseende. (See 11te Bilag Litr. *o*.).

n66. Rygtet talte om et Kraftudtryk ved denne Leilighed af Frederik den *VI*te, som hentydede paa hans Utilbøielighed til at indlade sig med oprørske Undersaattere og Voldsmænd.

n67. Bernstorfs og Engstrøms Brevvexling findes i Bilag 17 *o* ff. Engstrøms Brevvexling med Adlersparre og med Bernstorf findes i Bilag 16 *o* ff, og Engstrøms Brev til den franske Minister Didelot i samme Anledning findes i Bilag 17 *e*.

n68. Forsaavidt Sveriges Kræfter tillode det uden at udsætte det for Ulemper fra Englands Side.

n69. Hvilket vi ere meget langt fra at forlange.

n70. Formedelst Broderens, den norske Rosenkrantzes, bekjendte ædle Uegennyttighed og stadige Hensyn til Fædrelandets Tarv i hans offentlige Stilling, lagdes visseligen ikke nogen diplomatisk Vægt paa denne Artikel formedelst Bestemmelsens Vigtighed for de Hafslundske Godser.

n71. I Begyndelsen af Aaret 1809 stod Coursen 200. Mod Slutningen af Juni var den allerede 300. I October gik den ned til 350 og ved Aarets Slutning stod den allerede i 400, paa hvilket Punkt – mellem 385 og 400 – den blev staaende i de første 5 Maaneder af 1810. See Nathansons «Danmarks National- og Stats-Huusholdning» Pag. 136–139. De mange Sedler, som udgik fra Altonaer Bank til Provideringsvæsenet og Understøttelse til Private i Norge, maa foruden Krigsudgifterne i begge Riger have havt sin Deel i denne Coursforværring.

n72. Forfatteren sendte med fast alle sine Kornskibe et Parti Jern, der udgjorde Skibets Ballast, til Danmark, og ikke et eneste af dem blev opbragt, naar de med Licence vare forsynede.

n73. Et Par af Forfatterens Fartøier havde denne Skjebne.

n74. fik] *rettet fra:* sik *(trykkfeil)*

n75. En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gjennembrudt den Linie af Adjutantere og Hofmænd, som beleirede Forgemakket, og udholdt den Qvarantaine, som bestjernede Mænds Foretræde hos Kongen med Portefeuiller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlodes sædvanligen Nordmænd, der stode paa Reisen. Forfatteren har aldrig følt sig forlegen ved sin Audience hos Frederik den *VI*te; thi endskjønt hans første Tiltale var kort, stundom endog streng, og hans Manerer mindre forbindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse, umiskjendelig Velvillie og aabent Øre for den foredragne Sag, at Forfatteren stedse tilfredstillet og som oftest bevæget forlod hans Gemak. Især maatte man beundre hans lykkelige Hukommelse og hans nøie Bekjendtskab med Rigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjærne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekjendt, og havde før modtaget Beviser paa hans kongelige Yndest. Saaledes

betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrufne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbrød han: «Hvad er det for en dum Djævel af Skipper De har havt?» Forfatteren undskyldte Skipperen saa godt han kunde, og beraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af deslige Sikkerhedsdocumenter. «Deres Skib er frit», var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, ønskede han Forfatteren en lykkelig Reise og Held til hans Provideringsforetagender. Aaret efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Vanskelighed, som paa samme Vei jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Parti Korn og dertil fragtet 2de Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med 2de Licencer. Naar disse Documenter skulde som gyldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionens Datum paa Toldboden ligge indenfor Documentets Udløbsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencer, og for at de kostbare Ladninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Toldexpeditionen antidateres. For at opnaa dette indfandt Forfatteren sig i Toldkammeret, for igjennem en af de formaaende Herrer at faae udrettet hvad han ønskede. Han stødte paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neppe hørte han Ordet «Licence» før han slog det fra sig med begge Hænder og udbrød: «slige Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Toldkammeret ei befatte sig». Forfatteren tog saaledes Mod til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Vanskelighed, hvori han var stedt. Bønnen blev tilstaaet, saasnart den var gjort. «Reis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem». Den følgende Morgen meldte Generalauditeur Bergh, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Billet, at Sagen var ordnet efter Ønske. Skibene afgik og naaede lykkeligen deres Bestemmelse. Ved en af disse Audiencer 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Tegn paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Hessen, som dengang var Statholder i Norge. «Vogt Dem, sagde han, at Svensken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De ulykkelig, og hils min Svoger». Brevet kom lykkeligen til sin Bestemmelse.

n76. 1813] *rettet fra:* 1816 *(trykkfeil, notert i trykkfeilliste bakerst i*

originalutgaven)

n77. See 11te Bilag *o*.

n78. See 10de Bilag *g*.

n79. Prindsen besad i Følge Efterretninger, som Forfatteren har fra Augustenborg, en Formue af 40,872 Specier 44 ß, som bestod i 4 pCt. bærende Statspapirer, og hans Andeel i de saa kaldte «Pensionsfondgelder» blev hans Bo efter hans Død godtgjort med 4731 Rdlr. 37 Schl. holst. Ct. Deraf nød han Renter; men paa denne Formue havde han gjort en Gjæld paa Augustenborg af 11,400 Rdlr. Schl. holst. Ct. Af Augustenburg havde han en aarlig Appanage af 2000 Rdlr. Schl. holst. Et. Under sit Ophold i Østerrige gjorde han et Testament, hvori han testamenterede sin Broder Prinds Emil, der levede i Leipzig, sit Efterladenskab, om han døde i dette Feldttog; men da han kom lykkelig tilbage, hævedes Testamentet af sig selv. Ved hans Død lagdes en Pensionsbyrde af 798 Rth. Schl. holst. Ct. og 300 Rdlr. dansk Ct. paa hans Boesmasse. Resten tilfaldt hans Broder Hertugen, Prindsesse Lovise og Prinds Emil; men de 2de første renoncerede paa deres Arv til Fordeel for Prinds Emil.

n80. Ved slige Udtællinger paadrog han sig formodentligen den før omtalte Gjæld til den Augustenborgske Bestyrelse.

n81. I 18de Bilag findes nogle biographiske Notitser om Prindsens Ophold og Embedsstilling, som ere indførte i «Handlingar rørende» etc. af 5te Deel Pag. 1, og synes at være af en paalidelig Haand.

n82. See 14de Bilag *g*.

n83. Festen beskrives i Bladet Tiden No. 38 1810. See 19de Bilag.

n84. Historia om Regimentsförändringen i Sverige År 1809 Pag. 185.

n85. Saaledes skulle Nogle af de svenske Officerer strax under Prindsens Reise have stødt sig over og fundet Smaaligt, at han, som stedse viste sig streng i Krigstjenesten, rettede paa nogle skuldrende Skildvagter, med hvis Holdning han ei var tilfreds. Han var ogsaa bekjendt i Norge for at være streng i Tjenesteforretning, og det hendte ikke sjeldent, især i Frederikshald, at Officerer fik Arrest for Forseelser i Tjenesten.

n86. See 14de Bilag *h*.

n87. Betænkning] *rettet fra:* Betænkming *(trykkfeil)*

n88. hvis] *rettet fra:* hris *(trykkfeil)*

n89. Den samme ulykkelige Fersen, der nogle Maaneder efter førte Prindsens Liig til sit Hvilested, og under saa mange Lemlæstelser myrdedes ved Prindsens Grav.

n90. Ved Høitideligheder af den Art, hvorved Forfatteren ogsaa engang har været tilstede i Stockholm, er dette Optog af Magistraten og Byens ældste Noget af det Høitideligste endskjønt i en simpel Form. De stundom gammeldags Eqvipager, velfødte, ofte umage Heste, de simple Kudske- og Tjenerdragter, de ærværdige Herrer selv i deres bedste borgerlige Pynt gjorde et høitideligere Indtryk paa ham end al den øvrige moderne Pragt og glimrende Vaabenskue.

n91. En af Sveriges meest udmærkede Mænd, som var tilstede ved denne høitidelige Act, har forsikkret Forfatteren, at han aldrig har bivaanet en offentlig Handling, som har grebet ham høitideligere end denne, og han omtalte Prindsens Anstand og Forhold ved denne Leilighed, som det meest udmærkede af den Art, hvortil han har været Vidne. I Norge havde Prindsen liden Leilighed til at udvikle dette Slags Naturgaver. Der udmærkede han sig ved stor Simpelhed og Godmodighed i sit Væsen, endskjønt det ikke skulde falde Nogen let ind at glemme sig i hans Nærværelse.

n92. Mod Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankeposter paa Bane i sit Flyveskrift «fædrelandske Ideer». Denne lille Piece, som var en Førstegrøde af hans litteraire Arbeider, har visseligen i sig selv ingen stor Værd, men den omhandlede flere nationale Anliggender med en Frimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Bogen nogen Opsigt og blev hurtigen afsat.

n93. Rothes Motto lød faaledes: «Nu er Liv opvakt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med ædel Iver. Nu staae I frem, priisværdige Mænd! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaae med Eder. Er det ikke som et herligt Morgenbrud? Er det ikke som Forberedelse til et festligt Optog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg seer fra nu af, at hvordan end Tidernes

Beskaffenhed vorder, saa faaes snarere eller senere et Universitet. Ved denne Tanke frydes jeg.» Bladet Tiden No. 34 den 9de December 1809.

n94. Planen var forfattet i Udtryk, som ikke vare frie for den Svulst, der saa let indtrænger sig under en exalteret Stemning, uden hvilken Foretagender af stor Interesse ei let komme i Stand. Saaledes heder det: «naar Uveirsskyer mørkne Himlen, naar Stormen raser, Tordnen ruller o.s.v.»

n95. Saaledes foreslog det Arendalske Districtsselskab, for hvilket Forfatteren var Formand, Directionen i Christiania, at oprette et Assuranceselskab, der skulde assurere Landets Skibe saavel for Opbringelse som for Søskade. Dersom dette var kommet i Stand, vilde store Capitaler være indstrømmede i Selskabets Casse, da fast alle Skibsredere lode fine Skibe assurere for al Fare i England, og betalte derfor store Præmier til fremmede Forsikkringsselskabers store Vinding. Et privat Assuranceselskab for Søskade oprettedes i Christiania, men Actieierne tabte ikke alene al Fordeel men endog deres indskudte Capital formedelst slet Bestyrelse, der endte med at Bestyreren gik Fallit. Dette uheldige Udfald havde en skadelig Indflydelse paa Speculationer af den Art, som først i den seneste Tid igjen ere vaagnede og heldigen udførte.

n96. I Breve til Adlersparre yttrer Carl den *XIII*de paa flere Steder sit Misnøie med Rigsdagens Færd.

n97. Vi have imidlertid ovenfor seet, at han fra sin tidlige Ungdom af bar Spiren hos sig til Sygelighedssymptomer. Under Krigen i Norge, i hvilken han ingenlunde sparede sin Person, men deelte Soldatens Besværligheder, og under Jagten, paa hvis Glæder han satte stor Priis, udsatte han sig for Strabadser, der nok kunde svække en stærk Constitution.

n98. Da hans Appanage bestemtes til en Sum, som var langt under den Maalestok, som siden blev valgt, betænkte han sig paa at modtage den, i det han yttrede, at Sverige i sin nærværende Forfatning tiltrængte enhver Besparelse i Udgift.

n99. Kort efter at han var bleven hyldet som Kronprinds, gave Magistraten og Borgerne ham paa Børsen et stort Festmaaltid, og ved denne Høitidelighed vandt han saa meget de Tilstedeværendes Tilfredshed ved sit simple og humane Væsen,

som passende Taknemligheds Yttringer, at han med stor Jubel ledsagedes hjem til sin Bolig.

n100. Der var saaledes paa den Tid ogsaa her i Norge Rygter i Omløb om Scener af den Art mellem den ulykkelige Fersen og Prindsen, skjønt ingenlunde af den Natur, som hentydede paa forbryderske Hensigter fra Fersens Side.

n101. Nogle paastaae dog, at han havde taget en stærk Frokost.

n102. Wetterstedt beklagede meget den Virkning, som dette Skjøn gjorde paa Folket, endskjønt det indeholdt mere nogle dunkle Udtryk end bestemte Hentydninger til nogen skrækkelig Misgjerning.

n103. Hans Bedømmelse endte saaledes: «Til Slutningen skylder jeg Sandheden at tilføie, at ingen af de bekjendtgjorte Symptomer, hverken før eller efter H. K. H. Kronprindsens sørgelige Død, give Ret til at troe, at H. K. H.s Liv er forkortet ved Gift, men ved en saadan Fyrstes pludselige Død falder den almindelige Mening let paa en slig Formodning, og det er derfor meget at beklage, at denne skal finde en Støtte ved Mangel paa Nøiagtighed ved Obductionsforretningen».

n104. Denne Mening om hiin ulykkelige Katastrophe er bleven Forfatteren umiddelbart meddeelt af en af Sveriges meest bekjendte Mænd, og han har ei betænkt sig paa at gjøre den til sin.

n105. «Den ulykkelige Fersen» siger hiin føromtalte Hjemmelsmand» var ligesaa lidt deelagtig i noget Attentat mod Prindsens Liv som jeg, og aldrig er et uskyldigere Offer faldet for Avind, Partiaand, Had, med mere Sligt, end han».

n106. I Norge var paa den Tid en Anekdote i Omløb, at Prindsen en Gang havde bukket sig for at tage et Tørklæde op, som var faldet fra en Dame, og at nogle Ord vare vexlede mellem Fersen og Prindsen om det Upassende heri fra Prindsens Side, og det Usømmelige fra Fersens.

n107. Rygtet har stilet disse Anklager mod andre Personer, men Historien maa ansee det under sin Værdighed at gjendrive grundløse Beskyldninger.

n108. Vi have ovenfor derpaa anført Exempel.

n109. Prinds Frederik af Hessen, som tilfældigviis var i Forfatterens Huus nogle Dage efterat Sørgebudskabet om Prindsens Død var kommet til Norge, erklærede

sin Glæde over, at Holsts Tilbagekomst til Fædrelandet var ham lettet derved, at hans Nummer i Armeen her stod ham aabent.

n110. I Sverige er bleven anført som et Beviis paa Agtelse for Prindsens Minde, at der blev tilstaaet Holst en betydelig Pension efter Prindsens Død. Forfatteren kjender ikke disse Forhold, men Holsts Levemaade bar ingen Symptomer af en glimrende Stilling.

Prindsens Privatsecretair i Sverige, Kullberg, nu Biskop i Calmar, har ogsaa erklæret sig overbeviist om, at Prindsen ei døde af Gift.

n111. Disse Meddelelser om Juul har Forfatteren fra Augustenborg selv.

n112. See Handlingar rørande Sveriges Historia 9de Deel Pag. 1 ff.

n113. Der var endog Tale om, at Frederik den *VI*te havde i Sinde at forhindre Hertugens Afreise, og til den Ende havde sendt et lille Krigsfartøi til Augustenborg, og at den commanderende Officeer paa samme erklærede Hertugen, da han vilde gjøre en Reise til sit 3 Mile fra Augustenborg liggende Sommerslot Gravenstein, at han havde Ordre til at hindre Hertugens Afreise. Denne Adfærd skal have krænket Hertugen meget. I 20de Bilag a findes nogle Yttringer om Hertugen af Augustenborgs Valg, uddragne af ovenciterede Værk, som synes at være af Adlersparre.

n114. I Sverige vilde man vide, at Grev Wedel, gjennem sin Ven, Grev Platen, havde fraraadet at vælge Hertugen – i Norge vidste man Intet derom.

n115. Det er, og det vist nok med Grund, bleven paastaaet, at Kongen af Danmarks Bestræbelser understøttedes af et Par betydningsfulde Svenske. hvilke som Deeltagere i Gustav den *III*dies Mord vare flygtede til Danmark og nu opholdt sig i Kjøbenhavn. Men de Betingelser, som Hines betydningsfulde Venner gjorde Kongen af Danmark, forkastedes efterhaanden, hvorved deres Interesse for Valget lunknedes, og ingen Tale videre blev derom.

n116. See 20de Bilag *b*. Skjønt dette Document ikke er officielt og der saaledes ikke haves Sikkerhed for Rigtigheden af det hele Indhold, saa har Forfatteren troet at burde optage det, da det – uimodsagt – er antaget som skrevet i hiin Tid og af Sveriges daværende Udenrigsminister, og derfor maa have Interesse.

n117. Ved denne Roes vilde man formodentligen fornye Erindringen om den

afdøde Kronprinds's Simpelhed, der saa meget tækkedes Folket.

n118. I en Samtale med Grev Ærede havde Prinds Pontecorvo omtalt denne Vanskelighed og imødegaaet den, ligesom han med Hensyn til Religionsforskjellen anførte Henrik den *IV*des Exempel. Om Rigsdagsforhandlingerne see «Historia om Regimentsförändringen i Sverige 1809. Stockholm 1823. Pag. 270 ff.

n119. Bernadotte havde som General saa meget mindre havt Anledning til at samle saa megen Formue, som det var noksom bekjendt, at han i de Lande, hvor han havde camperet med sine Hære, ikke havde fulgt mange af de franske Generalers Udsuelsessystem, men rostes overalt for Humanitet og Eftergivenhed. Lægges alle Omstændigheder sammen, er det klart, at de Løfter, som *Fourmier* tilføiede sin Mission, ikke ere tagne af Prindsens egen Mund, eller i høi Grad af ham ere blevne misforstaaede. De benægtes, som anført, i den officielle Tidende, Engstrøm ansaae det for nødvendigt nøiere at undersøge Udsagnets Paalidelighed, og de staae ingenlunde i Sammenhæng med det Begreb, man maa gjøre sig om Prindsens Formuesforfatning paa den Tid. Det er i alle Tilfælde vist at Prindsens Valg beroede paa solidere, begge Parter mere værdige Grunde, end hine historisk ubegrundede Løfter.

n120. Forholder dette, som gjentages i flere historiske Beretninger fra den Tid, sig saaledes, er det Beviis nok for at Bernadotte ei som riig Mand traadte ind i sin nye Stilling. Hans Gemalindes Formue kunde være stor for Privatmand, men var mindre end fyrstelig, og dens Kapital var desuden efter de franske Love ikke disponibel for hendes Gemal.

n121. Protokollen over Troesbekjendelsen findes indført i Allgemeine Zeitung 1810.

n122. Den svenske Minister, Engstrøm, som var Chef for det udenrigske Departement, klagede ofte over det Besvær, som Alquier forvoldte ham.

n123. See *Recueil de lettres &cet. de Charles Jean*, Stockholm 1828. Pag. 24.

n124. I et senere Brev udtrykker han Meningen af denne Sætning, nemlig Haabet om Frankriges Pengeunderstøttelse.

n125. Det maatte da være i den seneste Tid, da mindre Jordegods under den

stigende Udvandringslyst saa hyppigen falbydes.

n126. F. Ex. Guldskoven ved Drammen. Kjøberen betalte de første Terminer, hvorefter Eiendommen faldt tilbage til Sælgeren.

n127. Paa smaae Skjermydsler fattedes dog ikke, især i Danmarks Vande.

n128. Formedelst Pengenes Slethed, den tvungne Indsættelse i Statscassen, og den senere Reduction, formindskedes Summen betydelig; men Vedkommende høstede dog stor Fordeel af denne Coup.

n129. Af disse erhvervede et i Christiania sig en ikke ubetydelig Formue.

n130. Det paastodes endog, at Danmarks Konge selv, som Generalissimus, tog sin Deel af Priispengene.

n131. Ved en Cancelliplacat af 8de November 1810 blev bestemt at: «naar en Prise, som er condemneret til Fordeel for nogen med kongl. Kaperbrev forsynet Kaper, ved Auction udbringes til meer end 10,000 Rdlr., da skal det af hvad Prisens Realisationssum overstiger 10,000 Rdlr. gjøres frugtbringende i Kongens Kasse». Efter 4de § skulde derfor udstedes Obligationer, lydende paa Opsigelser efter 6 Aar med 4 pCt. Rente. Disse Obligationer bleve en stor Gjenstand for Salg.

n132. I dansk Litteraturtidende for 1811 Pag. 593 ff.

n133. som] *rettet fra:* sam *(trykkfeil)*

n134. I Mnemosyne Pag. 129 findes en Fortegnelse over de i Aarene 1792–1809 indskrevne norske Studentere ved Kjøbenhavns Universitet. Deraf sees at de norske Studerendes Tal ingensinde udgjorde over ¼ Deel af Studenternes Antal i det Hele – et i Sandhed lidet Forhold med Hensyn til Folkemængden, da Slesvig og Holsteen maatte undtages. I Krigens Tid var Antallet saa meget aftaget, at i 1808 Ingen, i 1809 kun 7 vare indskrevne i Kjøbenhavns Universitet, om ellers Opgaven er paalidelig eller Forfatteren deraf maaskee manglede de fornødne Data. Men i alle Tilfælde var Forholdet ringe.

n135. Biskoppen i Nordlandene, B. Krogh, havde ogsaa indgivet en Afhandling, som blev kronet med *accessit*.

n136. Ved denne Bestemmelse toges maaskee Hensyn til de store Bidrag af næringsdrivende Borgere; thi paa den Tid raadede Humanisterne mere end

Realisterne.

n137. Bidragene engang for alle udgjorde nemlig henved 800,000 Rd., og de aarlige Bidrag 13,352, som ansloges til 150,000 Rd. Kornbidragene indskrænkede sig i Hovedsagen til Ankers, Wedels og Løvenskjolds paa deres Godser hvilende Kornbidrag, som aarligen ere blevne betalte, indtil Storthinget 1842 besluttede deres Ophævelse. Disse Bidrag vare de forholdsmæssig betydeligste, og de Ydende kunne paa en Maade betragtes som Universitetets Constituentere. Det af Folloug's District ved Sorenskriver – siden Generalprocureur – Falsen bevirkede Bidrag ophørte derimod tidligere. Det maatte vistnok være betænkeligt at indkræve med Strænghed Bidrag, hvortil dette District havde forpligtet sig efter enkelt Embedsmands Opfordring, uden at Exemplet fandt nogen Efterligning i det øvrige Land, og især naar Districtet modsatte sig Udredelsen.

n138. Dersom derved meentes de slette Penge, som validerede i Norge mod Slutningen af Aaret 1811, kunde der vel da findes Millioner i Norge. I gode Penge havde de til alle Tider været et Særsyn, ligesom stor Formue i det Hele ikke findes paa mange Hænder i Norge.

n139. See Forhandlinger ved Festen i Kjøbenhavn 11te Decbr. 1811, Kbhvn. 1812.

n140. Denne Coursforbedring vilde vel have fundet Sted i en høiere Grad, naar ikke en stor Deel af disse transatlantiske Varer havde tilhørt fremmede Handelshuse, til hvilke Remisser i gyldig Valuta maatte sendes.

n141. Indførsel af engelske Export-Artikler var nemlig forbudt i Napoleons Stiil.

n142. Forfatteren opholdt sig i Kjøbenhavn og Danmark i Vinteren 1811, og han sporede vistnok overalt en fortrykt Stilling, især iblandt Embedsstanden, men i Hovedstaden aldrig Undværelse af de almindelige Luxusartikler. Hos sine Venner i Provindserne, hvoriblandt flere Herremænd, drak han ikke sjeldent Rugbrødvand istedetfor Thee, og fra bedre Huses Bord var ofte viin forviist.

n143. Man finder herom høist interessante Oplysninger hos den flittige Samler, Nathanson, der i sine Skrifter har gjemt saa mange vigtige Bidrag til at oplyse Pengevæsenets og Finantsernes Stilling paa den Tid.

n144. See Nathansons ovenfor citerede Værk Pag. 117.

n145. Mandskabet blev vel modtaget, og den store Keiser gav under et Hærskue i Vließingen sin Tilfredshed saavel med Søofficerer som med Søfolket tilkjende; men de vendte tilbage uden at være blevne brugte.

n146. En Tale af den Art var en af vore agtede Storthingsmænds Svanesang, hvormed han ligesom steeg i Graven.

n147. Norges] *rettet fra:* Rorges *(trykkfeil)*

n148. Efterretningen om denne Expeditions Udfald findes i nyeste Skilderi af Kjøbenhavn, 16de Bind Pag. 433 ff.; i Withs danske og norske Søheltebedrifter fra 1797–1813 Pag. 144, og i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, 5te Binds 2det Hefte Pag. 325 ff. Denne sidste fortjener vel især Troværdighed, fordi den er forfattet af et Øienvidne, der ingen Interesse har af at dølge Sandheden. Forfatteren har saaledes i Hovedsagen fulgt denne.

n149. Forfatteren var just paa den Tid i Kjøbenhavn og var øienvidne til denne Mumlen. Det havde allerede opvakt Forundring, at Commandeurkorset var denne unge Mand tildeelt, og denne Ære bragtes i Forbindelse med nærværende Uheld.

n150. See ovenfor citerede Værk: Recueil de lettres &c. Pag. 55. Brevet, hvoraf Texten findes en Extract, fortjener heel igjennem at løses.

n151. Som Understøttelsespunkt for Kronprindsens Raad at forene sig med Rusland er det bleven anført, at han forudsaae den franske Armees Nederlag i Rusland og dette Togs uheldige Udfald. Men da Alliancen mellem Rusland og Sverige fandt Sted, maatte Napoleons Angrebsplan være lidet bekjendt, og det kunde ikke heller forudsees, at hans store Feltherre-Talent i denne Krig skulde ligesom svigte ham paa alle Punkter, og hans Krigerheld forlade ham.

n152. Forfatteren var mod Aarets Slutning i Kjøbenhavn, og var Vidne til den Glæde, som yttredes af Flere, ved hver Efterretning, som Aviserne bragte om Napoleons Nederlag i Rusland.

n153. Blinde Skjær.

n154. With lader i sin ovennævnte Bog Steward af de Nordmnd, som fore paa

England, beskyttede af Licencer, blive underrettet om Fregattens Stilling, og lader norske Fiskere forplante Efterretningen. At der kunde gives saa nederdrægtige Landsmænd i Norge som andensteds, ville vi ikke nægte, men det er høist ubilligt deraf at drage nogen for Nordmændene fornærmelig Slutning med Hensyn til den almindelige Stemning i Landet. Denne viiste sig noksom i den almindelige Bedrøvelse, som Najadens Undergang over hele Norge opvakte. I Anledning af dette Rygte udlovede Admiral Lütken en Douceur til den, som beviisligen opgav Navnet paa det Skib, der sagdes udenfor Christiansand at have givet Fienden Underretning om, at Najaden var i Søen, og den Fisker, der røbede ham Fregattens Ankerplads. Men Oplysningen kom ikke.

n155. Det er almindeligen antaget, at *Steward* blev lodset ind til Lyngøer af en Nordmand, og With faaer derved Leilighed til at udgyde sin Harme over det Slags Forræderi. «Daglig gik og kom – siger With – norske Kjøbmandsskibe med engelske Licencer. Disse bragte Fienden Efterretning om hvert Skridt, den i Norge commanderende Admiral O. Lütken foretog sig, og hvad Fienden ei kunde faae at vide af disse, det vare de norske Fiskere paa Kysten saa godhjertige troligen at rapportere, saa at Intet var skjult for ham.» Derimod paastodes det i Norge, at det var en Svensker, der længe havde opholdt sig i Lyngøer, som lodsede *Steward* ind. Ingen af Delene er rigtigt, da Steward selv for norske Officerer, som senere havde Leilighed til at omgaaes med ham, forklarede med Bestemthed, at han vel havde norske Matroser ombord, saavelsom andre Nationers, men ingen Lods, og at han fulgte Fregattens Kjølvand. Der er ingen Tvivl om at der var flere norske Matroser i engelsk Tjeneste, især før Krigen. Den engelske Marine hvervede Mandskab ved Presning, ligesom det heller intet Under var, at norske Matroser, som under deres Fangenskab vare udsatte for stor Mishandling, stundom gik til Orlogs for at forbedre deres Kaar. Ikke alle Landsmænd ere i Stand til at sætte deres Handlinger i Forbindelse med Fædrelandets Tarv. Den langt større Deel valgte visseligen ikke denne Lindring i Nøden. De Fleste udholdt taalmodigen Fængslets Qvaler.

n156. En af Najadens Mandskab, som siden kom i Forfatterens Tjeneste, fortalte ham, at Holm, da hele Mandskabet, som kunde svømme, søgte at redde sig, havde spurgt: «Er der Ingen, som vil redde Jer Chef» og var derpaa af en

Svømmer bragt i Land.

n157. Denne reddede sig kun derved, at den kastede sine Ankere og Kanoner overbord, hvoraf Ankerne og nogle af Kanonerne siden opfiskedes. Briggen selv slap derefter til Søes.

n158. Beretningen om dette Slag fra Contra-Admiral *Lütken* og Capitaine *Holm* findes i nyeste Skilderi for Kjøbenhavn 9de Aargang No. 59 Pag. 938 ff. og 950 ff. See Bilag 12.

n159. See Ørsteds Eunomia.

n160. Grunden til denne Forskjel passede ikke altid til de indvortes Forhold i Norge paa den Tid. Det forudsattes rimeligviis, at en Bogfordring grundede sig paa en for Creditor fordeelagtig, mestendeels nyligen foregaaet, Omsætning med Debitor, og at hiin saaledes havde havt en Kjøbmandsfordeel, som opveiede Rentefordelen. Men det oversaaes, at Coursforvirringen under den største Deel af Krigen ikke havde virket forholdsmæssig paa Varepriserne, og at Creditor, som havde krympet sig ved at indkræve strengt sin Fordring under mislige Conjuncturer, havde allerede lidt et stort Tab ved Creditposten, der smertelige forøgedes ved Omsætningen i Rigsbankspenge.

n161. I Begyndelsen af Aaret 1813 udgjorde de circulerende Sedler omtrent 142 Millioner, til hvis Indløsning behøvedes 23½ Mill. Rigsbankdaler. Banken havde desuden at indløse de i Hertugdømmerne circulerende Sedler med 3½ Million Rigsbankdaler. 4 Millioner Rigsbankdaler bestemtes til Laanefond, og 15 Millioner bleve som Reservefond stillede til Finantsernes Raadighed. Banken udgav saaledes 46 Millioner Rigsbanksedler. See Nathansons Skrift Pag. 148. Finantsernes Deel forsvandt snart i Krigens Afgrund.

n162. Dette har Chefer for store Handelshuse, som stode i Forbindelse med Norge, ogsaa forsikkret Forfatteren.

n163. Canning sparede ikke Frederik den 6tes Person i sine diplomatiske Forhandlinger med Nabomagterne.

n164. Dette maatte da være ved ikke at anvende sin Indflydelse paa Frankriges davrende Allierede Ruslands Keiser, og denne vilde vist nok have været forgjæves, da Finland var Rusland for vigtig.

n165. Ovenfor er viist, at Historien har tillagt Carl Johan denne Forudseenhed.

n166. See Wettersteds Brev til Adlersparre i Bilag No. 22.

n167. Den sidste Garanti havde vistnok, under Tingenes nærværende Stilling liden Betydning, da alle danske Besiddelser udenfor Europa vare i Englændernes Hænder, og de Franske efterhaanden tabte sine i Søkrigen med denne Fiende.

n168. Mineralogi og Geognost var hans Yndlingsstudium, som han fortsatte indtil et høiere Kald faldt i hans Lod.

n169. Som Kronprinds erkjendtes han ikke af det danske Hof, og førte derfor endnu ikke Titel af Kongelig Høihed men blot Hans Høihed.

n170. Baaden blev lodset af en svensk Lods, som fik en anseelig Gave med den Antydning, at det var Prindsen han havde lodset.

n171. Strax efter Prindsens Ankomst til Norge skrev han ogsaa et Brev til General Krogh i Trondhjem, der i lige Grad hædrer Prindsen og hiin værdige Mand.

n172. Paa Forfatterens Magasiner var Tørfisk i den Tid en stadig Artikel, som ikke alene som særstilt Spise nødes i Mængde i Omegnen, men ogsaa blandet med Meel. Den paa Forfædres og Islændernes Viis vel bankede Tørfisk ligger Melet nærmest som Fødemiddel.

n173. Forfatteren finder i sin Brevvexling med Grev Otto Moltke paa den Tid, at han har afmalet denne Landets Forfatning med de mørke Farver, hvorpaa han i foregaaende Breve har givet sine Landsmænd Prøver; men han maatte betænke sig paa at forelægge Læserne flere Exemplarer af disse mørke Billeder.

n174. Forfatteren havde i den Anledning en Samtale med Grev Wedel i sit eget Huus, faa Dage efter at Prindsen havde besøgt dette, hvori Greven fortrolig yttrede: «Det vil nu snart vise sig, om Carl Johan eller Christian Frederik skal blive Herre i Norden.» I denne Samtale yttrede Greven tillige, at han aabent havde aflagt sin politiske Tro for Prindsen ved et Møde i Tønsberg.

n175. See Bilag 23.

n176. Hvor Rostopschin anviiste ham et Værelse i Kreml, som havde Udsigt til den afbrndte By.

n177. Forfatteren maa her gjentage en Bemørkning, som han før har gjort, at

Læserne maaskee ville finde det ubeskedent, at han saa ofte indfører sine egne Breve og Betragtninger fra hiin Tid; men han har ingen sikkrere Kilde til den Tids Historie i sit Værge, og han tiltager sig ikke nogen Dom over deres Værd. Hans Stilling i den Tid, som mange Menneskers Forsørger under vanskelige Tidsomstændigheder, maatte ivrigt give hans Billeder og Betragtninger en mørk Farve.

n178. Brevet ender med den Bemørkning at Forfatterens egen Stilling ei har foranlediget disse Betragtninger, da han i den Henseende var beroliget.

n179. Til dette Møde indfandt sig ogsaa Forfatteren efter Prindsens Indbydelse af 17de November 1813. See Bilag, 24, som indeholder det kongelege Rescript i den Anledning.

n180. Forfatteren har af Grev Wedels egen Mund efter hans Tilbagekomst fra Danmark hørt Resultatet af denne Reise, saavelsom hans Begreber om dens Beskaffenhed fremsatte, som anført.

n181. Disse vare i alphabetisk Orden følgende: Jacob Aall, Niels Aall, Conferenceraad Anker, Kammerherre Anker, P. v. Cappelen, Grosserer Johansen, Consul A. Konow, Kjøbmand Lorch, Stadscapitain Meyer, Agent Nielsen, Consul Reinhardt, Kammerherre Rosenkrantz, Grosserer Tank, Stiftamtmand Thygeson og Grev Trampe.

n182. Østerrige, der var fremtraadt som Mægler mellem de nordiske Magter efter Danmarks Forlangende, optog nemlig et Forslag, som nylig af Sverige var gjort; men derved blev nu Carl Johan, under Krigens lykkelige Vending, ikke staaende, men forlangte en fuldstændig Forening imellem de 2de nordiske Niger.

n183. Forfatteren har i en Detail, der maaskee ei bifaldes af alle hans Læsere, beskrevet disse Scener, deels fordi han selv levende bevarer dem som interessante, skjønt mørke Minder om hiint Tidspunkts Begivenheder, og Folkestemningens Charakteer, deels fordi han i sin historisks Skidse nu staaer i den vigtige Katastrophes Forgrund, som afgjorde Landets Skjebne, og fuldstændiggjør gjerne det Billede, han derom har at fremsætte, saavidt det staaer i hans Magt.

n184. See Wergelands Skrift: Norges Constitutions-Historie Pag. 66. Men

bestemt vover Forfatteren ei at modsige det af Wergeland Anførte, da Tilfældet maaskee gjorde, at hans Venner og han ei kom i Besiddelse af en saadan Seddel. Kun veed han med Vished, at han ei hørte tale derom.

n185. Derved hentydedes til den Efterretning, som da var kommen, at 60 Skibe med Korn vare under Capitain Kriegers Convoi lykkeligen ankomne til norske Kyster.

n186. Det ansaaes ikke passende at undersøge, hvorfra denne Stemme kom, og Forfatteren kan ingen Oplysning meddele herom.

n187. sammensattes] *rettet fra:* sammensatttes *(trykkfeil)*

n188. En Lieutenant Nelle havde gjort sig skyldig i en saadan Forseelse, men den fandtes saa ubetydelig, at han slap med simpel Cachot.

n189. Forfatteren har i Fremstillingen om denne sidse Krigsscene et paa fransk skrevet Cabinetstykke (forfattet i August Maaned 1814), som er blevet ham sendt af en Ven i Danmark, der er bekjendt som fagkyndig Historieforsker.

n190. Se Bilag 25.

n191. See Tiden 20de Febr. 1814 No. 68, Pag. 569 ff.

n192. Det hedte i Norge, at Ove Malling havde forfattet denne Adresse.

n193. Forfatteren lod i sin første Glæde over Fredsbudskabet Extrabladet opslaae paa et Sted, hvor dets Indhold kunde blive Omkredsen bekjendt, men han nødsagedes snart til at nedrive det falske Document. Dagen efter denne Posts Ankomst blev Fredens sande Beskaffenhed ham meddeelt gjennem en af hans Venner fra Arendal, og hans Glæde over Fredsbudskabet gik over til den bittreste Bekymring. I et Brev til Kammerherre Anker, som han skrev under 31te Januari, beskrev han sine Følelser i denne Anledning, og han tør troe, at de paa den Tid deeltes af den større Deel af Nationen. Grev Wedel var, som ovenfor fortalt, dengang i Danmark og Forfatteren gjorde saaledes en Meddelelse, som egentligen var Wedel bestemt. Brevet findes i Bilag 26.

n194. Hvoraf Forfatteren ogsaa fra samme Haand fik et.

n195. Ved hans Taffel, som besøgtes af Gjæster af alle Stænder, herskede en Munterhed og Frihed i Underholdnings-Tone, som man kan finde den i de meest

tvangfrie Privat-Selskaber.

n196. Han var et kostbart Medlem af de Commissioner, hvis Formand han var, og trak Sagerne ud til en utilbørlig Længde. Forfatteren stod, som Medlem af Bergværks- og Sølvværks-Commissionerne, i flere Berørelsespunkter med ham, og de havde i den Anledning flere Stridspunkter, som dog afgjordes uden personlig Uvillie.

n197. Krigshistoriens Løb vil efterhaanden lære os at kjende disse Mænd.

n198. Dette Møde gik forud for det, som siden fandt Sted paa Eidsvold, og nedenfor omhandles. Det ene foregik sidst i Januar, det andet 16de Februar.

n199. Forfatteren har i Henseende til denne Fremstilling henvendt sig til en af sine fortrolige, i Trondhjem og i Norge høiagtede, Venner, Bankdirecteur Schnitler, som personligen var tilstede ved de Festligheder, som gaves Prindsen, og af hans Meddelelse er Ovenstaaende en Extract. Dertil har han føiet i et Bilag (No. 27) nogle Notitser af Trondhjems Adressecontoir, ledsagede af nogle Anmærkninger af Overinspecteur Smith, en af Medlemmerne af Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Styrke for den Mening, som i Texten er yttret. At Souverainitetsideen i den gamle Forfatnings Stiil spøgede i nogen Trænders Hoved – er vistnok en ugrundet Paastand, der noksom gjendreves ved den omhandlede Adresse, der henpegede paa Tidsaandens Krav i den Henseende. Naar derimod Embedsmændene vægrede sig ved at underskrive Adressen, da maa dette vel mere tilskrives en naturlig Sky for at stæde Prindsen ved en i frimodige Yttringer fremsat Mening om en passende Magtfordeling, end deres Bifald til en Anmasselse af Enevoldsmagten. De maatte vel ogsaa finde det mindre passende at tage Initiativet til et Forslag, som snart kunde ventes afhandlet i den store Folkeforsamling, som havde Hjemmel til at afgjøre Landets Skjebne.

n200. Dette Udtryk optog han rimeligviis gjerne, fordi han meente, at det maatte have en god Klang i den norske Bondes Øren, og fordi det betegnede hans Arveret i Følge gamle Institutioner, endskjønt Tronen neppe kunde ansees som Odels- og Eiendomsgods, som andre Jordeiendomme.

n201. Ved dette Møde, som varede i 2 Dage, var ogsaa Adler, dengang Lærer ved

Skolen i Frederikshald, tilstede.

n202. Ikke alle havde havt privat Audience med Prindsen, som nedenfor vil sees.

n203. Berghs Ord indeholdt en Opmuntring til Sverdrup om at gjøre sit Bedste for at faae Prindsen overtalt.

n204. Man har heraf udledet den Mening, at Ankers politiske Tro var anderledes end den siden blev. Senere hen komme vi tilbage hertil. Vist er det, at Almuens Afsky mod Forbindelsen med Sverige var stor.

n205. Paa sin Reise til Christiania fra sit Hjem fra den 12te til 16de Febr. hørte Forfatteren paa den hele Linie tale om Politik i alle Kroge, men intetsteds om nogen Frygt for slig Anmasselse, langt mindre sporede han nogen Gjæring i den Anledning.

n206. Hverken Haffner eller C. Ankers Stemme kunde i denne Henseende siges at have nogen Vægt i Nationen, og om Thygeson paa den Tid stod i stor og fortjent Anseelse i Norge, saa var han dansk Mand, og hans Interesse som stor Eiendomsmand i Danmark var fremmed for Norges Sag i dets nye Stilling.

n207. I Følge Statssecretair Platous Optegnelse faa Dage efterat Mødet holdtes, men Optegnelsen synes at indeholde alle indbudne Medlemmer, medens Enkelte frivilligen eller ufrivilligen udebleve.

n208. Lütken indfandt sig ikke, efter Foregivende fordi han havde væltet paa Veien, men rimeligviis fordi han som Kongen af Danmarks tro Undersaat ei vilde indfinde sig ved et Møde af den Art.

n209. Flere Tilstedeværende erindre ikke hans Nærværelse.

n210. Forfatteren talte med Thygeson samme Dags Formiddag i Christiania.

n211. Forfatteren har seet 2 saadanne originale Skrivelser.

n212. Wergelands Constitutions-Historie 2den Deel i Bilagene Pag. 21.

n213. Sverdrups nysanførte historiske Fremstilling modsiger ikke flere endnu levende Tilstedevændes bestemte Yttringer i den Anledning.

n214. Det er ovenfor viist, hvor alvorlig Prindsen syntes at have fæstet sin Tanke ved at bestige Norges Trone som Enevoldskonge, og den Virkning, som

Sverdrups Samtale havde gjort paa ham, hvoraf der maatte vise sig Spor i Mødets Underhandlinger. Sverdrup selv lader det dog være uafgjort, hvorvidt Prindsens Paastand var alvorlig meent, eller kun alvorligen fremsat for at fremkalde Sverdrups Modgrunde.

n215. Efter dette maatte altsaa Stemningen i Hæren være deelt, og ikke alle Krigsmænd erklærede Modstandere af Enevoldsmagten.

n216. Venturini har i sin Chronik for Aaret 1814 en Fremstilling af dette Møde, som han synes at have øst af en god Kilde, og som Collett anseer i Hovedsagen rigtig. Navnene ere paa sædvanligt tydsk Viis meget forvanskede. Den findes i Bilag 28.

n217. Sverdrup har stedse saavel i private Samtaler som offentligen yttret sig med Beskedenhed om sine Fortjenester af Fædrelandet i den Anledning. I September 1841 indfandt sig hos ham en Deputation af Studerende for at bevidne ham deres Høiagtelse i Anledning af hans Fratrædelse fra sin Lærerpost. Deputationens Formand, Monrad, henpegede ogsaa deri paa hans Fortjenester «ved at fremdrage og opelske det Frihedstræ, i hvis Skygge vi nu samtligen saa glade finde Ly …» Sverdrup fremstillede i den Anledning med Beskedenhed sin politiske Virksomhed, som et Tidens Foster «da han var optraadt som den almindelige Stemmes Organ i det Øieblik, da ingen Nordmand betænkte sig i Valget mellem Afhængighed og Selvstændighed, Trældom og Frihed.»

n218. Denne Titel antog Prindsen herefter indtil Kongevalget, og ansaae sig saaledes dertil bemyndiget i Følge det Raad, som han med Kabinetsforsamlingen paa Eidsvold havde pleiet. Denne Raadslutning og Yttringer, som paa hans Reise vare blevne ham bekjendte, betragtede han som Folkets eenstemmige Villie.

n219. Frederik] *rettet fra:* Frederirk *(trykkfeil)*

n220. Herved sigtede Regenten rimeligviis til de Mænd her i Landet, som han ansaae for at være Modstandere af Selvstændighedsværket.

n221. N. Aall kunde formedelst Sygdom ikke strax gjøre Følge, og kom først nogle Dage senere.

n222. Proclamationen paa Svensk tilligemed en Oversættelse paa Norsk, som ledsagede den, findes indført i Tiden No. 72 1814. See Bilag 28 a og b.

n223. Vi have af Kong Carl den 13des ovenfor i Bilagene anførte Breve seet, at han foretrak aaben Feide for dette Udhungringssystem.

n224. Etatsraad Treschow, som var en af de Tilstedeværende under denne Audience, fortalte det Passerede, saaledes som anført, i et Selskab, hvori Forfatteren var, og hvorhen Treschow kom lige efter Audiencen. Treschow, dengang Prindsens Sag hengiven, fandt dennes Færd passende. Grev Wedel, som paa sin Tilbagerejse til Norge igjennem Sverige, talte med Grev Rosen forsikkrede, at Rosen mere loe end harmedes over den Modtagelse, den svenske Deputation havde saaet i Norge.

n225. I denne Samtale fortalte Greven Forfatteren, at Kongen af Danmarks sidste Ord til ham ved Afskedsaudiencen var, at «dersom Nordmændene endnu havde nogen Godhed tilbage for Danmark og det danske Kongehuus, maatte de ikke modsætte sig Foreningen.»

n226. Rosenkrantz nød i sine sidste Dage, da Næringssorger begyndte at trykke den agtværdige Olding, en Pension.

n227. Han var paa samme Tid Statsraad, Medbestyrer af Finantserne, Commandant paa Agershuus Fæstning, Armee-Indendant og første Medlem af Overproviderings-Commissionen.

n228. Dersom Grev Wedels Stav aabnede, efter kyndige Bergmænds Raad, Sølvværkets tilstoppede Kilde, saa var det Colletts Udholdenhed og Mod til at overstride en indkneben Linie i Budgettet, som hindrede Værkets Undergang. En anden Virksomhed – Dampskibsfarten – har han ved en rask Embedsfærd fremkaldt, og derved paa flere Maader frembragt Liv i Landets indre Virksomhedsforhold, og det uden Tvivl længe før, end det ellers vilde være skeet.

n229. Denne Dom, som under det kjærligste Broderforhold let kunde blive partisk, har Forfatteren nedskreven efter Landsmænd, som kjendte Statsraad Aalls Færd, og de Kjendsgjerninger, han har at indføre paa et følgende Blad i sin Skitse, ville bekræfte denne Dom.

n230. Der var blandt dem et Par Mænd af høi Byrd, som havde været Medlemmer af den forrige Regjering, men i deres Omgangsvæsen var intet Spor af Fornemhed.

n231. I Frederik den **VI**tes Audiencesal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Forgemak har han ofte befundet sig i en ydmygende Stilling. I det kongelige Forgemak i Norge forsvinder al Standsforskjel. Tidens Aand er maaskee nu gaaet igjennem begge Rigers Forgemakker.

n232. Vi ville ikke herved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andensteds monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpelhed i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Purpurlapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

n233. Formodentligen havde han lært hertugen at kjende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

n234. Instruxen findes heel indført i Bilag 29.

n235. I sit Brev til Keiser Alexander siger han: «Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Aag. D. M. vil ikke miskjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret.»

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: «Det Retsind, som stedse har charakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Beskytter af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavelsom Fred og Venskab med alle de Magter, som ville respectere dem.»

Til Kongen af Preussen skrev han: «Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Charakteer, som jeg har

havt den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred.»

n236. Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Capere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Capere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venskabsforsikkringer, og Ønske om Oprettelsen af en gjensidigen fordeelagtig Handelsforbindelse.

n237. Ved det overordentlige Storthing 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Strl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke.

n238. Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Ærende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

n239. Syvogtredivte] *rettet fra:* Sexogtredivte *(trykkfeil)*

n240. Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, men han var ikke bleven valgt i Valgforsamlingen, fordi Valget skulde skee af dens egen Midte. Forsamlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endskjønt han ei havde været tilstede ved Valget, da Saadant var Forsamlingens eenstemmige Ønske. I smigrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udkaaredes saaledes til Repræsentant.

n241. See Bladet Tiden No. 77.

n242. Proclamationen findes i det ovenfor citerede Skrift: «*Recueil des ordres &c.*»

n243. En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formildet ved venlige Udtryk om Forfatteren af «fædrelandske Ideer.»

n244. No. 83.

n245. Dette Sammenskud blev imidlertid ikke paakrævet og ei ydet.

n246. Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Skaane bydes tilfals i Norge.

n247. Det har ofte forundret Forfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Møie var kommen i Stand, og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen undgik paa den Tid alt, hvad der frembragde Byrde og Besvær, for ei at gjøre Selvstændighetværket modbydeligt. Det givne Løftes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok for mange Subscribenter, ja for Prindsen selv.

n248. overalt] *rettet fra:* oeralt *(trykkfeil)*

n249. Hentydning paa en Vaabenstilstand, som den danske Overgeneral i Norge, Prindsen af Augustenborg, skal have lovet. Med denne havde Adlersparre pleiet hyppige Forhandlinger og Aftale, sandsynligviis ogsaa om Forhold og Planer, som senere kom for Lyset. (Arndts Anm.)

n250. hvorledes] *rettet fra:* hvorleledes *(trykkfeil)*

n251. En af de Adelsmænd, som paa Rigsdagen havde nedlagt sit Adelspatent og forandret sit Navn fra Cederstrøm til Claeson.

n252. Formodentligen den, som var nedsat for at undersøge Rigets Tilstand og foreslaae Midler til Krigens Fortsættelse.

n253. han] *rettet fra:* kan *(trykkfeil)*

n254. Hvor Ludvig den Sextende havde siddet.

n255. Erkjendtlighed] *rettet fra:* Erkjendtliglighed *(trykkfeil)*

n256. Adlersparre har ved sine i 6te Bilag anførte Yttringer bekræftet Ankarsvärds Mening om Prindsens Færd i denne Henseende og fuldkommen retfærdiggjort Prindsen.

n257. referere] *rettet fra:* retirere *(trykkfeil, notert i trykkfeilliste bakerst i originalutgaven)*

n258. I Prindsens Breve indsniger sig undertiden tydske Ord og Vendinger. Saaledes her Opdrag (Auftrag, Ærende, Commission) og Anbud (Tilbud).

n259. Skrivelse] *rettet fra:* Skivelse *(trykkfeil)*

n260. Heraf sees Resultatet af Grev Mørners Sendelse til Prindsen, som var at underhandle om Tronfølgervalget. Prindsen gjorde Fred i Norden og Fred med Frankrig til Betingelse for at modtage Hædersvalget.

n261. August] *rettet fra:* Angust *(trykkfeil)*

n262. Formodentlig det Brev, som under lOde Bilag Litr. b er anført.

n263. Om endog i sin Tid noget Skin af en saalunde formodet Fare fandt Sted, saa veed man nu saa meget sikkrere, at den var aldeles ugrundet. Det er endnu den Dag i Dag og bliver det rimeligviis evindeligen uforklarligt, hvorledes saadan Mistanke kunde opstaae om en udmærket ædel Nations udmærket ædle Regjering. (Den fv. Udg. Anm.)

n264. Herved menes vel Major Darres Død, som indtraf ved denne Tid.

n265. Side 124 er henviist til 11te Bilag o istedetfor til 11te Bilag p.

n266. Mon dette kan ansees som en Spaadom om det siden indtrufne sørgelige Optrin i Hovedstaden? (Den fv. Udg. Anm.)

n267. havde] *rettet fra:* havde havde *(trykkfeil)*

n268. Han omtaler i Begyndelsen en Brevvexling med Grev Wedel, som gik igjennem en vis Bagge, og taler derpaa om Norges Forening med Sverige og Midlerne til at fremme den.

n269. I Texten findes henviist til Bilag 14 a samt b–c, hvilket er Trykfeil for b–i.

n270. Det sees af Carl Johans senere Breve til Napoleon, at Sverige dengang virkelig henvendte sig til Frankriges Keiser i den Anledning, men fik til Svar: «Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig.»

n271. Skal nok være Wetterstedt efter Statsraad Motzfeldts Bemærkning.

n272. nemlig den afsatte svenske konges.

n273. General Kroghs Indfald i Jemteland.

n274. Handlingar rørande &c. 5te Deel Pag. 1.

n275. Gavebrevet lød saaledes: «Til Directionens behagelige Efterretning formeldes herved, at den mig tilhørende Gaard paa Frederikshald No. 560, hvor den oprettede Skole findes, skal fra nu af være af mig aldeles overladt, skjænket

og givet til Skolens bestandige Brug og dens Eiendom for Fremtiden, hvortil den ved dette Missiv med dens havende Inventarium skjænkes og gives, dog med den udtrykkelige Betingelse, at dersom i Fremtiden den Forandring skulde indtræffe, at Realskolen blev ophævet, og Hensigten af denne Gave altsaa ei meer kunde opfyldes, saa er det min Villie, at saavel Gaarden, som dens Inventarium, skal ved Auction offentligen bortsælges, og den derfor indløste Capital tilfalde til lige Deling Frederikshalds Byes og det søndenfjeldske Infanteri-Regiments Fattige, hvoraf da enhver af disse offentlige Stiftelsers Bestyrelser modtager det halve Beløb, der anvendes lige med andre saadanne Gaver, som gives til milde Stiftelser. Det til mig paa Gaarden udstedte Skjøde forbliver da fremdeles i Realskolens Værge, hvor det hidtil har været beroende, og ophører fra dette Øieblik at være mig tilhørende.

Om denne Skrivelses Indhold udbeder jeg mig, at vedkommende Bestyrere af Byens og søndenfjeldske Infanteri-Regiments Fattigvæsen maa vorde underrettede, ved at meddeles hver for sig en bekræftet Gjenpart deraf fra Realskolens Direction, hvis gode Tilskaaelse at dette er fuldbyrdet jeg udbeder Hr. Oberstlieutenant Sejerstedt meddeelt.

For det øvrige skulde jeg tilføie, at da dette Brev maaskee kunde fornødiges thingløst for vedkommende Jurisdiction, hvilket jeg ønsker at maatte skee, saa paatvivles ikke at Directionen for Realskolen, efter dens mig velbekjendte Nidkjærhed for Alt, hvad med Indretningens Nytte og Fremtarv staaer i Forbindelse, ogsaa for en saadan publik Bekjendtgjørelse efter Lovens Form har den Godhed at bære Omsorg.

Christiania, den 8de Januar 1810.
Carl August,
Kronprinds af Sverige.

Løst paa Frederikshalds Bything Mandagen den 22de Octbr. 1810, ertraheret i Justitsprotokollen, indført i Pantebogen Pag. 1412, samt indtegnet i Registret, attesterer Dahl.

Denne Copies ordlydende Rigtighed attesteres til behagelig Efterretning for det søndenfjeldske Infanteri-Regiments Fattigvæsens Bestyrere.

Directionen for Realskolen, Prinds Christians Minde i Frederikshald, den 7de Mars 1811.»

n276. fatte] *rettet fra:* fattte *(trykkfeil)*

n277. I rue de Baulay i Paris findes endnu den Dag i Dag et Handelshuus, hvorpaa hænger det Skildt: «Bernadette & Comp. Om dette Firma er beslægtet med det svenske Kongehuus, er Udgiveren ubekjendt.

n278. Artiklen, trykt hos Stenhammer og Palmblad, lød saalunde: «Uddrag af et Brev fra Ørebro, dateret 13de August 1810: «I Gaar ankom tvende Courerer fra Paris. De medbragte Depescher fra Prindsen af Pontocorvo, tilligemed Portraiter af Prindsen selv, hans Gemalinde og Søn. Der opgives, at Prindsen af Pontocorvo, i Tilfælde at han skulde blive valgt til Tronfølger af Sverige, vilde af egne Midler indsætte 8 Millioner Livres (omtrent 80 Tønder Guld i Banko) i vor Bank, samt tilbagekjøbe det af den franske Regjering bortdisponerede Krongods i Pommern, ligesom alle i Frankrige condemnerede Handelskibe med deres Ladninger. De sidstnævnte skulle i Værd gaae op til 3 Millioner Rigsdaler. Den Forsikkring, Prindsen derhos beretter at have givet, at berede os fri Export af alle vore Tilvirkninger, og saa megen Samqvem med England, som nærværende Omstændigheder nogensinde tillade og vore Behov uundgaaeligen kræve, synes baade at bevise Keiser Napoleons Velvillie for os og Prindsen, hvis Valg han ikke utydeligen synes at ønske.

n279. For saavidt det ikke snarere er nuværende Marskalk, Grev Gérard, som den 11te October 1836 blev Serafimerridder.

n280. Pag. 258 staaer i Texten henviist til Bilag 12 istedetfor 21.

n281. Vi have ovenfor seet, at Brevskriverens Klage her er ubeføiet. Norge faldt ikke af Danmarks Hænder uden Sværdslag. Dette opoffrede sine Krigeres Blod og sine Finantsers sidste Kraft paa at forsvare Norge i Holsteen, og dette Forsvar udførtes i det mindste ligesaa hæderligen, som Norges Kamp for sin Selvstændighed. Men om denne Krig i Holsteen, vidste man i Norge paa den Tid Lidet.

n282. Man vidste dengang i Norge, at Christian Frederik var af Frederik den Sjette kaldt fra sin Post tilbage til Danmark, men man vidste endnu ikke, at han

havde taget den ædelmodige Beslutning at dele Skjebne med Norge.

n283. De paafølgende Linier ere fortrolige Meddelelser, som ingen Interesse kunne have for Læserne.

n284. See Recueil des Ordres de Mouvement et cetera en 1813 et 1814 par le Prince Royal de Suède en Stockholm 1838, Pag. 622 ff.

n285. Skal maaskee være svenske.

n286. Indholdet af disse Bilag ligger i Apologien selv, og følge saaledes ikke.

n287. *Forfatternote:* Denne Dom om Kaas er vel ikke aldeles grundet.

n288. Nemlig hvori omtales de store og vigtige Tjenester Prindsen skulde have gjort Sverige som norsk General.

n289. Vi behøve neppe at giøre vore Læsere opmærksom paa at Prindsen her af Forbittrelse mod Kaas er gaaet ham for nær med Hensyn til hans Charakteer og Embedsfærd. Med hine Egenskaber havde han neppe bevaret sin Konges Yndest uforandret, eller beholdt sin Stilling, til sin Dødsdag. Hans Forhold mod Prindsen var vist nok for at bruge det mildeste Udtryk uforsvarligt.

n290. Mit Forhold ved det Adlersparske Corps's Afmarsch mod Stockholm, hvilket fandt Kongens og Fleres Bifald, deri bestaae de vigtige Tjenester, som jeg har gjort de Svenske. At jeg aldrig har givet dem det infame Løfte, at de fra vor Side kunde være sikkre, omendskjønt jeg ved nogle Yttringer i Kongens Befalinger selv havde kunnet retfærdiggjøre mig i denne Henseende, derom er Du vist overbeviist.

Jeg skulde blive et Offer for Politikken, derfor skulde jeg paa Sandhedens Bekostning have Uret, i Fald Frankrige havde dadlet Danmarks Uvirksomhed. Imidlertid havde vel Napoleon større Interesse for de svenske Anliggender, end han vilde give sig Mine af. Dette reddede mig for det russiske Cabinets Intriguer. Min bekjendte Charakteer, den Overbeviisning, at jeg ikke vilde lide taalmodig, men forelægge Publicum min Retfærdiggjørelse til Bedømmelse, hvortil der ikke skulde mangle mig Materialier og fuldgyldige Beviser, beskyttede mig mod Hoftjeneres og Jalousiens Virkning.

Prindsens Anmærkning.

n291. Det er et Værk af langt Aandedræt og vi kunde ikke vente længe.

n292. Krog-Meyer havde, saavidt Forfatteren veed, været Professor *extroradinarius Theologiæ* i Kjøbenhavn, men var paa den Tid Brevet skreves ansat paa Augustenburg som den unge Hertugs Gouvernør. Han blev senere udnævnt til Biskop; men døde førend han tiltraadte sit Embede.

Jacob Aalls *Erindringer* er lastet ned gratis fra bokselskap.no